



Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

***AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ
LİDERİ HEYDƏR ƏLİYEVİN 85 İLLİK
YUBİLEYİNƏ HƏSR EDİLİR***

Heydər Əliyev və mədəniyyət

müraciətlər

çıxışlar

müsahibələr

təbriklər

məlumatlar

BAKİ – 2008

Heydər Əliyev və mədəniyyət

üç cildə (birinci cild)

1969–1982, 1993–1996

BAKI – 2008

Layihənin rəhbəri və
ön sözün müəllifi:

ƏBÜLFƏS QARAYEV

Tərtib edənlər:

**SEVDA MƏMMƏDƏLİYEVƏ,
TEYMUR ƏHMƏDOV**

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ MƏDƏNİYYƏT. 3 cildə (I cild)

2008, 472 səh., foto-şəkili

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin mədəniyyət sahəsində yorulmaz fəaliyyətini əks etdirən üçcildliyin birinci cildində dahi şəxsiyyətin ölkə rəhbərliyinə gəldiyi 1969-cu ildən – 1982-ci ilə qədər və 1993-cü – 1996-cı illərdə Azərbaycan mədəniyyətinə, incəsənətinə, kinosuna, ədəbiyyatına, memarlığına, turizm sahəsinə və s. böyük qayğısını səciyyələndirən materiallar xronoloji ardıcılıqla toplanmışdır. 1969–1982-ci illərə aid materiallar bir qədər ixtisarla verilmişdir.

Bu sənədlərdə ölkəmizdə həmin dövrün ictimai həyatında baş vermiş mədəni yüksəlişin ümumi mənzərəsi, eyni zamanda ulu öndərin mədəni irsə və ənənəyə münasibəti, milli mədəniyyətimizin ayrı-ayrı sahələri haqqında fikirləri dolğun əksini tapmışdır.

Kitaba sovet hakimiyyəti illəri Azərbaycana rəhbərlik dövründə, istərsə də müstəqil Azərbaycan Respublikasının prezidenti seçildiyi ilk illərdə sənət adamları, yazıçılar və elm xadimləri ilə çoxsaylı görüşləri zamanı çıxışları, nitqləri və dəyərli tövsiyələri daxil edilmişdir.

AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ HEYDƏR ƏLİYEVİN 85 İLLİK YUBİLEYİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN

S Ə R Ə N C A M I

2008-ci il may ayının 10-da müasir Azərbaycan dövlətçiliyinin banisi Heydər Əliyevin 85 illiyi tamam olur.

Azərbaycan tarixinin taleyüklü hadisələrlə dolu otuz ildən artıq bir dövrü Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Bu dövr ərzində Heydər Əliyev Azərbaycan dövlətini və millətini zamanın ən çətin sınaqlarından çıxararaq ölkənin ictimai-siyasi, iqtisadi və mədəni-mənəvi tərəqqisinə nail olmuş qüdrətli şəxsiyyətdir.

1969-cu ildə Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişindən etibarən respublikamızın həyatında geniş vüsət alan ictimai-siyasi proseslər və iqtisadi islahatlar müsbətə doğru radikal dəyişikliklərə təkan vermişdir. Qısa müddətdə iqtisadiyyat sahəsində nailiyyətlər əldə olunmuş, mədəniyyətin yüksəlişi və milli-mənəvi dəyərlərin dirçəlişi istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır. O illərdə Heydər Əliyev idarəetmə fəlsəfəsinin başlıca ideya istiqamətini milli özünüdərkən güclənməsinə imkan verən sürətli inkişaf strategiyası təşkil etmişdir.

Heydər Əliyev həmin dövrdə özünün dövlət idarəçiliyi strateji proqramında mədəni və mənəvi intibahı həmişə iqtisadiyyatda və sənayedəki uğurlarla əlaqələndirərək, vahid məcrada həyata keçirmişdir. 1969–1982-ci illərdə həyatımızın bütün sahələrində baş vermiş köklü dəyişikliklər öz miqyasına görə Azərbaycanın quruculuq salnaməsində ən dolğun səhifələri təşkil edir. Ölkəmizin müstəqilliyinin və dünya iqtisadiyyatına dərin inteqrasiyası proseslərinin hazırkı möhkəm təməli Heydər Əliyev tərəfindən həmin illərdə yaradılmış potensiala əsaslanır.

Heydər Əliyevin idarəçilik istedadı, tükənməz enerjisi və misilsiz işgüzarlığı 1982-ci ildən SSRİ-nin dövlət başçılarından biri kimi fəaliyyət göstərdiyi və irimiqyaslı layihələrə rəhbərlik etdiyi vaxtlarda özünü xüsusilə parlaq surətdə təzahür etdirmişdir. Həmin dövrdə Heydər Əliyev fenomeni ümumittifaq miqyasında etiraf olunurdu. O, ölkədə baş verən ən ekstremal vəziyyətlərin aradan qaldırılmasının bilavasitə iştirakçısı olması sayəsində dövlətin ən nüfuzlu siyasi xadimlərindən birinə çevrilmişdi.

Qanlı Yanvar faciəsi ilə bağlı Heydər Əliyev tərəfindən verilən kəskin bəyanat artıq Azərbaycan tarixində yeni siyasi dövrün başlanmasını bildirirdi. O, kommunist partiyası sıralarından çıxmasına dair ərizəsində kommunist rejiminin ölkəni uçuruma apardığını, SSRİ-nin dağılmasının labüdlüyünü açıq bəyan etmişdi.

Heydər Əliyevin Azərbaycan parlamentindəki çıxışları, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri olarkən qəbul etdiyi qərarlar və Naxçıvan Ali Məclisinin binası üzərində üçrəngli bayrağımızı ucaltması suverenliyin qazanılması istiqamətində atılmış ilk addımlardandır.

Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən az sonra, xarici təzyiqlər və daxili çəkişmələr nəticəsində 1993-cü ilin iyununda vətəndaş qarşıdurması ilə üz-üzə qaldığı bir vaxtda xalqımız öz taleyini yalnız Heydər Əliyevə etibar etmişdir. Onun təkidli istəyi ilə hakimiyyətə qayıdan Heydər Əliyev siyasi təcrübəsi, uzaqgörənliyi və sarsılmaz iradəsi sayəsində ölkəni vətəndaş müharibəsi təhlükəsindən və ictimai-siyasi pərakəndəlikdən qurtarmış, qanunçuluğu bərpa etmiş və cəmiyyəti vahid məfkurə ətrafında birləşdirmişdir. Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişi ilə milli birliyin təmin edildiyi günü xalq özünün əsl xilaskarı şərəfinə Azərbaycanın ən yeni tarixinə Milli Qurtuluş günü kimi yazmışdır.

Ölkəmizdə müstəqil dövlət təsisatlarının yaradılması, beynəlxalq normalara əsaslanan demokratik, hüquqi dövlət quruculuğunun böyük vüsət alması, suveren Azərbaycanın əsas qanunu olan Konstitusiyanın qəbul edilməsi, vətəndaş cəmiyyətinin formalaşdırılması, milli təhlükəsizliyin təmin olunması və yeni iqtisadi kursun müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı proseslərin müvəffəqiyyətli həlli şəxsən Heydər Əliyevin xidmətləridir.

1994-cü ildə Heydər Əliyevin neft strategiyasının reallaşdırılmasını təmin edən "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanması Azərbaycan xalqının öz məddi sərvətlərinin, o cümlədən neftinin həqiqi sahibi kimi çıxış etməsinin təntənəsinə çevrilmişdir. Bu müqavilə ölkəmizin tarixində yeni dövr açmış, dinamik inkişafın təməlini təşkil edərək müstəqilliyimizin iqtisadi bünövrəsinin möhkəmlənməsi və Azərbaycanın bu gün dünyada analoqu olmayan templə davamlı inkişafı üçün zəmin yaratmışdır. Hazırda Heydər Əliyevin adını daşıyan Bakı–Tbilisi–Ceyhan neft kəməri xalqımızın ümummilli liderinin ideyalarının gerçəkləşməsinin parlaq təcəssümüdür.

Müstəqil dövlətçiliyimizin Heydər Əliyev tərəfindən formalaşdırılan mənəvi-ideoloji əsası dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyinin möhkəmləndirilməsində həlledici rol oynamışdır. Azərbaycan ziyalisını son əsrlərdə ciddi düşündürən milli dirçəliş problemləri bütöv şəkildə Heydər

Əliyevin fəaliyyəti sayəsində strateji dövlət siyasətinə, əməli siyasi müstəviyə keçmiş və nəticədə azərbaycançılıq məfkurəsi şüurlara hakim kəsilmişdir. İki əsrin və iki minilliyin qovuşuğunda xalqımız məhz onun sayəsində milli-mənəvi dəyərləri layiqincə qoruyaraq, üçüncü minilliyə inamla qədəm qoymuşdur. Heydər Əliyevin adı bu gün bölgədə və dünyada layiqli mövqe qazanmış Azərbaycan dövlətinin rəmzi kimi səslənir.

2003-cü il dekabrın 12-də əbədiyyətə qovuşmuş Heydər Əliyevi son mənzilə yola salmağa yüz minlərlə soydaşımız gəlmişdi. Vida mərasimində ardı-arası kəsilməyən həmin insan seli isə on il əvvəl - 1993-cü ildə Vətən darda ikən millətin nicat yolunu Heydər Əliyevin simasında görənlərin birliyindən yaranmışdı. Bu möhtəşəm izdihamı ilə xalq ən kədərli günündə həmrəylik nümayiş etdirməklə Heydər Əliyevin ruhu qarşısında mənəvi borcunu ödəyir, Heydər Əliyev ideyalarına sonsuz sədaqətini ifadə edirdi.

Çoxəsrlik dövlətçiliyimiz tarixində xüsusi yeri olan Heydər Əliyevin fəaliyyəti öz əhəmiyyəti etibarilə Azərbaycanın hüdudlarından çox-çox kənara çıxır. Beynəlxalq aləmdə cərəyan edən proseslərə təsiri baxımından həmişə seçilən və qlobal dünyanın ən aktual çağırışlarına cavab verən Azərbaycan rəhbəri zamanəmizin tanınmış siyasi xadimləri sırasında şərəfli yer tutmuşdur.

Özünün zəngin siyasi fəaliyyəti sayəsində ölkəmizin hərtərəfli inkişafı prosesinə qüvvətli təkan verərək, onu daimi yüksəliş yoluna çıxaran Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqı və dövləti qarşısında misilsiz tarixi xidmətlərini, o cümlədən xalqımızın müstəqillik arzusunun həyata keçməsində, milli dövlətçilik ideyasının gerçəkləşdirilməsində və müasir Azərbaycan dövlətinin yaşadılmasında müstəsna rolunu nəzərə alaraq **qərara alıram:**

1. Azərbaycan Respublikasında Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 85 illik yubileyi dövlət səviyyəsində geniş qeyd edilsin.

2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatı və Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti aidiyyəti qurumlarla birlikdə Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 85 illik yubileyinin keçirilməsi ilə bağlı tədbirlər planını hazırlayıb həyata keçirsin.

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 11 mart 2008-ci il

ÖN SÖZ

Azərbaycan xalqının dünya şöhrətli ümummilli lideri Heydər Əlirza oğlu Əliyev dahi insan, fəvqəladə vətəndaş kimi misilsiz xidmətləri ilə tarixi şəxsiyyətlər panteonunda öz zirvə və mövqeyinə yüksəlmişdir.

1969-cu ildən Sovet Azərbaycanına rəhbərlik edən, sonradan dünyanın ən böyük super dövləti – SSRİ-nin ali hakimiyyətində təmsil olunan, 1993-cü ildən müstəqil Azərbaycan Respublikasının Prezidenti olan Heydər Əliyev ömrünü, şüurlu həyatını xalqına, millətinə, Azərbaycan dövlətçiliyinə həsr etdi. Ölkəmizin ictimai-siyasi, iqtisadi və mədəni dirçəlişi onun adı ilə bağlıdır.

Heydər Əliyevin mənalı həyatı, böyük xidmətləri və zəngin irsi gələcək nəsillərimizə milli düşüncə məktəbi olmuşdur. Bu gün hər bir Azərbaycan vətəndaşının Heydər Əliyev siyasi məktəbinin yetirməsi və onun layiqli davamçısı olan cənab İlham Əliyevin ətrafında sıx birləşməsi, onun siyasi xəttini müdafiə etməsi təsadüfi deyildir.

Heydər Əliyev mənalı ömür yolunda tarixi şəxsiyyət, böyük dövlət xadimi kimi xalqın tale yükünü çiyinlərində daşımış, onun müstəqilliyə, azadlığa və xoşbəxtliyə qovuşması uğrunda fədai mübarizəsi aparmış, doğma Azərbaycanı bir dövlət kimi zamanın ağır sınaqlarından, tufanlarından çıxartmış, dünya tarixində bir lider kimi tanınmışdır.

Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, millət vəkili Mehriban xanım Əliyevanın dediyi kimi Heydər Əliyev "...30 ildən artıq Azərbaycanın məsuliyyətini öz çiyinlərində daşıyan, onu bir dövlət və millət kimi tarixin sınaqlarından çıxaran Vətəndaş, Şəxsiyyət, Lider olmuşdur".

Heydər Əliyevin uzaqgörənliyi və müdrik siyasəti dünyanın ən qabaqcıl ölkələri ilə Azərbaycanın iqtisadi-siyasi və mədəni əlaqələrinin yarınmasına və möhkəmlənməsinə imkan vermişdir.

ABŞ prezidenti Corc Buş "Heydər Əliyev kimi liderlə işləmək şansı əldə etməsini" minnətdarlıqla xatırlayarkən demişdir: "Heydər Əliyev Cənubi Qafqazda uzun müddət ərzində ən əsas şəxsiyyət olmuşdur... Amerika Birləşmiş Ştatları ilə bəhrələndiyi dostluq əlaqələrinin qurulmasında, Azərbaycan müstəqilliyinin qorunmasında onun şəxsi səyləri həyatı əhəmiyyət daşımışdır".

Heydər Əliyevin ölkə daxilində və xaricdə dərin inam və qətiyyətlə, məqsədyönlü və ardıcıl şəkildə həyata keçirdiyi qlobal, genişmiqyaslı siyasət inkişaf etmiş ölkələrlə sıx əməkdaşlığın qarantı olmuşdur.

Rusiya Federasiyasının eks-prezidenti Vladimir Putin demişdir: "Mübaligəsiz deyə bilərəm ki, o, siyasət nəhəngidir".

Heydər Əliyev ensiklopedik təfəkkürlü, dərin erudisiyalı müdrik şəxsiyyət idi. Azərbaycanın milli-mənəvi və əxlaqi dəyərlərinin ümumbəşəri ideyalarla zənginləşdirilməsində onun misilsiz xidmətləri olmuşdur. O, Azərbaycan xalqının qəhrəmanlıqlarla dolu tarixi keçmişinə, zəngin mənəvi dəyərlərinə, maddi-mənəvi irsinə, incəsənətinə qayğı ilə yanaşmışdır. Heydər Əliyev Azərbaycan mədəniyyətinin hamisi olmuşdur. O, xalqın mənəviyyatını zənginləşdirən, onu bütün dünyada tanıdan milli mədəniyyətimizin hərtərəfli inkişafını, yüksəlişini daim izləmiş, ona ən ümdə vəzifəsi kimi baxmışdır.

Heydər Əliyev demişdir: "Ədəbiyyatımızın, incəsənətimizin, mədəniyyətimizin ən böyük və fərqləndirici xüsusiyyətlərindən biri də odur ki, zaman-zaman istedadlı insanlar mədəniyyətimizdə yeni yollar, yeni cığır-lar açır, yeni formalar meydana gətirirlər".

Müasir ədəbiyyatımızın, incəsənətimizin və mədəniyyətimizin bəşəri arenada öz nadir inciləri ilə dünyanı heyran qoyması, ölkəmizin şöhrətini qaldırması, xalqımızın qədim mədəniyyətə malik olması bu müdrik fikri təsdiq edirdi.

Məlum olduğu kimi, XX əsrdə Azərbaycan mədəniyyətinin bütün sahələrinin vüsətli inkişafı, geniş miqyasda təbliği və böyük nailiyyətləri bilavasitə Heydər Əliyevin müstəsna tarixi xidmətlərinin nəticəsi idi. Onun rəhbərlik etdiyi 70-80-ci illərdə, xüsusən sonrakı dövrdə mədəni və ədəbi irsimizə, təsviri sənətə, balet və teatra qayğı misilsiz dərəcədə artmışdı. Heydər Əliyevin bilavasitə himayədarlığı və gərgin səyləri nəticəsində Azərbaycan incəsənəti və təsviri sənəti bütün dünya miqyasında tanınmışdır.

Keçmiş SSRİ-nin Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifəsində işlədiyi dövrdə Heydər Əliyev yenə də Azərbaycan mədəniyyətinin qayğısına qalırdı. Onun sayəsində Azərbaycan mədəniyyəti ümumdünya mədəni məkanında tanınır, sevilirdi.

Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrdə "Kitabi-Dədə Qorqud" qədim yazılı abidəsinin, Füzuli, Nəsimi kimi korifey sənətkarların dünya miqyasında yubileylərinin keçirilməsi, Mollı Pənah Vəqifin, Hüseyn Cavidin məqbərələrinin inşa edilməsi, İmadəddin Nəsimi-

nin, Nəriman Nərimanovun, Cəfər Cabbarlının heykəllərinin ucaldılması, şəhidlərin xatirə kompleksinin və digər monumental sənət əsərlərinin yaradılması, ədəbiyyat və mədəniyyət xadimlərimizin ev muzeylərinin yaradılması, "Gülüstən" sarayı, Opera studiyası, Xoreoqrafiya məktəbi memarlıq abidələri əlamətdar hadisələr idi. Bütün bunlar Azərbaycan xalqının milli mədəniyyətinin misli görünməmiş yüksəlişinin təzahürləri idi.

Heydər Əliyev incəsənət xadimləri ilə görüşlərinin birində demişdir: "Xalqımızın incəsənət, mədəniyyət sahəsindəki nailiyyətləri Vətəni, millətini sevən hər bir azərbaycanlı üçün iftixar mənbəyidir. Mən bununla daim fəxr etmişəm".

Bu tarixi nailiyyətlərin, xalqımızın həyatında baş verən misilsiz yeniliklərin təşkilatçısı və himayədarı Heydər Əliyev idi. Köhnə libasını dəyişən, qədim milli mədəniyyətimizin kökləri üstündə çiçəklənən yeni Azərbaycan mədəniyyəti Heydər Əliyev dühasının bəhrəsi idi.

Bizim layihəmizlə nəşr edilən "Heydər Əliyev və mədəniyyət" (üç cildlə) kitabında Heydər Əliyevin 1969-2003-cü illərdə Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrdə Azərbaycan mədəniyyət, incəsənət və ədəbiyyat xadimləri-yazıçı, şair, rəssam, heykəltaraş, memar, xanəndə, bəstəkar, aktyor və s. ilə çoxsaylı görüşləri, yubiley mərasimində sənət adamları ilə onların öz sənət dilində söhbətləri, ədəbi-mədəni irsimiz haqqında çıxış və nitqləri toplanmışdır. Bu zəngin materiallar bir tərəfdən Heydər Əliyevin ədəbi-mədəni irsimizə, mənəvi dəyərlərimizə sıx bağlı olmasını, ardıcıl qayğısını nümayiş etdirirsə, ikinci tərəfdən dövlətimizin müstəqillik tarixini yaradan Heydər Əliyevin yüksək intellektə, dərin zəkaya, fenomenal bədii təfəkkürə və təxəyyülə, geniş dünyagörüşünə malik olduğunu sübut edir. Azərbaycan mədəniyyət salnaməsinin qızıl səhifələri məqamında olan toplu, vətəni, xalqını, zəngin mədəni irsini dərin məhəbbətlə sevən hər bir adamın stolüstü kitabı ola bilər. Bu monumental toplu Heydər Əliyev irsini tədqiq edən və öyrənənlər üçün zəngin mənbədir.

Əbülfəs QARAYEV,
Azərbaycan Respublikasının
mədəniyyət və turizm naziri

**ELM VƏ MƏDƏNİYYƏTİN BÖYÜK BAYRAMI
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT UNIVERSİTETİNİN
50 İLLİYİNƏ HƏSR EDİLMİŞ TƏNTƏNƏLİ
YİĞİNCAQDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN**

2 noyabr 1969-cu il

Azərbaycan Dövlət Universitetinin (Bakı Dövlət Universiteti – red.) 50 yaşı tamam oldu. Yarım əsrdir ki, universitet bilik məşəlini uca tutur, vətənə, xalqa fədakarlıqla xidmət edir. Azərbaycanın bu birinci ali məktəbi doğma xalqın mənəvi dirçəlişində, onun iqtisadiyyatının və mədəniyyətinin tərəqqisində elə böyük, elə nəcib rol oynamışdır ki, universitetin 50 illiyi əsil ümumxalq təntənəsinə çevrilmişdir. Respublika öz ali məktəb flaqmanının yubileyini milli mədəniyyətin və elmin böyük bayramı kimi qeyd edir.

Azərbaycan Dövlət Universiteti öz qızıl yubileyinə yaradıcılıq qüvvələrinin bulaq kimi qaynadığı bir vaxtda gəlmişdir.

Əziz dostlar!

Hörmətli qonaqlar!

Bu gün Azərbaycan Dövlət Universitetinin 50 illiyi təntənə ilə qeyd edilir. Azərbaycan xalqının həyatında, onun mədəniyyətinin tərəqqisində, Azərbaycan elminin inkişafında, iqtisadiyyatının yüksəlişində yubilyarımız böyük və səmərəli rol oynamışdır.

Azərbaycan xalqının tarixində birinci ali məktəbin yubileyi elə bir hadisədir ki, onun ictimai əhəmiyyəti Azərbaycanın dövlət hüduqlarından çox-çox kənara çıxır.

Əziz dostlar, hörmətli qonaqlar! Bakıda universitet Azərbaycan xalqının həyatının ağır günlərində yaradılmışdır. Lakin bu gərgin vəziyyət universitet yaradılması uğrunda hərəkətin qarşısını ala bilmədi.

Doğma respublika ilə birlikdə inkişaf edən, inamla qüvvə toplayan universitet qabaqcıl elm və mədəniyyət ocağına, yüksək ixtisaslı kadrlar hazırlayan ali məktəbə çevrilmişdir...

Azərbaycan xalqının parlaq və orijinal mədəniyyətinin ən yaxşı ənənələri Azərbaycan Dövlət Universitetində inkişaf etdirilmişdir. Məşhur filosof Ə.Bəhmənyarın və mütəfəkkir–şair Nizaminin, riyaziyyatçı-

astronom Nəsrəddin Tusinin və dahi lirik şair Füzulinin, orta əsrlərin böyük alimi F.Rəşidətdinin və üsyankar şair Nəsiminin, tarixçi Bakıxanovun və realist yazıçı M.F.Axundovun, görkəmli satiriklərdən Ələkbər Sabirin, Cəlil Məmmədquluzadənin və bir çox başqalarının adları bu mədəniyyətin çoxəsrlik tarixinin bəzəyidir.

Biz Azərbaycan xalqının bu və bir çox digər görkəmli oğullarına ona görə minnətdarlıq ki, onlar zülmətli irtica və özbaşınalıq şəraitində Azərbaycan xalqının ictimai fikrinin, elm və mədəniyyətinin məşəlini göz bəbəyi kimi qorumuşlar. Lakin xalq kütlələrinin, əməkçi xalqın nəsibi cəhalət idi.

...Tam əsasla demək olar ki, respublikamızın digər ali məktəbləri də Azərbaycanın ilk ali məktəbi ilə qohumdur. Azərbaycan Dövlət Universitetinin yetişdirmələri Azərbaycanın 12 ali məktəbinin hamısında səmərəli elmi-tədqiqat işi aparırlar.

1919-cu ildə, Azərbaycanın ictimai dairələrində universitet açmaq haqqında məsələ müzakirə olunduqda bəziləri şəkk gətirib deyirdilər ki, bu iş baş tutmayacaqdır, yaxşısı budur gəncləri xarici ölkələrin tanınmış universitet mərkəzlərində təhsil almağa göndərək. Bu gün biz həmin inamsızlara deyə bilərik ki, dörd qitənin elçiləri təhsil almaq üçün Azərbaycana gəlirlər. Azərbaycanın ali məktəblərində dünyanın 27 xarici ölkəsinin gəncləri təhsil alır.

Azərbaycan universitetinin tarixi xidməti bir də bundadır ki, o, Azərbaycanın xalq təsərrüfatı, elm və mədəniyyəti üçün yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin böyük bir dəstəsini hazırlamışdır.

Bu gün respublikamızın xalq təsərrüfatında 105 min nəfərdən çox ali təhsilli mütəxəssis işləyir. Özü də elə bir dövlətdə ki, tarixən yaxın vaxtlarda əhalinin 90 faizi savad deyilən şeyin nə olduğunu bilmirdi...

İcazə verin, əmin olduğumuzu bildirim ki, Azərbaycan Dövlət Universitetinin çoxminlik kollektivi bundan sonra da respublikamızın ali məktəblərinin flaqmanı olan universitetin gözəl ənənələrinə sadıq qalacaq, qarşısında duran böyük və məsul vəzifələri şərəflə yerinə yetirəcək...

**AZƏRBAYCAN KP MK-nın BİRİNCİ KATIBİ
H.Ə.ƏLİYEVİN AZƏRBAYCAN KP XXVIII
QURULTAYINA AZƏRBAYCAN KP MƏRKƏZİ
KOMİTƏSİNİN HESABAT NİTQİNDƏN**

10 mart 1971-ci il

...İndi respublikada iki mindən artıq klub, mədəniyyət sarayı və evi, 7.242 kütləvi kitabxana, məktəb və idarə kitabxanası, iki min kino qurğusu, 37 muzey vardır. Bir çox mədəniyyət ocaqları əsildə kütləvi-siyasi işin dayaq məntəqələrinə çevrilmişdir. Bununla birlikdə mədəni-maarif ocaqlarının böyük imkanlarından hələlik heç də tamamilə istifadə edilmir. Mədəniyyət nazirliyi və onun yerli orqanları tərəfindən yarıtmaz rəhbərliyin nəticəsidir ki, əhali arasında, xüsusən kənddə və şəhər tipli qəsəbələrdə mədəni-maarif işi zəif görülür.

Klublarda, mədəniyyət evlərində və saraylarında çalışan işçilərin çoxu xüsusi hazırlıq keçməmişdir. Son vaxtlar əhaliyə kino xidməti yaxşılaşdırılmışdır. Lakin biz... kinoteatrların repertuarına nəzarəti gücləndirməli, kinonun böyük imkanlarından daha tam istifadə etməliyik.

Yaradıcılıq ittifaqları, yaradıcı ziyahılarımız respublikanın mədəni həyatında mühüm rol oynayırlar. Ötən dövrdə Azərbaycanın ədəbiyyat və incəsənət xadimləri böyük müvəffəqiyyətlər qazanmışlar. Yaradıcı işçilərin həyatla əlaqəsi möhkəmlənmişdir. Bədii ustalıq səviyyəsi nəzərə cərpacaq dərəcədə yüksəlmişdir. Ədəbiyyata və incəsənətə gənc qüvvələr gəlmiş və onların bir çoxu özlərini yaradıcılıq nöqtəyi-nəzərindən kamil əsərlərlə tanıtmışlar.

Azərbaycanın ədəbiyyat və incəsənət ustalarının şöhrəti artmışdır. Yazıçıların bir çox kitabları rus dilində, Sovet ölkəsinin və sosialist dövlətlərinin başqa xalqlarının dillərində buraxılmışdır. Respublika bəstəkarlarının yaradıcılığı geniş şöhrət qazanmışdır. Azərbaycan rəssamlarının gözəl əsərləri dünyanın onlarca ölkəsində nümayiş etdirilmişdir. Artistlərimiz ölkənin teatr səhnələrində və estradalarında, habelə xarici ölkələrdə çıxış etmişlər. M.F.Axundov adına teatrın balet truppası Parisdə keçirilən beynəlxalq rəqs festivalında sovet baletini müvəffəqiyyətlə təmsil etmişdir.

Mədəniyyətimizin və elmimizin müvəffəqiyyətləri böyükdür və bu müvəffəqiyyətlər bizi sevindirməyə bilməz. Lakin yaradıcı ziyalılarımız qarşısında duran vəzifələr də böyükdür və buna görə də biz onlara qarşı daha tələbkar olmalı, yaradılmış əsərlərə tənqidi yanaşmalıyıq. Görməmək olmaz ki, bizdə hələ də bir çox miyanə, qeyri-bitkin, sönük, bəzən də ideyaca yetkin olmayan əsərlər meydana çıxır. Belə əsərlərə ədəbiyyatın və incəsənətin demək olar, bütün sahələrində rast gəlmək olur. Bəzən hət-ta istedadlı sənətkarlar da öz əsərlərinin lazımi səviyyədə olmamasına dözürlər, həyatımızın dərin proseslərinə nüfuz etməyə cəhd göstərmirlər. Onlar unudurlar ki, yaradıcı işçi daim kütlələrlə məsləhətləşməli, onların arasında olmalı, onların həyatı ilə yaşamalıdır, yalnız bu yolla böyük fikirlər doğa bilər, sanballı əsərlər yaradıla bilər...

...Ədəbiyyatımızda, teatr və kino sənətimizdə bəzi əsərlərin müəllifləri yolumuzda qarşıya çıxan ötəri, müvəqqəti çətinlikləri birtərəfli şişirir, xalqın tarixi nailiyyətlərinə lazımınca əhəmiyyət verməyərək həyatın mənfi cəhətlərini qabarıq şəkildə göstərirlər. Belə əsərlərdə gerçəkliyin təsvirindəki səthilik və ideya büdrəmələri məhz onların müəlliflərinin ideyaca kifayət qədər silahlanmaması ilə izah edilməlidir. Bəstəkarlarımızın işində xüsusən opera janrı sahəsində bir çox qüsurlar vardır. Biz çoxdandır ki, yaxşı yeni operalar dinləmirik. Bəstəkarlıq və ifaçılıq sahəsində də qəhrəmanlıq və vətəndaşlıq motivləri müəyyən dərəcədə zəifləmişdir. Dediklərimiz yaradıcı işçilərimizin diqqətini onların işindəki ciddi ideya sənətkarlıq qüsurlarına cəlb etmək üçün kifayətdir. Bu işdə çox vaxt liberalizmə və prinsipsizliyə yol verən bədii tənqidin də təqsiri az deyildir.

**AZƏRBAYCAN KP MK PLENUMUNDA
AZƏRBAYCAN KP MK-nın BİRİNCİ KATİBİ
H.Ə.ƏLİYEVİN MƏRUZƏSİNDƏN**

29 oktyabr 1971-ci il

...İncəsənət zəhmətkeşlərin tərbiyəsində, insanın mənəvi aləminin zənginləşməsində, şəxsiyyətin ahəngdar inkişafında mühüm vasitədir. Azərbaycan incəsənətinin ən yaxşı əsərləri respublikanın hüdudlarından uzaqlarda da böyük şöhrət qazanmışdır.

Respublikanın bəstəkarları bir sıra qiymətli əsərlər yaratmış, musiqi obrazlarında təcəssüm etdirmişlər. Simfonik musiqinin və kamera musiqisinin inkişafında müvəffəqiyyətlərimiz vardır. Azərbaycan baleti maraqlı əsərlərlə zənginləşmişdir.

Lakin musiqi həyatımızda yaranmış vəziyyət ümumən narahatlıq doğurur. Hər şeydən əvvəl, ona görə ki, çoxdan bəri yeni, yaxşı opera əsərləri yaradılmır. Mahnı yaradıcılığı da geri qalır. Bəstəkarlarımızın son illərdə yaratdıqları bir çox mahnılarda vətəndaşlıq motivləri, əsil coşqunluq yoxdur.

...Musiqi ictimaiyyətinin mühüm bir vəzifəsi geniş zəhmətkeş kütlələrinə estetik musiqi zövqü aşılamaqdır. Mədəniyyət Nazirliyi, Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsi, Bəstəkarlar İttifaqı musiqi repertuarına daha böyük tələbkarlıqla yanaşmalı, bayağılığa, zövqsüzlüyə və xalturaya qarşı barışmaz mübarizə aparmalıdırlar.

Bəstəkarlarımız xalqın arzu və əməlləri ilə yaşamalı, forması maraqlı və ideya məzmunu dərin olan musiqi əsərləri yaratmalıdırlar.

Musiqi tənqidimiz onlara daha fəal surətdə, başlıcası isə prinsipial mövqelərdən kömək etməlidir. Bəstəkarlarımızın bir qisminin mütəmadiyən, həm də bəzi hallarda əsassız yerə tərifiilməsi, başqa bir qisminin isə nahaqdan tənqid edilməsi, yaxud onların haqqında heç bir şey deyilməməsi işimizə nəinki fayda vermir, hətta ziyan vurur.

Azərbaycan təsviri sənəti böyük müvəffəqiyyətlər qazanmışdır... Eyni zamanda respublika rəssamlarının bəzi əsərlərində müasirlərimizin daxili aləmi dərinədən açılmır. Obrazların qəsdən kobudlaşdırılması, professional sənətkarlıq səviyyəsinin kifayət qədər yüksək olmaması,

müasir Qərb sənətinin ən pis nümunələrinin təqlid edilməsi özünü göstərir.

...Monumental təbliğatımız yeni şəhərlərin və mərkəzlərin tərtibatını vermək, memoriallar, qrup halında heykəl-portretlər, Sovet hakimiyyətinin qələbəsi uğrunda xalqın mübarizəsini, Böyük Vətən müharibəsi cəbhələrində Azərbaycan əsgərlərinin qəhrəmanlığını, sosialist sənayesi və kolxoz tarlaları əməkçilərinin rəşadətlərini, SSRİ xalqlarının böyük və sarsılmaz dostluğunu parlaq surətdə əks etdirən panoramlar yaratmaq sahəsində qarşıda duran böyük kompleksli vəzifələri yerinə yetirməlidir. Yaşayış məntəqələrində küçələrin və meydanların bədii memarlıq tərtibatını vermək, Azərbaycan torpağında çox olan tarixi abidələri bərpa etmək işləri gücləndirilməlidir.

... Sumqayıtda, Mingəçevirdə, Ağdamda yeni dövlət teatrları açılmış, Azərbaycan Mahnı Teatrı yaradılmışdır. Bu yaxınlarda açılan Aktor evi teatr ictimaiyyətinə yaxşı hədiyyədir.

Təəssüf ki, teatrların işində nöqsan nailiyyətdən çoxdur. Hər şeydən əvvəl, onların repertuarı bizi qane edə bilməz. Səhnəmizdə dövrümüzün dərin problemlərini irəli sürən, sovet adamlarının parlaq və dolğun obrazlarını yaradan pyeslər olduqca azdır. M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının (Akademik Milli Dram Teatrı – red.), Səməd Vurğun adına Rus Dövlət Dram Teatrının və bəzi başqa teatrların repertuar siyasətində bəzən mədaxil mülahizələri üstün gəlir. Teatr tamaşaçılara klassik əsərlər və sovet dramaturqlarının ən yaxşı əsərlərini göstərməkdənsə, çox vaxt məzmunu o qədər də dərin olmayan əyləndirici tamaşalar göstərir.

Musiqili komediya teatrının işində ciddi nöqsanlar vardır, onun səhnəsinə yalnız obivatellərin zövqünü oxşaya bilən, ədəbi-bədii cəhətdən və öz musiqisi cəhətdən zəif operettalar tez-tez yol tapır.

Teatrlarda ifaçılıq sənətinin səviyyəsi aşağı düşməkdədir, yaşlı yoldaşlardan sənət estafetini qəbul edə bilən istedadlı gənclərin, yeni aktyor nəslinin tərbiyə edilməsinə lazımınca qayğı göstərilmir.

Teatr kollektivləri öz əsas diqqətlərini tamaşaların ideya və bədii səviyyəsinin yüksəldilməsinə, onların mövzu və janr rəngarəngliyinə verməlidirlər...

Kommunist Partiyası kinoya incəsənətin ən mühüm, ən kütləvi növü kimi baxır. Kino sənəti xadimləri elə filmlər yaratmalıdırlar ki, orada dərin həyat həqiqəti, ideya mövqelərinin aydınlığı və dürüstlüyü, yüksək bədii sənətkarlıq üzvi surətdə birləşmiş olsun.

Azərbaycan kinosu bir çox illərdən bəri geri qalırdı. Azərbaycan KP MK 1970-ci ilin martında kino studiyada işlərin vəziyyətini müzakirə edərək, qərar qəbul etmişdir, bu qərarda geriliyin səbəbləri göstərilmiş, Azərbaycan kino sənətinin daha da inkişaf etdirmək sahəsində qarşıya vəzifələr qoyulmuşdur. Kino studiyasının yaradıcılıq işlərində və istehsal fəaliyyətində yol verilmiş ciddi nöqsanlara görə MK bürosu kinostudiyanın direktoru A.İsgəndərova və Dövlət Kinematografiya Komitəsinin sədri M.Qurbanova partiya cəzası vermişdir.

Müəyyən irəliləyişə baxmayaraq, Azərbaycan kinematografçılarının işi günün tələbləri ilə ayaqlaşmır. Bir sıra maraqlı filmlər yaradılsa da, bəzi hallarda filmin bədii səviyyəsinin aşağı olması mühüm bir mövzunu gözədən salır...

Dövlət Kinematografiya Komitəsi və Azərbaycan Kinematografçılar İttifaqı gənc kadrlar hazırlamaq işi ilə zəif məşğul olur, ayrı-ayrı sənətləri və filmləri qiymətləndirməkdə subyektivizmə və prinsipsizliyə yol verir, bəzi kinematografçılara xas olan lovğalığa və qeyri təvazökarlığa qarşı mübarizə aparmırlar.

Tamaşaçılar Azərbaycan kino sənəti xadimlərindən, ən əvvəl, sovet gerçəkliyi haqqında, müasirlərimiz haqqında dolğun bədii və sənədli filmlər gözləyirlər.

Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi respublika yazıçılarının V qurultayında yaradıcı ziyalıların mənəvi hüququ və mənəvi məsuliyyəti məsələlərinə diqqəti cəlb edərək göstərmişdir ki, sovet adamının şüuruna və qəlbinə yalnız o ədəbiyyat və incəsənət xadimi öz əsərləri ilə təsir göstərə bilər ki, özü ictimai həyatda da, məişətdə də yüksək əxlaq normalarına riayət etsin, xalqının arzu və əməlləri ilə yaşasın.

Təəssüf, hələ indi də elə olur ki, yaradıcı işçi sözdə – nitqdə, məqalədə, bədii əsərdə – yeniliyə tərəfdar çıxır, özünü qabaqcıl adam kimi qələmə verir, amma elə ki, öz məhdud şəxsi mənafeyi cəmiyyətimizin əxlaq prinsipləri ilə toqquşur, o, hörmət-izzəti, etikanı yaddan çıxarır, dövlət intizamını pozur, özünü təbəbbürlü aparır və yəqin belə güman edir ki, kefi nə istəsə onu edə bilərmiş.

Göstərilən nöqsanlar xeyli dərəcədə ondan irəli gəlmişdir ki, yaradıcılıq ittifaqlarının ideya-yaradıcılıq, təşkilat və tərbiyə işi zəifdir. İttifaqlar öz işlərinin illik yekunlarını müzakirəyə qoymurlar, toplanmış təcrübəni təhlil etmirlər, ədəbiyyat və incəsənətin aktual problemləri barəsində diskussiya və disputları az-az keçirirlər. Yaradıcılıq ittifaqlarında məsələlər çox vaxt yolverilməz dərəcədə kəskin müzakirə edilir, bu müzakirələr

tənqidbazlıq və şəxsi-qərəzlik xarakteri alır. İttifaqların yaradıcılıq bölmələri passivlik edirlər, gənclər arasında tərbiyə işi zəif aparılır.

Yazıçılar, bəstəkarlar, rəssamlar, kinematoqrafçılar və arxitektorlar ittifaqlarının rəhbərləri M.İbrahimov, Q.Qarayev, T.Məmmədov, H.Seyidbəyli, M.Hüseynov ittifaqlarda əsil yaradıcılıq şəraiti təmin etməli, ideya-tərbiyə işlərini qüvvətləndirməli, yazıçıların, rəssamların, bəstəkarların, kinematoqrafçıların, arxitektorların səmərəli fəaliyyətinə mane olan nə varsa hamısına qarşı fəal, barışmaz mübarizə aparmalıdırlar. Yaradıcılıq təşkilatlarımızda dəstəbazlıq, dedi-qodu, çəkişmə kimi mənfi hallar olmamalıdır.

...Respublika Mədəniyyət Nazirliyinin qarşısında böyük və məsul vəzifələr durur. Qeyd etmək lazımdır ki, bir çox illərdən bəri bu nazirlik respublikanın mədəni həyatının rəhbər mərkəzi olmaq etibarı ilə öz vəzifələrini əslində yerinə yetirmirdi. Azərbaycan KP Mərkəzi Komitəsi Mədəniyyət Nazirliyinin rəhbərliyini möhkəmlətməmişdir və güman edir ki, istər nazirliyin özünün fəaliyyətində, istərsə də onun bütün təşkilat və idarələrinin fəaliyyətində əsaslı dönüş yaranacaqdır.

...Yaradıcı ziyalılar qarşısında yeni böyük vəzifələr durur. Ədəbiyyat və incəsənət xadimləri əzmlə işləməli, tam qüvvə ilə yaratmalı, öz qabiliyyətlərini və istedadlarını bədii cəhətdən dolğun əsərlər yaratmağa sərf etməlidirlər, elə əsərlər ki, onun baş qəhrəmanı əmək adamıdır...

Qəhrəmanların obrazlarının açılmasında milli cəhətlərlə beynəlmillət cəhətlərin nisbətinin düzgün verilməsi ədəbiyyat və incəsənət üçün çox vacib məsələdir...

**AZƏRBAYCAN TEATR CƏMIYYƏTİNİN
V QURULTAYINA AZƏRBAYCAN KP MK-nın
TƏBRİK MƏKTUBUNDAN**

9 dekabr 1971-ci il

Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi Azərbaycan Teatr Cəmiyyətinin beşinci qurultayının nümayəndələrini və iştirakçılarını və sizin şəxsinizdə respublikanın bütün teatr sənəti işçilərini həərətə salımlayır.

...Teatr xadimlərinin vəzifəsi sovet adamlarının əmək hünərinin əzəmətinə öz yaradıcılığı ilə təsbit etməkdən, yəni həyat qurucusu olan müasirimizin obrazını parlaq boyalarla yaratmaqdan ibarətdir. Teatr işçiləri müasir həyatla daim əlaqədar olmalı, gerçəkliyi bütün rəngarəngliyi ilə əks etdirməli, zəhmətkeşlərin ideya və estetik tərbiyəsinə kömək etməlidirlər.

Azərbaycan KP MK-nın respublikada ideoloji iş məsələlərinə həsr olunmuş bu ilki oktyabr plenumu teatr ictimaiyyəti qarşısında böyük və məsul vəzifələr irəli sürmüşdür. Teatr kollektivlərinin əsas diqqəti tamaşaların ideya və bədii səviyyəsinin yüksəldilməsinə, dramaturqlarla yaradıcılıq əməkdaşlığı şəraitində sovet tamaşaçısının getdikcə artan tələblərinə və yeni insan tərbiyəsi vəzifələrinə cavab verən əsərlərin yaradılmasına yönəldilməlidir...

Azərbaycan Teatr Cəmiyyəti tamaşaların ideya-bədii səviyyəsinin yüksəlməsinə yardım edən səhnə əsərlərinin yaradılmasına, repertuarın düzgün formalaşmasında, teatr işçilərinin professional ustalığının və nəzəri hazırlığının daha da artmasında teatrlara kömək etməli, yaradıcılıq əlaqələrinin inkişafına və qardaş xalqların teatr sənətinin təcrübəsi ilə qarşılıqlı zənginləşməyə yardım göstərməlidir.

Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi Azərbaycan Teatr Cəmiyyətinin beşinci qurultayına, respublikanın bütün teatr ictimaiyyətinə, müvəffəqiyyətli iş arzulayır...

**AZƏRBAYCAN KP MK-nın
BİRİNCİ KATİBİ H.Ə.ƏLİYEVİN
“PRAVDA” QƏZETİNDƏ DƏRC
OLUNMUŞ MƏQALƏSİNDƏN**

20 yanvar 1972-ci il

...Son vaxtlar kütləvi məlumat və təbliğat orqanlarının – mətbuatın, televiziyanın, radio verilişlərinin rolunu artırmaq sahəsində bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir. Qəzetlərin faydalı təşəbbüslərini bəyənərək, MK mətbuatın çıxışlarının təsiri haqqında qərar qəbul etmiş və bütün təşkilatlardan, idarələrdən tələb etmişdir ki, mətbuatdakı tənqiddən vaxtında və mahiyyətə nəticə çıxarsınlar, süründürməçilikdə, başdansovdu cavablar verməkdə müqəssir olanları, tənqidi boğanları məsuliyyətə cəlb etsinlər. İdeya və ədəbi səviyyəsi aşağı olan materiallar dərc etmiş “Təşviqatçı” jurnalının, qadınlar arasında iş məsələlərinin işıqlandırılmasında lazımi ardıcılıq göstərməyən “Azərbaycan qadını” jurnalının, obıvatel meyillərini əks etdirən məqalələrə öz səhifələrində yer vermiş “Qobustan” almanaxının işindəki səhvlər və nöqsanlar göstərilmişdir. Respublika Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsinin, respublika Mədəniyyət Nazirliyinin fəaliyyətini yaxşılaşdırmaq üçün tədbirlər görülmüşdür. İdeoloji fəaliyyətin kitab-nəşriyyat işi kimi mühüm sahəsinə də böyük diqqət yetirilir, çünki bir sıra illər ərzində respublikada mövcud olan yaramaz iş qaydasına görə nəşriyyat və Dövlət Mətbuat Komitəsi işçilərinin subyektivizmi və səhlənkarlığı nəticəsində az aktual mövzularda yazılan, bəzən də heç bir əhəmiyyəti olmayan bir çox kitab nəşr edilmişdir.

...Ayrı-ayrı yazıçılar həyatımızın proseslərini, müasirlərimizin daxili aləmini səthi, sönük, hətta təhrif olunmuş şəkildə əks etdirir, bəzən həyatın kölgəli cəhətlərinin şişirdilməsinə, ömrünü başa vurmuş və başa vurmaqda olan halların idealizə edilməsinə yol verirlər. Teatrların yaradıcılıq həyatında da hələ həll edilməmiş problemlər vardır. Məsələn, onların bəzilərinin repertuarında məzmunu o qədər də dərin olmayan əyləndirici pyeslər üstün yer tutur.

**AZƏRBAYCAN RƏSSAMLARININ
VII QURULTAYINDA H.Ə.ƏLİYEVİN
NİTQİNDƏN**

26 aprel 1972-ci il

...Zaqafqaziya (Cənubi Qafqaz – red.) respublikalarının bu yaxınlarda Moskvada nümayiş etdirilmiş təsviri sənət sərgisi rəssamlarımızın ustalığının və ideya-siyasi yetkinliyinin artdığını, yaradılan əsərlərin məzmunlu və bədii cəhətdən dolğun olması üçün onların məsuliyyətinin yüksəldiyini göstərdi.

Azərbaycan rəssamlarının xalq ilə, respublikanın əmək kollektivləri ilə canlı əlaqələri daim möhkəmlənir. Sərgilər təşkil edilməsi, müəssisələrdə, kolxoz və sovxozlarda, məktəblərdə müntəzəm olaraq yaradıcılıq hesabatları və görüşlər keçirilməsi buna kömək edir.

Azərbaycan təsviri sənətinin inkişafında böyük müvəffəqiyyətlər qazanılmışdır. Lakin bu müvəffəqiyyətlər rəssamları arxayınlaşdırmamalı, onların yüksək məsuliyyət hissini, öz yaradıcılığına tələbkarlıqla yanaşmaq hissini kütləşdirməməlidir. Bizdə dayaz məzmunlu, sönük formalı əsərlər hələ də az deyildir.

AZƏRBAYCAN KP MK PLENUMUNDA H.Ə.ƏLİYEVİN MƏRUZƏSİNDƏN

15 may 1972-ci il

Mədəniyyətdə milli və beynəlmiləl xüsusiyyətlərin qarşılıqlı əlaqəsi problemlərini bütün təbliğat vasitələri ilə geniş izah etmək çox vacibdir, göstərmək lazımdır ki, millilik anlayışının özü dəyişir və zənginləşir, cəmiyyətlə birlikdə inkişaf edir. Buna görə də bu gün bütün milli həyatın inqilabi qaydada yenidən qurulmuş olduğunu nəzərə almadan milliliyi yalnız qədim əlamətlərdə görmək nəinki düzgün deyildir, hətta milli mədəniyyətlərin inkişafında və qarşılıqlı surətdə zənginləşməsində sosialist praktikasını üçün zərərliyə. Buna görə də milli spesifikasiya sənətkarın yaradıcılığında son məqsəd ola bilməz.

Beynəlmiləl tərbiyəni daha da yaxşılaşdırmaq məqsədilə bu və ya digər milli ənənələrdən istifadə olunması məsələlərini düzgün həll etmək çox vacibdir. Ən yaxşı, mütləq milli ənənələr və sovet həyat tərzini ilə bir araya sığmayan köhnəlmiş, mürtəce ənənələr arasında dəqiq sədd qoymaq, sosialist məzmununu, beynəlmiləlcilik ideyalarını özündə əks etdirən adət və ənənələri hər vasitə ilə inkişaf etdirmək lazımdır.

Cox vaxt dini təşkilatlar dini mərasimləri, bayramları, köhnə ənənələri əsil milli ənənələr, xalq ənənələri kimi qələmə verirlər. Bu cür dini ideologiyaların mürtəce mahiyyətini cəsarətlə acıq göstərmək, zəhmətkeşlərin ateizm və beynəlmiləl tərbiyəsi sahəsindəki tədbirləri sıx əlaqələndirmək lazımdır.

Hər hansı bayram ərfəsində olduğu kimi indi də respublikanın zəhmətkeşləri şəhər və kəndləri abadlaşdırır, yaşıllaşdırırlar. Onlar bu işə böyük zəhmət sərf edir, yaradıcılıqla yanaşır, doğma ölkəyə əsil məhəbbətlərini ifadə edirlər.

...Kütlələrin təşəbbüsünü hər vasitə ilə müdafiə etməklə, bu təşəbbüsü küçələrin, meydanların, istehsalat ərazilərinin, hər bir yaşayış məntəqəsinin abadlaşdırılması planlarının yerinə yetirilməsinə yönəltməlidirlər. Rəssamlar və arxitektorlar ittifaqları şəhər və kəndlərin tərtibatında yaxından iştirak etməlidirlər. Yeri gəlmişkən onu da demək lazımdır ki, yaradıcılıq təşkilatlarımız yubiley suvenirlərinin hazırlanmasında daha çox fəallıq göstərməli, ən başlıcası isə bu işə tələbkərliliklə yanaşmalıdırlar. Təəssüf ki, həmin məmulatın tərtibatında çox vaxt zövqsüzlüyə, hətta xalturaya yol verilir...

**AZƏRBAYCAN KP MK-nın BİRİNCİ KATİBİ
H.Ə.ƏLİYEVİN AZƏRBAYCAN YAZIÇILARININ
V QURULTAYINDA NİTQİNDƏN**

1 iyun 1972-ci il

İcazə verin, Azərbaycan ziyalılarının qabaqcıl dəstələrindən biri olan yazıçıların qurultayını bir daha hərarətlə təbrik edim və sizə ürək-dən yeni yaradıcılıq nailiyyətləri arzulayım.

...Respublikanın nailiyyətlərində yazıçılarımızın da xidməti böyükdür.

... Azərbaycan ədəbiyyatı həmişə öz xalqının həyatının ön sıralarında irəliləmişdir. Bu ədəbiyyat xalqımızın qəhrəmanlıq tarixini əbədləşdirib bizə çatdırmış, bizim qarşımızda bütün əzəməti ilə açmışdır. Bu ədəbiyyat bədii sözün gözəl nümunələrini yaradaraq zamanımızı yüksək romantikasını, xalqın döyüş rəşadətini, onun fədakar əməyini tərənnüm edir. Azərbaycanlılar ədəbiyyatımızın nailiyyətləri ilə haqlı olaraq fəxr edirlər...

Biz razılıq hissi ilə qeyd edirik ki, Azərbaycan yazıçılarının əsərləri adamlarımıza, gənclərimizin şurunun yetkinləşməsinə, mənəvi inkişafına getdikcə daha çox faydalı təsir göstərir. Bizim üçün fərəhli haldır ki, şöhrəti hələ çoxdan respublikamızın sərhədlərindən uzaqlara yayılmış Azərbaycan ədəbiyyatı getdikcə yeni-yeni üfüqlər fəth edir, onun oxucular dairəsi durmadan genişlənir, yazıçılarımızın əsərləri Moskva və Leningrad (Sankt-Peterburq-red.) nəşriyyatları tərəfindən böyük tirajlarla çap olunur. Sovet İttifaqı və xarici ölkə xalqlarının dillərinə getdikcə daha tez-tez tərcümə edilir.

Azərbaycan yazıçılarının geniş zəhmətkeş kütlələri ilə əlaqəsi xeyli möhkəmlənmişdir. Ədəbiyyatçılar fəhlələrlə və kolxozçularla, ziyalılarla və tələbə gənclərlə daha tez-tez və daha səmərəli görüşlər keçirirlər. Xalq bədii ədəbiyyatı, öz yazıçılarını sevir, oxucular sizinlə mümkün qədər tez-tez görüşmək, həyatın irəli sürdüyü məsələlər haqqında, sizin əsərləriniz haqqında səmimi ürək söhbəti etmək istəyirlər.

Oxucularla kollektiv və fərdi görüşlərə hər bir sənətkar daim daxili ehtiyac hiss etməlidir. Yazıçı xalq üçün yaradır, öz kitablarını xalqa təq-

dim edir, buna görə kütlələrlə, oxucularla görüş, bilavasitə yaxınlıq ona xüsusilə, coşğun ilham verir. Yeni əsərlərin oxucu konfranslarında müzakirəsi, müəssisələrdə, kolxozlarda, klublarda, kitabxanalarda görüşlər yazıçı ilə cəmiyyətin yeni qarşılıqlı əlaqəsini təcəssüm etdirən gözəl ənəmələrdir və bunları gücləndirmək, inkişaf etdirmək lazımdır.

....Biz istəyirik ki, yazıçılarımızın yaradıcılığı respublikanın ictimai-siyasi həyatı ilə sıx bağlı olsun, onlar bu həyatdan ayrılmasınlar, kəskin problemlərdən və məsələlərdən kənara çəkilməsinlər, əksinə, həmişə hədisələrin qaynağında olsunlar. Biz arzu edirik ki, yazıçılar öz yaratdıqları əsərlərə zamanın və günün tələbləri zirvəsindən qiymət versinlər.

Biz belə hesab edirik ki, bizim zamanəmiz və müasirlərimiz haqqında gözəl əsərlər yaratmaq Azərbaycan yazıçılarının əsas qayğısı olmalıdır. Bu əsərlərin qəhrəmanları cəmiyyətin fəal və yüksək təfəkkürlü, qabaqcıl adamları olmalıdırlar, öz əməyi ilə ölkənin sərvətlərini artıran, yer üzərində həyatı gözəlləşdirən insanlar olmalıdırlar.

Yazıçılarımız maddi sərvətləri yaradanlar qarşısında və ilk növbədə fəhlələrin qarşısında çox borcludurlar. Bir neçə romanı, pyesi, ssenarini istisna etmək, sizin əsərlərinizdə fəhlə sürətini, onun ictimai xarakterini, cəmiyyətdəki qabaqcıl rolunu görmürük. Bunun əsas səbəbi odur ki, fəhlələrin çoxcəhətli, zəngin həyatı ilə tanış olmayanlar var...

Oxucu sizdən kənd haqqında daha çox dəyərli əsərlər gözləyir...

Doğma xalqı ilə qırılmaz tellərlə bağlı olan ziyalılarımız haqqında əsərlər yaratmaq yazıçıların qarşısında geniş imkanlar açır...

Sizin əsərləriniz adamlarımızda vətənpərvərlik və milli iftixar hissi tərbiyə etməlidir ...

Yazıçılar öz əsərlərində eybəcər halları- həyatda təəssüf ki, hələ rast gəldiyimiz mənfilikləri laqeydcəsinə, uzun-uzadı, bir növ əylənə-əylənə təsvir etməli, bunları məhvedici tənqid atəşinə tutmalıdırlar ...

Gənclərlə aparılan işi ciddi surətdə yaxşılaşdırmaq lazımdır. Gənc yazıçılar bizdə böyük ümidlər oyadıblar, onlar xeyli yaxşı nəsr və şer əsərləri yaradıblar. Lakin gənc yazıçıların tərbiyələndirilməsi işində nöqsanlar var. Bəzi gənclərin əsərləri gec-gec çap olunur. Bəzən bu əsərləri sükutla qarşılayırlar və ya qeyri-obyektiv tənqid edirlər. Başqa arzu olunmayan faktlar da var. Məsələn, heç də prinsipial olmayan mülahizələrə görə bu və ya başqa gənc yazıçının əsərləri həddən artıq təriflənir və beləliklə, ona pis xidmət göstərilir. Bəzən gənc müəlliflərin əsərləri formal estetik meyar əsasında qiymətləndirilir, bu əsərlərin ideya məzmunu nəzərə alınmır.

Tərbiyə işi – mürəkkəb və incə prosesdir. Burada ifratçılıq olmamalıdır, tərbiyə işi səbirlə, dərin düşüncə ilə, adamlara fərdi yanaşmaq şərti ilə, həm də xeyirxahlıqla aparılmalıdır; xeyirxahlıq – əsas şərtidir. Kim el sənətkarlarının bir-birinə qayğısını, diqqətini, öz peşəsinin sirlərini gənclərə necə həssaslıqla öyrətdiyini görübdürsə, yaqin ürəyində deyiblər: eşq olsun o sənətkara ki, öz yaradıcılığının məhdud çərçivəsində qapanıb qalmır, təkcə öz yaradıcılıq taleyini deyil, böyük sənətin gələcəyini düşünür. Yaşlı nəsildən belə qayğı görən gənclər, əlbəttə, ataların, müəllimlərin etibarını doğrultmağa çalışacaqlar, ədəbiyyatımızın ənənələrini şərəflə davam etdirəcəklər. Biz ümid edirik ki, Yazıçılar İttifaqı gənclərə qayğını artıracaq, onların tərbiyələndirilməsi işini yaxşılaşdıracaqdır, istehsalatda fəhlə kollektivlərində həyat məktəbi keçən gəncləri ədəbiyyata daha çox cəlb edəcəkdir.

... Biz yazıçıya insan qəlbinin mühəndisi deyirik. Bu adı doğrultmaq lazımdır. Yalnız o yazıcının insan zəkasına və qəlbinə təsir göstərmək kimi böyük mənəvi hüququ var ki, o, ictimai həyatda da, şəxsi davranışı ilə də öz oxucusuna doğurdan da nümunə ola bilir, yəni xalq qarşısında öz mənəvi məsuliyyətinin bütün dərinliyi ilə dərk edir. Təəssüf ki, bəzi ədəbiyyatçılar, o cümlədən yaşlı nəsildən olanlar da, öz yaradıcılıqlarına heç də həmişə tələbkar olmurlar, qeyri-təvazökarlıq, lovğalıq bəlasına tutulurlar, elə hərəkətlər edirlər ki, bunlar sovet yazıçısı kimi yüksək adın mənəvi məsuliyyəti ilə bir araya heç cür sığmır.

Biz istərdik ki, ittifaqın rəhbərləri, ədəbiyyatımızın veteranları bu məsələlər haqqında dərinlən düşünsünlər və belə faktları yazıçı təşkilatının həyatından birdəfəlik yox etmək üçün əllərindən gələni əsirgəməsinlər. Biz belə hesab edirik ki, bunun üçün sizdə kifayət qədər qüvvə, enerji, lazım gəlsə- cəsarət və qətiyyət var.

NƏRİMAN NƏRİMANOVUN ABİDƏSİNİN AÇILIŞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

6 iyun 1972-ci il

Azərbaycan paytaxtında bütün ömrünü zəhmətkeşlərin azadlığı və səadəti uğrunda mübarizəyə həsr etmiş insanın, SSRİ MİK-in ilk sədrlərindən biri Nəriman Nərimanovun abidəsinin ucaldılmasının dərin rəmzi mənası vardır.

Nəriman Nərimanov mürəkkəb və çətin bir yol keçmiş, fəaliyyətə maarifçi-demokrat kimi başlamışdır...

Nəriman Nəcəf oğlu Nərimanov bir siyasi rəhbər və təşkilatçı kimi özünün bütün istedadı, qəlbinin bütün hərarəti ilə xalqa xidmət etmişdir.

Nəriman Nərimanov ictimai-siyasi və mədəni-maarif fəaliyyətinə iyirminci əsrin əvvəllərində Bakıda başlamışdır. O zaman burada sinfi mübarizə get-gedə şiddətlənirdi. Bakı proletariyatının ailəsində mətinləşən, onun inqilabi çarpışmalarında iştirak edən Nəriman Nərimanov marksizm-leninizm ideyalarına getdikcə daha dərinlən yiyələnir və siyasi rəhbər kimi püxtələşirdi.

Nəriman Nərimanov «inqilab universitetlərini» Odessada, Tiflisdə və Həştərxanda da keçmişdir. Burada o, fəhlələr, tələbələr və ziyalılar arasında böyük iş aparırdı. Nəriman Nərimanov kütlələr arasında iş aparmaqdan çox böyük həzz alır, xalqla daim ünsiyyətdə olmağa böyük ehtiyac hiss edirdi.

1919-1920-ci illərdə Nəriman Nərimanov Moskvada RSFSR Xalq Xarici İşlər Komissarlığı Yaxın və Orta Şərq ölkələri şöbəsinin müdiri, sonra isə Rusiya Federasiyası Xalq Milli İşlər komissarının müavini vəzifələrində çalışaraq səmərəli fəaliyyət göstərmişdir.

Nəriman Nərimanov SSRİ MİK-in sədri kimi yüksək vəzifədə çalışarkən var qüvvəsini, biliyini və təcrübəsini partiyanın Mərkəzi Komitəsinin və Sovet hökumətinin qərarlarının – qardaş respublikalarda iqtisadiyyatın və mədəniyyətin inkişafına, sovet xalqlarının dostluq və əməkdaşlığının möhkəmlənməsinə yönəldilən qərarların həyata keçirilməsi uğrunda mübarizəyə sərf edirdi.

Nəriman Nərimanov bu gün də bizimlədir. O, özünün nəhəng qaməti ilə burada qocaman Xəzərin dalğaları üzərində ucalır, inqilabi vuruşmalarda şöhrət qazanmış qəhrəman Bakıda ucalır.

AZƏRBAYCAN KP MK-nın BİRİNCİ KATİBİ H.Ə.ƏLİYEVİN N.NƏRİMANOVUN 100 İLLİK YUBİLEYİNDƏKİ MƏRUZƏDƏN

29 iyun 1972-ci il

... Görkəmli partiya və dövlət xadimi Nəriman Nəcəf oğlu Nərimanovun adı Azərbaycanda inqilabi mübarizə salnaməsinə həmişəlik daxil olmuşdur.

N.Nərimanov öz əmək həyatına keçən əsrin doxsanıncı illərində Qori seminariyasını qurtardıqdan sonra Tiflis quberniyasının Azərbaycan kəndlərindən birində müəllim kimi başlamışdır. Gənc müəllim ictimai ədalətsizliklə ilk dəfə olaraq yaxından üz-üzə gəlmiş, kəndlilərin tam hüquqsuzluğu və dəhşətli yoxsulluğu onu sarsıtmışdı. N.Nərimanovun gördükləri və duyub hiss etdikləri onun şüurunda dərin iz buraxmış, qəlbində mövcud quruluşa qarşı etiraz hisslərini alovlandırırmış, siyasi dünyagörüşünün təşəkkülünə güclü təsir göstərmiş, kəskin ictimai problemlərə toxunan ədəbi əsərlərinin yaranması üçün əsas olmuşdur.

N.Nərimanovun ictimai mədəni-maarifçilik, sonralar isə inqilabi fəaliyyəti Bakıda genişlənmişdi. Burada Qafqazın ən böyük sənaye və proletar mərkəzində, sinfi mübarizə alovunun getdikcə daha gücləndiyi şəhərdə N.Nərimanov marksizm ədəbiyyatı ilə tanış olub inqilab hərəkatına qoşuldu. N.Nərimanovun əməkçi kütlələri maarifləndirmək əzmi, insanlara xidmət etmək kimi nəcib bir arzusu hadisələri dərinlən başa düşməsi, istedad və bacarığı onu Azərbaycan demokratik və ictimai-siyasi fikir nümayəndələrinin ön cərgəsinə çıxartdı.

O illərdə N.Nərimanov məşhur "Nadanlıq", "Nadir şah" və digər bədii əsərlərini yazmış, Azərbaycan və rus dillərini öyrənmək üçün dərslər və dərslər vəsaitləri yaratmışdı, pedaqoji işlə fəal bir surətdə məşğul olur, Azərbaycan dilində qəzet və jurnallar buraxmaq, teatrı inkişaf etdirmək yolunda addımlar atırdı. O, Qoqolun ölməz "Müfəttiş" komediyasını Azərbaycan dilinə tərcümə etmişdi.

N.Nərimanov ədəbi yaradıcılığa zəhmətkeşləri azadlıq və səadəti uğrunda mübarizə vasitəsi kimi, onları şəxsi qüvvələrə, mülkədar və kapitalist zülmünə, nadanlıq, dini fanatizmə və cəhəltərəstliyə fəal müqə-

vimət ruhunda tərbiyə etmək vasitəsi kimi baxırdı. N.Nərimanov bu meyyarları əsas tutaraq, özünün yazdığı kimi, xalq kütlələrini oyadıb inqilaba hazırlamağı öz ədəbi və ictimai fəaliyyətinin qayəsi hesab edirdi...

Birinci rus inqilabı dövründə yazdığı publisistik məqalələrində N.Nərimanov çarizm, kadetlərin və digər burjua partiyalarının əksinqilabi siyasətini, liberal burjuaziyanın canfəşanlıqla yaydığı konstitusiyaya xülyalarını amansızcasına ifşa etdi. Nərimanov əmin idi ki, yalnız mövcud qurluşun devrilməsi nəticəsində zəhmətkeşlər əsl mənada azadlığa çıxıb bilərlər. N.Nərimanov xalqı tarixi inkişafın hərəkətverici qüvvəsi hesab edir və göstərirdi ki, xalq kütlələrinin inqilabi hərəkətləri qarşısında heç bir şey davam gətirib dayana bilməz. N.Nərimanov yazırdı: "Güc birlikdədir... Sel güclü olub içinə atılan ağır daşları çox asanlıqla diyirləyir, özünə yol açır; tarix öz bildiyini edir".

N.Nərimanov Şərqdə milli azadlıq hərəkətinin inkişafına birinci rus inqilabının təsirini xüsusilə qeyd edirdi. O göstərirdi ki, rus inqilabı Asiyanın bütün xalqlarını hərəkətə gətirmiş, onların feodalizmə və imperializmə qarşı mübarizəsinə güclü təkan vermişdir, rus proletariatının azadlıq ideyaları Şərq xalqlarının mübarizə yolunu parlaq bir məşəl kimi işıqlandırır, onların siyasi və milli mənlilik şüurunun inkişafına inqilabiləşdirici təsir göstərir ...

N.Nərimanov Odessada təhsilini başa vurduqdan sonra həkim diplomu ilə Bakıya gəlib öz inqilabi və ədəbi-maarifçilik fəaliyyətini davam etdirdi.

Çar orqanlarının təqibləri üzündən N.Nərimanov 1909-cu ildə Tiflisə köçdü, lakin çox keçmədən tutulub Matex qalasına salındı. Altı ay həbsdə qaldıqdan sonra "dövlət üçün zərərli hərəkətlərinə görə" məhkum olunub Həştərxana sürgün edildi...

1913-cü ilin yanvarında N.Nərimanov Həştərxan şəhər dumasına qlasını seçildi və дума tribunasından və çar orqanlarının hərəkətlərini ifşa etməyə, əməkçi xalqın mənafeyini qorumağa başladı.

N.Nərimanov 1913-cü ildə Bakıya qayıdıb ictimai-siyasi və ədəbi-publisistik fəaliyyəti daha böyük bir qüvvə ilə davam etdirdi, eyni zamanda Qaraxəhər xəstəxanasında həkimlik etməyə başladı...

...1919-cu il iyulun axırlarında N.Nərimanov işləmək üçün Moskva-yə çağırıldı. RSFSR Xalq Xarici İşlər Komissarlığının Yaxın və Orta Şərq ölkələri şöbəsinin müdiri, sonra isə RSFSR xalq millətlər komissarlığının müavini vəzifələrində ikən xarici siyasətin həyata keçirilməsində onun xidməti az olmadı. N.Nərimanov İran, Türkiyə, Əfqanıstan və

digər ölkələrlə danışıqlar aparılmasında və sazişlər bağlanmasında iştirak edirdi. N.Nərimanov RK(b)P MK yanında Şərq xalqları kommunist təşkilatları Mərkəzi Bürosunun tərkibinə daxil idi...

...1920-ci ilin dekabrında Ümumrusiya VIII Sovetlər qurultayı dünyada ilk dəfə olaraq iqtisadiyyatın inkişafına dair vahid ümumdövlət planını Rusiyanın elektrifikasiyasına dair Dövlət planını (QOELRO) təsdiq etdi. V.İ.Lenin planı partiyanın ikinci proqramı adlandırılmışdı.

Sovet Azərbaycanı nümayəndə heyətinin üzvü kimi N.Nərimanov qurultayın işində iştirak etdi və Ümumrusiya Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin üzvü seçildi.

...Azərbaycan partiya təşkilatı maarif, mətbuat, elm, ədəbiyyat və incəsənətin inkişafı uğrunda qətiyyətlə mübarizə aparırdı. Respublikanın digər rəhbərləri kimi, N.Nərimanov da köhnə Azərbaycan ziyalılarını Sovet hakimiyyəti tərəfinə çəkmək üçün çox iş görmüş, yeni Azərbaycan ziyalılarının təşəkkül və tərbiyəsinə ilk ali məktəblərin, texnikumların, kitabxanaların, muzeylərin və digər mədəni-maarif ocaqlarının yaradılmasına çox əmək sərf etmişdir.

...1922-ci il dekabrın 30-da Moskvada Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının I Sovetlər qurultayı topladı. Qurultay SSRİ-nin təşkili haqqında bəyannamə və ittifaq müqaviləsi qəbul etdi, ali qanunvericilik orqanını – SSRİ Mərkəzi İcraiyyə Komitəsini seçdi. M.İ.Kalinin, Q.İ.Petroviski, N.Nərimanov və A.T.Çerviyakov SSRİ MİK sədrləri seçildilər.

...1925-ci il martın 19-da N.Nərimanov qəflətən vəfat etdi. Onu Qızıl Meydanda, qədim Kreml divarı yanında dəfn etdilər. M.İ.Kalinin mətəm mitinqində çıxış edərkən dedi: "Nəriman Nərimanov Kommunist Partiyasının üzvü idi, elə bir partiyanın ki, o bütün qüvvələrdən, bütün yaxşı səylərdən bəşəriyyətin səadəti naminə istifadə etməyə imkan verir... Nəriman Nərimanov yoldaşın şəxsinə biz öz doğma partiyamızın sıralarındakı bir yoldaşımızı və dostumuzu dəfn edirik. Onun şəxsinə Qızıl meydan Şərq xalqlarından birinci qurbanı öz ağuşuna alır... Nəriman Nərimanov yoldaş sədaqətli kommunist kimi öz borcunu sonadək yerinə yetirdi; o, son nəfəsinədək öz qüvvəsini əsirgəmədən işlədi".

Bu sözlərlə Azərbaycan xalqının şanlı oğlu, böyük, məzmunlu və dərin mənalı həyat yolu keçmiş Nəriman Nərimanovun xidmətlərinə yüksək qiymət verilmişdir.

AZƏRBAYCANDA RSFSR ƏDƏBİYYATI VƏ İNCƏSƏNƏTİ GÜNLƏRİNİN TƏNTƏNƏLİ AÇILIŞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

3 oktyabr 1972-ci il

Rusiya mədəniyyəti tarixində Qafqaz xüsusi yer tutur. Rus və dünya ədəbiyyatının qızıl fonduna həmişəlik daxil olan bir sıra ilhamlı əsərlər bu diyara həsr olunmuşdur. Qafqaz təbiətinin əzəməti burada yaşayan məğrur, azadlıqsevən xalqların xarakteri ilə heyrətamiz bir ahəngdarlıq yaradır. V.Q.Belinski yazmışdı: “Puşkinin sayəsində Qafqaz o zamandan bəri ruslar üçün yalnız geniş, zəngin azadlıq ölkəsi olmaq etibarlı ilə deyil, həmçinin tükənməz poeziya, qaynar həyat və cəsarətli xəyal ölkəsi olmuşdur! Rusiyanın bu ölkə ilə çoxdan bəri işdə mövcud olan yaxınlığını Puşkinin ilham pərisi sanki nurlandırmışdır”.

Bu yaxınlıq tamamilə Azərbaycana da aiddir...

Dahi rus şairi M.Y.Lermontov Azərbaycanın tarixi ilə yaxından maraqlanmış və Azərbaycan dilini yüksək qiymətləndirmişdi. O, dostu Rayevskiye yazmışdı: “Azərbaycan dilini öyrənməyə başlamışam, fransız dili Avropada zəruri olduğu kimi, bu dil də burada və ümumiyyətlə, Asiyada zəruridir”.

Azərbaycanın mədəniyyət xadimləri də böyük, qüdrətli və azad rus dilini öyrənməyin böyük əhəmiyyətini daim qeyd etmişlər. Rus dili Azərbaycanda maarif və mədəniyyətin inkişafında mühüm rol oynamışdır. Azərbaycanın maarifpərvər şairi Seyid Əzim Şirvani oğluna şeirlə yazdığı müraciətində bunu çox yaxşı ifadə etmişdir:

Ey oğul hər insana ol rəqib,
Xassə ol rus elminə talib.
Çün ona ehtiyacımız çoxdur,
Bilməsək dil, əlacımız
yoxdur.

İndi biz deyə bilərik ki, S.Ə.Şirvaninin və Azərbaycan mədəniyyətinin digər görkəmli xadimlərinin varisləri bu vəsiyyəti yerinə yetirmişlər.

Azərbaycan xalqının görkəmli oğlu, yazıçı və materialist filosof M.F.Axundov rus mədəniyyətinin, rus dilinin alovlu təbliğatçısı idi. O yazmışdı ki, rus dili “ən incə fikirləri ifadə etmək üçün tayı-bərabəri olmayan bir dildir”. A.S.Puşkinin ölümü münasibətilə Mirzə Fətəli Axundovun dərin həyəcan hissi ilə yazdığı “Şərq poeması” Azərbaycan–Rusiya mədəni əlaqələri salnaməsində dərin iz buraxmışdır. Mirzə Fətəli Axundov A.S.Puşkini “söz ordusunun başçısı” adlandırmışdı. Axundovun poemasının rusca tərcüməsini dərc edən “Moskovski nablyudatel” jurnalı poemanı “Puşkinin qəbri üstünə şairin əli ilə qoyulmuş gözəl bir çiçək dəstəsi” adlandırmışdı.

AZƏRBAYCANDA RSFSR ƏDƏBİYYATI VƏ İNCƏSƏNƏTİ GÜNLƏRİNİN TƏNTƏNƏLİ BAGLANIŞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

11 oktyabr 1972-ci il

Ədəbiyyat və incəsənət günləri rus və Azərbaycan xalqlarını bir-birinə daha da yaxınlaşdırdı, onların əlaqələrini daha da dərinləşdirdi. Həmin günlər göstərdi ki, rus xalqına məhəbbət və minnətdarlıq duyğuları hər bir azərbaycanlının qəlbində əbədi məskən salmışdır...

Bu bayram günlərində biz Sovet Rusiyasının bütün xalqlarının parlaq və orijinal mədəniyyətlərinin əzəmətli yüksəlişini daha aydın şəkildə gördük.

Tam inamla demək olar ki, Rusiya xalqlarının ədəbiyyat, incəsənətinin ürəkdən sevildiyi və yaxşı tanındığı Azərbaycanda hələ heç zaman bu ədəbiyyat və incəsənət belə geniş və hərtərəfli təmsil olunmamışdı. Hadisələrlə son dərəcə zəngin olan on gündə Rusiyanın sözü və mahnısı respublikamızın hər yerində səslənirdi. Siz dəniz neftçilərinin və pambıqçıların, metallurqların və alimlərin, kimyaçıların və tərəvəzçilərin, toxucuların və tələbələrin ən əziz və istəkli qonaqları idiniz. Rusiyanın, onun xalqlarının geniş qəlbini coşdurən melodiyalar pərdə-pərdə Xəzər sahillərinə və zavod sexlərinə, Muğan düzlərinə və başı qarlı Qafqazın ətəklərinə yayılırdı. Sovet Rusiyasının parlaq, əlvan incəsənəti ilə, sizin ucsuz-bucaqsız diyarınız kimi gözəl və əzəmətli olan incəsənət ilə mənəvi ünsiyyət həyatımızı zənginləşdirdi və ona zinət verdi. Biz onun səmimiyyətinə və dərinliyinə, xalqların çoxəsrlik müdrikliyini və təcrübəsini özündə təcəssüm etdirmiş tükənməz gücünə və gözəlliyinə heyran olduq.

Sizin böyük istedadınızın parlaq şəfqətdən nur alan Azərbaycan zəhmətkeşləri şöhrəti vətənimizin hüduqlarından uzaqlara yayılmış kollektivləri, çoxmillətli sovet mədəniyyətinin fəxri olan görkəmli musiqiçiləri, bədii söz, təsviri sənət ustalarını, teatr, kino, estrada artistlərini alqışlayırdılar. Rusiyanın görkəmli alimləri və istehsalat yenilikçiləri ilə görüşlər silinməz iz qoydu. Onların təcrübəsi və bilikləri ictimai istehsalın səmərəsini daha da artırmaqda bizə kömək edəcəkdir.

Əziz dostlar! Biz başa düşürük ki, bu günlər sizin üçün asan deyildi. Respublikamıza səfərinizin hədsiz dərəcədə gərgin proqramı sizdən bütün yaradıcılıq və fiziki qüvvələrinizin sərf olunmasını tələb edirdi. Lakin siz bütün sınaqlardan şərəflə çıxdınız.

Əziz dostlar! Azərbaycanda RSFSR ədəbiyyatı və incəsənəti günlərinə yekun vurarkən biz xüsusi bir razılıq hissi ilə deyirik: bu günlər bir daha aydın göstərdi ki, qardaş mədəniyyətlərin qarşılıqlı təsiri və qarşılıqlı surətdə zənginləşməsi, həyatımızın qanununa çevrilən bu proseslər cəmiyyətin mənəvi həyatında çox böyük rol oynayır. Biz əminik ki, respublikanın bütün zəhmətkeşlərinin iştirak etdikləri bayram, Rusiya və Azərbaycan mədəniyyət ustalarının yaradıcılıq ünsiyyəti zəngin bəhrələr verəcəkdir...

SOVET İTTİFAQI QƏHRƏMANI MEHDİ HÜSEYNZADƏNİN ABİDƏSİNİN TƏNTƏNƏLİ AÇILIŞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

9 may 1973-cü il

Bu gün ölkəmiz Vətən müharibəsində özünün böyük qələbəsinin 28-ci ildönümünü bayram edir. Bizimlə birlikdə bu şanlı günü bütün yer üzünün adamları da qeyd edirlər. ...Qəhrəman sovet xalqı onları qəhvəyi faşizm taunundan xilas etmişdir.

Hərb meydanındakı ən şiddətli vuruşmalarda sovet döyüşçüləri mərdlik və igidlik xariqələri göstərirdilər. Onların ata-anaları, arvadları və uşaqları cəbhə arxasında fədakarlıqla əmək növbəsində dururdular...

...Azərbaycanın oğul və qızları bütün respublikaların elçiləri ilə çi-yin-çiyinə verərək, düşməne qarşı igidliklə vuruşurdular. Onların bir çoxunun adları ölkənin hər b salnaməsinə qızıl hərflərlə yazılmışdır. Respublikamızın 114 nümayəndəsi Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülmüş, 166 mindən çox nümayəndəsi döyüş ordenləri və medalları ilə təltif edilmişdir.

Məşhur sərkərdə general Həzi Aslanovun adı, Aleksandr Matrosovun igidliyini təkrar etmiş qvardiya serjantı Gəray Əsədovun, döyüşdə öz komandirini köksü ilə qorumuş matros Qafur Məmmədovun, qırıcı təyyarəçi Vladimir Balandinin, snayper İsrafil Məmmədovun və bir çox başqalarının adları bütün ölkəyə bellidir.

Bu gün, Qələbə günü həlak olmuş qəhrəmanların xatirəsini minnətdarlıqla yad edirik.

Azərbaycan xalqının igid oğlu, adı dillər əzbəri olan partizan-kəşfiyyatçı, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Hüseynzadənin Bakıda ucaldılmış abidəsi Vətənimizi qorumaq üçün canından keçmiş qəhrəmanlara ümumxalq hörmət və məhəbbətinin parlaq ifadəsidir.

Lenin komsomolunun yetişdirməsi, V.İ.Lenin adına Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun tələbəsi Mehdi Hüseynzadə hərarətli qəlbinin çağırışı ilə vətən müdafiəçilərinin sıralarına qoşulmuşdu. Stalinqrad ətrafındakı vuruşmada ağır yaralanan Mehdi əsr edildi. Lakin nə tikanlı məftil,

nə Hitler həbs düşərgəsinin azğın keşikçiləri cəsur döyüşçünün iradəsini qıra bilmədi. O, faşist zindanından qaçdı və Yuqoslaviya partizanları sırasında düşmənlə mübarizəni davam etdirdi.

Doğma torpaqdan uzaqlarda, Adriatik dənizi sahillərində həmyerlimiz bir çox cəsarətli əməliyyatlar aparmış, kəşfiyyat-təxribat qrupuna rəhbərlik etmişdir. Mehdi Hüseynzadə yüzlərlə hitlerçini öldürmüş, qatartları yoldan çıxarmış, körpüləri dağıtmış, avtomaşınları və təyyarələri partlatmışdır. Bütün bunlar faşist işğalçılar üzərində qələbəyə qəhrəmanın döyüş köməyi olmuşdur.

Azərbaycanın qəhrəman oğlunun xatirəsini sovet adamları ilə bərabər Yuqoslaviya və İtaliya xalqlarının yad etmələri bizi sevindirir. Qəhrəmanın məzarı doğma torpaqdan çox-çox uzaqlardadır. Lakin partizanın döyüş yoldaşları hər il, Mehdinin həlak olmasının ildönümü günündə onun məzarı üstünə çiçək dəstələri qoyurlar. Onlar Mehdi Hüseynzadənin əziz xatirəsi qarşısında baş əyməklə bütün sovet xalqına ehtiramlarını bildirirlər...

Əlamətdar haldır ki, Yuqoslaviya- İtaliya müqavimət hərəkatı sıralarında vuruşarkən azərbaycanlı Mehdi Hüseynzadə özünü "Mixaylo" adlandırmışdır. Faşistləri vahiməyə salan bu mübariz ad altında o, tarixə əbədi daxil olmuş, onunla çiyin-çiyinə vuruşmuş adamların qəlbində məskən salmışdır, bu ad müasirlərinin və gələcək nəsillərin hafizəsindən heç vaxt silinməyəcəkdir...

İzin verin, Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin, Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət heyətinin və Nazirlər Sovetinin tapşırığı ilə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Hüseynzadənin abidəsini açım.

Həlak olmuş qəhrəmanları diriltmək mümkün deyildir, lakin uğrunda onların öz canlarını fəda etdikləri iş yaşayır və həmişə yaşayacaqdır....

NƏSİMİNİN 600 İLLİYİ ŞƏRƏFİNƏ AZƏRBAYCAN SSRİ NAZİRLƏR SOVETİNİN TƏŞKİL ETDİYİ QƏBULDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

14 sentyabr 1973-cü il

Bu günlər qədim Azərbaycan torpağında böyük bayramdır, poeziya bayramı, ədəbiyyat bayramı, bədii söz bayramıdır, ürəklərə sevinc bəxş edən sənət bayramıdır. Bu bayram böyük Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri İmadəddin Nəsiminin anadan olmasının 600 illiyi ilə əlaqədardır.

Öz nəsilərinə gözəl bir irs qoyub getmiş bu müdrik insanın anadan olduğu vaxtdan 600 il keçmişdir. Budur, indi onun vətəninə nəsillər şairin fərəhli yubileyini dərin minnətdarlıq hissi ilə qeyd edirlər.

Bəşəriyyət özünün ən yaxşı nümayəndələrini, onu mənəvi cəhətdən zənginləşdirən simaları həmişə yüksək qiymətləndirmişdir. Bəşər tarixinin müxtəlif mərhələlərində bir çox görkəmli şəxsiyyətlər yetişmişdir. Hər bir xalq həmin dühaların tərəqqiyə, işıqlı həyata, xoş güzərana çağırışları ilə haqlı fəxr edir. Azərbaycan xalqı öz böyük övladlarının – Nizami-nin, Xaqaninin, Füzulinin və başqalarının adlarını iftixarla çəkir. Bu gün isə biz Azərbaycan və dünya poeziyasının parlaq ulduzu İmadəddin Nəsiminin yubileyini qeyd edirik.

Lakin Nəsiminin yaratdığı, qoyub getdiyi irsə heyran olduğumuzu bildirərkən biz gərək onun ikinci yaranışından da danışaq. Yalnız bizim zamanədə Nəsimi əsrlərin dərinliklərindən qaldırılmışdır və o, layiqincə qiymətləndirilir. Bu gün Nəsimi bütün dünya qarşısında bütün əzəməti ilə ucalır. O, elə bir insan idi ki, hələ uzaq keçmişlərdə cəhalətpərəstlərdən qorxmayıb zülmə, riyakarlığa, dini mövhumata etiraz səsini ucaldır, çox-çox irəliyə nəzər salırdı. Görkəmli Azərbaycan şairi, müasirimiz Səməd Vurğun Nəsimi haqqında belə demişdir: «Tarixlər boyunca qaldı yadigar, ölməz fikirlərin, ölməz sözlərin»...

Nəsiminin yubileyi Azərbaycan xalqının, eləcə də bütün xalqların mədəniyyətinin tərəqqisinə daha bir parlaq sübutdur.

Bütün müttəfiq respublikaların nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilən Nəsimi yubileyinin belə geniş miqyasda qeyd edilməsi də hər bir xal-

qın mədəniyyətinin inkişafına partiyanın göstərdiyi qayğının təzahürlərindən biridir, ölkəmizin xalqları arasında dostluğun nümayişidir...

Bizim hamımızı, Nəsimi yubileyi münasibətilə Azərbaycan torpağına toplaşan adamların hamısını mütərəqqi ideallar, bəşəriyyətin ən yaxşı zəkalarının əsrlər boyu həsrətində olduqları əmin-amanlıq və dostluq şəraitində yaşamaq arzuları birləşdirir. Həmin ideallar və arzular bu gün gerçəkliyə çevrilmişdir...

AZƏRBAYCAN DRAM TEATRININ 100 İLLİYİNDƏ H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

31 may 1974-cü il

Yüz il bundan əvvəl ictimai və dini köləliyin zülmət səltənətində Azərbaycan dram sənətinin ilk qıgılcımı parladı. Mirzə Fətəli Axundovun “Lənkəran xanının vəziri” pyesinin tamaşası ilə Azərbaycan teatrının təməli qoyuldu.

Şərqdə ilk teatr olan Azərbaycan teatrı maarifçilik və azadlıq ideyalarının carçısına çevrildi, köhnə dünyanı dağıdıb alt-üst etməkdə mühüm rol oynadı. O, zamanın qatı qaranlığını yararaq parlaq gələcəyə yol açan, insanların şüurunu, qəlbini oyadan, onları azadlıq, səadət naminə hünərlər göstərməyə ruhlandıran bir məşəl idi. Azərbaycan dram teatrı (Akademik Milli Dram Teatrı – red.) böyük və şanlı yol keçmişdir. O, Azərbaycanda mütərəqqi ictimai fikrin təşəkkül və inkişafında fəal iştirak etmiş, öz xalqının mənəvi xəzinəsini zənginləşdirmiş, ...həmişə qabaqcıl lider mövqelərində durmuş və indi də qabaqcıl ideya mövqelərində durmaqdadır.

Azərbaycan dram teatrının yaradıcılıq axtarışları və nailiyyətləri ölkənin bütün teatr ictimaiyyəti tərəfindən – rəğbətlə qarşılanıb bəyənilmiş, Sovet İttifaqının bir çox şəhərlərində tamaşaçılar tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir.

Məhz buna görə Azərbaycan dram teatrının yüz illik yubileyi respublikamızın həyatında böyük mədəni və siyasi əhəmiyyətli hadisəyə, bütün çoxmillətli sovet teatrının bayramına çevrilmişdir.

Maksim Qorki gözəl demişdir ki, həyatın əsil tarixini sənət xadimləri yazırlar. Bu sözləri bilavasitə dram sənətinə də aid etmək olar. Azərbaycan xalqının ictimai zülmədən xilas olmaq uğrunda, tərəqqi uğrunda, yeni həyat uğrunda mübarizəsini əks etdirən Azərbaycan teatr sənətinin tarixi buna bariz sübutdur.

Teatrımız yeni dünya quruculuğunda bilavasitə iştirak etməyə başlayanadək bir çox illər boyu enişli-yoxuşlu yollarla getmiş, ağır sınaqlara məruz qalmış, xalqa zidd mürtəce qüvvələrə qarşı şiddətli ideoloji mübarizə aparmalı olmuşdu. Görkəmli mədəniyyət xadimləri Mirzə Fətəli

Axundov, Həsənbəy Zərdabi, Nəcəfbəy Vəzirov, Əbdürrəhimbəy Haqverdiyev, Nəriman Nərimanov, Cəlil Məmmədquluzadə, Üzeyir Hacıbəyov ilk dərin şırım açaraq Azərbaycan teatr sənətinin toxumunu səpmiş, onun cücərtilərini inqilabdan əvvəlki dövrün şiddətli qasırgılarından hifz edib qorumuşdular.

Mirzə Fətəli Axundov əsarət altında olan Şərqə müraciət edərək yazırdı: “Sənin övladların məngənə arasındadır, onları hökmdarların azğın istibdadı bir tərəfdən, kobud, nadan ruhanilərin fanatizmi o biri tərəfdən sıxır”. Dini ehkamlar və məhrumyyətlər, əhalinin böyük bir qisminin hüquqsuzluğu, savadsızlığı bəşəriyyətə Nizami və Nəsimi, Füzuli və Vəqif kimi dühalar vermiş bir xalqı mənəvi düşkünlüyə məhkum edirdi.

Azərbaycan xalqının ən yaxşı övladları onu bu tarixi fəlakətdən xilas etmək üçün uzun müddət çıxış yolu axtardılar və bu yolu Rusiyada, Puşkinin və Lermontovun, digər böyük rus ədiblərinin yaradıcılığında öz parlaq təcəssümünü tapan mütərəqqi rus mədəniyyətində gördülər. Azərbaycan dramaturgiyasının və teatrının bütün baniləri demokratik rus mədəniyyətinin alovlu təbliğatçıları idilər. Onlar rus maarifçi demokratlarından nümunə götürərək Azərbaycanda ilk qəzet və jurnallar nəşr etməyə başladılar, dünyəvi məktəblər açdılar, mədəni-maarif cəmiyyətləri yaratdılar. Xalqın səadəti uğrunda güclü mübarizə vasitələrindən biri də teatr oldu, çünki teatr hamının üzünə açıq olan yüksək bir tribuna, incəsənətin, ən demokratik forması idi.

Azərbaycan teatrının beşiyi başında dahi mütəfəkkir, materialist filosof, Azərbaycan dramaturgiyasının atası Mirzə Fətəli Axundov dayanmışdı. Mirzə Fətəli Axundovun dünyagörüşü və yaradıcılığı mütərəqqi rus ədəbiyyatının bilavasitə təsiri altında təşəkkül tapmışdı. Mirzə Fətəli Axundov dekabristlərdən A.Bestujev-Marlinskinin, A.Odoevskinin dostu idi, rus poeziyasına dərinləndən bələd idi. Onun “Puşkinin ölümünə” poemasında rus mədəniyyətinə hədsiz məhəbbət və hörmət öz ifadəsini tapmışdı. Əlamətdar haldır ki, Mirzə Fətəli Axundovun ölməz komediyaları ilk dəfə müəllifin öz tərcüməsi ilə Peterburqda və Tiflisdə rus səhnəsində tamaşaya qoyulmuşdur.

Müəllifin ana dilində ilk tamaşa yalnız iyirmi il sonra, 1873-cü ilin martında Bakıda göstərildi. Əsəri maarifçi demokrat Həsənbəy Zərdabi öz şagirdlərindən Nəcəfbəy Vəzirovun və Əsgər Adıgözelovun yaxından iştirakı ilə tamaşaya qoymuşdu.

Azərbaycan teatrının meydana gəlməsi Azərbaycanda mütərəqqi

ictimai-siyasi fikrin bütün inkişafı gedişində hazırlanmışdı. Bu proses mürəkkəb və çətin proses idi. Demokratik ideyalar varlı siniflərin və ruhanilərin şiddətli müqavimətinə rast gəlirdi. Lakin yenilik, tərəqqi özünə yol açaraq, daha çox adamın şüuruna hakim olurdu. İlk tamaşa üçün “Lənkəran xanının vəziri” satirik komediyasının seçilməsi təsadüfi deyildi. Burada istibdad və özbaşınalıq ifşa edilir, öz zalımlarına məharətlə qulaqburması verən nəcib, ağıllı, gözüaçıq gənclər küt, tamahkar, nadan hakimlərə qarşı qoyulurdu. Bu tamaşa adamlara öz hüquqları və mənafeləri uğrunda mübarizə aparmağın nəinki mümkün, həm də zəruri olması fikrini aşılırdı. Pyes və tamaşa elə bil ki, Mirzə Fətəli Axundovun belə bir fikrinin əyani təəcəssümü idi: “...Zülmü dəf etmək üçün zalıma nəsihət vermək lazım deyil, bəlkə məzluma demək lazımdır ki, sənki qüvvə və bacarıqda zalımdan qat-qat artıqsan, nə üçün zülmə tab gətirib durmusan? Qəflət yuxusundan qalx və bu zalımın atasını yandır”.

Azərbaycan teatrı lap əvvəldən realist teatr kimi təşəkkül tapmış, öz banilərinin arzuladıqları kimi, “həyat məktəbi”, “əxlaqı saflaşdırmaq vasitəsi” olmuşdu. Azərbaycan teatrı öz tamaşalarının ideya mündəricəsi və aydın məqsədilə zəhmətkeşlərin sinfi mənlilik şüurunu oyadırdı. O vaxt, zalımların hökm sürdüyü, dini fanatizmin tüğyan etdiyi, mollaların “müqəddəs ata” sayıldığı illərdə həyatını teatr ilə bağlamaq mərdlik, cəsarət və fədakarlıq istəyirdi. Belə bir hərəkət sənət naminə, xalq naminə hüner və rəşadət göstərmək demək idi.

N.Vəzirovun “Müsibəti-Fəxrəddin”, Ə.Haqqverdiyevin “Bəxtsiz cavan”, N.Nərimanovun “Nadanlıq” pyeslərinin qəhrəmanları öz qəlbələrinin ən gözəl, ən nəcib hiss və duyğularını doğma yurda, başı bəlalər çəkmiş xalqa həsr etmişdilər. Qəhrəmanların faciəli vəziyyəti pyeslərin adlarından da görünür. Belə ağır bir şəraitdə dramaturgiyanın qəhrəmanları öz müqəddəs arzularına çatmayaraq həlak olurdular. Lakin onlar həlak olduqda da tamaşaçıya yüksək ideallar aşılıyır, xalqı mənəvi cəhətdən yüksəltmək kimi böyük bir işə xidmət etməyi ona öyrədirdilər.

Azərbaycan teatrının şöhrəti ildən-ilə artırdı. Keçən əsrin axırlarında Bakıda olduğu kimi, Naxçıvanda, Şuşada, Gəncədə, Şamaxıda, Şəkidə, habelə Tiflisdə, İrəvanda, Təbrizdə və Aşqabadda da Azərbaycan dilində tamaşalar qoyulurdu.

Azərbaycan teatrı banilərinin mətanəti və mərdliyi, burjua-mülkədar cəmiyyətinin eyiblərini, din xadimlərinin iç üzünü cəsarətlə açıb göstərən, geriliyi və nadanlığı ələ salıb atəşə tutan tamaşalar zəhmətkeşlərin

ictimai şüurunun oyanması əleyhdarlarını bərk qeyzləndirirdi. Onlar Azərbaycan teatrının beşiyi başında dayanmış bir sıra görkəmli incəsənət xadimlərini muzzdlu qatillərin əli ilə məhv edirdilər. Cəlil Məmmədquluzadənin ən yaxın silahdaşı olan şair və aktyor Əliqulu Qəmküsar məhz belə öldürülmüşdü. Burjua millətçiləri olan müsavətçilərin zülmətli hökmranlığı günlərində böyük faciə ustası, ilk professional rejissor, Azərbaycan aktyorlarının bütöv bir nəslinin tərbiyəçisi Hüseyn Ərəblinski vəhşicəsinə qətlə yetirildi.

İncəsənət xadimlərinə divan tutulması bütün tərəqqipərvər ictimaiyyəti, teatrın bütün dostlarını hiddətləndirirdi. H.Ərəblinskinin öldürülməsi onları xüsusilə bərk sarsıtmışdı. H.Ərəblinskinin öldürülməsində haqlı olaraq müsavət hökumətini təqsirləndirir, qatilə ağır cəza verilməsini tələb edirdilər. Məsələn, Bakı deposunun fəhlə və qulluqçuları bildirmişdilər: “Biz müsəlman fəhlələri bütün həyatını səhnəyə qurban verən və ömrünün axırınadək azadlıq uğrunda mübarizə aparan Ərəblinski kimi böyük bir səhnə xadimindən məhrum olduq. Buna görə də belə böyük bir istedadın qatilini dərhal cəzalandırmağı hökumətdən xahiş və tələb edirik”.

Lakin iki aydan sonra qatil həbsdən buraxıldı. Xalq divanından qorxaraq aradan çıxıb Gəncədə gizləndi. Sonralar camaat onu küçədə görüb tanımış və özü cəzalandırmışdı...

Hüseyn Ərəblinski, onun həmkarları və məsləkdaşları olan Sidqi Ruhulla, Cahangir Zeynalov, Abbas Mirzə Şərifzadə, Mahmud Kazımovski, Mirzə Əliyev, Hüseynqulu Sarabski, Əbülfət Vəli və başqaları teatrın özünü qoruyub saxlamaq uğrunda daimi, hətta fədakarcasına mübarizə şəraitində xalqı Azərbaycan və rus dramaturqlarının, dünya dramaturgiyası klassiklərinin ən yaxşı əsərləri ilə tanış edirdilər.

Azərbaycan dram teatrının fədailəri necə çətinliklərə və məhrumiyyətlərə rast gəlsələr də, irəliyə inamla baxırdılar. Ə.Haqqverdiyev yazırdı: “Artistliyin yolları ağır və tikan ilə doludur. Ayağa batan tikanların ağırlarına qəyuranə davam edib mərdanə getməyin axırda işıqlı bir mənzilə yetirməyi şübhəsizdir”. Yoldaşlar, Azərbaycan teatrını ağır sınaqlardan keçirərək işıqlı bir mənzilə yetirmiş olan nəcib teatr cəngavərlərimizin böyük xidmətlərinə görə bu gün onlara dərin ehtiramımızı bildiririk.

Azərbaycan teatrının ağsaqqalları, incəsənət işçilərimizin neçə-neçə yeni nəslinin müəllimləri və tərbiyəçiləri olan, bütün ömürlərini teatra həsr edən, indi bu salonda əyləmiş Hacı Abbasovu və Rza Təhməsi-

bi ürəkdən alqışlayırıq.

Bütün Şərqi qəflət yuxusundan oyadan 1905–1907-ci illər inqilabı Azərbaycan teatrının inkişafına böyük təsir göstərdi. Bakı Rusiyada fəhlə hərəkatının iri mərkəzlərindən biri oldu.

Məşədi Əzizbəyovun fəal iştirakı ilə yaradılan “müsəlman dram artistləri şirkəti” ictimai-siyasi həyatda teatrın mövqeyinin möhkəmlənməsinə kömək edirdi. Peterburqda təhsil alıb Bakıya yenicə qayıdan gənc inqilabçı Məşədi Əzizbəyov teatr sənətinin vurğunu idi, Azərbaycan artistlərini özlərinin “şirkətini” yaratmağa ruhlandırırdı. Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrı Məşədi Əzizbəyovun adını ləyaqətlə daşıyır.

Teatr dövrün demokratik, inqilabi ideyalarını həssaslıqla qavrayırdı. O, səsini getdikcə ucaldaraq cəhalət və nadanlığa qarşı, milli və sinfi zülmə qarşı mübarizəyə çağırırdı. Teatrın fəaliyyətində tənqid, ifşa və protest ruhu güclənmişdi. Teatr “Müsibəti-Fəxrəddin”, “Bəxtsiz cavan”, “Əlmənsur”, “Qaçaqqlar” tamaşalarında sanki həyəcan signalı verirdi. Aleksandr Gertsenin sözləri ilə desək: “Teatr elə bir tribuna olmuşdu ki, xalq oradan öz qəzəb və vicdanının gur səsinə eşitdirirdi”.

Maraqlıdır ki, Ə.Haqqverdiyevin Azərbaycan teatrında tamaşaya qoyulan sinfi konfliktli “Bəxtsiz cavan” dramının qəhrəmanı Fərhad, demək olar ki, Qorki pyesinin qəhrəmanı fəhlə Nil ilə bir zamanda uca səslə zəhmətkeş insanın hüquqlarından danışır, hökmran sinfə qəzəbli ittihamlar verirdi.

Ə.Haqqverdiyevin “Ağaməhəmmədşah Qacar”, Şəmsəddin Saminin “Dəmirçi Gavə”, N.Nərimanovun “Nadir şah” pyesləri, zülmə və istibdadı, dini fanatizmə və cəhalətpərəstliyə qarşı çevrilmiş başqa pyeslər zəhmətkeş insanın şüurunu oyadırdı. “Dəmirçi Gavə” tamaşası qaniçən müstəbid şahı qarşı barışmaz mübarizə aparan xalq üsyanının başçısını tərifləyib mədh edirdi.

Dram teatrının nəcib təsiri altında Azərbaycanda səhnə sənətinin yeni növləri yaranıb inkişaf etməyə başladı. 1908-ci ildə Bakıda ilk milli operanın – Üzeyir Hacıbəyovun “Leyli və Məcnun” operasının tamaşası ilə musiqili teatr, indi məşhur olan M.F.Axundov adına Opera və Bəlet Teatrı meydana gəldi. Çox keçmədən musiqili komediyalar, vodevillər yaradılmağa başladı. Bir az irəliyə gedərək, demək istəyirəm ki, Sovet hakimiyyəti illərində musiqi sənətinin başqa janrları, simfonik musiqi, balet musiqisi, çoxsəsli xor, simfoniya, oratoriyalar, kantatalar və digər janrlar da meydana gəlmişdir.

Teatr xadimləri qabaqcıl ədiblərlə, dramaturqlarla əl-ələ verərək burjuva-millətçi cərəyanlara qarşı, bütün mürtəce ideyalara, birinci növbə-

də dinə qarşı barışmaz mübarizə aparırdılar. Onlar doğma səhnəni göz bəbəyi kimi qoruyur, xalqa zidd ideyaların səhnəyə nüfuz etməsinə yol vermirdilər. 1916-cı ildə Cəlil Məmmədquluzadənin “Ölülər” pyesi tamaşaya qoyulduqda dini fanatiklər və cəhalətpərəstlər arasına necə vəlvələ düşdüyünü xatırlayaq. Bu tamaşa ətrafında şiddətli bir mübarizə başlanmışdı. Mürtəce tənqidçilər pyesin və tamaşanın ideya əhəmiyyətini, bədii məziyyətlərini kiçiltməyə çalışır, müəllifə mənasız ittihamlar verirdilər. Lakin ziyalıların tərəqqipərvər hissəsi, fəhlə hərəkatının görkəmli nümayəndələri tamaşanı layiqincə qiymətləndirir, pyesin müəllifini irticaçıların və fanatiklərin hücumlarından qoruyurdular.

N.Nərimanov yazırdı: “Bu drama müsəlmanların həyatında böyük rollar oynayacaqdır: paslanmış beyinləri pasdan təmizləyib, ölmüş ruhlara can verəcəkdir”. O zamanın tənqidçilərindən Seyid Hüseyn pyesin ictimai əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirərək onu V.Huqonun “Səfillər” və N.Qoqolun “Müfəttiş” əsərləri ilə müqayisə etmiş və yazmışdı ki, “Ölülər” pyesi heç bir zaman ölüb getməyəcəkdir. Doğrudan da Cəlil Məmmədquluzadənin pyesi öz dərinliyi, obrazlarının parlaqlığı ilə indi də tamaşaçıları heyran edir.

İnqilabdan əvvəlki Azərbaycan teatrı Bakı və Azərbaycan zəhmətkeşlərinin beynəlmiləl tərbiyəsində böyük xidmət göstərmişdir. N.Nərimanovun “Bahadır və Sona” povestinin səhnələşdirilib tamaşaya qoyulmasının böyük əhəmiyyəti oldu; bu tamaşa müxtəlif millətlərin zəhmətkeşlərini nəcib ideallar olan azadlıq və səadət idealları naminə qardaşlıq və birliyə səsləyirdi.

Milli dramaturgiya ilə yanaşı rus və dünya dramaturgiyası da xalqlar dostluğunun möhkəmlənməsinə, müxtəlif millətlərin zəhmətkeşlərinin mədəniyyətə bir-birinə yaxınlaşmasına kömək edirdi. Məsələn, Azərbaycan teatrının səhnəsində N.Qoqolun “Müfəttiş” pyesi, M.Qorkinin “Həyatın dibində” pyesindən parçalar və başqa pyeslər böyük müvəffəqiyyətlə tamaşaya qoyulmuşdu.

...Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti qurulduqda qabaqcıl teatr və dramaturgiya xadimləri ürəklərində çoxdan bəslədikləri şirin arzunu həqiqətə çevirən yeni quruluşu səmimi-qəlbənə alqışladılar.

Cəlil Məmmədquluzadə bildirdi: “Sovet hakimiyyəti elə mənim arzu elədiyim hakimiyyətdir”. Dramaturq Nəcəfbəy Vəzirov yeni pyesinin qəhrəmanının dili ilə dedi: “...Şərq oyanıb... qara bulud tək asimanda bərq şəfaqi ilə, göy gurultusu ilə nəərə çəkib irəli gedir... dayanmaz! Gədəcək... o yerşi dayandırmaq mümkün olmayacaq... Şərqdə zülm fot

olacaq, ədalət, insaniyyət hökmüfərma olacaq...”.

Sovet hakimiyyətinin ilk illərində Azərbaycan və rus truppaları olan “tənqid-təbliğ teatri” yaradıldı. Teatr kiçik formalı tamaşalar qoyur, mənfi halları, meşşan və nepmanları satira atəşinə tutur, qadın azadlığının düşmənlərinə, din xadimlərinə, qolçomaqlara, bütün mürtəcə qüvvələrə acı-acı gülürdü. İnqilabın özündən doğan “tənqid-təbliğ teatri” öz şərəfli vəzifəsini layiqincə yerinə yetirirdi.

1925-ci il mayın 22-də “Pravda” qəzeti təzə teatri sənət aləmində yeni təşəbbüs adlandıraraq yazmışdı ki, yeni təşəbbüs inqilabın hədsiz gücünü, onun “şüurda bütün ümumdünya əzəməti ilə” canlanan yaradıcılıq qayəsini təcəssüm etdirir. Yeri gəlmişkən demək istəyirəm ki, hazırda respublikanın xalq artisti olan qızı Sona Hacıyeva ilə birlikdə teatıra gəlmiş ilk azərbaycanlı aktrisa Əzizə Məmmədovanın realist ifasına məqalədə yüksək qiymət verilmişdi.

Sonralar bu teatrların əsasında Azərbaycan və rus truppaları – Bakıda Səməd Vurğun adına və Kirovabadda Cəfər Cabbarlı adına indiki teatrların sələfləri olan Bakı işçi teatri yaradıldı. Çoxmillətli əhalisi olan şəhərdə rus teatri Bakı və bütün Azərbaycan zəhmətkeşlərinin bir çox nəsilələrinin ideya, estetik və beynəlmiləl tərbiyəsində mühüm rol oynamalı idi və mühüm rol oynadı.

“Almaz”, “Yaşar”, “Yanğın”, “Həyat” tamaşaları həmin qəhrəmanlıq dövrünün salnaməsinin parlaq səhifələridir. Əzmkar, yorulmaz, məğrur və cəsur, Almazın timsalı, yüzlərlə azərbaycanlı qadını vətənpərvərlik hünərinə ruhlandırır, onlar kənd rayonlarında işləməyə gedir, kənddə genişlənən kəskin sinfi mübarizəyə fəal surətdə qoşulurdular.

Azərbaycan qadınının azadlığı uğrunda mübarizədə Cəfər Cabbarlının “Sevil” pyesi görkəmli rol oynamışdır. Cabbarlı dramaturgiyasının bədii təsiri, artistlərin və quruluşçuların məharəti o qədər güclü idi ki, səhnə ilə tamaşa salonu arasındakı hədd sanki aradan qalxmışdı. “Sevil” pyesinin tamaşalarında, əsərin qəhrəmanı mənfur çadranı, bu “səyyar həbsxanani” başından çıxarıb atanda tamaşa salonundakı qadınların bir çoxu yerindən qalxır və keçmişin bu mənhus mirasını tullayırdı.

Beləliklə, bədii hadisə böyüyüb ictimai-siyasi hadisəyə çevrilirdi.

Teatrın səhnəsindən zəhmətkeşlərin dostluğu, qardaşlığı, beynəlmiləl həmrəyliyi mövzusu getdikcə daha qüvvətlə səslənirdi. “1905-ci ildə”, “Madrid”, “Kuləkli şəhər”, “İntervensiya” tamaşaları və digər tamaşalar proletar beynəlmiləlciliyinin nəcib ideyalarını bədii vasitələrlə yay-

maq sahəsində teatrın ənənələrini yeni zirvələrə qaldırırdı.

Cəfər Cabbarlının yaradıcılığı dramaturgiya ədəbiyyatımızın daha da inkişaf etdirilməsinə çox böyük təsir göstərmişdir. Cabbarlı həm Azərbaycan sovet dramaturgiyasının, həm də Azərbaycan sovet teatrının beşiyi başında durmuşdur. Bizim həyatımız Cəfər Cabbarlı üçün zəngin mövzu mənbəyi idi, o bu həyatdan təkcə yeni ideyalar, süjetlər, konfliktlər deyil, həm də təsvir vasitələri əxz edirdi.

Cabbarlının timsalı dramaturgiyaya respublikanın görkəmli yazıçılarının gəlmələrinə, teatrın repertuarının müasir mövzuda yazılmış, ...bir sıra yeni, gözəl pyeslərlə zənginləşməsinə kömək etmişdir.

Görkəmli şair Səməd Vurğunun “Vaqif” mənzum dramı Azərbaycan dramaturgiyasının əsil incisi, səhnəmizin iftixarıdır. Təqribən qırx ildir ki, həmin pyes teatrlarımızın repertuarını daim bəzəyir və tamaşaçıların neçə-neçə nəsli Vaqifin yüksək poetik monoloqlarını, müdrik kəlamlarını alqışlayır.

Səməd Vurğunun bu yaxınlarda teatrın səhnəsində ikinci həyata qədəm qoymuş “İnsan” mənzum dramı sovet adamları haqqında, onların zəngin mənəvi aləmi, Böyük Vətən müharibəsi illərindəki hünərləri haqqında, nəsillərin inqilabi ənənələrini bir-birlərinə vermələri haqqında poemadır. Bu tamaşa teatrın yüz illiyinə doğrudan da ləyaqətli hədiyyədir, teatrın ən yaxşı ənənələri ruhunda yaradılmışdır.

M.Əzizbəyov adına teatrın “Qaçaq”, “Qatır Məmməd”, “Cavanşir”, “Xanlar”, “Şərqin səhəri”, “Dumanlı Təbriz” və digər tamaşaları Azərbaycanın qəhrəmanlıq keçmişinə, inqilabi tarixinə həsr olunmuşdur. Zəhmətkeşlərin vətənpərvərlik və beynəlmiləl tərbiyəsində bu pyeslər və tamaşalar böyük rol oynamışdır.

Dramaturq Hüseyn Cavidin və teatrın yaradıcı kollektivinin yüksək sənətkarlığı sayəsində “Şeyx Sənan”, “Səyavuş”, “Xəyyam” pyesləri geniş tamaşaçı kütlələrinin məhəbbətini qazanmışdır.

Dramaturqların sonrakı nəslinin – Mirzə İbrahimovun, Mehdi Hüseynin, Sabit Rəhmanın, Süleyman Rüstəmin, İlyas Əfəndiyevin, İmran Qasımovun, Ənvər Məmmədخانlının əsərlərində də teatrımızın ənənələrinin canlı nəfəsi duyulur. Böyük Vətən müharibəsi illərində sovet xalqının hünərini əks etdirən tamaşalarda realizm və romantizm üzvi surətdə birləşir. “Məhəbbət”, “Vəfa”, “İntizar”, “İntiqam”, “Uzaq sahillərdə” tamaşalarında döyüşçülərin və zabitlərin, arxa əməkçilərinin hünəri, qələbə saatını yaxınlaşdırmaq naminə onların göstərdikləri qəhrəmanlıq tərənnüm olunur.

Fərəhli haldır ki, respublika teatrları tamaşalarının əksəriyyəti müasirlərimizə, həyatımızın ciddi, aktual ictimai və etik problemlərinə

həsr olunmuşdur. Müasirlərimizin qaynar həyatını əks etdirən tamaşaların xüsusi cazibə qüvvəsi vardır. Bunlar qoyulmuş problemlərin müasirliyi, aktuallığı ilə tamaşaçı kütlələrini həyəcanlandırır. “Sən yanmasan”, “Sən nə üçün yaşayırsan”, “Ömür elə qısadır ki”, “Unuda bilmirəm”, “Qəribə oğlan”, “Kəndçi qızı”, “Göz həkimi”, “İkinci səs” tamaşalarında və digər tamaşalarda qəhrəmanların sözlərinə və hərəkətlərinə tamaşa salonunun dərin maraq göstərməsi bunu sübut edir.

Rus klassik dramaturgiyasının, ölkəmizin qardaş xalqları, sosialist dövlətləri dramaturgiyasının şah əsərlərini, dünya klassikası nümunələrini təbliğ edib yaymaqda Azərbaycan dram teatrının xidmətləri misilsizdir.

V.Şekspirin pyeslərinin tamaşaları M.Əzizbəyov adına teatrın qızıl fonduna daxildir. “Otello” və “Hamlet”, “Maqbet” və “Kral Lir”, “Romeo və Cülyetta” və “Qış nağılı”, “On ikinci gecə” və “Fırtına”, “Şıltaq qızın yumşalması” və “İki veronali” – Azərbaycan teatrının zəngin Şekspir repertuarı belədir. Bu repertuar bədii kamilliyi, böyük dramaturqun mürəkkəb obrazlarının daxili aləminə dərinlən nüfuz edilməsi, onun şah əsərlərinin fəlsəfi məzmununun parlaq şəkildə açılması ilə fərqlənir.

Azərbaycan teatrının ən yaxşı tamaşaları, rejissorlardan İsmayıl Hidayətzadənin, Aleksandr Tuqanovun, Sergey Mayorovun, Rza Təhməsinin, Mehdi Məmmədovun, Məhərrəm Həşimovun, Tofiq Kazımovun, Ələsgər Şərifovun, Əliheydər Ələkbərovun, rəssamlardan Nüsrət Fətullayevin, İsmayıl Axundovun, Bədurə Əfqanlının adları, bəstəkarlardan Asəf Zeynallının, Qara Qarayevin, Fikrət Əmirovun, Cahangir Cahangirovun, Səid Rüstəmovun, Tofiq Quliyevin yaradıcılığı ilə bağlıdır.

Azərbaycan səhnəsinin görkəmli ustalarından Abbas Mirzə Şərifzadənin, Sidqi Ruhullanın, Mirzağa Əliyevin, Yeva Olenskayanın, Kazım Ziyanın, Ülvi Rəcəbin, Mərziyə Davudovanın, Fatma Qədrinin, Ələsgər Ələkbərovun, Mustafa Mərdanovun müxtəlif tamaşalarda yaratdıqları canlı və dərin obrazlar M.Əzizbəyov adına teatrın salnaməsinə həmişəlik daxil olmuşlar. Diqqətəlayiq artistlərdən Hökümə Qurbanova, İsmayıl Dağıstanlı, Ağasadıq Gəraybəyli, İsmayıl Osmanlı, Barat Şəkinskaya, Əli Zeynalov, Möhsün Sənani və başqaları Azərbaycan teatrının inkişafına böyük kömək göstərirlər.

Mixail Jarov, Faina Ranevskaya, Pyotr Yudin, Kseniya Babiçeva, Raxil Ginzburq, Vera Şirye və başqaları rus dram teatrında gözəl aktyorluq məktəbi keçmişlər.

Zəroş Həməyəva, İbrahim Həməyev, İsa Musayev, Rəmziyyə Veysəlova, Ələkbər Seyfi və başqaları Naxçıvan, Stepanakert (Xankəndi

– red.), Kirovabad (Gəncə – red.) teatrlarında məhsuldar çalışırlar.

Teatrlarımızda getdikcə püxtələşən istedadlı gənclər, Azərbaycan teatr sənətinin ən yaxşı realist ənənələrinin ləyaqətli varisləri və davamçıları böyük yaradıcılıq ilhamı ilə işləyirlər.

Baş nəzarətçi Seyfulla İbadzadə, baş biletvaxlayan Mariya İbrahimova və teatrın digər sadə əməkçiləri öz ömürlərinin xeyli hissəsini teatra sərf etmişlər. Onlarsız teatr yoxdur və ola da bilməz.

Hər tamaşanın yaradılması bir çoxlarının – dramaturqun, rejissorun, aktyorların, dekoratorların, işıq ustalarının və başqalarının böyük və gərgin əməyidir. Səhnə əsərinin yaradılmasında həm baş, həm də epizodik rolların ifaçıları, həm səhnə fəhlələri, həm də biletvaxlayanlar iştirak edirlər. Bu gün, yüz illik yubiley günündə biz Azərbaycan teatrının yaranmasına, qüvvə toplanmasına, inkişaf etməsinə və belə zirvələrə çatmasına özlərinin nəcib əməyi ilə kömək göstərənlərin hamısına əhsən deyirik.

Biz haqlı olaraq fəxr edirik ki, teatrlarımızın bir sıra ən yaxşı tamaşaları SSRİ və respublika dövlət mükafatlarına layiq görülmüşdür.

“Şərqi şəhəri” və “Xəzər üzərində şəfəq” tamaşalarına Sovet İttifaqı Dövlət mükafatının verilməsi M.Əzizbəyov adına və S.Vurğun adına teatrların böyük yaradıcılıq qələbəsi idi. Həmin qələbə realizm ilə inqilabi romantikanın üzvi şəkildə birləşdiyi qəhrəmanlıq – vətənpərvərlik tamaşalarının yaradılması sahəsində bu teatrların çoxillik zəngin təcrübəsi ilə qazanılmışdır.

İndi respublikamızda 14 dövlət teatri və 41 xalq teatri vardır. Azərbaycanın paytaxtında yeddi teatr fəaliyyət göstərir. 1923-cü ildə Şərqdə ilk dəfə yaradılmış teatr texnikumuna o zaman Şövkət Məmmədova başçılıq edirdi. Sonralar o, SSRİ xalq artisti adına layiq görüldü. M.Əzizbəyov adına teatrın və digər Azərbaycan teatrlarının səhnə ustalarının əksəriyyəti bu texnikumun ilk məzunlarıdır. İndi SSRİ xalq artistləri olan Həlimə Nəsirova, Sara İşanturayeva, Mühüməccan Qasimova, Altı Karliyev, Özbəkistan SSR xalq artisti Nəzirə Əliyeva və bir çox başqaları da həmin texnikumu bitirmişlər. Sovet teatrına istedadlı aktyorlar və rejissorlar dəstəsi vermiş bu texnikum sonradan ali məktəbin – M.Ə.Əliyev adına Azərbaycan İncəsənət İnstitutunun əsası olmuşdur.

Səhnə sənəti, səhnəsindən təqribən 45 dildə söz eşidilən çoxmillətli teatrimiz öz boyalarının rəngarəngliyinə baxmayaraq bir böyük məqsədə – dövrümüzün bədii surətdə təsvir olunması məqsədinə xidmət edir. Məhz bu cəhət milli mədəniyyətlərin qarşılıqlı əlaqəsinin durmadan möh-

kəmlənməsinə, Sovet İttifaqındakı milli teatrların qarşılıqlı əlaqə və qarşılıqlı təsir prosesinin artmasına doğru aparır. Milli spesifikasiya mədəniyyətlərin yaxınlaşması yolunda sədd deyildir. Qardaş sovet respublikaları teatrlarının, o cümlədən bizim milli teatrın tarixinə nəzər salmaqla, toplanmış təcrübəyə əsaslanmaqla biz deyə bilərik ki, indi incəsənətimizdəki milli və beynəlmiləl cəhətlər vahidlik şəklində birləşmişdir.

İncəsənətimizin böyük bayramı günündə biz Azərbaycan teatrının inkişaf etdirilməsində rus mədəniyyət xadimlərinin görkəmli rolunu ən dərin minnətdarlıq hissi ilə qeyd edirik. Onlar Azərbaycan aktyorlarının yetişməsinə təsir göstərmiş, teatrımızın demokratik və inqilabi ideyalar parlaq surətdə ifadə olunan realizm sənətkarlığına malik teatr kimi inkişafının ideya-yaradıcılıq yolunu müəyyənləşdirmişlər.

Teatrımızın milli kadrlarının – rejissorların, rəssamların, bəstəkarların, baletmeysterlərin yetişdirilməsində Moskvanın və Leninqradın ali bədii məktəbləri böyük rol oynayır. Rus incəsənəti xadimlərinin Azərbaycan teatrlarına göstərdikləri fəal kömək, yaradıcılıq köməyi böyük rus xalqının Azərbaycan xalqına daimi yardımının, xalqlarımızın mehriban dostluğunun parlaq təzahürlərindən biridir.

Azərbaycan və rus aktyorlarının, rejissorlarının durmadan möhkəmlənən yaradıcılıq əlaqələri, çoxmillətli sovet incəsənətinin xadimləri ilə əlaqələr sayəsində Azərbaycan teatri rus dramaturgiyasının ən yaxşı əsərlərinə geniş yol tapmış, qardaş respublikaların teatr mədəniyyətinin zəngin təcrübəsindən və böyük nailiyyətlərindən çox şey götürmüşdür.

Qarşılıqlı əlaqə, qarşılıqlı zənginləşmə, SSRİ xalqlarının mədəniyyətlərinin yaxınlaşması insanların yeni tarixi birliyinin – sovet xalqının yaranmasından irəli gələn qanunauyğun haldır.

Bizim teatr, ədəbiyyat, kino, televiziya, təsviri sənət, musiqi son illər ərzində sovet adamlarına xeyli yeni, maraqlı və gözəl əsər vermişdir. Yeni əsərlər və tamaşalar meydana gəlmişdir ki, bunlar da xalqımızın keçmişini və bu günkü həyatını realistikcəsinə, bəzək-düzəksiz, lakin həm də nöqsanları qatılaşıdırmadan işıqlandırır...

Dramaturqların, teatr işçilərinin vəzifəsi sovet adamı haqqında ideya və bədii cəhətdən parlaq, qiymətli əsərlər yaratmaqdan, pyeslərdə və tamaşalarda daim irəliləyən cəmiyyətimizin həyatını göstərməkdən ...ibarətdir.

Əziz dostlar! Teatrımız dərin düşüncələr və böyük hisslər, güclü dramatik vəziyyətlər teatrıdır. Dramaturgiyamız həmişə böyük ictimai konfliktlərə, böyük ictimai əhəmiyyəti olan mövzulara meyil etmişdir.

Teatr tamaşası həmişə bir bayramdır. Elə bir insan çətin tapılar ki, səhnə sənəti onun taleyində, dünyagörüşünün, estetik zövqünün formalaşmasında böyük rol oynamasın. Bizim bir çox yaxşı xatirələrimiz, təəsüratlarımız, ürək çırpıntılarımız ecazkar sənət ustalarının nəfəsini duymaqda, sevimli qəhrəmanların səsinə eşitməkdə, bir növ onların sevinc və kədərinə şərik olmaqda bizə imkan verən teatrla, səhnə ilə bağlıdır. Bu cəhət teatrın böyük üstünlüyüdür və buna görə də biz şübhə etmirik ki, incəsənətin formaları daim nə qədər zənginləşirsə-zənginləşsin, televiziya və kino nə qədər yayılır və kütləvi hal alırsa-alsın, cəmiyyət inkişaf etdikcə teatrın rolu da artacaqdır. Səhnənin bilavasitə tamaşa salonu ilə ünsiyyəti prosesinə əsaslanan, tamaşaçılarla birlikdə həyəcan keçirən teatr həyatın özü qədər əbədidir.

Təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, tamaşa salonları heç də həmişə adamlarla dolu olmur, bunun səbəbini həm bəzi pyeslərin və tamaşaların keyfiyyətində, həm də əsərlərin səhnə təcəssümünün forma və üsullarının daha rəngarəng olmasına imkan verən müasir texniki vasitələrə mühafizəkar münasibətdə axtarmaq lazımdır. Onu da etiraf etmək lazımdır ki, teatr sənətinin təbliği işi bizdə zəif təşkil edilmişdir.

Bununla əlaqədar olaraq müasir dramaturgiyanın rolu və əhəmiyyətini qeyd etmək lazımdır. Müasir dramaturgiyanın inkişafı, şübhəsiz, bilavasitə teatrın özündən, onun bədii və estetik səviyyəsindən asılıdır. Bununla birlikdə qeyd etməmək olmaz ki, özünün bütün müvəffəqiyyətlərinə baxmayaraq, dramaturgiyamız zəhmətkeşlərin artan tələbatından geri qalır. Ən başlıcası isə budur ki, dramaturqlar həmişə xalq həyatının içərisində, nəhəng quruculuq işlərinin qaynağında olmalı, beşilliyin qabaqcılları ilə canlı ünsiyyət bağlamalı, onların daxili aləmini, psixologiyasını dərinlən və hərtərəfli öyrənməli, tədqiq etməlidirlər. Səthi müşahidələr əsasında tərtib edilmiş sxemlər üzrə soyuq ürəklə dərin məzmunlu səhnə əsərləri, müasirlərimizin şüuruna və qəlbinə təsir edə bilən əsərlər yaratmaq mümkün deyildir.

Azərbaycan teatrının bir əsrlik yoluna yekun vurarkən bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, xalqın həyatı ilə, rus teatrının, onun vasitəsi ilə də dünya teatrının təcrübəsi və nəzəriyyəsi ilə üzvi əlaqə onun tarixi təcrübəsinin əsası olmuş və olmaqdadır. Azərbaycan teatrları öz ideyalarını, mövzu və obrazlarını xalq içərisindən götürmüşdür və götürür. Bu yolda Azərbaycan teatrları bədii kamilliyə çatmış, xalqın şüuruna yol tapmış, onun ideya-estetik tərbiyəsində mühüm rol oynamışdır.

SEÇİCİLƏRLƏ GÖRÜŞDƏ H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

11 iyun 1974-cü il

Elm və mədəniyyətin inkişafında böyük nailiyyətlər qazanılmışdır. Azərbaycan Elmlər Akademiyasının elmi-tədqiqat institutları müxtəlif bilik sahələrində bir sıra aktual işlər görmüşlər, bu işlər təkcə ölkəmizdə deyil, onun hüdudlarından uzaqlarda da şöhrət qazanmışdır. Beynəlxalq astronomika konqresinin Bakıda keçirilməsi respublikada tədqiqat işlərinin güclənməsinə böyük təkan vermişdir. Yazıçılarımız, bəstəkarlarımız, rəssamlarımız Vətəni, zəhmətkeş sovet adamını, Azərbaycan xalqının zəngin ənənələrini və şanlı tarixini tərənnüm edən yeni-yeni kamil sənət əsərləri yaratmışlar.

Azərbaycanda RSFSR ədəbiyyatı və incəsənəti günləri, Bakıda keçirilən VII Ümumittifaq kino festivah, Azərbaycan dram teatrının 100 illiyi, “Azərbaycan qadını” jurnalının yarıməsrlük yubileyi böyük ictimai-siyasi hadisə oldu, mədəniyyətin, xalqlar arasında qardaşlıq və dostluğun unudulmaz bayramına çevrildi.

NAXÇIVAN MSSR-in 50 İLLİYİNƏ HƏSR OLUNMUŞ TƏNTƏNƏLİ İCLASDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

Naxçıvan

4 oktyabr 1974-cü il

Bu gün Naxçıvanın, bütün Azərbaycanın zəhmətkeşləri böyük və nurlu bayramı – Naxçıvan Muxtar Respublikasının 50 illiyini təntənə ilə qeyd edirlər.

Sovet Naxçıvanı yarım əsr ərzində böyük və şanlı yol keçibdir. 50 il tarixə bir an kimidir. Lakin iqtisadi, ictimai, siyasi və mədəni tərəqqi pillələri ilə yüksəlişimizin hər ili on illərə bərabərdir. İndi Naxçıvan qabaqcıl sənaye, mexanikləşdirilmiş kənd təsərrüfatı, yüksək mədəniyyət respublikasıdır. Bu isə Muxtar Respublikanın, bütün Azərbaycanın fəhlə sinfi, kolxozçu kəndliləri və xalq ziyalılarının ilhamlı, yaradıcı əməyinin qanunauyğun bəhrəsidir...

... Müharibədən sonrakı beşilliklərdə bütün Azərbaycan zəhmətkeşləri kimi Naxçıvan zəhmətkeşləri də iqtisadi, ictimai-siyasi və mədəni inkişafın yeni zirvələrini fəth etdilər.

İnqilabdan əvvəl Naxçıvanda mədəni-maarif ocaqları yox idi, bu gün isə müasir klubların, kitabxanaların, muzeylərin, teatrların, mədəniyyət saraylarının geniş şəbəkəsi mədəniyyət işığını kütlələr içərisində yayır.

Naxçıvanda xalq ziyalıları yetişmişdir. Burada minlərlə müəllim və həkim, mühəndis və texnik, kənd təsərrüfatı mütəxəssisi, alim, ədəbiyyat və incəsənət xadimi yaşayıb yaradır. Naxçıvanda boya-başa çatan bir çox istedadlı adamlar Azərbaycanda və ölkənin başqa yerlərində xalq təsərrüfatının müxtəlif sahələrində, elm və mədəniyyət ocaqlarında çalışırlar. Azərbaycan xalqı ədəbiyyat, elm və mədəniyyətimizin görkəmli naxçıvanlı nümayəndələri olan böyük maarifçi-humanist Cəlil Məmmədquluzadə, Azərbaycan sovet inqilabi romanının banisi Məmməd Səid Ordubadi, çoxqun ilhamlı şair-dramaturq Hüseyn Cavid və görkəmli sovet alimi Yusuf Məmmədəliyevlə haqlı olaraq fəxr edir.

Respublikanın mədəni həyatında heyrətamiz dəyişikliklər baş vermişdir. Keçmişə aid acınacaqlı bir fakt gətirmək istəyirəm: inqilabdan əvvəl bir nəslin ömrü müddətində naxçıvanlıların hər 100 nəfərindən 98 nəfəri savadsız idi. Bizim həyatımıza, sovet dövrü həyatına aid fakt isə belədir: indi Naxçıvan MSSR də müxtəlif təhsil növlərinə 70 mindən artıq adam cəlb olunmuşdur. Başqa sözlə desək, əhalinin hər üç nəfərindən biri təhsil alır. Naxçıvan Pedaqoji institutunun açılması, Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası Naxçıvan elm mərkəzinin yaradılması respublikanın mədəni yüksəlişinə qayğı və diqqətin ifadəsidir.

İndi Naxçıvan dinamik inkişaf edən çoxsahəli iqtisadiyyatı, inkişaf etmiş ictimai strukturu, yüksək səviyyəli maarif, səhiyyə və mədəniyyəti olan muxtar respublikadır.

SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin tapşırığı ilə Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikasına Oktyabr inqilabı ordenini təqdim etmək mənim üçün olduqca xoşdur.

İcazə verin, Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi, respublika Ali Sovetinin Rəyasət heyəti və Nazirlər Soveti adından sizi və sizin şəxsinizdə muxtar respublikanın bütün zəhmətkeşlərini Vətənin yüksək mükafatı münasibətilə bir daha səmimi təbrik edirəm.

**AZƏRBAYCAN SSR DÖVLƏT
MÜKAFATLARININ TƏQDİMETMƏ
MƏRASİMİNDƏ H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN**

5 noyabr 1974-cü il

Dövlət mükafatlarının verilməsi və bu gün onların təqdim edilməsi respublikamızın ictimai həyatında mühüm hadisədir.

...Tarixən qısa müddətdə qədim diyarımızda, Azərbaycan xalqının həyatında baş vermiş əsil inqilabi dəyişikliklər üçün böyük iftixar hissi keçiririk.

İnqilabdan əvvəl əhalisinin 90 faizindən çoxu savadsız olan bir diyar bu gün yüksək dərəcədə inkişaf etmiş elmi, qabaqcıl ədəbiyyat və incəsənəti olan respublikadır.

Bu elm, ədəbiyyat və incəsənət milyonların malı olmuşdur.

Müvəffəqiyyətlərimiz böyük və şəksizdir. Lakin görülmüş işləri layiqincə qiymətləndirməklə, elm, texnika, ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinin böyük, səmərəli əməyi üçün minnətdarlığımızı bildirməklə yanaşı, diqqəti yerinə yetirilməmiş vəzifələr üzərində cəmləşdirmək lazımdır. İqtisadiyyat və mədəniyyətin daha intensiv inkişafını təmin etmək bizim borcumuzdur və cəmiyyətimizin mühüm məhsuldar qüvvəsi olan elm, habelə ədəbiyyat və incəsənət bu işdə çox böyük rol oynamalıdır.

Biz özlərinin yaradıcılığı ilə xalqı yeni əmək qələbələrinə ruhlandıran mədəniyyət xadimlərimizin xidmətlərini layiqincə qiymətləndiririk. Bununla birlikdə biz gözləyirik ki, ziyalılarımız onlardan ötrü yaradılmış imkanlardan yaradıcılıq əməyi üçün və ən əvvəl məhsulun keyfiyyətini yüksəltmək uğrunda, ictimai istehsalın səmərəsini maksimum artırmaq, elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətlərini hər vasitə ilə tətbiq etmək uğrunda mübarizədə daha geniş və səmərəli istifadə etsinlər.

SEÇİCİLƏRİN H.Ə.ƏLİYEVLƏ GÖRÜŞÜ

10 iyun 1975-ci il

İyunun 10-da Razin (Bakıxanov – red.) qəsəbəsində neftçilərin bayramsayağı bəzədilmiş mədəniyyət sarayında Azərbaycan SSR Ali Sovetinə deputatlığa namizəd, Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əlirza oğlu Əliyevlə seçicilərin görüşü oldu...

Bir gün əvvəl Azərbaycan SSR Ali Sovetinə deputatlığa namizəd, Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi H.Ə.Əliyev Bakının bir sıra rayonlarında oldu.

O, Lenin (Sabunçu – red.) rayonunun ərazisində yerləşən Zevin (M.Şəhriyar – red.) adına uşaq kitabxanasında oldu...

H.Ə.Əliyev Dənizkənarı parkda olarkən parkın abadlaşdırılması sahəsində böyük işlər görüldüyünü qeyd etdi...

AZƏRBAYCANDA SOVET ƏDƏBİYYATI GÜNLƏRİNİN TƏNTƏNƏLİ AÇILIŞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

2 oktyabr 1975-ci il

...Azərbaycanda keçirilən sovet ədəbiyyatı günləri ölkəmizin Yazıçılar İttifaqının Azərbaycan xalqına böyük diqqətinin əlamətidir. Azərbaycan ədəbiyyatının böyük nailiyyətlərinə verilən qiymətdir.

Şənliklərimizdə iştirak etmək üçün qardaş sosialist ölkələrindən - Bolqarıstan, Macarıstan, Almaniya Demokratik Respublikası, Monqolustan, Polşa, Rumıniya və Çexoslovakiyadan gələn yazıçıları, Fransadan, Portuqaliyadan və Yaponiyadan gəlmiş qonaqları ürəkdən salamlayırıq.

Əziz dostlar, ümidvarıq ki, Azərbaycan xalqının çoxcəhətli və qaynar həyatı, fədakar əməyi, gözəl müvəffəqiyyətləri və zəngin mədəniyyəti ilə, respublikanın füsunkar təbiəti ilə yaxın tanışlığınız sizin bədii fikriniz və istedadınız üçün yeni canlı ilham mənbəyi olacaqdır.

Sosializm realizminin yaradıcılıq metoduna əsaslanan sovet ədəbiyyatı bütün dünyada böyük şöhrət qazanmışdır. Sovet yazıçısı hansı dildə yazıb-yaratsa da, onun ən böyük və ən qədirbilən bir oxucu kütləsi vardır, o öz əsərləri üçün ictimai məsuliyyətini daim hiss edir.

Rus ədəbiyyatının görkəmli korifeyləri ümumbəşəri müdriklik, insanpərvərlik və demokratiyanın qızıl fonduna misilsiz incilər vermişlər. Dünya mədəniyyəti onların səmərəli təsirini hiss etmiş və həmişə hiss edəcəkdir. A.Puşkin və L.Tolstoy, İ.Turgenev və M.Lermontov, N. Nekrasov və A.Gertsen, V.Belinski və N. Çernişevski, N.Qoqol və A.Çexov kimi böyük yazıçıların dühasının ölməz bəhrələri ölkəmizin bütün xalqları üçün əziz və doğmadır.

Əgər bizim günlərin bütün parlaq xüsusiyyətlərini dolğun bir sözlə ifadə etmək istəsək, bəşəriyyətin yaratdığı ən yaxşı nə varsa hamısını özündə cəmləşdirən, xalqın tarixi yaradıcılıq zirvələrinə doğru gedən yolunu nurlandıran kitab sözü ilə ifadə edə bilərik.

Əziz dostlar, siz bu idrak kitabına gözəl, unudulmaz səhifələr yazmışsınız. Bədii yaradıcılıq ustalarının ən yaxşı, öz milli rəngarəngliyi

cəhətdən təkrar edilməz əsərləri aydın mövqelərdən yazılmışdır və dərin məzmun daşıyır. Məhz buna görə həmin əsərlər əsil xalqı əsərləridir, bütün adamların qəlbinə yol tapmış, bütün adamlar tərəfindən misilsiz mənəvi sərvətlər kimi qarşılanmış Vətənimizin xalqlarının ümumi xəzinəsi olmuşdur.

Azərbaycanın qədim tarixi vardır. Bizim diyarımızı Şərqi qapısı və ya Odlar ölkəsi adlandırırdılar. Şərqdən və Qərbdən bu "qapıya", bu "odların" yanına səyyahlar və tacirlər, alimlər və şairlər gəlirdilər. Lakin xalqın alın təri ilə yaradılmış nemətləri atəş və qılınc gücünə məhv edən istiləçilər da gəlirdilər.

Azərbaycanın viran qoyulmuş şəhər və kəndləri bərpa olunur, yəni-dən basqınlara məruz qalırdı. Azərbaycan xalqı öz yurdunu, öz torpağını bahadır şücaəti ilə, böyük qurbanlar bahasına qoruyub müdafiə edirdi. Şairlər qəhrəmanların rəşadətlərini tərənnüm edir, xalqın əzab-əziyyətlərindən ürək ağrısı ilə yazırdılar.

Bu gün qeyri-ixtiyari olaraq xatırlayırsan ki, əsrin başlanğıcında, tarixin məhvə məhkum etdiyi köhnə zülm və zorakılıq dünyası inqilabi fırtına qarşısında lərzəyə gəlmiş zaman satirik "Molla Nəsrəddin" jurnalında Azərbaycanın qeyri-adi xəritəsi çap olunmuşdu. "Müqəddəs yerlər" və məscidlər qara haşiyəyə alınmış, adda-budda məktəblər qaranlıq, ölgün dənizdə tənha adacıqlar kimi işarə edilmişdi. Demokrat yazıçı Çəlil Məmmədquluzadənin öz satirik təxəyyülü ilə yaratdığı bu acınacaqlı obraz çürümüş ictimai quruluşu ciddi ittiham idi.

İndi siz, Azərbaycanın qonaqları təyyarədən və ya qatarın pəncərəsindən baxdıqda gözlünüz önündə yeni bir mənzərə açıldı.

Hazırda Azərbaycan çoxsahəli sənaye nəhəngidir, neft və kimya, maşınqayırma və energetika, metallurgiya və radiotexnika respublikasıdır. O, Xəzər dalgaları üzərində qərar tutan metal buruqlar meşəsidir, boru-prokat dəzgahlarıdır, toxuculuq kombinatlarıdır, möhtəşəm tikinti meydanıdır. O, müasir aqrar kompleksidir, ucsuz-bucaqsız pambıq tarlaları və taxıl zəmiləridir, çiçəklənən üzümlüklərdir, torpağı bağ-bağata çevirən kanallardır. O, gözəl məktəblər və mədəniyyət saraylarıdır, ali məktəb auditoriyaları və tədqiqat institutlarıdır.

Tarixin bir-birinə qovuşdurduğu əsrlər, bir çox xalqların oğul və qızlarını qızgın məhəbbətlə tərənnüm edən Nizami dühasının ölməz əsərlərini, Füzulinin insanpərvərlik və xeyirxahlıq dolu misrələrini, Nəsiminin fəlsəfi fikirlə zəngin lirikasını, Xaqaninin məhəbbət və izzətə tərənnüm edən poemalarını, Vidadi və Vəqifin xalq yaradıcılığı çeşməsindən

qidalanan ölməz şeirlərini bizə gətirib çatdırmışdır. Tarix tələbkar imtahançıdır. Hökmdarlar, saray əyanları, zülmkarlar unudulub getmişlər. Azərbaycanın böyük mütəfəkkir və humanist şairlərinin tərəvətdən düşməyən misraları isə bu gün də öz hikməti və insanpərvərlik ruhu ilə dünyanı heyran qoyur. Onlar xalqın azadlığı və səadəti haqqında öz dərin fikirlərini və sönməz arzularını əsrlərdən, nadanlıq, dini fanatizm, milli əsarət və ictimai ədalətsizlik zülmətindən keçirərək nəsillərə bəxş etmişlər.

Rus ədəbiyyatı Azərbaycan mədəniyyətinə təsir göstərmişdir. Azərbaycanın ən dərin zəka sahibləri rus ədəbiyyatının ideyalarını yaradıcılıqla qavramış və öz bədii yaradıcılıq süzgəclərindən keçirmişlər. Əvvəllər yalnız poeziya janrında yaranan Azərbaycan ədəbiyyatı bütün istiqamətlərdə inkişaf etməyə başlamışdır. XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatında dramaturgiya və nəsr, ədəbi tənqid və ehtiraslı publisistika geniş yayılmışdır.

Mirzə Fətəli Axundov, Abbasqulu Bakıxanov, Cəlil Məmmədquluzadə, Seyid Əzim Şirvani, başqa mütəfəkkirlər və yaradıcılar bütün xalqların ümidlərini, arzu və istəklərini eyni dərəcədə başa düşmüş və tərənnüm etmişlər. Görkəmli maarifçi Axundov işıqlı Puşkin dühasının itkisini ürək ağrısı ilə duymuş, buna "Şərq poeması"nın kədərli və qüdrətli misraları ilə cavab vermişdir. Görkəmli materialist filosof, mübariz ateist Axundov feodal qaydalarının və əxlaqının, Şərq istibdadının, mürtəcə islam ehkamlarının əleyhinə cəsarətlə çıxırdı.

Bütün xalqlara dərin ehtiram Azərbaycan ədəbiyyatının təbiətindədir. Sabirin 1905-ci ildə, irtica və burjua millətçiliyi tüğyan etdiyi ağır vaxtlarda ürəyinin qanı ilə yazdığı məşhur "Beynəlmiləl" şeiri buna sübut deyilmi? Sabirin misralarını oxuyan adamın nəzərində ölməz proletar himninin yaratdığı obrazlar canlanırdı.

Azərbaycanda Sovet hakimiyyətinin qələbəindən sonra dostluq, beynəlmiləl qardaşlıq mövzusu bütün qüdrəti və gücü ilə səsləndi. Bu qızgın mübarizə xəttində Azərbaycan sovet ədəbiyyatı təşəkkül tapmaqda idi.

İyirminci illərin axırlarında böyük proletar yazıçısı Maksim Qorki Azərbaycana yenidən gəldikdə, hafizəsində "mənfur cəhənnəmin dahiyanə çəkilmiş bir lövhəsi" kimi qalan inqilabdan əvvəlki Bakıdan heç bir əsər-əlamət görməmişdir. O yeni həyatın, mədəniyyətin, bədii fikrin nailiyyətlərinə heyranlıqla diqqət yetirərək böyük bir sevinclə Azərbaycanın gənc ədiblərinə demişdi: "İnsan ona görə dünyaya gəlmişdir ki, həmişə

irəli getsin və həmişə ucalсын. Sizin uşaqlarınız və nəvələriniz həmişə irəli gedəcək və ucalacaqlar... Lakin bəşəriyyətin bütün tarixi ərzində elə bir dövr olmamışdır ki, məktəb və universitet görməyən adamlar, kotan və dəzgah arxasında işləyən adamlar səkkiz-on il ərzində bu cür heyratamız bir ədəbiyyat yaratsınlar".

Səməd Vurğun sovet xalqlarının sarsılmaz dostluğunu qan qohumluğundan möhkəm bir qardaşlıq adlandırmışdı. Məmməd Səid Ordubadinin "Gizli Bakı" romanında və başqa tarixi inqilabi romanlarında böyük məqsəd birliyi, inqilabi fəaliyyət birliyi zəminində sıx birləşən çoxmillətli Azərbaycan fəhlə sinfinin sarsılmaz dostluğunun mənbələri göstərilmişdir. Cəfər Cabbarlının "1905-ci ildə" pyesində beynəlmiləçilik mövzusu böyük bədii qüvvətlə səslənir. Suleyman Rüstəm "Qafurun ürəyi" poemasında öz həyatı bahasına rus komandirini ölümdən xilas edən azərbaycanlının rəşadətini tərənnüm etmişdir. Rəsul Rzanın "Lenin" poeması, Məmməd Rahimin "Leninqrad göylərində" poeması, Mikayıl Müşfiqin, Hüseyn Cavidin, Mehdi Hüseynin, Mirzə İbrahimovun, Süleyman Rəhimovun, Əli Vəliyevin, Əbülhəsənin, İmran Qasimovun, Xəzrinin, Bəxtiyar Vahabzadənin və bir çox başqa söz ustalarının romanları, povestləri, poemaları və pyesləri ilk beşilliklərin tikintilərində qardaşlıq və əməkdaşlığı, faşizmin qara qüvvələrinə qarşı tarixi çarpışmada ölkəmizin xalqlarının mübariz əməkdaşlığını, Vətənimizin tərəqqisi naminə xalqlarımızın nəcib əməyini və qarşılıqlı yoldaşlıq köməyini istedadla əks etdirirlər.

76 dildə yazan söz ustalarını birləşdirmiş sovet ədəbiyyatı dünyada ən rəngarəng, çoxcəhətli, ən çoxdilli ədəbiyyatdır. Hər bir xalqın ədəbiyyatı parlaq, yüksək ideyalı əsərlərlə zəngindir. Birlikdə isə bu əsərlər böyük, vahid və çoxmilli sovet ədəbiyyatını təşkil edir.

Gələn ilin iyununda sovet yazıçılarının VI qurultayı olacaqdır. Bu qurultay yalnız yazıçılar təşkilatının həyatında deyil, bütün ölkənin həyatında da mühüm hadisədir. Ədiblərimiz xalq qarşısında öz borclarını dərk edərək əsərlərində həyatımızın qəhrəmanlıq pafosunu daha dərin-dən aşkara çıxarmağa, müasirlərimizin milyonları ruhlandıra biləcək parlaq və dolğun surətlərini yaratmağa çalışırlar.

Həyatın ictimai-fəlsəfi tədqiqinin dərinləşdirilməsi, bədii təfəkkür miqyasının genişləndirilməsi vəzifələri həyatımızın özündən, onun inkişaf dinamikasından irəli gəlmişdir. Ədəbiyyatımız bu vəzifələri yerinə yetirərək yaradıcılıq axtarışlarının üfqlərini genişləndirə bilər və genişləndirməlidir.

Torpaq yazda zəhmətsevər əkinçini gözlədiyi kimi həyatımızın qlobal mövzuları da öz istedadlı tədqiqatçısını gözləyir. Lakin torpağı dərin-dən və məhəbbətlə, yaradıcılıq istedadının, qüdrətli sənətkar sözünün, ideya inamının sosialist realizmi dialektik metodunun gücü ilə şümləmək lazımdır.

Bədii yaradıcılıq yeni insanın şüurunun formalaşması proseslərini doğru-düzgün və ehtirasla əks etdirməli, cəmiyyətimizin əxlaq meyarlarının bərqərar olmasına kömək etməlidir.

Ədəbiyyat, şair demişkən, "illəri yararaq" bizim günlərin nəfəsini gələcəyə çatdırmalıdır.

Əziz dostlar, icazə verin sizi böyük el bayramı - Azərbaycanda keçirilən - sovet ədəbiyyatı günləri münasibətilə bir daha təbrik edim, obrazlı bədii təfəkkürünüzdə yeni müvəffəqiyyətlər, sizə çansağlığı və böyük səadət arzulayım.

"O SABAH DA BİZİMLƏ GEDƏCƏKDİR YANAŞI" ÜZEYİR HACIBƏYOVUN EV-MUZHEYİNİN TƏNTƏNƏLİ AÇILIŞI

Bakı

20 noyabr 1975-ci il

O sabah da bizimlə
gedəcəkdir yanaşı,
"Koroğlu"dan oxuyur yenə
zəfər ordumuz.
Ey Füzuli şerinin
bir bəstəkar qardaşı,
Şöhrət tapdı adınla
bizim ana yurdumuz.

Üzeyir Hacıbəyovun səmimi dostu və onun böyük istedadına dərin ehtiram bəsləyən alovlu nəğməkar Səməd Vurğunun qoşduğu bu sətirlər böyük Azərbaycan bəstəkarının yaradıcılığına əsil umumxalq məhəbbətini, bəstəkarın əsrlər boyu yaşayacağını dərin poetik bir qüvvə ilə təsdiq edir. Xalqın ilhamlı sənətkara bəslədiyi qızgın məhəbbət Üzeyir Hacıbəyovun anadan olmasının 90 illiyi şərəfinə keçirilən yubiley şənliklərinin vüsətində özünün yeni parlaq ifadəsini tapdı. Noyabrın 20-də Üzeyir Hacıbəyovun ev-muzeyi açıldı.

...Ketsxoveli küçəsi, 67. Bəstəkar 1915-ci ildən 1942-ci ilədək köhnə Bakının bu sakit küçəsində diqqəti cəlb etməyən birmərtəbəli binada yaşamış, Azərbaycanın, çoxmillətli sovet musiqi mədəniyyətinin inciləri sayılan bir çox əsərlərini burada yaratmışdır. Xatirə muzeyinin açılışı münasibəti ilə burada təntənəli mitinq oldu.

H.Ə.Əliyev, D.P.Quliyev, Ə.İ.İbrahimov, Ə.H.Kərimov, Q.Ə.Xəlilov Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti sədrinin müavini K.Ə.Hüseynov, Moskvanın, sovet respublikalarının musiqi ictimaiyyətinin nümayəndələri, Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin xadimləri tribunada idilər...

SSRİ Bəstəkarlar İttifaqı idarə heyətinin katibləri P.İ.Savintsev və Qara Qarayev qırmızı lenti kəsdilər. Üzeyir Hacıbəyovun ev-muzeyi açıldı!

Muzey ilə, onun materilları ilə tanışlıq böyük sənətkarın bütün həyatını unudulmaz obrazlarda göz önündə canlandırır.

Üzeyir Hacıbəyov öz yaradıcılığı ilə milli musiqi mədəniyyətinin inkişafına qiymətli töhfə vermişdir. Saralıb-solmuş köhnə afişalar "Leyli və Məcnun" operasının ilk tamaşasından xəbər verir. Azərbaycan opera musiqisinin tarixi həmin operadan başlanır. Şən və coşqun təranələri hazırda 50-dən çox ölkədə səslənən "Arşın mal alan" operettasının ilk tamaşaları haqqında afişalar söhbət açır.

Bəstəkarın kabinetini Azərbaycan musiqisinin tacında ən parlaq gövhər olan ölməz "Koroğlu" operasını bəstəkar burada yaratmışdır. Qara royal sanki indidə bəstəkarın yolunu gözləyir. Sanki o, yenə də bir zamanlar olduğu kimi barmaqlarını royala toxunduracaq və ecəzkar musiqinin təranəsi otağa yayılacaqdır. "Koroğlu" operasında baş rolun ilk və misilsiz ifaçısı olan Bülbül buraya, bəstəkarın görüşünə gəlir, bəstəkar ilə müğənni xalq qəhrəmanının obrazı haqqında uzun-uzadı söhbətləşər, hər bir musiqi parçasını müzakirə edərdilər. Böyük musiqiçilərin hər ikisi əbədiyyətə qovuşmuşdur, onların əlbir yaradıcılığının bəhrəsi olan "Koroğlu" operası yaşayır, Koroğlunun ilhamlı ariyası maqnitofon yazısında səslənir, artist bu ariyada bəstəkarın yaradıcılıq niyyətini çox gözəl təcəssüm etdirmişdir!

Üzeyir Hacıbəyovun yaradıcılığı bütün sovet musiqisi ilə qırılmaz tellərlə bağlıdır. Azərbaycan bəstəkarını sənət dostları S.Prokofyev, D.Şostakoviç, Y.Şaporin, R.Qlier, A.Vasilenko və bir çox başqa görkəmli musiqiçilərlə bir yerdə təsvir edən saysız-hesabsız foto şəkilləri buna sübutdur.

D.D.Şostakoviç yazır: "Mən arzu edərdim ki, Azərbaycan bəstəkarları Üzeyir Hacıbəyovun böyük ənənələrini daim müqəddəs tutub inkişaf etdirdinsinlər". Muzeyin bir çox eksponatları dünya şöhrəti qazanan Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin müvəffəqiyyətlərindən, özlərinin böyük tərbiyəçisinə musiqiçilərimizin sədaqətindən söhbət açır.

Muzeyin ekspozisiyası ev sahibinin xatirəsinə böyük məhəbbət və ehtiram hissi ilə tərtib olunmuşdur. Evin şüşəbəndi kiçik həyəət çıxır. Üzeyir Hacıbəyov burada ağacların kölgəsində dincələrdi. Divarı bəzəyən böyük mozaik pannoda bəstəkarın diqqətləyiqliq opera əsərlərindən süjetlər təsvir olunmuşdur.

Böyük bəstəkarın simasını qayğı ilə qoruyub saxlayan evin havasında da musiqi duyulur. Bu əzəmətli və gözəl, ürəkaçan və zərif musiqi Üzeyir Hacıbəyovla görüşə gələn hər kəsin qəlbini əsrlər boyu yaşayacaq böyük istedadla minnətdarlıq və ıftixar hissi ilə doldurur.

**BAKIDA MƏŞƏDİ ƏZİZBƏYOVUN
ABİDƏSİNİN AÇILIŞINDA
H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN**

8 aprel 1976-cı il

... Bu günlərdə Azərbaycan zəhmətkeşləri Məşədi Əzizbəyovun anadan olmasının 100 illiyini qeyd edirlər. Bu gün də biz Bakının bu gözəl meydanına, ucaldılmış abidənin yanına toplaşmışıq. İcazə verin, Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin, respublika Ali Soveti Rəyasət Heyətinin və Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin tapşırığı ilə partiyanın və xalqın şanlı oğlu Məşədi Əzizbəyovun abidəsini açım.

Məşədi Əzizbəyovun bütün şüurlu həyatı odlı-alovlu bir həyat idi, tamamilə əmək adamlarının azadlığı və xoşbəxtliyi uğrunda mübarizəyə həsr edilmiş bir həyat idi. O, xalq içərisindən çıxmış və xalqla sıx əlaqəsini son nəfəsinədək kəsməmişdi... M.Əzizbəyov fədakarlıqla, tükənməz qüvvə və böyük ruh yüksəkliyi ilə çalışır, iradəsi, əzmkarlığı, mərdliyi və şücaəti ilə hamını heyran qoyurdu.

... Azərbaycan xalqının, respublikanın bütün zəhmətkeşlərinin yeni həyat quruculuğunda diqqətəlayiq nailiyyətləri Məşədi Əzizbəyovun arzularının real təcəssümüdür. O öz doğma Bakısını azad, yenilənmiş, gözəl bir şəhər kimi görməyi arzulayırdı.

Qədim Bakı Sovet hakimiyyəti illərində dəyişib tanınmaz olmuş, ölkəmizin ən qəşəng və abad şəhərlərindən birinə çevrilmişdir. Bu gün topladığımız bu yerdə, şəhərin keçmiş ucqarında yaşayış evləri, məktəblər, ali məktəblər, elm mərkəzləri ucalır...

Kommunist Partiyasının iradəsi ilə, qədərbilən nəsillərin əlləri ilə yaradılan bu gözəl abidə Azərbaycan xalqının şanlı oğlu Məşədi Əzizbəyova ehtiramımızın rəmzidir! ...

**AZƏRBAYCAN KP MK-nın BİRİNCİ KATİBİ
H.Ə.ƏLİYEVİN AZƏRBAYCAN YAZIÇILARININ
VI QURULTAYINDA NİTQİNDƏN**

26 may 1976-cı il

... İcazə verin respublikamızın yazıçılarını hərarətlə və ürəkdən təbrik edim, qurultayınızın işində sizə müvəffəqiyyətlər arzu edim.

Azərbaycan ədəbiyyatı böyük, qüdrətli və çoxmillətli sovet ədəbiyyatının ayrılmaz bir hissəsini təşkil edir.

Azərbaycanın yazıçılar təşkilatı böyük, mürəkkəb və səmərəli yaradıcılıq yolu keçərək bu gün öz altıncı qurultayına toplaşmışdır.

İndi bu salonda əyləşənlərin arasında 1928-ci ilin aprel ayında Azərbaycan yazıçılarının birinci qurultayında iştirak etmiş yoldaşlar da vardır...

Azərbaycan ədəbiyyatı bu mərhələyə öz inkişafının bu ən mühüm dövrünə zəngin bədii ənənələrlə daxil olmuşdur. Bu ədəbiyyatın çoxəsirlik tarixi "Kitabi-Dədə Qorqud" kimi ədəbi abidələrlə, Nizaminin nəhəng yaradıcılığı ilə, Xaqaninin və Nəsiminin, Füzulinin və Vəqifin söz sənəti bəhədirlərinin dahiyənə əsərləri ilə, aşiq poeziyasının həmişə canlı nümunələri ilə zəngindir. Klassik ədəbiyyatımızın qəsbkarlarının qanlı işğalçılığı vaxtında durğunluq dövrü də keçirmişdir...

Rus xalqının mədəniyyətinə yaxınlıq və onun təsiri, rus mədəniyyətinin vasitəsilə dünya mədəniyyətinə qovuşmaq Azərbaycan ədəbiyyatını zənginləşdirmişdir.

Qabaqcıl demokratik dünya görüşlü nəcib, humanist ideyalar, yüksək vətəndaşlıq duyğuları Rus ictimai fikri, Rus mədəniyyəti ədəbiyyatımıza birinci növbədə bax bunları bəxş etmişdir. Mirzə Fətəli Axundov və Abbasqulu ağa Bakıxanov Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində prinsip etibarı ilə yeni, görməli bir səhifə açmışdır. XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının tarixinə Sabir, Cəlil Məmmədquluzadə və inqilabi-demokratik "Molla Nəsrəddin" jurnalı ətrafında birləşərək Rusiyanın ictimai-siyasi mədəni həyatının səmərəli təsiri altında doğulmuş maarifçilik və demokratik ənənələri davam və inkişaf etdirən digər yazıçıların parlaq adlarını yazmışdır.

Klassik Azərbaycan ədəbiyyatı öz inkişafında insana böyük məhəbbətlə dolu olan ecazkar, fəlsəfi lirikanın, orta əsrlərin ictimai və mənəvi buxovları əleyhinə çevirilmiş üsyankar, azadfikirli şerinin parlaq yollarından keçmişdir, Rus ədəbiyyatının inqilabi-demokratik və bədii realist nailiyyətlərini fəal surətdə öyrənib mənimsəmişdir və yalnız bu yolları qət etdikdən sonra XX əsrin ideya və estetik zirvələrinə yüksəlmişdir.

... Cəfər Cabarlı, Məmməd Səyid Ordubadi, Səməd Vurğun, Hüseyn Cavid, Mikail Müşfiq, Mehdi Hüseyn kimi görkəmli sənətkarların və bir çox digər yazıçıların əsərləri sovet ədəbiyyatının xəzinəsinə daxil olmuşdur.

Azərbaycan yazıçıları yeni yaradıcılıq nailiyyətləri qazanmışdır. Bütün sovet ədəbiyyatı xəzinəsinə daxil olan bir sıra istedadlı əsərlər yaradılmışdır. Bunların arasında həm tarixi qəhrəmanlıq mövzusunda, həm bizim müasirimizin mənəvi simasını, gəncliyin axtarışlarını göstərən əsərlər, həm də "istehsalat mövzusu" nda əsərlər vardır. Azərbaycan yazıçılarının həyatla əlaqəsi möhkəmlənmişdir, onların ədəbi hadisələrlə yanaşmaq meyarları daha ciddi olmuşdur. Bizim mədəni həyatımızın ümumi ab-havası xeyli saflaşmışdır. Azərbaycanda keçirilən sovet ədəbiyyatı günləri, Rusiya Federasiyası mədəniyyəti günləri, Nəsiminin 600 illiyinin, rus Azərbaycan, gürcü yazıçılarının yubileylərinin bayram edilməsi mədəni həyatımızın diqqətəlayiq hadisələrdir. Azərbaycan Yazıçılar İttifaqı respublikanın zəhmətkeşləri ilə əlaqəni gücləndirmişdir; sənaye müəssisələrinə, bizim şanlı pambıqçılarımızın, üzümçülərimizin, tərəvəzçilərimizin işlədikləri sahələrə tez-tez yaradıcılıq briqadaları göndərilir. Yazıçılar öz məqalə və oçerkləri ilə dövrü mətbuatda və partiya mətbuatında daha fəal çıxış edirlər. Belə bir cəhət bizi xüsusilə sevindirir ki, son illərdə ədəbiyyat üfüqlərində bir sıra yeni bacarıqlı, istedadlı gənclərin adlarına rast gəlirik.

Yazıçılarımızın zəhmətinə xalq yüksək qiymət verir, hökumətimiz yazıçıların yaradıcılığını yüksək qiymətləndirir. Son zamanlarda bir çox ədəbiyyatçıların orden və medallarla təltif olunması, onlara Sovet İttifaqının və respublikanın Dövlət mükafatlarının verilməsi buna parlaq və əyani sübutdur. Bir sözlə, keçən beş ildə Azərbaycan yazıçıları bizim yaradıcı ziyalıların ön cərgəsində olmuşlar.

... Ədəbiyyatın yaradıcıları gərək bizim müasir dövrümüzün əsas mövzularını daha dərinə, ideya və bədii cəhətdən daha yüksək səviyyədə həll etsinlər, bədii sözün təsir gücünü daha da artırınsınlar.

Azərbaycan ədəbləri, respublikanın yazıçılar təşkilatı "ədəbiyyat se-

xində" işlərin vəziyyətini dərinləndirən təhlil etməli, böyük məsul vəzifələrin həyata keçirilməsi yollarını və vasitələrini müəyyən etməlidirlər. Biz əminik ki, sizin qurultayınız başlıca və əsas bir məsələyə - bizim gözəl həyatımız, bizim müasirlərimiz - yeni həyatın yaratıcıları olan adamlar haqqında sanballı bədii əsərlər yaradılması məsələsinə xüsusi diqqət yetirəcəkdir. Oxucular sizdən ilhamlı və böyük yaradıcı zəhmətin nəticəsi olan əsərlər gözləyirlər. Onlar sizdən həyat haqqında elə bədii ümumiləşdirmələr gözləyirlər ki, Qorkinin sözləri ilə desək, həmin ümumiləşdirmələr gerek "varlığı əks etdirməklə bərabər, varlığın özündən yüksəkdə dayansın və insanın özünü də yüksəlsin".

Azərbaycanın həyatı, Azərbaycan xalqını diqqətləyiqliq nailiyyətləri bədii ümumiləşdirmələr üçün dövrümüz haqqında yazıçının dərin fəlsəfi mühakimələri üçün zəngin material verir...

Cəmiyyətimizin inkişafının bütün mərhələlərində ədəbiyyatın və ümumiyyətlə mədəniyyətin əsas vəzifəsi kütlələri tərbiyələndirmək olmuşdur. Bədii söz həqiqi vətənpərvərlər əməyi sevən, nəcib, mərd, yüksək şüurlu adamlar tərbiyə etməlidir.

... Yazıçıların qarşısında xüsusilə geniş fəaliyyət meydanı açılır. Axı, bədii söz insanların ağına və ürəyinə daha tez yol tapır, daha dərinləndirən nüfuz edir, onlara son dərəcə böyük təsir göstərir. Təəssüflə qeyd etməli oluruq ki, ədəbiyyatçılarımız böyük və məsuliyyətli mənəvi tərbiyə işində hələ fəal iştirak etmirlər, halbuki bu məsələ Azərbaycan yazıçıları üçün hələ beşinci qurultayında ən mühüm vəzifələrdən biri kimi irəli sürülmüşdür.

Bədii söz cəmiyyətimizin antipodlarının, yaramazların qənimi olmalıdır. Yeni cəmiyyət qurmağımıza mane olan qüvvələrə qarşı barışmaz mübarizə gətirdiyi zaman yazıçı hissiz və ehtirassız, laqeyd müşahidəsi kimi qala bilməz...

Azərbaycan ədəbiyyatına hər il yeni, gənc, bacarıqlı qüvvələr gəlir. Bu qanunauyğun prosesdir. Gənclərin bir çoxu yetişib püxtələşmiş, ictimaiyyətin haqlı rəğbətini qazanan sanballı əsərlər yaratmışdır. Lakin biz istərdik ki, gənclərin istedadı daha tez parlasın, onların gənclik ehtirası, yaradıcılıq eşi yüksək bədii əsərlərdə təcəssüm etsin. Təəssüf ki, gənclərin yetişib püxtələşməsi prosesi bəzən çox ləng gedir. Acınacaqlı haldır ki, istedadlı gənclərin bəzi əsərlərində müəllifin dürüst və aydın mövqeyini, hadisələrə münasibətini görmək olmur ...

Bizdə yaradıcı ziyalıların bir çox dəstələri-yazıçılar, bəstəkarlar, rəssamlar, arxitektorlar, teatr işçiləri, kinemotoqrafçılar, jurnalistlər var-

dır. Yazıçılar İttifaqının vəzifələri haqqında bu gün deyilən sözlər bilavasitə bütün yaradıcılıq təşkilatlarına da aiddir. Bütün yaradıcılıq ittifaqlarının sıx əlaqəsi, təcrübə mübadiləsi, onların səylərinin birləşdirilməsi mədəniyyətimizin gələcək inkişafı üçün mühüm şərtidir. Lakin yaradıcılıq həyatında Yazıçılar İttifaqı xüsusi yer tutur. Yazıçılar, onların əsərləri incəsənətin bütün növlərini ideyalarla, obrazlarla, sujetlərlə qidalandırmalıdır. Yeni kino, tetr, musiqi və rəssamlıq əsərlərinin meydana gəlməsi sizin səyinizdən, istedadınızdan, ustalığınızdan çox asılıdır. Ümidvarıq ki, belə səmərəli əməkdaşlıq nəticəsində bütün yaradıcılıq növləri nümayəndələrinin ustalığı və ilhamı ilə böyük zamanəmizə layiq yeni epik əsərlər meydana gələcəkdir.

Yazıçıların qurultayı respublikanın bütün ictimai-siyasi həyatında böyük hadisədir. Şübhə etmirik ki, qurultayın işi, yaradıcılıq diskussiyaları və müzakirələri ədəbiyyatımızın yeni yüksəlişinə səbəb olacaq, dövrümüzün pafosunu və qəhrəmanlığını, diqqətəlayiq müasirlərimizin unudulmaz obrazlarını böyük bir qüvvə ilə əks etdirən əsərlər yaranacaqdır.

**BAKIDA 18-ci ORDUNUN DÖYÜŞ
ŞÖHRƏTİ MUZEYİNİN AÇILIŞINDA
H.Ə.ƏLİYEVİN ÇIXIŞINDAN**

14 dekabr 1976-cı il

...18-ci Ordunun hünərlərinə həsr edilən muzeyin açılışı Bakı və bütün respublika zəhmətkeşlərinin ictimai-siyasi həyatında böyük hadisədir. Böyük Vətən müharibəsi ilə əlaqədar olan nə varsa, hamısı müqəddəsdir. 18-ci Ordunun döyüşçüləri faşist işğalçılarının darmadağın edilməsi kimi qəhrəmanlıq epopeyasına böyük xidmət göstərmişlər. Belə bir fakt bizi sevindirir ki, bu birləşmiş veteranları, Qafqaz uğrunda vuruşmanın və müharibənin digər cərpışmələrinin iştirakçıları, ölkənin bir sıra şəhərlərindən gəlmiş qonaqlar muzeyin açılışı mərasiminə toplaşmışlar.

Azərbaycan KP MK, Respublika Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti və Nazirlər Soveti adından H.Əliyev görülmüş böyük iş üçün muzeyin yaradıcılarına və təşkilatçılarına təşəkkür edib əmin olduğunu bildirdi ki, muzey böyüməkdə olan nəslin hərbi vətənpərvərlik və beynəlmiləçilik ruhunda tərbiyə olunması işinə kömək edəcəkdir.

H.Ə.Əliyev qırmızı lenti kəsdi. Muzey açıldı.

**SOV.İKP MK SİYASİ BÜROSU ÜZVLÜYÜNƏ
NAMİZƏD, AZƏRBAYCAN KP MK-nın BİRİNCİ KATİBİ
DEPUTAT H.Ə.ƏLİYEVİN MƏRUZƏSİNDƏN**

7 iyul 1977-ci il

...Kitabxanalar, mədəniyyət evləri və klublar şəbəkəsinin daha da genişləndirilməsi və onların işinin yaxşılaşdırılması məsələlərinə daim diqqət yetirməlidirlər. Şəhər və kəndlərimizi, müəssisələrin, kolxoz və sovxozların ərazisinin abadlaşdırmaq sahəsində Sovetlərin qarşısında böyük vəzifələr durur. Biz hər bir yaşayış məntəqəsini yüksək məhsuldar etmək, yüksək mədəniyyət, nümunəvi ictimai asayiş şəhərinə və kəndinə çevirməliyik.

NƏRİMAN NƏRİMANOVUN XATİRƏ MUZEYİNİN AÇILIŞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN İŞTİRAKI

6 noyabr 1977-ci il

Noyabrın 6-da Bakıda Azərbaycan Sovetinin Respublikası Xalq Komissarları Sovetinin birinci sədri Nəriman Nərimanovun xatirə muzeyi açıldı.

Muzeyin girəcəyində qırmızı lenti Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi H.Ə.Əliyev kəsdi. Azərbaycan KP MK, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti və Nazirlər Soveti adından o, respublikanın zəhmətkeşlərini, Bakının sakinlərini Kommunist Partiyasının və Sovet dövlətinin görkəmli xadimi, Azərbaycan xalqının sədaqətli oğlu Nəriman Nərimanovun muzeyinin açılışı münasibətilə səmimi təbrik etdi.

N.Nərimanov 1913-cü ildən 1918-ci ilədək indiki Kommunist küçəsindəki 15 nömrəli evdə yaşamışdır. Pilləkənlə ikinci mərtəbəyə qalxırıq. Qəbul otağının qapısına, altmış il bundan əvvəl olduğu kimi, "doktor Nərimanov" lövhəsi vurulmuşdur.

Çoxlu arxiv materialı, fotosəkil, rəsm inandırıcı və yığcam bir dildə onun yolundan bəhs edir. Bu sənədlər bizi ötən əsrin axırlarında Nərimanovun anadan olduğu Tiflisə aparıb çıxarır. N.Nərimanovun "inqilab universitetləri" keçdiyi Odessada, Həştərxanda və Bakıdakı fəaliyyətindən söhbət açır...

Nərimanovun şəxsi əşyaları, qədim kürsüləri, telefonu olan və onilliklər keçdikdən sonra bərpa edilmiş iş otağının bir guşəsi, "Fıkr" jurnalının nəşr edilməsi haqqında Bakı qradonaçalnikinə ərizənin surəti, mühazirələr haqqında elanlar olan afişalar, rus və Azərbaycan dillərinə aid Nərimanovun yazdığı təkbəşinə təhsil üçün dərs kitabı və dərsliklər, bu diyarda Azərbaycan dilində ədəbiyyatı olan ilk xalq kitabxana-qiraətxanasının yaradılması haqqında şəhadətnamələr - bütün bunlar humanist maarifpərvərin çoxcəhətli və yorulmaz fəaliyyətini əks etdirir...

**SOV.İKP MK SİYASİ BÜROSU ÜZVLÜYÜNƏ
NAMİZƏD, AZƏRBAYCAN KP MK-nın
BİRİNCİ KATİBİ H.Ə.ƏLİYEVİN
AZƏRBAYCAN KP MK PLENUMUNDA
MƏRUZƏSİNDƏN**

27 dekabr 1977-ci il

Zəhmətkeşlərin ideya-siyasi, əmək, mənəvi və estetik tərbiyəsində biz mədəniyyət müəssisələrinin imkanlarından tamamilə istifadə etməliyik. Lakin mədəniyyət müəssisələrinin bir çoxu öz işini primitiv qurur və zəhmətkeşlərin daim artan mədəni tələbatını nəzərə almır. Kənd yerlərində mədəni-maarif işi daha zəif aparılır. “Kənd əhalisinə mədəni xidməti daha da yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında” Sov.İKP MK-nın və SSRİ Nazirlər Sovetinin qərarı ilə əlaqədar olaraq partiya, sovet və həmkarlar ittifaqı orqanları mədəni-maarif müəssisələrinin fəaliyyətini əsaslı surətdə yaxşılaşdırmaq sahəsində tədbirlər sistemi hazırlayıb həyata keçirməlidirlər.

Yaradıcılıq ittifaqları qarşısında böyük və məsul vəzifələr durur. Özlərinin bütün fəaliyyəti ilə onlar bədii yaradıcılığın daha da inkişaf etməsinə, ölkənin və respublikanın həyatında dərin dəyişikliklərin ədəbiyyat və incəsənət əsərlərində parlaq şəkildə əks olunmasına, yeni insanın mənəvi simasının, xalqın qəhrəmanlıq ənənələrinin açılıb göstərilməsinə, cəmiyyətin mənəvi sərvətlərinin artırılmasında bədii yaradıcılıqla məşğul olan ziyalıların, mədəniyyət müəssisələrinin rolunun yüksəlməsinə kömək etməlidirlər.

**BƏSTƏKAR Q.QARAYEVƏ
YÜKSƏK MÜKAFATI TƏQDİMETMƏ
MƏRASİMİNDƏ H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN**

4 fevral 1978-ci il

Öz yaradıcılıq fəaliyyətinin qırx ili ərzində böyük qabiliyyətə və parlaq istedadla malik olan Qara Qarayev tükənməz əzmkarlığı, fədakarlığı, əməksevərliyi sayəsində böyük və şanlı yol keçmişdir. Onun formaca milli yaradıcılığı respublikamızın hüduqlarından çox-çox kənara çıxmışdır. Dərin beynəlmiləçilik ruhu ilə aşılanmış bu yaradıcılıq bütün sovet xalqının sərvətinə çevrilmişdir. Bu gün Qara Qarayev görkəmli bəstəkarlar arasında haqlı olaraq layiqli yer tutur...

Əsas böyük Üzeyir Hacıbəyov tərəfindən qoyulmuş Azərbaycan professional musiqisinin gözəl ənənələrini bəstəkar müvəffəqiyyətlə davam və inkişaf etdirir. Xalqın yaratdığı nə varsa, hamısından bacarıqla istifadə edən, öz yaradıcılığını rus və dünya klassik musiqisinin nailiyyətləri ilə zənginləşdirən Qara Qarayev özünəməxsus bəstəkarlıq məktəbi, təkcə Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin deyil, həm də bütün sovet musiqi mədəniyyətinin inciləri sayılan gözəl əsərlər yaratmışdır. Onun yaradıcılığı fəlsəfi dərinliyi, bədii gözəlliyi, xüsusi koloriti ilə fərqlənir. Musiqi yaradıcılığını elmi tədqiqat işi ilə əlaqələndirən Qara Qarayev musiqişünaslığın nəzəri problemlərinin işlənməsinə böyük xidmət göstərmişdir.

Böyük ictimai xadim olan Qara Qarayev xalqlar dostluğunu möhkəmləndirmək üçün bu sahədə də çox iş görür, beynəlxalq meydanda dövlətimizi ləyaqətlə təmsil edir.

İndi Qara Qarayev yaradıcılıq qüvvələrinin çiçəkləndiyi bir dövrü keçirir və o, şübhəsiz, hərarətli qəlbi və parlaq zəkası ilə öz xalqına gözəl əsərlər bəxş etmək üçün hələ çox iş görəcəkdir.

**SOV. İKP MK SİYASİ BÜROSU ÜZVLÜYÜNƏ
NAMİZƏD, AZƏRBAYCAN KP MK-nın BİRİNCİ
KATİBİ H.Ə.ƏLİYEVİN AZƏRBAYCAN KP MK
PLENUMUNDA MƏRUZƏSİNDƏN**

17 iyul 1979-cu il

Digər yaradıcılıq İttifaqlarının da ictimai fəaliyyəti, zəhmətkeşlərlə əlaqəsi möhkəmlənmişdir. Məsələn, rəssamların Bərdə rayonundakı kolxoz və sovxozlarda uzun müddət işləməsi buna sübutdur. Respublika rəsm qalereyasındakı sərgidə rəssamların Bərdədən gəlmiş qəhrəmanları ilə görüşü çox maraqlı keçmişdir. Abşeronda, Şamaxıda, Lənkəranda, Naxçıvanda və başqa yerlərdə kənd filarmoniyaları yaratmağı qərara almış respublika Bəstəkarlar İttifaqının təşəbbüsü müdafiə edilməlidir. Xırdalan quşçuluq fabrikində birinci kənd filarmoniyasında konsert, Sumqayıtda Azərbaycan Filarmoniyası günü müvəffəqiyyətlə keçmişdir.

Respublikada mənfi hallara qarşı aparılan prinsipial mübarizəni əks etdirən pyeslərin teatrlarımızın səhnəsində tamaşaya qoyulmasını müsbət fakt kimi qeyd etmək lazımdır. Bu fərəhli haldır, çünki belə pyeslər incəsənəti həyata yaxınlaşdırır. Lakin ümumən maraqlı olan bu əsərlərin bəzilərinə xeyrin əksinə olaraq şər qüvvə müsbət qəhrəmanın mövqeyinə nisbətən son dərəcə geniş və bədii cəhətdən daha inandırıcı verilmişdir, həm də müsbət qəhrəmanın mövqeyi heç də həmişə fəal olmur. Təəssüf ki, bəzi kitablarda, kinofilmlərdə də müsbət qəhrəmanların obrazları bədii cəhətdən öz antipodlarından geri qalır. Cəmiyyətimizin sağlam mənəvi əsaslarının, qabaqcıl qüvvələrinin təntənəsi daha dürüst təsvir olunmalıdır. Oxucularımıza elə qəhrəmanlar lazımdır ki, onlar həyatda, yaradıcı əməkdə, əxlaqımızın antipodlarına qarşı fəal mübarizədə yüksək nümunə ola bilsinlər. Biz yazıçılarımızdan respublikanın həyatının bütün sahələrində baş verən böyük mütləq dəyişiklikləri, partiya komitələrinin və təşkilatlarının çoxcəhətli, gərgin işini, onların fəaliyyətinin artan səviyyəsini parlaq şəkildə geniş miqyasda əks etdirən əsərlər gözləyirik.

1977-ci ilin sentyabrında Azərbaycan KP MK “Respublikada musiqi ifaçılığı sənətinin vəziyyəti və onu daha da yaxşılaşdırmaq təd-

birləri haqqında” qərar qəbul etmişdir. O vaxtdan təxminən iki il keçmişdir. Lakin bu mühüm qərar hələlik zəif yerinə yetirilir. Mədəniyyət Nazirliyi (Z.Bağırov), digər təşkilatlar tərəfindən lazımi nəzarətin olmaması nəticəsində Azərbaycan Dövlət Konsert Birliyinin, Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsinin bir sıra bədii kollektivlərinin və solistlərinin, xüsusən estrada və vokal instrumental kollektivlərinin professional sənətkarlığı, səhnə və ifaçılıq mədəniyyəti aşağı düşür.

Dövlət Kinematoqrafiya Komitəsinin fəaliyyətində nöqsanlar vardır. Kinofilmlərin səviyyəsi aşağı olduğuna görə, kino şəbəkəsi inkişafdan qaldığına görə, zəhmətkeşlərə kino xidmətinin pis təşkilinə görə biz Dövlət Komitəsinin rəhbərliyini dəfələrlə tənqid etmişik. Respublikamız kinoya gələn tamaşaçıların sayına görə xeyli müddətdir ki, ölkədə axırıncı yeri tutur. Dövlət Kinematoqrafiya Komitəsi aparatının məsul işçilərinin prinsipsizliyi, bəzən də açıq-aşkar səhlənkarlığı kadrların seçilməsində və yerləşdirilməsində partiya prinsiplərinin kobudcasına pozlmasına gətirib çıxarmışdır. Bədii yaradıcılıqla məşğul olan ziyalıların ideya-siyasi tərbiyəsini və marksizm-leninizm təhsilini təkmilləşdirməyə partiya təşkilatlarının, ideoloji idarələrin və baş idarələrin, yaradıcılıq İttifaqlarının daim qayğı göstərməsi ədəbiyyat və incəsənətin ideya-mənəvi və bədii potensialını yüksəltmək üçün təsirli vasitədir. Yaradıcı işçilərin siyasi görüş və məlumat dairəsini genişləndirmək, elmi dünya baxışını dərinləşdirmək, fəal mövqeyini bərqərar etmək – partiya təşkilatları və yaradıcılıq ittifaqları bu prinsipial vəzifələrə hər gün diqqət yetirməlidirlər.

Bu gün mədəniyyət ustaları nəsillərinin dəyişməsi kimi mürəkkəb bir proses gedir. Çox vacibdir ki, bu proses itkisiz keçsin. Elə etmək lazımdır ki, yaşlı nəsillərin yaratdığı yaxşı və qiymətli nə varsa, hamısı qayğı ilə gənc nəsle verilsin. Milli mənəvi sərvətlər və ənənələr bundan sonra da inkişaf edib təkmilləşsin.

Ədəbi-bədii tənqid Sov. İKP MK-nın qərarından irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsində mühüm rol oynamalıdır. Tənqid bədii yaradıcılığa ictimai rəyin kəsərli təsir vasitəsidir. Lakin yaradıcılıq İttifaqlarında və idarələrində, respublika mətbuatında müzakirələr zamanı ədəbiyyat və incəsənət əsərləri heç də həmişə lazımi dərinlik və tələbkarlıqla təhlil edilmir. Məsələn, ədəbiyyat və incəsənət qəzetində sənətkarlıq məsələləri rubrikası altında, digər ədəbi nəşrlərdə, respublika mətbuatında dərc olunan məqalələr və resenziyalar çox vaxt məhz sənətkarlıq cəhətdən axsayır.

AZƏRBAYCANDA UKRAYNA SSR ƏDƏBİYYATI VƏ İNCƏSƏNƏTİ GÜNLƏRİNİN İŞTİRAKÇILARI ŞƏRƏFİNƏ QƏBULDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

10 oktyabr 1979-cu il

Azərbaycanda Ukrayna mədəniyyəti günləri başa çatır. Sizinlə görüşlərimizin son saatlarıdır, vidalaşma dəqiqələri yaxınlaşır. Açığını deyim, bu günlər ərzində sizə o qədər öyrəşmişik, siz respublikamızın həyatına elə daxil olmusunuz ki, doğrusu, sizdən ayrılmaq bizi kədərləndirir. Lakin biz başa düşürük ki, sizin öz iş-gücünüz var, öz ev-eşiyiniz, doğma torpağınız sizi çəkir. Bu arzu və istəklər təbiidir və biz bir-birimizi yaxşı başa düşürük.

Bu gün biz işimizə müəyyən dərəcədə yekun vururuq, hərçənd partiya təşkilatları, yaradıcılıq ittifaqları, mədəniyyət təşkilatları xətti üzrə başlıca yekun hələ sonra vurulacaqdır. Lakin bu gün də tam əsasla demək olar ki, Azərbaycanda Ukrayna mədəniyyət günləri çox yüksək ideya-siyasi və bədii səviyyədə keçmişdir.

Böyük iş görülmüşdür və bu iş özünü təkcə onda göstərmir ki, bu on gündə çoxlu görüş, konsert, söhbət olmuşdur. Bu iş daha böyük təcəssümünü gələcəkdə tapacaqdır. Başqa sözlə, bu gündən Azərbaycanda və bir il bundan əvvəl Ukraynada təməli qoyulmuş nə varsa, şübhəsiz, gözəl bəhrələr verəcək, elə nəticələr verəcəkdir ki, bu gün onları qabaqcadan tamamilə görmək mümkün deyildir.

Bu günlər Azərbaycan zəhmətkeşləri qardaş Ukrayna xalqının gözəl incəsənəti və onun bütün mədəniyyəti ilə geniş və kifayət qədər dolğun şəkildə tanış ola bilmişlər. Birinci gündən Ukraynanın görkəmli mədəniyyət ustalarının, Ukrayna incəsənətinin, bütün Ukrayna xalqının ən qabaqcıl nümayəndələrinin Azərbaycan torpağında olduqlarını görmək bizim üçün xoş və fərəhli idi. Azərbaycanda biz hamımız sizinlə tanış olub ünsiyyət bağladığımıza, incəsənətinizdən, yaradıcılığınızdan zövq aldığımıza sevinirik.

Bayaq dedilər ki, bu günlər ərzində çoxlu görüş və çıxış olmuşdur, əlbəttə, məsələ sayda deyildir, hərçənd bunun da əhəmiyyəti vardır, məsələ ondadır ki, Azərbaycanda hamı, Azərbaycanın bütün əhalisi bu gün-

lər Ukrayna şair və yazıçılarının bədii sözünün və əsərlərinin, Ukrayna xalqının valehedici gözəl musiqisinin çox güclü və nəcib təsiri altında, sizin gözəl müğənnilərinizin, rəqşçilərinizin, musiqiçilərinizin sənətkarlığının çox güclü təsiri altında idilər. Rəssamlarınızın – rəngkarlarınızın, heykəltəraşlarınızın, qrafikaçılarınızın, tətbiqi sənət ustalarınızın əsərləri sərgilərə gələnlərin hamısına böyük təsir bağışlamışdır.

Üst-üstə bütün bunların hamısı bizim üçün, respublikamızın sakinləri üçün böyük mənəvi sərvətdir. Siz adamlarımızın ideya və bədii-estetik tərbiyəsində bizə böyük yardım göstərdiniz. Öz yaradıcılığınızla, öz incəsənətinizlə siz, demək olar, hər bir evə, hər bir ailəyə daxil oldunuz, hər bir adamın qəlbinə yol tapdınız. Bu isə böyük səadətdir!

Bütün bunların üzərində düşünərkən dönə-dönə yəqin edirsən ki, incəsənət, ədəbiyyat necə də böyük bəşəri sərvətdir. Düşünürsən ki, çoxmillətli sovet incəsənətinin, sovet mədəniyyətinin coşqun tərəqqisi dövründə yaşadığımız üçün biz necə də xoşbəxt adamlarıq. Necə də sevinir-sən ki, qardaşımız Ukrayna xalqının belə sərvəti vardır, belə zəngin, gözəl, nikbin incəsənəti, ədəbiyyatı vardır.

İncəsənətin gücü təkcə onda deyildir ki, insanı sevindirir, ilhamlandırır, ucaldır, əməyə həvəsləndirir, onun həyatını zənginləşdirir, həm də ondadır ki, incəsənətin, ədəbiyyatın köməyi ilə xalqın daxili aləmini öyrənmək, onun əzəmətinə görmək mümkün olur, xalqın əmək rəşadəti öz bədii əksini tapır.

Əziz dostlar, bu günlərdə də siz öz incəsənətinizlə, öz mədəniyyətinizlə Ukraynanı, bütün Ukrayna xalqını dərk etməkdə bizə kömək etdiniz, nəinki mədəniyyətinizin zənginliyini, həm də Ukrayna xalqının bütün mənəvi aləmini, onun xarakterini, tarixini, bugünkü nailiyyətlərini, Ukrayna adamlarının düşüncələrini və arzularını açıb göstərdiniz.

Sizin istedadlı incəsənətiniz sayəsində bu günlərdə biz sanki bütün Ukraynanı – əzəmətli, zəngin təbiətli, füsunkar, gözəl Ukraynanı gəzdik. Biz sanki onun göz işlədikcə uzanan düzlərini, qalın meşələrini, uca Karpat dağlarını, qüdrətli Dnepri, dalğalanan taxıl zəmilərini, Dneprohes, Zaporojye, Donbas, Voroşilovqrad kimi sənaye nəhənglərini, gözəllər gözəli Kiyevi gördük.

Sizin incəsənətin köməyi ilə biz bugünkü Ukraynanın əmək ahəngini duyduq.

Ukrayna xalqının zəngin tarixi, onun sosial və milli qurtuluş uğrunda mübarizəsinin mərhələləri, çürümüş çarizmlə inqilabi çarpışma

illəri, gizli inqilabi fəaliyyət illəri, inqilab illəri sizin yaradıcılığınız vasitəsilə gözlərimiz qarşısında canlanırdı. Biz Ukrayna proletariatını, çar quruluşuna hücum edən “Arsenal” inqilabçılarını əyani şəkildə təsəvvür etdik. Biz sanki vətəndaş müharibəsi dövründə Ukrayna çöllərində sizin xalqınızın oğullarının gənc Sovet hakimiyyətini necə qoruduqlarını gördük...

**VIII ÜMUMİTTİFAQ TELEVİZİYA
FİLMLƏRİ FESTİVALI İŞTİRAKÇILARININ
AZƏRBAYCAN KP MK-da QƏBUL ZAMANI
H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN**

20 noyabr 1979-cu il

İncəsənətin ən kütləvi növü olan kino zəhmətkeşlərin tərbiyəsində son dərəcə böyük rol oynayır. Son illərdə televiziya kino vasitələrindən geniş istifadə edilməsi sovet adamlarının şüurunu, fəal həyat mövqeyini formalaşdırmağın mühüm vasitəsi kimi onun əhəmiyyətini daha yüksəyə qaldırmışdır. Telekinonun köməyi ilə ədəbiyyat və incəsənət, jurnalistika işçilərinin yaradıcılıq fəaliyyəti üçün yeni böyük imkanlar açılır.

Televiziya hamıya müyəssərdir, ildən-ilə daha böyük şöhrət və nüfuz qazanır, kütləvi informasiya və təbliğatın mühüm vasitəsi kimi onun əhəmiyyəti daha da artır. Televiziyanın köməyi ilə biz cəmiyyət həyatının bütün sahələrinə və əhalinin bütün təbəqələrinə təsir göstərə bilirik.

İstərdik ki, respublikanın bütün böyük müvəffəqiyyətləri, onun əmək hünərləri, Azərbaycanın bütün zənginlikləri yeni ədəbiyyat və incəsənət əsərlərində layiqli təcəssümünü tapsın, televiziya ekranlarında daha geniş təmsil edilsin.

Azərbaycanın zəngin tarixi vardır. Biz Nizami, Nəsimi, Xaqani, Vaqif kimi təfəkkür nəhənglərinin, ədəbiyyat korifeylərinin adlarını iftixarla çəkirik. Onlar bəşər mədəniyyətinin inkişafına çox böyük töhfə vermişlər. Biz keçən əsrdə Zaqafqaziyanın (Cənubi Qafqaz – red.) tərəqqipərvər mütəfəkkirlərindən biri, xalqlar dostluğunun carçısı olan, Azərbaycanın Rusiya ilə yaxınlaşmasına kömək edən Mirzə Fətəli Axundovu yüksək iftixar hissi ilə xatırlayırıq. Bu gün biz Azərbaycan mədəniyyətinin bir çox başqa görkəmli nümayəndələri – ağır orta əsr, istibdad və cəhalətpərəstlik dövrlərində, sonra isə çar mülkiyyətinin sosial və milli zülmü dövründə xalq kütlələrini azadlığa və demokratiyaya səsləmiş, Azərbaycan xalqının mütərəqqi inkişafında çox böyük rol oynamış simalar haqqında da çox böyük məmnuniyyətlə danışırıq.

Festival iştirakçılarının Azərbaycanda olması respublika haqqında onların təsəvvürünü zənginləşdirəcək, bu günlərdə aldıkları təəssürat isə

televiziya və kino işçilərini yeni gözəl əsərlər yaratmağa ruhlandıracaqdır.

AZƏRBAYCAN KP MK-da QƏBULDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

7 dekabr 1979-cu il

Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərbaycan KP Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi H.Ə.Əliyev Bakıda, Azərbaycan Arxitektorlar İttifaqının XII qurultayında seçilmiş rəyasət heyətinin üzvlərini və Moskvanın, Leninqradın (Sankt-Peterburq – red.) və müttəfiq respublikaların arxitektura ictimaiyyətinin qurultayda iştirak etmiş nümayəndələrini qəbul etmişdir. Azərbaycan arxitektorlarını qurultayın müvəffəqiyyətlə başa çatması münasibətilə həərətlə təbrik etmişdir. O demişdir: Belə bir cəhət bizi sevindirir ki, arxitektorlarımız həyatla, respublikanın inkişafını müəyyən edən yüksək sürətlə ayaqlaşır, Azərbaycanın müvəffəqiyyətlərinə layiqincə kömək edirlər. Arxitektura layihələrinin, onların hazırlanmasının və icrasının keyfiyyətini yüksəltmək lazımdır.

Nail olmaq lazımdır ki, tikilən hər binanın özünün fərqləndirici arxitektura görkəmi olsun, xüsusən şəhərlərin mərkəzi küçələrində və meydanlarında tikinti zamanı birtipli layihələrdən istifadə olunması minimuma endirilsin. Bu zaman milli arxitektura formalarından geniş istifadə edilməli, onlar müasir üsullarla bacarıqla əlaqələndirilməlidir. Milli və beynəlmiləl xüsusiyyətlərin üzvi sintezinə nail olmaq lazımdır. Məhz belə bir işin nəticəsində yeni formalar və vasitələr yaranması mümkün olacaqdır. Tikilən binaların eksteryerlərində və interyerlərində naxışlardan istifadə olunmalıdır. Naxışlar Azərbaycan milli arxitekturasının səciyyəvi elementidir. Təəssüf ki, bizdə naxışvurma ustaları, daş və ağac üzərində naxış açanlar yoxdur. Biz Azərbaycanın bu qədim sənətini dirçəltməliyik. Həmin sahədə kadrlar hazırlanması üçün xüsusi məktəblər yaradılmalıdır. Arxitektorların, rəssamların, heykəltəraşların yaradıcı əməkdaşlığı daimi və səmərəli xarakter daşmalıdır. Təzəcə qurtarmış qurultay gələcək yaradıcılıq axtarışlarının bünövrəsini qoyacaq və respublika arxitektorları yeni nailiyyətlər qazanacaqlar.

AZƏRBAYCAN MƏDƏNİYYƏT XADİMLƏRİNƏ MÜKAFATLARIN TƏQDİM OLUNMASINDA H.Ə.ƏLİYEVİN ÇIXIŞINDAN

15 may 1980-ci il

Bu gün Azərbaycan mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələrinə yüksək mükafatlar təqdim olunur. Mən böyük məmnuniyyət hissi ilə bu şərəfli vəzifəni yerinə yetirirəm.

SSRİ xalq artisti Rəşid Behbudov musiqi sənətinin inkişafında görkəmli xidmətlərinə görə Sosialist əməyi Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdür, ona Lenin ordeni və "Oraq və Çəkil" qızıl medalı təqdim olunur.

Rəşid Behbudov Azərbaycan mədəniyyətinin ən görkəmli, ən parlaq nümayəndələrindən biridir. Özünə məxsus, təkrarolunmaz, çox gözəl, məlahətli səsi, yüksək ifaçılıq istedadı, böyük sənətkarlığı ilə Rəşid Behbudov xalqımız arasında, ölkəmizin hər yerində, bütün dünyada şöhrət qazanmışdır. 40 ildən çoxdur ki, o, Azərbaycan mədəniyyətinə sədaqətlə xidmət edərək öz yaradıcılığı ilə Azərbaycan musiqi sənətinə - ifaçılıq və mahnı sənətinə parlaq səhifə yazmışdır.

Rəşid Behbudovun yaradıcılığının xüsusiyyəti bundan ibarətdir ki, o, Azərbaycan xalq mahnılarını, milli musiqi folklorunun ən yaxşı nümunələrini professional incəsənətin müasir tələblərinə uyğun surətdə ifa edərək xalqımızın çoxəsrlik tarixi olan zəngin mahnı irsini dünyanın hər yerində tanıtmışdır.

Müğənni müasir Azərbaycan bəstəkarlarının mahnılarını, rus xalqının və ölkəmizdəki başqa xalqların, habelə dünyanın bir çox xalqlarının mahnılarını böyük məharətlə ifa edərək ölkəmizdə musiqi sənətinin inkişafına xidmət göstərir.

Rəşid Behbudov öz yaradıcılığında xalqı, onun fədakar əməyini, zəhmət adamlarının rəşadətini, bizim cəmiyyəti ilhamla tərənnüm edir. O öz yüksək sənətkarlığı və istedadı ilə Azərbaycan musiqisini və incəsənətini ölkədə və xaricdə təbliğ edir və beləliklə, respublikanın, Sovet ölkəsinin, mədəniyyətimizin şöhrətini daha da artırır.

Rəşid Behbudov öz gözəl yaradıcılığı ilə xalqlar arasında dostluğun və sülhün möhkəmləndirilməsində fəal iştirak edir. Rəşid Behbudovun

təşəbbüsü ilə yaradılan və 15 ildən çoxdur ki, onun rəhbərliyi altında fəaliyyət göstərən ölkədə birinci mahnı teatrı Azərbaycan musiqi sənətinin inkişafında mühüm rol oynamışdır.

Görkəmli incəsənət ustası Rəşid Behbudov eyni zamanda ictimai xadimdir. O, SSRİ Ali Sovetinin deputatıdır, xalq elçisi kimi həmişə xalqla sıx bağlıdır, xalqın içərisindədir və xalqa sədaqətlə xidmət edir. Respublikamızın ictimaiyyəti Rəşid Behbudova Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adının verilməsini bizim bütün Azərbaycan incəsənətinə, musiqi yaradıcılığına yüksək qiymət kimi qarşılamışdır.

Bu günlərdə respublika ictimaiyyəti Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, Azərbaycanın xalq yazıçısı Süleyman Rəhimovun yubileyini təntənə ilə qeyd etmişdir. Sovet ədəbiyyatının inkişafında xidmətlərinə görə və ana-dan olmasının 80 illiyi ilə əlaqədar olaraq Süleyman Rəhimov Xalqlar Dostluğu ordeni ilə təltif edilmişdir.

Süleyman Rəhimov Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biridir. Onun yaradıcılığı Sovet hakimiyyəti illəri ərzində Azərbaycan respublikasının keçdiyi bütün inkişaf mərhələlərini yüksək bədii səviyyədə əks etdirir. Ədib öz əsərləri ilə Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafına böyük xidmət göstərir. Onun romanlarında, povestlərində, hekayələrində, publisistik çıxışlarında Azərbaycanın şərəfli yolu, xüsusən kənddə inqilabi dəyişikliklər özünün parlaq ifadəsini tapmışdır. Süleyman Rəhimov Azərbaycan ədəbiyyatında roman janrının inkişafına böyük xidmət göstərmişdir.

Respublikanın ədəbi ictimaiyyəti onu Azərbaycan yazıçılarının ağsaqqalı adlandırır. Mənə belə gəlir ki, bu şərəfli ad ona təkcə yaşına və ağ saçlarına görə deyil, ən əvvəl yarım əsrdən çox bir müddət ərzində Azərbaycan ədəbiyyatında fəaliyyət göstərdiyinə görə verilir, Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında çəkdiyi zəhmətə görə verilir.

Süleyman Rəhimovun əsərləri respublikamızda sevilə-sevilə oxunur, dünyanın başqa xalqlarının dillərinə tərcümə olunmuş, geniş oxucu kütləsinin rəğbətini qazanmışdır.

Süleyman Rəhimov eyni zamanda partiya xadimi və ictimai xadim kimi tanınmışdır. Yarım əsrdən çoxdur ki, Sov.İKP sıralarındadır, uzun illər partiya işində çalışmış, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının sədri olmuşdur. Bu gün də ədəbi yaradıcılığı ilə yanaşı fəal ictimai xadim kimi çalışır.

Azərbaycan Yazıçılar İttifaqı idarə heyətinin birinci katibi İmran Qasimov Azərbaycan xalq yazıçısı fəxri adına layiq görülmüşdür. Bu ad

ona 40 ildən artıq bir müddətdə Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafı sahəsində necə bir fədakar əsgər kimi çalışdığına görə, böyük ədəbi və ictimai fəaliyyətinə görə verilmişdir.

İmran Qasimov görkəmli nasir, dramaturq, publisist və eyni zamanda fəal ictimai xadimdir. Onun ədəbi yaradıcılığı parlaq, orijinal istedadı ilə qaldırılan problemlərin dərinliyi, yüksək sənətkarlığı ilə fərqlənir. İlk yaradıcılıq addımlarından öz ilhamını cəmiyyətimizin aparıcı sosial qüvvəsi olan fəhlə sinfinin həyatının təsvirinə həsr edən yazıçı bu böyük və nəcib mövzuya sadıq qalmışdır. Onun yaratdığı romanlar, pyeslər, povestlər, hekayələr və dövrü mətbuatda külli miqdarda publisistik çıxışları ədəbiyyatımızı xeyli zənginləşdirmişdir.

Yazıçı kimi İmran Qasimov xalqa sədaqətlə xidmət edir. Həmin sədaqəti onun ədəbi yaradıcılığında da özünün parlaq ifadəsini tapır.

İmran Qasimovun ədəbi və ictimai fəaliyyəti Azərbaycan ədəbiyyatı ilə rus ədəbiyyatı arasında qardaşlıq əlaqələrinin qüvvətlənməsinə, onların yaxınlaşmasına, başqa qardaş xalqların yazıçıları ilə Azərbaycan yazıçılarının yaradıcılıq əlaqələrinin genişlənməsinə kömək edir.

İmran Qasimov respublikada böyük ictimai iş aparır. Uzun illər boyu Azərbaycan Yazıçılar İttifaqı idarə heyətinin katibi olmuşdur, son illərdə isə Yazıçılar İttifaqına başçılıq edir. Eyni zamanda, o SSRİ Yazıçılar İttifaqı idarə heyətinin katibidir. Bu vəzifələrdə İmran Qasimovun böyük təşkilatçılıq qabiliyyəti, bir rəhbər kimi istedadı tam şəkildə üzə çıxmışdır. Bütün bunların nəticəsində respublikada ədəbi proseslərə rəhbərlik sahəsində Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının fəaliyyəti xeyli güclənmiş, ədəbiyyatın səviyyəsi yüksəlmişdir.

İmran Qasimov yaradıcı qüvvələrin sıx birləşməsinə, dostlaşmasına, birgə çalışmasına çox zəhmət sərf edir. Bizi sevindirən cəhətlərdən biri də budur ki, son illərdə Azərbaycan Yazıçılar İttifaqı Azərbaycan yazıçılarının gənc nəslinin ərsəyə gəlməsinə, ideya və yaradıcılıq cəhətdən inkişaf etməsinə çox fikir verir, onların öz yaradıcılığını püxtələşdirməsinə və səylə çalışmasına hər cür şərait yaradır.

İmran Qasimov SSRİ Yazıçılar İttifaqının katibi kimi respublikada da, onun hüduqlarından kənarda da - Moskvada və başqa şəhərlərdə fəal iş aparır. Öz dərin mənalı, siyasi cəhətdən dolğun, əsaslı və ədəbi cəhətdən zəngin çıxışları ilə o, Azərbaycan ədəbiyyatının nailiyyətlərini Sovet İttifaqında və xarici ölkələrdə təbliğ edir. İmran Qasimov Azərbaycan ədəbiyyatına görkəmli xadim kimi, oxucuların qəlbinə istedadlı söz ustası kimi daxil olmuşdur.

Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi İlyas Əfəndiyev Azərbaycan xalq yazıçısı fəxri adına layiq görülmüşdür. İlyas Əfəndiyev təxminən əlli ildir ki, Azərbaycan ədəbiyyatında fəaliyyət göstərir, bütün istedadlı yaradıcılığı ilə ona bağlıdır. Bir çox romanların və pyeslərin müəllifi olan İlyas Əfəndiyev respublikada yazıçı və dramaturq kimi xalq tərəfindən tanınmış, bəyənilmiş və sevilmişdir. Onun əsərləri ümumittifaq oxucularına da yaxşı tanışdır.

İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığı çoxcəhətlidir. Onun romanları, povestləri, hekayələri, pyesləri müasir həyatımızı gözəl tərənnüm edir, xalqın mübarizəsi, sovet hakimiyyəti illəri ərzində Azərbaycanda əmələ gəlmiş böyük dəyişiklikləri dərin və ətraflı surətdə əks etdirir.

İlyas Əfəndiyevin əsərləri həm səlis, gözəl bədii dilinə, həm dərin məzmununa görə, həm də yüksək sənətkarlığına görə fərqlənir, oxucuya böyük estetik təsir bağışlayır. Onun kitablarında həm körpüsəlanların çətin işi, həm neftçilərin qəhrəmanlıq əməyi, həm müasir kəndin həyatı, həm də Azərbaycan ziyalıları arasında mənəvi-psixoloji proseslər inandırıcı şəkildə və dərinlən əks etdirilmişdir. Öz yaradıcılığında yazıçı cəmiyyətimizin mənəvi təşəkkülünü və inkişafını diqqətlə izləyir, onun mənasını açıb göstərir, bugünkü həyatımız üçün də, gələcək həyat üçün də nümunə olan adamların parlaq obrazlarını yaradır. O öz sənətkarlığı ilə zəhmətkeşlərin mənəvi tərbiyəsində fəal iştirak edir.

Şair Xəzri respublikanın əməkdar incəsənət xadimi adına layiq görülmüşdür. O müasir ədəbiyyatımızın, Azərbaycan şairlərinin indiki nəslinin görkəmli nümayəndələrindən biridir. Azərbaycan poeziyasının zəngin ənənələrini davam etdirərək Nəbi Xəzri ədəbiyyatımıza ilhamla xidmət göstərir, onun inkişafına fəal kömək edir.

Azərbaycanda şeir sənəti ən qədim sənətlərdən biridir. Biz tariximizlə, xüsusilə ədəbiyyatımızın və şerimizin tarixi ilə fəxr edirik. Biz həm də onunla fəxr edirik ki, Azərbaycan ədəbiyyatı, o cümlədən şeir sənəti Sovet hakimiyyəti dövründə daha yüksək zirvələrə qalxmışdır, bu işə bizim müasir şairlərimizin yaradıcılıq fəaliyyətinin bəhrəsidir. Onların içərisində Nəbi Xəzri öz layiqli yerini tutmuşdur. Nəbi Xəzri öz şeirlərində xalqımızın həm qəhrəman keçmişini, həm də bugünkü həyatını və sabahını yüksək ustalıqla, fitri sənətkarlıqla tərənnüm edir. Öz şeirlərində və poemalarında şair cəmiyyətimizin inkişafı üçün, indiki nəslin tərbiyəsi üçün birinci dərəcəli əhəmiyyəti olan problemlər qaldırır. Həm də müəllifin mövqeyi həmişə aydın şəkildə bildirilir, onun xalqa bağlılığı, ona sdaqətlə xidməti nümayiş etdirilir.

Nəbi Xəzrinin lirikası, poemaları, bütün bədii əsərləri, publisistik çıxışları ictimaiyyətimiz tərəfindən, xalqımız tərəfindən sevilir. Onun əsərləri dillərdə əzbər olub, bir çox şerlərinə musiqi bəstələnib, incəsənətimizi bəzəyən mahnılar yaradılıb. Nəbi Xəzrinin şeirləri təkcə Azərbaycan dilində deyil, həm də rus dilində və başqa sovet xalqlarının dilində də, dünyanın bir sıra xalqlarının dillərində səslənir.

Nəbi Xəzri ədəbi yaradıcılıqla eyni zamanda böyük ictimai iş aparır. Azərbaycanın Xarici Ölkələrlə Dostluq və Mədəni Əlaqələr Cəmiyyəti rəyasət heyətinin sədri kimi o, son illərdə bu mühüm sahənin işini yaxşılaşdırmaq üçün çox zəhmət çəkmişdir. Bu cəmiyyət ədəbiyyat və incəsənətimizin, Azərbaycanın, bütün xalqın nailiyyətlərinin xaricdə gözəl təbliğatçısıdır.

Qədimdən bəri qadınlar Azərbaycan ədəbiyyatının tarixində layiqli yer tuturlar. Keçmişdə də, indi də yazıçılar arasında qadınlar az olsa da, onlar öz yaradıcılıq fəaliyyəti ilə həmişə mədəniyyətimizi zənginləşdirir, onu mənəvi cəhətdən yüksəldirlər. İndi Azərbaycan yazıçıları ordusunda qadınlar özlərinə layiqli yer tutaraq səmərəli fəaliyyət göstərirlər. Belə yaradıcı fəal qadınlardan biri də Xalidə Həsilovadır. O, Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, yazıçı və ictimai xadimdir. Ədəbiyyatın inkişafında xidmətlərinə, mətbuatda səmərəli işinə görə və anadan olduğu gün münasibətilə "Azərbaycan qadını" jurnalının baş redaktoru Xalidə Həsilova Qırmızı Əmək Bayrağı ordeninə layiqli görülmüşdür.

Xalidə Həsilova ədəbiyyat sahəsində uzun illər boyu fəaliyyət göstərir. O, öz bədii əsərlərində və publisistik çıxışlarında xalqın həyatını tərənnüm edir. Böyük yazıçılıq məharəti ilə, qadın həssaslığı, qadın incəliyi ilə oxuculara çatdırır. Xalidə Həsilova eyni zamanda respublika mətbuatında səmərəli fəaliyyət göstərir. Səkkiz ilə yaxındır ki, "Azərbaycan qadını" jurnalının baş redaktoru vəzifəsini müvəffəqiyyətlə yerinə yetirir.

Bu jurnal böyük tarixə malikdir. 6 il bundan əvvəl biz jurnalın 50 illik yubileyini qeyd etdik. Jurnal Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni ilə təltif olundu. Yubileydən sonra onun fəaliyyəti daha da yaxşılaşmışdır. Jurnal respublika zəhmətkeşlərinin və birinci növbədə qadınların ideya-siyasi tərbiyəsində mühüm rol oynayır.

Biz "Azərbaycan qadını" jurnalının nömrələrini həmişə böyük maraqla oxuyuruq. Çünki Azərbaycan qadınının həyatını geniş surətdə əks etdirən yeganə jurnaldır. "Azərbaycan qadını" jurnalı qadınlarımızın çox çətin, ağır tarixi keçmişini təsvir etməklə yanaşı, onların bugünkü gözəl, xoşbəxt həyatını da maraqlı və məzmunlu məqalələrlə, fotosəkillərlə,

hekayələrlə və şeirlərlə parlaq şəkildə əks etdirir. Bu sahədə Xalidə Hasi-lova bir yazıçı kimi, mətbuat işçisi kimi, ictimai xadim kimi mühüm rol oynayır.

Çoxmillətli sovet ədəbiyyatının ən mühüm xüsusiyyətlərindən biri ondan ibarətdir ki, hər bir xalq öz klassik irsini dirçəltmək və müasir ədəbiyyatını yüksək səviyyəyə qaldırmaq üçün, öz bədii yaradıcılığını başqa xalqlara tanıtmək üçün imkan və hər cür şərait əldə etmişdir. İndi Azərbaycan oxucuları rus klassiklərinin və müasir rus yazıçılarının əsərləri ilə, ölkəmizin başqa xalqları yazıçılarının, habelə tərəqqipərvər xarici ədiblərin yaradıcılığı ilə ana dilində tanış ola bilirlər. Eləcə də bizim ədəbiyyatımızın gözəl nümunələri rus dilinə və başqa xalqların dillərinə, habelə xarici dillərə tərcümə olunur. Bu mənada bədii tərcümənin rolu böyükdür. Azərbaycanda bədii tərcümənin misilsiz inkişafı, bugünkü yüksək səviyyəsi ədəbiyyat və mədəniyyətimizin böyük nailiyyətlərindən biridir. Yazıçılarımız bu mühüm sahədə böyük fəaliyyət göstərirlər.

Bu gün adlarını çəkdiyim yazıçı və şairlərin demək olar ki, hamısı öz yaradıcılığı ilə yanaşı bədii tərcümə ilə də məşğul olur. Yazıçı İshaq İbrahimov da tərcümə işində böyük fəallıq göstərir. O, klassik və müasir rus nasirlərinin və dramaturqlarının tam bir sıra əsərlərini Azərbaycan dilinə çevirmiş və beləliklə çoxmillətli sovet ədəbiyyatının ən yaxşı nümunələri ilə tanış olmaqda Azərbaycan oxucularına və tamaşaçılarına kömək etmişdir. İshaq İbrahimovun bu sahədə böyük işi, habelə kinossenariçi kimi və başqa ədəbi janrlarda fəaliyyəti onun necə bir görkəmli ədəbiyyat xadimi və yazıçı-tərcüməçi olduğunu aydın göstərir. Bu fəaliyyətinə görə İshaq İbrahimov respublikanın əməkdar incəsənət xadimi fəxri adına layiq görülmüşdür.

Son illərdə İ.İbrahimov Azərbaycan Yazıçılar İttifaqı idarə heyətinin katibi vəzifəsində çalışır və bu sahədə də həm bədii tərcümə işinin inkişafına, həm də Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının işinin ümumən yaxşılaşmasına kömək göstərir.

Beləliklə, biz bu gün təltif olunanlar haqqında öz fikirlərimizi və duyğularımızı ifadə etdik. Mənə elə gəlir ki, buraya toplaşanların hamısı dediyim sözlərə şərikdir. Deyə bilərəm ki, bu xoş sözlər mənim oxucu kimi, ədəbiyyat və incəsənətimizin pərəstişkarı kimi ürək sözlərimdir. Bu sözlər təltif olunanların xidmətləri, onların fəaliyyəti və yaradıcılığı ilə əlaqədar sözlərdir.

Əmin olduğumuzu bildirmək istəyirəm ki, bu xoş sözlər və verilən qiymətlər, ürək arzuları və səmimi duyğular təltif olunanları daha

da ruhlandıracaq, onları daha qızgın fəaliyyət göstərməyə, yeni əsərlər yaratmağa sövq edəcək, onlar üçün müəyyən qədər ilham mənbəyi olacaqdır.

Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi, respublika Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti və Nazirlər Soveti adından sizin hamınızı səmimi-qəlbdən təbrik edir, Sizə möhkəm cansağlığı, səadət və xoşbəxtlik arzulayıram. Ümidvaram ki, sizin gələcək fəaliyyətiniz və gələcək həyatınız daha səmərəli, daha gözəl və parlaq olacaqdır. Siz öz həyatınızda və yaradıcılığınızda bütün niyyətlərinizə, arzularınıza, istəklərinizə nail olarsınız.

**NAXÇIVAN MSSR İQTİSADİYYATI VƏ
MƏDƏNİYYƏTİNİN DAHA DA
YÜKSƏLDİLMƏSİNİ TƏMİN ETMƏLİ.
MUXTAR RESPUBLİKA PARTİYA
VƏ TƏSƏRRÜFAT FƏALLARININ YİĞİNCAĞINDA
H.Ə.ƏLİYEVİN ÇIXIŞINDAN**

27 may 1980-ci il

Mən Naxçıvan MSSR-ə Muxtar Respublikanın bu yaxınlarda təbii fəlakətə məruz qalması və bir sıra təsərrüfatların təbii fəlakətdən zərər çəkməsi ilə əlaqədar olaraq gəlmişəm. Sizin yaşayışınızla tanış olmaq, qarşıya çıxan çətinlikləri necə aradan qaldırdığınızı görmək üçün gəlmişəm.

H.Ə.Əliyev şəhərin baş meydanında Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Nəcəfqulu Rəfiyevin abidəsi önünə gül-çiçək qoymuşdur. Burada izdihamlı mitinq olmuşdur. H.Ə.Əliyev akademik Y.H.Məmmədəliyevin və yazıçı M.S.Ordubadinin ev muzeylərinin ekspozisiyasına baxmışdır.

H.Əliyev Naxçıvanın küçələrini və meydanlarını, parklarını və bağlarını gəzmiş, şəhərin planlaşdırılmasını, abadlaşdırılmasını və yaşıllaşdırılmasını yaxşılaşdırmaq üçün bir sıra əməli tövsiyələr vermişdir. Şəhərin baş planı ilə tanış olarkən o, gələcək tikinti işləri zamanı qədim Azərbaycan memarlığının nümunələrinin yeni müasir arxitekturanın tələbləri ilə üzvi surətdə əlaqələndirməyin zəruri olduğunu qeyd etmişdir.

H.Ə.Əliyev Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Naxçıvan elm mərkəzində söhbət etmişdir. O, Hüseyn Cavidin yaradılmaqda olan ev muzeyinə getmiş, görkəmli Azərbaycan memarı Əcəmi Naxçıvaninin yaratdığı XII əsr abidə – Möminəxatun məqbərəsinə baxmışdır.

AZƏRBAYCAN KP MK-nın BİRİNCİ KATİBİ H.Ə.ƏLİYEVİN YAZIÇILARIN ÜMUMİTTİFAQ YARADICILIQ KONFRANSINDA MƏRUZƏSİNDƏN

28 oktyabr 1980-cı il

...Azərbaycan zəhmətkeşləri ölkənin milyon-milyon oxucusu arasında öz əsərləri ilə tanınan və sevimli ədəbiyyat ustalarının respublikamızın paytaxtına toplaşması xəbərini böyük sevinclə qarşılamışlar. Biz Azərbaycana gəlişimizi xalqımızın yaradıcı əməyinə, onun ədəbiyyatının, bütün çoxcəhətli mədəniyyətinin nailiyyətlərinə diqqət və hörmətin ifadəsi hesab edirik ...

Ölkəmizin ictimai-siyasi və mədəni həyatında konfransın əhəmiyyətini onun mövzusu müəyyən edir: "Xalqların dostluğu- ədəbiyyatların dostluğudur".

... Bütün dövürlərdə və hər bir cəmiyyətdə qabaqcıl bədii ədəbiyyat yüksək vətəndaşlıq pafosu ilə aşlanmışdır. Yazıçılar öz dövrünün sosial və mədəni həyatına heç vaxt biganə qalmamışlar.

Əsl sənətkarlar öz dövrü, öz cəmiyyəti, öz xalqı qarşısında və bəşəriyyət qarşısında çox dərin vətəndaş məsuliyyəti hissi ilə yaşamış və əsərlər yaratmışlar.

Sovet yazıçıları Vətən və dünya klassikasında ən yaxşı, ən nəcib nə varsa, hamısını əks etmişlər. Onlar özlərinin tarixi vəzifəsini heç vaxt unutmurlar.

... Bizim ədəbiyyat yeni həyat quruculuğu ilə, insanların şüurundakı dərin dəyişikliklərlə birlikdə qüvvətlənmiş və inkişaf etmişdir. Coşğun sosial-iqtisadi yüksəliş prosesi ölkənin millət və xalqlarının mədəni dirçəlişinə, forma və məzmun etibarlı ilə zəngin socialist milli ədəbiyyatlarının yaranmasına təkan vermişdir.

Ölkədə 77 milli ədəbiyyat yaranmışdır və müvəffəqiyyətlə inkişaf edir. 1979-cu ildə SSRİ-də 63 xalqın dilində ədəbiyyat nəşr edilmişdir. 60 il ərzində Sovetlər ölkəsi xalqlarının dillərində 5,211 min adda kitab çıxmışdır.

Bizdə, Azərbaycanda kitab nəşrinin miqyası milli mədəniyyətinin və ədəbiyyatın diqqətəlayiq müvəffəqiyyətlərinə parlaq misaldır. Təkcə

1979-cu ildə respublikada ümumi tirajı 13 milyon 800 min nüsxə, o cümlədən Azərbaycan dilində 11 milyon 100 min nüsxə olan 1.300-dən çox kitab və kitabça çıxmışdır.

... Ədəbiyyatların qarşılıqlı təsiri yeni şey deyildir. Bütün ümumbəşəri mədəniyyət kimi dünya ədəbiyyatı da sadəcə olaraq milli mədəniyyətlərin və ya ədəbiyyatların məcmuu deyildir, ən əvvəl onların məhz tarixi qarşılıqlı təsir və qarşılıqlı nüfuz prosesində yaranan müəyyən vəhdətidir. Heç bir xalq başqa xalqların nailiyyətlərindən istifadə etmədən inkişaf edə bilməz...

Demək olar ki, bədii ədəbiyyat xalqların mənəvi ünsiyyətinin, onların bir-birini başa düşməsinin, sərvət və nailiyyətlər mübadiləsinin ən geniş, səmərəli, dərin nüfuz edən vasitəsidir ...

Milli mədəniyyətlərin tərəqqisində və yaxınlaşmasında rus dili dinamik, səmərəli, nüfuzedici rol oynayır. Puşkin və Tolstoy dili bütün xalqlarımızın dostluq dilinə çevrilmişdir...

Kütləvi informasiya vasitələrinin coşğun inkişafı əsrində ədəbiyyatların qarşılıqlı təsiri prosesi müasir bədii prosesin ayrılmaz xüsusiyyətinə, hərəkətverici qüvvəsinə çevrilmişdir. Bunun sayəsində milli ədəbiyyatların hər birinin bədii təcrübəsi və nailiyyətləri bir qayda olaraq başqa milli ədəbiyyatların sərvətinə və nailiyyətinə çevrilir, onları yeni ideyalarla, mövzularla, sujetlərlə, obrazlarla zənginləşdirir. Rus sovet ədəbiyyatının bədii təcrübəsi, ölkəmizin bütün xalqlarının bədii söz ustalarının ukraynalılardan M.Bjanın, O.Qonçarın, A.Karneyçukun, A.Malışkonun, N.Rıbakın, M.Rılskinin, M.Stelmaxın, V.Sosyuranın, P.Tıçinanın, beloruslardan P.Brovkanın, B.Bıkovun, Y.Kolasın, Y.Kupalanın, M.Tankın, özbəklərdən Aybekin, Q.Qulamın, Zülfıyyənin, M.Şeyxzadənin, K.Yaşenin, Həmzə Həkimzadə Niyazinin, qazaxlardan M.Ayezovun, Cambulun, Q.Musrepovun, Q.Mustafinin, S.Mukanovun, S.Seyfullinin, gürcülərdən Q.Abaşidzenin, K.Qamsaxurdiyanın, N.Dumbadzenin, G.Leonidzenin, T.Tabidzenin, S.Çinovaninin, azərbaycanlılardan C.Məmmədquluzadənin, M.Ordubadinin, C.Cabbarlının, S.Vurğunun, litvalılardan E. Mejelaytisin, S.Nerisin, P.Sirkanın, moldavanlardan Y.Bukovun, İ.Durutsenin, A.Lupanın, latışlardan V.Latsin, Y.Sudrabkalnın, A.Upitin, qırğızlardan Ç.Aytmatovun, A.Tokombayevin, T.Sadıqbekovun, taciklərdən S.Ayninin, Ə.Lahutinin, M.Tursunzadənin, türklərdən B.Kerbabayevin, Q.Qurbanpəsovun, H.Muxtarovun, estonlardan P.Kuusberqin, Y.Smuulun, A.Yakobsonun, dağıstanlılardan S.Stalskinin və R.Həmzətovun, tatarlardan Q.Bəşirovun, Musa Cəlilin

və Q.Nəciminin, başqırdlardan M.Kərimin və S.Kudaşın, kabardin A.Keşkovun və balkar Q.Quliyevin, abxaz G.Qulianın, kalmık D.Kuqultinovun, çuka Y.Rıtkeynun, mıvx V.Sanqinin və çox-çox başqalarının yaradıcılığı buna inandırıcı sübutdur. Onların kitabları Vətənimizin bütün guşələrində oxuculara eyni dərəcədə əziz və doğmadır, onları bizdə Azərbaycanca da tanıyır və sevirlər.

... Azərbaycan poeziyası, bədii ədəbiyyatı uzaq keçmişə dərin köklərlə bağlıdır. Onun tarixi xalqın bədii şüurunun yaranması və inkişafı tarixidir. İstibdadın və əsarətin, qatı islamın və dinin fanatizmi tam hökmran olduğu bir şəraitdə öz dahi yaradıcılarının şəxsində ədəbiyyat xalqın istək- arzularının ən mühüm ifadə olması, azadlıq və istiqlaliyyət uğrunda, ədalət və hüquq bərabərliyi uğrunda açıq və "üstüörtülü" mübarizənin başlıca vasitələrindən biri idi. Xalqın həyatının bədii səlnaməsi olan, öz dövrünün mütərəqqi və humanist ideallarından qidalanan Azərbaycan klassikası həmişə nəcib və pak və mənəvi ideallar, ideya-fəlsəfi axtarışlar ədəbiyyatı olmuşdur.

Azərbaycan xalqının XII əsrdə intibah dövrünü keçirən ədəbiyyatı Xaqaninin və Nizaminin təmsalında, sonrakı əsrlərdə isə Nəsiminin, Füzulinin, Vaqifin, M.F.Axundovun, Sabirin təmsalında dünya şöhrəti qazanmış, Yaxın Şərq və Qərb ölkələrində ədəbi prosesin estetik fikrinin inkişafına nəcib təsir göstərmiş, məsələn, Avropa ədəbiyyatının yeni ideyalar, mövzular və sujetlərlə zənginləşdirmişdir. Dahi söz ustaları bizə böyük estetik sərvətlər xəzinəsi, humanizm və xalqlar dostluğu kimi nəcib ideyaların çox zəngin bir aləmini qoyub getmişlər.

Biz parlaq simaların adı ilə zinnətlənmiş böyük bədii sərvətə yiyələnmişik. Bu mənəvi irs, obrazlı desək, bizim üçün işləyir.

Azərbaycan torpağında Rusiya Federasiyası, Ukrayna, Özbəkistan mədəniyyəti günlərinin, Gürcüstan ədəbiyyatı və incəsənəti günlərinin, Ukraynada, Özbəkistanda, Zaqafqaziya respublikasında Azərbaycan mədəniyyət ustalarının yaradıcılıq hesabatlarının böyük əhəmiyyəti olmuşdur. 1975-ci ilin oktyabrında keçirilən sovet ədəbiyyatı günləri Azərbaycanın ideya və bədii həyatında dərin iz buraxmışdır. Günlər respublika yazıçılar təşkilatının bədii yaradıcılığının, fəaliyyətinin güclənməsinə təsir göstərmişdir. Belə bir fakt razılıq hissi doğurur ki, beş ildən sonra SSRİ Yazıçılar İttifaqı Ümumittifaq yaradıcılıq konfransını respublikamızın paytaxtı ordenli Bakı şəhərində keçirməyi lazım bilmişdir. Çoxdillili və əlvan sovet ədəbiyyatının ustaları öz adları ilə bu ədəbiyyatın şanlı tarixinə zinnət verən sənətkarlar burada yenidən görüşmüşlər.

Bədii əsərlər yazılması bütün yaradıcılıq qüvvələrinin və səylərinin maksimum cəmlənməsini tələb edən mürəkkəb və çox vaxt olduqca uzun bir prosesdir. Buna görə də biz öz tərcümələri ilə Azərbaycan şairlərinin, nasirlərinin və dramaturqlarının əsərlərinin məşhurlaşmasında böyük rol oynayan çoxmillətli sovet və xarici ədəbiyyatının əsərləri ilə tanış etmək üçün çox iş görülür. Burada Oleq Şestinskiyin qədim Naxçıvan torpağına həsr etdiyi misraları bilaixtiyar yada düşür:

Burada böyüməmişəm,
yolum keçməyibdir burdan.
Ancaq uşaq vaxtından,
Öyrədib ki, öz anam.
Başqa dildə danışan
Xalqa rast gələn zaman
Ona əl verib o dəm:
"Mənim dostlarım!" -deyəm.

Bunun rəmzi mənası vardır ki, yaradıcılıq konfransımızın embleyi-mi də məhz açıq kitabın misilsiz xalqlar dostluğu kitabının səhifələri üzərində dostların görüşən əllərinin təsviridir!

Meydana ilk günlərdən Azərbaycan sovet ədəbiyyatı nümayəndələrinin diqqətəlayiq xidmətindən xüsusi minətdarlıqla danışırıq. Onların əməyi sayəsində Azərbaycanın klassikasının və müasir ədəbiyyatının ən yaxşı nümunələri Ümumittifaq oxucusuna verilmiş, ölkəmizin hədudlarından kənara çıxmışdır. Azərbaycan tərcüməçiləri, Azərbaycan yazıçı və şairlərinin böyük dəstəsi Azərbaycan oxucusunu rus və dünya klassiklərinin, müasir sovet ədəbiyyatı sosializm realizmi əsasında inkişaf etmiş, Sovetlər ölkəsinin vahid və çoxmillətli ədəbiyyatının tərkib hissəsi kimi bərqərar olmuşdur. Azərbaycan ədəbiyyatı beynəlmiləçilik və sovet və-tənpərvərliyi bayrağını uca tuturuq.

Səməd Vuruğun sovet xalqlarının sarsılmaz dostluğunun qan qohumluğundan yaxın qardaşlıq adlandırmışdır. Məhəmməd Səid Ordubadinin "Gizli Bakı" romanında və başqa tarixi-inqilabi romanlarında böyük məqsəd və inqilabi ideallar ətrafında birləşən Azərbaycan fəhlə sinfinin sarsılmaz beynəlmiləl yekdilliyinin mənbələri göstərilmişdir. Cəfər Cəbbarlının "1905-ci ildə" pyesində proletar beynəlmiləçiliyi mövzusu böyük qüvvə ilə səslənir. Süleyman Rüstəmin təsirli "Rus qardaşıma" poeması, Rəsul Rzanın "Lenin", Məmməd Rahimin "Leninqrad

göylərində" poemaları, Mikayıl Müşfiqin, Hüseyn Cavidin, Mehdi Hüseynin, Mirzə İbrahimovun, Süleyman Rəhimovun, İmran Qasımovun, Mirvari Dilbazinin, Əbülhəsənin, Əli Vəliyevin, Osman Sarıvəllinin, İlyas Əfəndiyevin, İsmayıl Şıxlının, Əhməd Cəmilin və bir çox başqa sənətkarların romanları, povestləri, poemaları və pyesləri sovet adamının mənəvi böyüklüyünü istedadla tərənnüm edir. Beynəlmiləçilik və vətənpərvərlik sovet adamının mənəvi simasının, onun xarakterinin ayrılmaz xüsusiyyətlərinə çevrilmişdir.

... Əhalinin bütün təbəqələrinin əxlaqına təsir göstərmək üçün, siz nasir və publisistlərin, şair və dramaturqların əlində ən güclü vasitə vardır: bu, bədii sözdür. Minnətdarlıqla qeyd etmək lazımdır ki, siz bu vasitədən bacarıqla, istedadla, istifadə edirsiniz. Lakin elə hallar da olur ki, ayrı-ayrı əsərlərin müəllifləri mənfi cəhətləri göstərməyə, təəssüf ki, öz-özünə rəf olmayan, yalnız uzun və barışmaz mübarizə prosesində aradan qaldırıla bilən qüsurları və bəd əməlləri ifşa etməyə aludə olaraq mənfiyyətləri həddən artıq şişirdir, həyatımızın müsbət, xoşagələn cəhətlərini sanki görmürlər.

Biz sizdən dərin məzmunlu və həyat materiallarını hərtərəfli təsvir edən yeni, maraqlı və parlaq əsərlər gözləyirik.

Yazıçılar qarşısında duran vəzifələrin yerinə yetirilməsində ədəbiyyatşünaslığın, ədəbi-bədii tənqidin mühüm rolu vardır.

Ədəbi-bədii tənqidi hər vasitə ilə inkişaf etdirmək lazımdır. Müasir ədəbi prosesi tələbkərliklə təhlil etmək, ədəbiyyat və incəsənət əsərlərinin ideya-estetik səviyyəsinin yüksəldilməsi uğrunda mübarizə aparmaq ədəbi-bədii tənqidin borcudur.

Ədəbiyyatşünaslar, ədəbi tənqidçilər aydın dərk etməlidirlər ki, ədəbiyyatımızın vətənpərvərlik rolunun gücləndirilməsi üçün yüksək məsuliyyət daşıyırlar.

Əziz dostlar, bədii sözü sevən və yüksək qiymətləndirən xalqımız sizi hər yerdə səmimi, mehribanlıqla qarşılayacaqdır. Ümidvarıq ki, bu görüşlər qarşılıqlı surətdə maraqlı və faydalı olacaq, sizə xeyli həyat materialı verəcək, gələcək əsərləriniz üçün yeni yaradıcılıq ideyaları və fikirləri doğuracaqdır.

Şübhə yoxdur ki, çağırılmış indiki konfrans bütün respublikaların mədəniyyət xadimlərinin yaradıcı qüvvələrinin daha sıx birləşməsinə kömək edəcək...

**AZƏRBAYCAN KP MK-nın BİRİNCİ KATİBİ
H.Ə.ƏLİYEVİN YAZIÇILARIN ÜMUMİTTİFAQ
YARADICILIQ KONFRANSININ
BAĞLANIŞINDA ÇIXIŞINDAN**

31 oktyabr 1980-ci il

Yazıçılar öz əsrlərini yazıb qurtardıqdan son nöqtəni qoyduqları kimi, biz də son nöqtəni qoymaq üçün bu gün buraya, gözəl "Gülüstan" şadlıq sarayına toplaşmışdıq. Təbiidir ki, ötüb keçmiş bu günləri özlüyümüzdə təhlil edərkən hər birimiz qeyri-adi fikirləşirik: bu günlər nələr olmuşdur, bu müddətdə nə kimi təcrübə toplanmışdır, yazıçıların məclisi ölkəmizin həyatında nə kimi əhəmiyyət kəsb etmişdir.

SSRİ Yazıçılar İttifaqı, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqı, respublikanın bütün ictimaiyyəti Ümumittifaq konfransına bir neçə ay səylə hazırlaşmışlar. Bu gün bizim üçün xoşdur ki, bütün planlar müvəffəqiyyətlə həyata keçirilmiş, bütün niyyətlər baş tutmuşdur. Biz qarşıya qoyulmuş məqsədə çatmışıq desəm, zənnimcə, hamınızın fikirini ifadə etmiş olaram. Planlaşdırılan tədbirlərin hamısı yerinə yetirilmişdir. Konfransımız uğurlu olmuş, öz vəzifəsini şərəflə başa çatdırmış, böyük və mühüm iş görmüşdür. Sovet ədəbiyyatı tarixinə yeni, böyük və parlaq səhifə yazılmışdır...

... Çoxmillətli sovet sosialist ədəbiyyatının yaranması, inkişaf etməsi, mövcud olması, bugünkü zənginliyi, bugünkü məzmun dolğunluğu ictimai quruluşumuzun, ölkənin bütün 77 ədəbiyyatının ən böyük nailiyyətidir...

Respublikamız üçün bu məclisi mühüm yekunu ondan ibarətdir ki, ölkəmizin, bütün qardaş respublikaların, habelə bir çox sosialist ölkələrinin və inkişaf etməkdə olan ölkələrin bütün ədəbiyyatlarının nümayəndələri bir həftəyə yaxındır Azərbaycandadırlar. Bu, bizim üçün çox böyük ictimai-siyasi əhəmiyyətə malik hadisədir. Mən onu nəzərdə tuturam ki, diqqətəlayiq söz ustalarının respublikamızda qonaq olması onun mənəvi həyatını xeyli zənginləşdirmiş, Azərbaycan zəhmətkeşlərinə daha çox ilham və qüvvət vermişdir.

Ümumittifaq yaradıcılıq konfransı bizim üçün həm də böyük bay-

ramdır, çoxdilli sovet ədəbiyyatının bayramıdır. Siz özünüz şahidi oldunuz ki, Azərbaycan totpağının hər yerində- Bakıda, respublikanın digər şəhərlərində və rayonlarında, sənaye müəssisələrində, kolxoz və sovxozlarda, elmi idarələrdə və tədris müəssisələrində sizin necə sevinclə, necə ruh yüksəkliyi ilə, necə böyük maraqla qarşılayırdılar. Fəhlələr və kolxozlar, ziyalılar, veteranlar və gənclər - hamı bu görüşlərə ürəkdən şad idi, sizin yaradıcılığınızla, sizin gözəl istedadınızla yenidən təmasda olduğuna sevinirdi. Ona görə ki, ucsuz-bucaqsız ölkəmizin hər yerində olduğu kimi Azərbaycanda da ədəbiyyata və onun ustadlarına haqlı olaraq böyük ehtiram vardır. Bədii söz böyük qüvvədir, hər bir adam bu qüvvəni güclü və nəcib təsirini duyur, hiss edir...

Konfransın həm də beynəlxalq əhəmiyyəti oldu. Onun işində sovet yaradıcıları ilə yanaşı, bir sıra xarici ölkələrin ədəbi ictimaiyyətinin nümayəndələri- Avropa, Asiya və Latın Amerikasısı yazıçıları iştirak etdilər. Bütün bunlar sevindiricidir...

... Biz həmçinin fəxr edirik ki, ata-babalarımız da digər xalqlarla dostluq və qardaşlığa can atmışlar. Konfransda deyildi ki, hələ XII əsirdə böyük Nizami müxtəlif xalqların, o cümlədən rus xalqının nümayəndələrini tərənnüm edərək öz beynəlmiləçilik hissələrini büruzə vermişdir. Sonralar yaşayıb-yaradan görkəmli Azərbaycan şairi Vəqif Rusiyaya, rus xalqına dərin rəğbət duyğularını ifadə etmişdi.

Görkəmli mütəfəkkir, yazıçı, Azərbaycan dramaturgiyasının banisi Mirzə Fətəli Axundov bütün yaradıcılığı, bütün varlığı ilə böyük beynəlmiləçiydi. XIX əsrin birinci yarısında, o zülmətli vaxtlarda Mirzə Fətəli Axundov "Puşkinin ölümünə Şərq poeması" adlı məşhur əsərini yazmış, Rusiyanı, rus xalqını, onun böyük şairini və övladlarını tərənnüm etmişdi. Məgər bu hər birimizin qəlbində iftixar hissələrini coşdurmaya bilməmi? Bu elə bir bünövrədir ki, Azərbaycan xalqının səmimi dostluq hissləri, beynəlmiləçiliyi məhz onun üzərində təşəkkül tapıb möhkəmlənmişdir və getdikcə inkişaf edir. Puşkinin ölümündən bir nəçə gün sonra Mirzə Fətəli Axundovun nə yazdığını xatırlayaq:

Ey dünyadan bixəbər,
söylə görüm, məgər sən,
Yatıb qəflət içində
bir şey eşitməmişən
Şairlər məclisinin
o böyük başçısından?

O Puşkin ki, şerdən
nəqişlər vuran zaman
Sanasan söz mülkünə
bir ilk bahar gələrdi,
Şəninə hər tərəfdən
təriflər yüksələrdi.
O Puşkin ki, ağ kağız
onun zər qələmindən,
Dünyalara sığmayan
qəmindən, ələmindən
Qaralmaq atəşilə
od tutardı, yanardı,
Onda tovuz misalı
min xəyal rəngi vardı.
Ah, o dəmlər, a dostum,
Lomonosov deyirlər,
Ülvi bir gözəlliklə
yazıb inci şerlər.
Şəriyyət dünyasını
bəzəmişsə də, lakin
Puşkinin quş xəyalı
olmuş o yerdə sakin.
Əgər şer mülkünü,
Derjavın tutmuşsa da,
Puşkin cavan yaşından
sahib olub bu ada.
Dərin, dibsiz göylərdən
hakim yaranmış ona,
Ah, hələ Karamzinin
o bilik badəsini,
Onun ümmanlar kimi
dərin ifadəsini,
Puşkin almış əlindən
içib yetirmiş sona.
Şərq necə vurğunudur
bir gecəlik hilalın,
O da istəklisiydi
soyuq, qarlı şimalın.

Onun şöhrəti, şanı
yayılmışdı hər yana.
Nəçə çar hökümləri
Çindən Tatarıstana.

Xalqımızın istedadlı oğlu M.F. Axundovun bu misraları indi də bizi heyran qoyur və qəlbimizdə iftixar hissləri oyadır.

Konfransın burada, Azərbaycanda keçirilməsi, zənnimcə, nəzəriyyənin praktika ilə yaxşı birliyi. SSRİ Yazıçılar İttifaqının bizimlə birlikdə müəyyən etdiyi plan özünü tamamilə doğrutmuşdur. Ümumi iclaslarla yanaşı, xalqla çoxlu görüş olmuşdur. Siz əmək kollektivlərində müxtəlif millətlərin nümayəndələri ilə görüşmüş, hər bir kollektivdə dostluq əhval-ruhiyyəsinin şahidi olmuşsunuz. Bütün bunlar, zənnimcə, sizin yaradıcılıq axtarışlarınız üçün, bədii yaradıcılığınız üçün yeni həyat materialı olmalıdır. Respublikamızın zəhmətkeşləri üçün isə sizinlə görüşlər daha fəal işləməyə, ruhlandıran yeni stimuldur.

Görkəmli Azərbaycan şairi Səməd Vurğun xalqlar dostluğundan çox yazmışdır ...

Qocaman şairimiz, alovlu şairimiz, partiyalı şairimiz Süleyman Rüstəm bu gün bu salondadır. O, xalqlar dostluğuna, Vətənimizə nə qədər gözəl şerlər həsr etmişdir.

Səməd Vurğun da, Süleyman Rüstəm də, Azərbaycan gənc şairlərinin və yazıçılarının yeni nəsli də, - onların bir çoxu indi buradadır, - hamısı xalqlar dostluğu və qardaşlığı hissləri ilə, Vətənimizə möhkəm sdaqət hissləri ilə yaşayır, işləyir və yaradırlar. Yoldaşlar, bu bizim ən böyük sərvətimizdir, Ümumittifaq yaradıcılıq konfransımızın keçirildiyi günlərdə biz bunu bir daha yəqin etdik...

... Konfransın yekunları ilə əlaqədar olaraq bax bu fikirləri söyləmək istəyirdim. Bütün bunlar təbii olaraq sevinc və razılıq hissləri doğurur. Xüsusi qeyd etmək istəyirəm ki, konfrans Azərbaycan yazıçılarının həyatında, respublikanın bütün mədəni həyatında böyük rol oynayacaqdır. Biz Azərbaycan sovet ədəbiyyatını daha da zənginləşdirmək, respublika zəhmətkeşlərinin vətənpərvərlik tərbiyəsini gücləndirmək üçün konfransın materiallarından bütün ideoloji işimizdə fəal istifadə etməyə çalışacağıq.

Bu günlərdə Azərbaycanda səmərəli işimizə görə bir daha dərin təşəkkürümü bildirirəm, sizi konfransın müvəffəqiyyətlə başa çatması

münasibətilə təbrik edirəm, sizə möhkəm cansağlığı, səadət, xoşbəxtlik, yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

AZƏRBAYCANIN MƏDƏNİYYƏT XADİMLƏRİNƏ MÜKAFATLARIN TƏQDİMETMƏ MƏRASİMİNDƏ H.Ə.ƏLİYEVİN ÇIXIŞINDAN

4 dekabr 1980-ci il

SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti Azərbaycan mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələrinə yüksək dövlət mükafatlarını təqdim etməyi mənə tapşırırmışdır. Mən bu şərəfli vəzifəni böyük məmnuniyyətlə yerinə yetirirəm.

Ədəbiyyatın inkişafında böyük xidmətlərinə, səmərəli ictimai fəaliyyətinə görə və anadan olmasının 70 illiyi ilə əlaqədar olaraq Azərbaycanın xalq şairi Rəsul Rzaya Lenin ordeni və "Oraq və Çəkcə" qızıl medalı təqdim edilməklə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı fəxri adı verilmişdir.

Azərbaycan bədii ədəbiyyatının, şeir sənətinin çoxəsrlik, zəngin tarixi vardır.

Rəsul Rza Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biridir. O, gözəl şairlərimiz Səməd Vurğun və Süleyman Rüstəmlə birlikdə Azərbaycan poeziyasının banilərindən biri hesab olunur.

30-cu illərin əvvəllərində yaradıcılıq fəaliyyətinə başlayan Rəsul Rza yarım əsr ərzində Azərbaycan ədəbiyyatının, Azərbaycan şeir sənətinin inkişafına böyük təsir göstərmişdir. O, bir çox əsərləri - poemaları, şeirləri, publisistik məqalələri, pyesləri və ümumi ədəbi yaradıcılığı ilə Azərbaycan ədəbiyyatını, Azərbaycan şeir sənətini çox zənginləşdirmişdir.

Rəsul Rzanın yaradıcılığında həm Azərbaycanın tarixi, həm də yeni sosialist həyatı, sovet quruculuğu illərində respublika zəhmətkeşlərinin fəal işi ətraflı və yüksək bədii səviyyədə əks olunmuşdur. Ölkəmiz üçün çətin dövr olan Böyük Vətən müharibəsi illərində Rəsul Rza öz yaradıcılığı ilə, vətənpərvərlik hissləri ilə zəngin olan şeirləri ilə Azərbaycanın oğul və qızlarını Vətənin müdafiəsinə səfərbər edirdi.

Rəsul Rza yaradıcılığının səciyyəvi xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, dünya ədəbiyyatının, inqilabi rus poeziyasının ən yaxşı nümunələrinin təsiri altında, Mayakovskinin poetik irsinin səmərəli təsiri altında o, zəngin milli ədəbi ənənələrdən istifadə edərək, Azərbaycan poeziyasında bir novator kimi çıxış etmiş, Azərbaycan poeziyasını yeni bədii ifadə vasitələri

ilə, yeni şeir formaları ilə zənginləşdirmişdir.

Rəsul Rzanın poeziyası zamanəmizdə coşqun inkişaf edərək son vaxtlar respublikada baş verən müsbət prosesləri parlaq şəkildə əks etdirir, zəhmətkeşlərin ideya-siyasi və estetik tərbiyəsinə kömək edir.

Rəsul Rza klassik dünya ədəbiyyatının, klassik və müasir rus şeirinin ən yaxşı nümunələrini Azərbaycan dilinə tərcümə edərək bu sahədə də çox böyük xidmətlər göstərmişdir. Vladimir Mayakovskinin əsərlərinin əksəriyyətini Azərbaycan dilinə məhz Rəsul Rza tərcümə etmişdir.

Rəsul Rzanın bədii yaradıcılığı respublikamızda hamı tərəfindən sevilmiş, ona hüsn-rəğbət və hörmət, ölkəmizdə və xaricdə ona böyük şöhrət qazandırmışdır. Onun əsərləri SSRİ xalqlarının dilinə və xarici dillərə tərcümə olunmuşdur.

Rəsul Rza respublikanın ictimai-siyasi həyatında fəal iştirak edir. 40 ildən artıqdır ki, o, Kommunist Partiyasının sıralarındadır. O, respublika Ali Sovetinin deputatı, Asiya və Afrika ölkələri həmrəyliyi Azərbaycan Komitəsinin sədri, Xəbərlər Mətbuat Agentliyi Azərbaycan şöbəsi rəyasət heyətinin sədri vəzifələrini müvəffəqiyyətlə yerinə yetirir.

Səməd Vurğun adına Dövlət Rus Dram Teatrı Azərbaycanın mədəni həyatında mühüm yer tutur. Sovet hakimiyyəti illərində bu teatr böyük və şanlı yol keçmiş, respublika zəhmətkeşlərinin bədii, estetik tərbiyəsi işinə çox böyük xidmət göstərmişdir. Azərbaycan SSR xalq artisti Sergey İliç Yakuşev bu teatrın veteranlarından biridir. Teatr sənətinin inkişafında xidmətlərinə görə və anadan olmasının 70 illiyi ilə əlaqədar olaraq o, Xalqlar Dostluğu ordeni ilə təltif edilmişdir.

Azərbaycan teatr sənətinin inkişafında, Səməd Vurğun adına teatrın səmərəli fəaliyyət göstərməsində S.İ. Yakuşevin böyük xidmətləri vardır. O, ömrünün yarım əsrini teatr kimi nəcib işə həsr etmiş, teatr sənətinin görkəmli ustası, respublikamızda məşhur və sevimli artistlərdən biri olmuşdur. O, 50 illik yaradıcılığının təqribən otuz beş ilini Azərbaycandakı fəaliyyətinə sərf etmişdir.

Bu müddətdə Sergey İliç klassik rus və xarici ölkə dramaturqlarının pyeslərində, çoxmillətli sovet dramaturgiyası əsərlərində, o cümlədən Azərbaycan yazıçılarının pyesləri üzrə hazırlanan tamaşalarda yadda qalan bir çox parlaq, unudulmaz surətlər yaratmışdır. Onun yaradıcılıq diapazonu olduqca genişdir. Sergey İliç müxtəlif janrlı əsərlərdə müvəffəqiyyətlə çıxış edir. Bu aktyorun özünəməxsus sənətkarlıq xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, özünün hər bir işində, hər bir rolunda yüksək sənətkar-

lıq nümayiş etdirir, yaratdığı personajların xarakterini dərinlən açıb göstərir, bununla da əsərlərin tamaşaçılara ideyaca, bədii və estetik cəhətdən yüksək təsir göstərməsini təmin edir.

Bakı zəhmətkeşləri, respublikamızın zəhmətkeşləri S.İ.Yakuşevin böyük səhnə ustalığını, onun gözəl istedadını və qabiliyyətini, hər bir rolun ifasına sərf etdiyi böyük əməyi qiymətləndirirlər.

S.İ.Yakuşev Səməd Vurğun adına teatrda öz işi ilə gənc artistlər nəslinin hazırlanmasına böyük xidmət göstərmişdir və bu nəcib vəzifəsini bu gün də müvəffəqiyyətlə yerinə yetirir. Artistlik işi ilə yanaşı S.İ.Yakuşev bir çox illər ərzində teatra başçılıq etmiş, onun partiya təşkilatının katibi olmuşdur. Bütün bunların hamısı onun həm teatr sənətinin diqqətləliq nümayəndəsi, həm bacarıqlı təşkilatçı, prinsipial kommunist, həm də gözəl bir vətəndaş olduğunu göstərir.

S.İ.Yakuşev respublikamızın ictimai-siyasi həyatında fəal iştirak edir. O, bir neçə çağırış Azərbaycan SSR Ali Sovetinə, Bakı və rayon Sovetlərinə deputat seçilmişdir. Sergey İliç kütlələrlə, zəhmətkeşlərlə həmişə sıx əlaqə saxlayır. O, öz sənəti ilə, öz coşqun ictimai fəaliyyəti ilə zəhmətkeşlər arasında çox böyük hörmət və geniş şöhrət qazanmışdır.

Sovet musiqi sənətinin inkişafında böyük nailiyyətlərinə görə M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Akademik Opera və Balet Teatrının solisti Zeynəb Xanlarovaya SSRİ xalq artisti fəxri adı verilmişdir.

Zeynəb Xanlarova Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin görkəmli xadimidir. Zeynəb Xanlarova öz yaradıcılığının ilk dövründən parlaq istedad nümayiş etdirmişdir, buna görə də respublikamızda böyük hörmət və layiqli şöhrət qazanmışdır. Xalqımız öz gözəl müğənnisi ilə haqlı olaraq fəxr edir.

Mahnı, ifaçılıq sənəti Azərbaycan xalqı üçün qədim bir mədəniyyət sahəsidir. Azərbaycan tarixində çox gözəl səslə, yüksək məharətli müğənnilər çox olmuşdur. Ancaq cəsarətlə demək olar ki, bizim dövrümüzdə Zeynəb Xanlarova öz gözəl səsi ilə, özünə məxsus istedadı, yüksək professional sənətkarlığı, ancaq onun özünə xas olan ifaçılıq tərzilə ifaçılıq sənətində, Azərbaycan musiqi mədəniyyətində yeni bir səhifə açmış, musiqi mədəniyyətimizi zənginləşdirmişdir. Ölməz bəstəkarımız Üzeyir Hacıbəyovun "Leyli və Məcnun", "Əslilə və Kərəm" operalarında, M.Maqomayevin "Şah İsmayıl", Z.Hacıbəyovun "Aşıq Qərib" operalarında baş qadın rollarında çox gözəl çıxış etməsi ilə yanaşı Zeynəb Xanlarova xalqımızın ən qədim və ən sevimli musiqi janrı olan muğamat sahəsində, xalq mahnılarının ifasında da böyük nailiyyətlər əldə etmişdir. Azər-

baycanın müasir bəstəkarlarının yeni əsərlərinin yayılmasında onun böyük xidmətləri vardır. Zeynəb Xanlarova bu mahnıların doğulmasında, həyata atılmasında fəal iştirak edir.

Zeynəb Xanlarovanın yaradıcılığının xüsusi cəhətlərindən biri də ondan ibarətdir ki, o, ifaçılıq sənətində novatordur. O, həm özünə məxsus səsi ilə, həm də özünə məxsus ifaçılıq üslubu ilə demək olar ki, yeni ifaçılıq sənəti yaratmışdır. Sevindirici cəhət həm də bundan ibarətdir ki, Zeynəb Xanlarovanın ifaçılıq məktəbinin bir çox davamçıları vardır.

Azərbaycan musiqi mədəniyyəti qarşısında Zeynəb Xanlarovanın xidməti bir də ondan ibarətdir ki, qardaş sovet respublikalarında mahnılarımızı fəal təbliğ edir və həmin respublikalarda onun çıxışları həmişə böyük müvəffəqiyyətlə keçir. Başqa ölkələrdə, xüsusən Şərq ölkələrində çoxmillətli sovet mədəniyyətinin təbliğatçısı kimi də o, böyük fəaliyyət göstərir.

Zeynəb Xanlarovanın yaradıcılıq xüsusiyyətlərindən biri də bundan ibarətdir ki, o, öz sənətinə çox sadıqdır. O, öz sənətini sevir, öz yaradıcılığını daim təkmilləşdirir. Məhz buna görə Zeynəb Xanlarova bizim respublikada ən sevimli müğənnilərdən biridir.

Bu günkü təntənəli mərasimdə təltif olunanlarla yanaşı burada Azərbaycan mədəniyyətinin bir çox görkəmli nümayəndələri iştirak edirlər. Mən belə güman edirəm ki, Rəsul Rzaya verilmiş Qızıl ulduz, yüksək fəxri ad eyni zamanda Azərbaycan ədəbiyyatına verilən yüksək qiymətin təzahürüdür.

S.İ.Yakuşevə təqdim olunmuş Xalqlar Dostluğu ordeni Səməd Vurğun adına Rus Dram Teatrının bütün kollektivinin yaradıcılıq fəaliyyətinə verilən yüksək qiymətdir. Zeynəb Xanlarovaya SSRİ xalq artisti adı verilməsi Azərbaycanın ifaçılıq məktəbinə, Azərbaycanın bütün müğənnilərinə verilən yüksək qiymətdir. Ona görə də mən sizin hamınızı respublikamızın mədəni həyatında bu gözəl hadisələr münasibətilə təbrik edirəm, hamınıza möhkəm cansağlığı, yeni yaradıcılıq müvəffəqiyyətləri və xoşbəxtlik diləyirəm.

Bildiyniz kimi, son illərdə bizim respublikamızda ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinin böyük bir qrupu yüksək mükafatlara, fəxri adlara layiq görülmüşdür. Qeyd etmək lazımdır ki, heç vaxt bizim mədəniyyət işçilərinin fəaliyyəti belə yüksək dərəcədə qiymətləndirilməmişdir. Bunlar hamısı respublikamızın mədəniyyətinin böyük nailiyyətlərini sübut edir.

İzin verin, möhkəm əmin olduğumu bildirim ki, yüksək mükafatlar-

dan ruhlanaraq, siz və respublikamızın bütün ədəbiyyat və incəsənət xadimləri Azərbaycan mədəniyyətinin daha da tərəqqi etməsi naminə bundan sonra da səmərə ilə çalışacaqsınız.

Azərbaycan KP MK, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti və Nazirlər Soveti adından yüksək mükafatlar münasibətilə sizi bir daha təbrik edir, sizə yeni diqqətəlayiq nailiyyətlər, cansağlığı, səadət və rifah arzulayıram, bütün yaradıcılıq planlarınızın və ümidlərinizin tamamilə həyata keçməsinə diləyirəm.

AZƏRBAYCAN SSR DÖVLƏT MÜKAFATLARININ TƏQDİMƏT MƏRASİMİNDƏ H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

26 dekabr 1980-ci il

... Bu gün fərəhlə və məmnuniyyətlə qeyd edirik ki, bu tarixi il elm, mədəniyyət və maarif sahəsində çox böyük nailiyyətlərlə, respublikamızın bütün istiqamətlərdə yeni irəliləyişi ilə əlamətdar olmuşdur.

Bu gün elm, ədəbiyyat, incəsənət xadimlərimizin, istehsalat qabaqcıllarının böyük bir qrupuna 1980-ci il Azərbaycan Dövlət mükafatları təqdim edildi.

Hər bir mükafat ruhlandırıcı stimül, çox yüksək qiymətdir.

Dövlət mükafatı ən əvvəl laureatların xidmətlərinə verilən qiymətdir. Bununla birlikdə respublikamızın zəhmətkeşlərinin bütün dəstələrinin xidmətlərinə verilən qiymətdir. Bu, Azərbaycanın nailiyyətlərində elmi işçilərin xidmətinin, ümumi müvəffəqiyyətlərimizdə ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinin xidmətinin yüksək qiymətləndirilməsidir.

Odur ki, bu gün Dövlət mükafatlarını verərkən, bu mükafatlara layiq görülənləri təbrik edərkən eyni zamanda biz respublikanın bütün zəhmət adamlarına, elm, ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinə, fədakar, nəcib qəhrəmanlıq əməyi üçün dərin təşəkkürümüzü bildiririk.

(Ədəbiyyat, incəsənət və arxitektura sahəsində mükafatlar İ.H.Qasıмова, M.V.Dadaşova, Anara, S.M.Rzayevə, Ş.H.Məmmədovaya, R.M.İbrahimbəyova, R.M.Ocaqova, K.N.Nəcəfzadəyə, H.M.İsmayılova, D.K.Uplisaşviliyə, T.Ə.Quliyevə, Ə.B.Salikova, Y.V.Qarayevə, M.R.Əliyevə təqdim olunmuşdur. Vəfat etmiş Əhməd Cəmilin və Əlağa Kürçaylının mükafatları onların ailə üzvlərinə təqdim edilmişdir.)

**AZƏRBAYCAN KOMMUNİST PARTİYASININ
XXX QURULTAYINDA
H.Ə.ƏLİYEVİN MƏRUZƏSİNDƏN**

28 yanvar 1981-ci il

Kütlələrə ideya tərbiyəsi cəhətdən hərtərəfli təsir göstərmək üçün mədəni-maarif müəssisələrinin çox böyük imkanları vardır. Hesabat dövründə bunların şəbəkəsi xeyli genişlənmiş, gördükləri işin səviyyəsi və təsiri yüksəlmişdir. 406 yeni klub və mədəniyyət evi, 421 kitabxana, 17 mədəniyyət və istirahət parkı açılmışdır. Kitabxanaların kitab fondu təqribən 7 milyon nüsxə artmışdır. Kənd rayonlarında mədəni-maarif işi güclənmişdir. Kənd klub müəssisələrində mindən çox istehsalat-texniki, iqtisadi, kənd təsərrüfatı dərneyi fəaliyyət göstərir, burada 17 min nəfərdən çox adam məşğul olur, müxtəlif bilik sahələri üzrə 1.600 lektoriya işləyir. Bədii özfəaliyyət yaradıcılığının inkişaf etdirilməsinə daha çox qayğı göstərilməyə başlanmışdır, bədii özfəaliyyətdə indi 250 mindən çox zəhmətkeş iştirak edir. Azərbaycan KP MK yaxın illərdə respublikanın hər bir rayonunda tarix-diyarşünaslıq muzeyləri yaratmaq vəzifəsini qarşıya qoymuşdur. İki ildən az müddət ərzində 17 belə muzey açılmışdır. Mədəniyyət Nazirliyi, onun yerli orqanları bütün rayonlarda diyarşünaslıq muzeylərinin fəaliyyət göstərməsi üçün lazımi tədbirlər görməlidirlər. Biz Azərbaycan xalqının tarix və mədəniyyət abidələrinin mühafizəsinə daha çox diqqət və qayğı göstərməli, bərpa işlərini təkmilləşdirməliyik.

Onuncu beşillikdə yazıçılar, bəstəkarlar, rəssamlar, teatr sənəti ustaları, kinematoqrafçılar səmərəli axtarışlar aparmışlar. Azərbaycanın mədəniyyət xadimləri respublikanın gözəl nailiyyətlərinə layiqincə kömək göstərmiş, ən müxtəlif janrlarda bir sıra sanballı əsərlər yaratmış, xalqımızın mənəvi xəzinəsini yeni nailiyyətlərlə zənginləşdirmişlər.

S.VURĞUN ADINA TEATRIN 60 İLLİYİNƏ HƏSR EDİLƏN TƏNTƏNƏLİ GECƏDƏ H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

11 aprel 1981-ci il

Rus dram teatrı Böyük Oktyabrın yetirməsi, Sovet Azərbaycanının yaşıdır. Yaradıldığı unudulmaz 1920-ci il dekabr günündən etibarən teatr fəaliyyət göstərdiyi illər ərzində və bütün tarixi boyu böyük bir vəzifəni ləyaqətlə yerinə yetirir. O, Azərbaycanda mədəni inqilabın həyata keçirilməsi işinə, zəhmətkeşlərin ideya-siyasi və estetik tərbiyəsinə, Sovet hakimiyyəti illəri ərzində Azərbaycan torpağında bütün görkəmli nailiyyətlərə böyük kömək göstərmişdir. Vətənin Qırmızı bayraqları və üçüncü Lenin ordeni ilə əlamətdar olan doqquzuncu və onuncu beşilliklərdə Azərbaycan xalqının bütün işlərində, bütün əmək qələbələrində S.Vurğun adına Azərbaycan Dövlət Rus Dram Teatrının layiqli payı vardır. Bu fərəhli bayram günündə biz bunun üçün teatrın işçilərinə dərin minnətdarlığımızı bildiririk.

Artistin, səhnə işçisinin sənəti mürəkkəb işdir, istedadından əlavə çox böyük mənəvi və fiziki gərginlik, fədakarlıq, daha doğrusu, fədailik tələb edən bir işdir. Dərin razılıq hissi ilə demək olar ki, rus dram teatrının işçiləri özlərinin gündəlik fəaliyyəti ilə öz şərəfli borcuna sədaqətlə, fədakarlıqla xidmət nümunələri göstərir, var qüvvələrini çoxmillətli sosialist incəsənətimizin inkişafına sərf edirlər.

60 illik dolğun və mənalı tarixi ərzində Rus Dram Teatrı Azərbaycan mədəniyyətini, bütün çoxmillətli sovet incəsənətini gözəl yaradıcılıq nailiyyətləri ilə zənginləşdirmişdir. Bu, Azərbaycanda rus teatrı xadimlərinin bütün nəsillərinin böyük fədakar əməyinin nəticəsidir. Odur ki, biz onların xidmətlərini layiqincə qiymətləndiririk. Bununla birlikdə biz səhnə ustalarının indiki nəslinə - artistlərə və rejissorlara, rəssamlara və sex işçilərinə, bu gün bu salonda olan və şanlı yubileyi qeyd edən bütün teatr işçilərinə xüsusi minnətdarlıq və dərin ehtiram hisslərimizi ifadə edirik. Əziz dostlar, böyük sənətiniz üçün, istedadınız, fədakarlığınız üçün, mədəniyyətin, Azərbaycan incəsənətinin daha da inkişafı və zənginləşməsi, respublikamızın zəhmətkeşlərinin bədii, estetik tərbiyəsi na-

minə gördüyünüz bütün işlər üçün sizə ürəkdən təşəkkür edirik. Bütün bunlar üçün çox sağ olun!

Biz əminik ki, Səməd Vurğun adına Rus Dram Teatrının kollektivi 60 illiyini qeyd etdikdən sonra da öz professional bədii-yaradıcılıq fəaliyyəti səviyyəsinin daha da yüksəldilməsinə çalışacaq.

İncəsənətin inkişafında böyük xidmətlərinə görə S.Vurğun adına Azərbaycan Dövlət Rus Dram Teatrı 50 illiyi ilə əlaqədar olaraq Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni ilə təltif edilmişdi. 60 illik yubileyi ilə əlaqədar olaraq teatr Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fəxri Fərnəsinə layiq görülmüşdür. Sizi ürəkdən təbrik edir və respublikamızın yüksək mükafatını sizə təqdim etmək kimi şərəfli və xoş bir tapşırığı böyük məmnuniyyətlə yerinə yetirirəm.

Səmimi qəlbdən teatrın işçilərinə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik və firavanlıq, yeni yaradıcılıq uğurları, öz nəcib və şərəfli vəzifələrinin yerinə yetirilməsində yeni böyük müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

**SOV.İKP MK SİYASİ BÜROSU ÜZVLÜYÜNƏ NAMİZƏD,
AZƏRBAYCAN KP MK-nın BİRİNCİ KATİBİ
H.Ə.ƏLİYEVİN RESPUBLİKA YAZIÇILARININ
VII QURULTAYINDA NİTQİNDƏN**

12 iyun 1981-ci il

Azərbaycan ziyalılarının qocaman, sınıanmış dəstələrindən biri - respublikanın yazıçıları özlərinin növbəti yeddinci qurultayına toplaşmışlar. Bütün ictimaiyyətimizin, geniş oxucu kütlələrinin diqqəti yazıçılarımızın bu mühüm məclisinə yönəlmişdir. Onlar yazıçıları xalqın fikir və arzularının ifadəçiləri, insan qəlbinin mühəndisləri kimi tanıyır, sevir və qiymətləndirirlər. Respublika yazıçılarının qurultayını ürəkdən və həərətlə salamlayıram, qurultaya səmərəli işləməyi, onun bütün iştirakçılarına isə yeni yaradıcılıq nailiyyətləri, möhkəm cansağlığı, şəxsi səadət arzulayıram.

Biz SSRİ Yazıçılar İttifaqının, Moskvanın, Leninqradın (Sankt-Peterburq – red.), qardaş respublikaların yazıçı təşkilatlarının nümayəndə heyətlərini ürəkdən salamlayıraq.

... Azərbaycanın yaradıcı ziyalılarının xoşbəxt taleyi onların xalqla qırılmaz birliyindədir, xalq mənafeyinə xidmət etmələrindədir. Azərbaycan ədəbiyyatı və incəsənəti məhz bu gözəl zəmin üzərində müasir bədii-estetik zirvələrə çatmış, SSRİ xalqları ədəbiyyatlarının qardaşlıq ailəsində öz layiqli yerini tutmuşdur.

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində 70-ci illər xüsusi yer tutur. Bu illər respublika yazıçılarının və şairlərinin böyük yaradıcılıq əməlləri dövrüdür, bir çox istedadlı ədəbiyyatçıların yetkinlik çağına qədəm qoyduğu illərdir.

Azərbaycan şeirinin, nəsrinin və dramaturgiyasının ən sanballı əsərlərinin Ümumittifaq miqyasında bəyənilməsi onu göstərir ki, ədəbiyyatımız yüksəliş yolundadır. Bir sözlə, Azərbaycan yazıçıları öz növbəti qurultayına böyük nailiyyətlərlə gəliblər. Bunu da qeyd etmək vacibdir ki, ötən illərdə respublika yazıçılar təşkilatının yaradıcılıq həyatı və ictimai fəaliyyəti nəzərə cərpacaq dərəcədə canlanmışdır. Yazıçılar İttifaqı rəhbərliyinin, onun birinci katibi, respublikanın xalq yazıçısı mərhum

İmran Qasimovun yaradıcı qüvvələri birləşdirməyə kömək etmiş fəaliyyəti, ədəbi gəncliyə qayğıkeş münasibəti təqdirə layiqdir.

Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında, aktual xalq təsərrüfatı məsələlərinin həllində, xalqın estetik tərbiyəsində ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinin iştirakı formaları daha çoxcəhətli olmuşdur. Yazıçıların şəhər və kənd əmək kollektivləri ilə möhkəmlənən əməkdaşlığı, Yazıçılar İttifaqı idarə heyətinin yerlərdə səyyar iclaslar keçirməsi qarşılıqlı fayda verir. Ədiblərin əmək qəhrəmanları ilə görüşləri, bədii əsərlərin müzakirəsində bu qəhrəmanların iştirakı həm söz ustalarına, həm də əməkçilərimizə çox xeyir verir. Hər il Nizami, Sabir, Səməd Vurğun poeziya günlərinin keçirilməsi respublikanın mədəni həyatında mühüm yer tutur.

Yetmişinci illər Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının tarixində xüsusi bir mərhələ kimi əhəmiyyətli olmuşdur. Respublikada baş vermiş dərin mütarəqqi sosial-iqtisadi və ictimai-siyasi dəyişikliklər, mənəvi-psixoloji mühitin əsaslı surətdə sağlamlaşdırılması ədəbiyyat və incəsənətin inkişafına, yaradıcı ziyalıların ideya yetkinliyinin və bədii sənətkarlığının yüksəldilməsinə müsbət təsir göstərmişdir.

Yetmişinci illərdə Azərbaycan ədəbiyyatının fərqləndirici xüsusiyyəti əxlaq problemlərinə, insanın mənəvi axtarışlarına yazıçıların həm gənc, həm də yaşlı nəslinin ardıcıl diqqət vermələridir. Bədii publisistika həyatın gündəlik faktlarına analitik diqqəti dərinləşdirmişdir. Respublikada sosial və mənəvi dəyişikliklər dinamikasının özü Azərbaycan yazıçılarının böyük bir dəstəsini maddi və mənəvi sərvətlərin yaradıldığı, yeni münasibətlərin formalaşdığı, yeni ənənələrin bərqərar olduğu ən qaynar ocaqlara getməyə həvəsləndirmişdir.

Poeziyamız Azərbaycan klassik və sovet lirikasının ən yaxşı ənənələrini davam etdirərək fəal vətəndaşlıq mövqeyində möhkəm dayanmaqdadır. Poetik söz ictimai həyatın dərin qatlarını getdikcə daha cəsarətlə işıqlandırır. Yeni həyatın tərəvətli nəfəsi dramaturgiyamızı da, ədəbi-bədii tənqidi də, ədəbiyyatşünaslığı da xeyli canlandırırmışdır.

Mədəniyyət ustalarının nailiyyətləri geniş miqyasda bəyənilmişdir. Son illər müxtəlif nəsillərə mənsub bir çox sənətkara fəxri adlar - xalq yazıçısı, əməkdar incəsənət xadimi və əməkdar mədəniyyət işçisi adları verilmişdir. Bir sıra ədəbiyyatçılar Sovet İttifaqı ordenlərinə, SSRİ və Respublika Dövlət mükafatlarına layiq görülmüşlər. Süleyman Rəhimova, Süleyman Rüstəm, Rəsul Rzaya Sosialist Əməyi Qəhrəmanı kimi şərəfli ad verilmişdir. Bu mükafatlarla bütün Azərbaycan yazıçılarının yaradıcı əməyi yüksək qiymətləndirilir. Tamamilə layiqli qiymətləndirilir.

mətdir. Biz minnətdarlıqla qeyd edirik ki, doqquzuncu və onuncu beşilliklərdə mənəvi sərvət yaradıcıları Azərbaycan xalqının gözəl niyyətlərinə, onun mədəni potensialının möhkəmlənməsinə ləyaqətli töhfə vermişdir.

... Müasir Azərbaycan ədəbiyyatında cərəyan edən proseslər mühüm və diqqətəlayiq proseslərdir: onlar özləri ilə yenilik gətirir. Bədii söz sənətkarlarının gerçəkliyi daha tam əhatə etməyə, həyatı daha dolğun şəkildə təsvir etməyə, adamlar və zaman haqqında həqiqəti bərbəzsiz deməyə səy göstərdiklərini xüsusilə nəzərə çarpdırmaq istəyirəm. Azərbaycan xalqının ən əsas, ümdə arzu və istəkləri, ən nəcib əməlləri bədii əsərlərdə getdikcə daha tez-tez və daha dərinlən təsvir olunur.

Deməli, son on il ərzində Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafından danışarkən biz tam əsasla belə bir nəticə çıxara bilərik ki, o doğru yoldadır.

Respublikada yaradıcı əməyə həvəsləndirən maddi və mənəvi amillərin gücləndirilməsinə, yazıçının yaşayışı və istirahəti üçün əlverişli şərait olmasına yönəldilən bir çox konkret tədbirlər görülmüşdür. Bu günlərdə Xəzərin sahilindəki mənzərəli kurort qəsəbəsində yaradıcılıq evi açılmışdır. Ümidvarıq ki, oranın mühiti yeni parlaq əsərlər yaratmağa, bədii söz ustalarının səhhətini möhkəmlətməyə kömək edəcəkdir.

Cəmiyyətin mənəvi tələbatının artması, ədəbiyyatın milyon-milyon adama ideya-mənəvi və estetik təsir imkanlarının genişlənməsi dövrümüzün mühüm əlamətidir. Bu isə yeni cəmiyyət quruculuğunun, insanlar arasında yeni münasibətlərin ön xəttində durmalı olan yazıçıların və şairlərin üzərinə çox böyük vəzifə qoyur. Öz dövrünü tam dolğunluğu ilə göstərməyin, ictimai inkişaf dialektikasını bədii formada canlandırmağın, onun ən mühüm meyllərini və qanunauyğunluqlarını açmağın necə məsul vəzifə olduğunu hər bir sənətkarın dərk etməsi çox böyük əhəmiyyətə malikdir.

... Zənnimizcə, ümid edə bilərik ki, yeni-yeni parlaq əsərlər - romanlar, povestlər, poemalar və pyeslər yaranacaq, onların əsas mövzusu əməyin poeziyası, baş qəhrəmanı isə əmək adamı olacaq.

... Qoy sizin yeni kitablarınızın səhifələrindən bizim evlərə müasir neftçilərin və metallurqların, taxılçıların və pambıqçıların, üzümçülərin və aqronomların, döyüşçülərin və mühəndislərin, alimlərin, ictimai xadimlərin obrazları qədəm qoysun. Aydın ki, məsələ məhz kimin qələmə alınmasında deyildir. Əsas məsələ bədii obrazın dərinliyində və həqiqiliyindədir, həyat həqiqətinin estetik ifadəsindədir.

Əsil görkəmli əsərlərin yaradılması sənətkardan böyük istedadla yanaşı, həm də ardıcıl, gərgin çalışması, geniş həyat materialını toplayıb dərindən dərk etməyi tələb edir. Məlumdur ki, Səməd Vurğun özünün "Zamanın bayraqdarı" əsərini cəmi bir neçə günə yazmışdır. Buna necə nail olduğunu soruşanda Vurğun demişdir: "...Bir neçə gün, üstəlik bütün ömrümü sərf etmişəm". Bəli, üstəlik poetik yaradıcılığa, gerçəkliyin estetik dərkinə həsr edilmiş ömrü. Yazıçılara yaradıcılıq müvəffəqiyyətləri arzulayarkən biz asan başa gələn uğurları nəzərdə tutmuruq, yox, yüngül əsərlərin ömrü gödəkdir. Əksinə, biz yazıçılarımıza tapdanmamış çətin yolda ilhamlı əmək arzulayırıq, elə bir yaradıcı axtarış və özünü ifadə yolları ki, əsil müvəffəqiyyəti yalnız orada qazanmaq mümkündür.

Buna görə də, zənnimcə, kimin haqqında yazmaq və nə yazmaq barədə məsləhət verməyə dəyməz, - bu, sənətkarın öz işidir, onun istedadına aiddir. Lakin yaradıcılıq axtarışlarının istiqamətini müəyyənləşdirməkdə, dövrün tələblərini, zamanın tapşırıqlarını dərk etməkdə ona kömək göstərməyi biz özümüzün partiya vəzifəmiz sayırıq. Əminik ki, 80-ci illər ən aktual və ən mühüm problemlər qaldıran yeni istedadlı əsərlərlə zəngin olacaqdır.

Sovet yazıçılarının birinci Ümumittifaq qurultayında görkəmli Azərbaycan yazıçısı və dramaturqu Cəfər Cəbbarlının bu barədə dediyi sözləri yada salaq: "...Hər bir şairin, yazıçının və dramaturqun ən böyük məziyyətlərindən biri onun mövzu seçməyi bacarmasıdır. Yazıçının seçdiyi mövzu onu ilhama gətirməli, onun gördüklərini, duyduqlarını, dövrünün ondan tələb etdiklərini, başqalarının hələ müşahidə etmədiklərini və ya müşahidə edərək bu barədə danışa bilmədikləri şeyləri oxucuya söyləmək imkanı yaratmalıdır. Dövrün ictimai sifarişi adlanan şey budur".

Adamların tərbiyəsində, cəmiyyətimizin inkişafının mühüm və mürəkkəb problemlərinin həllində ədəbiyyatın misilsiz rolu vardır.

İstedadla yazılmış bəddi əsərin gücü elədir ki, həmin əsər bütöv nəsillərin yüksək mənəvi tələbatını proqramlaşdırmağa qadirdir. Tolstoyun və M. Qorkinin, V. Mayakovskinin və A.Fadəyevin, S.Vurğunun və C.Cəbbarlının, eləcə də bir çox başqa görkəmli sənətkarların kitablarının milyonlarla adamın şüuruna və qəlbinə qüdrətli təsir göstərməsinə dair parlaq misallar deyilənləri sübut etmirmi?

Hər bir sənətkar öz xalqının övladıdır və onun tarixi qarşısında məsuliyyət daşıyır. Əvvəlki nəsillərin istedadı və əməyi ilə yaradılmış bütün sərvətləri mənimsəmədən və araşdırmadan yeni mədəniyyət yaratmaq mümkün olmadığı kimi, əvvəlki təcrübəyə arxalanmadan müvəffəqiyyət-

lə irəli ketmək olmaz. Tarix ən qüdrətli və təsirli tərbiyə vasitələrindən, şüurları və həyat mövqelərini formalaşdırmaq vasitələrindən biridir. Mədəniyyətin milli sərvətlərinin demək olar, əsas mühafizəçisi olan yazıçının yüksək vətəndaşlıq vəzifəsi xalqın tarixini onun müasir mədəniyyətinə xidmət göstərməyə cəlb etməkdir.

Nizaminin və Füzulinin, Xaqaninin və Nəsiminin, Axundovun və Məmmədquluzadənin, Üzeyir Hacıbəyovun və Məmməd Səid Ordubadının vətəni öz müasir yaradıcılarından və şairlərindən parlaq tarixi əsərlər gözləyir, Azərbaycan tarixinin, mədəniyyət və elminin görkəmli xadimlərinin bədii obrazlarını gözləyir. Yazıçı sənəti salnaməçi peşəsinə yaxındır. Qoy bu çətin yolda sizə Səməd Vurğun yaradıcılığının parlaq nümunəsi ilham versin - Səməd Vurğun ölməz "Vaqif" dramında böyük Azərbaycan şairinin tarixi obrazını yaratmış, o dövrün ictimai-siyasi həyatını heyrət doğuran məharətlə canlandırmışdır.

Qeyd etmək istəyirəm ki, tarixi simaların obrazları yaradılan və tariximizin çox mühüm dövrləri tərənnüm olunan ədəbi əsərlər ən yüksək səviyyədə yazılmalıdır. Bunlar çox mühüm, açıq deyək ki, mürəkkəb mövzulardır. Belə mövzuların öhdəsindən yalnız yüksək istedadlı, dərin bilikli sənətkarlar gələ bilər. Buna görə də tarixi mövzuda əsərlər yaratmağa girişməzdən əvvəl ədib öz qüvvə və imkanlarını götür-qoy etməli, böyük və ciddi hazırlıq işi aparmalıdır.

Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi Azərbaycan ədəbiyyatı klassiklərinin solmaz yaradıcılığının öyrənilməsinə və təbliğinə böyük diqqət verir. Bunu təkcə son illərdə Mərkəzi Komitənin qəbul etdiyi xüsusi qərarlar sübut edir: "Bədii ədəbiyyat klassikləri əsərlərinin tədqiqini, nəşrini və təbliğini yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında", "Azərbaycanın böyük şair və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin ədəbi irsinin öyrənilməsinə, nəşrini və təbliğini yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında", "Azərbaycanın maarifpərvər şairi Mirzə Şəfi Vazehin yaradıcılıq irsinin öyrənilməsinə gücləndirmək haqqında". Vəzifə uzun müddət qüvvədə olacaq bu sənədlərin əməli surətdə yerinə yetirilməsini təşkil etməkdən ibarətdir, elmi və elmi-bədii əsərlər yaradılmalı, klassik irsimiz məharətlə təbliğ edilməli, bu mənəvi sərvətlərin öyrənilməsində adamlara kömək göstərilməlidir.

Hər il olduğu kimi, bu yaxınlarda da ölkəmizdə Puşkin poeziyası günləri keçirildi, bu şeir bayramı rus poeziyasının sönməz günəşinə, dünya ədəbiyyatının dühasına ümumxalq məhəbbətini bir daha parlaq surətdə nümayiş etdirdi. Puşkin günləri rus ədəbiyyatının beynəlmiləl mahiyyətinin gözəl rəmzidir. Qoy Puşkinin dühası bizim çoxmillətli mə-

dəniyyətimizin bütün ustalarının yaradıcılıq axtarışlarına və əməllərinə həmişə gur işıq saçsın.

Təcrübə göstərmişdir ki, belə geniş miqyaslı ədəbi-siyasi və mədəni tədbirlər bədii yaradıcılıq üçün, səmərəli estetik təcrübə mübadiləsi üçün qüdrətli amildir.

... Qardaş ədəbiyyatların çiçəklənməsi və yaxşılaşmasının çoxcəhətli proseslərində qarşılıqlı tərcümələr getdikcə daha böyük rol oynayır. Bu, milli mədəniyyətlərin qarşılıqlı öyrənilməsinin və zənginləşməsinin böyük ictimai-siyasi əhəmiyyətə malik qüdrətli vasitəsidir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu sahədə respublikada az iş görülməyib. A.Puşkinin və L.Tolstoyun, M.Lermontovun və A.Çexovun, M.Qorkinin və V.Mayakovskinin, A. Tvardovskinin və M.Şoloxovun, K.Markovun və V.Kojevnikovun, A.Fadeyevin və B.Polevoyun, A.Çakovskinin və N.Tixonovun və bir çox başqa rus yazıçılarının əsərləri Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuşdur. Respublikada ölkəmizin qardaş xalqlarının bir çox yazıçılarının əsərləri nəşr edilmişdir. Lakin bu sahədə indiyədək həll olunmamış problemlər də az deyildir. Mən ən əvvəl bu işdə kor-təbii axın elementləri olduğuna diqqəti cəlb etmək istəyirəm. Nəşriyyatlarda dünya və rus klassikasının, sovet ədəbiyyatı əsərlərinin seçilib Azərbaycan dilində nəşr edilməsi üçün dərin düşünülmüş, uzun müddət qüvvədə ola bilən plan yoxdur. Azərbaycan klassik və müasir ədəbiyyat əsərlərinin rus dilinə tərcümə edilməsi sahəsində də uzunmüddətli fəaliyyət planı tərtib olunmamışdır. Yüksək ixtisaslı tərcüməçi kadrlar çatışmır. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, indiyədək heç kəs yüksək ixtisaslı professional tərcüməçilər hazırlamaq və bunları təkmilləşdirmək işini təşkil etməyə ciddi təşəbbüs göstərməmişdir. Bizdə olan tərcüməçi qüvvələri isə hələ də pərakəndə haldadır. Bədii tərcümələrin keyfiyyəti problemi ciddi problem olaraq qalmaqdadır.

Bu problemlərin həllində yaradıcı işçilərin mümkün qədər geniş dairəsi iştirak etməlidir.

Ömrünün ən gözəl illərini A.S.Puşkinin dahiyənə "Yevgeni Onegin" əsərinin tərcüməsinə həsr etmiş Səməd Vurğunun sözlərini xatırlatmaq istəyirəm. Səməd Vurğun demişdir: "Mən istəyirdim buna nail olam ki, Puşkin ruhu, onun obrazları azərbaycanlılar üçün daha yaxın olsun, azərbaycanlı Leyli obrazını necə sevir və ona necə ehtiram bəsləyirsə, Tatyana-nı da elə sevsin, ona da elə ehtiram bəsləsin". Yaradıcı tərcümənin bu böyük və nəcib vəzifəsini bizim ən qüvvəli yazıçılarımız şərəflə yerinə yetirməlidirlər.

Vəzifə bundan ibarətdir ki, respublikanın yazıçılar təşkilatı tərcümə məktəbinin ənənələrini inkişaf etdirərək tərcümə ustaları ilə planetimizin həyatını inqilabi surətdə dəyişdirmək uğrunda, sülh və sosial tərəqqi uğrunda ümumi mübarizəyə kömək edən mütərəqqi xarici ədəbiyyatın tərcüməçi nümayəndələri ilə yaradıcılıq əlaqələrini möhkəmlətsin. Bu məqsədlə tərcümə ədəbiyyatının müntəzəm nəşri üçün imkanlar axtarır tapmaq lazımdır.

Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi bu məsələlərə prinsipial əhəmiyyət verərək respublikada tərcümə işinin vəziyyətini xüsusi müzakirə etmək və onun əsaslı surətdə yaxşılaşdırılması üçün müvafiq tədbirlər görmək niyyətindədir.

Ölkəmizdəki xalqların ədəbiyyatlarının yaradıcılıq əlaqələrini möhkəmlətməkdə, bunların qarşılıqlı təsir və qarşılıqlı zənginləşmə proseslərində rus dili çox mühüm rol oynayır. Rus dilinin köməyi ilə milli ədəbiyyatların görkəmli ustalarının əsərləri bütün ölkədə və onun hüdudları xaricində geniş yayılır və şöhrət qazanır. Biz bu gün Azərbaycan ədəbiyyatı əsərlərinin rus dilinə bədii tərcüməsi sahəsində rus yazıçılarının böyük xidmətləri haqqında dərin minnətdarlıq hissi ilə danışırıq. Bu yaradıcılıq dostluğunu, bu gözəl ənənələri inkişaf etdirmək və möhkəmlətmək lazımdır.

Bununla əlaqədar olaraq, yazıçılarımızın rus dilini dərinlən öyrənməsi kimi çox mühüm vəzifə qarşıda durur. Söhbət ondan gedir ki, respublikamızın yazıçıları ana dilində əsərlər yaradarkən rus dilinin, rus və bütün sovet ədəbiyyatının böyük sərvətlərindən daha dolğun istifadə edə bilsinlər.

Dillərin qarşılıqlı əlaqəsi həmişə faydalıdır, xüsusən bədii söz ustaları üçün. Bu əlaqələr milli ədəbiyyatımızın əsərlərinin rus dilinə tərcüməsi kimi mühüm işdə də böyük yaradıcılıq imkanları açır. Azərbaycan və rus dillərini mükəmməl bilən hər bir yazıçı, ədəbiyyatçı çox böyük fayda verə bilər. Yazıçıların bu cür inkişafına hər vasitə ilə kömək etmək lazımdır. Biz inanırıq ki, bu, gözəl bəhrələr verir, böyük bədii nailiyyətlərə səbəb olar.

Dil xalqın böyük sərvətidir. Ədəbi dilin tərəqqisi olmadan mənəvi mədəniyyətin tərəqqisi mümkün deyildir. Sovet hakimiyyəti illərində Azərbaycan dili görünməmiş zirvələrə qalxmış, müasir poeziyanın və nəsrin, elm və texnikanın, kargüzarlığın və fəal ictimai-siyasi həyatın hərtərəfli inkişaf etmiş dilinə çevrilmişdir. Biz tam inamla deyə bilərik ki, çoxxəsrlik tariximizdə Azərbaycan dili heç vaxt belə zəngin, nüfuzlu və hörmətli olmamışdır. Lakin mədəniyyət və elmin səviyyəsi yüksəldikcə,

həyatın axarı sürətləndikcə dilin təkmilləşməsinə, inkişaf etməsinə və zənginləşməsinə, onun söz ehtiyatının genişlənməsinə daha çox qayğı göstərmək lazımdır. Bu da respublikanın bütün ədəbiyyatçılarının, Yazıçılar İttifaqının ən mühüm vəzifələrindən biridir. Azərbaycan ədəbi dilinin safılığına, kütlələrin nitq mədəniyyətinə daim qayğı göstərilməlidir. Dilimizin jarqon, dialekt ifadələri ilə zibillənməsinə yol vermək olmaz. Yazıçı dilin, nitq mədəniyyətinin ədəbi normasının qanunvericisi olmalıdır. Təəssüf elə yazıçılar var ki, bu tələblər səviyyəsində dura bilmirlər. Üstəlik ayrı-ayrı yazıçılar təkcə danışqlarında yox, həm də əsərlərində dil xətlərinə yol verirlər. Bununla əlaqədar olaraq mətbuat, radio, televiziya, teatr, kino işçilərinə, mühazirəçilərə və müəllimlərə xüsusi tələbkarlıqla yanaşmaq lazımdır. Mən ümid edirəm ki, bu problemlər sizin yaradıcılıq fəaliyyətinizdə özünün praktik həllini tapacaqdır.

Bir məsələyə də toxunmaq istəyirəm. Respublika Yazıçılar İttifaqının tərkibində Cənubi Azərbaycandan olan ədəbiyyatçılar da məhsuldar işləyirlər. Yaradıcılıq İttifaqının rəhbərliyi onlara daim diqqət yetirməli, onların əsərlərini respublikada və respublikanın hüduqlarından kənarda geniş təbliğ etməlidir. Ümumiyyətlə, Cənubi Azərbaycanla ədəbi əlaqələri möhkəmlətmək, mədəniyyətin, mənəvi yaradıcılığın bütün sahələrində geniş əlaqələri inkişaf etdirmək, bizdə toplanmış zəngin bədii-estetik təcrübəni qələm yoldaşlarına vermək barəsində düşünmək lazımdır.

Müasir ədəbi-bədii prosesi tənqidçilərin, ədəbiyyatşünasların fəal və faydalı işi olmadan təsəvvür etmək mümkün deyildir. Onlar bədii həyatımızın mürəkkəb, bəzən ziddiyyətli proseslərini dərindən təhlil etməyə və ümumiləşdirməyə borcludurlar. Biz bu məsələlərdən dəfələrlə danışmışıq. Ədəbiyyat məsələlərinə dair, "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti haqqında, "Xalqların dostluğu - ədəbiyyatların dostluğudur" mövzusunda yazıçıların yaradıcılıq konfransının yekunları haqqında Azərbaycan KP MK-nın qərarları respublikada ədəbi-bədii tənqidin inkişafına təkan versə də, tənqidi fikrin üfqləri hələ də nəzərə cərpacaq dərəcədə genişlənməmişdir. Bu sahədə böyük, mən deyərdim ki, fundamental iş görülməlidir. Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığının və tənqidin vəzifələri geniş və çox cəhətlidir. İctimai, bədii estetik zövqləri formalaşdırmaq, incəsənətdə sönüklüyə, durğunluğa, xalturaya, yabançı baxışlara qarşı mübarizə aparmaq vasitəsi olmaq etibarilə ədəbiyyatşünaslığın və tənqidin rolunu gücləndirmək lazımdır.

Ədəbi tənqid yaradıcı işçiləri tərbiyə etməli, onların fəaliyyətində sosializm realizmi prinsiplərini bərqərar etməlidir. Faydalı tənqid sənət-

kara kömək edir ki, o, həyatın bütün cəhətlərini dialektik vəhdətdə görsün və göstərsin, xeyirlə şərin, müsbətlə mənfinin mübarizəsini daha parlaq, daha kəskin şəkildə əks etdirdsin.

Yazıçılar İttifaqının ədəbi orqanları - "Azərbaycan", "Literaturnı Azerbaydjan", "Ulduz" jurnalları, "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti müasir Azərbaycan ədəbiyyatının nailiyyətlərinin klassik irsin təbliğində, ədəbi-bədii tənqidin təsir qüvvəsinin artırılmasında, tərcüməçilik sənətinin yüksəlməsində böyük rol oynamalıdırlar. Onlar bütün yazıçıların yaradıcılığının işıqlandırılması, yaradıcılıq problemlərinin, tənqidi çıxışların sərbəst müzakirəsi, ədəbi əsərlərin prinsipial təhlili üçün ən əlverişli, eyni hüquqlu şərait yaratmalıdırlar. Jurnallar ədəbi prosesin inkişafına daha fəal kömək etməli, ədəbiyyatçıları öz ətrafında sıx birləşdirməli, öz səhifələrində ədəbiyyat tarixinin və nəzəriyyəsinin aktual məsələlərini qaldırmaqlı, ədəbiyyatın bədii-estetik nailiyyətlərini təbliğ etməlidirlər.

Azərbaycan ədəbiyyatının sabahkı gününə qayğı göstərmək respublika Yazıçılar İttifaqının ən mühüm vəzifəsidir. Birinci növbədə ədəbiyyata təzə qüvvələr gəlməsi, gənc istedadların aşkara çıxarılması və tərtibə edilməsi qayğısına qalmaq lazımdır. Müasir dövrün problemlərinə, ən aktual sosial və bədii problemlərin həllinə gənc yazıçıların canlı marağını hər vasitə ilə müdafiə etmək, özlərinin yaradıcılıq söylərini real gerçəkliyin tələblərinə, cəmiyyətimizin ali məqsədlərinə uyğunlaşdırmaqda onlara kömək etmək lazımdır.

Siz Yazıçılar İttifaqının fəaliyyətində təşkilatçılıq işini daha da gücləndirmək, respublikada ədəbi prosesin və bütün bədii yaradıcılığın vəziyyəti üçün onun rolunu və məsuliyyətini artırmaqdan ötrü hələ çox iş görməlisiniz ki, hər bir yazıçı həqiqətən fəal həyat mövqeyi tutsun, bütün yaradıcılığı və əməlləri ilə oxuculara nümunə olsun.

İttifaqın katibliyinin, idarə heyətinin iş üslubunu və metodlarını təkmilləşdirmək, yazıçıların həyatına aid məsələləri vaxtında qaldırmaq və həll etmək lazımdır. Yazıçılar təşkilatının fəaliyyətində kollegiallıq, əsil demokratik ruh hökm sürməlidir, elə bir şərait yaranmalıdır ki, hər kəs öz fikirlərini və şübhələrini ifadə edə bilsin. Cəmiyyətimizin sınanmış silahı olan tənqid və özünü-tənqiddən daha fəal istifadə edilməlidir. Ümidvarıq ki, bu prinsip sizin qurultayın işində də əks olunacaqdır.

Bu günlərdə Şüvəlanda Yaradıcılıq evinin açılışında biz Yazıçılar İttifaqının demək olar, bütün üzvləri ilə görüşdük. Oradakı söhbətdə demişəm, indi də təkrar edirəm ki, bu cür görüşlər bizə böyük fayda verir. Rəy mübadiləsinin gedişində biz özümüz üçün müvafiq nəticələr çıxarmı-

şıq, gərək siz də nəticə çıxarasınız. Görünür, yaxşı olar ki, görüş zamanı qaldırılan məsələləri Yazıçılar İttifaqında geniş müzakirə edəsiniz, həm də dərindən, tam məsuliyyətlə. İttifaqın səlahiyyətinə aid məsələləri özünüz yoluna qoymalısınız, biz isə həmişəki kimi köməyimizi əsirgəməyəcəyik.

... Sizin seçəcəyiniz idarə heyətinin yeni tərkibi ona tapşırılan vəzifələri şərəflə yerinə yetirəcək, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının təşkilatçılıq və yaradıcılıq fəaliyyətində daha böyük müvəffəqiyyətlər qazanacaqdır.

... Biz Azərbaycan ədəbiyyatının xadimlərinə ölkəmizdə milli sərvət olan qiymətli əsərlər yaratmağı ürəkdən arzulayırıq.

AZƏRBAYCAN KP MK HÜSEYN CAVIDİN ANADAN OLMASININ 100 İLLİYİ HAQQINDA QƏRAR QƏBUL ETMİŞDİR

21 iyul 1981-ci il

Qərarda qeyd edilir ki, anadan olmasının 100 illiyi 1982-ci il oktyabrın 24-də tamam olan Azərbaycan ədəbiyyatının klassiki, görkəmli sovet şairi, dramaturqu, Azərbaycan ədəbiyyatında ilk mənzum fəlsəfi dramların müəllifi Hüseyn Cavidin (Hüseyn Abdulla oğlu Rəsizadənin) milli ədəbiyyatın və teatr sənətinin inkişafında böyük xidməti vardır.

Onun ədəbi fəaliyyətinin ilk məhsuldar illəri (1910-1919) Asiyanın oyanması və Azərbaycanda inqilabi hərəkatın genişlənməsi dövrünə təsadüf edir. Ədəbiyyata görkəmli romantik kimi gəlmiş Hüseyn Cavid həmin illərdə yazdığı şeirlərində, poemalarında və pyeslərində sosial ədalətsizliyi, dini fanatizmi, feodal-patriarxal münasibətlərini, milli ədavəti, imperializmin müstəmləkəçilik siyasətini böyük bədii qüvvə ilə və inandırıcılıqla ifşa edir. Bütün bunlar onun “Şeyx Sənan”, “Hərb ilahəsi qarşısında”, “Qadın”, “Şeyda”, “Ana” kimi əsərlərinin əsas ideya məzmununu təşkil edir. 1918-ci ildə “Bakı fəhlə, əsgər və matroslar Sovetinin xəbəri” bolşevik qəzetində dərc edilmiş “Haqqını sən mübarizə ilə ala bilərsən” əsəri Hüseyn Cavidin həmin dövrdəki yazıçı mövqeyinin aydın ifadəsidir.

Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti qurulması ilə Hüseyn Cavidin ədəbi və pedaqoji fəaliyyətinin yeni, səmərəli dövrü başlanır. Sovet hakimiyyətinin birinci ili olan 1920-ci ildə Azərbaycan teatrı mövsümü Hüseyn Cavidin antiimperialist ruhlu məşhur “İblis” mənzum pyesinin tamaşası ilə açır. Hüseyn Cavid Azərbaycan teatr texnikumunun və Sovet hakimiyyətinin ilk illərində Bakıda fəaliyyət göstərən qadın müəllimlər seminariyasının ilk müəllimlərindən biri olur. 1920–1930-cu illərdə Hüseyn Cavidin Azərbaycan sovet ədəbiyyatının təşəkkülü dövründə mühüm ədəbi hadisəyə çevrilən, Azərbaycanın yeni, azad həyatını əks etdirən çoxplanlı “Azər” poeması, sovet əməkçisinin obrazlarını canlandıran, xalqlar dostluğu ideyalarını tərənnüm edən, burjua cəmiyyətinin eyiblərini açıb göstərən şeirləri dərc olunur.

“Knyaz” mənzum dramı Hüseyn Cavidin yaradıcılığında dönüş nöqtəsi oldu. Bu əsərdə şair-dramaturq ilk dəfə olaraq inqilab mövzusunə müraciət edir, bolşevik fəhlə obrazını yaradır. Şairin qələmə aldığı müsbət obrazlar arasında azərbaycanlıların, rusların, gürcülərin, ermənilərin və başqa millətlərin nümayəndələri qalereyası vardır. Sovet dövründə yazılmış “Xəyyam”, “Səyavuş” tarixi dramları yazıçının yetkinliyinə sübutdur. Yazıçı bu əsərlərində tarixin hərəkətverici qüvvəsi hesab etdiyi siniflər mübarizəsini əks etdirir.

Hüseyn Cavidin iyirminci-otuzuncu illərdə tarixi, inqilabi və aşiqanə fəlsəfi mövzularda yazılmış ən yaxşı pyesləri nəinki Azərbaycan, həm də bütün çoxmillətli sovet mədəniyyətinin inciləridir. Bu əsərlərdə sosialist inqilabı motivləri, vətəndaş müharibəsi lövhələri, habelə romantik yazıçının yüksək humanist idealları, əfsanəvi qəhrəmanların, şairlərin və mütəfəkkirlərin həyatsevərliyi və azadfikirliliyi dərin əksini tapmışdır. Hüseyn Cavid obrazları səhnə mədəniyyəti xadimlərinin bütöv bir nəslə üçün məktəb olmuşdur.

Hüseyn Cavidin incə lirizm və dərin psixologizmlə, humanizm və beynəlmiləçiliklə aşılanmış əsərləri Azərbaycan ədəbiyyatının qızıl fonduna daxil olmuşdur. Onun şeirləri və poemaları Bakıda və Moskvada nəşr edilmiş, pyesləri təkcə Bakı teatrlarında deyil, həm də Tbilisi və Daşkənd, Səmərqənd və Aşqabad teatrlarında, ölkənin başqa şəhərlərinin teatrlarında tamaşaya qoyulmuş, qardaş sovet xalqlarının dramaturgiyasının və teatr sənətinin inkişafına səmərəli təsir göstərmişdir.

Respublikada Hüseyn Cavidin ədəbi irsini öyrənmək və xatirəsini əbədləşdirmək üçün müəyyən iş görülmüşdür. Onun həyat və yaradıcılığı haqqında monoqrafiyalar yazılmışdır. Bakı şəhərində 132 nömrəli məktəbə və bir küçəyə, Naxçıvan MSSR-in İliç rayonunda bir kolxoza, yazıçının vətəni Naxçıvan şəhərində 5 nömrəli məktəbə, bir küçəyə, maarif işçiləri evinə və kinoteatra onun adı verilmişdir.

Azərbaycan KP MK Azərbaycanın görkəmli sovet şair-dramaturqu Hüseyn Cavidin anadan olmasının 100 illiyini keçirmək haqqında respublika Yazıçılar İttifaqı idarə heyətinin və Elmlər Akademiyasının təklifini qəbul etmişdir.

Hüseyn Cavidin anadan olmasının 100 illiyini hazırlamaq və keçirmək üçün Azərbaycan KP MK katibi H.Ə.Həsənovun sədrliyi ilə təşkilat komitəsi yaradılmışdır.

Respublika Yazıçılar İttifaqına və Mədəniyyət Nazirliyinə tapşırılmışdır ki, Hüseyn Cavidin anadan olmasının 100 illiyi münasibətilə 1982-

ci ilin oktyabr-noyabr aylarında Bakı şəhərində və Moskvada təntənəli gecələr, Naxçıvanda, Sumqayıtda, Şəkidə, Qazaxda, Lənkəranda ədəbi-bədii gecələr keçirsinlər.

Respublika Elmlər Akademiyası, Mədəniyyət Nazirliyi və Rəssamlar İttifaqı Hüseyn Cavidin həyat və yaradıcılığını əks etdirən yubiley (stasionar) sərgisi və səyyar sərgi, habelə yazıçının yubileyinin keçiriləcəyi günlərdə Moskvada nümayiş etdirilmək üçün sərgi hazırlamalıdırlar.

Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası Bakıda və Naxçıvanda yubilyarın həyatına və yaradıcılıq fəaliyyətinə həsr edilən elmi sessiyalar keçirəcəkdir.

Respublika Mədəniyyət Nazirliyinə, Naxçıvan MSSR Nazirlər Sovetinə, Azərbaycan Rəssamlar İttifaqına, Bakı Şəhər İcraiyyə Komitəsinə tapşırılmışdır:

Bakı və Naxçıvan şəhərlərində Hüseyn Cavidə abidələr qoyulsun;

Bakı və Naxçıvan şəhərlərində Hüseyn Cavidin xatirə muzeyləri yaradılsın;

Bakı şəhərinin Kommunist küçəsində Hüseyn Cavidin 1920-ci ildən 1937-ci ilədək yaşamış və işləmiş olduğu 8 nömrəli evin fasadı təzələnsin və ona yazıçının xatirə lövhəsi vurulsun.

Azərbaycan SSR Mədəniyyət Nazirliyi:

Hüseyn Cavidin anadan olmasının 100 illiyinə həsr edilən xatirə medalı hazırlamalı;

Hüseyn Cavidin pyeslərini respublika teatrlarının repertuarlarına daxil etməli;

C.Məmmədquluzadə adına Naxçıvan Dövlət Musiqili Dram Teatrının ikinci səhnəsi kimi "Hüseyn Cavid poeziyası teatri" yaratmalıdır.

Respublika Yerli Sənaye Nazirliyinə və Rabitə Nazirliyinə təklif olunmuşdur ki, 1982-ci ilin oktyabrınadək Hüseyn Cavidin təsviri olan döş nişanları, açıqcalar, poçt markası və zərflər buraxılmasını təmin etsinlər.

Respublika Dövlətnəşrkom, Elmlər Akademiyası, Yazıçılar İttifaqı və Rəssamlar İttifaqı aşağıdakıları hazırlayıb Azərbaycan dilində nəşr etməlidirlər: Hüseyn Cavidin dörd cildlik əsərləri külliyyatı (birinci və ikinci cildləri yubileyədək buraxmaqla), rus dilinə sətiri tərcüməsi ilə birlikdə seçilmiş əsərləri məcmuəsi, Hüseyn Cavidin seçilmiş əsərlərinin bir cildliyi (ərəb əlifbası ilə), onun haqqında məqalələr və müasirlərinin xatirələri məcmuəsi, Hüseyn Cavidin həyat və yaradıcılıq fəaliyyəti salnaməsi, Hüseyn Cavid portret-plakatı.

Respublika Dövlətnəşrkom, Elmlər Akademiyası və Yazıçılar İttifaqı görkəmli tərcüməçiləri cəlb etməklə, onlara lazımı şərait yaratmaqla Hüseyn Cavidin ikicildlik seçilmiş əsərlərinin, onun seçilmiş əsərləri məcmuəsinin, Hüseyn Cavidin həyat və yaradıcılığı haqqında monoqrafiyanın, elmi-kütləvi kitabçanın yüksək bədii səviyyədə rus dilinə tərcümə olunmasını və nəşrini təmin etməlidirlər.

Respublika Dövlət Kinematoqrafiya Komitəsi 1982-ci ildə Hüseyn Cavid haqqında iki hissəlik sənədli film çəkməli, Hüseyn Cavidin pyeslərindən biri üzrə film-tamaşa yaratmalıdır.

Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsinə, respublika və gənclər qəzetlərinin, ədəbi-bədii nəşrlərin redaksiyalarına təklif edilmişdir ki, Hüseyn Cavidin həyatını və yaradıcılıq fəaliyyətini geniş işıqlandırsınlar, onun əsərləri üzrə verilişlər təşkil etsinlər, Azərbaycan və rus dillərində onun zəngin ədəbi irsindən nümunələr, o cümlədən bunların rus dilinə sətiri tərcümələrini dərc etsinlər.

KURORT TİKİNTİSİNİ GENİŞLƏNDİRMƏLİ H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

27 sentyabr 1981-ci il

H.Ə.Əliyev Yalama–Nabran kurort zonasının inkişafı üçün Azərbaycan Dövlət Layihə İnstitutu tərəfindən hazırlanmış planın və texniki iqtisadi əsaslandırmanın sxemilə tanış olduqdan sonra zəhmətkeşlərin istirahətinin və müalicəsinin təşkili üçün bu zonanın böyük perspektivlərini qeyd etdi. O dedi ki, həmin zonada tikinti ilə əlaqədar olan bütün məsələlər elmi cəhətdən əsaslandırılmalı, əməli surətdə həll edilməli, iqlim, landşaft şəraiti nəzərə alınmalıdır. Burada tikiləcək sanatoriyaların, pansionatların binaları müasir, orijinal arxitekturala malik olmalı, nəinki istirahət üçün maksimum rahatlığı ilə fərqlənməli, həm də özünün yaraşıqlı, estetik görkəmi ilə diqqəti cəlb etməlidir. Qaz çəkilməsi, su təchizatı, kanalizasiya tikintisi ilə, kurorta gələnlərə və işçilər heyətinə ticarət xidməti və mədəni xidmətlə əlaqədar məsələlər də kompleks halında həll edilməlidir. Çimərlik ərazisinin abadlaşdırılması üçün böyük işlər görülməlidir. Kurort tikintisi inkişaf etdirilərkən təbiətin ahəngi pozulmamalı, onun sərvətləri, o cümlədən meşəliklər daha da artırılmalıdır.

Samur çayının deltasında yerləşən Samur meşəsi bir neçə il bundan əvvəl dövlət tərəfindən mühafizə edilən təbiət abidəsi elan edilmişdir. Öz gözəlliyi və sakitliyi ilə fərqlənən bu nadir guşədə, qalın meşəliklərdə – vələs meşələrində qaban, cüyür, müxtəlif quşlar yaşayır. H.Ə.Əliyev bu yerləri gəzərək, meşə təsərrüfatı və təbiəti mühafizə orqanları işçilərinin diqqətini ətraf meşəliklərin bitkilər və heyvanlar aləminin mühafizəsinə və artırılmasına daha fəal kömək etmək zərurətinə cəlb etdi. H.Əliyev sovxoz kollektivinin işi ilə tanış olduqdan sonra dedi: Sizin nailiyyətləriniz yüksək qiymətə layiqdir. Siz on birinci beşilliyi üç il yarımda yerinə yetirməyə söz vermisiniz. Qəbul etdiyiniz bu öhdəlikləri dərin razılıq hissi doğurur. Yüksək əmək coşğunluğu üçün sizə Azərbaycan KP MK adından təşəkkür edirəm. Əminəm ki, siz daha yaxşı nəticələrə nail olacaqsınız.

Həmin vəzifəni yerinə yetirmək üçün ehtiyat mənbələrindən və istehsalı daha da artırmaq imkanlarından maksimum istifadə etmək, təsər-

rüfatı daha səmərəli idarə etmək, məhsulun keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq lazımdır.

Bu yerlərin zəngin tarixi keçmişi, Sovetlər hakimiyyətinin qələbəsi və möhkəmlənməsi uğrunda, rayonun sosialistcəsinə yenidən qurulması uğrunda mübarizəyə diyar zəhmətkeşlərinin köməyi, Böyük Vətən müharibəsi cəbhələrində və əmin-amanlıq dövründə, xüsusən 70-ci illərdə rayonun sakinlərinin hünərləri Xaçmaz tarix-diyarşünaslıq muzeyinin ekspozisiyasında parlaq şəkildə əks olunmuşdur. Sentyabrın 27-də muzeyin təntənəli açılışı oldu. Xaçmazın və ətraf kəndlərin minlərlə sakini muzey binasının qarşısındakı meydana toplaşmışdı. H.Ə.Əliyev onlara müraciətlə dedi:

– Xaçmaz tarix-diyarşünaslıq muzeyinin açılışı rayonun ictimai-siyasi və mədəni həyatında mühüm səhifədir. Muzey rayonda ideya təربiyə işinin daha da təkmilləşməsinə kömək etməlidir. O, diyar zəhmətkeşlərinin çoxəsrlik yolunu və bugünkü nailiyyətlərini əyani şəkildə əks etdirir...

H.Ə.Əliyev buraya toplaşanların gurultulu alqışları altında qırmızı lenti kəsdi. Muzey açıldı. H.Ə.Əliyev muzeyin ekspozisiyası ilə tanış olduqdan sonra onu müsbət qiymətləndirdi və qeyd etdi ki, məharətlə seçilmiş eksponatlar rayonun təkə zəngin tarixi keçmişindən deyil, həm də bugünkü gözəl həyatından söhbət açır. Eyni zamanda o, göstərdi ki, respublikanın başqa şəhərlərində və rayonlarında açılmış və açılmaqda olan tarix-diyarşünaslıq muzeyləri yetkin sosializm mərhələsində Sovet Azərbaycanının nailiyyətlərini daha dərinədən əks etdirməlidirlər.

MİRZƏ İBRAHİMOVA MÜKAFAT TƏQDİMƏT MƏRASİMİNDƏ H.Ə.ƏLİYEVİN ÇIXIŞI

23 oktyabr 1981-ci il

Əziz dostlar! Bu günlər respublikamızın zəhmətkeşləri bütün ölkə ictimaiyyəti ilə birlikdə Azərbaycanın xalq yazıçısı Mirzə İbrahimovun 70 illiyini təntənə ilə qeyd edirlər. Əmək fəaliyyətinə fəhləlikdən başlayan Mirzə İbrahimov gənc yaşlarından ədəbiyyata meyil göstərmiş, özünün fitri istedadını büruzə vermiş, ömrünün 50 ildən çoxunu bədii yaradıcılığa həsr edərək, hamının rəğbətini qazanmışdır. Azərbaycan ədəbiyyatının, bütün çoxmillətli sovet ədəbiyyatının görkəmli simalarından biri olan Mirzə İbrahimov yarım əsrdən çoxdur ki, Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının üzvüdür və sadıq əsgər öz xalqına, Vətəninə sədaqətlə xidmət edir. Mirzə İbrahimovun ədəbi fəaliyyəti zəngin və rəngarəngdir. İlk böyük əsəri olan “Həyat” pyesində o, sosializm quruculuğuna başladığımız ilk illərdə ölkəmizdə, kənd təsərrüfatının kollektivləşməsi prosesində gedən mübarizəni, kənd zəhmətkeşlərinin fədakar əməyini parlaq surətdə realistsəsinə dərinədən əks etdirmişdir. Bu əsərlə o özünü böyük bir sənət ustası kimi tanıtmışdır. Biz həmin dövrü xatırlayaraq bu gün cəsarətlə deyə bilərik ki, Mirzə İbrahimovun “Həyat” pyesi Cəfər Cabbarlının “Sevil”, “Almaz”, “Yaşar” kimi əsərləri ilə yanaşı respublikada sosializm quruculuğunda böyük rol oynamışdır. Mirzə İbrahimov öz əsərlərində zamanın ən aktual məsələlərini böyük bədii qüvvə ilə qələmə alır və oxucular onun yaradıcılığını Azərbaycan tarixinin həqiqi salnaməsi kimi qəbul edirlər.

“Madrid” pyesində Mirzə İbrahimov İspaniya xalqının faşizmə qarşı mübarizəsini təsvir etmiş və bununla birlikdə o dövrün ən dəhşətli bəlasına qarşı qəzəbli etirazı ifadə etmişdir. “Məhəbbət” pyesində, habelə sonrakı illərin “Kəndçi qızı”, “Yaxşı adam” kimi səhnə əsərlərində yazıçı daxili mübarizəni, cəmiyyətimizdə olan ziddiyyətləri ustalıqla əks etdirmiş, bizim günlərin müsbət adamlarının parlaq obrazlarını yaratmışdır.

Mirzə İbrahimovun roman janrında da xidmətləri böyükdür. O, “Gələcək gün”, “Böyük dayaq”, “Pərvanə” kimi epik əsərlər yaratmışdır

ki, bunlar da Azərbaycan ədəbiyyatının, bütün müasir ədəbiyyatın həqiqətən görkəmli əsərlərindəndir. “Gələcək gün” romanı Cənubi Azərbaycanda inqilabi hərəkət haqqında, xalqın öz milli və sosial qurtuluşu uğrunda mübarizəsi haqqında inandırıcı, yüksək səviyyədə yazılmış bədii hekayətdir. “Böyük dayaq” romanı sovet adamlarının əmək fədakarlığını, sosializm quruculuğunda onların rəşadətini, ölkəmizdə böyük quruculuq işlərinin bütün prosesini canlı surətdə əks etdirir. “Pərvanə” romanı yüksək qiymətləndirilmişdir. Bu əsərdə müəllif Azərbaycanda inqilab işi uğrunda, respublikada Sovet hakimiyyətinin möhkəmləndirilməsi uğrunda mübarizəni dərinlən və hərtərəfli əks etdirmişdir. Romanda böyük Leninin sədaqətli silahdaşı, Kommunist Partiyasının və Sovet dövlətinin görkəmli xadimi, Azərbaycan xalqının görkəmli oğlu Nəriman Nərimanovun bədii obrazı canlandırılmışdır.

Bu gün biz Mirzə İbrahimovun 70 illik yubileyini qeyd edərkən və onun 50 illik ədəbi fəaliyyətinə bir növ yekun vurarkən cəsarətlə deyə bilərik ki, yazıçının bədii yaradıcılığı Azərbaycan ədəbiyyatında mühüm yer tutur, onun inkişafına, yazıçıların bir neçə nəslinin təşəkkülünə böyük təsir göstərmişdir. Mirzə İbrahimovun yaradıcılığı qədim tarixi olan Azərbaycan ədəbiyyatının irsi, onun kökü üstündə qərar tutmuş, dünya ədəbiyyatının, rus klassik ədəbiyyatının ən yaxşı nailiyyətlərinin, qardaş xalqların ədəbiyyatının klassik və müasir nümunələrinin təsiri altında püxtələşmiş və inkişaf etmişdir.

Bədii yaradıcılığı ilə yanaşı Mirzə İbrahimovu respublikamızda və ölkəmizdə görkəmli bir ədəbiyyatşünas, alim, tənqidçi və publisist kimi də tanıyırlar. Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü kimi bu sahələrdə onun fəaliyyəti yüksək qiymətə layiqdir və biz tam qətiyyətlə deyə bilərik ki, Mirzə İbrahimov bir ədəbiyyatşünas alim kimi Azərbaycan elminin inkişafına böyük təsir göstərmişdir.

Mirzə İbrahimovun yaradıcılığının xüsusiyyəti yüksək bədiiliyi və xəlqiliyi ilə yanaşı, onun dərin ideya inamından, Vətənə, sosialist cəmiyyətə sədaqətindən ibarətdir. Bir yazıçı və ictimai xadim kimi Mirzə İbrahimov rus xalqı başda olmaqla ölkəmizin bütün xalqları ilə qardaşlığın möhkəmlənməsi işinə çox qüvvə sərf edir. Bütün bunlarla o, respublika zəhmətkeşlərinin beynəlmiləl tərbiyəsinə kömək edir. Buna görə də təsadüfi deyildir ki, Mirzə İbrahimovun anadan olmasının 70 illiyi şənliklərinə SSRİ Yazıçılar İttifaqının, ölkəmizin müttəfiq və muxtar respublikalarının yazıçı təşkilatlarının nümayəndələri gəlmişlər. Bu gün biz Moskvanın, qardaş respublikaların Bakıya, yubileyə gəlmiş nümayəndələrini,

bütün dostlarımızı ürəkdən salamlayır, onlara minnətdarlığımızı bildiririk.

Mirzə İbrahimov böyük yaradıcılıq fəaliyyəti ilə yanaşı respublikanın ictimai həyatında da həmişə fəal iştirak edir. O, gənc yaşlarından partiya, sovet orqanlarının və ictimai orqanların tərkibinə seçilmiş, maarif naziri, Nazirlər Soveti sədrinin müavini, Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin sədri olmuşdur. Mirzə İbrahimov SSRİ Ali Sovetinin deputatı, Azərbaycan KP MK-nın üzvüdür.

Uzun illər Mirzə İbrahimov Azərbaycan Yazıçılar İttifaqına rəhbərlik etmiş, SSRİ Yazıçılar İttifaqının katibi olmuşdur. Azərbaycan yazıçılarının VII qurultayında o, yenidən respublika Yazıçılar İttifaqı idarə heyətinin sədri, SSRİ yazıçılarının VII qurultayında isə Ümumittifaq Yazıçılar Təşkilatının idarə heyəti katiblərindən biri seçilmişdir. Bu vəzifələrdə Mirzə İbrahimov öhdəsinə düşən işləri layiqincə yerinə yetirir.

Mirzə İbrahimov sülh uğrunda mübarizəyə, Sovetlər ölkəsi nailiyyətlərinin dünya miqyasında təbliğinə çox qüvvə sərf edir. Bütün bunların sayəsində o, yazıçı kimi də, görkəmli ictimai xadim kimi də böyük nüfuz və hörmət qazanmışdır. 1977-ci ildən Mirzə İbrahimov Asiya və Afrika Ölkələri Həmrəyliyi Sovet Komitəsinin sədridir və bu sahədə onun fəaliyyəti layiqincə qiymətləndirilir.

Mirzə İbrahimov prinsipial kommunist, təvazökar, mehriban, həssas bir insandır, bütün Azərbaycan xalqının sevimlisidir, xalq yazıçısı kimi yüksək ada tamamilə layiqdir. Eyni zamanda onun yaradıcılığı ölkəmizin bütün respublikalarında layiqincə qiymətləndirilmişdir, yazıçının kitabları Sovet İttifaqının hüdudlarından uzaqlarda oxunur və hər yerdə geniş şöhrət və rəğbət qazanmışdır.

Vətən Mirzə İbrahimovun partiya və dövlət qarşısında xidmətlərini yüksək qiymətləndirmişdir. O, iki Lenin ordeni, Oktyabr İnqilabı, Qırmızı Əmək Bayrağı ordenləri ilə, medallarla təltif olunmuş, SSRİ və Azərbaycan SSR Dövlət mükafatları laureatı adlarına, habelə Cavahirləl Nehru adına Beynəlxalq mükafata layiq görülmüşdür. Bu gün biz cəsarətlə deyə bilərik ki, Mirzə İbrahimov bu fəxri adları və mükafatları bir yazıçı kimi böyük yaradıcılıq əməyi ilə, səmərəli ictimai fəaliyyəti ilə qazanmışdır.

Mirzə İbrahimovun 70 illik yubileyini qeyd edərkən biz iftixar hissilə deyirik ki, qədim tarixə malik Azərbaycan ədəbiyyatı Sovet hakimiyyəti illərində xeyli zənginləşmiş, yüksək ideya amalını və estetik kateqoriyaları ifadə edən ədəbiyyata çevrilmişdir. Şübhəsiz ki, Azərbaycan

ədəbiyyatının belə yüksək zirvəyə çatması birinci növbədə onun görkəmli sənətkarlarının xidmətidir. Bu gün biz Cəfər Cabbarlı, Səməd Vurğun, Rəsul Rzanı minnətdarlıqla yada salırıq və yazıçıların yaşlı nəslinin indi aramızda olan və Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafına böyük xidmət göstərən nümayəndələri Süleyman Rüstəmin, Süleyman Rəhimovun və Mirzə İbrahimovun adlarını minnətdarlıq hissilə çəkirik. Biz əminik ki, onlar və onlarla birlikdə Azərbaycan ədəbiyyatının bütün xadimləri xalqımızın bədii yaradıcılığını daha yüksək zirvələrə qaldıracaqlar.

Ədəbiyyatın inkişafında böyük xidmətlərinə, səmərəli ictimai fəaliyyətinə görə və anadan olmasının 70 illiyi ilə əlaqədar olaraq Mirzə İbrahimov Lenin ordeni və “Oraq və Çəkiç” qızıl medalı təqdim edilməklə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı kimi yüksək ada layiq görülmüşdür.

İcazə verin, xoş tapşırığı yerinə yetirib bu mükafatları yubilyara təqdim edim.

(H.Ə.Əliyev salona toplaşanların gurultulu alqışları altında Vətənin yüksək mükafatlarını M.Ə.İbrahimovun yaxasına taxmışdır).

Bu böyük mükafat Mirzə İbrahimovun yaradıcılığına və ictimai fəaliyyətinə yüksək qiymətdir. Eyni zamanda bu, Azərbaycan ədəbiyyatının, SSRİ xalqlarının bütün ədəbiyyatının nailiyyətlərinə verilən yüksək qiymətdir...

Əziz Mirzə! Böyük məmnuniyyətlə dövlət mükafatlarını təqdim edərkən Azərbaycan KP MK, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti, respublika hökuməti adından və şəxsən öz adımdan Sizi anadan olmağınızın 70 illiyi, xidmətlərinizin yüksək qiymətləndirilməsi münasibətilə səmimi-qəlbədən təbrik edir, Sizə yeni yaradıcılıq nailiyyətləri, uzun ömür, səmərəli həyat, əbədi səadət arzulayıram.

Əziz dostlar! Mən sizin hamınızı bu böyük hadisə münasibətilə təbrik etmək istəyirəm. Biz əminik ki, Mirzə İbrahimovun yubileyi münasibətilə şənliklər, onun əməyinin yüksək qiymətləndirilməsi bütün yazıçıları, incəsənət xadimlərini yeni böyük nailiyyətlər əldə etməyə, yeni gözəl əsərlər yaratmağa ruhlandıracaqdır. Sizin hamınızı bir daha təbrik edir, sizə möhkəm cansağlığı, yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

AZƏRBAYCANIN XALQ ŞAİRLƏRİNƏ MÜKAFATLAR TƏQDİMƏT MƏRASİMİNDƏ H.Ə.ƏLİYEVİN ÇIXIŞINDAN

10 dekabr 1981-ci il

... Bu il respublikanın ictimaiyyəti Azərbaycanın xalq şairi, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Süleyman Rüstəmin anadan olmasının 75 illiyini qeyd etmişdir. Süleyman Rüstəm çox gənc ikən özündə şairlik istedadı hiss edib bütün sonrakı ömrünü ədəbiyyata həsr etmişdir.

Süleyman Rüstəm fəhlə ailəsində anadan olmuş və böyümüşdür, onun dünyagörüşü və bədii yaradıcılığı proletar Bakısında, fəhlə sinfinin inqilabi hərəkətinin təsiri altında formalaşmışdır. Süleyman Rüstəmin şeir sənəti, qədim tarixi olan zəngin Azərbaycan poeziyası əsasında, Nizaminin, Xaqaninin, Nəsiminin, Füzulinin, Vəqifin gözəl ənənələri əsasında, böyük rus klassik poeziyasının təsiri altında dünyaya gəlmiş və inkişaf etmişdir. Onun yaradıcılığı rus sovet poeziyasının nəcib təsiri altında püxtələşmiş, Azərbaycan xalqının milli sərvətinə, Azərbaycan ədəbiyyatının, bütün çoxmillətli sovet ədəbiyyatının incilərindən birinə çevrilmişdir. Səməd Vurğun və Rəsul Rza ilə birlikdə Süleyman Rüstəm ədəbiyyatımızın tarixinə Azərbaycan sovet poeziyasının banilərindən biri kimi daxil olmuşdur.

Süleyman Rüstəm ədəbiyyata 20-ci illərin əvvəllərində gəlmişdir. Onun bioqrafiyası Sovet Azərbaycanının bioqrafiyası ilə qırılmaz surətdə bağlıdır, bütün bu illər ərzində o xalqımızla birlikdə addımlamış, onun fikir və düşüncələri ilə yaşamışdır və yaşayır.

Ədəbiyyata qədəm qoyduğu ilk illərdən Süleyman Rüstəm böyük fəallıq göstərmiş, respublikanın gənc yazıçılarının "Qızıl qələmlər" adlı ilk təşkilatının banilərindən biri olmuşdur.

Hələ ilk şeirlərində, hekayələrində, satirik pyeslərində, "Komso-mol" və "Yaxşı yoldaş" kimi gözəl poemalarında o, qaynar həyatımızı, fəhlə sinfinin və kəndlilərin yeni həyat uğrunda, sənayeləşdirmə, kənd təsərrüfatının kollektivləşməsi uğrunda ardıcıl mübarizəsini böyük bədii qüvvə ilə əks etdirmişdir. Böyük Vətən müharibəsi illərində Süleyman Rüstəmin yaradıcılığı xüsusi əhəmiyyət kəsb etmişdir. Onun haqq

işimizə dərin inamla aşılarmış şeirləri və poemaları, publisistik çıxışları, ictimai fəaliyyəti qəddar düşmənlə amansız çarpışmada cəbhəyə və arxaya kömək edir, Azərbaycan zəhmətkeşlərini gələcək qələbə uğrunda mübarizəyə ruhlandırırdı. Beləliklə də şair faşizmə qarşı bütün ölkə ilə birlikdə fədakarcasına vuruşan öz xalqına misilsiz xidmət göstərmişdir.

Sonra da Süleyman Rüstəm həyatla ayaqlaşmaqda davam etmiş, onun əsərlərində həyatımız dolğun bədii əksini tapmışdır. 70-ci illər şairin yaradıcılığında ən parlaq səhifələrdən biri olmuşdur. Süleyman Rüstəm 70-ci illərin əvvəlindən respublikamızda baş verən əsaslı ictimai-siyasi dəyişiklikləri ürəkdən bəyənmiş, mənəvi-psixoloji şəraitin sağlamlaşması, kütlələrin siyasi və əmək fəallığının artması prosesinin mübariz iştirakçısı olmuşdur. Bu gün biz xüsusi razılıq hissilə qeyd edirik ki, onun gözəl əsərləri bu müsbət prosesin iştirakçılarıdır.

Süleyman Rüstəmin yaradıcılığı çoxcəhətlidir. O, poemalar və lirik şeirlər müəllifidir, bu şeirlərin bir çoxuna musiqi bəstələnmişdir. Biz onu həm də dramaturq kimi tanıyıq. Gözəl "Qaçaq Nəbi" pyesini və başqa dram əsərlərini xatırlayaq. Süleyman Rüstəm Azərbaycan ədəbiyyatını həmçinin parlaq publisistika ilə zənginləşdirmişdir.

Şair o zaman yaxşı şair olur ki, onun ilhamı, yaradıcılığı müasir cəmiyyətin tələblərinə cavab verir. Yalnız belə olduqda onun yaradıcılığı ümumxalq əhəmiyyəti kəsb edir.

Süleyman Rüstəmin yaradıcılığından danışarkən onun beynəlmiləlciliyini xüsusi qeyd etmək istəyirik. O öz əsərlərində beynəlmiləlcilik ideyalarını ehtirasla tərənnüm edir, sovet xalqlarının dostluq və qardaşlığının möhkəmlənməsinə kömək göstərir. Süleyman Rüstəmin "Rus qardaşıma" və "Qafurun qəlbi" poemaları, bir çox şeirləri buna inandırıcı sübutdur. Mən "Rus qardaşıma" poemasını Süleyman Rüstəmin ən gözəl nailiyyətlərindən biri hesab edirəm.

Süleyman Rüstəmin səciyyəvi cəhətlərindən biri də bundan ibarətdir ki, o, istərsə respublikamızda, istərsə də ölkədə baş verən ən mühüm hadisələrə öz münasibətini tez bildirir. Bir şair kimi o, beynəlxalq aləmdəki hadisələrə də, indi dünyada gedən mürəkkəb proseslərə də biganə qalmır. Şairin yaradıcılığında Cənubi Azərbaycan mövzusu, onun xalqının öz sosial və milli azadlığı uğrunda mübarizəsi mövzusu görkəmli yer tutur.

Süleyman Rüstəm gözəl tərcüməçi kimi də məşhurdur. O, Azərbaycan oxucusunu klassik və müasir poeziyanın, başlıca olaraq rus sovet

poeziyasının, ölkəmizin xalqları ədəbiyyatının bir çox ən yaxşı nümunələri ilə tanış etmişdir.

Süleyman Rüstəmin yaradıcılığı Azərbaycan şairlərinin bir çox nəsilərinə böyük təsir göstərmişdir. O, gənclərin boya-başa çatmasına və inkişafına daim qayğı göstərir, onlardan köməyini əsirgəmir.

Süleyman Rüstəmin yaradıcılığı hələ ilk dövründə geniş oxucu kütləsi içərisində rəğbət qazanmış, özü respublikamızda sevimli şairə, ən hörmətli şəxsiyyətlərdən birinə, ədəbiyyatımızın, xalqımızın iftixarına çevrilmişdir. Azərbaycanın xalq şairini respublikamızın hüduqlarından uzaqlarda da tanıyırlar. Onun əsərləri ölkənin qardaş xalqlarının bütün əsas dillərinə, bir çox xarici dillərə tərcümə edilmişdir.

Süleyman Rüstəm poetik yaradıcılıqla məşğul olmaqla yanaşı, ictimai-siyasi həyatda da fəal iştirak edir. O, Azərbaycan yazıçılar təşkilatının banilərindən biridir. Biz bu gün böyük məmnuniyyət hissilə xatırlayırıq ki, Azərbaycan yazıçılarının birinci qurultayında məhz Süleyman Rüstəm poeziya haqqında məruzə etmişdir. Süleyman Rüstəm Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının yaradıldığı gündən onun idarə heyətinin üzvüdür. O, həmçinin SSRİ Yazıçılar İttifaqı idarə heyətinin üzvüdür.

Süleyman Rüstəm bütün çağırışlar Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatıdır, 1970-ci ilin əvvəlindən bu günə qədər isə Azərbaycan SSR Ali Sovetinin sədri kimi fəxri vəzifəni yerinə yetirir. Süleyman Rüstəm Azərbaycan KP MK-nın üzvüdür.

Süleyman Rüstəmin 70 yaşı tamam olanda ona ölkəmizdə ən fəxri ad olan Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adı verilmişdir. O vaxtdan beş il keçmişdir. Yaşı artmışsa da, fəallığı əsla zəifləməmişdir. Əvvəlki kimi yenə də cavandır, yaradıcılıq qüvvəsi tükənməmişdir.

Süleyman Rüstəmin xidmətləri yüksək qiymətləndirilmişdir. O, üç Lenin ordeni, iki Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni ilə, bir çox medallarla təltif edilmişdir. 1943-cü ildə ona respublikanın əməkdar incəsənət xadimi, 1960-cı ildə isə Azərbaycanın xalq şairi adı verilmişdir. Süleyman Rüstəm SSRİ və Azərbaycan SSR Dövlət mükafatları laureatıdır və dediyim kimi, ona Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adı verilmişdir. Anadan olmasının 75 illiyi ilə əlaqədar olaraq Süleyman Rüstəm Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fəxri Fərmanı – Azərbaycan SSR-in ali mükafatı ilə təltif edilmişdir. Bu gün mənə tapşırılmış vəzifəni böyük məmnuniyyət hissilə yerinə yetirərək sevimli şairimiz Süleyman Rüstəmə respublika Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fəxri Fərmanını təqdim edirəm.

Əziz Süleyman Rüstəm! Azərbaycan Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsi, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti və Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti adından, buraya toplaşan dostlarınız adından, o cümlədən öz adımdan sizi 75 illiyiniz və Fəxri Fərmanla təltif olunmağınız münasibətilə hərarətlə təbrik edirəm. Sizə yeni böyük yaradıcılıq müvəffəqiyyətləri, möhkəm cansağlığı, uzun-uzun illər səmərəli ömür arzulayıram. Əminəm ki, bundan sonra da siz Azərbaycan sovet ədəbiyyatının şan-şöhrəti naminə çox iş görəcəksiniz.

Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biri olan Balaş Azəroğlunun 60 yaşı tamam olmuşdur. O, ədəbi yaradıcılığa çox gənc ikən başlamışdır. Onun yaradıcılığının bu dövrü Cənubi Azərbaycanda keçmişdir. Balaş Azəroğlunun yaradıcılığının ikinci və çox hisssəsi Sovet Azərbaycanı ilə bağlıdır. Məhz burada, Sovetlər ölkəsində onun yaradıcılığı həqiqətən pərvəriş tapmışdır.

Balaş Azəroğlunun ilk şeirlərinin bir çoxu qırxıncı illərin əvvəllərində Cənubi Azərbaycanda gedən ictimai-siyasi prosesləri əks etdirir. Həmin şeirlərin əsasını şah istibdadına, sosial zülmə və milli istismara qarşı mübarizə motivləri təşkil edir, bu şeirlər inqilabi mübarizə ruhu ilə aşılanmışdır. Təsadüfi deyildir ki, Balaş Azəroğlu ilk poemalarından birini "İnqilab şairiyəm" adlandırmışdır. Onun İran şahına açıq məktubunu bu baxımdan ən mühüm mərhələ hesab etmək olar.

35 ildir ki, Balaş Azəroğlu Sovet Azərbaycanında yaşayıb yaradır. Şairin yeni əsərlərində də biz çox zaman Cənubi Azərbaycan mövzusunə rast gəlirik. Bu əsərlər onun çoxmilyonlu xalqının arzu və istəklərini əks etdirir.

Balaş Azəroğlunun yaradıcılığının əhəmiyyətli cəhətlərindən biri də istər bizdə, istərsə də Cənubi Azərbaycanda müasir ədəbiyyatın inkişafına səmərəli təsir göstərməsindən ibarətdir. Onun əsərləri respublikamızın nailiyyətləri haqqında parlaq doğru-düzgün hekayətdir, mütərəqqi, demokratik, inqilabi ideyaları təbliğ edir. Bu əsərlərin bir çoxu milli azadlıq hərəkatına, Asiya, Afrika və Latın Amerikasını xalqlarının zülmə, müstəmləkəçiliyə və yeni müstəmləkəçiliyə qarşı, diktator rejimlərinə qarşı mübarizəsinə həsr olunmuşdur.

Balaş Azəroğlunun yaradıcılığı ona respublikamızda dərin hörmət və şöhrət qazandırmışdır. O, Azərbaycan xalqının ən sevimli şairlərindən biridir. Onun şeirləri və poemaları çox məşhurdur, rus dilinə və ölkəmizin başqa xalqlarının dillərinə tərcümə olunmuşdur. Bu əsərlər Balaş Azəroğluna Ümumittifaq şöhrəti qazandırmışdır.

Balaş Azəroğlunun yaradıcılığı partiya və hökumət tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. O, "Şərəf Nişanı" ordeni ilə, bir neçə medal-la təltif olunmuşdur. Bu il Balaş Azəroğlu iki yüksək mükafata layiq görülmüşdür. Sovet ədəbiyyatının inkişafında böyük xidmətlərinə, səmərəli ictimai-siyasi fəaliyyətinə görə və anadan olmasının 60 illiyi ilə əlaqədar olaraq şair Balaş Allahbaxış oğlu Əbizadə(Azəroğlu) SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fərmanı ilə Xalqlar Dostluğu ordeni ilə təltif edilmişdir. Respublikamızın Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti ona Azərbaycanın xalq şairi fəxri adını vermişdir.

Hörmətli Balaş Azəroğlu! Azərbaycan KP MK, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti və respublika hökuməti adından, şəxsən öz adımdan sizi 60 illiyiniz münasibətilə, ədəbi və ictimai fəaliyyətinizə yüksək qiymət verilməsi - Xalqlar Dostluğu ordeni ilə təltif olunmağınız və sizə Azərbaycanın xalq şairi fəxri adının verilməsi münasibətilə həərətlə təbrik edirəm.

KURORT TİKİNTİSİ GENİŞLƏNİR H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

13 yanvar 1982-ci il

H.Əliyev artıq indiki beşillikdə planlaşdırılan işlərin intensiv surətdə görülməsi lüzumunu qeyd etmişdir, bunun üçün, məsələn, xüsusi tikinti təşkilatı yaradılmalıdır. Bununla birlikdə o demişdir ki, zonada tikinti işləri elmi zəmin üzərində, iqlim və landşaft şəraiti nəzərə alınmaqla, təbiətə, onun böyük sərvətlərinə ziyan vurmada aparılmalıdır. Binaların müasir və orijinal şəkildə tikilməsi, nəinki istirahətdən ötrü rahat olması, habelə öz estetik görünüşü ilə fərqlənməsi üçün arxitektura layihələşdirməsinin və tikintinin keyfiyyəti məsələlərinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır.

H.Ə.Əliyev qeyd etmişdir ki, Ümumittifaq Yalama – Nabran kurort zonasının yaradılması mühüm vəzifədir. O demişdir: Bu məsələnin həllinə həmkarlar ittifaqlarının kurortlar idarəsinin Mərkəzi Şurası, turizm və ekskursiyalar üzrə Mərkəzi Şurası, şübhəsiz, böyük yardım göstərəcəklər.

**ŞUŞADA VAQIFIN MƏQBƏRƏSİNİN AÇILIŞINDA
H.Ə.ƏLİYEVİN İŞTİRAKI.
POEZİYA EVİNİN AÇILIŞINDA
H.Ə.ƏLİYEVİN ÇIXIŞINDAN**

Şuşa

14 yanvar 1982-ci il

...Miting iştirakçılarının gurultulu alqışları altında H.Ə.Əliyev, Süleyman Rüstəm və Mirzə İbrahimov lenti kəsdi. Vaqifin məqbərəsi açıldı. Məqbərənin önünə Azərbaycan KP MK, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti və Nazirlər Soveti Dağlıq Qarabağ Vilayət Partiya Komitəsi və Vilayət xalq deputatları Soveti adından, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqı adından, Şuşa əməkçiləri adından əklillər və başqa əklillər qoyuldu.

...Həmin gün Vaqifin şeirləri və ilhamlı şairin xatirəsinə həsr olunan misralar yeni Poeziya evində də səsləndi. Poeziya evinin təntənəli açılışında Sov. İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi H.Ə.Əliyev, Şuşaya şənliklərə gəlmiş başqa qonaqlar iştirak etdilər.

H.Ə.Əliyev Poeziya evinə toplaşanlara müraciətlə dedi: Əlamətdar haldır ki, Şuşada Vaqifin məqbərəsinin təntənəli surətdə açıldığı gün Poeziya evi də açılmışdır. Görək çalışsınız ki, bu ev şəhərdə əsil poeziya mərkəzinə çevrilsin, ədəbiyyatı təbliğ etsin, şuşalıları, ilk növbədə də gəncləri, böyüməkdə olan nəslə vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə etsin, onlara gözəllik hissi aşılansın.

Şuşanın zəngin tarixi vardır... Şuşanın tarix muzeyi bunu əks etdirir.

Muzeydə toplanmış çoxlu eksponat keçmişin maddi mədəniyyətini təmsil edir. Onun bölmələrindən biri Şuşada yetişmiş, öz yaradıcılığı ilə Azərbaycanın mədəniyyət salnaməsinə çoxlu şanlı səhifə yazmış, ölkənin mənəvi həyatının xəzinəsinə töhfələr bəxş etmiş ədəbiyyat və incəsənət ustalarından bəhs edir.

...Biz muzeyin ekspozisiyası ilə maraqla tanış olduq. Ekspozisiya məharətlə tərtib edilmişdir, şəhərin tarixindən və bu günkü həyatından, ümumən respublikanın müvəffəqiyyətlərindən kifayət qədər ətraflı bəhs

edir. Siz gərək onu bundan sonra da zənginləşdirəsiniz ki, ekspozisiya Şuşanın keçmişini, onun zəhmətkeşlərinin nailiyyətlərini təbliğ edə bilsin.

Üçmərtəbəli binanın salonlarında Azərbaycanın təsviri sənət ustalarının, o cümlədən Dağlıq Qarabağ rəssamlarının əsərləri göstərilir.

...Rəsm qalereyasının açılması, şübhəsiz, yaxşı təşəbbüsdür, şəhər sakinlərinin estetik tərbiyəsinə kömək edəcəkdir. Bununla birlikdə onun fondlarını yerli rəssamların əsərləri hesabına daha da zənginləşdirmək lazımdır. Bu, onları daha da həvəsləndirər.

Əliyev Şuşanı gəzərək işlərin gedişi ilə tanış oldu, işlərin davam etdirilməsinə dair bir sıra dəyərli qeydlər və təkliflər söylədi. O dedi ki, yeni binalar tikməklə yanaşı qədim şəhərin qorunub saxlanmasına, tarixi keçmişin abidələrinə də xüsusi fikir vermək lazımdır. Şuşa qədərbilən şairlər, musiqiçilər, rəssamlar məskəni kimi məşhur olmuşdur. Buranın havasında poeziya və musiqi duyulur, təbiət özü yaradıcılığa ruhlandırır, ilham gətirir. Zənnimizcə, burada mədəniyyət ustaları üçün yaradıcılıq evi tikmək məqsədəuyğun olardı.

DAĞLIQ QARABAĞ FƏALLARININ YIGINCAĞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

Sepanakert (Xankəndi – red.)

14 yanvar 1982-ci il

Bu gün biz ondan başladığımız ki, Şuşa şəhərinə getdik, görkəmli Azərbaycan şairi Vəqifin məzarı üstündə ucaldılan əzəmətli məqbərənin açılışında iştirak etdik. Molla Pənah Vəqif poeziyamızın korifeyidir, insanın və doğma torpağın gözəlliyinin ilhamlı nəğməkarıdır, onun gözəl şeirləri xeyrin və ədalətin təntənəsinə inam oyadır. Vəqif həm də xalqlar dostluğunun böyük carçısı kimi şöhrət qazanmışdır. Vəqifin böyük xidməti ondan ibarətdir ki, hakimiyyət uğrunda daxili çəkişmələrin, müharibələrin, zorakılığın və zülmün hökm sürdüyü mürəkkəb bir şəraitdə o, dahiyənə bir uzaqgörənliklə xalqın yeganə nicat yolunu Rusiya ilə yaxınlaşmaqda görürdü. O, özünün bütün diplomatik söylərini, şairlik istedadını bu işə həsr etmişdir. Məqbərənin açılışı şərafinə keçirilən bugünkü mitinq öz həmvətənlərini xoşbəxt və azad görmək arzusu ilə yamış şairə və vətəndaşa xalq məhəbbətinin daha bir ifadəsi oldu.

Biz Şuşanın tarixi, xatirə yerləri ilə tanış olarkən razılıq hissilə qeyd etdik ki, son illər şəhərdə böyük dəyişikliklər baş vermişdir. Məlum olduğu kimi, 1976-cı ildə Azərbaycan KP MK və respublikanın hökuməti Şuşa şəhərində kurort kompleksini daha da inkişaf etdirmək tədbirləri haqqında qərar qəbul etmişlər. Qərarda tarix və memarlıq abidələrinin bərpa edilməsi və qorunub saxlanması ilə əlaqədar məsələlər də nəzərdə tutulmuşdur. Həmin sənədin yerinə yetirilməsi üçün az iş görülməmişdir. Xeyli yeni çoxmərtəbəli yaşayış evi, məktəb, texnikumdan ötrü yataqxana, ictimai bina, sağlamlıq ocağı tikilmişdir. Bu, sevindiricidir...

Biz şəhərə baxarkən faydalı təkliflər, o cümlədən ötən əsrin məşhur şairəsi Xurşudbanu Natəvanın evinin bərpası haqqında təkliflər eşitdik. Zənnimizcə, həmin məsələlər müvəffəqiyyətlə həll ediləcəkdir. Azərbaycan KP MK, respublika hökuməti müasir dövrün tələbləri, keçmiş və indiki dövr haqqında fikirlərimiz nəzərə alınmaqla Şuşa şəhərinin Azərbaycanın əsil mədəniyyət, şəhərsalma, arxitektura və incəsənət incisinə çevrilməsi üçün əllərindən gələni etməyə hazırdırlar...

Şuşada poeziya evi açıldı. Onun açılışında şairlər öz şeirlərini oxudular... Vaqifə məhəbbət ifadə olunurdu. Nə demək olar, yaxşı başlanğıcdır, ümidvarıq ki, yeni poeziya evi Şuşada ədəbi yaradıcılığın inkişafına, xalqların dostluq və qardaşlığının daha da möhkəmlənməsinə xidmət edəcəkdir.

Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, burada, Şuşada keçirilən şənliklərdə Vaqif poeziya gününü ənənəyə çevirmək ideyası meydana gəlmişdir. Respublikamızda Nizami, Sabir, Yesenin, Səməd Vurğun poeziya günləri keçirilir və onlar ənənəyə çevrilmişdir. Ədəbiyyatçılar, zəhmətkeşlərin nümayəndələri həmin günlərdə şairlərin abidələri qarşısına toplaşib şeir oxuyurlar. Belə günlər böyük bədii hadisəyə çevrilir, ölkəmizin xalqlarının dostluq və qardaşlığının möhkəmlənməsinə kömək edir. Zənnimcə, Vaqif poeziya günləri də bu gözəl ənənəni zənginləşdirirdi...

Bütün bunlar barədə danışarkən mən adamların ünsiyyətinin – mənəvi-şəxsi ünsiyyətinin böyük əhəmiyyətini bir daha dönə-dönə qeyd etmək istəyirəm. Ona görə də mən belə hesab edirəm ki, bu günkü gün vilayət və respublika üçün xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Dağlıq Qarabağa respublikamızın görkəmli mədəniyyət və elm xadimləri, yaradıcılıq İttifaqlarının rəhbərləri, yazıçılar, şairlər, bəstəkarlar, rəssamlar, kinematoqrafçılar, Elmlər Akademiyasının prezidenti başda olmaqla, alimlər gəlmişlər. Yəqin ki, Stepanakertə (Xankəndinə – red.) və Şuşaya eyni vaxtda hələ heç zaman Azərbaycandan bu qədər çox elm və mədəniyyət xadimi gəlməmişdir. Belə bir səfərin təşkil olunması yaxşıdır...

Biz belə hesab edirik ki, bu cür görüşlər çox faydalı və lazımlıdır. Yazıçılarımızın, şairlərimizin, bəstəkarlarımızın, rəssamlarımızın, kinematoqrafçılarımızın, alimlərimizin bu gün Şuşada, Stepanakertdə (Xankəndində – red.) gördükləri onların gələcək yaradıcılıq, elmi fəaliyyəti üçün böyük həyat materialıdır. Çünki onlar Dağlıq Qarabağın necə diqqətəlayiq müvəffəqiyyətlər qazandığını, qədim Şuşada şəhərin baş vermiş dəyişiklikləri tam əyani şəkildə gördülər, vilayətdə bizim bütün çoxmillətli Azərbaycan respublikası üçün səciyyəvi olan yüksək əmək coşqunluğu və siyasi fəallıq, dostluq, qardaşlıq, beynəlmiləçilik şəraiti olduğunu duyduqlar.

...Ümidvaram ki, Azərbaycanın Dağlıq Qarabağa gəlmiş mədəniyyət, incəsənət ustaları, alimləri bu günkü günü layiqincə qiymətləndirəcəklər, yaddan çıxarmayacaqlar...

Bununla birlikdə bu günkü görüşlər, sözsüz, Dağlıq Qarabağın mə-

dəniyyət xadimlərinin bütün respublikanın mədəniyyət xadimləri ilə yaradıcılıq əlaqələrinin möhkəmlənməsinə kömək edəcəkdir. Burada Yazıçılar İttifaqının şöbəsi fəaliyyət göstərir, rəssamlar, musiqiçilər, dram teatırı vardır, mənəvi həyatı inkişaf etdirmək üçün hər cür şərait yaradılmışdır. İstərdik ki, Dağlıq Qarabağın və respublikamızın başqa regionlarını ziyalı qüvvələrinin qarşılıqlı fəaliyyəti bütün çoxmillətli sosialist mədəniyyətimizin böyük tərəqqisi naminə müvəffəqiyyətlə inkişaf etsin.

AZƏRBAYCAN KP MK-da QƏBULDA H.Ə.ƏLİYEVİN ÇIXIŞINDAN

19 yanvar 1982-ci il

Yanvarın 19-da Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi H.Ə.Əliyev SSRİ Bəstəkarlar İttifaqı idarə Heyətinin birinci katibi, SSRİ xalq artisti, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı T.N.Xrennikovu qəbul etmişdir.

Bakıda və Sumqayıtda çıxış edəcək görkəmli sovet musiqiçisini mehribancasına salamladıqdan sonra H.Ə.Əliyev demişdir ki, bəstəkarın musiqi sənətinin bütün janrlarında öz ifadəsini tapmış gözəl yaradıcılığı Bəstəkarlar İttifaqının rəhbəri vəzifəsində T.N.Xrennikovun çoxillik səmərəli həvəskarlarının rəğbətini qazanmış, əsil xalq sərvəti olmuşdur. O, SSRİ fəaliyyətini, ölkədə musiqi prosesinin, o cümlədən qardaş respublikalarda milli bəstəkarlıq məktəblərinin inkişafı yolunda onun göstərdiyi səylərini qeyd etmişdir.

Söhbət zamanı musiqi sənətinin daha da inkişaf etdirilməsi, qardaş sovet xalqlarının mədəniyyətləri arasında qarşılıqlı əlaqələrin və qarşılıqlı zənginləşmənin möhkəmləndirilməsi məsələlərinə toxunulmuş, SSRİ Bəstəkarlar İttifaqının bu işdə rolundan bəhs edilmişdir.

T.N.Xrennikov Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin böyük müvəffəqiyyətlərini, bu işdə görkəmli musiqiçi, ictimai xadim və vətəndaş Üzeyir Hacıbəyovun böyük xidmətini göstərərək Azərbaycanda musiqi mədəniyyətinin təbliği sahəsində çox iş görüldüyünü, respublika partiya təşkilatının bu işdə fəal iştirakını qeyd etmişdir. O göstərmişdir ki, bundan əvvəl Bakıda olduğu vaxtdan ötən təqribən iyirmi il ərzində şəhərin simasında, mədəni həyatda diqqətəlayiq dəyişikliklər baş vermişdir.

Söhbətin axırında H.Ə.Əliyev Tixon Nikolayeviç Xrennikova respublikamızda müvəffəqiyyətlə çıxış etməyi, yaradıcılığında və çoxcəhətli ictimai işində yeni nailiyyətlər arzulamışdır.

CƏFƏR CABBARLININ EV-MUZEYİNİN AÇILIŞI

Bakı

22 mart 1982-ci il

Cəfər Cabbarlının adı Azərbaycanda dramaturgiyanın, səhnə sənətinin və kinematoqrafin təşəkkülü və inkişafı ilə qırılmaz surətdə bağlıdır. Doğma xalqının nəğmakarı olan C.Cabbarlı əsil beynəlmiləlçi idi, özünün bütün ilhamlı yaradıcılığı ilə xalqların dostluğu və qardaşlığı ideyalarını bərqərar edirdi. H.Sultanov küçəsində yaşadığı 44 nömrəli evdə xatirə muzeyinin yaradılması yazıçıya hörmət və məhəbbətin ifadəsi olmuşdur. Martın 23-də xatirə muzeyi təntənəli surətdə açılmışdır.

Sov.İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyünə namizəd, Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi H.Ə.Əliyev, Azərbaycan KP MK bürosunun üzvləri və büro üzvlüyünə namizədlər sovet mədəniyyətinin nümayəndələri, xarici qonaqlar təntənəli mərasimdə iştirak edirdilər.

CƏFƏR CABBARLININ ABİDƏSİNİN AÇILIŞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

22 mart 1982-ci il

... Baharın bu gözəl çağında biz mədəniyyətini görkəmli xadimi Cəfər Cabbarlının abidəsini açırıq. Cəfər Cabbarlı tarixdə misli görünməmiş müzəffər ictimai ədalət cəmiyyətinin təşəkkül tapdığı, dramatik vəziyyətlərlə dolu olan çox mürəkkəb bir dövrdə ədəbiyyata gəlmişdir.

... Cabbarlı yaradıcılığı qədim Azərbaycan torpağının yeniləşməsinin, çiçəklənməsinin parlaq rəmzi oldu.

İcazə verin, Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin, Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin və respublika Nazirlər Sovetinin tapşırığı ilə, Cəfər Cabbarlının abidəsini açaq.

Cabbarlının həyatı öz böyük bədii istedadını xalqa, xidmət göstərməyə həsr etmiş möhkəm əqidəli və coşğun ehtiraslı döyüşçünün, alovlu vətəndaşın həyatıdır.

... Şəxsiyyəti dövr, zaman yetişdirir. Çox böyük, orijinal və parlaq istedad sahibi olan Cəfər Cabbarlı da Azərbaycanda Sovet hakimiyyətinin yaradılması və möhkəmləndirilməsi uğrunda, geniş xalq kütlələrini müstəqil tarixi yaradıcılığa qaldıran və ruhlandıran mübarizə yetişdirmiş, yeni mədəniyyətin ön cərgəsinə irəli çəkmişdir.

Lakin şəxsiyyət də dövrün, zamanın ən mühüm xüsusiyyətlərini ifadə edərək onu səciyyələndirir. Cəfər Cabbarlı məhz belə xadim idi, o, yeni həyat yaradılmasının mürəkkəb, çətin lakin müzəffər prosesində öz istedadını bütün qüdrəti ilə əks etdirmişdir, əsərlərində öz dövrünün fəlsəfəsini və psixologiyasını, dövrlər arasındakı qırılmaz əlaqəni, xalqın tarixi müqəddəratının rəşadətli səhifələrini açıb göstərmişdir.

Şair, nəşir və dramaturq Cabbarlının yaradıcılığı çoxşaxəlidir. Onun gördüyü işlər sözün əsl mənasında yorulmaz əmək fədaisinin hünəridir. O, müasir Azərbaycan dramaturgiyasının bünövrəsini qoymuşdur, bu dramaturgiyanın inkişafının əsas istiqamətlərini müəyyən etmişdir, Azərbaycan xalqının və bir çox başqa xalqların teatr mədəniyyətini zənginləşdirən qiymətli töhfələr vermişdir. Bizim bütün, müasir dram sənətimiz müəyyən mənada Cabbarlı teatrının bəhrəsidir. Mirzə Fətəli Axun-

dovun və Cəlil Məmmədquluzadənin böyük ənənələrini inkişaf etdirib zənginləşdirən Cabbarlı teatr yaradıcılığının həqiqi novatoru olmuş, Azərbaycan səhnəsində bu gün gözəl səmərə verən yeni ənənələrin əsasını qoymuşdur.

Azərbaycan kino sənətinin təşəkkülü, o illərin dram və opera səhnələrinin ən yaxşı tamaşaları, parlaq publisistika və dərin professional teatr tənqidi Cabbarlının adı ilə bağlıdır. Bu mühüm yaradıcılıq sahələrinin hər birində Cabbarlı həqiqi novator olduğunu göstərdi.

Cəfər Cabbarlı Azərbaycanda sosializm realizminin banilərindən biridir. Onun yeni ədəbiyyat və sənətin ən mühüm prinsipini qeyri-adi qüvvə ilə və yetkinliklə təcəssüm etdirən əsərləri Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində bütöv bir dövrü səciyyələndirən çox əhəmiyyətli ideya bədii hadisədir. Bu əsərlər bütün çoxmillətli sovet ədəbiyyatının ən yüksək nailiyyətləri sırasına möhkəm daxil olmuşdur. Cabbarlının rolu həm də bununla səciyyələnir ki, o, öz əsərləri ilə Azərbaycan ədəbiyyatını mədəniyyət ustalarının yerinə yetirdiyi bədii-estetik vəzifələr səviyyəsinə qaldırmışdır.

Cabbarlının simasında Azərbaycan mədəniyyəti elə bir yeni tipli sənətkar tapdı ki, onun üçün ədəbiyyat və sənət yalnız real həyatı əks etdirmək vasitəsi deyildi, həm də həyatın mürəkkəb inkişafına fəal müdaxilə etmək vasitəsi idi.

"Dövrün ictimai sifarişi"nə, ölkəni yenidən qurmaq uğrunda xalqın mübarizəsinə əsaslanan dəqiq, aydın, döyüşkən həyat mövqeyi - bir sənətkar və vətəndaş kimi Cabbarlının başlıca xüsusiyyətləri bunlardır.

Bütün dolğun və çoxcəhətli real həyatla qırılmaz əlaqə - onun ədəbi irsinin ən qiymətli cəhətidir. Öz ideyalarını, süjetlərini, gözəl obrazlarını həyatımızdan alırdı. Onun əsərlərində zamanın ən vacib problemləri, gündəlik həyatın ən kəskin məsələləri yüksək istedadla əks olunur və dərin fəlsəfi məna ilə səslənirdi. Bu gün də Cəfər Cabbarlının tarix dərsləkləri qədər dürüst məlumat verən yüksək bədii əsərləri üzrə öyrənmək mümkündür.

"Sevil", "Almaz", "1905-ci ildə", "Yaşar" - unudulmaz dövrün salnaməsinin parlaq səhifələridir. Bu əsərlərin qəhrəmanları səhnədən həyata - müxtəlif millətlərin dilləri səslənən gur, qaynar həyata adlayaraq xalqların qarşısında sürətli sosial və mənəvi prosesin geniş üfüqlərini açan yeni gözəl dövrün yaradıcılarına çevrilirdilər.

Cəfər Cabbarlının yaradıcılıq vüsəti özünün zənginliyi və rəngarəngliyi ilə valeh edir. O, xalqımızın qədim dövrünün, azadlıq mübarizəsi

tarixinin parlaq lövhələrini yaratmış, doğma yurdumuzda dəyişikliklərinin pafosunu, zəmanəmizin qəhrəmanlarının qüdrət və əzəmətinə tərənnüm etmiş, istismarçı cəmiyyətin, altun və mənsəbpərəstlik dünyasının eybəcərliklərini sarsıdıcı tənqid atəşinə tutmuşdur.

Cabbarlı Şərq qadınının məzlum vəziyyətinə qarşı bədii sözün nəhəng qüvvəsi ilə mübarizə aparmış, qadının azadlığa çıxmasını təsvir etmiş, unudulmaz qadın obrazlarının bütöv bir silsiləsini yaratmışdır.

Onun hər əsəri keçmişin qalıqlarına qarşı, dini xurafata və cəhalətə, zərərli adət-ənənələrə, milli ədavətə qarşı, tərəqqiyə əngəl törədən nə varsa hamısına qarşı mübarizədə, bütün xalqın qüdrətli silahına çevrilirdi. Cəfər Cabbarlı dramaturgiyasının heç bir zaman zəifləməyən qüdrəti onun yüksək ideya qüvvəsindədir, prinsipliliyində və mənəvi paklığındadır.

Cabbarlı əsərlərinin bədii təsir qüvvəsi o qədər böyük idi ki, elə bil kitabla oxucu arasında, səhnə ilə tamaşaçı arasında hədd yox olurdu. "Sevil" pyesinin tamaşalarında əsərin qəhrəmanı öz çadrasını başından çıxarıb atarkən tamaşa salonunda onlarca yeni Sevil qətiyyətlə ayağa qalxıb çadrasını atırdı. Möhkəm iradəli, zirək, vüqarlı və cəsarətli Almaz yüzrlə Azərbaycan qadınının vətənpərvərlik hünəri göstərməyə ruhlandırır. Onlar kənd rayonlarında işləməyə gedir, kənddə kəskin mübarizəyə cəsarətlə qoşulurdular.

... "Aydın", "Oqtay Eloğlu" qəhrəmanlarının faciəsi salondakılarda dərin kədər hissi oyatmaqla yanaşı, adamları, burjuaziya cəmiyyətinin eybəcərliklərinə bərkənən münasibət ruhunda tərbiyə edirdi...

Əsl sənətin güclü təsiri belədir. Həmin illərin oxucuları və tamaşaçıları sənətkarın əqidəsindən yüksək mənəvi-estetik qüvvə alaraq böyük həyat səhnəsində aparılan mübarizənin fəal iştirakçıları olurdular. Cəfər Cabbarlının əsərləri bu gün də tamamilə aktualdır, bu əsərlər bizi yeni dünya və yeni insan uğrunda coşğun fəaliyyətə, açıq döyüşə səsləyir.

Cəfər Cabbarlının bir sənətkar və bir vətəndaş kimi yetkinləşməsində rus ədəbiyyatının çox böyük rolu olmuşdur. Əsl milli yazıçı olan, xalq hikmətindən bəhrələnən Cəfər Cabbarlı doğma mədəniyyəti rus və dünya klassikasının ənənələri və bədii-estetik nailiyyətləri ilə zənginləşdirmişdir. O, ustad bir tərcüməçi kimi böyük yaradıcılıq rəşadəti göstərərək doğma Azərbaycan mədəniyyətinin üfqlərini genişləndirmiş, Lev Tolstoyun qüdrətini və dühasını, Şekspirin fəlsəfi dərinliyini, Şillerin romantizmini, Maksim Qorkinin həqiqətpərvər yaradıcılığını Azərbaycan oxucusuna çatdırmışdır.

Cəfər Cabbarlı vahid, çoxmillətli sovet ədəbiyyatının banilərindən, təməl daşını qoyanlardan biri idi. O, ölkənin, bir çox respublikaların mədəniyyət xadimləri, teatrları və bədii kollektivləri ilə sıx yaradıcılıq əlaqəsi saxlayırdı. Cəfər Cabbarlı Maksim Qorkinin ölkəmizdə müxtəlif dillərdə yaradılan vahid "çoxtayfalı" ədəbiyyatın təşəkkülü adlandırdığı böyük tarixi prosesin bilavasitə fəal iştirakçısı idi. O öz yaradıcılıq və vətəndaşlıq qayəsini sovet yazıçılarının birinci qurultayının tribunasından bütün ölkəyə bəyan edərək demişdi: "Sovet yazıçısının məqsədi böyük quruluşumuzu əks etdirmək, öz həmvətənlərini və qəhrəmanlarını yeni qələbələr üçün səfərbərliyə almaqdır". Sənət dostları, Azərbaycan ziyalılarının bütün nəsilləri üçün xalqa sədaqət və fədakarlıqla xidmət etməyin yüksək mənəvi örnəyi olan Cabbarlı eyni zamanda bu böyük quruculuğun iştirakçısı və carçısı idi.

Azərbaycan ədəbiyyatı və incəsənəti Cabbarlı ənənələrinə sadıqdır. Onun əməlləri, arzu və istəkləri müasir şairlərin və nəşirlərin, teatr və kino xadimlərinin əsərlərində yaşayır. Onların professional, ideya-bədii səviyyəsi yüksəlmişdir. Yeni həyatın tarixi yürüşünü hərtərəfli, bütün çalarları ilə tərənnüm edən, əsl istedad bəhrəsi olan əsərlərin sayı getdikcə artır.

... Elə buna görə Cabbarlı bizim müasirimizdir, indi də bizimlə, bütün ölkəmizlə birlikdə addımlayır.

Vətənimizin
Verimli torpağı,
geniş çölləri,
Çalışqan ərləri,
igid elləri

vardır deyən sənətkar bu ilhamlı misralarda sanki bizim günləri qələmə almışdır.

... Cabbarlının öz qəhrəmanlarını yaratdığı vaxtdan neçə-neçə illər keçmişdir. Bu qəhrəmanların arzu və amallarının bir çoxu indi həqiqətə çevrilmişdir. Lakin Cabbarlı əsərlərinin yaradıcı qüvvəsi, həyatverici günəş enerjisi bu gün də vətənə xidmət göstərir və həyatın bu günkü parlaq, gur ahəngində biz Cəfər Cabbarlının mərd səsinə aydın eşidirik.

... Cabbarlının həyat yolu və yaradıcılıq taleyi heyramızdır. O, az yaşasa da, qoyub getdiyi zəngin ədəbi irs Azərbaycan ədəbiyyatı və incəsənətinin tarixində bütöv bir dövr təşkil edir. Cabbarlının ədəbi irsi xalqın qəlbində və şüurunda, müasirlərimizin adlarında və əməllərində,

yeni-yeni oxucu və tamaşaçı nəsillərinə sənətkarın mənəvi təsirinin zəifləmək bilməyən güşəsində yaşayır. Bax, budur görkəmli sənətkarın ölməzliyi. Cəfər Cabbarlı ədəbi irsi daşda və tuncda, küçələrin, meydançaların və mədəniyyət ocaqlarının adlarında, ədəbiyyatşünasların əsərlərində və yazıçıların, bəstəkarların, rəssamların yaradıcılığında əbədiləşmişdir. Bu gün Bakının yaraşıqlı guşəsində açılan Cabbarlı abidəsi Vətəninə, Azərbaycan xalqının öz böyük oğluna ehtiram və məhəbbətinin yeni parlaq təzahürüdür.

Əbədiyyət və abidə - bir kökdən olan sözlərdir. Bu gün açdığımız abidə bir daha sübut edir ki, Cəfər Cabbarlı xalqın qəlbində və hafizəsində əbədi yaşayacaq.

... Abidənin önünə Azərbaycan KP MK, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin Rəyasət Heyəti və Nazirlər Soveti adından, Bakının və onun rayonlarının zəhmətkeşləri adından, SSRİ və Azərbaycan SSR yazıçılar ittifaqları, digər yaradıcılıq ittifaqları və təşkilatlar adından səbət-səbət çiçək qoyuldu.

* * *

Cəfər Cabbarlının qranitdən yonulmuş fiquru hündür pyedestal üzərində ucalır. Yazıçı ayaq üstə, dərin düşüncələrə dalmış vəziyyətdə təsvir edilmişdir. Görkəmli söz ustasının obrazı onun parlaq yaradıcılığına xas olan realizm və romantik coşğunluq mücəssəməsidir. Abidə heykəltəraş Azərbaycan SSR əməkdar incəsənət xadimi M.Mirqasimovun və arxitektör Y.Qədimovun layihəsi əsasında yaradılmışdır. Onun hazırlanmasında RSFSR əməkdar mədəniyyət xadimi P.Nosov iştirak etmişdir. Vağzalyanı meydana yaradılmış yeni heykəltəraşlıq – arxitektura ansamblı görkəmli yazıçı və vətəndaşın obrazını bədii inandırıcılıqla əks etdirir, Azərbaycan paytaxtının hüsnünə yaraşlıq verir.

H.Ə.ƏLİYEVİN RESPUBLİKA KOMSOMOLUNUN XXXI QURULTAYINDAKI NİTQİNDƏN

3 aprel 1982-ci il

...Dostlar, siyasi mahnının, vətənpərvərlik, vətəndaşlıq məzmunlu mahnıların təbliğini xeyli yaxşılaşdırmaq lazımdır...

Diqqəti daha bir məsələyə cəlb etmək istərdik. Azərbaycan adları dünya ədəbiyyatı xəzinəsinə daxil olan Nizami, Xaqani, Tusi, Füzuli, Nəsimi, Natəvan, Vaqif, M.F.Axundov, Sabir, C.Məmmədquluzadə, M.S.Ordubadi, C.Cabbarlı, Üzeyir Hacıbəyov, S.Vurğun və bir çox başqa yazıçıların, şairlərin, bəstəkarların, alimlərin vətənidir. Gənclərimiz də korifeylərin yaradıcılığına, Azərbaycan xalqının çoxəsrlik tarixi ərzində yaradılan bütün mənəvi sərvətlərə yaxşı bələd olmalıdırlar. Lakin böyük mənəvi irsə dərin ehtiram bəsləməklə yanaşı, Azərbaycan tarixinin şanlı səhifələri ilə fəxr etməklə yanaşı qeyd etməliyik ki, xalqın inkişafının ən gözəl dövrü keçmişdə yox, indidə və gələcəkdədir.

Tarixi, mənəvi irsə diqqətlə, dəqiq sinfi mövqelərdən yanaşmaq lazımdır. Biz keçmişin təcrübəsinə və nailiyyətlərinə daha da irəliləmək, inkişaf etmək üçün müraciət edirik. İncəsənət ustalarının vəzifəsi məhz xalqımızın yaratdığı mənəvi sərvətləri yaradıcılıqla saf-çürük etməkdən, bunlarla müasir mədəniyyətimizi zənginləşdirməkdən ibarətdir. Vəzifə ölkəmizin qardaş xalqlarının mədəniyyətinin, dünya mədəniyyətinin nailiyyətlərindən geniş istifadə etməkdən ibarətdir – əsil mənəvi tərəqqinin yolu bax, budur...

YÜKSƏK MÜKAFATLARIN TƏQDİMETMƏ MƏRASİMİNDƏ H.Ə. ƏLİYEVİN ÇIXIŞINDAN

15 may 1982-ci il

... Bu gün bu salonda kənd təsərrüfatı istehsalının inkişafında fərqlənmiş tarla və ferma qabaqcılları, partiya və sovet işçiləri ilə birlikdə respublikanın yaradıcı ziyalılarının iki nümayəndəsi - Azərbaycan xalq yazıçısı Əli Vəliyev və SSRİ xalq rəssamı Mikayıl Abdullayev də mükafat alırlar. Bu təsadüfi deyil, çünki mədəniyyət xadimlərimizin yaradıcılığı xalq ilə, fəhlə sinfinin və kolxozçu kəndlilərin həyatı ilə sıx bağlıdır. Cəmiyyətimizin böyük nailiyyətlərindən, bu istedadlı sənətkarlar gözəl əsərlər yaradır, çoxmillətli sovet mədəniyyətinin bayrağını yüksəklərə qaldırırlar.

Belə diqqətəlayiq sənətkarlar sırasında Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindən biri Əli Vəliyev layiqli yer tutur. Ədəbiyyatın inkişafında xidmətlərinə görə və anadan olmasının 80 illiyi ilə əlaqədar olaraq o, SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fərmanı ilə Oktyabr İnqilabı ordeninə layiq görülmüşdür.

Əli Vəliyevin yaradıcılıq yolu Azərbaycanın tarixi ilə qırılmaz surətdə bağlıdır. O, ədəbiyyata 1924-cü ildə yazdığı kiçik bir povestlə gəlmişdir. Həmin povest və yazıçının bütün sonrakı əsərləri respublikamızın coşqun sosial-iqtisadi inkişafını parlaq surətdə əks etdirir.

Əli Vəliyev oxucuların rəğbətini qazanmış, sosializm realizmi mövqelərindən yazılmış, yeni həyat quruculuğunun çoxcəhətli proseslərini dərinlən və obyektiv surətdə əks etdirən bir çox əsərlərin müəllifidir. Zəngin Azərbaycan folklorundan geniş və məharətlə istifadə etmək, ana dilinin incəliklərinə dərinlən bələd olmaq onun yaradıcılıq üslubunun səciyyəvi xüsusiyyətidir.

Yazıçının sanballı əsərlərindən biri də müharibədən əvvəlki Azərbaycan kəndində baş vermiş əsaslı dəyişikliklərdən bəhs edən "Qəhrəman" romanıdır. Böyük Vətən müharibəsində vətəndaşlıq borcunu şərəflə yerinə yetirib cəbhədən qayıtmış yazıçı "Müharibə hekayələri"ni yazarkən keçirdiyi hisslərin dərin təsiri altında sülhün qorunması mövzusunə müraciət edir, bəşəriyyətə qarşı yeni cinayətə yol verməməyə çağırır.

Əli Vəliyevin müharibədən sonrakı dövrdə yazdığı əsərlərin başlıca məzmununu Azərbaycan kəndinin növrağı, onun müvəffəqiyyətləri və problemləri təşkil edir. "Turachiya gedən yol", "Budağın xatirələri" romanlarında, "Zəngəzur qartalları" oçerklər kitabında və başqa kitablarda müəllif kəndin növrağından, onun coşğun inkişafından canlı bir dildə söhbət açır, eyni zamanda yeniliyin sonu çatmış köhnəliyə qarşı mübarizəsi gedişində meydana çıxan ziddiyyətləri təhlil edir.

Bir sözlə, Əli Vəliyevin yaradıcılıq yolundan danışarkən biz bir daha qeyd edirik ki, o, böyük yazıçı və əsil vətənpərvərdir, 1924-cü ildə sıralarına qoşulduğu kommunistlər ordusunun sədaqətli əsgəridir. Əli Vəliyev uzun illər məsul vəzifələrdə işləmiş, "Kommunist" respublika qəzetinin redaktoru, Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının katibi olmuş, bir sıra jurnalların yaradıcı kollektivlərinə rəhbərlik etmişdir. Bütün vəzifələrdə o özünü işinin vurğunu olan, doğma xalqına sədaqət bəsləyən vicdanlı kommunist kimi göstərmişdir. Bütün bu gözəl keyfiyyətlər onun yaradıcılığında da özünün əksini tapmış, yazıçının əsərlərinin yüksək ideya bədii pafosunu müəyyən etmişdir.

Əli Vəliyev ömrünün doqquzuncu onilliyinə qədəm qoymuşdur. Biz şadiq ki, o əvvəlki kimi yenə də qəlbən cavandır. Yazıçı həmişəki kimi yenə də tez-tez respublikanın kənd əməkçilərinə qonaq gedir, kəndlərdə, yaylaqlarda öz gələcək kitabları üçün yeni-yeni mövzular axtarıb tapır.

Sovet təsviri sənətinin inkişafında xidmətlərinə görə və anadan olmasının 60 illiyi ilə əlaqədar olaraq SSRİ xalq rəssamı Mikayıl Abdullayev Xalqlar Dostluğu ordeni ilə təltif edilmişdir. O öz yaradıcılığı ilə Azərbaycan mədəniyyətinin nailiyyətlərini artıran, ölkəmizdə və bütün planetdə bu mədəniyyətə şöhrət qazandıran görkəmli sənətkarlar dəstəsinə məxsusdur.

Mikayıl Abdullayev yorulmaq bilməyən sənətkardır, öz şərəfli peşəsinə son dərəcə sədaqətlidir. Onun istedadı özünü hələ V.İ.Surikov adına Moskva Rəssamlıq İnstitutunda təhsil aldığı illərdə göstərmişdir. O, sonrakı dövrdə də ustalığını yorulmadan təkmilləşdirir, yaradıcılıq diapazonunu genişləndirir, Azərbaycan rəssamlıq məktəbinin inkişafına layiqincə xidmət göstərir.

Öz xarakteri etibarı ilə rəngkarların işi çoxcəhətlidir, onlar boyaların çox zəngin palitrasından istifadə edirlər. Əgər sənətkar bu zəngin palitradan böyük zövqlə, səmərəli istifadə edərsə, həmişə parlaq nəticələr qazanır. M.Abdullayevin yaradıcılığı isə o qədər çoxcəhətlidir ki, hər ye-

ni əsərində öz nəcib duyğularını və arzularını kətan üzərində ifadə etmək üçün sanki yeni-yeni boyalar tapır.

Bəlkə də həyatın elə bir sahəsi yoxdur ki, rəssam öz əsərlərində onu əks etdirməsin. Çox böyük müvəffəqiyyət qazanan ilk əsəri "Mingəçevir işıqları" rəsmidir. Bu əsəri o hələ tələbəlik illərində yaratmışdır. M. Abdullayev seçdiyi mövzuya sonralar da sadıq qalmışdır. O, əmək qəhrəmanlarının portretlərinin böyük bir qalereyasının müəllifidir, onları sevdikləri işlə məşğul olduqları vəziyyətdə təsvir edir. Rəngkar qəhrəman neftçilərin, kənd əməkçilərinin hünərinə müraciət edir, həmişə həyatın qaynağındadır...

Azərbaycanın dəniz neftçiləri arasında əks etdirən əsər rəngkarın ən yaxşı əsərlərindən biridir. Bu əsər respublikanın və bütün ölkənin ictimaiyyəti tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş, bir sıra sərgilərdə müvəffəqiyyətlə nümayiş etdirilmişdir.

Qadın obrazlarının yaradılmasına rəssam çoxlu qüvvə sərf etmiş, həmin obrazlarda əməkçi qadınlarımızın təbii gözəlliyini, zəhmətsevərliyini və qəhrəmanlığını ifadə etmişdir. Azərbaycan ədəbiyyatının klassikləri Nizaminin, Füzulinin və başqalarının, habelə sovet müəlliflərinin süjetlərinə onun çəkdiyi kompozisiyalar maraqlıdır. Nəsiminin M. Abdullayev tərəfindən yaradılmış portreti böyük şairimizin obrazını əks etdirən digər rəssamlarımızın əsərləri üçün əsas olmuşdur.

Xarici ölkələrə səfərlərin təsiri altında M. Abdullayev həmin ölkələrin təbiətindən, həyatından, adamlarından bəhs edən gözəl əsərlər yaratmışdır. Əlamətdar haldır ki, Hindistana həsr etdiyi əsərlər silsiləsinə görə o, Cəvahirıl Nehru mükafatına layiq görülmüşdür. Rəssamın əsərləri ölkəmizin ən yaxşı muzeylərində və xaricdə nümayiş etdirilir və saxlanılır. Bütün sərgilərdə onun əsərləri istər mütəxəssislərin, istərsə də geniş tamaşaçı kütləsinin daim diqqət mərkəzində olur.

SSRİ Rəssamlıq Akademiyasının müxbir üzvü Mikayıl Abdullayev yaradıcı gənclərin tərbiyəsinə çoxlu qüvvə və vaxt sərf edir. O, ictimai-siyasi həyatda fəal iştirak edir, Azərbaycan KP MK tərkibinə seçilmiş, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatı, respublika Ali Sovetinin sədri olmuşdur...

Vətənin yüksək mükafatları sevindirir və ruhlandırır. Lakin eyni zamanda bu mükafatlar daha yaxşı işləməyi, daha yüksək məqsədə nail olmağı tələb edir.

QARA QARAYEVİN DƏFN MƏRASİMİNDƏ H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

Bakı

18 may 1982-ci il

Hər birimizə əziz və yaxın olan görkəmli musiqiçi və gözəl insan, partiyamızın və xalqımızın sədaqətli oğlu Qara Əbülfəz oğlu Qarayevlə kədərli vida dəqiqələrinin gəlib çatdığı fikri ilə razılaşmaq çətindir, mümkün deyildir.

Biz zəmanəmizin böyük bəstəkarını, bütün həyatını xalqa xidmət işinə həsr etmiş bir sənətkarı son mənzilə yola salırıq. Musiqi xalqın canıdır. Qara Qarayev də onun dərinliklərinə nüfuz etmiş, Azərbaycan xalqının arzu və istəklərinin ifadəçisi olmuşdur.

Qüdrətli istedad sahibi olan vətənpərvər sənətkar Qara Qarayev doğma Azərbaycan, bütün ölkə mədəniyyətinin inkişafına, dünya musiqi mədəniyyəti xəzinəsinə böyük töhfə vermişdir. Onun gözəl əsərləri bəstəkarın yalnız özünə xas olan əlvan musiqi boyaları ilə, Qarayev koloriti ilə, yüksək ideyalılığı, həqiqi vətəndaşlıq ruhu ilə fərqlənir, bu əsərlər professionalizm zirvələridir. Qara Qarayev fəlsəfi düşüncələr və bəşəri duyğularla zəngin olan öz ecazkar musiqisi ilə insanlara daha yaxşı yaşamaqda və işləməkdə, əsil sərvətlərə daha mükəmməl yiyələnməkdə, mədəni kamilliyə can atmaqda kömək edir.

Qara Qarayev bizə özünün bədii dəyərinə görə valehedici irs qoyub getmişdir. Bu irs opera və baletdən tutmuş süitalar və mahnılardək bütün bəstəkarlıq janrlarını əhatə edir. Qara Qarayev bu janrların hər birində Azərbaycanın musiqi sənətində yeni yollar açan, onun dünya şöhrətini ucaldan əsərlər yaratmışdır.

O, Sovet ölkəsi xalqlarının dostluq və qardaşlığını, Böyük Vətən müharibəsi illərindəki qəhrəmanlığı heyrətamiz bir vüsətlə tərənnüm etmişdir. Qara Qarayev Azərbaycan xalqının zəngin tarixinə, onun yaradıcı əməyinə, Xəzərin şanlı dəniz neftçilərinin hünərinə neçə-neçə ilhamlı səhifələr həsr etmişdir. “Yeddi gözəl” baletinin romantik ruhlu musiqisində o, öz müqəddəratını həll edən xalq kütlələrinin nəhəng qüvvəsini açıb göstərmişdir. Lenin mükafatına layiq görülmüş “İldırımli yollarla”

baletində qaralar Afrikası xalqlarının irqi ayrışçılığa və sosial zülmə qarşı mübarizə mövzusu musiqidə yenilməz emosional güdrətlə təcəssüm olunmuşdur. SSRİ Dövlət mükafatlarına layiq görülmüş “Vətən” operası Böyük Vətən müharibəsi cəbhələrində rəşadətli vuruşmaların pafosu ilə, “Leyli və Məcnun” simfonik poeması ülvî məhəbbətin poeziyası ilə aşlanmışdır. Qara Qarayevin yazdığı “Vyetnam” süitəsi Vyetnam xalqının azadlıq mübarizəsində onunla birlikdə iştirak etmişdir. “Çılğın qaskoniyalı” tamaşasına yazdığı musiqi bəstəkarın yaradıcılıq zirvələrindən biri olmuşdur.

Qara Qarayevin dünya miqyasında şöhrət qazanmış və təqdir olunmuş əsərləri bütün sovet musiqi sənətinin inkişafında mühüm mərhələdir. Bu əsərlər sənətkarın Azərbaycan xalq melodiyasının mənbələrinə və ənənələrinə dərinləndirən bələd olması ilə, demokratizmi, təkrarsız fərdiyyəti, sayıqlığı və prinsipiallığı ilə fərqlənir. Dmitri Dmitriyeviç Şostakoviç çox gözəl demişdir: Qarayev musiqisinin müvəffəqiyyətinin sirri “yalnız onun özünə xas olan istedadında, parlaq qabiliyyətində, xalq ənənələrini, klassik irsi ən müasir musiqi formaları ilə birləşdirmək məharətindədir”.

Qara Qarayevin öz təbiətinə görə milli olan əsərləri məzmunu, ruhu və mahiyyəti etibarlı ilə beynəlmiləl əsərlərdir. Onlar Azərbaycan xalqının qədim musiqi mədəniyyətinin bütün zənginliyini, Qarayevin böyük müəllimləri Üzeyir Hacıbəyovun və Dmitri Şostakoviçin, rus, dünya klassik və müasir musiqisi korifeylərinin bütöv bir dəstəsinin yaradıcılığını özündə təcəssüm etdirir. Qara Qarayevə ilham verən, Azərbaycan musiqisinin coşqun tərəqqisi üçün geniş üfqlər açan, Şərq ilə Qərbin musiqi mədəniyyətlərinin yaxınlaşmasına kömək edən tükənməz zəmin və ruhlandırıcı mənbələr bax bunlardır.

Bir çox beynəlxalq konfranslarda və simpoziumlarda Qara Qarayev sovet musiqi sənətinin ləyaqətli və səlahiyyətli nümayəndəsi kimi, onun nailiyyətlərinin, sosialist mədəniyyəti prinsiplərinin alovlu təbliğatçısı kimi çıxış etmişdir.

Biz Qara Əbülfəz oğlunu Ümumittifaq və dünya şöhrəti qazanmış Qarayev bəstəkarlıq məktəbinin yaradıcısı kimi yüksək qiymətləndiririk.

Görkəmli pedaqoq, gənclərin həssas, tələbkəkar hamisi və tərbiyəçisi olan Qarayev yaradıcılığı respublikamızın və bütün ölkənin sərvətinə, ictimaiyyətinə çevrilən parlaq, istedadlı musiqiçilərin neçə-neçə nəslini yetişdirmişdir. Qarayev bəstəkarlıq məktəbi aydın, sarsılmaz mövqelər, ideallarımıza sədaqət, xalqımızın gözəl nailiyyətlərini musiqi dili ilə əks etdirməyə çalışmaq deməkdir.

Qara Qarayevin adı böyük mütəfəkkir alim, görkəmli publisist kimi Azərbaycan elminin tarixinə yazılmışdır. Respublika Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının professoru kimi o, müasir mərhələdə Azərbaycan musiqisinin inkişafına dair bir sıra mühüm problemləri araşdırmış, musiqi estetikası haqqında qiymətli əsərlər yaratmışdır. Müasir musiqi dilinin və formasının ən mühüm problemləri haqqında onun məqalələri və məruzələri ölkəmizdə və xaricdə geniş dərc olunurdu. Qara Qarayev Azərbaycan musiqisinin vəzifələrindən, rus klassik musiqi irsinin böyük ənənələrindən, bəstəkar kadrları hazırlanması problemlərindən, sovet incəsənətinin prinsiplərindən və beynəlxalq vəzifəsindən – bütün bunlardan yazarkən və danışarkən onun yazdıqları və dedikləri daim müəllifin sarsılmaz ideya əqidəsinə əsaslanırdı.

Qara Qarayev gənc yaşlarından ictimai-siyasi həyatda fəal iştirak etmişdir. Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının direktoru, bir çox on illər ərzində respublika Bəstəkarlar İttifaqının sədri, SSRİ Bəstəkarlar İttifaqının katibi vəzifələrində onun bir təşkilatçı və rəhbər kimi böyük istedadı özünü parlaq şəkildə təzahür etdirmişdir.

Sov.İKP XXII, XXIII, XXIV, XXV qurultaylarının, Azərbaycan Kommunist Partiyasının bir çox qurultaylarının nümayəndəsi olan, bir çox illər ərzində Azərbaycan KP MK-ya üzv V, VI, VII, VIII, IX, X çağırış SSRİ Ali Sovetinə deputat seçilən Qara Əbülfəz oğlu Qarayev daim öz xalqının mənafeyi ilə yaşayıb, qüvvəsini, biliyini, istedadını böyük, zərif bir məhəbbətlə sevdiyi insanlara sərf edirdi. Adamlar da ona eyni məhəbbətlə cavab verirdilər. Bu gün bütün Azərbaycan xalqı, ölkəmizin bütün musiqisevərləri dərin kədər içindədir. Qara Qarayevin sənət dostları Azərbaycan xalqının kədərinə şərik olmağa gəlmişlər. O, bu adamlarla birgə uzun illər ərzində sovet musiqi mədəniyyətini yaratmış, qurmuş və ucaltmış, qardaş respublikaların bəstəkarlarının yaradıcılıq qüvvələrini sıx birləşdirmişdir. Qara Qarayev sovet xalqları arasında dostluğun yorulmaz çarçısı idi və özünün yaradıcılığı, coşqun ictimai siyasi fəaliyyəti ilə onların birliyini, Azərbaycan xalqının böyük rus xalqı ilə, ölkəmizin bütün xalqları ilə beynəlmiləl qardaşlıq əlaqələrini möhkəmlətmək üçün çox iş görmüşdür.

Partiya və hökumət Qara Əbülfəz oğlu Qarayevin xidmətlərini yüksək qiymətləndirmişdir. Ona Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, SSRİ xalq artisti, Lenin və SSRİ Dövlət mükafatları, Azərbaycan SSR Dövlət mükafatı laureatı adları verilmişdir. O, iki Lenin ordeni, Oktyabr İnqilabı,

Qırmızı Əmək Bayrağı ordenləri ilə, Sovet İttifaqının medalları ilə təltif edilmişdir.

Bəstəkar, pedaqoq, alim, rəhbər, ictimai-siyasi xadim olan Qara Qarayev həmişə və hər işdə ən əvvəl alovlu musiqiçi-tribundur. O, bütün varlığını incəsənətə, xalqımızın ideya-estetik tərbiyəsinə xidmət işinə sərf etmiş müstəsna əxlaqi və mənəvi keyfiyyətlərə malik bir insandır. Qara Qarayev özünün erudisiyası, yüksək professional və ümumi mədəniyyəti, hərtərəfli biliyi ilə təkcə bəstəkarların deyil, həm də bütün Azərbaycan mədəniyyəti xadimlərinin estetik baxışlarının formalaşmasına və yaradıcılıq sarıdan yüksəlişinə çox böyük təsir göstərmişdir.

Qara Qarayev həyatdan getmişdir. Lakin onun adı, onun musiqisi ölməzdir. İllər, on illər keçəcək, bizim kimi, yeni-yeni nəsillər də gözəlliyi Qara Qarayevin əsərləri vasitəsilə dərk edəcəklər. Bu əsərlər onun müasirlərinin və bizim nəsillərin xatirəsində həmişə yaşayacaqdır.

Əlvida, əziz dostumuz və yoldaşımız Qara Əbülfəz oğlu Qarayev. Qədirbilən xalq səni heç vaxt unutmayacaqdır. Sənin parlaq, nikbin musiqin əbədi yaşayacaqdır.

BÜLBÜLÜN XATİRƏ MUZEYİNİN TƏNTƏNƏLİ AÇILIŞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

Bakı

11 iyun 1982-ci il

...Bülbülün xatirə muzeyinin açılışı mədəni həyatımızda böyük hadisədir, şübhə yoxdur ki, muzey Azərbaycan musiqi sənətinin, bütün və çoxmillətli sovet musiqi sənətinin görkəmli nümayəndəsi Bülbülün yaradıcılığını layiqincə təbliğ edən mərkəzə çevriləcəkdir. Bülbül özünün bütün parlaq, ilhamlı yaradıcılığı ilə, gözəl həyatı, zəngin bədii irsi ilə ümumxalq məhəbbəti və hörməti qazanmışdır. Ona böyük ehtiram bəslənir. Onun parlaq istedadı, gözəl obrazı Azərbaycan xalqının, bütün sovet adamlarının qəlbində əbədi yaşayacaqdır.

AZƏRBAYCAN DÖVLƏT SİMFONİK ORKESTRİNİN YARANMASININ 60 İLLİK YUBİLEYİNDƏ H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

17 iyul 1982-ci il

Bu gün Azərbaycan ictimaiyyəti respublikamızın əsas ifaçı kollektivlərindən birinin – Azərbaycan professional musiqisinin banisi və klassiki, böyük bəstəkar Üzeyir Hacıbəyovun adını daşıyan Azərbaycan Dövlət simfonik orkestrinin yaranmasının 60 illiyini təntənə ilə qeyd edir...

Azərbaycan sovet musiqi sənətinin, bütün müasir Azərbaycan mədəniyyətinin diqqətəlayiq inkişaf yolu, Azərbaycan Dövlət simfonik orkestrinin yaradıcılıq bioqrafiyası buna parlaq və inandırıcı sübutdur. Həmin yaradıcılıq kollektivi 1920-ci il iyulun 10-da Dövlət simfonik orkestri yaradılması haqqında dekret qəbul edildiyi gün dünyaya gəlmişdir. Bu, yeni sosialist mədəniyyəti quruculuğu məsələlərinə dair gənc Azərbaycan respublikasının ilk dekretlərindən biri idi. Orkestr öz fəaliyyətinin lap başlanğıcından professional musiqi mədəniyyətinin təbliğində mühüm rol oynamışdır.

Ölkədə ilk orkestrlərdən biri olan Azərbaycan Dövlət simfonik orkestri Respublikada genişlənən mədəni inqilabın fəal iştirakçısı oldu. Azərbaycan simfonik musiqisinin təbliği, zəhmətkeşlərin estetik tərbiyəsi, onların dünya musiqi mədəniyyətinin topladığı mənəvi sərvətlərə qovuşması sahəsində böyük iş aparırdı. Bu böyük musiqi-maarif işi rus, sovet musiqi mədəniyyətinin görkəmli xadimlərinin – dirijorların və musiqi ifaçılarının fəal iştirakı ilə həyata keçirilirdi.

Azərbaycan musiqi mədəniyyətində simfonik janrın bərqərar olmasında və inkişafında, onun hazırkı böyük nailiyyətlərində orkestrin xidmətləri böyükdür. Rus mədəniyyətinin, rus bəstəkarlıq məktəbinin çox zəngin tarixi təcrübəsi mədəniyyətimizin başqa nailiyyətlərində olduğu kimi, burada da başlıca rol oynamışdır.

Azərbaycan professional musiqisinin baniləri Üzeyir Hacıbəyov və Müslüm Maqomayev simfonik musiqi janrında yazıb-yaratmağa qızğın tərəfdar çıxır, milli musiqi sənətinin dünya musiqi mədəniyyətinin qa-

baqcıl mövqelərinə çıxması yolunu bunda görürdülər. Bu gün fərah hissi-lə deyirik ki, Azərbaycan simfonizminin ən yaxşı nümunələri dünyanın müasir musiqi sənətinin nailiyyətləri səviyyəsinə yüksəlmişdir, sovet Azərbaycanında yetkin, orijinal simfonik məktəb formalaşmışdır. Azərbaycan bəstəkarlarının ən yaxşı əsərləri sovet musiqisinin qızıl fonduna daxil olmuşdur. Azərbaycan simfonik musiqisini bütün dünyada geniş miqyasda tanıtmışdır.

Tam əsasla demək olar ki, simfonik musiqi sahəsində Azərbaycan bəstəkarlarının müvəffəqiyyətləri Üzeyir Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət simfonik orkestrinin fəaliyyəti ilə qırılmaz surətdə bağlıdır. Orkestr haqlı olaraq Azərbaycan simfonizminin əsil “yaradıcılıq laboratoriyasına” çevrilmişdir. Yaşlı və gənc nəsildən olan Azərbaycan bəstəkarlarının, demək olar, bütün simfonik əsərləri orkestrlə ünsiyyət sayəsində yaradılmışdır. Yüksək professionalizmi: parlaq, ifaçılıq tərzı və yaradıcılıq coşqunluğu sayəsində orkestr respublikanın və ölkənin musiqi ictimaiyyətinin dərin hörmətini qazanmışdır. Orkestrin çoxillik yaradıcılıq yolu dünya, rus, sovet simfonik musiqisini fəal təbliğ etmək yoludur, Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərinin ilk ifaçısının və istedadlı təfsirçisinin yoludur.

Janr və forma etibarilə simfoniya musiqi sənətinin nailiyyətlərinin zirvəsidir, qiymətli mənəvi sərvətlərin təcəssümüdür. Simfonizmin əsasını musiqinin yüksək sosial qayəsi, insanın mənəviyyatca kamilləşməsində onun böyük rolu haqqında humanist ideya təşkil edir. Məhz buna görə də simfonik musiqinin bədii cəhətdən yüksək səviyyədə ifa olunması ifaçılıq sənətinin məsul vəzifəsidir, onun nailiyyətlərinin meyarıdır. Orkestr bu mürəkkəb yaradıcılıq vəzifəsini öz işində müvəffəqiyyətlə yerinə yetirir.

İnkişaf etmiş sosializm mərhələsində – xalqımızın bütün sosial-iqtisadi və mədəni həyatının coşqun yüksəlişi dövründə zəhmətkeşlərin ideya-estetik, mənəvi tərbiyəsi, geniş kütlələrin mənəvi sərvətlərə qovuşması işində simfonik orkestrin rolu xüsusilə artmışdır. O, kommunizm cəmiyyəti quran yeni insanın mənəvi cəhətdən formalaşmasında böyük rol oynayır.

Orkestrin səmərəli işi onun rəhbəri, görkəmli sovet dirijoru və bəstəkarı, SSRİ xalq artisti Niyazinin yorulmaz fəaliyyəti ilə qırılmaz tellərlə bağlıdır. Qırx il ərzində Niyazinin rəhbərliyi altında orkestr professional ustalığın zirvələrinə yüksəlmiş, parlaq, fərdi ifaçılıq dəst-xətti kəsb etmişdir. Orkestr Qlinka, Borodin, Çaykovski, Rimski-Korsakov, Raxmaninov, Motsart, Şubert, Bethoven, Şostakoviç, Üzeyir Hacıbəyov, Qara

Qarayev, Xrennikov, Paliashvili, Balançivadze musiqisinin ideya və obraz məzmununu ilhamla açır. Zülfüqar Hacıbəyovun, Asaf Zeynallının, Əf-rasiyab Bədəlbəylinin, Cövdət Hacıyevin, Niyazinin, Fikrət Əmirovun, Soltan Hacıbəyovun, Arif Məlikovun əsərləri orkestrin simasında özü-nün istedadlı təfsirçisini tapır. Görkəmli sovet və xarici ölkə dirijorları və musiqi ifaçıları ilə çıxışlar orkestrin tarixində gözəl səhifələrdir.

Kollektivin əsasını təşkil edən bütöv musiqiçilər nəslinin forma-laşmasında orkestrin xidməti böyükdür. Hazırda bu musiqiçilərin ək-səriyyəti SSR İttifaqı Böyük Teatrının, Kirov adına Leninqrad Akade-mik Opera və Balet Teatrının, SSRİ Dövlət simfonik orkestrinin şan-lı-şöhrətli yaradıcılıq kollektivlərində işləyir, Azərbaycan Dövlət Kon-servatoriyasında və respublikanın başqa musiqi məktəblərində dərs deyirlər.

Üzeyir Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət simfonik orkestri ya-radıcılıq qüvvələrinin və imkanlarının çiçəkləndiyi bir dövrə qədəm qoy-muşdur. Respublikanın şəhərlərində və rayonlarında müntəzəm surətdə konsertlər verən orkestr zəhmətkeşlərin estetik tərbiyəsi işinə mühüm kö-mək göstərir. Orkestrin Moskvada, Leninqradda (Sankt-Peterburqda – red.), ölkənin başqa şəhərlərində konsertləri daim böyük müvəffəqiyyət-lə keçir, Azərbaycan musiqisi nailiyyətlərinin geniş miqyasda təbliğinə kömək edir.

Bütün bunlar öz nəcib sənətinə hədsiz sədaqət bəsləyən istedadlı, yüksək səviyyədə professional musiqiçilərin, solistlərin böyük kollektivi-nin böyük, gündəlik zəhmətinin bəhrəsidir.

Qazandığı nailiyyətlər sayəsində orkestrə respublikanın əməkdar kollektivi, Azərbaycan Lenin komsomolu mükafatı laureatı adları veril-mişdir. O, ölkənin bədii kollektivlərinin Ümumittifaq müsabiqəsinin lau-reatıdır. Sovet musiqi sənətinin inkişafında, zəhmətkeşlərin estetik tər-biyəsində böyük xidmətlərinə görə və yaradılmasının 60 illiyi ilə əlaqədar olaraq Azərbaycan Dövlət simfonik orkestri Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fəxri Fərmanı ilə təltif edil-mişdir. Orkestr artistlərinin böyük bir qrupu respublikanın fəxri adlarına layiq görülmüş və Fəxri Fərmanla təltif olunmuşdur.

Bu gün Üzeyir Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət simfonik or-kestrinin diqqətəlayiq kollektivinə Sovet Azərbaycanı musiqi sənətinin inkişafında, dünyanın və Vətənimizin klassik musiqisinin, Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbi nailiyyətlərinin təbliğində zəhmətkeşlərin kommu-nist tərbiyəsində yeni müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

Əmin olduğumuzu bildirmək istəyirəm ki, orkestr bundan sonra da yeni yaradıcılıq zirvələrini fəth etməyə çalışacaq, musiqi mədəniyyətinin ən qabaqcıl mövqelərində dayanacaq, sovet incəsənətinin yüksək ideallarına sadıq qalacaqdır.

İzin verin, Üzeyir Hacıbəyov adına simfonik orkestrinin kollektivini şanlı 60 illik yubileyi münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm və respublikanın yüksək mükafatını – Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fəxri Fərmanını təqdim edirəm.

NATƏVANIN ABİDƏSİNİN AÇILIŞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİ

Şuşa

3 avqust 1982-ci il

Şairənin adını daşıyan mənzərəli bağda Natəvanın abidəsi qoyulmuşdur. Abidə həmin xeyirxah duyğuların daha bir təzahürüdür.

H.Ə.Əliyev lenti kəsdi və abidənin ağ örtüyü düşdü. Buraya toplaşanların gözləri qarşısında Natəvanın abidəsi ucaldı. Qarabağ qranitindən hazırlanmış boz-yaşıl rəngli postamentin üstündə şairənin tunc büstü qoyulmuşdur. O, əlində açıq kitab tutmuşdur, ilhamlı baxışları uzaqlara dikilmişdir, sanki indicə gözəl misralar yaradacaqdır. Abidənin ətrafında (heykəltəraş Azərbaycan SSR əməkdar incəsənət xadimi Həyat Abdullayeva, arxitektor Zeynəb Quliyevadır) yarpaqları xəfif küləyin altında titrəşən qədim cökə ağacları sanki fəxri qarovulda dayanmışdır.

Mitinqdə Şuşa Rayon Partiya Komitəsinin birinci katibi N.A.Hacıyev, filologiya elmləri doktoru, S.M.Kirov adına Azərbaycan Dövlət Universitetinin professoru Abbas Zamanov çıxış etdilər. Onlar Azərbaycan ədəbiyyatının qızıl fonduna daxil olan Natəvan poeziyasının böyük əhəmiyyətindən danışdılar, görkəmli mədəniyyət xadimlərinin xatirəsini əbədləşdirməyə böyük qayğı üçün Azərbaycan KP MK-ya və respublika hökumətinə təşəkkür etdilər. Natəvanın ilhamlı misraları səsləndi. Azərbaycan SSR əməkdar artisti, respublika Dövlət mükafatı laureatı Amaliya Pənahova və Azərbaycan SSR Dövlət mükafatı laureatı Əlabbas Qədirov respublikanın xalq yazıçısı İlyas Əfəndiyevin M.Əzizbəyov adına Akademik Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuş “Xurşidbanu Natəvan” pyesindən bir səhnə göstərdilər. Şuşada bir yer var ki, oraya xalqın gediş-gəlişi heç vaxt kəsilmir. Dağlar qoynundakı sakit küçələrin birində zahirən diqqəti heç bir şeylə cəlb etməyən sadə bir ev var. Bu ev şuşalıları və qədim şəhərin saysız-hesabsız qonaqlarını daim özünə cəlb edir. Böyük Azərbaycan bəstəkarı Üzeyir Hacıbəyovun uşaqlıq və gənclik illəri burada keçmişdir. O, yetkin çağlarında da buraya, doğma yurda tez-tez gəlmiş, havasında da musiqi duyulan həmin yerlərdən il-

ham almışdır. H.Ə.Əliyev Üzeyir Hacıbəyovun evinə gəldi. Burada bəstəkarın xatirə muzeyi yerləşir.

Bünövrəsi Üzeyir Hacıbəyov tərəfindən qoyulan Azərbaycan opera sənətinin incisi – “Koroğlu” operasının uvertürasının maqnitofon yazısı gül-çiçəyə qərq olmuş bağça üzərində pərdə-pərdə ətrafa yayıldı. Muzeyin ekspozisiyası Azərbaycanın musiqi mədəniyyəti korifeyinin, müasir professional musiqi banisinin çoxcəhətli fəaliyyətindən, onun ölməz əsərlərinin dünya şöhrətindən söhbət açır. Ekspонатlardan birində D.D.Şostakoviçin bu sözlərini oxuyuruq: “Azərbaycan bəstəkarlarına arzu etmək istərdim ki, Üzeyir Hacıbəyovun böyük ənənələrini müqəddəs tutub inkişaf etdirləsinlər”. Həmin gün ekspozisiya yeni foto sənədləri ilə zənginləşdi. H.Ə.Əliyev ev-muzeyinin ekspozisiyası və yenidən qurulması layihəsi ilə tanış olduqdan sonra burada bəstəkarın xatirə kompleksini yaratmağın vacib olduğunu qeyd etdi. Həmin kompleks Üzeyir Hacıbəyovun yaşayıb-yaratdığı şəraiti dəqiq əks etdirməli, eyni zamanda onun yaradıcılığını, musiqi mədəniyyətini təbliğ edən mərkəzlərdən birinə çevrilməlidir. Bu iş Üzeyir Hacıbəyovun anadan olmasının yüz illiyinin təntənə ilə qeyd ediləcəyi 1985-ci ilədək başa çatdırılmalıdır.

H.Ə.Əliyev Şuşanın görməli yerləri ilə də tanış oldu, Azərbaycanın tarix-arxitektura qoruğu elan edilmiş bu gözəl guşəsinin yenidən qurulmasının gedişi ilə maraqlandı. O dedi: Dünyaya gözəl şairlər və musiqiçilər bəxş etmiş şəhərin bütün gözəlliyini, özünəməxsus təkrarsız görkəmini qoruyub saxlamaq çox vacibdir. Elə etmək lazımdır ki, onun yeni tikintiləri qədim binalarla üzvi surətdə vəhdət yaratsın.

AZƏRBAYCAN KP MK-da GÖRÜŞDƏ H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

13 oktyabr 1982-ci il

Azərbaycan rəssamlarının IX qurultayı öz işini müvəffəqiyyətlə başa çatdırmışdır. Mən hər şeydən əvvəl bu hadisə münasibətilə sizi təbrik etmək, sizə və bütün Azərbaycan rəssamlarına Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası XXVI qurultayının, Azərbaycan Kommunist Partiyası XXX qurultayının və Azərbaycan rəssamları IX qurultayının qərarlarını həyata keçirmək sahəsində səmərəli iş, yeni yaradıcılıq müvəffəqiyyətləri arzulamaq istərdim.

İttifaqınızın yaşı az deyildir, Azərbaycan rəssamlarının indiyədək doqquz qurultayı keçirilmişdir. İttifaq böyük və yekdil kollektivə çevrilmişdir. Sizin qurultayınızın işi də, onun müvəffəqiyyətlə başa çatması da bizə belə bir fikir söyləmək üçün əsas verir ki, ittifaqınızda yaxşı, işgüzar əhval-ruhiyyə, sağlam şərait yaranmışdır. Bu məclisin işinin yekunları, Rəssamlar İttifaqı idarə heyətinin qurultayda seçilmiş yeni tərkibi sizin həm təşkilatçılıq, həm də yaradıcılıq fəaliyyətinizin səviyyəsinin yüksəldiyini sübut edir. Biz bu fikirdəyik ki, qurultay yüksək ideya-siyasi və yaradıcılıq səviyyəsində keçmişdir. Respublikamızın və ümumən ölkənin təsviri sənəti qarşısında duran problemlər barəsində, sizin vəzifələriniz, planlarınız barəsində işgüzar söhbət olmuşdur.

Əlbəttə, məruzənin məzmunu və xarakteri barəsində, bəzi çıxışlar barəsində tənqidi mülahizələr də söyləmək olar. Bütün bunlar yəqin onunla əlaqədardır ki, biz işlərin vəziyyətinin daha ətraflı təhlil edilməsini istərdik, istərdik ki, sizin ittifaqınızın bütün işi cəmiyyətimizin həyatının tək-cə müasir tələblərinə deyil, həm də müəyyən dərəcədə gələcəyin tələblərinə tamamilə uyğun gəlsin.

Sizin qurultayınızın işində sevindirici cəhət nədir? Sevindirici cəhət odur ki, işgüzarlıq, maraq daha çox idi, vüsətli problemlərə daha çox diqqət yetirilmişdir, eyni zamanda xırda, əhəmiyyətsiz məsələlər, şəxsi qarşılıqlı münasibətlərlə, xoşa gəlmək və ya gəlməməklə, bir-birini prinsipsiz müdafiə ilə əlaqədar hər hansı təzahürlər az olmuşdur. Bu mənada rəssamların indiki qurultayı əvvəlki qurultaylardan, hətta axırıncı qurultay-

dan xeyli fərqlənir. Biz bunu böyük nailiyyət sayırıq. Deməli, rəssamlarımızın yetkinliyi artmış, onların öz işinə, yaradıcılığına ümumdövlət mövqeyindən münasibəti güclənmiş, onlar ümumi ideya-siyasi və yaradıcılıq problemlərini daha dərinəndən dərk etməyə başlamışlar. Bizim belə hesab etməyə tam əsasımız vardır ki, sizin qurultayınızın bütün işi üçün səciyyəvi olan bu ümumdövlət, ümumpartiya platformasında Azərbaycan rəssamları daha böyük müvəffəqiyyətlər qazana bilərlər, özlərinin sənətkarlığını qat-qat artırma bilərlər.

Belə bir cəhət razılıq hissi doğurur ki, Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının qurultayda seçilmiş rəhbər orqanlarında respublika təsviri sənət ustalarının bütün nəsilləri təmsil edilmişdir. Burada nəsillərin tam varisliyi, yaşlı sənətkarların təcrübəsinin, orta nəslin yetkinliyinin gənclərin cəsarətli axtarışları ilə əlaqəsi göz qabağındadır.

Biz Rəssamlar İttifaqının yeni seçilmiş rəhbər orqanlarına böyük ümidlər bəsləyirik. Hazırda təşkilatınızın hər dörd üzvündən biri rəhbər orqanlarda təmsil olunmuşdur. Əgər bölmələrdə seçilənləri də saysaq, onda belə məlum olur ki, təşkilatın hər üç üzvündən biri rəhbər orqanlara seçilmişdir. Doğrudur, gərək elə vəziyyət yaranmasın ki, rəislərin sayı, tabelikdə olanların sayından çox olsun və rəhbərlik etməyə adam qalmasın. Təbii ki, siz öz üzərinizə böyük məsuliyyət götürmüşsünüz. Siz təkcə özünüz üçün deyil, həm də respublika Rəssamlar İttifaqının müqəddəratı üçün, təsviri sənət sahəsində çalışan bütün ziyalılarımızın işi üçün, Azərbaycanda bədii yaradıcılığın gələcək inkişafı üçün cavabdehsiniz. Biz istərdik ki, siz öz vəzifələrinizin bu cəhətini tamamilə dərk edəsiniz və öz məsuliyyətinizi bütün dərinliyi ilə duyasınız. Bu çox vacibdir. Ümid edirik ki, Rəssamlar İttifaqı rəhbərliyinin tərkibinə seçilməyiniz hər birinizin yaradıcılıq baxımından yüksəlişinə mane olmayacaqdır, bu etimad sizə mənəviyyatca daha da yüksəlməkdə, sənətkarlığın yeni uca zirvələrini fəth etməkdə kömək edəcəkdir.

Ötən illər ərzində rəssamlar kollektivi xeyli genişlənmiş, təsviri sənət sahəsində çalışan adamların sayı artmışdır. İndi sizin ittifaqınız böyükdür, təqribən 500 nəfəri birləşdirir. Respublikanın bütün nəsillərdən olan rəssamları Azərbaycan xalqının mədəniyyətinin inkişafına, Sovet hakimiyyəti illərində Azərbaycanda baş vermiş bütün böyük dəyişikliklərə... layiqli töhfə vermişlər. Əməyiniz üçün, gördüyünüz bütün işlər üçün sağ olun.

Eyni zamanda sizin qarşınızda yeni, daha məsul vəzifələr durur. Onların haqqında danışarkən mən sizin diqqətinizi bəzi məsələlərə cəlb

etmək istərdim. Azərbaycan təsviri sənətinin müvəffəqiyyətləri şəksizdir. Lakin biz bununla qətiyyənlə kifayətlənə bilmərik. Biz belə hesab edirik ki, respublikanın rəssamları daha böyük potensial imkanlara malikdirlər. Sizdən daha çox şey gözləməyə haqqımız vardır. Axı, siz təsviri sənətin müxtəlif janrlarında işləyirsiniz və xalqın tarixinin əsil salnaməçilərisiniz. Bütün xalqların, o cümlədən Azərbaycan xalqının keçmişini öyrənərkən, bu gün məhz ata-babalarımızdan bizə yadigar qalmış təsviri sənət əsərləri vasitəsilə çox şey dərk edirik. Bəlkə də çox əsrlik yolumuzda mənəvi həyatın bu sahəsində bizə ədəbiyyatda olduğundan az şey qalmışdır. Hər halda, bizə gəlib çatan sərvət zəngindir və məhz onun vasitəsilə, indiyədək mühafizə olunmuş təsviri sənət inciləri vasitəsilə bir çox hallarda xalqımızın tarixini, öz torpağımızın tarixini öyrənirik. Bu gün sizin fəaliyyətiniz belə mütəşəkkil xarakter daşdığı bir zamanda, hamınız üçün belə gözəl şərait yaradıldığı bir zamanda bizim sizdən olduqca çox şey tələb etməyə haqqımız vardır. Sizi xalqın, onun tarixinin salnaməçiləri adlandırarkən, mən diqqətinizi xalqımızın indiki və gələcək nəsilləri qarşısında daşdığınız çox böyük məsuliyyətə cəlb etmək istəyirəm. Əgər hər birinizdə yaratdığınız əsərlərin tarix üçün mühafizə olunmasından ötrü, onların həqiqətən respublikamızın inkişafında şahidi olduğunuz və təsvir etdiyiniz dövrü həqiqətən əks etdirməsindən ötrü öz yaradıcılıq və mənəvi potensialınızdan, öz imkanlarınızdan mümkün qədər daha dolğun istifadə etmək arzusu olsa, siz xalq qarşısında öz borcunuzu yerinə yetirərsiniz, öz yaradıcılığınıza həqiqətən dövlət mövqeyindən yanaşmış olarsınız.

...Bizdə çoxlu, müxtəlif təsviri sənət əsərləri yaradılmışdır. Lakin açığını demək lazımdır ki, görkəmli, həqiqətən yadda qalan tablolar hələlik azdır. Bəlkə də onların çox olmasına ümid bəsləmək çətindir, lakin bu barədə düşünməyə və bunu arzulamağa haqqımız vardır. Çünki belə əsərlər yaratmaq üçün bütün imkanlarınız vardır. Əgər belə əsərlər kifayət qədər deyildirsə, deməli siz öz qüvvələrinizdən tam istifadə etmirsiniz, qabiliyyətinizi heç də bütünlüklə yaradıcılığa sərf etmirsiniz.

Ona görə belə olur ki, çox zaman işə səthi, yaradıcılıq mülahizələrindən irəli gəlməyən münasibət bəslənir. Bu meyil işinizin keyfiyyətini aşağı salır və təbiidir ki, sizə sənətkarın üzərinə qoyulan yüksək vəzifəni yerinə yetirmək imkanı vermir. Siz öz məsuliyyətinizi hiss etməli, öz yaradıcılığınıza daha geniş, ictimai baxımdan yanaşmalısınız. Sizin ittifaqınız isə mövzuları, rəssamın yaradıcılığının inkişaf istiqamətini müəyyən dərəcədə planlaşdırmalı, təyin etməlidir. Əlbəttə, sənətkar fərdiyyətini inkar etmək olmaz, lakin bununla yanaşı incəsənətin əsas vəzifələrini

müəyyən etmək və rəssamlarımızı bu vəzifələrin yerinə yetirilməsinə cəlb etmək olar və lazımdır. Bunu isə sizin ittifaqınız etməlidir.

Əgər Rəssamlar İttifaqının fəaliyyətinə məhz bu mövqelərdən yanaşılsa məlum olar ki, o, öz vəzifələrini hələ heç də tam şəkildə yerinə yetirmir. Bununla əlaqədar olaraq demək lazımdır ki, idarə heyətinin hesabat məruzəsində, Y.İ.Hüseynovun etdiyi məruzədə həqiqi dərinlik, vüsət yox idi, bədii prosesin inkişafının və ittifaqın fəaliyyətinin hərtərəfli təhlili yox idi. Bəzən məruzəçi keçirilən sərgiləri sadalamaqla kifayətlənirdi. Bəs sərgi nədir? Bu, sizin işinizin yekun mərhələsidir, nəticəsidir. Əgər bu iş əvvəlcədən planlaşdırılsa, onun istiqaməti, yaradıcılıq mövzuları müəyyən edilsə, sərgilərin özünə də daha sanballı nəticələrlə gəlmək olar, çünki sərgilərdən nə gözlədiyinizi siz irəlicədən bilərdiniz.

SSRİ Rəssamlar İttifaqı idarə heyətinin katibi, SSRİ xalq rəssamı D.K.Moçalski sizin qurultayınızdakı çıxışında həyatımızı, sovet xalqının rəşadətli hünərlərini daha dolğun, daha əhatəli şəkildə əks etdirməyə imkan verən obrazlı, iri miqyaslı tematik rəsm əsəri yaratmaq problemləri haqqında fikir söylədi. Bu fikir mənim çox xoşuma gəldi. Belə hesab edirəm ki, bu, çox mühüm məsələdir, siz bunun həyata keçirilməsi üzərində ciddi surətdə düşünməlisiniz.

Biz tematik rəsm əsəri haqqında danışarkən – indi isə rəssamların yaradıcılığı üçün mövzular olduqca çoxdur – müəyyən etmək lazımdır ki, diqqət məhz hansı mövzular ətrafında cəmləşdirilməlidir. Çünki mövzu səpələndikdə, yaygınlaşdıqda onun dərinindən açılmasına nail olmaq mümkün deyildir. Biz belə hesab edirik ki, sizin üçün, eləcə də bütün yaradıcı ziyalılar üçün ən başlıca mövzu müasirlikdir, bizim real gerçəkliyimizdir. Biz müasirlik haqqında danışdıqda bu sözün geniş mənada anlaşılmasını nəzərdə tuturuq. Müasirlik Azərbaycan rəssamlarının əsərlərində öz dolğun əksini tapırmı? Mənə elə gəlir ki, yox. Halbuki bizim çox zəngin tariximiz... tələb edir ki, o dərindən, yaradıcılıqla dərk edilsin, təsviri sənətdə öz əksini tapsın. Əlbəttə, Rəssamlar İttifaqı burada bütün məsələləri ciddi şəkildə götür-qoy etməli, rəssamların yaradıcılıq axtarışlarının istiqamətini müəyyənləşdirməli, onların fərdi xüsusiyyətlərini, qabiliyyətini, istedadını nəzərə almalı, bu çox mühüm mövzunun işlənməsinə cəlb ediləcək müəllifləri təyin etməlidir. Əgər belə bir təşəbbüs göstərilərsə, müəyyən mövzularda sifarişlər vermək olardı. Siz bunu nəzərə alaraq təşkilati tədbirlər işləyib hazırlamalısınız.

Müasirlik bizim zəmanəmizdir, bizim yaşadığımız çətin, qəhrəmanlıqla zəngin, lakin gözəl zəmanədir. Onu rəssamlıq əsərlərində bütün

dolğunluğu və rəngarəngliyi ilə təcəssüm etdirmək sizin borcunuzdur, sizin vəzifənizdir. Mənə elə gəlir ki, ittifaq burada da özünün gələcək işi barəsində çox ciddi düşünməli, həmin istiqamətdə təşkilati tədbirlər nəzərdə tutmalıdır.

Misal üçün bizim respublikamızı, bütün sahələrdə – iqtisadiyyatda, sosial, mənəvi, mədəni həyatda, elm və təhsildə qazanılmış çox böyük nailiyyətləri götürək. Əgər maddi sahə konkretləşdirilsə, görürük ki, sənayedə, kənd təsərrüfatında necə böyük müvəffəqiyyətlər qazanılmışdır, doqquzuncu və onuncu beşilliklər ərzində nə qədər yenilik olmuşdur!.. Respublika dalbadal 12 ildir ki, Ümumittifaq sosializm yarışında qələbə qazanır, onuncu beşilliyin planlarını vaxtından əvvəl yerinə yetirdiyi üçün Lenin ordeninə layiq görülmüşdür...

Mən yenə də obrazlı, iri miqyaslı tematik əsərlər problemi üzərinə qayıdıram. Bəzən bizim rəssamlarımız qabaqcıl əməkçinin portretini çəkir və elə hesab edirlər ki, bununla da özlərinin dövrünü əks etdirirlər. Biz başa düşürük ki, adlı-sanlı əmək adamlarının portret qalereyalarını yaratmaq olduqca vacibdir. Lakin bununla yanaşı əmək həyatının bütün pafosunu vermək, respublikamızın, bütün ölkənin inkişaf prosesini, onun irəliyə doğru qalibiyyətli yürüşünü mənalandırmaq və bədii cəhətdən əks etdirmək daha vacibdir. İncəsənətin müxtəlif janrlarında, müxtəlif vasitələri ilə bütün bunları etmək olar və lazımdır.

Təəssüf ki, sizin tərəfinizdən belə əsərlərin çox yaradıldığını deyə bilmərəm. Bəlkə də belə əsərlər sayca az deyildir, lakin təsviri sənət əsərlərindən 70-ci illərdə və 80-ci illərin əvvəlində Azərbaycanın bütün coşqun, qaynar həyatının geniş mənzərəsinin verilməsi üçün bu, heç də kifayət deyildir. Axı, rəssamları xalqın salnaməçiləri adlandırarkən biz nəzərdə tuturuq ki, sizin hər birinizin yaratdığı əsərlərdə dövrümüzün, inkişafımızın iri miqyaslı bədii mənzərəsi, həm bu günkü nəsil üçün, həm də gələcək nəsil üçün çox böyük dəyəri olan bir mənzərə mozaikada olduğu kimi canlanmalıdır.

Bu məsələlərin həlli üzərində fikirləşmək lazımdır. Mən bu arzuları sizin hər birinizin, respublikanın bütün rəssamlarının nəzərinə çatdırır və ümid edirəm ki, sizin ittifaqınız, onun idarə heyəti, rəyasət heyəti, katibliyi bu işi dəqiq təşkil edəcəklər.

Təəssüf ki, bizdə zəngin təbiətimizi, onun təkrarsız, özünəməxsus gözəlliyini vəsf edən rəsm əsərləri olduqca azdır, mənzərə rəngkarlığı zəif inkişaf edir. Bu kasadlığı nə ilə izah etməli?! Axı, yüz illər ərzində rəssamlar bizim üçün çox gözəl mənzərə əsərləri, adamı valeh edən həqiqi

incilər qoyub getmişlər. Mən həm dünya, həm də rus klassikasını nəzərdə tuturam. Bu məktəbin mənzərə əsərləri özünün realistliyi, nikbinliyi, coşqunluğu, vüsəti ilə adamı heyran qoyur. Axı, Azərbaycanın təbiəti, bizim səmanın, dağların və düzənlərin, bizim dənizin əlvan boyaları təsviri sənət ustaları üçün tükənməz ilham mənbəyidir. Bütün bunlar tablolarla əks olunmalıdır. Bizə elə gəlir ki, təbiətin bəxş etdiyi bu rənglərin və boyaların zənginliyini, əzəmətini, bütün çalarlarını rəssamlarımız indiyədək hələ duyub mənalandırmamışlar. Elə buna görə də bir çox mənzərə əsərləri sönük və cansızdır. Hərçənd sizin bəzilərinizə elə gəlir ki, əksinə, bu əsərlər ifadəlidir. Nə üçün belə olur sualına bəzən cavab verib deyirlər ki, mən belə görürəm. Əgər belədirsə onda yəqin ki, rəssam gərək öz rəsm əsərlərinin yanında dayansın və bu əsərlərə baxan tamaşaçının əsərlərinizə sizin gözlərinizlə baxa bilməsi üçün, bizi əhatə edən aləmi sizin kimi hiss etməsi üçün təbiəti necə duyduğunu ona izah etsin. Zənnimcə bu deyilənlər kifayətdir ki, siz yaradıcılıq fəaliyyətinizin başqa janrları və istiqamətləri barəsində çox ciddi düşünəsiniz.

Xalqımızın zəngin keçmişini, onun qəhrəmanlıq tarixini təsviri sənətdə əks etdirməkdən ötrü rəssamın qarşısında geniş fəaliyyət meydanı açılır. Bizim qədim mədəniyyətimiz vardır. Lakin təəssüf ki, bəzi başqa xalqlardan fərqli olaraq bizdə professional rəngkarlıq əsilində ancaq Sovet hakimiyyətinin qələbəindən sonra yaranmışdır. Odur ki, Azərbaycan rəssamlarının bu sahədə yaradıcılıq fəaliyyəti üçün geniş meydan vardır, tarixi mövzular olduqca çoxdur. Bu mövzular hələ heç vaxt, heç kəs tərəfindən rəngkarlıqda öz əksini tapmamışdır. Buna görə də rəngkarlar xalqımızın milli istiqlalı uğrunda, mürtəcə qüvvələrə qarşı, yadelli qəsbkarlara qarşı, öz sosial qurtuluşu uğrunda apardığı mübarizəni və nəhayət, xalqımızın inqilabi fəaliyyət mərhələsini fundamental, parlaq əsərlərdə bütün dolğunluğu ilə əks etdirmək üçün son dərəcə çox iş görməlidirlər. Bunlar çox zəngin materialdır, çox zəngin bünövrədir. Siz öz yaradıcılığınızda bunlardan mümkün qədər geniş miqyasda istifadə etməlisiniz. Deyilənlərdən heç də o nəticə çıxmır ki, bizdə xalqımızın həyatının həmin mərhələlərinə həsr olunmuş rəsm əsərləri yoxdur. Lakin bu əsərlərin sayı muzeylərimizdə, rəsm qalereyalarımızda, sərgilərimizdə görmək istədiyimizdən azdır. Xalqın tarixi və mənəvi həyatı, onun keçmişini həmişə müxtəlif maddi mədəniyyət nümunələrində, o cümlədən rəngkarlıqda əks olunur. Bu gün biz rəngkarlıq irsimizin çox da zəngin olduğunu söyləyə bilmərik. Lakin indiki və gələcək nəsillər üçün bu cür sərvət yaratmaq olar. Mən sizdən xahiş edərdim ki, bu barədə də fikirlə-

şəsiniz və işinizin müvafiq istiqamətlərini müəyyənləşdirəsiniz, həm də bu zaman nəzərə almalısınız ki, tarixi mövzular bizim üçün getdikcə daha aktual əhəmiyyət kəsb edir.

Bu çox vacibdir ki, siz öz fəaliyyətinizdə Azərbaycan çərçivəsinə qapanıb qalmayasınız. Təbiidir ki, sizin yaradıcılığınız zəngin milli tarixi irsin, dünya və rus klassik rəngkarlığının sintezi əsasında, Sovet hakimiyyəti illəri ərzində ölkəmizin bütün xalqlarının yaratdığı nə varsa hamısından istifadə əsasında inkişaf edir və inkişaf edəcəkdir. Lakin bu zaman siz öz yaradıcılığınızın coğrafiyasını genişləndirməli, yalnız respublika ilə bağlı mövzularla kifayətlənməməlisiniz. Siz respublikamızla əlaqədar mövzulardan kənara nə qədər çox çıxsanız, bizim təsviri sənətimiz bir o qədər rəngarəng olar.

Biz BAM (Baykal Amur Magistralı – red.) tikintisinə gedib orada neçə-neçə gözəl rəsm əsərləri yaradan, qeyri-qaratorpaq zonanın bəzi vilayətlərində işləyən rəssamlarımızı alqışlayırıq. Həmin səfərlər onunla əlaqədardır ki, respublikamızın nümayəndələri o yerlərdə işləyirlər və siz onların əməyini, qəhrəmanlığını təsvir etmək üçün həmin yerlərə getmişsiniz. Əlbəttə, bu yaxşıdır. Lakin bu cür münasibətin çərçivəsini genişləndirmək, ölkəmizin xalqlarının dostluğunu, qarşılıqlı əlaqəsini, qarşılıqlı yardımını tərənnüm edən rəsm əsərləri yaratmaq olar və lazımdır.

Ölkəmizin digər xalqları ilə, xüsusən rus xalqı ilə Azərbaycan xalqının dostluğunun tarixi köklərini rəngkarlıq vasitələri ilə göstərmək olduqca vacibdir. Bu dostluğun çoxəsrlik tarixi vardır. Azərbaycan və rus xalqlarının dostluğunda və qardaşlığında keyfiyyətcə yeni mərhələ başlanmışdır. Tariximizin bütün mərhələlərini bu baxımdan əks etdirən rəsm əsərlərinin yaradılması böyük, yaxşı, nəcib bir iş olardı...

Təsviri sənətin bütün janrları bizim üçün əhəmiyyətlidir. Lakin ənənəyə görə təsviri sənətdə rəngkarlıq üstün mövqe tutur. Biz istərdik ki, özünə məxsus milli koloritə malik Azərbaycan rəngkarlıq məktəbi eyni zamanda dünya rəngkarlığının, bizim müasir sovet rəngkarlığının nailiyyətlərinə tam uyğun şəkildə inkişaf etsin.

Əlbəttə, hər bir rəssamın yaradıcılığa öz münasibəti, öz fərdi xüsusiyyəti vardır, biz bunu başa düşür və qiymətləndiririk. Hər hansı yeniliyi özünüz üçün hərtərəfli aydınlaşdırmadan ayrı-ayrı modernist cərəyanların təsiri altına düşməyi və öz yaradıcılıq dəst-xəttinizi, öz fərdi xüsusiyyətinizi şikəst etməyi sizlərə məsləhət görmürəm...

...Bir daha xatırlatmaq istərdim ki, incəsənətdə realizmə sadıq qalın, əsil həyatı daha parlaq, daha düzgün əks etdirin, hər işdə həqiqət car-

cısı olun. Onda sizin yaradıcılığınızda əyintilər olmaz, gerçəklik təhrif edilməz.

Daha bir məsələ haqqında. Hər bir rəsm əsəri, mən bu barədə artıq danışmışam, tamaşaçılarda özünün təkcə daxili fəlsəfəsi, məzmunu, mövzunun, qayənin dərinədən açılması ilə deyil, həm də, rəng çalarları ilə, boyaların zəngin palitrası ilə sevinc, fərəh hissi doğurmalıdır. Təəssüf ki, bəzi sənətkarlarımızın əsərləri öz koloriti etibarilə darıxdırıcı, yeknəsəq və sönükdür. Təbiidir ki, mən yalnız öz şəxsi təəssüratlarımı söyləyirəm, lakin bir çox adamlar, təsviri sənət pərəstişkarları bu təəssüratlara şərkdir.

Biz miniatür rəngkarlığın, çoxəsrlik zəngin ənənələri olan Azərbaycan miniatür sənətinin inkişafından dəfələrlə danışmışıq. Bir neçə il əvvəl mən bu barədə öz fikrimi söyləmiş, T.Salahova demişdim ki, biz bu məktəbi inkişaf etdirməliyik, həm də müasir zəmində inkişaf etdirməliyik. Bu yaxınlarda mən müasir miniatür rəngkarlığına aid bir neçə əsərə baxdım. Lakin bunlar əslində orta əsr miniatürlərinin rəngkarlıq vasitələri ilə çıxarılan surəti idi. Madam ki, belədir, onda bu, miniatür sənətinin inkişafı deyildir, onun sadəcə surətidir. Məlumdur ki, orta əsr Azərbaycan miniatür sənətinin məkan perspektivi yox idi, bu sənət ənginlik təsəvvürü deyil, müstəvi təsəvvürü yaradırdı. Əgər rəssamlar bu gün də hər işdə keçmiş sənətkarların texnikasına riayət etsələr bu, tamaşaçılar tərəfindən çətin ki, təqdir olunsun. Deməli, bu məktəbi əsas götürmək, onu yaradıcılıq mənasında inkişaf etdirmək, zənginləşdirmək, insanın bugünkü qavrayışını, rəngkarlığı necə duyduğunu, məkan perspektivini nəzərə almaqla keçmiş ilə bu günün üzvi sintezini yaratmaq lazımdır. Belə olarsa, bizdə əsil müasir miniatür məktəbi yaranar və siz bəlkə də öz yaradıcılığınızda hələ 500 il bundan əvvəl məşhur miniatür ustası Sultan Məhəmmədin çatdığı səviyyəni ötüb keçərsiniz. Hələlik isə bizdə miniatür sənətinin dirçəldilməsi ətrafında yalnız söhbət gedir və biz istənilən nəticəyə nail olmamışıq.

Zənnimizcə, rəssamlarımız, sizin yaradıcılıq ittifaqı nəhayət, bizim rəngkarlıq sənətində belə xüsusi istiqamət yaratsaydılar, faydalı olardı. Bu, respublika üçün, Azərbaycan xalqının incəsənəti üçün fərqləndirici cəhət, milli xüsusiyyət olardı, həm ölkəmizdə, həm də xaricdə diqqəti özünə cəlb edərdi.

İllüstrasiya sahəsində, Nizaminin, Xaqaninin, Füzulinin, Nəsiminin, Vəqifin və Azərbaycan poeziyasının başqa klassiklərinin yaradıcılığının motivləri əsasında rəsm əsərləri yaratmaq sahəsində iş rəssamlar üçün mühüm fəaliyyət meydanıdır. Bir dəfə mən Nizami mu-

zeyində dünya ədəbiyyatı korifeyinin əsərləri mövzusunda illüstrasiyalar çəkilmiş bir neçə xalça gördüm. Hələ müharibədən əvvəl toxunmuş süjetli xalçalar güclü təsir bağışlayır. Halbuki, o vaxtdan qırx ildən çox bir müddət keçmişdir. Biz hazırda bu istiqamətdə təkcə xalçaçılıq vasitəsilə deyil, həm də rəngkarlıq, qrafika və s. vasitəsilə daha yaxşı və daha çox iş görə bilərik.

İllüstrasiya haqqında dediklərim geniş mənada başa düşülməlidir. Çox vaxt rəssamlar yalnız kitablara illüstrasiya çəkirlər, özü də bu illüstrasiyalar heç də həmişə yüksək keyfiyyətdə olmur. Lakin biz klassik poeziya əsərlərinə təkcə kitab qrafikası janrında deyil, təsviri sənətin başqa janrlarında da illüstrasiya çəkilməsini nəzərdə tuturuq. Bu iş geniş miqyasda, məhəbbətlə görülməlidir, poeziya incilərindəki fikirlərin və hisslərin bütün zənginliyini kətan üzərində, kitab səhifəsində, qrafika əsərində ifadə etməyə çalışmaq lazımdır. Təbiəti, məhəbbəti, dostluğu, gözəlliyi, xalqın ən yaxşı insani sifətlərini tərənnüm edən süjetlərə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Bu, parlaq nümunələri insana tükənməz məhəbbət hissilə, həqiqətin, ədalətin təntənəsi, xeyirin şər üzərində qələbəsi ilə aşılanmış qədim ədəbiyyatımıza xas olan əsil nikbin sənətin yaranmasına kömək edir. Elə Nizaminin əsərlərini götürək. Axı, həmin əsərlər coşqun ehtirasların və hisslərin bütöv bir dünyasıdır, müdriklik xəzinəsidir. Onun ölməz poemalarının süjetləri əsasında neçə-neçə ən rəngarəng tablolar yaratmaq olar. Təəssüf ki, bizdə belə rəsm əsərləri hələ azdır. Bu səpkidə yaradılmış bəzi əsərlər isə böyük təsir bağışlamır.

Xalqımızın tarixini, onun keçmişinin səciyyəvi xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla Azərbaycan təsviri sənət məktəbi özünü bu cəhətdən hələ göstərməlidir. Miniatur rəngkarlığı da bu sahədə çox iş görə bilərdi. Lakin bayaq qeyd etdiyimiz kimi, yalnız müasirlik zəminində.

Bununla əlaqədar olaraq bizim tətbiqi sənətimiz, xüsusən xalçaçılıq sənəti daha da inkişaf etdirilməlidir. Xalqın dühası ilə yaranmış qədim əfsanələrin, həm də bizim böyük mütəfəkkirlərimizin, keçmiş şairlərin əsərlərinin motivləri və müasir həyat əsasında tematik xalçalar yaradılmasına xüsusi diqqət yetirilməlidir. Azərbaycan xalçaçılıq sənətinin yüksək bədii səviyyədə və sənətkarlıqla yaradılmış bu nümunələri əsil sənət əsərlərinə çevrilirlər.

Biz respublikanın bütün rayonlarında diyarşünashıq muzeyləri yaratmağı qərara almışıq. Bu muzeylərin ekspozisiyaları sizin köməyinizlə zənginləşməlidir. Gələcəkdə hər bir rayonda rəsm qalereyası, sərgi salonu açmaq planlaşdırılır. Rəssamlarımız, sizin yaradıcılıq ittifaqı bu işi in-

didən həyata keçirməlidirlər. Biz haqlı olaraq belə hesab edirik ki, təsviri sənət insanın estetik, mənəvi tərbiyəsi üçün ən mühüm vasitədir. Deməli, belə mühüm işdə Bakıda yeganə təsviri sənət muzeyinə, yeri gəlmişkən deyim ki, çox vaxt qapıları bağlı olan yeganə böyük rəsm qalereyasına malik olmaq kifayət deyildir. Bu sahədə imkanlarımızın coğrafiyasını genişləndirməliyik, biz bu istiqamətdə böyük iş görməliyik.

Bir neçə kəlmə heykəltəraşlıq haqqında. Bizim həyatımız heykəltəraşlar qarşısında çox böyük fəaliyyət meydanı açır. Paytaxtımız Bakı üçün onların yaratdıqlarını biz çox yüksək qiymətləndiririk. Lakin hələ çox iş görülməlidir. Biz hər bir şəhərdə, hər bir kənddə, hər bir yaşayış məntəqəsində Azərbaycan xalqının Böyük Vətən müharibəsindəki rəşadətli hünərini əbədiləşdirən abidə ucaltmaq vəzifəsini qarşıya qoymuşuq. Bu cəhətdən hələlik geri qalırıq. Doğrudur, 70-ci illərdə az iş görülməmişdir. Lakin şəhərlərin, kəndlərin, qəsəbələrin heç də hamısında belə abidələr yoxdur. Belə abidələrin yaradılmasına yüksək məsuliyyət hissilə yanaşmaq, yadda saxlamaq lazımdır ki, bu yolla biz xalqın öz qəhrəmanlarına əbədi ehtiramını ifadə edir və eyni zamanda həmin abidələr vasitəsilə bizim Azərbaycan heykəltəraşlığının malik olduğu imkanların geniş diapazonunu nümayiş etdiririk.

Biz bu qənaətə gəlmişik ki, hər bir rayonda və şəhərdə rayon, şəhər rəssamı vəzifəsi təsis edək, iri müəssisələrdə belə mütəxəssislərimiz olsun, yəni biz professional, yüksək səviyyədə bədii təsviri sənətin imkanlarından istifadə etməli və bu imkanları həyatımızın bütün sahələrinə tətbiq etməliyik. Beləliklə, həyatımız daha da gözəlləşər, daha da uclar, emosional təsiri artır. Buna görə də sizin qarşınızda həmin istiqamətdə də geniş imkanlar açılır və biz istərdik ki, siz bu imkanlardan mümkün qədər daha səmərəli istifadə edəsiniz.

Biz rəssamlıq istedadı olan adamların peşə hazırlığını genişləndirməliyik. Biz incəsənət institutunda xüsusi fakültə açmışıq. Bu fakültəyə hər il 75 adam qəbul edilir. Bir müddətdən sonra bünövrə möhkəmləndikdə biz onların sayını artırmaqla bilərik və gələcəkdə xüsusi təsviri sənət akademiyası və ya institutu yaradırıq. Bizdə təsviri sənət xadimlərinin öz qüvvələrini, istedadını, yaradıcılıq imkanlarını tətbiq etmələri üçün fəaliyyət meydanı genişdir. Təkcə o lazımdır ki, Rəssamlar İttifaqı bütün imkanlardan daha dolğun istifadə etsin və güzəşt bilməyən yaradıcılığınız, onun yüksək keyfiyyəti sizin üçün başlıca cəhət olsun və siz çox vaxt sənətdən uzaq olan hər hansı başqa mülahizələri deyil, gərək məhz bunları rəhbər tutasınız.

Təsviri sənət əsərlərinin keyfiyyəti haqqında bir neçə kəlmə danışmaq istərdim. Biz Bakıda, respublikanın başqa şəhərlərində və rayonlarında, kolxozlarda və sovxozlarda bədii səviyyəsi çox-çox aşağı olan rəsm əsərlərinə tez-tez təsadüf edirik. Bu barədə mülahizələrimizi dəfələrlə Rəssamlar İttifaqına bildirmişik, lakin nə ittifaq, nə də onun katibliyi həmin istiqamətdə lazımi iş aparmırlar və hələlik bir çox rəsm əsərlərimiz yenə də aşağı keyfiyyətdədir. Buna görə də biz kəmiyyətdən danışarkən hökmən keyfiyyət də tələb edirik...

Sənətkarın bir çox ünsürlərdən ibarət olan mənəvi potensialı mühüm məsələdir. Əlbəttə, onun yaradıcılıq qabiliyyəti, sənətkarlığı başlıca cəhətdir. Lakin bununla yanaşı, mənəvi potensialı insanın dünyagörüşü, ümumi erudisiyası, mədəniyyəti, onun ideya-siyasi hazırlığı, əxlaqi keyfiyyətləri müəyyən edir. Bütün bu ünsürlər, bütün bu keyfiyyətlər olduqda, tam ahəngdarlıq yaratdıqda biz zəngin daxili aləmə, zəngin mənəvi potensiala malik sənətkar haqqında danışa bilərik. Əlbəttə, belə bir sənətkar tarixdə qala biləcək əsərlər yaratmağa qadirdir.

Sizin vəzifəniz bu keyfiyyətləri özünüzdə tərbiyə etməkdən, öz qarşınızda bu tələbləri qoymaqdan və Rəssamlar İttifaqının rəhbər özəyini təşkil etdiyinizə görə bu keyfiyyətləri hər bir rəssamda tərbiyə etməkdən ibarətdir. Rəssamlar İttifaqı da özünün bu vəzifəsini ən mühüm vəzifələrdən biri saymalıdır.

Sizin səmərəli işləyə bilməyiniz, bu gün haqqında danışdığımız, arzuladığımız vəzifələri yerinə yetirə bilməyiniz üçün sizə müvafiq şərait lazımdır. Azərbaycan KP MK sizin üçün bu cür şərait yaradır və yaradacaqdır. Sizdən isə biz daha yaxşı, daha keyfiyyətli fəaliyyət göstərməyi, Sov.İKP XXVI qurultayının və Azərbaycan Kommunist Partiyası XXX qurultayının qərarlarından irəli gələn bütün göstərişləri vicdanla yerinə yetirməyi gözləyirik... Azərbaycan Rəssamlar İttifaqı katibliyinin, rəyasət heyətinin fəaliyyətində daha böyük dəqiqliyə nail olmaq lazımdır, hesabat dövründə onların işində nöqsanlar olmuşdur. Elə buna görə də ittifaqın yeni seçilən rəhbərliyi tənqiddən özü üçün müvafiq nəticələr çıxarmalı, öz fəaliyyətinə yüksək məsuliyyət hissilə yanaşmalıdır.

Sizin hamınıza böyük etimad göstərilmişdir, lakin bundan da böyük etimad Rəssamlar İttifaqının katibliyinə, rəyasət heyətinə, idarə heyətinə göstərilmişdir. Buna görə də hər kəs bu etimadın əhəmiyyətini başa düşməli, bunu qiymətləndirməli və özünün gündəlik vicdanlı, sədaqətli işi ilə bu etimadı doğrultmağa çalışmalıdır.

Bir daha hamınıza müvəffəqiyyətlər, cansağlığı və tam yaradıcılıq uğurları arzulamaq istəyirəm.

**AZƏRBAYCAN SSR-ə LENİN ORDENİ
TƏQDİM EDİLMƏSİNƏ HƏSR OLUNMUŞ
ŞƏNLİKLƏRDƏ SOV. İKP MK SİYASİ
BÜROSU ÜZVLÜYÜNƏ NAMİZƏD,
AZƏRBAYCAN KP MK-nin BİRİNCİ
KATİBİ H.Ə.ƏLİYEVİN AZƏRBAYCAN
KP MK PLENUMUNDA MƏRUZƏSİNDƏN**

22 oktyabr 1982-ci il

...Sovet Azərbaycanının müasir bədii mədəniyyəti çoxcəhətlidir, onun tərbiyə imkanları zəngin, professional yüksəliş perspektivləri intəhasızdır. Ədəbiyyatçıların, teatr, kino xadimlərinin tam bir dəstəsi üçün vətəndaş yetkinliyi dövrü olan son illərdə incəsənətin həyatın ən gur hadisələrinə cəsarətlə müdaxilə etməsi sahəsində dəyərli təcrübə, gözəl, mürəkkəb dövrümüzün bədii qavranışında təcrübə toplanmışdır. Azərbaycan ədəbiyyatının, teatr və kinosunun 70-ci illərdə yaradılmış və respublikanın hüdudlarından çox-çox uzaqlarda şöhrət qazanmış ən yaxşı əsərləri yüksək partiyalılıq, vətəndaşlıq pafosu ilə, ən ümdə ictimai, sosial-mənəvi problemləri kəskin surətdə qaldırması ilə səciyyəvidir...

AZƏRBAYCAN KP MƏRKƏZİ KOMİTƏSİNİN PLENUMUNDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN

3 dekabr 1982-ci il

...Azərbaycan KP MK bədii prosesə partiya rəhbərliyinin gücləndirilməsinə, yaradıcılıq İttifaqlarının və müəssisələrinin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsinə, bədii yaradıcılıq üçün mədəniyyət ustalarına əlverişli şərait yaradılmasına, onların əməyinin mənəvi stimullaşdırılmasına daim qayğı göstərir. Azərbaycan respublikasının əsaslı surətdə yüksəldiyi dövrdə Azərbaycan mədəniyyətində də böyük müvəffəqiyyətlər qazanılmışdır. Yazıçılar, şairlər, bəstəkarlar, rəssamlar, heykəltəraşlar, teatr və kino xadimləri, incəsənətin bütün janrlarının nümayəndələri respublikanın şanlı nailiyyətlərinə layiqincə kömək göstərmiş, bir çox mühüm əsərlər yaratmış, xalqımızın mənəvi xəzinəsini yeni nailiyyətlərlə zənginləşdirmişlər.

Bədii mədəniyyətin daha da inkişaf etdirilməsi, kütlələrin estetik tərbiyəsi vəzifələri incəsənət ustalarının yaradıcılıq səylərini bundan sonra da hər vasitə ilə gücləndirməyi, bədii mədəniyyətimizi inkişaf etdirməyi və təkmilləşdirməyi tələb edir. Yazıçılar, bəstəkarlar, rəssamlar, kinematoqrafçılar, arxitektorlar ittifaqları, teatr və xor cəmiyyətləri bu işdə mühüm rol oynamalı, yaradıcılıq problemlərinin həllinə, partiyanın qarşıya qoyduğu vəzifələrin yerinə yetirilməsinə öz xidmətini artırmalıdırlar...

BƏNZƏRSİZ SƏNƏTİN ƏLVAN BOYALARI

5 sentyabr 1983-cü il

Şərq xalçaları sənətinə dair beynəlxalq simpozium Azərbaycan paytaxtının mədəni həyatında mühüm hadisə olmuşdur. Simpoziumda xalqın bədii yaradıcılığı ilə əlaqədar bir çox problemlər müzakirə edilir. Azərbaycan Dövlət rəsm qalereyasında açılmış Azərbaycan xalçaları sərgisi baxılılarda və şəhərin qonaqlarında böyük maraq doğurmuşdur.

Sentyabrın 5-də Sov.İKP MK Siyasi Bürosunun üzvü, SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin, birinci müavini H.Ə.Əliyev, Azərbaycan KP MK bürosunun üzvləri və büro üzvlüyünə namizədlər sərgidə olmuşlar.

Rəngarəng ekspozisiyada Azərbaycan xalçaçılığının tarixi və bu günü geniş əks olunmuş, ötən əsrdə və əsrimizin əvvəlində Bakı, Qarabağ, Şirvan, Quba, Gəncə, Qazax ustalarının yaratdıqları xalça sənəti nümunələri, öz yaradıcılığında ənənəvi naxışlardan geniş istifadə edən, xalq yaradıcılığının bu növünü inkişaf etdirən, yeni orijinal kompozisiyalar yaradan müasir xalçaçıların əsərləri təmsil edilmişdir.

H.Ə.Əliyev və respublikanın rəhbərləri, sərgiyə gəlmiş simpoziumun qonaqları: SSRİ Rəssamlar İttifaqı idarə heyətinin birinci katibi, SSRİ xalq rəssamı T.T.Salahov, SSRİ Rəssamlıq Akademiyasının həqiqi üzvü V.V.Veymarn, SSRİ Rəssamlar İttifaqı idarə heyətinin katibi, M.M.Tarayev, YUNESKO mədəniyyət sektorunun nümayəndəsi Pyer Kalfon, "Xali" jurnalının baş redaktoru Robert Pinner (Böyük Britaniya), "Fransa-SSRİ" cəmiyyətinin katibi, Parisdəki J.Pompidu adına mərkəzin əməkdaşı Elen Lyaroş, sənətşünaslar Ürfan Nəsrəddinoğlu (Türkiyə), Robert Çensiner (Böyük Britaniya), Lyudmila Kibalova (Çexoslovakiya) və onlarla birlikdə sərgidə olmuş Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının prezidenti, SSRİ Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü H.B.Abdullayev. Azərbaycan SSR mədəniyyət naziri Z.N.Bağırov, Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü K.C.Kərimov, Azərbaycan xalq rəssamı Lətif Kərimov ilə dostcasına söhbət etmişlər.

Azərbaycan tarixi muzeyində H.Ə.Əliyev, respublikanın rəhbərləri ötən əsrlərin mahir sənətkarlarının yüksək ustalığı, incə zövqü haqqında təsəvvür yaradan paltar, bədii tikmə və zərgərlik məmulatı sərgilərinə

baxmış, Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının əlyazmaları fondunda xalq mədəniyyətinin yazılı abidələri - qədim əlyazmaları, kitab, xəttatlıq, miniatür rəngkarlığı nümunələri ilə tanış olmuşlar; burada 40 mindən artıq belə nümunə toplanmışdır. Onlar İçərişəhərdə yaraşıqlı xalça bayramına tamaşa etmiş Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası arxeologiya mərkəzinin yeni binasında və Azərbaycan xalçası və xalq-tətbiqi sənəti muzeyində düzəldilmiş xovsuz və süjetli-tematik xalça sərgilərinin ekspozisiyaları ilə, "Azərxalça" Birliyinin "İncəsənət" xalçaçılıq fabriki 4 nömrəli sexinin usta qadınlarının işi ilə tanış olmuş, İçərişəhərin bərpası gedişi ilə maraqlanmışlar.

YAZIÇI ALEKSANDR PROXANOVLA MÜSAHİBƏ

12 avqust 1993-cü il

A.P.: – Heydər Əliyev, indi aydındır ki, Azərbaycanın ən yeni tarixində daha bir dövr başa çatır. Xalq Cəbhəsinin il yarımlıq “hökmranlığı” sanki bir saatın içində qurtardı. Bu “hökmranlıq” elə bil tüstü kimi çəkilib getdi. Siz bunu nə ilə izah edirsiniz? Bu dövr Azərbaycan üçün nə demək idi?

H.Ə.: – Bu, respublikanın qara günə qoyulması, dağıdılması demək idi. Onlar hər şeyi – təsərrüfatı da, mədəniyyəti də, psixologiyayı da viran qoymuşlar. Ən dəhşətli bu idi ki, adamlar daha əlini ağdan-qaraya vurmur, işləmirdilər. Elə işləmək imkanının özü də yox olub getmişdi. Bilirsinizmi, biz Lənkəranda boş yerlərdə, çöllü-biyabanlıqda misilsiz, barlı-bərəkətli tərəvəz plantasiyaları yaratmışdıq. O yerləri “Ümumittifaq bostanı” adlandırırdılar. Orada əla faraş pomidor, xiyar, digər bostan məhsulları əkilib-becərilir və bütün bu nemətin hamısı Norilskə, Urala, Moskvaya göndərilirdi. Respublika olduqca böyük məbləğdə gəlir götürür, Rusiyanın sənaye mərkəzləri isə dadlı-ləzzətli tərəvəz alırdılar. Yadımdadır, Finlandiya prezidenti Urxo Kekkonen bu yerlərə istirahətə gəlmişdi və plantasiyalara heyran qalmışdı. Bəs hanı indi bu plantasiyalar? Hər şey başlı-başına buraxılmış, bərbad hala salınmışdır – yenə əvvəlki düzəngahlığa, çöllü-biyabanlığa çevrilmişdir. Camaat işsizdir.

Yaxud götürək üzümü. Aleksey Nikolayev, Kosigin üzümçülərə çox kömək edirdi. Biz üzüm istehsalını ildə 2 milyon tona çatdırmışdıq. Abşeron üzümü mənim görüb daddığım bütün sortlar içərisində ən dadlı üzumdür. Abşeron torpaqları quru, isti, qumsal torpaqlardır, üzüm bu isti torpaqlara uzanaraq onların hərərətini, şirəsini, – şəkərini canına çəkir. Hər şey məhv olub getdi! Bu il biz olsa-olsa 400 min ton üzüm yığa biləcəyik...

Camaat daha işləmir, dolanmaq üçün xırda ticarətə girişmişdir. İran qulaqlarının dibində, Türkiyə də lap yaxındır. Vecsiz malları qalaq-qalaq alıb alverlə dolanırlar. Amma di gəl ki, bir şey istehsal etmirlər! Sumqayıtın kimya müəssisələrinin yarısı dayanmışdır! Neft

hasilatı kəskin şəkildə azalmışdır!.. Hakimiyyətə gələnlərin nə təsərrüfat, nə idarəetmə işlərindən, nə də siyasətdən başları çıxırdı! Kiçik elmi işçi, yazıçı olan bu adamlar dövlətin nə demək olduğunu başa düşmürlər. Halbuki özləri azadlıqdan, hürriyyətdən və haqq-ədalətdən dəm vurur, bunlardan ağızdolusu danışirlar, axırı nə oldu – hamılıqla oğurluğa qurşandılar! Xalq bütün bunları görürdü və buna görə də çox məyus olmuşdu! İş-gücləri küçələrə düşüb “Mercedes”lərdə ora-bura çapmaq və boşboğazlıq etmək idi. Elə hey danışır, dil boğaza qoymurdular! Mənəviyyatsızlar, əxlaqsızlar, açıq-aşkar oğrular çox idi, lap çox!

Bəs Qarabağ? Onlar bu müharibədə qalib gəlmədilər, münafişəni siyasi yollarla söndürmədilər! Çox kəndlərimizi, çox torpaqlarımızı itirdik! Dünən yanıma bir kolxoz sədri gəlmişdi. Deyirdi: “Əlbəttə, dəhşətdir ki, orada minlərlə baş mal-qara, minlərlə hektar torpaq itirdik, amma ən böyük rüsvayçılıq budur ki, biz ata-babalarımızın müqəddəs saydığımız məzarlarını itirdik! İndi düşmən bu məzarları murdarlayır, onların üstündə öz qələbələrini bayram edir!”

Fevral ayında mən Elçibəylə görüşdüm. Səkkiz saat danışdıq. Mən ona dedim: “Belə siyasət uğursuzluğa məhkumdur!”. O, çox düşüncəsiz cavab verdi: “Biz idarə etməyi öyrənirik. Qoy təcrübəsizlər təcrübə toplansınlar. Toplamazlar, biz onları işdən çıxarar və yerlərinə başqalarını qoyarıq”. Dedim: “Harda görünüb ki, xalqın başında dəlillik öyrənəsiniz. Onun üzərində eksperimentlər aparırsınız?” Bu, Gəncədə birbaşa cinayətlə nəticələndi, qanla qurtardı. Buna görə də xalq onları rədd etdi!..

A. P.: – Bilirəm ki, Naxçıvanda, balaca bir respublikada siz qayda-qanun yaratmağa, layiqli həyat səviyyəsini qoruyub saxlamağa müvəffəq oldunuz. Sizin üçün, əgər belə demək caizsə, “Naxçıvana sürgünlük” nə demək idi.

H. Ə.: – Xalq Cəbhəsinin yeni peyda olmuş başçılarından biri televiziya çıxıb, lovğa-lovğa bildirmişdi: “Əgər lazım gələrsə, mən Naxçıvana gedib Əliyevin başına güllə çaxaram!” Mənə qarşı iki dəfə qəsd təşkil etdilər, iki dəfə məni öldürmək istədilər. Amma oxları daşa dəydi, niyyətləri baş tutmadı. Onlar Əliyevə divan tutmaq üçün Naxçıvanı blokadaya aldirdilər. Bizi ərzaqdan, neftdən məhrum etdilər. Elektrik enerjisini büsbütün kəsdilər. Bizdə soyuqlar və aclıq başlandı. Südəmə körpələr xəstəxanalarda soyuqdan donub öldürdülər. Camaat bağ-bağatı qırıb od qalayırdı. Ev-eşiyi isitmək üçün meyvə ağaclarının 70 faizini kəsib doğradılar. Nə qədər meşə qırıldı. Lakin mən də sağ qaldım, xalq da.

İran və Türkiyə rəhbərləri ilə aramızda şəxsi dostluq münasibətləri yarandı. İran prezidenti öz təyyarəsini Naxçıvana göndərdi. Mən onunla Tehrana gedib, yardım barəsində razılığa gəldim. Biz elektrik xətti çəkdik və İrandan enerji almağa başladıq. Eləcə də yanacaq və ərzaq... Türkiyə prezidenti Dəmirəlin özü mənə 100 milyon dollar kredit təklif etdi. O da öz prezident təyyarəsini göndərdi və mən onun yanına, Ankaraya uçdum. Mən Türkiyəyə yol çəkdim, Araz çayı üstündən körpü saldırdım və mal təchizatını təşkil etdim. Lakin başlıca nailiyyətim budur ki, mən Ermənistanla silahlı münaqişəyə yol vermədim. Vəziyyət çox gərgin idi, ciddi hadisələr baş verirdi, lakin mən çıxış yolu tapdım, nəticədə torpağımız al-qana boyanmadı. Mən çox sadə yaşayır, az qane olurdum, məişət şəraitimiz ağır idi. Bu sözlərim xalqıma da aiddir. Lakin biz sağ qaldıq və əmin-amanlığımızı qoruyub saxladığımızı. Bakıdan yanıma tez-tez adamlar gəlir, dilə tuturdular ki, siyasətə qayıdım. Lakin mən istəmirdim. Xalq Cəbhəsinin siyasətinə qoşulmaq istəmirdim. Çünki bu siyasət fəlakətə doğru aparırdı.

A.P.: – Siz indi “Yeni Azərbaycan” Partiyasının liderisiniz. Mən bilən, onun artıq 100 min nəfər üzvü var. Siz hər halda Bakıya qayıtmısınız, siyasətə qoşulmusunuz, sizinlə birlikdə partiyanız da siyasət meydanına atılıbmı?

H. Ə.: – Mən buraya heç də partiyanın lideri kimi gəlməmişəm. Mən buraya tamam könülsüz, tez-tələsik yox, adamların təzyiqindən çox, yaranmış vəziyyətə görə gəldim. Başa düşəndə ki, xalqım vətəndaş müharibəsi həddindədir, onda mən buraya gəldim. Vətəndaş müharibəsi isə xalqın məhv olması, dövlətin sonu deməkdir! Odur ki, gəlməyə bilməzdim. Təkrar edirəm: Mən buraya partiya ilə birlikdə yox, tək, ürəyimin hökmü ilə gəldim ki, xalqıma ən dəhşətli fəlakətdən yaxa qurtarmaqda kömək edim.

A. P.: – Mən bilirəm, Sizi şəxsən Elçibəy çağırır, Xalq Cəbhəsi dəvət edib. İndi isə Siz onu siyasətdən uzaqlaşdırmısınız. Burada ziddiyyət yoxdurmu?

H. Ə.: – ... Xalq Cəbhəsi gördü ki, işlər fənadır, sonları çatmaqdadır və xalq onları sadəcə olaraq didib-dağıdacaqdır. Buna görə də Elçibəy məni çağırmağı qərara aldı ki, vəziyyəti xilas edim. O, Naxçıvana mənə zəng vururdu, lakin mən dəstəyi götürmürdüm. O, yenə zəng vurdu. Mən dəstəyi yenə də götürmədim. İyunun 7-də onlar Bakıdan mənə təyyarə göndərdilər. Mən təyyarəni geri qaytardırıdım. İyunun 8-də onlar təzədən təyyarə göndərdilər. Mən Elçibəylə telefonla danışdım və Bakıya getməkdən imtina etdim. İyunun 9-da Surətin qoşunları

Bakının 100 kilometrliyində idi. Elçibəy yenidən mənə təyyarə göndərdi. Yalvarıb-yaxardı ki, Bakıya gəlim, mən razılaşdım.

Nə gizlədim, oraya gedib fəlakətli vəziyyəti görməyə qorxurdum, buna baxmayaraq, başa düşürdüm ki, hökmən getməliyəm, çünki xalqın taleyi həll olunurdu. Xülasə, mən Bakıya gəldim və biz Elçibəylə bir neçə saat danışdıq. O, mənə baş nazir vəzifəsini təklif etdi. Onun silahdaşları Pənah Hüseynov hələ də həmin vəzifədə qalmaqda idi. Mən imtina etdim. Onların hamısı Elçibəyin yanına toplaşdılar və məni dinlədilər. Mən onların cinayətkar idarəetmə üsulu barəsində nə düşünürdümse, hamısını üzlərinə dedim. İsa Qənbərov dözməyib dilləndi: “Biz elə düşünürdük ki, Siz bizə məsləhət verəcəksiniz, Siz isə bizə ittihamnamə oxuyursunuz!” Bəli, məhz belə idi.

İyunun 11-də İsa Qənbərov Ali Sovetin sədri vəzifəsindən istefa verdi, deputatlar mənə bu vəzifəni tutmağı təklif etdilər. Mən boyun qaçırdım. Onlar məni dilə tutmaqda davam etdilər.

Mən dedim: “Gəlin sessiyanı bir neçə günlüyə təxirə salaq. Mən Surət Hüseynovla görüşmək istəyirəm”. Mən onunla tanış deyildim və təyyarə ilə Gəncəyə, onun yanına getdim. Biz Surətlə, yalan olmasın, bütün gecəni danışdıq. Səhəri o, məni şəhərə apardı. Mən döyüşlərin izlərini, dağıdılmış tikililəri, yanıb külə dönmüş mənzilləri gördüm, cinayətin izlərini gördüm. Bakıya qayıdıb Ali Sovetin təklifini qəbul etdim və iyunun 15-də sədr vəzifəsinə seçildim. Mən bunu yalnız bir məqsədlə – vətəndaş müharibəsi təhlükəsini sovuşdurmaq məqsədi ilə etdim.

İyunun 16-da Surətin qoşunları Xalq Cəbhəsinin hərbi birləşmələri ilə qarşılaşdı. Döyüş getdi, ölənlər oldu. Təbii ki, mən qardaş qırğına yol verə bilməzdim. Axı onsuz da bu illər ərzində xalqın qanı çox tökülmüşdü. Mən Surətlə razılığa gəldim ki, onun qoşunları Bakıya girməyəcək, paytaxtda döyüş-qırğın olmayacaqdır. Sonrasını özünüz bilirsiniz. Gəncə hadisələrini təhqiq etmək üçün komissiya yaradıldı və komissiya belə bir qənaətə gəldi: Xalq Cəbhəsi özünün liderləri simasında cinayət törətmişdir. Sonra Milli Məclisin sessiyası çağırıldı. Əsas müqəssirlər deputat toxunulmazlığından məhrum edildi və həbsə alındılar. Mən Bakıya bax, belə qayıtmışam.

A. P.: – Bəs bundan sonra nə etməli? Ölkə çapılıb-talanmış, cəmiyyət parçalanmış, ona təfriqə salınmış, o, ruhdan düşmüşdür. İndi xalqı hansı ideya birləşdirəcək? Əzab verilmiş, haldan düşmüş cəmiyyəti hansı fəlsəfə, hansı ideologiya birləşdirəcək? Siz özünüz yaxın keçmişdə kommunist ideyasının təbliğçisi olmuşsunuz, lakin indi bu ideya daha yox-

dur. Xalq Cəbhəsinin ikiəlli yapışdığı liberal ideya bir az əvvəl puça çıxmışdır. Adamlar hansı ideyanı qəbul edəcəklər?

H. Ə.: – Yalnız milli barışıq ideyasını, ayrı heç bir ideyanı yox! Bunun daha mənası yoxdur – sən hansı partiyaya mənsubsan, neçə yaşın var, hal-əhvalın necədir. Bizi dəhşətli həddən yalnız ümummilli barışıq uzaqlaşdırır bilər. Bunu xalq başa düşür, hərbiçilər, kommersantlar, müəssisə direktorları başa düşürlər. Biz heç kəsi təqib etməyəcək, gözümlə çıxdıya salmayacağıq. Əgər sən liberalsansa, əgər sən Xalq Cəbhəsinin üzvü sənə, səni heç kəs təqib etməyəcək, sənə gözün üstə qaşın var, deməyəcəklər. Xalqa xidmət elə, xalqın yolunda özünü fəda elə. Bax, budur ideya, budur fəlsəfə! Belə düşünürəm ki, bu ideologiyı ədəbiyyat və incəsənət xadimləri, din xadimləri formalaşdıracaqlar!

A. P.: – Bəs rəsmi Rusiya Bakıda baş vermiş hadisələrə, Sizin siyasətə qayıtmağınıza necə münasibət göstərdi?

H. Ə.: – Hələlik heç cür. Təkcə Ruslan Xasbulatov məni Ali Sovetin sədri vəzifəsinə seçilməyim münasibətilə təbrik edib. Rəsmi Moskva susur. Xalq Cəbhəsi Rusiya əleyhinə siyasət aparır, hər şey edir ki, Rusiya ilə Azərbaycan yaxınlaşmasınlar. Deyəsən, bu Moskvanı da qane edirdi, Siz Rusiyaya olan münasibətimi bilirsiniz. Azərbaycan Rusiya ilə iqtisadi, mədəni, coğrafi-siyasi cəhətdən bağlıdır. Biz sadəcə qonşu deyilik, bizim bir tariximiz var. Təkrar edirəm: Rusiya ilə bugünkü münasibətlər məni razı salmır, lakin mən qəti əminəm ki, münasibətlərimiz hökmən inkişaf etdiriləcəkdir.

A. P.: – Dağıdılmış xalq təsərrüfatı necə olacaq? Siz hansı iqtisadi modeli irəli sürmək niyyətindəsiniz? Məsələ burasındadır ki, Azərbaycanın tərəqqisini məhz sosialist modeli təmin edirdi.

H. Ə.: – Bizim xalq təsərrüfatının dirçəlişini mən bazar münasibətlərində görürəm. Sivilizasiyalı bazarın bütün formalarında, sahibkarlıqda, kommersiya banklarında, xarici kapitalın cəlb edilməsində, o cümlədən MDB ölkələrində toplanmış müsbət cəhətlərdə görürəm. Azərbaycan bazarının qapıları bizimlə qarşılıqlı surətdə faydalı əməkdaşlıq etmək istəyənlərin hamısının üzünə açıqdır. Xalq Cəbhəsi Azərbaycanın sərvətlərini – qızılı, neftini, var-yoxunu xalq üçün qətiyyənlə sərfəli olmayan şərtlərlə, dəyər-dəyməzinə satırdı. Görünür, yaxşı rüşvət almışdılar.

Mən əmr verdim ki, dünyanın ən iri neft şirkətləri ilə bağlaşmalar dayandırılсын, çünki onlar mənə şübhəli görünürdü. Bununla əlaqədar, dünya mətbuatında böyük hay-küy qopdu. Mən şirkətlərin nümayəndə-

lərini qəbul edib bildirdim: “Bu, bağlaşmaların kəsilməsi demək deyil. Biz ekspertiza keçirəcəyik, əgər ekspertiza bağlaşmaların qarşılıqlı surətdə faydalı olduğunu aşkara çıxararsa, onda bağlaşmalar inkişaf etdiriləcəkdir”.

A. P.: – Heydər Əliyev, Sizin 70 yaşınız var. Siz həyat məktəbi keçmiş siyasətçisiniz, zəngin təcrübəyə maliksiniz. Həyatın hər üzünü görmüsünüz. Surət Hüseynov 34 yaşındadır. O siyasətdə təzədir. Onu ölkədə yüksək vəzifələrə milli faciə, müharibə gətirib çıxarmışdır. Siz necə birgə fəaliyyət göstərirsiniz? Sizin psixoloji qarşılıqlı fəaliyyətiniz, birgə siyasi praktikanız necə təşəkkül tapmışdır?

H. Ə.: – Surət Hüseynov Yevlaxda iri bir zavod direktoru olub, deməli istehsalatçıdır. İqtisadiyyatın problemlərini bilir. Mən ona baş nazir vəzifəsini təklif etdim və əminəm ki, əl-ələ verib işləyəcəyik. Mən bütün təcrübəmi onunla bölüşəcəyəm. Əlbəttə ki, bizim üçün başlıca problem təcrübəli işçilər, ağıllı və vicdanlı mütəxəssislər yığmaqdır.

BƏSTƏKAR ARİF MƏLİKOVA

14 sentyabr 1993-cü il

Hörmətli Arif Cahangir oğlu!

Sizi anadan olmağınızın 60 illiyi münasibətilə səmimi-qəlbdən təbrik edirəm.

Qırx ildən çoxdur ki, çoxşaxəli yaradıcılığınız çağdaş Azərbaycan musiqi mədəniyyətini zənginləşdirməkdədir. Böyük fitri istedadın məhsulu olan “Məhəbbət əfsanəsi” baletiniz xalqımızın milli musiqisini dünyaya tanıdan şah əsərlərdəndir. Sizin yaradıcılığınız ulu mədəniyyətimizi bütün əzəməti ilə aləmdə təmsil edir.

Əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, xalqımızın mənəvi təkamülündə, gənclərimizin estetik tərbiyəsində indən sonra da mühüm xidmətlər göstərəcək, qədim və zəngin ənənələri olan milli musiqi mədəniyyətimizə parlaq səhifələr yazacaqsınız. Sizə xoş anlar, xoş günlər, xoş illər arzulayıram.

Dərin hörmətlə,

***Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikası prezidentinin
səlahiyyətlərini həyata keçirən
Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədri***

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ELMLƏR AKADEMİYASINDA ZİYALILARLA GÖRÜŞDƏ ÇIXIŞ

21 sentyabr 1993-cü il

Hörmətli ziyalılar, əziz dostlar və həmvətənlər! Uzun fasilədən sonra Azərbaycan ziyalıları ilə görüşmək mənə nəsib olduğu üçün məmnun olduğumu bildirmək istəyirəm və görüşdə iştirak etdiyinizə görə, burada çıxış edən natiqlərin mənim haqqımda dediyi sözlərə görə hamınıza ürəkdən təşəkkür edirəm.

Ziyalılarla görüşmək həmişə böyük bir bayram təsəvvürü yaradır. Mən həyatım boyu belə düşünmüşəm, belə fikirləşmişəm. Ona görə, bəlkə görüş sizin üçün də əhəmiyyətlidir, ancaq mənim üçün həddindən artıq dəyərlidir. Çünki uzun müddət belə bir imkandan məhrum olmuşdum. Yalnız qəlbim, ürəyim həmişə Vətənlə, xalqımla və xalqımızın qabaqcıl dəstəsi olan ziyalılarla, onların yaradıcılığı, işləri ilə bağlı olmuşdur. Ancaq indi yan-yanayıq, üz-üzə durmuşuq. Bu mənim üçün böyük hadisədir. Təşəkkür edirəm.

Bu gün, şübhəsiz ki, hər bir kəsi, o cümlədən ziyalıları ən çox maraqlandıran və eyni zamanda ən çox narahat edən Azərbaycan Respublikasının indiki vəziyyətidir. Bu hər bir Azərbaycan vətəndaşını düşündürür, narahat edir və ən çox, şübhəsiz ki, ziyalıları, intellektual səviyyəli adamları düşündürür. Bizi də, sizi də düşündürür. Azərbaycan öz həyatının çətin və ağır bir dövrünü yaşayır, böyük imtahanlardan keçir. Bu imtahanlar müəyyən mənada bizim əsrin əvvəlində başlayıbsa, XX əsrin sonunda daha ciddi bir xarakter alıb. Bu imtahanların çox ağır dövrü indiki mərhələdir. Bizim belə əzab-əziyyətə düşməyimizin səbəbləri çoxdur. Bunun obyektiv səbəbləri də, subyektiv səbəbləri də var.

Mən bu səbəbləri xarakterizə etmək məqsədində deyiləm, buna imkan da yoxdur. Şübhəsiz ki, bunlarla siz də, biz də bərabər məşğul olmalıyıq. Bu, çox vacibdir. Ancaq bir neçə kəlmə deməyə ehtiyac duyuram. Birincisi, şübhəsiz ki, bizim respublikanı bu ağır vəziyyətə salan Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən Azərbaycana qarşı beş ildən artıq davam edən hərbi təcavüzdür və bu təcavüzün nəticəsində Azərbaycan

torpaqlarının bir qisminin işğal olunması, Azərbaycan vətəndaşlarının, sakinlərinin bir qisminin yurdunu-yuvasını itirməsi, qaçqın düşməsidir. Bu müddətdə Azərbaycanın nəinki torpaqları işğal edilib, əsrlər boyu yaranan şəhərlər, kəndlər, qəsəbələr, binalar, insanların yaşayışı üçün lazım olan qurğular dağılıb viran olur, yandırılır. Bir çox insanlar ağır həyat şəraiti keçirir.

Azərbaycan Respublikası, Azərbaycan xalqı qəsbkarlıq etmir, başqa respublikanın, başqa xalqın, başqa dövlətin torpaqlarına göz dikmir, hücum etmir, yalnız müdafiə olunur. Ancaq bəzi səbəblərə görə biz məğlubiyyətlərə uğrayırıq. Dediym kimi, torpağımızın bir hissəsi əlimizdən gedib, lakin bu gün şəksiz-şübhəsizdir ki, Azərbaycan xalqı əsrlər boyu torpağını qoruduğu kimi, indi də Azərbaycanın qeyrətli, namuslu, cəsarətli oğulları Vətəni qoruyaraq şəhid olurlar, canlarını qurban verirlər. Bu müddətdə minlərlə həmvətənimiz həlak olub. Onların çoxu döyüşərək, cəsarət, qəhrəmanlıq göstərərək, xalqına, torpağına sədaqətli olaraq dünyasını tərk edib. Bu, bizim üçün bir tərəfdən faciədirsə, digər tərəfdən Azərbaycan xalqının qüdrətini, mətanətini, cəsarətini bir daha nümayiş etdirən amildir. Azərbaycan torpaqlarını müdafiə edərək həyatlarını qurban vermiş, şəhid olmuş həmvətənlərimizin ruhunu bir dəqiqəlik sükutla yad edək. Allah onlara rəhmət eləsin, qəbirləri nurla dolsun.

Bu gün biz müdafiə vəziyyətindəyik, ancaq xalq ümidlərini itirmir. Azərbaycan xalqı öz torpaqlarını geri qaytarmalıdır, ərazi bütövlüyünü bərpa etməlidir. Xalqımız öz suverenliyini, öz müstəqilliyini qorumağa qadir xalqdır. Təəssüf ki, Azərbaycan xalqının içində, mənəviyyatında olan imkanlardan bu dövrdə istifadə olunmayıbdır. Aparıcı adamlar, siyasi rəhbərlər, dövlət adamları, yaxud özlərini sərkərdə adlandıranlar da olubdur, ancaq onlar xalqın böyük qüdrətindən, böyük imkanlarından istifadə edə bilməyiblər. Lakin bunların hamısı müvəqqəti xarakter daşıyır. Bir də deyirəm, xalqımız qüdrətli xalqdır, əsrlər boyu ciddi imtahanlardan keçmişdir, bu imtahandan da çıxacaqdır və mən buna şübhə etmirəm ki, Azərbaycan bir müstəqil dövlət kimi öz taleyinin sahibi, öz torpaqlarının sahibi, öz hüquqlarının sahibi olacaq və gələcək firavan həyatını özü quracaqdır.

Ancaq bu o qədər də asan iş deyil. Bunun üçün hamı birləşməli, Azərbaycan xalqının gücü bir yerə toplanmalı, hamı bir hədəfə vurmalıdır. İndi gərək hər kəs Vətən, torpaq, namus yolunda öz payını versin, öz borcunu versin. Hamı borcludur. Heç kəs deyə bilməz ki, borclu deyil.

Xalqın övladları bu torpaqda doğulub dünyaya gəlirlərsə, atalarımızın, babalarımızın ruhu bizim üçün müqəddəs və əzizdirsə, öz borcumuzu verməliyik. Bu, hamının borcudur. Təəssüf ki, bəzi adamlar belə hesab edirlər ki, kimsə qoy gedib torpağı müdafiə etsin, amma o birisi öz şəxsi işi ilə məşğul olsun. Kimsə vuruşsun, o birisi isə kənarda dursun, gözləsin görək nə olur.

Son illərin ən əcaib hadisəsi ondan ibarətdir ki, Azərbaycanın bu ağır dövründə birləşib torpaqlarımızı qorumaq, millətimizin, xalqımızın şərəfini qorumaq, tariximizi qorumaq əvəzinə ayrı-ayrı qruplar, ayrı-ayrı şəxslər bu fürsətdən istifadə ediblər, vəzifə, məqam hərisliyinə düşüblər, öz şəxsi mənafeələrinə, şəxsi məqsədlərinə nail olmağa çalışıblar. Meydana gündə bir siyasətçi çıxıb, ancaq sonra iç üzləri açılıbdır. Təəssüf. Ancaq yəqin ki, xalqımız bunları da görməlidir. Yəqin ki, cəmiyyətin içində olan bu ünsürlər də meydana çıxmalı idilər.

Heç də bu fikirdə deyiləm ki, Azərbaycanı bürümüş bulanıq su indi artıq durulub, yox bu su hələ çox bulanıqdır. Biz bulanıq göl içindəyik. Bəli, hamımızın gücü ilə gərək bu palçıqdan, bulanıq sudan çıxmaq, təmizləmək. Gərək hər kəs birinci növbədə xalqın ümumi mənaəviyyatına sədaqət göstərərək öz mənaəviyyatını nümayiş etdirdirsin və xalqı bu vəziyyətdən çıxarmağa kömək etsin.

Bu sahədə biz çox tədbirlər görməliyik. Qarşımızda vəzifələr çoxdur. Ancaq şübhəsiz ki, tək mən, yaxud da ki, mənimlə bərabər bir neçə adam bunların hamısının öhdəsindən gələ bilməz. Xalq birləşməlidir. Xalqın ağılı, zəkası, biliyi birləşməlidir. Elə etməliyik ki, bu ağır müharibə vəziyyətindən çıxmaq. Mən indi bunun çıxış yolları haqqında danışmaq istəmirəm. Biz həm siyasi fəaliyyəti gücləndirməliyik, həm respublikamızın müdafiə qüdrətini möhkəmlətməliyik, həm də ordu sıralarında, yaxud da ayrı-ayrı yığma batalyonlarda olan quldurları kənarlaşdırıb sağlam qüvvələri toplamalıyıq.

Ancaq hamımız gərək bilək ki, indi Azərbaycan Respublikası qan içindədir. Respublikamız öz müstəqilliyini qorumaq üçün çox işlər görməlidir. Müstəqillik tək cə siyasi xarakter daşımır. Müstəqillik tək ondan ibarət deyildir ki, bizi beynəlxalq təşkilatlar tanıyıblar. Müstəqillik birinci növbədə odur ki, işğal olunmuş torpaqlarımız geri qaytarılsın. Ona görə də hamı birləşməlidir. Hamı ayağa qalxmalıdır. Hamı səfərbər olmalıdır. Rəhmətlik Səməd Vurğunun dahiyənə sözləri daim yadıma gəlir. O vaxt, 41-ci, ya da 42-ci ildə o dedi ki, müsəlləh əsgərəm mən də bu gündən. O vaxt biz ümumi sovet vətəninə qoruyurduq. İndi biz öz doğma

torpağımızı, müstəqil Azərbaycan dövlətini qoruyuruq, ona görə də peşəsindən, vəzifəsindən asılı olmayaraq indi hər kəsdə, hər vətəndaşda bu hissiyyat daha güclü olmalıdır, güman edirəm ki, biz buna nail ola biləcəyik, hamımız birləşib bu ağır müharibə vəziyyətindən çıxma biləcəyik.

İndi Azərbaycan müstəqil dövlətdir. Müstəqillik Azərbaycan üçün böyük tarixi bir hadisədir, taleyin xalqımıza verdiyi böyük bir fürsətdir. Şübhəsiz ki, biz bununla fəxr etməliyik. Eyni zamanda bu tarixi nailiyyəti qiymətləndirməliyik, əlimizdə möhkəm saxlamalıyıq. Bu müstəqillik dünyada, o cümlədən keçmiş sovetlər birliyində əsrin ikinci yarısında, xüsusən 70-ci, 80-ci illərdən başlayaraq gedən ictimai-siyasi proseslərin məntiqi nəticəsidir.

Biz müstəqilliyi silahla, dava ilə, üsyanla əldə etməmişik. Bu müstəqillik tarixi prosesdir, onu ictimai-siyasi proseslər əsasında əldə etmişik. Qoy heç kəs deməsin ki, kimsə bir qəhrəman kimi bu müstəqilliyin sərkərdəsidir, yaxud müstəqilliyi əldə edən bir siyasi xadimdir. Müstəqillik heç kəsə, heç bir təşkilata mənsub deyildir. Müstəqillik xalqa mənsubdur. Bu, tarixin, taleyin xalqa bəxş etdiyi böyük bir nemətdir. Biz bunu qiymətləndirməliyik.

Ancaq müstəqilliyi əldə etmək siyasi nöqteyi-nəzərdən o demək deyil ki, müstəqillik tamamdır və dönülməzdir. Müstəqilliyi inkişaf etdirmək, möhkəm saxlamaq, bütün sahələrdə tətbiq etmək lazımdır. Bu sahədə çox iş görməliyik. Təəssüf ki, müstəqillik əldə ediləndən indiyə qədər iş görülməyibdir. “Müstəqillik, müstəqillik” deyər bağıran adamlar belə hesab edirlər ki, onlar bu müstəqilliyin qəhrəmanındırlar və müstəqil Azərbaycan üçün artıq bütün şəraitləri yaradıblar. Bax buna görə də Azərbaycan belə vəziyyətə düşübdür. Son illər Azərbaycanda gedən proseslər təəssüf ki, respublikanın iqtisadiyyatına, sosial həyatına, elminə, mədəniyyətinə çox böyük zərər vurub.

Burada çıxış edən natiqlər bəzi fikirlər söylədilər. Mən onlarla razıyam. Lakin bu fikirlər də Azərbaycan Respublikasının həyatına həmin proseslərin vurduğu zərərlərin hamısını əks etdirə bilmir. İndi biz müstəqillik şəraitindən istifadə edərək, Azərbaycan Respublikasının iqtisadi, sosial, intellektual, elmi, mədəni potensialından səmərəli istifadə edərək nəinki vurulan zərərləri aradan götürməli, həm də daha yüksək səviyyəyə qalxmalıyıq. Biz müstəqillik şəraitində həyatımızın bütün sahələrini vətəndaşlarımızın tələbatına uyğun olaraq inkişaf etdirməli, qurub-yaratmalıyıq.

Azərbaycan bundan sonra hansı yolla gedəcək, hansı iqtisadi-siyasi sistemi seçib inkişaf edəcək? İndi bu sual qarşıda durur. Bu yolun eniş-yoxuşlarını, çətinliklərini dərk etməyən adamlar, sadəcə olaraq, şüarlar-

la yaşamışlar. Buna görə də onlar bu yolun daha da genişlənməsi, yəni müstəqillik yolunun çoxşaxəli olması lüzumu, daha da müvəffəqiyyətlə irəliyə getmək lüzumu meydana çıxan kimi öz cılız fikirlərini ortaya atır, başqalarını günahlandırmağa çalışırlar ki, yox, siz bizim müstəqilliyimizi əldən vermək, geri qaytarmaq istəyirsiniz.

Mən Milli Məclisin iclaslarında da öz fikrimi bildirmişəm, sizin qarşınızda da bunu deməyi özümə borc bilirəm ki, Azərbaycan müstəqillik yolundan dönməməlidir. Azərbaycan ilk dəfə əldə etdiyi bu tarixi fürsəti əldən verməməlidir, nəyin bahasına olursa-olsun müstəqilliyini qoruyub saxlamalı və müstəqil dövlət kimi inkişaf etməlidir. Buna Azərbaycan Respublikasının təbii sərvətləri, iqtisadi, elmi-mədəni, intellektual potensialı imkan verir. Lakin bu potensialların bəziləri qurumuş vəziyyətdədir, bəziləri durğun haldadır. Bunları canlandırmaq, hərəkətə gətirmək, inkişaf etdirmək, bunlardan səmərəli istifadə etmək lazımdır. Təəssüf ki, müstəqillik haqqında çox bağıran adamlar bu milli sərvətlərimizi həm görməyiblər, həm də onlardan istifadə etməyi bacarmayıblar, yaxud da ki, istifadə etmək istəməyiblər.

Dediyim kimi, çox vacibdir ki, respublikamız müstəqil bir dövlət kimi hansı siyasi, ictimai, iqtisadi sistem üzrə gedəcəkdir. Bizim yolumuz demokratiya yoludur, biz demokratiya yolundan dönməməliyik. Bizim yolumuz siyasi plüralizm yoludur, biz bu yoldan dönməməliyik. Biz Azərbaycanda çoxpartiyalı sistem, çoxpartiyalı cəmiyyət üçün şərait yaratmalıyıq. Əmin olun ki, mən bu mövqeyimdən dönməyəcəyəm. Azərbaycanda insan azadlığı, təşəbbüs azadlığı, din azadlığı, dil azadlığı, sahibkarlıq azadlığı – bütün azadlıqlar təmin olunub. İnsan hüquqları, insan haqları qorunmalıdır. Azərbaycan müstəqil dövlət kimi öz vətəndaşlarının hüquqlarını qorumağı əsas vəzifələrindən biri hesab etməlidir. Azərbaycan keçmiş kommunist rejiminə, sosialist sisteminə, keçmiş iqtisadi-siyasi sistemə qayıtmamalıdır. Mən Azərbaycanda yenidən fəaliyyətə başlamışam, bu mövqedə dururam və güman edirəm ki, Azərbaycan vətəndaşlarının əksəriyyəti belə fikirdədir və ziyalılar da yəqin ki, bu fikirləri qəbul edərlər. Bilirəm ki, ziyalıların əksəriyyəti bu fikirlərlə yaşayır.

Ancaq bu prinsiplərin gerçəkliyini təbliğ etmək, onları həyatımızın bütün sahələrində tətbiq etmək asan məsələ deyil. Çünki bəzən ayrı-ayrı qüvvələr, ayrı-ayrı şəxslər öz şəxsi məqsədlərinə nail olmaq üçün bu prinsiplərdən sui-istifadə edirlər. Bəzən də, siz bunun şahidi olmusunuz, demokratiyanı özbaşınalıq kimi, qanunsuzluq kimi, xaos kimi anlayan

adamlar, hətta dövlət başında olan adamlar Azərbaycanı gətirib bu ağır vəziyyətə salıblar.

Lakin bu prinsipləri həyata keçirmək üçün xalqın, millətin qabaqcıl qüvvələri, ağıllı, zəkali, elmli adamları, ziyalı adamları siyasi meydana çıxıblar, siyasi, ictimai fəaliyyətdə olublar. Son illəri, yəni təkcə bu bir ili, Xalq Cəbhəsinin hakimiyyətdə olduğu dövrü yox, 90-cı ili, 89-cu, 88-ci, ondan qabaqkı illəri götürün. Bu dövrlərdə böyük bir qarmaqarışıqlıq içərisində doğrudan da milli azadlıq uğrunda mübarizə aparan qüvvələrlə, şəxslərlə yanaşı, bu şəraitdən öz şəxsi məqsədləri üçün sui-istifadə edən adamlar da meydana çıxdılar. Bəzi hallarda onlar üstün gəldilər. Mən Moskvada yaşayırdım. 88-ci ildə Bakının Azadlıq meydanında yüz minlərlə adamın iştirakı ilə keçirilən mitinglərin sədası bəzən oraya da gəlib çatırdı...

Sonra bu meydan bizim ziyalıları da cəlb etdi. Ancaq təəssüf ki, bundan sonra həmin proseslərdən ayrı-ayrı adamların şəxsi məqsədləri üçün istifadə olundu. Ona görə də xalq hərəkətdən müəyyən qədər uzaqlaşdı, soyudu.

Mən demirəm ki, daim gərginlik olmalı idi. Ancaq bu, xalq azadlıq hərəkəti idi. Torpaqları qorumaq əzmi ilə yaşayan Azərbaycan xalqının öz təzahürünü meydanlarda tapan coşqunluğu, həyəcanı, narahatlığı bundan sonra ayrı-ayrı qüvvələr tərəfindən bir yandan söndürüldü, bir yandan da təzyiq altına alındı. Digər tərəfdən də meydana elə adamlar çıxdılar ki, bu hərəkətdən öz mənfur məqsədləri üçün istifadə etməyə çalışdılar və təəssüf ki, bir çoxları buna nail oldular.

Azərbaycanda demokratiya prinsiplərini bərqərar etmək, tətbiq etmək üçün respublikamızın və dövlət orqanlarının ziyalılarına çox böyük ehtiyacı var. Burada bəzi nətiqlər Azərbaycan parlamentinin tərkibi haqqında öz fikirlərini söylədilər. Doğrudur, kiminsə dediyi kimi, vaxtilə norma qoyulurdu – neçə nəfər kolxozçu, neçə nəfər fəhlə olmalıdır. Bunlar artıq tarixə keçmiş hallardır. Şübhəsiz ki, həqiqi demokratiya bu yolla təmin edilə bilməzdi. Lakin sonrakı parlament seçkilərində (mənim xatirimdədir. O vaxtlar Moskvada idim, sonra Naxçıvana gəldim) bəzi qəzetlərdə oxuyurdum ki, səkkiz nəfərin namizədliyi irəli sürülüb. Onların arasında professor da, akademik də var idi. Məsələn, Ziya Bünyadov kimi məşhur akademik də var idi. Amma seçicilər nədənsə bir nəfər tanınmayan və Azərbaycan xalqı qarşısında heç bir xidməti olmayan adama səs verdilər. Şübhəsiz ki, bu, təbii hal deyildi. Ancaq o adam kiməsə lazım idi, Azərbaycanın o vaxtkı kommunist rəhbərliyinə lazım idi. Buna görə də imkan vermədilər ki, məsələn, alim seçilsin, ya da böyük bir dövlət

xadimi, mədəniyyət xadimi seçilsin, yaxud yaxşı bir hüquqçu seçilsin ki, gəlib burada sözünü desin. Elə adamlar seçildilər ki, onlar da, şübhəsiz, Azərbaycan parlamentində Azərbaycanın ictimai-siyasi intellektual mənzərəsini, məzmununu təmsil edə bilmədilər.

Ona görə də biz (mən şəxsən öz tərəfimdən deyirəm) demokratiyaya geniş yol açacağıq. Azərbaycan bundan sonra öz dövlətini demokratik prinsiplər əsasında qurmalıdır və dövlət orqanları cəmiyyətdə demokratik prinsiplərin bərqərar olması üçün təminat yaratmalıdırlar. Ancaq gərək alimlərimiz də, ziyalılarımız da kənarda qalmasınlar, çalışsınlar, çarpışsınlar, həyatımızın bu ağır dövründə biganəlik etməsinlər. Əgər onların sözü bir dəfə qəbul olunmayıbsa, ikinci dəfə gəlsinlər, ikinci dəfə qəbul olunmayıbsa, üçüncü dəfə gəlsinlər. Anar burada şikayətləndi, mən onun şikayətləri ilə razıyam. Çünki doğrudan da belədir – bu, həqiqətdir. Ancaq bu da o demək deyil ki, inciyib kənara çəkilsin. Heç birimizin inciməyə ixtiyarımız yoxdur.

Burada mən bir çıxışdan belə başa düşdüm ki, mən kimdənsə inciməliyəm. Bilirsinizmi xalqdan heç kəs inciyə bilməz. Ola bilər, ayrı-ayrı adamlardan inciyəsən. Ancaq incikliyi saxlamaq lazım deyil, kinli olmaq da lazım deyil. Çünki xalqımızın bu ağır dövründə gərək bu hisslər kənara atılsın. Labüdlük hissiyyəti var. Hamımızın şüurunda bu hissiyyət gərək hakim mövqe tutsun. Biz bu ülvı hissiyyətlə yaşamalıyıq. Güman edirəm ki, mən fikirlərimi sizə çatdırıram. Azərbaycan Respublikası bundan sonra bütün demokratik prinsiplərə sadıq qalacaq, onların həyata keçirilməsini təmin edəcəkdir və hamımız birlikdə Azərbaycanı böyük bir demokratik respublika kimi dünya demokratiyasına uyğun səviyyəyə çatdıraraq dünya mədəniyyətinə, dünya ictimaiyyətinə tanıtdıra biləcəyik.

Azərbaycanda 1918-ci ildə ilk demokratik respublika yaradıldı. Bu, şübhəsiz ki, tarixi bir hadisədir. Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda son dövrlərdə gedən proseslərdə – həm mətbuatda, həm də ictimai-siyasi proseslərdə ilk Azərbaycan Demokratik Respublikası böyük bir nailiyyət kimi qeyd olunub və onun gördüyü işlər yüksək qiymətləndirilibdir. Bu, təbii bir haldır, tariximizin böyük və parlaq bir mərhələsidir. Bu mərhələni biz layiqincə qiymətləndirməliyik və mən də bu gün sizin qarşınızda bunu bildirmək istəyirəm. Bəli, 1918-ci il may ayının 28-də Azərbaycan Demokratik Respublikasının yaranması Azərbaycan tarixində böyük siyasi-ictimai hadisədir. Belə bir demokratik dövlətin mövcud olması və müəyyən qədər fəaliyyət göstərməsi Azərbaycanın sonrakı dövrlərinə təsir edibdir.

Düzdür, bu demokratik respublika cəmi 23 ay fəaliyyət göstərdi, sonra isə təslim oldu. Mən bu fikrə yenə qayıdacağam. Biz tariximizi həmişə obyektiv təhlil etməliyik və bugünkü nəslə, gələcək nəsillərə düzgün çatdırmalıyıq. Təəssüf ki, əvvəlki dövrlərə aid tariximizdə çox faktlar təhrif olunubdur, indi də təhrif edilir. Əgər o vaxt bir istiqamətdə təhrif olunurdusa, indi başqa bir istiqamətdə təhrif edilir. Tarixçilərimizin borcudur ki, bu qüsuru aradan götürsünlər. Ancaq biz deməliyik ki, demokratik respublika, onun liderləri Məmmədəmin Rəsulzadə, Fətəlixan Xoyski, Nəsim bəy Yusifbəyov, Məmməd həsən Hacınski və başqaları çox böyük işlər görüblər. Onlar Azərbaycanı müstəqil bir dövlət kimi dünyanın bir qisminə tanıtdılar, bir neçə tədbir gördülər. Eyni zamanda onların fəaliyyətinin, ümumiyyətlə, uğursuzluğu təkcə ondan ibarət deyil ki, Azərbaycan 20-ci il aprel ayının 28-də qızıl ordu tərəfindən işğal olundu. Hələ həmin işğala qədər bu demokratik dövlət, demək olar, öz süqutuna gəlib çatmışdı. Tarixçilər yaxşı bilirlər ki, 23 ay ərzində bu dövlətin tərkibi beş dəfə dəyişib, bu dövlətdə, bu parlamentdə beş partiya iştirak edib: Müsavat Partiyası, İttihad Partiyası, Əhrar Partiyası, Sosialist Partiyası, hətta Daşnaksütyun Partiyası. Bu parlament sistemi dövlətin yaşamasına imkan vermədi və ayrı-ayrı qruplar, partiyalar arasında gedən çəkişmələr, çarpışmalar, intriqalar özü-özlüyündə bu dövlətin adına ləkə vurdu. Mən bunu nə üçün deyirəm? Ona görə ki, biz bundan ibrət dərsi almalıyıq. Biz o dövrü, o demokratik hökumətin fəaliyyətini qiymətləndiririksə və belə bir mərhələnin tariximizdə olması ilə fəxr ediriksə, həmin proseslərin qüsurlarını da bilməliyik ki, o səhvləri daha buraxmayaq.

Bununla əlaqədar olaraq mən tarixçilər haqqında bir neçə kəlmə demək istəyirəm. Tarixçilərimizin xatirində olmalıdır ki, mən Azərbaycanda işləyən dövrdə – 70-ci illərdə və 80-ci illərin əvvəllərində dəfələrlə onlara müraciət etmişdim ki, bizim tariximiz – həm qədim tariximiz, həm orta əsrlər tariximiz, həm də son dövrlərin, yəni XVIII, XIX, XX əsrlərin tarixi istənilən səviyyədə yazılmayıb. Tarixçilərin yadındadır ki, mən alimlərlə dəfələrlə görüşmüşdüm, hər dəfə də öz narahatlığımı bildirirdim. O vaxtlar Sovetlər İttifaqının çərçivəsində başqa respublikalarla öz işimizi müqayisə edirdik. Həmin respublikaların tarixçilərinin işləri ilə tanış olarkən daha da narahat olurduq ki, nə üçün onlar öz tarixlərini yaxşı yaza bilirlər, biz isə yaza bilmirik.

Düzdür, bunun müəyyən obyektiv səbəbləri var idi. Məsələn, bəzi xalqların əsrlər boyu yaxşı tarixçiləri olub. Onlar tarixi yazıblar, sonrakı nəsillər üçün böyük tarixi abidələr qoyublar. Bunlar bizdə də var. Məsələn,

bizim Əlyazmalar Fondunda çox dəyərli, zəngin məlumat verən kitablar var. Amma məsələ tək bunda deyildir. Dünyanın ən böyük kitabxanalarında, muzeylərində tariximizi əks etdirən çox zəngin kitablar, əlyazmaları, tarixi sənədlər var. Ancaq bizim tarixçilərimiz onlardan səmərəli istifadə edə bilmirlər. Ola bilər ki, Sovetlər İttifaqında yaranmış şərait də buna imkan vermirdi. Lakin yadıңызdadır ki, bizim Ali Sovetin binası (mən təzə binanı nəzərdə tuturam) hazır olanda köhnə bina haqqında cürbəcür müraciətlər olmuşdu. Bir nazirlik istəyirdi ki, bu binanı ona verək, deyirdilər ki, bu bina rəhmətlik Hacı Zeynalabdin Tağıyevdən bizə yadigar qalıb, başqa təşkilatlar da istəyirdi. Çox düşündük nəhayət, mən o binanın akademiyanın Əlyazmalar Fonduna verilməsi haqqında qərar qəbul etdim. Nə üçün? Çünki Əlyazmalar Fondu, əsrlərdən bəri qalmış o kitablar bizim üçün böyük bir sərvətdir. Onlar burada bu binanın zirzəmilərində pis vəziyyətdə idi. Onları çıxarıb bir muzey nümunəsi kimi yaxşı saxlayıb istifadə etmək üçün bu binanı Əlyazmalar Fonduna verdik və onun əsasında elmi institut yaratmaq haqqında qərar qəbul etdik. Tarixçilərimiz üçün böyük imkan açdıq, şərait yaratdıq ki, bunlardan istifadə olunsun.

Təəssüf ki, bunlardan lazımı qədər istifadə edilməyib. Bu gün nə üçün bu mövzuya toxunuram? Əgər biz Azərbaycanı müstəqil bir dövlət kimi dünyaya yaxşı tanıtmək istəyiriksə, Azərbaycanın qədim tarixini, əsrlər boyu keçdiyi yolu gərək həm öz vətəndaşlarımıza, həm də bütün ölkələrdə olan elm adamlarına, respublikamıza maraq göstərən adamlara tanıdaq. Bu sahədə də tarixçilərimizin qarşısında çox böyük vəzifələr durur, onların üzərinə böyük məsuliyyət düşür. Mən o vaxtlar – Azərbaycanda işlədiyim dövrdə də deyirdim, indi də bu sözlərin üstündə dururam ki, tarixçilərimiz üçün bütün şəraiti yaratmağa hazıram. Bir şərtlə ki, bu şəraitin əvəzində biz tarixçilərimizdən Azərbaycan tarixini bu gün üçün, gələcək nəsillər üçün və bütün gələcək üçün yaxşı əks etdirən əsərlər ala bilək. Odur ki, bu baxımdan bir məsələyə də toxunmaq istəyirik: tarixi təhrif etmək olmaz. Bu 70 illik sovet dövründə tarix, ümumiyyətlə dünya tarixi, o cümlədən Azərbaycan tarixi, habelə keçmiş Sovetlər İttifaqının ərazisində yaşayan digər millətlərin tarixi təhrif edilib. Nə üçün təhrif edilib? Çünki o vaxt vəziyyət belə idi və bu, çox adi bir hal idi.

Bunu deməklə biz heç də özümüz-özümüzü ləkələmirik. Bu, bizdən asılı olmayan bir şeydir. Çünki marksizm-leninizm ideologiyası vardı. Hər bir sistemin ideologiyası olmalıdır. Məsələn, o zaman tarixçilər bir şəxsin fəlsəfi görüşlərini araşdırarkən, bir əsər yazarkən çalışırdılar ki, bunu

marksizm-leninizm ideologiyasına uyğunlaşdırınsınlar. Çalışdırdılar bir sə-nəd tapsınlar ki, guya Nizami Gəncəvi də marksist-leninçi olmaq istəyir-miş. Axı bu belə deyildir. Düzdür, məsələn, əgər axtarıb tapsaydılar və la-yiqincə göstərə bilsəydilər ki, dünyanın böyük filosofu Höte özünün bəzi fəlsəfi müddəalarını Nizami Gəncəvinin fəlsəfi fikirləri əsasında izah etmişdir – bu isə tarixi həqiqətdir – əgər bunu sübut etsəydilər, əlbəttə ki, obyektivlik olardı. Ancaq bu, bizim tarixçiləri o qədər də maraqlandır-mırdı. Bu da onların günahı deyildir, mən heç kimi təqsirləndirmək istəmirəm. Bu, o zamankı quruluşumuzun, dövrün ümumi bəlaları idi.

Bu fikri tamamlayaraq demək istəyirəm ki, ötən 70 illik dövrdə tari-ximiz təhrif edilmişdir, həm XX əsrin, həm XIX əsrin tarixi, həm də on-dan əvvəlki dövrlərin tarixi təhrif olunmuşdur. Demirəm ki, tamam təh-rif edilmişdir, amma tarixə dair əsərlərimizdə təhrif ünsürləri var. İndi isə bir qütbdən o biri qütbə keçmək meyli görünür. O nədən ibarətdir? On-dan ibarətdir ki, deyirlər bütün bu 70 ildə olanların hamısı yaramazdır, pisdir, Azərbaycan xalqı üçün bəladır, xalqımızın ən parlaq dövrü yalnız 1918-ci ildən 1920-ci ilədək olan dövrdür. Heç ondan əvvəlki dövrlərə də fikir verilmir. Əlbəttə ki, “Bir dəfə qalxan bayraq bir daha enməz” fikri dəyərli sözlərdir. Amma bu sözləri dəfələrlə təkrar etməklə Azərbaycanın müstəqilliyini təmin etmək mümkün deyildir. Azərbaycanın həqiqi tarix-ini bu gün xalqımıza, vətəndaşlarımıza və respublikadan kənarda olub ona maraq göstərən adamlara çatdırmaq mümkün deyildir.

Ona görə də heç bir dövrü, heç bir şəxsi ideallaşdırmaq lazım deyil-dir. Təəssüf ki, bu ideallaşdırma xəstəliyi 70 ildir beynimizə girmişdir. Bundan xilas olmaq lazımdır. Əgər 70 il müddətində bütün ideoloji siste-mimiz marksizm-leninizm elmini, onun prinsiplərini, Marksı, Lenini ideallaşdırmışdırsa, indi də ancaq Məmmədəmin Rəsulzadəni ideallaşdı-rırlar. Mən yenə də deyirəm: Məmmədəmin Rəsulzadə və onunla bərabər Azərbaycan Respublikasının böyük şəxsiyyətləri XX əsrin əvvəlində və xüsusən 1918-ci ildə, Azərbaycan Demokratik Respublikası qurarkən böyük şücaət göstərmişlər, böyük iş görmüşlər. Bu, şəksiz-şübhəsizdir. Ancaq gəlin açıq danışaq: belə çıxır ki, bir vaxtlar deyirdilər, tariximizdə Kommunist Partiyasının, Sovet hökumətinin tarixindən savayı heç nə yoxdur. Bir müddət də deyirdilər ki, Stalindən, sonra isə Lenindən savayı heç kəs yoxdur. Burada da deyirlər ki, Məmmədəmin Rəsulzadədən baş-qa heç kim yoxdur. Bəs Fətəlixan Xoyski, Nəsim bəy Yusifbəyov, Ha-cinski, Əlimərdan bəy Topçubaşov, Behbud bəy Şahtaxtinski və başqa-ları. Mən bu adların hamısını saymaq fikrində deyiləm, bəlkə də siz bu

adları məndən də çox bilirsiniz. Ancaq bir adamı bütəldirmək, ideallaşdırmaq lazım deyildir. Bu xəstəlikdən yaxa qurtarıb tarixin hər bir dövrünü olduğu kimi yazmaq lazımdır. Bu tarixçilərimizin əsas vəzifəsidir. Azərbaycan müstəqil dövlət kimi, şübhəsiz ki, öz tarixi, adət-ənənələri ilə və əsrlər boyu xalqın yaratdığı mədəniyyət əsərləri ilə fəxr edir. Xalqımız qədim xalqdır, böyük tarixə, böyük mədəniyyətə malik olan xalqdır. Bu mədəniyyətimizi, onun qədimliyini, dünya miqyasında böyük şöhrətə malik olduğunu xalqımıza nə qədər dərindən çatdırarsaq, bir o qədər də xalqımızda vətənpərvərlik hissini, həqiqi vətəndaşlıq hissini, azərbaycanlılıq hissini yüksəldərik. Müstəqillik dövründə torpaqlarımızı müdafiə etmək, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü təmin etmək üçün bu, çox gərəklidir, lazımdır.

Tariximizin böyük səhifələrini, intibah dövrünü – XI-XII əsrlərdə Nizamini, Xaqanini, Fələkini, Məhsətinə götürsək, onların hamısının yaradıcılığı geniş yayılmışdır. Ancaq tək-cə bir cəhəti xatırlatmaq istəyirəm. Nizami Gəncəvinin 800 illiyi 1948-ci ildə keçirilmişdir. 1981-ci ildə biz Nizaminin ədəbi irsinin öyrənilməsi haqqında böyük bir qərar qəbul etdik. Nizami Gəncəvinin 840 illiyini böyük bir yubiley kimi qeyd edəndə bizə çox yerdə irad tuturdular ki, 840 il yuvarlaq tarix deyildir. Ancaq biz sübut etdik ki, Nizami Gəncəvi elə bir şəxsiyyətdir, tarixdə, dünya mədəniyyətində elə bir iz qoyub getmişdir ki, onun yubileyi hər il keçirilə bilər.

Təsəvvür edin, əgər biz Nizami Gəncəvinə yaxşı tanıyırsaq, yaxud da Qərb ölkələrinin, o cümlədən İngiltərənin kitabxanalarında, muzeylərində vaxtilə onun yaradıcılığını təhlil edən alimlər müəyyən əsərlər yazmışlarsa, Azərbaycanda 1948-ci ildən sonra dahi şairimizin əsərləri lazımi səviyyədə çap olunmamışdır. Nizami Gəncəvinin əsərlərinin Moskvada rus dilində nəşr olunması barədə qərar qəbul edilmişdir. Lakin sonra öyrəndik ki, “Xudojestvennaya literatura” nəşriyyatında bu əsərlər çap olunmamışdır. Böyük bir nailiyyət kimi yox, sadəcə olaraq xalqımıza xidmət kimi deyə bilərəm ki, Moskvada işlədiyim dövrdə Nizami Gəncəvinin “Xəmsə”sinə daxil olan əsərlərin rus dilində ayrı-ayrılıqda nəşr olunmasına nəzarət etdim. Lakin Moskvada mənə dedilər ki, Nizaminin əsərlərinin rus dilinə tərcüməsi istənilən səviyyədə deyildir. O zaman Mirzə İbrahimovdan və başqalarından xahiş etdim ki, mən artıq Azərbaycanda deyiləm, görün nə etmək olar ki, Nizami Gəncəvinin əsərləri rus dilinə yenidən tərcümə edilsin. Bəzi adamlar isə buna etiraz edirdilər. Axı rus dili böyük dildir, Rusiya böyük dövlətdir. Rusiyadan kənarda, başqa dövlətlərdə də rus dilində oxuyurlar. Əgər məktəbliləri-

miz ingilis, fransız, alman dillərində dərs keçirlərsə, bu, böyük nailiyyətdir, əgər rus dilində də təhsil alırlarsa, bu da böyük nailiyyətdir.

Nizaminin əsərlərini böyük çətinliklə Moskvada nəşr etdirdik. Sonra mən Bakıya gələrkən Nizami muzeyinə getdim və gördüm ki, şairin beş əsərinin hamısı orada nümayiş etdirilir.

Nizami Gəncəvinin 850 illiyi qeyd edilmişdir. Hansı səviyyədə qeyd edildiyini deyə bilmərəm. Ona görə yox ki, bu yubiley böyük bayram kimi keçirilməlidir. Bu, Azərbaycanı, onun tarixini bir daha dünyaya tanıtmmaq üçün imkandır. Nizami Gəncəvinin əsərləri təkcə ədəbi cəhətdən deyil, fəlsəfi baxımdan da əvəzsizdir. Lakin 1948-ci ildən ötən 50 ilə yaxın vaxtda biz onların istənilən səviyyədə tədqiq edilib yayılmasına nail ola bilməmişik.

Demək istəyirəm ki, bizim mədəniyyətimiz, elmimiz çox zəngindir. Biz Nizamidən, Füzulidən danışarkən onları təkcə şair kimi deyil, böyük filosoflar kimi, dünyaya, dünya mədəniyyətinə, elminə böyük töhfələr vermiş mütəfəkkirlər kimi tanıtmalıyıq. Gələn il Füzulinin 500 illiyi tamam olacaq. Biz bu yubileyə yaxşı hazırlaşmalıyıq. Biz Füzulini təkcə “Leyli və Məcnun” poemasının müəllifi kimi yox, dünya miqyaslı filosof kimi, böyük alim kimi dünyaya tanıtmalıyıq. Təkcə ədəbiyyatçılar və yaxud Yazıcılar Birliyi deyil, bütün elm xadimlərimiz bu sahədə işləməlidirlər.

Yenə də qeyd edirəm, tariximiz çox zəngindir və biz bunu vaxtaşırı xalqa çatdırmalıyıq. Xatirinizdədirmi, Nəsiminin 600 illik yubileyini qeyd etdiyimiz zaman bu, dünyada nə qədər əks-səda doğurdu, Azərbaycanı nə qədər tanıtdı! Nəhayət, 600 ildən sonra biz Nəsiminin Hələb şəhərindəki məzarını tapdıq. İndi onun məzarı oraya gedən adamlar üçün bir ziyarətگاهdır. Məhz Azərbaycan xalqına mənsub olan Nəsimi kimi nadir bir şəxsiyyəti dünya ictimaiyyətinə, elminə, dünya mədəniyyətinə tanıtmmaq, şübhəsiz ki, xalqımızın hörmətini qaldırmaq deməkdir. Mən təkcə şairlər haqqında danışmaq istəmirəm. Nəsimi də yalnız şair deyil, həm də alim, filosofdur. Eyni zamanda böyük alimlərimiz – Bəhmənyar, Nəsirəddin Tusi və başqalarını qeyd etmək istəyirəm.

Müstəqil dövlət olmaq üçün xalqın gərək mentalitet səviyyəsi olsun. Xalqın mentalitetini qaldırmaq isə bir-iki günün işi deyil. Bir çox nəsillərin işidir, bununla məşğul olmaq lazımdır. Xalqımızın böyük şəxsiyyətlərinin həm yaradıcılığını, həm də Azərbaycan xalqı qarşısındakı xidmətlərini daim tədqiq etmək, şübhəsiz ki, mühüm vəzifələrdən biridir. Məsələn, Mirzə Fətəli Axundov kimi şəxsiyyətlərin. Gələn il Abbasqulu Ağa Bakıxanovun 200 illiyi, bu il Abbas Mirzə Şərifzadənin 100 illiyi,

Ülvi Rəcəbin 90 illiyi, Əlağa Vahidin 100 illiyi tamam olur. Bunlar Azərbaycanın böyük şəxsiyyətləridir. Mən böyük şəxsiyyətlərimizin hamısını yada salmaq fikrində deyiləm. Yalnız bəzilərinin adlarını çəkərək öz fikirlərimi ifadə etmək istəyirəm.

Tariximizdə hər bir şəxsiyyətin öz yeri var. Bu fikrə bir də qayıtmaq istəyirəm ki, tarixi təhrif etmək lazım deyil. 1920-ci ildən başlayaraq müstəqillik əldə etdiyimiz vaxtadək Azərbaycan xalqı böyük bir tarixi yol keçmişdir. Bu dövrdə xalqımız yüksəlmiş, onun mentaliteti, təhsil səviyyəsi qalxmışdır. Azərbaycanda böyük elm, mədəniyyət yaranmışdır. Ölkənin sənayesi, kənd təsərrüfatı inkişaf etmişdir. Bu dövrli tarixdən silmək olarmı? Hansı siyasi-iqtisadi sistemin, ideologiyanın olmasının fərqi yoxdur. Şübhəsiz, bu dövrün çox qaranlıq səhifələri də var – 37–38-ci illər, elə 20-ci illərin əvvəlləri, 30-cu illər, repressiya illəri, qanunsuzluq, insan hüquqlarının pozulması, Azərbaycan xalqına böyük zərbələr vurulması. Bunlar həqiqətdir. Eyni zamanda o da həqiqətdir ki, bu dövrdə əzab-əziyyətlərlə, çətinliklərlə yanaşı, Azərbaycan xalqı öz iqtisadiyyatını yaratmışdır. Əgər 70 il ərzində yaranmış bu iqtisadiyyat olmasaydı, indi Azərbaycan Respublikası müstəqil dövlət kimi yaşaya bilərdimi?

Azərbaycanda savadsız adam tapmaq çətinidir. Ətrafdakı Şərqi ölkələrinə baxın, orada nə qədər savadsız adam var. Azərbaycanda ali təhsil səviyyəsi çox yüksəyə qalxmışdır. Dünyaya qədər ali məktəblərimizi bəyənmirdilər. Düzdür, ali məktəblərin işində çoxlu nöqsan var, xüsusən rüşvətxorluq və sair kimi çirkin hallar var. Bu, həqiqətdir. Ancaq bütün bunlarla yanaşı, ali məktəblərimizin yaranması və inkişaf etməsi bu gün üçün nə qədər böyük nailiyyətdir! İndi siz başqa ölkələrin ali məktəbləri ilə müqayisə etdikdə görə bilərsiniz ki, biz ötən dövrdə böyük nailiyyətlər əldə etmişik. Bunları itirmək olmaz.

Eləcə də şəxsiyyətləri itirmək olmaz. Bizdən ötrü Mirzə Fətəli Axundov da, Əhməd bəy Ağayev də, Məmmədəmin Rəsulzadə də böyük şəxsiyyətlərdir, Nəriman Nərimanov da. Ancaq son zamanlar Nəriman Nərimanovdan başlayaraq Azərbaycanda bütün siyasi xadimlərin Azərbaycana düşmən olmaları barədə deyilən fikirlərlə heç cür razılaşmaq olmaz. Bunu deyən adamların Nəriman Nərimanov səviyyəsinə qalxmaları üçün bəlkə də on illərlə siyasi fəaliyyət göstərmələri lazımdır. Nəriman Nərimanov öz dövrünün, yaşadığı mühitin çərçivəsində böyümüş görkəmli simadır, böyük siyasi xadimdir. Amma onu da bilin ki, Nəriman Nərimanov müstəqil demokratik dövlətin xadimlərinin hamısını qoruyub saxlayan adamlardan olmuşdur. Məmmədəmin Rəsulzadəni də o qoruyub saxla-

mışdır. Məşhur generallar Mehmandarovu və Şıxlinskini həbs etmək istəyirdilər. O zaman Nərimanov Leninə məktub yazaraq bildirmişdir ki, əvvəllər çar ordusunda, sonra isə müstəqil dövlətin ordusunda xidmət etmiş bu adamlar dəyərli şəxsiyyətlərdir və onlardan istifadə etmək lazımdır. Bütün bunlarla mən öz fikrimi açıq demək istəyirəm: tarixi təhrif etmək olmaz. Tarixi təhrif edənlər xalqa xəyanət edir, onu çaşdırırlar. Buna son qoymaq lazımdır. Gələcəkdə buna yol vermək olmaz. Biz Bakıda Nəriman Nərimanovun ev-muzeyini yaratmışıq, özü də böyük bir çətinliklə düzəltmişik. Eşidirəm ki, sonra vəzifəyə gələn adamlardan kim isə gözünü bu evə dikib. Muzeyi dağıdaraq özləri üçün mənzil edirlər. Bəs bu hansı mənəviyyətə sığışar? Nəriman Nərimanov elm, mədəniyyət xadimi kimi Azərbaycan tarixində olan bir adamdırsa, böyük bir ədəbi irs qoyub gedibse, belə etmək olarmı? Şübhəsiz ki, belə hallara yol verilməməlidir.

Tariximizdə olan şəxsiyyətlərin hamısı bizim üçün qiymətlidir. Onların heç birinə toxunmaq olmaz. Dahi bəstəkarımız Üzeyir Hacıbəyovu götürək. O, əsrin əvvəlində Azərbaycanda klassik musiqinin yaradıcısı, opera sənətinin banisidir, Müsavat Partiyasının üzvü, Azərbaycan Demokratik Respublikası himninin müəllifi olmuşdur. Sonrakı dövrdə “Koroglu” operası və başqa əsərlər yaradaraq sovet dövründə Azərbaycanın mədəniyyətini zənginləşdirmiş bir adamdır. İndi gerek Üzeyir Hacıbəyovu iki yerə bölək? Müsavat dövründəki və sovet quruluşundakı fəaliyyətinə bölək? Ola bilməz axı! Üzeyir Hacıbəyov həddən artıq dəyərli şəxsiyyətdir. Onu günahlandıraraq ki, 1938-ci ildə Moskvada böyük iftixar hissi ilə Stalinlə görüşmüş, Kalinin ona Lenin ordeni təqdim etmişdir?

Cəfər Cabbarlıyı götürək. Böyük yazıçımız, böyük dramaturqumuz, Azərbaycan mədəniyyətinə böyük töhfə vermiş bir adamdır. Axı o da Müsavat Partiyasının üzvü olmuşdur. Bunu yaxşı bilirsiniz. Cəfər Cabbarlı sovet dövründə ən böyük əsərlər yazmış adamdır. Bizim nəslin əksəriyyəti onun əsərləri ilə tərbiyə olunmuşdur, “Od gəlini”, “Yaşar”, “Almas”, “1905-ci ildə”, “Oqtay Eloğlu”, “Solğun çiçəklər”, “Firuzə” və s. nə qədər gözəl əsərlərdir! Sonralar mən eşidirdim, deyirdilər yaxşı ki, Cəfər Cabbarlı 1934-cü ildə vəfat etdi, yoxsa həbs olunacaqdı. Axı bunlar bizə yaraşan sözlər deyildir.

Ola bilər həbs edərdilər. Məsələn, böyük filosof şairimiz, dramaturqumuz Hüseyn Cavid həbs olundu, uzun illər əsərləri qadağan edildi. Ancaq tarix hər şeyi öz yerinə qoydu. Hüseyn Cavidin cənazəsi də Sibirdən öz vətəninə gətirildi, onun adı da yüksəldi. Ancaq təəssüf edirəm ki, 1981-ci ildə Hüseyn Cavidin 100 illiyi haqqında Kommunist Partiya-

sının qəbul etdiyi qərarı Azərbaycanda on il ərzində həyata keçirmədilər. O zaman Bakıda Hüseyn Cavidin böyük abidəsini ucaltmaq haqqında qərar qəbul etmişdik. Tanınmış heykəltəraş Ömər Eldarov bu abidəni yaratdı, mən emalatxanada onu gördüm. Amma abidə neçə illər elə emalatxanada qaldı. Deyəsən, son vaxtlar abidə qoyulmuşdur. Təəssüf ki, mən vaxt tapıb onu ziyarət edə bilməmişəm. İndi Hüseyn Cavidin əsərləri xalqa hava-su kimi lazımdır. Təkcə ədəbi baxımdan deyil, həm də fəlsəfi, elmi baxımdan lazımdır. Lakin bu əsərlər lazımı səviyyədə nəşr olunmuşdurmu? Hüseyn Cavid Şərqin Şekspiri adlandırılırdılar. Ancaq onu, bəlkə də, Höte ilə müqayisə etmək düzgün olardı. Əsərlərindəki fəlsəfi fikirlərinə görə, ola bilsin, Cavid Şekspirdən də yüksək səviyyəyə qalxmış bir adamdır. Hüseyn Cavidin “İblis” əsəri heç də Hötenin “Faust”undan geri qalmır. Ancaq biz belə inciləri lazımı qədər qiymətləndirə bilmirik.

Güman edirəm ki, bunların hamısını Azərbaycanın müstəqilliyi dövründə təmin edə biləcəyik. Azərbaycan Respublikasının həm elmi, həm də mədəni potensialı böyükdür. Keçmişdə yaşayıb-yaratmış alimlərimiz, yazıçılarımız, şairlərimiz, bəstəkarlarımız böyük irs qoyub getmişdir. İndiki nəslin borcudur ki, bunların əsasında elmimizi, mədəniyyətimizi inkişaf etdirdirsin. Ancaq bir tərəfdən biz müstəqillik əldə edərək böyük iftixar hissi ilə yaşayırıq, digər tərəfdən isə təəssüf ki, elmi dağıdır, mədəniyyətə biganə yanaşıırıq. Bazar iqtisadiyyatına keçmək o demək deyildir ki, elmə, mədəniyyətə ayrılan vəsait azaldılmalı, bu sahələr ağır maddi vəziyyətə salınmalıdır.

Məsələn, buna necə dözmək olar ki, Azərbaycan Dram Teatrının binası dörd ildir təmir olunur? Halbuki biz o zaman iki il ərzində, 1971-ci ilin əvvəlindən 1972-ci ilin sonunadək saray tikdik – o vaxtlar Lenin adına saray adlanırdı, indi Respublika sarayı deyilir. Həmin saray Bakıda indiyədək tikilmiş mədəniyyət binalarından ən böyüyüdür və Allaha şükür, iyirmi ildən artıqdır ki, Azərbaycan xalqına, Bakı əhalisinə xidmət edir. Təkrar edirəm ki, biz onu iki il müddətində tikmişdik. Bəs nə üçün dörd il ərzində Dram Teatrını təmir edə bilmirlər? Bu, nə çətin işdir? Əgər bu dörd il ərzində Azərbaycanın rəhbərləri mədəniyyətə bir balaca qayğı göstərsəydilər, ayrı-ayrı silahlı dəstələr (məsələn, biri Xalq Cəbhəsinin, biri “Qardaşlıq”ın, biri Mütəllibovun, biri, nə bilim, Rəhim Qaziyevin, biri başqasının) yaratmaq əvəzinə həmin teatrın binasını təmir etsəydilər, bu, Azərbaycan xalqı üçün daha yaxşı olmazdı mı?

1873-cü ildə Nəcəf bəy Vəzirov və başqa böyük şəxsiyyətlərimiz ilk Azərbaycan teatrını, Şərqdə ilk teatrı yaratdılar, özü də o şəraitdə, dini

təzyiqin mədəniyyətimizə böyük məhdudiyyətlər qoyduğu bir vaxtda. 1973-cü ildə biz bütün dünyaya car çəkdik və böyük iftixar hissi ilə Şərqdə ilk müsəlman teatrının yüz illiyini qeyd etdik. Bu yubileyin necə təmtəraqla, hörmətlə keçirildiyi, yəqin ki, xatirinizdədir. İndi o teatrı xatırlamırlar. Məgər bu, Mirzə Fətəli Axundovun, Nəcəfbəy Vəzirovun, Abbas Mirzə Şərifzadənin, Ülvi Rəcəbin, Mirzağa Əliyevin, Sıdqi Ruhullanın, Ələsgər Ələkbərovun ruhuna hörmətdirmi? Heç olmasa, onların ruhu qarşısında məsuliyyətinizi hiss edin. Əgər Hüseyn Ərəblinski o dövrdə böyük teatr, mədəniyyət xadimi kimi fəaliyyət göstərərək bu yolda öz həyatını qurban vermişsə, indi mədəniyyət xadimləri nə üçün həyəcan təbili çalmırlar ki, mədəniyyətimiz batır, dağılır.

Deyirlər ki, sağ olsun filankəslər mədəniyyətə kömək edirlər. Lakin mən bunu bu şəkildə qəbul edə bilmirəm. Necə yəni, dövlətin teatrı təmir etməyə imkanı yoxdur? Bu, nə məsələdir? Mən hələ görməmişəm, deyirlər ki, ayrı-ayrı adamlar özlərinə üçmərtəbəli bağ evləri, binalar tikdirmişlər. Allah sağlıqlarına qismət eləsin, heç kəsə paxıllığım yoxdur. Ancaq birinci növbədə teatr tikmək lazımdır. Xalq üçün, onun mədəniyyətinin inkişafı üçün teatrın nə qədər əhəmiyyətli olduğunu yaxşı bilirsiniz. Bir daha deyirəm, o dövrdə, ötən əsrin sonunda və XX əsrin əvvəlində qabaqcıl fikirli, xalqın mədəniyyəti haqqında düşünən, həm də imkansız adamlar teatrın qayğısına qalırdılarsa, indi dövlətin bizim əlimizdə olduğu bir vaxtda nə üçün qayğını hiss etmirik.

Hacı Zeynalabdin Tağıyevə Allah rəhmət eləsin, vaxtilə teatr binası qoyub getmişdir. Sonra isə o bina dağıldı. İndi yenidən tikinti işləri yaxşı gedir, ancaq binanın memarlığına baxanda narahat oldum. Axı Azərbaycanın böyük memarlıq, rəssamlıq məktəbi var. 800-900 il bundan əvvəl Azərbaycan memarları bütün Şərqdə məşhur olan abidələr yaratmışlar. Əcəmi Naxçıvanının yaratdığı abidələr təkcə Naxçıvanda deyil, Şərq ölkələrinin bir neçəsində indi də qalmaqdadır. Şirvanşahlar sarayını tikən memarlar öz işlərinə əsil milli təfəkkürlə yanaşmışlar. Bəs indikilər? Yeni tikilməkdə olan teatr binasında Azərbaycan memarlığının bir nümunəsini də görə bilmədim. Həmin binanın hansı üslubda tikildiyini başa düşmədim. Musa Nağıyevə Allah rəhmət eləsin, bu binanı qoyub getmişdir. Gözəl binadır. Azərbaycan xalqı ondan istifadə edir. Memarlıq baxımından burada da qarmaqarışıqlıq çoxdur, mən bunu təhlil etmək istəmirəm. Ancaq Azərbaycan xalqının memarlıq, incəsənət nümunələri burada çoxdur. Səhv etmərəmsə, bu bina 1913-cü ildə tikilmişdir. Əgər Musa Nağıyev, binanı tikdirərkən bu məsələyə

fikir vermişsə, indi 1992–1993-cü illərdə tikilən yeni bina niyə milli memarlıq üslubunda olmasın?

Güman edirəm ki, dediklərimi düzgün qəbul edəcəksiniz. Tənqidi fikirlər çox oldu, lakin bu, ünvansız tənqiddir. Eyni zamanda, sizə də, mənə də, başqalarına da aiddir. Bəlkə də mən özümə bəraət qazandıra bilərəm ki, on ildən çox müddətdə burada olmamışam, ancaq fikrən burada olmuşam. Bir sözlə, elmimiz, mədəniyyətimiz yaşamalılı, inkişaf etməlidir.

Mənə sədalar gəlir ki, Elmlər Akademiyasını, institutları dağıtmaq istəyirlər, elm ocaqlarına biganə münasibət var. Biz bunların hamısına son qoyacağıq. Nəyin bahasına olursa-olsun, son qoyacağıq. Hansı iqtisadiyyat olursa-olsun, elm inkişaf etməlidir. Elmlər Akademiyası Azərbaycan xalqının tarixi nailiyyətidir. 1945-ci ildə bu akademiyanı yaradan adamlar, Azərbaycanın böyük alimləri çox böyük şücaət göstərmişlər. Ötən dövrdə bu akademiyanın çərçivəsində Azərbaycan elmi çox inkişaf etmişdir. Akademiyanın fəaliyyətini tənqid etmək də olar, naqis cəhətlər də var. Ancaq ümumən götürüldükdə şübhəsiz ki, elmin keçdiyi inkişaf yoluna yüksək qiymət verməli, onu əldə saxlamalı, itirməməliyik. Dağıtmaq asandır, qurmaq, yaratmaq çətindir. 1945-ci ildə Elmlər Akademiyasını yaratmaq, sonra isə onu inkişaf etdirmək, yeni-yeni institutlar təşkil etmək asan iş idi mi? Əlbəttə, yox.

Son bir il ərzində akademiya haqqında fikir söyləyənlər özləri əvvəllər akademiya işləmiş adamlar idi. İki gün əvvəl Ziya Bünyadovla söhbət edirdim. Dedim ki, günahlar hamısı səndədir. Çünki kimdən söz düşürsə, deyir ki, o mənim aspirantım, laborantım olub. Dedim ki, yaxşı, o adamları sən belə öyrətmişdin, nədir? (Salonda gülüşmə) Yeganə bir şeylə təsəlli tapır: Əbülfəz Elçibəy deyib ki, Ziya Bünyadova dəyməyin, o mənim müəllimim olub. (Salonda gülüşmə).

Bir daha deyirəm ki, dağıtmaq asan işdir, amma yaratmaq çox çətindir. Tarix, insanlar isə həmişə quranları, yaradanları qiymətləndirir. Dağıdanlar həmişə tarixdən silinmişlər, yaxud da tarixə mənfi rol oynamış adamlar kimi daxil olmuşlar. Əmin ola bilərsiniz ki, Elmlər Akademiyası da, institutlar da fəaliyyət göstərəcəklər və biz buna imkan yaradacağıq. Azərbaycanın elmi inkişaf etməlidir. Universitetlər, ali məktəblər də inkişaf etməlidir. Ancaq bunlarda qayda-qanun olmalıdır. Əgər biz xalqımızda mənəvi dəyərləri inkişaf etdirmək istəyiriksə, birinci növbədə ziyahılarımızın mənəviyyatı yüksək olmalıdır və onlar xalqın başqa təbəqələrinə nümunə göstərməlidirlər. Biz isə bu sahəyə hər cür kömək

edəcəyik və mədəniyyətimiz, elmimiz, təhsilimiz, o cümlədən ali təhsilimiz, sosial sahənin bütün başqa istiqamətləri inkişaf edəcəkdir. Şübhəsiz ki, bazar iqtisadiyyatına keçdiyimiz indiki şəraitdə burada müəyyən çətinliklərlə rastlaşacağıq. Ancaq güman edirəm ki, bunların öhdəsindən gələ bilərik.

Bu gün buraya, sadəcə olaraq, sizinlə görüşmək üçün gəlmişəm. Lakin mən belə başa düşdüm ki, siz buraya prezident seçkiləri ilə əlaqədar toplaşmısınız. Mən sizə açıq demək istəyirəm, buna inanın, dəfələrlə də demişəm, – Azərbaycanda yenidən böyük bir vəzifə tutmaq arzusunda olmamışam. Bilirsiniz ki, 1982-ci ilin dekabrında Azərbaycandan getmişdim. 1987-ci ilin oktyabrın sonunda tutduğum vəzifələrdən – Siyasi Büronun üzvü, SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifələrindən azad edilmişdim. Ondan sonrakı illər məndən ötrü ağır, çətin dövr olmuşdur. Ancaq bu ağır, çətin dövrdən, imtahanlardan da çıxdım, iradəm qırılmadı, əqidəmdən dönmədim.

Mənə qarşı böhtançılıq kompaniyası başlayanda bu işə qoşulanlar az idi, xalq isə Azərbaycanda işlədiyim dövrdəki fəaliyyətimə lazımınca qiymət verirdi. Buna görə də mən Azərbaycan xalqına minnətdaram. Düzdür, xalqın belə nümayəndələrinin bəzən səsi çıxmırdı, bəzən onlara imkan vermirdilər. Ancaq mən bunu qəlbən hiss edirdim. Azərbaycan xalqı məni böyüdü, geniş ictimai-siyasi fəaliyyətlə məşğul olmağım üçün yol açmış, uzun illər mənə böyük etimad göstərmişdir. Həyatımın ağır dövründə də daim Azərbaycan xalqının mənə olan müsbət münasibətini, hörmətini, uzaqda olsam da, duymuşam, hiss etmişəm. Bu tellər heç vaxt qırılmayıb, məni ağır imtahanlardan, əzab-əziyyətlərdən və hətta təqiblərə məruz qaldığım ağır dövrdən də çıxarmışdır.

Mən yenidən siyasi fəaliyyətə başlamaq fikrində olmamışam, sadəcə olaraq, Moskvada və Bakıda yaşamağım üçün şərait olmadığına görə, doğulduğum Naxçıvan şəhərinə sığındım, orada bir müddət yaşadım. Heç bir başqa iddiam olmadı. Orada yaşadığım dövrdən çox razıyam. Həyat şəraitim çətin olsa da, ictimai mənəvi mühit məndən ötrü çox yaxşı idi. Çünki sadə insanların arasında yaşayırdım, sadə, çox kasıb həyat sürən adamlarla bir yerdə idim. Əgər belə şəraitdə yaşadığım gənclik dövrünü nəzərə almasam, bəlkə də bu, həyatımın mənəvi baxımdan ən zəngin dövrü olmuşdur. Ona görə də heç vaxt yenidən Azərbaycanda dövlət vəzifəsi tutmaq fikrində və arzusunda olmamışam.

Ancaq tale belə gətirdi ki, özümdən asılı olmayaraq yenidən Bakıya gəlməli oldum. Xalqın mənə ehtiyacı olduğunu duyarkən bu fikirdən

boyun qaçırmadım. Mən nə vəzifə tutmaq üçün, nə də Azərbaycanın dövlət başçısı olmaq üçün mübarizə aparmamışam, indi də aparmıram. Ancaq doğrudan da, əgər indi Azərbaycan xalqının, respublikanın mənə ehtiyacı varsa, özümü kənara çəkə bilmərəm. Baxmayaraq ki, indi respublika dağılmış vəziyyətdədir. Təsəvvür edin ki, dənizdə qasırğanın dağıtdığı gəmini dalğalar sahilə atmışdır. Həmin gəmini yenidən tikmək, elə vəziyyətə salmaq lazımdır ki, bir daha dənizə çıxa bilsin. Bəlkə də mən səhv edirəm, lakin Azərbaycan indi təxminən belə vəziyyətdədir. Belə bir vəziyyətdə gəlib bütün məsuliyyəti öz üzərimə götürmək, şübhəsiz ki, şəxsi nöqteyi-nəzərdən yanaşılsa, lazımlı şey deyildi.

Amma məsələyə bütünlükdə xalqın, respublikanın mənafeyi baxımından yanaşaraq Ali Sovetin sədri vəzifəsini aparmağa etiraz etməmişəm. İndi də prezidentliyə namizəd göstərilməyimə etiraz etmədim. Ancaq bu vəzifə üçün mübarizə aparmıram. Mənə dedilər ki, qaydaya görə, prezidentliyə namizədliyi göstərilən adamın vəkilləri olmalıdır. Dedim ki, mənə lazım deyil. Elə hesab edirəm ki, əgər xalqa lazımamsa, mənim vəkilim bütünlükdə xalqdır. Yox, əgər lazım deyiləmsə, nə ehtiyac var ki, 15-20 nəfər məni təbliğ etsin, desinlər ki, Heydər Əliyev yaxşı adamdır, bunu edəcək, onu edəcəkdir. Bu, mənə lazım deyildir.

Mən sizə səmimi deyirəm. İndi heç kimə heç bir vəd vermək istəmirəm. Ali Sovetin sədri seçiləndə də məndən soruşdular ki, nə vəd edirəm? Cavab verdim ki, mən peyğəmbər deyiləm. Azərbaycanın bu vəziyyətdən necə çıxacağını deyə bilmərəm. Ancaq əgər mən bu vəzifəni öz üzərimə götürürəmsə, deməli, Azərbaycanı bu vəziyyətdən çıxarmağın yollarını (əlbəttə, xalqla, onun ağıllı, düşünən adamları ilə birlikdə) arayıb-axtarmağı bacararam. İndi də təkrar edirəm ki, mən heç bir vəd verməmirəm. Yalnız bir şeyi vəd edə bilərəm: Azərbaycan xalqına, millətimə, torpağıma sadıq olmuşam və ömrüm boyu da sadıq olacağam. Həyatımın son dəqiqəsinədək xalqıma xidmət edəcəyəm və ömrümün bundan sonrakı illərini də xalqıma bəxş edirəm. Bu sözlərlə də çıxışımı bitirirəm. Sağ olun.

TEATRIN BİNASI DA ESTETİK ZÖVQ AŞILAMALIDIR. H.Ə.ƏLİYEVİN ÇIXIŞI

21 sentyabr 1993-cü il

Son bir neçə ildə respublika rəhbərlərinin diqqətindən, qayğısından kənarda qalan, müharibənin və bazar iqtisadiyyatının yaratdığı sayısız-hesabsız problemlərlə təkbətək qalan, bir növ taleyin ümidinə buraxılan mədəniyyət işçiləri üçün Azərbaycan parlamentinin spikeri, prezidentin səlahiyyətini icra edən Heydər Əliyevin Ş.Qurbanov adına Musiqili Komediya Teatrı binasının tikintisində olması böyük hadisə idi. Bu, o demək idi ki, respublika rəhbərliyi Bakının mədəni həyatı, teatrlarının vəziyyəti, incəsənət adamlarının qaygıları ilə maraqlanır, onların problemlərinin həllinə çalışır.

Öz istirahət gününü teatrın tikintisi ilə tanışlığa həsr edən, burada inşaat işlərinin gedişi ilə ətraflı maraqlanan Heydər Əliyevi və dövlət katibi Lalə Şövkət Hacıyevanı tikintiyə rəhbərlik edən Əliş Ləmbəranski qarşıladı. O, görülən işlər haqqında qonaqlara məlumat verib qeyd etdi ki, 500 nəfərdən ibarət tamaşaçı zalı olacaq teatr binası ən müasir avadanlıqla, soyuducu və isidici sistemlə, yaraşıqlı mebellə təchiz olunacaq. O, tikintiyə 1992-ci ilin əvvəlində başladığını, gələn ilin əvvəlində isə onu baxılıqlara təhvil vermək fikrində olduğunu bildirərək dedi ki, teatrın əvvəlki binası H.3.Tağıyevin anbarı idi, o, buranı teatr üçün uyğunlaşdırıb sənətsevərlərə təhvil vermişdir. Uzun illər baxılıqların sevimli istirahət yeri olan teatrın köhnə binasının yerində əvvəlkindən də gözəl və yaraşıqlı bina ucalacağını qeyd edən Ə.Ləmbəranski qonaqları içəri dəvət etdi.

Binanın mərtəbələrini, tamaşa zalını, məşq, qrim otaqlarını səbrlə nəzərdən keçirən H.Əliyev öz qeyd və mülahizələrini, ən çox isə tənqid və iradlarını inşaatçılara və memarlara bildirdi. Hələ içəri girməmişdən binanın xarici görünüşündən Azərbaycan memarlıq üslubunu görə bilmədiyini qeyd edən, teatrın fasadından, sütunlarından tutmuş arkalarının qoyuluşuna, ornamentlərinin düzülüşünə kimi, hər şeyə memar gözü ilə baxan H.Əliyev binanın layihəsini verən memarlara irad tutub bildirdi ki, binanın arxitekturasında vahid bir üslub yoxdur. O, binanı başdan-ayağa kimi gəzib qurtarandan sonra öz qeydlərini buraya toplaşanlara belə bildirdi:

– Azərbaycanda teatr tikintisi nadir hadisədir. Böyük xeyriyyəçi Hacı Zeynalabdin Tağıyev vaxtın şəraitinə görə teatr tikdirib, Azərbaycan xalqı da onillərlə bundan istifadə edib. Bu gün həmin binanın yerində yeni teatrın ucaldılması sevindiricidir. Binaanın tikintisi məni nə qədər sevindirirsə, orada Azərbaycan memarlıq nümunələrinin olmaması məni bir o qədər məyus edir.

O, Şirvanşahlar sarayının, Şəkidəki Xan sarayının, Naxçıvanda Əcəmi Naxçıvaninin ucaltdığı “Möminə Xatun” məqbərəsinin, Şuşadakı qədim abidələrin, Azərbaycanın müxtəlif yerlərində tikilmiş, məscid binalarından danışaraq dedi ki, onlar məhz milli incəsənət, rəssamlıq nümunələrinin əks olunması ilə əlamətdardır. “Adam özünə ev tikəndə də fikirləşməlidir ki, bu, məhz azərbaycanlıya məxsus ev olmalıdır”.

Sürətlə və keyfiyyətlə iş gördüklərinə görə inşaatçıların, Əliş Ləmbəranskinin böyük zəhmətinə yüksək qiymət verən Heydər Əliyev təəssüfləndiyini bildirdi ki, qədim memarlıq məktəbi olan Azərbaycan memarlığının özünə məxsus xüsusiyyətlərindən, vacib elementlərindən burada istifadə olunmayıb. O dedi:

– Teatr elə yerdir ki, ora hər gün adamlar gəlir. Teatr tərbiyə məktəbidir. Teatra gələn adam estetik zövq alır, mədəniləşir. Buna görə də teatr təkcə səhnəsi, tamaşası ilə yox, öz binası ilə də estetik zövq bağışlamaqlı, yadda qalmalıdır.

O, binanın mebellə, kondisionerlərlə təchizatını boynuna götürmüş görkəmli biznesmen – Misir-Azərbaycan Dostluq Cəmiyyətinin sədri Məhəmməd Əbdül-Xeyrə öz minnətdarlığını bildirdi, Misirdən yola salınmış, Volqa çayından Xəzərə istiqamət almış ilk yükün Bakı limanına bir həftədən sonra çatacağı xəbərini aldığını, bundan məmnun olduğunu qeyd etdi.

Görüşdə Misirin Azərbaycandakı müvəqqəti işlər vəkili Farux əl-Həvari, Azərbaycanın Misirdəki müvəqqəti işlər vəkili İsrafil Vəkilov, respublikanın mədəniyyət naziri Polad Bülbüloğlu, baş nazirin müavini Elçin Əfəndiyev və başqa rəsmi şəxslər iştirak edirdilər.

Bura gəlmiş mədəniyyət xadimləri, jurnalist və sadə bakılılar belə bir inamla teatr binasını tərk etdilər ki, Azərbaycan mədəniyyətinə, incəsənətinə on illər əvvəl olduğu kimi yenə də qayğı və diqqət göstəriləcək. Bizim mənəvi həyatımız üçün əllərindən gələni əsirgəməyən bu fədakar adamların taleyinə biganəlik göstərilməyəcək. Biz jurnalistlər də teatrı nikbin fikirlə tərk etdik.

**AKADEMİK
AZAD MİRZƏCANZADƏYƏ**

28 sentyabr 1993-cü il

Hörmətli Azad Xəlil oğlu!

Sizi 65 illiyiniz münasibətilə səmimi-qəlbdən təbrik edirəm!

Sizi Azərbaycanın elm, təhsil və iqtisadiyyatının, xüsusən də neft sənayesinin inkişafında elmi istiqamətlərin əvəzsiz banilərindən biri kimi tanıyır və bu sahədə Azərbaycanın dünya şöhrəti qazanmasında misilsiz xidmətlərinizi yüksək qiymətləndirirəm. Ümidvaram ki, Azərbaycan elminin inkişafında xalqın rifahı naminə atdığınız addımlar bundan sonra da səmərəli və uğurlu olacaq və Siz vətənimizin tərəqqisi yolunda istedadınızı, zəkanızı, bacarığınızı əsirgəməyəcəksiniz.

Ömrünüzün kamillik çağında Sizə xoş diləklərimi bildirirəm.

***Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikası prezidentinin
səlahiyyətlərini həyata keçirən
Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədri***

XALQ ŞAİRİ MƏMMƏD ARAZA

6 oktyabr 1993-cü il

Hörmətli Məmməd Araz!

Sizi anadan olmağınızın 60 illiyi münasibətilə səmimi-qəlbdən təbrik edirəm.

Qırx ildən çoxdur ki, dərin fəlsəfi lirikanız çağdaş Azərbaycan poeziyasını zənginləşdirməkdədir. Məmməd Araz istedadının, təfəkkürünün məhsulu olan yüzlərlə şeiriniz milyonların qəlbinə yol taparaq özünə və Sizə əbədi yaşamaq hüququ qazandırır.

Əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, xalqımızın mənəvi təkamülündə, gənclərimizin estetik tərbiyəsi yolunda bundan belə də yorulmadan çalışacaq, qədim və zəngin ənənələri olan milli poeziyamıza yeni töhfələr bəxş edəcəksiniz.

Sizə uğurlar, xoş günlər arzulayıram!

Dərin hörmətlə,

*Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikası prezidentinin
cəlahiyyətlərini həyata keçirən
Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədri*

“TÜRKİYƏ CÜMHURİYYƏTİ – 70” ELMİ-PRAKTİK KONFRANSININ İŞTİRAKÇILARINA

Bakı

26 oktyabr 1993-cü il

Hörmətli konfrans iştirakçıları!

Qardaş Türkiyə Cümhuriyyətinin yaranmasının 70 illiyi oktyabr ayının 29-da tamam olur.

Soykökümüzün, adət və ənənələrimizin, bir çox müqəddəs mənəvi sərvətlərimizin ayrılmaz tellərlə bir-birinə bağlı olduğu türk xalqının bu böyük bayramı eyni zamanda Azərbaycan üçün də əziz gündür.

Türkiyə Cümhuriyyətinin banisi, iyirminci əsrin bəşəriyyətə verdiyi böyük dühalardan Mustafa Kamal Atatürkün azadlıq və demokratiya ideallarına sonsuz məhəbbəti, sərkərdəlik və dövlətçilik məharəti sayəsində türk xalqı tarixin çətin sınaqlarından çıxıb, qurtuluş tapdı. Dünya Türkiyə Cümhuriyyəti adlı azad və məğrur bir məmləkəti tanımalı oldu. Türkiyə hazırda dünyanın siyasi durumunda nüfuzlu təsir qüvvəsinə malik, ümumbəşəri dəyərləri qorumaq əzmində olan, iqtisadi və mədəni səviyyəsi etibarilə inkişaf etmiş qüdrətli dövlətlərdən birinə çevrilmişdir. Atatürkün məşhur “Yurdda sülh, cahanda sülh” ideyasından doğan işığa doğru irəliləyən müasir Türkiyə dövlətinin yeritdiyi daxili və xarici siyasətin, sosial-iqtisadi və mədəni tərəqqi təcrübəsinin elmi-nəzəri tədqiqat obyektinə çevrilməsi, öyrənilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Hazırkı elmi-praktik konfransın işinin bu baxımdan səmərəli olacağına, qardaş ölkə ilə hərtərəfli əməkdaşlığımızın yeni mərhələyə ucalmasına xidmət edəcəyinə inanırıq.

Mən bu xeyirxah tədbirin iştirakçılarını Azərbaycan dövləti adından və şəxsən öz adımdan səmimi qəlbdən təbrik edir, hamınıza cansağlığı, səadət, elmi yaradıcılıq fəaliyyətinizdə uğurlar diləyirəm.

***Heydər ƏLİYEV,**
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

**XALQ RƏSSAMI
TAHİR SALAHOVA**

15 dekabr 1993-cü il

Hörmətli Tahir Teymur oğlu!

Sizi anadan olmağınızın 65 illiyi ilə əlaqədar ürəkdən təbrik edirəm!

Əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, Siz bundan sonra da xalqımızın mədəniyyətinin dünya miqyasında təbliğ edilməsi, onun mənaviyyətinin, bədii-estetik zövqünün zənginləşdirilməsi, gənc rəssamlarımızın böyük sənətə cəlb olunması naminə səylərinizi əsirgəməyərək, ənənələrlə zəngin olan Azərbaycan təsviri sənətinə yeni töhfələr verəcəksiniz.

Dərin hörmətlə,

***Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti***

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ELMLƏR
AKADEMİYASININ VİTSE-PREZİDENTİ,
AKADEMİK ZİYA BÜNYADOVA**

20 dekabr 1993-cü il

Hörmətli Ziya müəllim!

Anadan olmağınızın yetmiş illiyi münasibətilə Sizi ürəkdən təbrik edirəm, müdriklik yaşınızda möhkəm cansağlığı və yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

Siz uzun illər boyu tarix elmimizin inkişafı yolunda gərgin axtarışlar aparmağı ömrünüzün mənasına çevirmisiniz. Orta əsrlər Azərbaycanının açılmamış səhifələrinin araşdırılmasına, öyrənilməsinə həsr edilən onlarca kitabınızla, yüzlərcə məqalənizlə şərqşünaslıq və tarix elmimizə beynəlxalq nüfuz qazandırmığa çalışmışınız. Alim səbriniz və işgüzarlığınız sayəsində Şərq tarixinin əvəzsiz nümunələri dilimizə tərcümə edilmişdir. Müqəddəs “Qurani-Kərim”i son yetmiş ildə yenidən tərcümə edənlərdən və nəşrə hazırlayanlardan biri kimi böyük savab iş görmüsünüz.

Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti, akademik kimi Siz indi də elmi fəaliyyətinizi davam etdirərək xalqımızın tarixi sınağa çəkildiyi bir zamanda əlinizdən gələni əsirgəmirsiniz.

Ümidvaram ki, müstəqil Azərbaycanımız naminə bundan sonra da yorulmadan çalışacaq, bizi elm cəbhəsindəki uğurlarınızla sevindirəcəksiniz.

Hörmətlə,

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

**XALQ ARTİSTİ, KİNOREJİSSOR
TOFİQ MEHDİ OĞLU TAĞIZADƏYƏ**

7 fevral 1994-cü il

Hörmətli Tofiq Mehdi oğlu!

Sizi – Azərbaycanın ən görkəmli, istedadlı, işgüzar kino xadimlərindən birini 75 illik yubileyiniz münasibətilə təbrik edirəm.

Milli kino sənətimizin zəngin xəzinəsinə daxil olmuş “Uzaq sahillərdə”, “Yeddi oğul istərəm”, “Görüş” filmləriniz tamaşaçıların dərin rəğbətini qazanmışdır. Yüksək peşəkarlığınız, geniş dünyagörüşünüz, özünəməxsus dəst-xəttiniz Sizi Azərbaycan mədəniyyət və incəsənətinin ön sıralarına çıxarmışdır.

Ömrünüzün bu əzəmətli günlərində Sizə – xalqımızın görkəmli sənət ustasına möhkəm cansağlığı və böyük uğurlar arzulayıram.

***Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti***

NOVRUZ BAYRAMI MÜNASİBƏTİLƏ XALQA MÜRACİƏT

20 mart 1994-cü il

Hörmətli həmvətənlər, bacılar və qardaşlar!

Bu əziz bayram axşamı sizi, bütün Azərbaycan xalqını, respublikamızın bütün vətəndaşlarını milli bayramımız – Novruz bayramı münasibətilə təbrik edirəm! Novruz bayramı həm də təbiətin bayramı, Bahar bayramıdır. Bir neçə saatdan sonra il təhvil olacaq, yeni il başlanacaq, gecə ilə gündüz bərabərləşəcək, təbiətdə, dünya həyatında əlamətdar hadisələrin şahidi olacağıq.

Azərbaycan xalqı milli azadlığa nail olmuşdur. Azərbaycan müstəqil dövlətdir, dünya birliyi tərəfindən tanınmış və bu birlikdə layiqli yerini tutmuşdur. Qədimdən bəri qeyd etdiyimiz Novruz bayramı indi Azərbaycan Respublikasının dövlət bayramıdır. Lakin biz bu il də Novruz bayramını ağır və çətin şəraitdə keçiririk. Respublikamız erməni silahlı qüvvələrinin təcavüzünə məruz qalmış, təcavüz nəticəsində ərazimizin bir qismi işğal olunmuş və bir milyondan artıq vətəndaş isə elindən, obasından didərgin düşmüşdür, qaçqın vəziyyətindədir.

Xalqımız öz Vətəninə, torpağını qorumaq üçün hazırda qanlı döyüşlər aparır. Müharibə davam edir. Neçə-neçə qəhrəman döyüşçülərimiz, qeyrətli oğullarımız bu döyüşlərdə torpağımızı, Vətənimizi müdafiə edərək şəhid olmuşlar. Bu bayram axşamında mən şəhid olmuş övladlarımızı yad edir və onların ruhu qarşısında baş əyirəm. Mən xalqımızı əmin edirəm ki, şəhidlərin xatirəsi qəlbimizdə daim yaşayacaqdır. Vətən bu fədakarlığı heç vaxt unutmayacaqdır!

Dünən Bakıda faciəli hadisə baş vermişdir. Bakı Metropoliteninin “20 yanvar” stansiyasında partlayış nəticəsində bir vaqon sıradan çıxmış, sərnisirlərin bir qismi həlak olmuş və yaralanmışdır. Bu, əlbəttə, böyük faciədir. Mən həlak olanların ailələrinə başsağlığı verirəm, onlara xalqımızın ümumi kədərini bildirirəm.

Bəli, biz bu əziz bayramı ağır şəraitdə keçiririk. Vətənimizin müdafiəsi uğrunda döyüşlər davam edir. Qəhrəman Azərbaycan Ordusunun hissələri erməni silahlı qüvvələrinin hücumlarına layiqli cavab verir, elimizin, yurdu-

muzun müdafiəsində etibarlı dayanır və yüksək rəşadət göstərirlər. Bu müharibə Vətən müharibəsidir! Xalqımız Vətəni, torpağını müdafiə etmək üçün ayağa qalxmışdır! İlk addımlarını atan gənc Azərbaycan Ordusu odlu cəbhələrdə döyüş qabiliyyətini gündən-günə artırır. Mən Novruz bayramı münasibətilə Azərbaycan Ordusunun bütün əsgər və zabitlərini təbrik edirəm. Onlar cəbhədə, səngərlərdə öz sinəsini, qeyrətini, cəsarətini düşmənlərimizə qarşı sipər etmişlər. Mən qəhrəman Azərbaycan övladlarını təbrik edirəm! Ordumuza, cəbhədə vuruşan bütün döyüşçülərimizə Vətənimizin, torpaqlarımızın müdafiəsində yeni-yeni zəfərlər diləyirəm.

Bu müharibə altı ildir ki, davam edir. Azərbaycan xalqı şəhidlər vermişdir, itkilərimiz olmuşdur. Bütün şəhid ailələri, bütün Azərbaycan xalqı Novruz bayramını eyni zamanda qara bayram kimi qeyd edirlər. Mən şəhidlərimizin ailələrinə öz dərin hörmət və ehtiramımı bildirirəm. Lakin nə qədər kədərli olsaq da, bu əziz bayram bizi nikbinliyə dəvət edir. Mən bütün şəhid ailələrinə bayram təbrikimi çatdırır və onları əmin edirəm ki, Azərbaycan dövlətinin onlara olan qayğısı və diqqəti heç vaxt tükənməyəcəkdir!

Bu müharibə Azərbaycan xalqına böyük bəlalar gətirmişdir. Bir milyondan artıq vətəndaşımız qaçqın düşərək ağır şəraitdə yaşayır. Onların vəziyyəti bizim hamımızı incidir, narahat edir. Ancaq xalqımız dözümlü xalqdır, o, tarixən belə əzab-əziyyətlərə çox dözmüş, tab gətirmiş, amma gələcəyə həmişə böyük ümidlə baxmışdır. Mən el-obasından, ev-eşiyindən didərgin düşərək qaçqın vəziyyətində yaşayan vətəndaşlarımızın hamısına öz bayram təbrikimi yetirirəm!

Əziz bacı və qardaşlar! Sizi ürəkdən təbrik edirəm, hamınıza daha da dözümlü, dəyanətli olmağı arzulayıram! Əmin olun ki, yaman günün ömrü az olur. Biz bu ağır günlərdən çıxacağıq və siz öz evinizə, doğma torpağınıza qayıdacaqsınız!

Müharibədə vuruşan qəhrəman, cəsur Azərbaycan övladlarını boya-başa çatdıran bütün analar, qadınlar cəmiyyətimizdə xüsusi yer tuturlar. Təsədüfi deyil ki, biz Vətənə də Ana Vətən deyirik, torpağa da. Ana hər bir insan üçün müqəddəsdir. Azərbaycan xalqının ən böyük sərvəti ondan ibarətdir ki, o, əsrlər boyu qəhrəman, cəfəkeş, dözümlü analar yetirmişdir. Bu qəhrəman analar cəbhələrə cəsur oğullar göndərmiş, şəhidlər vermiş, əzab-əziyyət çəkmiş və cəmiyyətimizin ağırlığının çox hissəsini həmişə öz üzərinə götürmüşlər. Mən qadınları Novruz bayramı münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm. Əziz analar! Qadınlar! Sizə bayram əhval-ruhiyyəsi və xoşbəxt günlər arzulayıram.

Azərbaycan müstəqil dövlətdir. Dünyanın başqa ölkələrində çoxlu soydaşımız yaşayır. Ölkəmizin hüduqlarından kənarda yaşayan bütün azərbaycanlıları Novruz bayramı münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edir, onlara Azərbaycan torpağından hərarətli salamlar göndərir və səadət, xoşbəxtlik arzulayıram. Umidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, bütün dünya azərbaycanlıları mənəvi baxımdan daim Azərbaycan Respublikasının bugünkü həyatı ilə yaşayırlar. Onlar da Azərbaycanın müstəqilliyinin möhkəmlənməsi, bu ağır vəziyyətdən çıxmağımız üçün əllərindən gələni əsirgəməyəcəklər.

Müstəqil Azərbaycanımız ilk addımlarını atır. Xalqımız milli azadlığa qovuşmuşdur. Ancaq müstəqillik, milli azadlıq yolu uzun bir yoldur. Qarşıda hələ çox çətinliklər var. Həm daxildən, həm də xaricdən müstəqilliyimizin dönməzliyinə, əbədiyyətinə mane olmaq istəyənlər var. Ancaq mən bu gün, bayram axşamında xalqımızı bir daha əmin etmək istəyirəm ki, biz müstəqillik yolu ilə gedəcəyik və bu yoldan dönməyəcəyik! Xalqımız bir daha heç vaxt öz milli azadlığından məhrum olmayacaqdır!

İndi həyatımızda böyük problemlər var. Bu problemlərdən ən böyüyü müharibə vəziyyətindən çıxmaq, Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünü təmin etmək, xalqımız üçün sülh, əmin-amanlıq şəraiti yaratmaq, müstəqilliyimizin, milli azadlığımızın bəhrələrindən hər bir vətəndaşın istifadə etməsinə imkan yaratmaqdır. Biz bunları ali məqsədlərimiz sayır və həmin məqsəd nəminə çalışırıq. Bundan sonra da öz səymizi, əzmimizi əsirgəməyəcəyik. Bu məsələlərdə siyasətimiz məlumdur. Biz müharibənin sona çatmasına, sülh yaranmasına çalışırıq. Biz Azərbaycanın başına gəlmiş bu bəlaya sülh yolu ilə son qoymağa çalışırıq. Bu sahədəki təşəbbüslərimiz artıq bütün dünyaya məlumdur. Biz bu xətti davam etdirəcəyik. Lakin şərtimiz də məlumdur: Ermənistanla Azərbaycan arasında müharibəni sona çatdırmaq üçün erməni silahlı qüvvələri işğal etdikləri ərazilərdən çəkilməli, Azərbaycan Respublikasının torpaqları erməni silahlı qüvvələrindən təmizlənməli, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü təmin olunmalıdır!

Biz yalnız bu prinsiplər əsasında sülh danışıqları aparırıq və onları davam etdirəcəyik. Həmin danışıqlar Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin qorunması və ərazi bütövlüyünün toxunulmazlığı prinsipləri əsasında aparılacaqdır. Güman edirəm ki, bu söylərimiz öz nəticəsini verməlidir. Beynəlxalq təşkilatların, vasitəçilik etmək istəyən böyük dövlətlərin fəaliyyəti bizdən ötrü çox əhəmiyyətlidir. Biz bütün bu vasitələrdən problemi həll etmək, sülh yolu ilə müharibəyə son qoymaq üçün

istifadə etməyə çalışırıq və çalışacağıq. Eyni zamanda Azərbaycan Respublikasının silahlı qüvvələri torpaqlarımızın keşiyində daha etibarlı dayanmışlar. Xalqımız əmin ola bilər ki, biz bundan sonra da Azərbaycan Ordusunu möhkəmləndirmək üçün səylərimizi artıracağıq. Qəhrəman ordumuz Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin təminatçısı olmuşdur və gələcəkdə də olacaqdır!

Müharibə böyük faciələrə gətirib çıxarmışdır. Biz müharibə istəmirik, onu biz başlamamışıq. Müharibəni bizim torpaqlarımızı ələ keçirmək istəyən qəsbkarlar başlamışlar. Ancaq biz ədalətli müharibə aparırıq! Torpaqlarımızı müdafiə edirik! Haqq-ədalət bizim tərəfimizdədir! Ona görə də mən bu gün bir daha bəyan edirəm: əgər bizim sülhsevər təşəbbüslərimiz, addımlarımız, təkliflərimiz öz nəticəsini verməsə, Azərbaycan xalqı, Azərbaycan Ordusu öz torpaqlarını qorumağa, respublikamızın ərazi bütövlüyünü təmin etməyə qadirdir! Biz istədiyimizə nail olacağıq!

Xalqımız əmin olmalıdır ki, Azərbaycan Respublikası bu ağır şəraitdən çıxacaq, torpaqlarımız geri qaytarılacaq, müstəqil Azərbaycan Respublikası dünya birliyində bundan sonra da layiqli yerini tutacaq və öz taleyinin sahibi olacaqdır. Buna heç kəs mane ola bilməz, əgər kimsə mane olmaq istəyirsə, biz onun qarşısını almağa qadirik!

Bütün bu məqsədlərin naminə indi respublikamızın həm iqtisadi, həm hərbi, həm də mədəni potensialından daha səmərəli istifadə olunmalıdır. Biz bu sahədə çalışırıq, Azərbaycanın bütün vətəndaşlarını bu yolda birgə olmağa çağırırıq. Biz Vətən müharibəsi aparırıq! Vətən müharibəsinə isə hamı qoşulmalıdır. Vətən müharibəsi bütün xalqın, hər bir vətəndaşın öz şərəf və namusunu qorumaq üçün aparılan müharibədir! Ona görə də bu bayram axşamı vətəndaşlarımızın hamısını birliyə, həmrəyliyə dəvət edirəm. Bu, müstəqil Azərbaycanımız üçün çox lazımlı şərtidir.

Cinayətkarlar daha məkrli əməllərə əl atmaqdadırlar. Dediyim kimi, dünən Bakı metropolitenində partlayış baş vermişdir. Bu məsələ araşdırılır. Şübhəsiz ki, cinayəti törədənlər tapılacaq, cəzalandırılacaqlar. Ancaq cinayət törədilmiş, adamlar həlak olmuş, zərər çəkmişlər. Partlayış nəticəsində həlak olanlardan biri də Azərbaycan xalqının dəyərli oğlu, böyük sənətkar, musiqiçi, bəstəkar, xalq artisti Rafiq Babayevdir. Görəsən, partlayıcı qurğunu vaqona qoyanlar, bu cinayəti təşkil edənlər düşünürlərmi ki, bununla insanlara, cəmiyyətimizə nə qədər ağır zərbə vururlar! Daxili sabitliyimizi pozmağa çalışanlar, cinayət yoluna düşən ayrı-ayrı adamlar, qanunsuz silah saxlayaraq bunlardan cinayətkarlıq

məqsədi ilə istifadə edənlər xalqımızın ağır günündə ona, cəmiyyətə necə ağır zərbə vurduqlarını düşünürləmi? Bu məsələlər barədə düşünmək lazımdır.

Mən öz şəxsi mənafeləri, məqsədləri naminə insanları yoldan çıxaran ayrı-ayrı qruplara, qüvvələrə bir daha bildirmək istəyirəm ki, bu cəhdlərin heç biri Azərbaycanda uğur qazana bilməz! Doğrudur, onlar müəyyən zərbə vurur, çətinliklər törədə bilirlər. Ancaq Azərbaycan Respublikasının bugünkü dövlət quruculuğuna toxuna bilməzlər. Bunu başa düşməlidirlər. Ona görə də bir daha qeyd edirəm, əziz bayram axşamında bu sözlər, ola bilər, daha təsirli olsun. Mən xalqımıza, cəmiyyətimizin bütün təbəqələrinə müraciət edirəm: Bu ağır dövrdə respublikamızı, Azərbaycan xalqını əzab-əziyyətdən, bəlalardan xilas etmək üçün birləşmək, bir yolla – haqq, ədalət yolu ilə getmək lazımdır! Əsas məqsədlərə, xalqımız üçün ali məqsədlərə nail olmaqdan ötrü hamı əl-ələ verməlidir!

Mən güman edirəm ki, əziz Novruz bayramı, onun gözəl əhval-ruhiyyəsi adamlarımızda dostluq, mehribanlıq, vətənpərvərlik hisslərini daha da artıracaq, gücləndirəcəkdir! Doğma respublikamızın indiki ağır vəziyyətdən çıxması üçün hər bir vətəndaş öz səyini əsirgəməməlidir.

Azərbaycan Respublikasının bütün vətəndaşlarını Novruz bayramı münasibətilə bir daha təbrik edirəm. Əziz bacı və qardaşlar! Sizin hər birinizə xoşbəxtlik, səadət arzulayır, həyatınızda, işinizdə uğurlar diləyirəm! Bayramınız mübarək! Xoşbəxt olun, gələcəyiniz daha da işıqlı olsun!

**AZƏRBAYCANIN XALQ ARTİSTİ
HACIBABA AĞARZA OĞLU BAĞIROVA**

13 may 1994-cü il

Hörmətli Hacıbaba Bağirov!

Sizi – xalqımızın sevimli sənətkar oğlunu, görkəmli gülüş ustasını – ömrünüzün 60-cı ildönümü münasibətilə ürəkdən təbrik edir və Sizə səmimi arzularımı bildirirəm.

Azərbaycan səhnəsində və kinosunda yaratdığınız zəngin komik obrazlar qalereyası Sizə şöhrət gətirməklə yanaşı, milli mədəniyyətimizin inkişafında da müəyyən rol oynamışdır. Yaratdığınız, bədii rəhbəri və direktoru olduğunuz “Tənqid-təbliğ” teatrı Azərbaycanımızın bu ağır günlərində xalqın mənəvi həyatında özünəməxsus yer tutmuşdur.

Əziz sənətkarımız! İnanıram ki, bundan sonra da ecazkar sənətiniz düşmənə üz-üzə vuruşan igidlərimizin, fədakar əməkçilərimizin ümid və inam istinadgahına çevriləcək, bütün Azərbaycan xalqına nikbinlik aşılayacaq, dövlətimizin işıqlı sabahına sədaqətlə xidmət edəcəkdir. Bu yolda Sizə möhkəm cansağlığı, yeni yaradıcılıq axtarışları və sənət uğurları diləyirəm.

*Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

XALQ YAZIÇISI İLYAS ƏFƏNDİYEVƏ

25 may 1994-cü il

Əziz və hörmətli sənətkarımız!

Sizi – Azərbaycanın görkəmli dramaturqu və nasirini 80 illik yubileyiniz münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm. Dünya mədəniyyətinə ölməz dühalar bəxş etmiş qədim Odlar diyarında xalqın məhəbbətini qazanmaq, sənət zirvəsinə ucalmaq olduqca çətin və şərəflidir. Siz fədakar əməyiniz sayəsində bu şərəfə nail olmuşsunuz.

Oxucuların sevə-sevə mütaliə etdiyi nəsr əsərləriniz, milli teatrımızın səhnəsində tamaşaya qoyulan pyesləriniz bunu parlaq şəkildə sübut edir.

Hörmətli İlyas müəllim! Sizin yaratdığınız obrazlar xalqımızın övladlarına mənəvi saflıq və vətənpərvərlik aşılması işinə xidmət etmişdir. Əminəm ki, müstəqil Azərbaycanımızın hələ neçə-neçə nəsli bu zəngin mənbədən faydalanacaqdır. Sizə möhkəm cansağlığı, çətin və şərəfli yaradıcılıq yolunda uğurlar arzulayıram.

*Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

**RESPUBLİKANIN ƏMƏKDAR İNCƏSƏNƏT
XADİMİ BƏSTƏKAR ŞƏFİQƏ AXUNDOVAYA**

1 iyun 1994-cü il

Hörmətli Şəfiqə xanım!

Sizi – Azərbaycan xalqının sevimli bəstəkarını şanlı yubileyiniz münasibətilə ürəkdən təbrik edir, Sizə xoş arzularımı bildirirəm.

Sizin qoca Şərqdə opera yazan ilk qadın bəstəkar kimi tanınmağınız xalqımız üçün böyük fəxrdir. Əminəm ki, qəlblərə yol açan əzəmətli və ecazkar musiqiniz gənclərin mənəvi dünyasına saflıq və aydınlıq, əzəmət və qüdrət bəxş edəcək, xalqımızın mübarizə əzmini, qurub-yaratmaq eşqini daha da qüvvətləndirəcəkdir.

Sizə yaradıcılıq yollarında möhkəm cansağlığı, uzun ömür, yeni sənət uğurları diləyirəm.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

XALQ ŞAIRİ XƏLİL RZA ULUTÜRKLƏ VİDALAŞMA MƏRASİMİNDƏ ÇIXIŞ

24 iyun 1994-cü il

Ağır dövrdə yaşayan Azərbaycan bu gün böyük bir matəmə bürünmüşdür. XX əsrdə Azərbaycanın görkəmli simalarından biri – şair, yazıçı, filosof, alim, xalq azadlığı uğrunda fədakar mübariz, böyük vətəndaş Xəlil Rzanı itirmişik. Bu, böyük itkidir. Son illər xalqımız faciələr içərisində yaşayır. Lakin Xəlil Rza kimi şəxsiyyətlər, böyük insanlar xalqımızı daim ruhlandırmiş, mübarizəyə dəvət etmiş, milli azadlıq uğrunda öz mübarizəsi ilə nümunə göstərmişlər.

Xəlil Rzanın Azərbaycan xalqı qarşısında xidmətləri əvəzsizdir. Onlar heç vaxt unudulmayacaq. Xəlil Rza xalqımıza böyük ədəbi irs qoymuş, mədəniyyətimizi, ədəbiyyatımızı zənginləşdirmişdir.

Xəlil Rza Azərbaycan xalqının milli azadlıq uğrunda mübarizəsinin ön cərgələrində getmiş, bu mübarizəyə qalxmış gənclərimizə həm alim, həm şair kimi, həm də hörmətli bir insan kimi örnək olmuşdur. O, daim Azərbaycanın müstəqilliyi duyğuları ilə yaşamış, həyatının şüurlu hissəsini buna nail olmağa sərf etmiş, böyük xidmətlər göstərmişdir. Allaha şükürlər olsun ki, o, Azərbaycanın müstəqilliyinin şahidi olmuş, bunu görmüşdür.

Xəlil Rza bir vətəndaş, bir insan kimi bütün xüsusiyyətləri ilə həmişə sevilmişdir. Mən daim onun yaradıcılığına, insanlığına, vətəndaşlığına, ən çox da cəsurluğuna, əyilməzliyinə, öz ideyalarından dönməzliyinə hörmət etmişəm, onu yüksək qiymətləndirmişəm. Ona görə də bu itki bütün Azərbaycan xalqı kimi, mənim üçün də böyük bir itkidir. Güman edirəm ki, Xəlil Rzanın parlaq həyatı, onun böyük vətəndaşlığı, milli azadlıq uğrunda mübarizliyi bütün azərbaycanlılar üçün nümunə olacaqdır. Əminəm ki, Xəlil Rza Azərbaycan xalqının qəlbində daim yaşayacaqdır.

Mən bu gün Xəlil Rzanın cənazəsi qarşısında baş əyirəm. Allah ona rəhmət eləsin. Mən onun ailəsinə başsağlığı verirəm. Bu böyük itki münasibətilə bütün Azərbaycan xalqına başsağlığı verirəm. Başınız sağ olsun. Allah xalqımıza səbirlər versin. Allah Xəlil Rza rəhmət eləsin.

**YAZIÇI HÜSEYN MƏMMƏDƏLİ
OĞLU İBRAHİMOVA**

26 iyun 1994-cü il

Hörmətli Hüseyn İbrahimov!

Sizi anadan olmağınızın 75 illiyi münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edir, Sizə cansağlığı və uzun ömür arzulayıram.

Qırx illik yaradıcılığınızın bəhrəsi olan ədəbi əsərləriniz oxucularınızın ideya-mənəvi tərbiyəsində böyük əhəmiyyət kəsb etmiş, gənclərə saf duyğular, bəşəri hisslər aşılamış, müdrik ziyalı mövqeyiniz Sizə hörmət gətirmişdir.

Sizi yubileyiniz münasibətilə bir daha təbrik edir və ədəbi yaradıcılığınızda yeni-yeni uğurlar diləyirəm.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

XALQ YAZICISI İSMAYIL ŞIXLIYA

Bakı şəhəri

4 iyul 1994-cü il

Əziz və hörmətli İsmayıl Şıxlı!

Sizi - ömrünün mənasını doğma xalqına təmənnasız xidmətdə görən sənətkarımızı anadan olmağınızın 75-ci ildönümü münasibətilə ürəkdən təbrik edir və sizə dərin ehtiramımı bildirirəm. Sizin ədəbi, pedaqoji və ictimai fəaliyyətiniz hər bir gənc üçün əvəzsiz məktəb olmuşdur. Azərbaycan xalqının böyük bir nəslinin layiqli övlad, əsl vətəndaş və hərtərəfli şəxsiyyət kimi yetişməsində sizin əməyiniz böyükdür.

Siz istedadlı yazıcı, müdrik və mahir pedaqoq, mübariz vətəndaş kimi xalqın qəlbində əbədi məskən salmışınız. Belə bir sevgiyə layiq görülmək ən böyük səadətdir.

Hörmətli sənətkarımız!

Sizi bu əziz yubileyiniz münasibətilə bir daha səmimi qəlbdən təbrik edir, sizə möhkəm cansağlığı, uzun ömür, Azərbaycanın işıqlı gələcəyi naminə əzm və qüdrət arzulayıram.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

PREZİDENT SARAYINDA DAHI AZƏRBAYCAN ŞAİRİ MƏHƏMMƏD FÜZULİNİN 500 İLLİYİ İLƏ ƏLAQƏDAR YUBİLEY ÜZRƏ DÖVLƏT KOMİSSİYASININ İCLASINDA GİRİŞ SÖZÜ

1 avqust 1994-cü il

Dahi Azərbaycan şairi, böyük mütəfəkkir insan Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyi ilə əlaqədar təşkil olunmuş komissiyanın (Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev yubiley üzrə Dövlət Komissiyasının sədridir. – Red.) iclası keçirilir. Xeyli vaxtdır ki, respublikada bu yubileyə hazırlıq işləri gedir. Yubiley komissiyasının yaratdığı işçi qruplar da müəyyən işlər görmüşlər. Ancaq komissiya üzvlərinin və dəvət olunmuş şəxslərin iştirakı ilə geniş iclas keçirilməsinə böyük ehtiyac var. İndiyədək görülmüş işləri təhlil etmək və qarşıdakı tədbirləri müzakirə etmək, bunların həyata keçirilməsi üçün şərait yaratmaq komissiyanın əsas vəzifələridir.

Respublikamızın bu ağır dövründə böyük yubileylər keçirilməsi şübhəsiz ki, müəyyən qədər çətinliklərlə üzləşəcək. Ancaq bunlara baxmayaraq, həyatımızın mənəvi, mədəni sahəsi heç vaxt unudulmamalıdır. Çətinliklər nə qədər çox olsa da mədəniyyətə, mədəni irsimizə, mənəviyyətə daim xüsusi diqqət yetirməli və bu sahələrin geri qalmasına yol verməməliyik.

Dahi Füzulinin 500 illik yubileyinin keçirilməsi böyük mütəfəkkir şairin Azərbaycan xalqı qarşısında və bütün türk xalqları, dünya mədəniyyəti qarşısındakı xidmətlərinə verilən qiymətdir. Bu eyni zamanda həm də mədəniyyətimizi, tariximizi təbliğ etmək üçün çox əlverişli fürsətdir və biz bundan hərtərəfli istifadə etməliyik. Uzun illərin təcrübəsi göstərir ki, belə tədbirlər mənəviyyətin yüksəldilməsinə, insanların tariximizlə bağlı olmasına kömək göstərir.

Biz bütün bunları nəzərə alaraq Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyinə hazırlıq işlərini layiqincə aparmalı və yüksək səviyyədə keçirməliyik. Yubiley komissiyasının vəzifəsi bundan ibarətdir. Güman edirəm ki, komissiyanın hər bir üzvü bu vəzifəni həvəslə yerinə yetirəcəkdir.

Bayaq dediyim kimi, biz bu gün hazırlanmış tədbirləri müzakirə etməli, onların həyata keçirilməsi üçün lazımı tədbirlər görməli və bundan sonra aparılan işlərin planını və vaxtını müəyyən etməliyik.

Müzakirəyə başlamamışdan əvvəl bildirmək istəyirəm ki, Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyinin keçirilməsi ilə əlaqədar yaradılmış Dövlət Komissiyasının üzvü, böyük şairimiz, professor Xəlil Rza və böyük alim, professor Rüstəm Əliyev vəfat etmişlər. Ona görə də mən istərdim ki, işə başlamamışdan əvvəl Azərbaycan mədəniyyətinin və elminin bu iki dəyərli xadimlərinin xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad edək.

Allah rəhmət eləsin.

Təklif edirəm ki, yubiley komissiyası sədrinin müavinləri Elçin Əfəndiyev, Eldar Salayev və Anar indiyədək görülmən işlər haqqında məlumat versinlər, sonra müzakirəyə başlayaq...

YEKUN SÖZÜ

İndi iqtisadi vəziyyət, yaşayışımız, bir sözlə, həyat nə qədər çətin olsa da, biz Məhəmməd Füzulinin yubileyini yüksək səviyyədə keçirməliyik. Ümumiyyətlə, Azərbaycanda yubileylər keçirmək sahəsində təcrübəmiz çoxdur. Xalqımız, ictimaiyyət də bunları həmişə ruh yüksəkliyi ilə qarşılamış və bu tədbirlərdə iştirak etmişdir. Belə tədbirlər respublikamızın ictimai-mədəni və mənəvi həyatını zənginləşdirmiş, görkəmli adamlarımızı xalqımıza daha yaxından tanıtmışdır.

Ona görə də həyatımızın bu keçid dövründə, ağır dövründə, mənəviyyatımızın, mədəniyyətimizin müəyyən dərəcədə sıxıntı keçirdiyi dövrdə belə bir yubileyin təşkili həyatımızı bəlkə də zənginləşdirəcəkdir. Bizdə də belədir və dünya təcrübəsi də göstərir ki, yubileyin keçirilməsi bir tərəfdən yubilyarın xalq, ölkə, dünya qarşısında xidmətlərini bir daha təbliğ və nümayiş etdirmək, digər tərəfdən müasir nəslin ona bəslədiyi hörmət və ehtiramı bildirmək deməkdir.

Məhəmməd Füzuli kimi şəxsiyyəti olan xalq fəxr edə bilər. Lakin dünya birliyində, dünya xalqları arasında onun tarixini, mədəniyyətini, milli ənənələrini təbliğ etmək, yaymaq, sübut etmək üçün belə yubileylər həmişə böyük bir vasitədir. Ona görə də, çətinliklərimizə baxmayaraq, bu yubileyi gərək yüksək səviyyədə keçirək. Əvvəla, Füzuli özünün yaradıcılığına, ədəbi, elmi və fəlsəfi irsinə görə buna layiqdir və Azərbaycan xal-

qının bugünkü, XX əsrin sonunda yaşayan nəsli ona öz minnətdarlığını bildirməlidir. İkincisi, bu yubileyi keçirərkən biz xalqımızın özünü daha dərindən tanımasını təmin edəcəyik və etməliyik. Xalq gərək daim öz kökünü xatırlasın, tarixini öyrənsin, milli mədəniyyətindən, elmindən heç vaxt ayrılmasın. Şübhəsiz ki, bu yubileyin keçirilməsi indiki nəslin, xüsusən gənclərin tariximizin nə qədər zəngin olduğunu və Azərbaycan xalqının dünya mədəniyyətinə necə töhfələr verdiyini bir daha dərk etməsinə şərait yaradacaq və hər bir azərbaycanlıda, ilk növbədə gənc nəsildə milli iftixar, vətənpərvərlik hissini daha da yüksəldəcəkdir. Bunun özü müstəqil Azərbaycanda bizim üçün çox gərəkli bir amildir.

Eyni zamanda, qeyd etdiyim kimi, biz daim çalışmışıq ki, Azərbaycan xalqını dünyaya daha yaxından tanıdaq. Bilsinlər ki, xalqımızın çoxəsrlik, zəngin tarixi, mədəniyyəti var. Bilsinlər ki, Azərbaycanın bugünkü mədəniyyəti dahi şəxsiyyətlərimizin yaratdığı və əsrlərdən-əsrlərə keçən mədəniyyətimizə, elmimizə, mənəviyyatımıza əsaslanır. Bu ona görə lazımdır ki, hamımıza məlum olan düşmən qüvvələr sübut etməyə çalışırlar ki, Azərbaycan xalqının zəngin tarixi olmamışdır, onun kökü yoxdur. Şübhəsiz ki, bu, cəfəngiyatdır. Bəzən buna heç cavab vermək istəmirsən. Lakin xalqımıza düşmən olan, qəsd etmək istəyən dairələr, qüvvələr, bəzən də millətlər respublikamızı parçalamaq, onun ərazisini qəsb etmək istəyənlər əvvəllər də çalışmışlar və indi də çalışırlar sübut etsinlər ki, guya Azərbaycan xalqı tarixi köklərə malik olan bir xalq deyildir.

Ona görə də Füzuli kimi şəxsiyyəti dünyaya bir daha tanıtmaqla onun necə böyük şair, mütəfəkkir, filosof olduğunu və dünya mədəniyyətinə nə qədər töhfə verdiyini, onu necə zənginləşdirdiyini göstərəcəyik. Buna bizim əvvəllər də ehtiyacımız olmuşdur, lakin bu gün xüsusilə vacibdir. Çünki Azərbaycan müstəqil dövlətdir, xalqımız milli azadlığa nail olmuşdur və biz müstəqilliyimizin daimi, əbədi olması üçün çalışırıq və bundan sonra da çalışacağıq.

Bütün bunları nəzərə alaraq biz Məhəmməd Füzulinin yubileyini çox yüksək səviyyədə təşkil etməliyik. Respublikanın daxilində buna böyük ehtiyac var. Çünki Füzuli xalqımız arasında nə qədər məşhur olsa da, onun dahiliyi, yaradıcılığının dərinliyi heç də hamıya məlum deyildir. Ancaq indi bizdən ötrü ən önəmlisi Füzulini respublikamızdan kənarda təbliğ etmək, onu bütün dünyaya bir daha tanıtmaqdır.

YUNESKO Məhəmməd Füzulinin 500 illiyi ilə əlaqədar qərar qəbul etmişdir. Bildiyiniz kimi, YUNESKO hər il bu qəbildən olan

qərarlar qəbul edir. Lakin bu imkandan necə istifadə etmək, şübhəsiz ki, hər bir ölkənin, xalqın özündən asılıdır. Ona görə də biz gərək yubileyə əlaqədar respublikamızdan kənarda keçirilən tədbirlərə xüsusi əhəmiyyət verək. Türkdilli ölkələrdə Füzulinin yubileyinin keçirilməsi də bu tədbirlər sırasına daxildir.

Burada çıxış edən natiqlər də dedilər ki, ərəblər və farslar Füzulini öz şairi sayırlar. Türkdilli xalqlar isə hesab edirlər ki, o, türkdür. Biz də deyirik ki, Füzuli türk, azərbaycanlıdır. Eyni zamanda bunu türkmən, özbək, qazax, Türkiyədə yaşayan türklər, İraq türkmənləri də deyə bilirlər. Qoy Füzuli hamıya məxsus olsun, tarixə bəşəri bir şəxsiyyət kimi düşsün.

Eyni zamanda biz bu yubiley tədbirlərindən istifadə edərək dünyaya bir daha bildirməliyik ki, Füzuli azərbaycanlıdır, Azərbaycan köklüdür, onun yaradıcılığı Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyətinin bəhrəsidir. Füzuli başqa ölkələrdə də məşhurdur. Lakin onu azərbaycanlılar qədər özününkü sayan yoxdur. Məsələn, xatirimdədir, 30-cu illərin ortalarında mən orta məktəbdə oxuyarkən Füzuli ilə bağlı tədbirlər keçirilir, Füzuli təbliğ olunurdu. Yaxud həyatımla bağlı bir şeyi qeyd etmək istəyirəm. Gənclikdə rəssamlığa böyük həvəsim var idi. Mənim çəkdiyim ilk rəsmlərdən biri Füzulinin portreti olmuşdur. Təxminən 1936-37-ci illərdə məktəbimizdə şagirdlərin rəsmlərindən ibarət sərgi təşkil etmişdilər. O vaxtlar belə şeylərə çox fikir verirdilər. Mənim çəkdiyim portret müsabiqədə birinci yer tutmuşdu. Əlbəttə, mən onu rəssamlıq əsəri adlandırmaq fikrində deyiləm, o, sadəcə olaraq, rəssamlığa həvəs göstərən gəncin çəkdiyi şəkil idi.

Bununla demək istəyirəm ki, Füzuli Azərbaycanda təkcə bu gün deyil, hələ 50-60 il bundan əvvəl də təbliğ olunurdu. Lakin Füzulini tanıyan başqa ölkələrdə onu o qədər də təbliğ etmirlər. 1920-ci ildən əvvəl Azərbaycanda Füzulinin nə dərəcədə təbliğ edildiyini deyə bilmərəm. Ancaq 20-30-cu illərdə o, çox təbliğ olunmuşdur. Doğrudur, burada dedilər ki, onun beş cilddən ibarət əsərlərinin nəşri başa çatdırılmamışdır. Bu, təkcə Füzuliyə aid deyil. Məsələn, 1948-ci ildə Nizaminin də 800 illiyi keçirilmiş, lakin son vaxtlaradək onun külliyyatı çap olunmamışdır. Yəqin xatirinizdədir, biz Nizaminin 840 illiyini qeyd edərkən mən onun “Xəmsə”sinin Moskvada “Xudojestvennaya literatura” nəşriyyatında rus dilində nəşri üçün çox çalışdım. Əlbəttə, Füzulinin əsərləri bu qədər geniş nəşr və tərcümə olunmamışdır. Ancaq Füzuli dahi şair kimi Azərbaycanda həmişə hamının qəlbindədir. Bu da ona görədir ki, Füzuli doğ-

rudan da azərbaycanlıdır və Azərbaycana mənsubdur. Yubiley təntənələrindən istifadə edərək onu dünya miqyasında nə qədər geniş təbliğ edə bilsək, şübhəsiz ki, xalqımızı, onun tarixini, mədəniyyətini, mənəviyyatını bir o qədər çox tanıda, təbliğ edə biləcəyik. Bu bizdən ötrü indi çox vacibdir. Respublikamızı təkcə müstəqil bir dövlət, zəngin təbii sərvətlərə malik ölkə kimi yox, zəngin tarixi, mədəniyyəti olan ölkə kimi tanıtmalıyıq. Mənə belə gəlir ki, bizdən ötrü bu yubileyin ən böyük nəticəsi bundan ibarətdir. Lakin bu, deyilənləri lazımi səviyyədə, istədiyimiz kimi həll edə biləcəyimizdən asılı olacaqdır.

Mən belə hesab edirəm ki, yubileyin keçirilməsi ilə bağlı tədbirlər planını qəbul etmək olar. Lakin vaxtımızın azlığını, maddi və texniki imkanlarımızın məhdudluğunu nəzərə alaraq müəyyənləşdirməliyik ki, Füzulini ölkəmizdən kənarda geniş təbliğ etmək üçün ilk növbədə hansı tədbirlər keçirilməlidir. Eyni zamanda Füzulinin ədəbi irsinin öyrənilməsi və təbliği sahəsində işlər yubileydən sonra da davam etməlidir. Bəzən belə olur, yubileyə qədər çox iş görülür, nitqlər söylənilir, təntənələr başa çatır, sonra isə hər şey soyuyur. Əlbəttə, bunun özü də müəyyən qədər təbiidir. Lakin gərək biz belə etməyək. Çalışmalıyıq ki, nəzərdə tutulan işlərin əksəriyyətini zirvə tədbiri keçirilənədək görək. Çünki bundan sonra nə qədər də çalışsaq, həmin işlərin həyata keçirilməsi ləngiyəcəkdir. Lakin bir daha qeyd edirəm ki, Füzulini dünyaya bir daha tanıtmaqla bağlı nəzərdə tutulan tədbirlər ilk növbədə keçirilməlidir.

Burada müxtəlif nəşrlər haqqında söhbət getdi. Şübhəsiz ki, Füzulinin əsərləri oxucunun dahi şairə hörmət və məhəbbətini təmin edir. Ancaq Füzuli haqqında yazılan elmi tədqiqat əsərləri onu alim, mütəfəkkir, filosof, şair və böyük bir insan kimi göstərmək üçün çox lazımlıdır. Bunlarla yanaşı, Füzulini ölkəmizdə, xüsusən xaricdə yaxından tanıtmaq üçün onun haqqında populyar bir kitab olmalıdır. Elə bir kitab ki, onu oxuyan hər kəs Füzulini tezliklə tanıya bilsin. Tədqiqat əsərlərini alimlər, Füzulinin yaradıcılığı ilə maraqlananlar oxuyurlar. Amma Füzulini hamı tanımalıdır. Zənnimcə, Füzuli haqqında elə bir kitab lazımdır ki, biz onu ingilis, fransız, alman, ərəb, fars dillərinə tərcümə edib yayaq. Deyirsiniz ki, Avropada yubiley tədbiri keçirək. Həmin tədbirdə çox az adam iştirak edir. Ancaq orada elə bir kitab yayılsa, Füzulini daha çox adam tanıyacaqdır.

Ona görə də hesab edirəm ki, bütün bu tədbirlərlə yanaşı, belə bir kitabın hazırlanması mütləq lazımdır. Çünki indi Füzulinin əsərlərini ingilis, fransız, alman dillərinə tərcümə edib yaymaq imkanımız yoxdur.

Bunu gələcəkdə etməliyik. Lakin Füzuli haqqında geniş məlumat verən bir kitab varsa, onu tərcümə etmək, yoxdursa yazmaq lazımdır. Özü də həmin kitab bütün keçmiş stereotiplərdən xilas olmalıdır. Məsələn, Fuad Qasımzadə burada dedi ki, o, keçmişdə tədqiqat apararkən Füzulini marksizm-leninizm ideologiyası ilə bağlamağa çalışırdı. Xatirimdədir, bir dəfə haradasa dedim ki, Nizaminin fəlsəfi görüşləri haqqında çoxlu tədqiqatlar aparmışlar. Şübhəsiz, Nizaminin şeirlərini proletar şeirinə döndərmək mümkün deyildir, ona görə də hamı sübut etməyə çalışmışdır ki, Nizami metafizik yox, dialektik olmuşdur. Əlbəttə, bunlar təbiidir və heç kimi günahlandırmaq lazım deyil. Mən də bu fikirdə deyiləm. Bu, o dövrün nəticəsidir və indi heç kəs deməsin ki, o zaman belə düşünməmişdir. Biz hamımız həmin dövrdə yaşayır və onun stereotiplərindən kənara çıxma bilmirdik. Çıxmağa imkan da yox idi, çünki o zaman yazıçı da, alim də, adi adam da belə hesab edirdi ki, başqa cür ola bilməz. Ona görə də indi kiminsə döşünə döyməsi mənasızdır. Belələrinin özləri də o zaman bu cür yazmışlar. Bu bizim tariximizin reallığıdır. Onu təhrif etmək olmaz. 1917-ci ildən sonra buna cəhd göstərdilər. Lakin bacarmadılar. O dövrdə yaşayan və Azərbaycanın mədəniyyətini, ədəbiyyatını inkişaf etdirən adamlara indi irad tutmaq olmaz, bu, günahdır.

İndi alimlərimiz, yazıçılarımız bütün bu stereotiplərdən, şamplardan azaddırlar. Lakin bu o demək deyildir ki, ağına gələni yazasan. Həqiqəti, reallığı yazmaq lazımdır. Ona görə də Füzuli haqqında belə bir əsər yazılsa və qısa müddətdə nəşr edilib bir çox ölkələrdə yayılsa, çox yaxşı olardı.

Başqa tədbirlər barədə geniş danışmaq istəmirəm. Onların hamısını həyata keçirmək lazımdır. Lakin Türkiyədə tədbirin keçirilməsi məsələsi məni xüsusi maraqlandırır və bu barədə sual da verildi. Çünki Türkiyədə Füzulini elə Azərbaycandakı qədər tanıyırlar. Məsələn, Elçin Əfəndiyev Fuad Köprülünün Füzuli haqqında yazdığı kitabçanı xatırlatdı. Füzulinin yubileyinin İranda – Tehrandə və Təbrizdə keçirilməsi də çox mühümdür. Orta Asiya dövlətlərində, Qazaxıstanda, Tatarıstanda, Başqırdıstanda da belə tədbirlərin keçirilməsi gərəklidir.

Burada dedilər ki, sentyabrda İraqda yubiley tədbiri keçirmək nəzərdə tutulmuşdur. Düzdür, indi beynəlxalq aləmdə İraqın siyasi vəziyyəti ağırdır, ölkənin daxilində ictimai-siyasi vəziyyət də mürəkkəbdir.

Lakin bunun mədəniyyətə daxil yoxdur. Ona görə də biz nəzərdə tutulan nümayəndələrimizi oraya göndərərək, həmin tədbirdə iştirak etməliyik.

Şübhəsiz ki, Rusiyada – Moskvada, Sankt-Peterburqda da belə tədbirlər keçirilməlidir. Biz uzun müddət Rusiyanın, Sovet İttifaqının tərkibində olmuşuq. Ona görə də belə tədbirlərin arasını kəsməməliyik, əksinə, vaxtilə Nizaminin, Səməd Vurğunun, Nəsiminin və başqalarının yubileylərini keçirdiyimiz kimi, Füzulinin yubileyini də mütləq keçirmək və onu daha geniş tanıtmaq lazımdır.

Avropa ölkələrinə gəldikdə isə, həm bilavasitə onların mədəniyyət orqanlarının xətti ilə, həm də orada yaşayan azərbaycanlıların, türklərin müxtəlif ictimai təşkilatları vasitəsilə tədbirlər keçirilməlidir. Şübhəsiz ki, bundan ötrü müəyyən vəsait lazım olacaqdır. Lakin vəziyyətimiz çətin olsa da, biz bunu etməliyik və edəcəyik.

Nəşr məsələləri ilə əlaqədar müxtəlif çətinliklərdən – kağızın çatışmamasından və sairədən söhbət getdi. Mən bunları sadalamaq istəmirəm. Elçin Əfəndiyevə tapşırıram ki, yubileyin keçirilməsi üçün smeta hazırlasınlar. Orada, necə deyirlər, maksimum, orta və minimum xərclər nəzərdə tutulsun. Nə qədər milli valyuta və nə qədər dönerli valyuta lazım olduğunu müəyyənləşdirək. Bəzən xarici valyuta ilə müəyyən şeylər alanda təəssüf ki, kimlərsə bundan özləri üçün istifadə edir. Lakin güman edirəm ki, belə bir işdə bundan istifadə etmək ən böyük günah olardı. Biz həmin smetanı imkanlarımızı nəzərə alaraq təsdiq edirik.

Füzulinin qəbrinin Bakıya köçürülməsi barədə də söhbət getdi. Məsələn, Cabir Novruz bu fikrə tərəfdardır. Yaşar Qarayev, Nəbi Xəzri isə başqa fikirdə oldular. Bu, yeni məsələ deyil. Hələ 70-ci illərdə Füzulinin qəbrinin Bakıya köçürülməsi məsələsi çox geniş müzakirə edilirdi. Mən də bu məsələ ilə məşğul olurdum. Xatirimdədir, 1981-ci ildə Yazıçılar İttifaqının qurultayında bu məsələ qaldırılılanda mən tanınmış yazıçılarımıza, Allah onlara rəhmət eləsin, narazılığımı bildirərək dedim ki, siz məsələni ortaya atır, lakin təşəbbüs göstərmirsiniz. Məsələ qaldırmaq yaxşı şeydir, lakin fəaliyyət göstərmirsiniz. O zaman mən bu məsələni rəhmətlik Mirzə İbrahimova tapşırıdım. Bilirsiniz ki, Mirzə İbrahimov mənim təşəbbüslə Moskvada Asiya və Afrika Xalqları Həmrəyliyi Komitəsinin sədri seçilmişdi. Həmin komitəyə uzun illər Mirzə Tursunzadə başçılıq etmişdi. Onun vəfatından sonra bu vəzifəyə çoxlu namizəd, o cümlədən dünya miqyasında tanınan adamların namizədliyi göstərilmişdi. Şübhəsiz ki, həmin məsələ Sov.İKP MK-da həll olunurdu. Mən öz nüfuzumdan istifadə edərək Mirzə İbrahimovun namizədliyini irəli sürdüm və təklifim qəbul edildi.

Həmin komitə əsasən, ərəb ölkələrində iş aparırdı. Dünya miqyasında isə mərkəz Misirdə – Qahirədə idi. Mən o zaman Mirzə İbrahimov

va dedim ki, sənin böyük səlahiyyətin var, Suriyaya, Misirə, İraqa tez-tez gedirsən. Bu imkandan istifadə edin və biz də Sizə kömək göstərək. Hətta o zaman Mirzə İbrahimova, Süleyman Rüstəmə, Abbas Zamanova tapşırıdım ki, İraqın Bakıdakı konsulluğu ilə əlaqə yaratsınlar. Həmin dövrdə İraqla İran arasında müharibə gedirdi, vəziyyət gərgin idi.

O zaman belə bir məlumat aldığ ki, Kərbəlanın baş planına əsasən yol çəkilir və həmin yol Füzulinin qəbri olan yerdən keçdiyinə görə, guya şairin cənazəsinin qalıqlarını hansısa məscidə aparmışlar. Adətən belə hallarda qəbri başqa yerə köçürürlər. Lakin həmin məlumat məni çox narahat etdi, çünki bu, Füzuliyə qarşı çox böyük hörmətsizlik olardı. Şübhəsiz ki, bu halda onun cənazəsinin qalıqlarını Bakıya gətirib ən görkəmli yerdə dəfn edərək şairin məqbərəsini yaratmağa mənəvi haqqımız olardı. Lakin bilirsiniz ki, bundan bir il sonra mən Azərbaycandan getdim və işlərin sonrakı gedişindən xəbərim olmadı. Ancaq indi öyrəndim ki, Füzulinin qəbrini başqa yerə köçürmüşlər.

Bu barədə fikirləşmək lazımdır. Belə məsələdə qəti qərara gəlmək çətindir. Xatirimdədir, Nəsiminin 600 illiyini keçirəndə də məsələ qaldırılmışdılar ki, onun məzarını Hələb şəhərindən Bakıya köçürək. Hətta onun məzarını görən adamlar da çox az idi. Səhv etmirsə, Nəsiminin məzarını ilk dəfə rəhmətlik Rəsul Rza gedib tapmışdı. Bu barədə o özü mənə danışmışdı. Sonra mərhum Süleyman Vəzirov Hələbdə olmuşdur. Mən 1970-ci illərdə Suriyada olarkən Nəsiminin qəbrini ziyarət etmək üçün xüsusi olaraq Hələb şəhərinə getdim. Mənim Hələbə səfərimin təşkili barədə Suriya prezidenti Hafiz Əsədin xüsusi göstərişi var idi. Hələb şəhərinin başçıları axşam mənə bildirdilər ki, şəhər Nəsiminin qəbrini ziyarət edəcəyəm. Ertəsi gün üç-dörd saat gözləməli oldum, çünki qəbrin yerini bilmirdilər. Nəhayət, onun yerini bilən bir nəfər tapdılar. Yəqin siz də bilirsiniz, Nəsiminin məzarı ümumi qəbiristanlıqdadır. Nəsiminin törəmələri də orada dəfn olunmuşlar. Qəbirüstü abidə və s. yoxdur, orada bu, adət deyil. Ancaq qəbir çox yaxşı vəziyyətdə idi. Ona qulluq edən adam da var.

Qayıdandan sonra özüm də fikirləşdim, müxtəlif adamlarla da məsləhətləşdim ki, həmin qəbri indi Azərbaycana köçürmək lazımdır mı? Nəsimi Hələb şəhərinə Azərbaycandan getmiş və orada da faciəli şəkildə dünyasını dəyişmişdir.

Füzuli isə Kərbəlada doğulmuş, yaşamış və vəfat etmişdir. Əlbəttə, hamımız istərdik ki, Azərbaycanın dahi adamlarının məzarları ölkəmizin özündə olsun. Çünki indi dünyada yaşayan azərbaycanlıların bir Vətəni

var, o da müstəqil Azərbaycan Respublikasıdır. Bu barədə fikirləşmək lazımdır. Mən qəti bir şey demək istəmirəm.

Burada yubileyin zirvə tədbirinin dekabrda keçirilməsi ilə bağlı fikirlər səsləndi. Doğrudan da ilin son ayı olan dekabr yubiley tədbirlərinin keçirilməsi üçün o qədər də münasib deyildir. Digər tərəfdən, dekabr qış ayıdır və Azərbaycan yubiley təntənələrinə gələn qonaqlara yaz-yay aylarındakı kimi təsir bağışlamaz. Ona görə də, gəlin, fikirləşək. Lakin ondan narahatam ki, bir şeyin vaxtı dəyişdikcə məsələ uzanacaq. Ancaq tədbirlərin dekabrda keçirilməsi planlaşdırıldığına görə, gəlin beləcə də nəzərdə tutulsun.

Doğrudan da burada dedilər ki, əgər tədbirin vaxtı əvvəldən məlum olsa, dünyanın müxtəlif ölkələrinə xəbər göndəriləcək və hər kəs öz işini qabaqcadan planlaşdıracaq. Məsələn, YUNESKO-nun sədrinin bu tədbirdə iştirak etməsi hökmən lazımdır. Nəsiminin yubileyi keçirilərkən YUNESKO-nun sədri bu tədbirdə iştirak etmişdi. Ona görə də biz gərək indiki yubiley barədə YUNESKO-nun sədrinə azı iki ay əvvəl xəbər göndərək ki, işini planlaşdırmağa bilsin. Bu, xaricdən dəvət olunan başqa adamlara da aiddir. Gəlin belə hesab edək ki, yubileyin zirvə tədbirini dekabrda keçirəcəyik və planlarımız bu istiqamətdə qurulmalıdır. Əgər gözlənilməz hadisə baş verərsə, həmin tədbirin bir neçə aylığa təxirə salınması o qədər də böyük dəyişiklik yaratmayacaqdır.

Anar təklif edir ki, oktyabrın axırında Türkiyədə yubiley tədbiri keçirilsin. Mən bunun mənasını bilirəm və hesab edirəm ki, pis olmazdı. Bu barədə Türkiyə tərəfi ilə danışıqlar aparmaq olar, lakin zirvə tədbirini dekabrın birinci yarısına təyin edək.

Kinofilmlərin çəkilməsi haqqında da məlumat verdilər. Şübhəsiz ki, televiziya öz işini görür və güman edirəm ki, indiki görüşümüzdən sonra Füzulinin əsərlərini, onun qəzəllərinə yazılmış musiqi əsərlərini daha geniş təbliğ etməlidir. Məsələn, mən mərhum Cahangir Cahangirovun “Füzuli” kantatasını yaxşı xatırlayıram. Simfonik orkestrin, xorun və böyük sənətkarımız mərhum Şövkət Ələkbərovanın ifasında bu əsər çox gözəl səslənirdi. Başqa əsərlər də var və bunlar televiziya vasitəsi ilə səsləndirilə bilər. Qısametrajlı sənədli filmlər də hazırlayırlar, çünki başqa imkanları yoxdur. Lakin onlar özləri də fikirləşməlidirlər ki, daha nə etmək olar.

Yubiley tədbirlərinin özləri də video və kino lentinə çəkilməlidir. Smetada bu xərcləri də nəzərə almaq lazımdır. Məsələn, əgər Bağdadda, yaxud Kərbəladə Azərbaycandan gedən böyük bir nümayəndə heyətinin iştirakı ilə yubiley tədbiri keçiriləcəksə, bunun özü də mədəniyyət tariximizdə qalmalıdır.

Televiziya, radio və kino ilə yanaşı teatrlarımız da əsərlər hazırlamalıdır. Məsələn, bildirdilər ki, “Leyli və Məcnun” operasının yeni quruluşda tamaşası hazırlanır. Bu, çox yaxşıdır. Lakin həmin tamaşanı layiqincə hazırlamaq lazımdır. Çünki bu opera əsrin əvvəlindən səhnəmizdə göstərilir və tamaşaçılar onu çox sevirlər. Əgər yeni tamaşa Füzulinin 500 illiyinə həsr edilirsə, onda daha yüksək professional səviyyədə hazırlanmalıdır.

Çıxış edənlərin bəziləri ziyalıların indiki vəziyyətindən, onlara münasibətdən danışdılar. Bu, həqiqətən bugünkü həyatımızın narahatlıq doğuran cəhətlərindən biridir. Bildiyiniz kimi, son onilliklərdə ziyalılarımız yaxşı yaşamış, müəyyən imtiyazlardan istifadə etmiş və onlar çox şey yaratmışlar. Biz elmimizin, mədəniyyətimizin, incəsənətimizin, ədəbiyyatımızın XX əsrdəki nailiyyətləri ilə fəxr edə bilərik. Şükürlər olsun ki, indi özünüz başqa ölkələri gedib görə, əsrimizdə Azərbaycan xalqının elm və mədəniyyətinin necə inkişaf etdiyini, bizə yaxın olan ölkələrdə, xalqlarda bu sahədə vəziyyətin necə olduğunu müqayisə edə bilərsiniz.

İndi biz keçid dövründəyik. Məni də çox narahat edir ki, ziyalılarımızın, mədəniyyət və incəsənət xadimlərimizin bir çoxu, bəlkə də hamısı ağır şəraitdə yaşayır. Bu, onların yaradıcılığına da təsir göstərir. Hər halda bu sahədə müəyyən işlər görməyə çalışacağıq. Mən hələlik qəti söz verə bilmirəm. Çünki bilirsiniz ki, indi Azərbaycanda 70-ci illərdə olan imkanlar yoxdur. O zaman heç bir minnətsiz hər şeyi edirdik və bunu təbii hal sayırdıq. Yazıçıya, alimə, bəstəkara, rəssama mənəvi hörmət indi də var. Şəxsən məndə onlara qarşı belə hörmət həmişə olmuşdur və ömrümün axırınadək də qalacaqdır. Ancaq bunu maddi baxımdan reallaşdırmaq imkanları çox azdır. Bununla belə, biz yaradıcı adamlarımıza kömək etməliyik.

Bu, kitab nəşrinə də aiddir. Özünüz görürsünüz ki, indi Azərbaycanda nə qədər qəzet çıxır və az qala hər gün yenisi yaranır. Fərsətdən istifadə edərək Sabir Rüstəmxanlıya demək istəyirəm: bu qədər qəzet olar? Bir tərəfdən mətbəəmiz pisdır, digər tərəfdən kağız və başqa poliqrafiya materialları çatışmır, amma qəzetlərin sayı gündən-günə artır. Mən mətbuat azadlığının tərəfdarıyam. Lakin hər şeydə ifrata varmaq olmaz.

Məsələn, Amerikanı, İngiltərəni, Fransanı, Türkiyəni, bütün bu proseslərin, dəyişikliklərin gətirdiyi Rusiyanın özünü götürək, heç yerdə belə şey yoxdur. Kimin bir az pulu var, gəlir ki, mən qəzet çıxarıram. Cabir Novruz bizim gözəl şairimizdir, o danışanda, düzü, mən çox məyus oldum. Belə bir şair öz kitabını nəşr etdirə bilmir, onun başqa problem-

ləri də var. Axı nə üçün belə olmalıdır? Ancaq hansı yollarla isə pul qazanan gəlir ki, mən qəzet nəşr edirəm. Hər şeyi pul həll etməməlidir. Mətbuat Nazirliyi bu məsələ ilə məşğul olmalıdır. Axı həmin nazirliyə şair, mənəviyyat, mədəniyyət adamı başçılıq edir. Əgər doğrudan da, dəyərli bir təşkilat qəzet çıxarırsa, bu, başqa məsələdir.

Bir də təkrar edirəm, bütün bunları deməklə mən mətbuat, söz azadlığının əleyhinə çıxmıram. Lakin hər şeyin həddi olmalıdır. Bu işlərə nəzarət edilməlidir. Əgər bizim bir belə kağızımız, mətbəələrimiz varsa, bunların hesabına kitab nəşr etmək lazımdır. Bəzi qəzetləri heç oxuyan da yoxdur. Həm “Azərbaycan” nəşriyyatının baş direktoru Nazim İbrahimov, həm də mətbuat və informasiya naziri Sabir Rüstəmxanlı bu məsələlərə ciddi nəzarət etməli və müəyyən qədər nizamlamalıdırlar.

Daha mən bir məsələni də demək istəyirəm. Oqtay Mirqasımov çıxışında dedi ki, kinostudiyanın çətin problemləri var və Rasim Balayevlə birlikdə mənimlə görüşmək istəyirlər. Prezident Aparatının humanitar siyasət şöbəsinin müdiri Fatma Abdullazadə kino, teatr xadimlərinin mənimlə görüşmək istədiklərini xəbər vermişdir. Mən özüm də çox istəyirəm ki, bizim elm, mədəniyyət adamları ilə görüşüb onların problemlərinə kömək edim, yaxud heç olmazsa, dərdlərini yaxından bilim və mənəvi ürək-dirək verim. Lakin buna, sadəcə olaraq, vaxtım çatmır.

Kinematografiyanın problemlərindən müəyyən dərəcədə xəbərim var. Ancaq bunları təkcə mən həll etməliyəm? Axı bizim çoxlu müvafiq orqanlarımız var. Baş nazirin mədəniyyət məsələlərinə baxan müavini Elçin Əfəndiyev də bununla maraqlanıb. Həll edin, nəyəsə gücünüz çatmırsa, bu başqa məsələdir. Ancaq elə şeylər var ki, orada güc çatmamaqdan söhbət gedə bilməz. Məsələn, deyirlər ki, kinostudiyanın əsas binasında kababxana, daha nələr var, otaqları satıblar. Bunun nə dərəcədə həqiqət olduğunu bilmirəm. Mənə böyük bir arayış təqdim ediblər ki, AzərTAc-ın yerləşdiyi binanın yarısından çoxunu kimlərsə satıblar, bank, mağaza açılırlar. Axı necə ola bilər ki, dövlətin mülkiyyəti sayılan binanın yarısını ona-buna satsınlar? Əgər bütün bunlardan agentlik üçün müəyyən bir maddi xeyir gəlersə, bəlkə də buna göz yummaq olardı. Deyildiyinə görə, bəzi mədəniyyət ocaqları da kommertiya strukturlarına verilir.

Əgər mədəniyyətdən söhbət gedirsə, AzərTAc da, kinostudiya da, teatr da mədəniyyətdir. Onun 70-80-ci ildə yaranmış maddi-texniki bazasını hərə öz şəxsi mənafeyi üçün dağıdacaqsa, biz nə etməliyik? Həmin binalar xalqın, dövlətin vəsaiti hesabına tikilmişdir. Kinostudiyanın binası kimi tikililərə nə qədər vəsait qoyulmuşdur? Axı bütün bunlar xalqın

cibindən getmişdir. İndi ola bilərmə ki, bir neçə adam şəxsi mənafeyi üçün bundan istifadə etsin? Nizami kinoteatrı və AzərTAc yerləşən binalar memarlıq abidələridir. Böyük memarlarımız Sadıq Dadaşovun və Mikayıl Hüseynovun layihələri əsasında tikilmişdir. Bakını bəzəyən, gözəlləşdirən binalardır.

O vaxtlar Sov. İKP-nin puluna biz indiki “Azərbaycan” nəşriyyatı üçün böyük bina tikdik. AzərTAc (o zaman Azərinform adlanırdı), “Xalq qəzeti” (keçmiş “Kommunist”) həmin binaya köçməyərək öz yerlərində qaldılar. İndi deyirlər ki, “Xalq qəzeti” də öz otaqlarını ona-buna paylayır.

Həmin “Azərbaycan” nəşriyyatının binasının tikilməsi üçün şəxsən mən özüm çox əziyyət çəkmişəm: Moskvadan – Mərkəzi Komitədən pul almaq, tikinti işlərinin gedışı ilə məşğul olmaq və s. Nəticədə orada böyük bir poliqrafiya bazası yaradılmışdı. İndi onun da bəzi yerlərini xüsusi strukturlara veriblər. Mən kommersiya strukturlarının əleyhinə deyiləm, onlara şərait yaratmaq lazımdır. Ancaq elmimizin, mədəniyyətimizin, mənəviyyətimizin hesabına yox.

Neçə ildir ki, Azərbaycan Dövlət Dram Teatrı işləmir. 1920-ci ildən indiyədək görünməmiş haldır ki, teatr bir belə müddət işləməsin. Bu, biabırçılıq deyilmi? Mən yenə də şahidi olduğum şeylərdən danışmaq istəyirəm. 1941-45-ci illərdə Bakıda Dram Teatrı da, Opera Teatrı da, Rus Dram Teatrı da, Gənc Tamaşaçılar Teatrı da, Musiqili Komediya Teatrı da işləyirdi. Yadımdadır, müharibə illəri ərzində Naxçıvan kimi ucqar bir yerdə teatr daim fəaliyyət göstərirdi. Burada əyləşənlərin yəqin ki, xatirindədir: 1973-cü ildə biz Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının 100 illiyini böyük təntənə ilə qeyd etdik. Teatra Lenin ordeni verildi. Böyük sənətkarlarımız Mehdi Məmmədov, İsmayıl Osmanlı, İsmayıl Dağıstanlı, Hökümə Qurbanova yüksək ada layiq görüldülər. İndi isə teatr işləmir, daha doğrusu, deyirlər ki, binası işləmir. Məgər binasız teatr olar? Polad Bülbüloğlu altı ildir mədəniyyət naziridir, bəs nə üçün indiyədək binanın təmirini başa çatdırmamışdır?

Biz o zaman indiki Respublika sarayını, “Gülüstan” sarayını il yarıma, kondisioner zavodu kimi nəhəng müəssisəni iki ilə tikdik. Necə olur ki, dörd ilə teatrın binasını təmir edə bilmirsiniz? Həminə şəxsi işlərlə məşğul ola bilərsiniz, lakin mədəniyyətimizin belə bir incisi bu günə düşmüşdür. O zaman çoxları gileylənirdi ki, Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının binası gözəl, yaraşqlı tikilməmişdir. Lakin hər halda bina var idi və teatr işləyirdi. Sonradan əgər təmirə ehtiyacı vardısı, üç aya-beş aya, bir ilə təmir edəydiniz. İndi hanı Azərbaycan Dram Teatrı? Kollektiv dağılmışdır.

Vaxtilə, 70-ci illərin əvvəlində mənə deyirdilər ki, Ermənistanda, Yerevanda Azərbaycan Dövlət Dram Teatrı yaratmışıq. Özünə də Cəfər Cabbarlının adını vermişik. Amma teatrın binası yox idi. Ermənistanın rəhbərləri hər dəfə mənə görəndə deyirdilər ki, biz Yerevanda Azərbaycan teatrı yaratmışıq, siz nə üçün Bakıda erməni teatrı açmırsınız. Mən də cavabında deyirdim ki, Stepanakertdə erməni teatrı var.

Yüz ildən artıq tarixi olan Azərbaycan Dövlət Dram Teatrı uzun müddət rəhmətlik Hacı Zeynalabdin Tağıyevin tikdirdiyi binada fəaliyyət göstərmiş, 1960-cı ildə isə indiki binaya köçmüşdür. Lakin Azərbaycan Dövlət Dram Teatrı indi səyyar teatr vəziyyətindədir. Siz isə deyirsiniz ki, teatr işləyir. Əgər belə əhval-ruhiyyə ilə yaşayırsınızsa, deməli, teatrı siz özünüz dağıdırırsınız.

Bütün bunlar nədən irəli gəlir və mən bu mövzuya nə üçün toxundum? Ona görə ki, mədəniyyətimizin bugünkü vəziyyəti ilə bağlı burada ürək ağrısından sözlər deyilirdi. Bu, Vətəninə sevən hər bir azərbaycanlını, o cümlədən mənə qəlbən incidir. Mədəniyyət ocaqlarına başçılıq edən adamlar indiyədək yaradılanları daha da artırmalı, əgər bunu bacarmırlarsa, heç olmasa, qoruyub saxlamalıdırlar. Dağıtmaq çox asandır. Son illərdə bu proses keçmiş SSRİ-nin hər yerində, o cümlədən Azərbaycanda da gedir. Lakin hər kəs fikirləşməlidir ki, nə yaratmışdır. Əgər yaratmamışsa, dağıtmağa mənəvi haqqı yoxdur.

Şübhəsiz ki, mən bu məsələlərin yoxlanılmasını tapşıracaq və ciddi ölçü götürəcəyəm. Elmimizlə, mədəniyyətimizlə, mənəviyyatımızla çox ehtiyatlı, çox diqqətli davranmaq lazımdır. Bu işləri bazar iqtisadiyyatının ixtiyarına vermək olmaz. Gərək Füzulinin yubileyini elə hazırlayıb keçirək ki, xalqımız mənəvi irsimizə, mədəni, milli irsimizə böyük hörmət bəslədiyimizin şahidi olsun. Biz Füzuli kimi dahilərin yaradıcılığından bəhrələnərək mədəniyyətimizin yeni böyük abidələrini yaratmalıyıq.

Burada akademik Ziya Bünyadov bildirdi ki, Bertelsin Füzuli haqqında yazdığı əsər çap olunması nəzərdə tutulan kitabların siyahısına düşməmişdir. Bertels həqiqətən böyük şərqşünasdır və xüsusən Nizaminin yaradıcılığının tədqiqi sahəsində çox iş görmüşdür. Məsələn, Fuad Köprülünün yazdığı əsər bizim üçün gərəklidir. Amma Bertelsin yazdığı da çox lazımlıdır.

Yubiley komissiyası sədrinin müavinləri Elçin Əfəndiyev, Eldar Salayev və Anar Prezident Aparatının şöbə müdiri Fatma Abdullazadə ilə birlikdə yubileyin keçirilməsinə dair praktiki məsələlərlə məşğul olacaq və mənə vaxtaşırı məlumat verəcəklər. Sağ olun.

BÖYÜK DİRİJOR VƏ BƏSTƏKAR NİYAZININ EV-MUZHEYİNİN TƏNTƏNƏLİ AÇILIŞINDA ÇIXIŞ

18 sentyabr 1994-cü il

Hörmətli dostlar. Bu gün respublikamızın həyatında əlamətdar gündür. Azərbaycan xalqının professional musiqisinin banisi, dahi bəstəkarımız Üzeyir Hacıbəyovun anadan olduğu gün, onun xatirəsi yad edilən gündür. Bu gün Üzeyir bəyin silahdaşı, professional musiqimizin yaranmasında və inkişaf etməsində ömrü boyu onunla birlikdə əvəzsiz xidmətlər göstərmiş böyük bəstəkar Müslüm Maqomayevin də anadan olduğu və xatirəsinin yad edildiyi gündür.

On illərdir ki, sentyabrın 18-i Azərbaycanda musiqi bayramı, Üzeyir Hacıbəyovun və Müslüm Maqomayevin xatirə günü elan olunubdur. Həm də çox sevindirici haldır ki, həyatımızın bu keşməkeşlərinə, çətinliyinə, ağırlığına baxmayaraq, mədəniyyətimiz yaşayır, mədəni irsimizə hörmət və ehtiram yaşayır, bu gün cari ildə də təntənə ilə qeyd edilir.

Əsla təsadüfi deyildir ki, məhz bu gün – Azərbaycanın təqviminə həkk olunmuş musiqi bayramı günü böyük bəstəkar, dahi dirijor, Azərbaycan xalqının böyük mədəniyyət xadimi, respublikamızın görkəmli ictimai xadimi Niyazinin ev-muzeyi açılır. Çox məmnunam ki, bu muzeyin açılışında mən də iştirak edirəm, ev-muzeyinin açılışı üçün qırmızı lenti kəsmək kimi şərəfli bir vəzifə mənə nəsib olmuşdur. Mən bu gün muzeyin eksponatları ilə tanış olarkən böyük sənət ustadımız Niyazinin həyat yolunu xatırladım və onun Azərbaycan xalqı üçün necə böyük xidmətlər göstərdiyini bir daha yəqin etdim.

Niyazi respublikamızda da, keçmiş Sovet İttifaqında da, dünyanın ən böyük ölkələrində də tanınan, sayılan, hörmət qazanmış bir sənət ustasıdır. Niyazinin ən böyük xidməti bundan ibarətdir ki, o, həm bəstəkar kimi milli musiqimizi zənginləşdirmiş, Azərbaycanın mədəniyyətinə, milli musiqimizə böyük töhfələr vermiş və eyni zamanda, Üzeyir Hacıbəyovdan başlayaraq gənc bəstəkarlaradək Azərbaycanın ən görkəmli bəstəkarlarının yaratdıqları əsərlərin meydana çıxması, xalqa

çatdırılması, səhnələrdə tamaşaya qoyulması üçün misilsiz işlər görmüşdür.

Mən Niyazi ilə uzun illər ərzində tanış idim, onunla lap gənc vaxtlarımızdan dostluq etmişəm. Sonra isə, yəni 25 il öncə Azərbaycana rəhbərliyə başlayarkən və bütün sonrakı dövrdə Niyazini həmişə qiymətləndirmişəm, onunla sıx təmasda olmuşam. Sənətinə pərəstiş etmişəm. Onun yaradıcılıq fəaliyyətinin coşqun və dolğun inkişaf etməsi üçün, milli mədəniyyətimizə, musiqimizə təsir göstərməsi üçün əlimdən gələni əsirgəməmişəm. Bunu ictimaiyyət də bilir, rəhmətlik Niyazi də yaxşı bilirdi. Bu, indi burada olan və on illər boyu Niyazi ilə birlikdə Azərbaycan musiqisinin inkişafı üçün fəaliyyət göstərmiş, çalışmış görkəmli bəstəkarlarımıza, dirijorlarımıza, musiqiçilərimizə də bəllidir.

Niyazi çox qəribə bir insan idi. O, həm fitri istedadına görə, həm musiqi sənətində xüsusi üslubuna görə, həm də bənzərsiz yaradıcılıq yoluna görə bütün başqa bəstəkarlardan, dirijorlardan seçilirdi. Başqa sözlə desək, onun özünəməxsus dəst-xətti vardı. Bu da onu nəinki fərqləndirirdi, həm də qeyri-adiliyini göstərirdi. Bu qeyri-adilik onun yalnız və yalnız böyük bəstəkar, böyük dirijor, böyük musiqiçi olduğuna dəlalət edirdi.

Azərbaycan xalqı qarşısında Niyazinin əvəzsiz xidmətləri vardır. O, Azərbaycan professional musiqisinin yaranmasında və inkişafında böyük səylər göstərmiş və bu xidmətləri xalqımız heç vaxt unutmayacaqdır. Düzdür, indi Niyazinin ailəsindən həyatda heç kəs yoxdur. Lakin Niyazi elə bir insan idi, adamlarla elə mehriban və səmimi əlaqədə idi ki, bəlkə də hamı onu öz doğması, qohumu bilirdi. O, Azərbaycanın bütün sakinlərini öz ailəsinin üzvləri sanırdı. Ona görə də biz gərək qətiyyənlə heyifsilənməyək ki, indi Niyazinin bir kəsi qalmayıb. Yox, belə deyildir. Qədribilən xalqımız, xüsusən Niyazi ilə sıx təmasda olmuş, onunla bərabər fəaliyyət göstərmiş adamlar onun doğmaları, qohum-əqrəbasıdır. Odur ki, gələcək nəsillər də Niyazini heç vaxt unutmayacaqlar.

Mən bu gün bu evə gələrkən binanın qarşısında uşaqları gördüm. Onlar milli geyimdə və xoş əhval-ruhiyyədə idilər. Azərbaycanın gələcəyi olan bu uşaqlar Niyazini görməsələr də onun musiqisinin pərəstişkarlarıdır. Buna görə də onlar Niyazini qəlblərində daim yaşadacaqlar. Dediyim kimi, Niyazi ilə şəxsən tanış idim, şəxsi əlaqəm vardı, onunla dostluq edirdim. O, həyatda da qeyri-adi bir insan idi. Onun həyat yoldaşı Həcər xanımın da Niyazinin həm bir bəstəkar kimi, həm də bir insan kimi inkişaf etməsində çox böyük xidmətləri olmuşdur. Mən bəzən zarafatla deyirdim ki, Həcər xanım olmasaydı, Niyazi də olmazdı. Bu zarafatı

Niyazi də çox məmnunluqla qəbul edirdi. Doğrudan da, Niyazinin yaradıcılığında, həyatında, böyük əsərlər bəstələməsində, xalqa dəyərli xidmətlər göstərməsində rəhmətlik Həcər xanımın əvəzsiz rolu olmuşdur. Ona görə də mən burada Həcər xanımın da xidmətlərini qeyd edirəm, onun da xatirəsi qarşısında baş əyirəm.

Niyazi böyük işlər görmüş, böyük xidmətlər göstərmiş və onun xidmətləri yüksək qiymətləndirilmişdir. Niyazi Azərbaycanda ilk ən böyük dirijor idi. Özü də bir dirijor kimi tək Azərbaycanda yox, keçmiş Sovet İttifaqında, habelə bir çox ölkələrdə, dünyanın hətta on böyük dövlətlərində – İngiltərədə də, Fransada da, Amerikada da, Türkiyədə də olduqca müvəffəqiyyətli çıxışlar etmişdir. Yadımdadır, Niyazi Leninqrad Opera və Balet Teatrının baş dirijoru olan dövrdə teatrın truppası İngiltərəyə qastrola getmişdi. Diqqətləyi qaldırırdı ki, Rusiyanın bu görkəmli sənət ocağının İngiltərəyə birinci qastrol səfərində onun orkestrinə Niyazi özü də çox yüksək səviyyədə, çox məharətlə dirijorluq edirdi.

O vaxtlar mən bunu izləyir və çox fəxr edirdim ki, bizim azərbaycanlı belə yüksək professionallıq səviyyəsinə çatmışdır.

Bildiyiniz kimi, professional musiqi Avropaya məxsusdur. Bizim başa düşdüyümüz mənada professional musiqi Avropada meydana gəlmişdir. Lakin azərbaycanlı, Azərbaycan dirijoru və bəstəkarı Niyazi Avropanın mərkəzində dünya şöhrətli professional musiqiçilər qarşısında heyrətamiz səviyyədə dirijorluq etdi. Onun belə məşhur orkestri məharətlə idarə etməsi xalqımız üçün böyük fəxrdir.

Türkiyədə opera əsərlərinin, o cümlədən də Avropa, Rusiya bəstəkarlarının klassik əsərlərinin səhnə təcəssümünün əsasını Niyazi qoymuşdur. O, Türkiyədə dəfələrlə olmuşdur. O vaxtlar, yəni Türkiyə ilə heç bir əlaqəmiz olmadığı dövrdə bunları Niyazi etmişdir. Böyük türk bəstəkarı Adnan Sayqunun “Koroğlu” operasını da məhz Niyazi səhnəyə qoymuşdur. Niyazi bu işin də öhdəsindən çox məharətlə gəlmişdir.

Əlbəttə, bu gün mən Niyazinin həyat və yaradıcılığı haqqında məruzə etmək fikrində deyiləm. Bunu musiqişünaslarımız edəcək və etməlidirlər. Mən əsla şübhə etmirəm ki, Niyazinin yaradıcılığı, Azərbaycan musiqisinin inkişafında xidmətləri haqqında, onun yaradıcılığının bənzərsizliyi haqqında məqalələr, kitablar yazılacaqdır.

Burada bəzi anlar yadıma gəlir. İndi mən bu ev-muzeyində onları açıb söyləmək istəyirəm, qoy hamı bilsin. Məlumdur ki, keçmiş Sovet İttifaqında professional musiqi çox inkişaf etmişdi. Ancaq bizdə olan professional musiqinin inkişaf səviyyəsini bir çox müttəfiq respublikalarla

müqayisə etdikdə böyük fərqlər olduğunu daim görürdük və bununla haqlı olaraq fəxr edirdik. Bu, şübhəsiz, Üzeyir Hacıbəyovdan başlamış böyük bəstəkarlarımızın xidmətidir, eyni zamanda böyük dirijorlarımızın və sənətin ən yüksək zirvəsində duran Niyazinin xidmətidir.

Bildiyiniz kimi, o vaxtlar biz Sovet İttifaqında yaşayırdıq. Buna görə də tariximizi heç vaxt nə unutmalı, nə də ona qara yaxmalıyıq. Nə gizlədəsən, bəzən belə hallar olur. Görürsünüz ki, Niyazinin bütün həyatı, bütün yaradıcılığı Sovet İttifaqında olmuşdur. İndi biz bunu danmalı, buna qaramı yaxmalıyıq? Yoxsa, biz bunu pozmalıyıqmı, dağıtmalıyıqmı? Yox, əsla, yox! Bu musiqimizin inkişaf, hətta intibah dövrüdür. Biz bunu etiraf etməliyik. Bunu heç kəs, heç vaxt dağıda, poza bilməz! O vaxtlar Niyazinin ən yüksək mükafatlar, dövlət mükafatları alması, orden və medallarla təltif edilməsi, şübhəsiz onun yaradıcılığına verilmiş qiymətdir. Əgər hər hansı bir ölkədə Niyaziyə xalat bağışlayıblarsa, biz onu bu gün burada bir eksponat kimi qiymətləndiririk. Başqa bir ölkədə ona dəyərli töhfə veriblərsə, o da burada bir eksponat kimi öz yerini tutmuşdur. Lakin Niyazinin yaşadığı dövr, yaşadığı ölkə və onun dövləti Niyazini yüksək qiymətləndirmişdir. Biz bunu hər şeydən əziz tutmalıyıq.

Niyazinin öz yaradıcılığına görə, xidmətlərinə görə aldığı mükafatlar yüksək mükafatlar olmuşdur. Yadımdadır, Niyazinin Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adı alması üçün təşəbbüs göstərdim. Bilirsiniz ki, o vaxtlar bizim bir neçə yazıçımız, şairimiz və bəstəkarlarımızdan mərhum Qara Qarayev, Fikrət Əmirov Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdülər. Niyazinin də bu adı almasına çalışdım. Qərribə bir hal meydana çıxdı. Məlum olduğu kimi, o vaxtlar Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adı ən yüksək ad idi, bu ada layiq görünlər ən xoşbəxt adamlar idi. Mən bu təklifi irəli sürəndə Moskvada araşdırdılar ki, bəstəkarlardan, yazıçılardan, şairlərdən, alimlərdən Sosialist Əməyi Qəhrəmanı var, ancaq dirijorlardan yoxdur. Mənə dedilər ki, bəs necə ola bilər ki, Rusiyanın, Ukraynanın və başqa böyük millətlərin, yaxud respublikaların dirijorlarından, Moskvanın məşhur simfonik orkestrlərinə və ya Böyük Teatrın orkestrinə rəhbərlik edən dirijorlardan heç biri Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adı almayıb, amma Siz təklif və xahiş edirsiniz ki, Niyaziyə belə ad verilsin.

O vaxtlar mən bu söhbətləri Sovet İttifaqının ən yüksək səviyyələrində aparırdım. Onlarla danışarkən və öz təklifimi əsaslandırarkən deyirdim ki, əgər həmin dirijorlar Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adına layiqdirlərsə və siz indiyədək bu adı onlara verməmisinizsə, bu, bəlkə də

sizin səhvinizdir və öz işinizdir. Amma mən hesab edirəm və Azərbaycan Respublikası adından bildirirəm ki, Niyazi bu ada layıqdır və bəlkə də təsadüfi deyil ki, bu adama layıq olan ad indiyədək ona təqdim edilməmişdir. Axı Niyazi layiqlilərdən ən layiqlisidir. Şübhəsiz ki, mənim bu sözlərimin qarşısında durmaq çətin idi. Odur ki, təklifim qəbul edildi və Niyazi keçmiş Sovet İttifaqının dirijorları arasında birinci olaraq Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adını aldı.

Niyazi dirijor olmaqla yanaşı, həm də böyük bəstəkar idi, bəstəkar kimi fəaliyyəti də diqqətəlayiq idi. Lakin onun yaradıcılığında dirijorluq əsas sahə idi və Niyazini də bütün dünyada tanıtdıran onun məhz dirijorluq sənəti olmuşdur. Böyük dirijor olan Niyazi Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adına layıq görüldü. Mən də çox sevindim, çox məmnun oldum ki, Azərbaycan xalqının dəyərli oğlu, layiqli nümayəndəsi, Azərbaycan mədəniyyətinin ulduzlarından biri olan Niyazinin o dövrdə ölkənin, dövlətin ən yüksək adını almasını təmin edə bildim. Buna Niyazi də çox sevinirdi. Xatirimdədir, o bunu necə intizarla, həyəcanla gözləyirdi və qərar qəbul edildikdən sonra necə sevinirdi.

Niyazi bunların hamısına, bütün mükafatlara həqiqətən layıqdır, xalqının böyük ehtiram və məhəbbətinə də layıqdır. O, xalq üçün böyük işlər görmüş, həyatını xalqımızın mədəniyyətinin inkişafına həsr etmişdir. Xalq da onu daim qiymətləndirir və bundan sonra da qiymətləndirəcəkdir.

Qeyd edildiyi kimi, Azərbaycanda mədəniyyət və elm xadimlərimizə həsr olunmuş ev-muzeylərinin yaradılmasına 70-ci illərdə başlanmışdır. Bu da həqiqətdir. Yadımdadır, böyük bəstəkarımız, gözəl insan, Azərbaycan xalqının fəxri və tacı olan Üzeyir Hacıbəyov 1949-cu ildə vəfat etmişdir. Fikir verin, 49-cu ildə. Amma onun həyat yolunu və yaradıcılığını əks etdirən, şəxsən ona məxsus olan muzey 74-cü ilədək yaradılmamışdı. Halbuki Üzeyir bəyin yaşadığı ilk ev də, “monolit” adlandırılan binada yaşadığı mənzil də məlum idi, onun xidmətləri də məlum idi. Bu muzeyin yaradılmasına təşəbbüs göstərdiyim üçün özümü xoşbəxt hesab edirəm. Bununla da biz Azərbaycan xalqının həyatında gözəl bir ənənənin bünövrəsini qoyduq.

Ondan sonra bir neçə ev-muzeyi yaradıldı. Böyük şairimiz Səməd Vurğunun, görkəmli dramaturqumuz, yazıçımız və şairimiz Cəfər Cəbbərlinin, böyük sənətkarımız, müğənnimiz, Azərbaycan operasının yarınmasında və inkişafında əvəzsiz xidmətləri olan Bülbülün ev-muzeyləri açıldı. Nəhayət, biz Cəlil Məmmədquluzadənin ev-muzeyinin yaradıl-

ması haqqında qərar qəbul etdik. İndi deyirlər ki, orada iş gedir. Amma yadımdadır ki, biz 1980-ci ildə qərar qəbul etmişdik. İndi siz buraya toplaşmışınız, hərçənd bu gün iş günü deyil, lakin mən işləyirəm. Açıq deyim. Cəlil Məmmədquluzadənin ev-muzeyinin yaradılması üçün mən orada yaşayan ailələri çətinliklə köçürtdüm, onların hamısına yeni, daha yaxşı mənzil verilməsi haqqında qərar qəbul etdim. Budur, aradan 14 il keçmişdir, amma ev-muzeyi bu vaxtadək yaradılmamışdır.

Mən bunu kiməsə irad tutmaq üçün demirəm. Demək istəyirəm ki, biz nə qədər çətinlik içərisində yaşasaq da, mədəniyyətimiz gərək həmişə yüksək səviyyədə olsun. Öz mədəni irsini qoruyub saxlaya bilməyən xalq nəyə qadir olduğunu heç vaxt sübut edə bilməz. O muzeylər yaradıldı, mən əminəm ki, Cəlil Məmmədquluzadənin də, Qara Qarayevin də, Fikrət Əmirovun da, başqa mədəniyyət xadimlərimizin də ev-muzeyləri yaradılacaqdır. Çox sevindirici haldır ki, bu gün Niyazinin ev-muzeyi artıq yaradılmışdır. Sizli-bizli hamımız buraya toplaşmışıq və onu tən-tənəli surətdə açmışıq. Mən əminəm ki, bu muzeyə insan axını həmişə olacaq, təkcə bizim Azərbaycan vətəndaşları deyil, həm də ölkəmizə – müstəqil Azərbaycana gələn qonaqlar buranı daim ziyarət edəcək və ev-muzeyindəki eksponatlar vasitəsilə Niyazinin həyat yolu, yaradıcılığı, xidmətləri ilə tanış olacaq və Azərbaycan xalqının mədəniyyətinin nə qədər yüksək səviyyədə və nə qədər qüdrətli olduğunu bir daha yəqin edəcəklər. Azərbaycan xalqına, müstəqil Azərbaycana hörmət və ehtiram həmişə artacaqdır.

Bu muzeyin mənası, əhəmiyyəti sadəcə olaraq Niyazinin həyat yolunu və yaradıcılığını təbliğ etməkdən ibarət deyildir. Azərbaycan xalqının tarixini təbliğ və əks etdirməkdən, mədəniyyətimizin səviyyəsini göstərməkdən ibarətdir. İnanıram ki, muzeyin əməkdaşları bu məqsədlər uğrunda çalışacaqlar və muzey bu vəzifəni yerinə yetirəcəkdir.

Mən sizi – Azərbaycan Respublikasının bütün mədəniyyət xadimlərini, Azərbaycan xalqını bu əlamətdar hadisə – yeni bir mədəniyyət ocağının açılması, Niyazinin ev-muzeyinin fəaliyyətə başlaması münasibətilə təbrik edirəm, muzeyə gələcək fəaliyyətində uğurlar diləyirəm. Azərbaycan Respublikası mədəniyyətinin daha da yüksəlməsi naminə mədəniyyət xadimlərimizə cansağlığı və uğurlar arzulayıram.

NİYAZININ EV-MUZHEYİNDƏKİ XATİRƏ KİTABININ İLK SƏHİFƏSİNƏ YAZILMIŞ ÜRƏK SÖZLƏRİ

18 sentyabr 1994-cü il

“Azərbaycanın böyük mədəniyyət xadimi, bəstəkarı, dirijoru, ictimai xadimi Niyazinin ev-muzeyinin açılmasını təbrik edirəm. Bu, respublikanın həyatında əlamətdar hadisədir, dövlətin, xalqın mədəniyyətə ehtiramı rəmzidir.

Ümidvaram ki, Niyazinin həyat yolunu, yaradıcılığını əks etdirən muzey eksponatları xalqımızın yüksək mədəniyyətə və incəsənətə malik olmasını təbliğ edəcək, gələcək nəsillərə Azərbaycan xalqının zəngin tarixini, mədəniyyətini tanıtdıracaqdır.

Muzeyə öz fəaliyyətində uğurlar arzulayıram.

***Heydər ƏLİYEV,**
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

**RESPUBLİKANIN XALQ ARTİSTİ
ZƏROŞ HƏMZƏYEVAYA**

24 oktyabr 1994-cü il

Hörmətli Zəroş xanım!

Sizi – Azərbaycan xalqının sevimli sənətkarını – şanlı yubileyiniz münasibətilə ürəkdən təbrik edir, Sizə ən səmimi arzularımı bildirirəm.

Siz Azərbaycan səhnəsində yaratdığınız unudulmaz qadın obrazları ilə sənətsevərlərin qəlbində əbədi məskən salmış, ecazkar sənətinizlə xalqımızın sevimlisi olmusunuz.

Sizə həyatınızda möhkəm cansağlığı, uzun ömür, yeni sənət uğurları diləyirəm.

***Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti***

**ANKARA YAXINLIĞINDAKI BİLKƏND
UNİVERSİTET ŞƏHƏRCİYİNDƏ DAHI
AZƏRBAYCAN ŞAİRİ MƏHƏMMƏD FÜZULİNİN
ANADAN OLMASININ 500 İLLİYİNƏ HƏSR
OLUNMUŞ YUBİLEY ŞƏNLİKLƏRİNİN
TƏNTƏNƏLİ ACILIŞINDA ÇIXIŞ**

1 noyabr 1994-cü il

Türkiyə Cümhuriyyətinin hörmətli prezidenti, əziz dostum və qardaşım Süleyman Dəmirəl!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Bu gün xalqlarımız üçün böyük bayram günüdür. Türk dünyasının, Azərbaycan xalqının, Türkiyə xalqının, bütün türk xalqlarının böyük şairi, alimi, mütəfəkkiri, filosofu Məhəmməd Füzulinin anadan olmasının 500 illiyini Türkiyədə, Ankarada, bu gözəl Bilkənd Universitetinin sarayında təntənə ilə qeyd edirik. Bu salonda toplaşan soydaşlarımızı, qardaşlarımıza, bütün Türkiyə xalqına bu bayram münasibətilə Azərbaycan xalqı adından, Azərbaycan Respublikası adından salamımı yetirir, hörmət və ehtiramımı bildirirəm. Sizin hamınızı, bütün Türkiyə xalqını, türk dünyasını bu böyük bayram münasibətilə təbrik edirəm.

Xalqlarımız çoxəsrlik tarixi ərzində böyük sınaqlardan keçmiş, böyük çətinliklərlə rastlaşmış, özlərinin milliliyini, mənəviyyatını, dilini, dinini yaşatmış, saxlamış və bugünkü xoşbəxt günlərə gətirib çıxarmışlar. Bizim xalqlarımız dünya mədəniyyətinə böyük şəxsiyyətlər bəxş etmiş, dünya sivilizasiyasını elm, mədəniyyət sahəsində dəyərli əsərlərlə zənginləşdirmişlər. Bu sırada, xalqlarımızın böyük şəxsiyyətləri sırasında Məhəmməd Füzulinin xüsusi yeri var. Beş yüz ildir ki, xalqlarımız Məhəmməd Füzulinin əsərlərindən ilham alaraq, bunların təsiri altında yaşayıb yaradırlar, öz mənəviyyatlarını, öz mədəniyyətlərini yaşadırlar. Məhəmməd Füzuli öz əsərləri, böyük mədəni-mənəvi irsi ilə xalqlarımızın daim bir-biri ilə yanaşı olmasının, birlikdə olmasının əsasını qoymuşdur. Onun əsərləri xalqlarımızın çətinliklərdən keçərək bu günə gəlib çıxmalarına daim kömək etmiş, həmişə bizdən ötrü məktəb olmuşdur, bu əsərlərdən dərs almışıq. Füzuli irsinin qiyməti əvəzsizdir. Azərbaycan xalqı Məhəm-

məd Füzulinin yaratdığı əsərlərin təsiri altında əsrlər boyu və xüsusən XX əsrdə öz mədəniyyətinin inkişafında böyük nailiyyətlər əldə etmişdir. Bəli, Füzulinin 500 il öncə yazdığı "Leyli və Məcnun" poeması əsasında Azərbaycanın böyük bəstəkarı, dahi insanı Üzeyir Hacıbəyov Şərq aləmində, türk dünyasında ilk professional opera yaratmışdır. Füzulinin əsərlərinin təsiri altında Azərbaycanın yazıcıları, alimləri, bəstəkarları, rəssamları böyük-böyük əsərlər yaratmış, respublikamızın mədəniyyətini inkişaf etdirmiş, dünya mədəniyyətinə böyük töhfələr vermişlər. Bunlar hamısı Məhəmməd Füzulinin bizə bəxş etdiyi böyük irsdir, Azərbaycan xalqının, türk dünyasının, türk xalqlarının bu günü və gələcəyi üçün böyük örnekdir.

Bildiyiniz kimi, Azərbaycan xalqı öz tarixində cürbəcür mərhələlərdən keçmişdir. XX əsrin əvvəlindən indiyədək xalqımızın həyatında böyük ictimai-siyasi dəyişikliklər olmuşdur. Ancaq siyasi rejimlərə baxmayaraq, ictimai-siyasi vəziyyətin dəyişməsindən asılı olmayaraq Azərbaycan xalqı heç vaxt öz mədəniyyətini, öz dilini, dinini, məənəviyyatını unutmamışdır, xalqımız Füzuli irsini heç vaxt unutmamış, əksinə, bu irsdən bəhrələnərək bütün çətinliklərdən keçmiş, indi milli azadlığa nail olmuş, özünün müstəqil dövlətini yaratmışdır. Türkiyə xalqının böyük tarixi var. Türkiyə Cümhuriyyətinin yaranmasından 71 il keçmişdir. Ötən əsrlərdə də, cümhuriyyət dövründə də Türkiyə, Türkiyə xalqı daim türk dünyası üçün örnək olmuşdur. Dahi insan, böyük öndər Mustafa Kamal Atatürkün yaratdığı Türkiyə Cümhuriyyəti 71 il ərzində türkün, türk dünyasının, türk xalqının nəyə qadir olduğunu bütün dünyaya əyani şəkildə nümayiş etdirmişdir.

Azərbaycan xalqı öz milli azadlığı uğrunda mübarizə apararkən, milli istiqlaliyyətinə nail olmağa, milli dövlətçiliyini yaratmağa çalışarkən daim Türkiyə xalqının dəstəyinə, dayağına arxalanmış, Mustafa Kamal Atatürkün qoyduğu yolla gedən Türkiyə Cümhuriyyətinin təcrübəsindən bəhrələnmişdir. Bütün bunlar artıq üç il ərzində mövcud olan müstəqil Azərbaycan Respublikasının yaranmasında və bu illər ərzində möhkəmlənib inkişaf etməsində böyük rol oynamışdır.

Azərbaycan xalqı ilə Türkiyə xalqı arasında, müstəqil Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Cümhuriyyəti arasında qırılmaz tellərlə bağlı olan dostluq və qardaşlıq əlaqələri var. Bu əlaqələri ulu babalarımız yaratmışlar. Bu əlaqələri Məhəmməd Füzuli yaratmış, o bizə nəsihət etmiş, o bizə bəxş etmişdir. Bu gün Türkiyənin, Azərbaycanın dəyərli insanları, vətənpərvər, sülhsevər insanları, vətənlərinə qeyrətlə, namusla xidmət et-

məyə çalışan adamları bu dostluq və qardaşlıq əlaqələrini genişləndirir və bundan sonra da inkişaf etdirəcəklər.

Azərbaycan Respublikası, Azərbaycan xalqı Türkiyə xalqı ilə, Türkiyə Cümhuriyyəti ilə dostluq və qardaşlıq əlaqələrini, Türkiyə Cümhuriyyətinin Azərbaycana göstərdiyi yardımını və köməyi yüksək qiymətləndirir və həyatının bu ağır dövründə, torpaqlarına erməni təcavüzü davam etdiyi bir zamanda Türkiyəni, türk xalqını, Türkiyə Cümhuriyyətini özünə böyük dayaq sayır. Bu gün mən burada Azərbaycanın müstəqillik yolu ilə inkişafında bizə dayaq olan, kömək olan qardaşbacılarımızı, Türkiyə xalqına, Türkiyə Cümhuriyyətinə, Türkiyə dövlətinə bütün Azərbaycan xalqı adından, respublikamızın vətəndaşları adından hörmət və ehti rəmimi, təşəkkürümü bildirirəm. Əminik ki, xalqlarımızın əsrlər boyu davam etmiş və indi yüksək zirvəyə qalxmış dostluğu və qardaşlığı sarsılmaz olacaq, bundan sonra da davam edəcəkdir.

Sizi əmin edə bilərəm ki, Azərbaycan xalqı milli azadlığı ilə fəxr edir, bu azadlığı heç vaxt əldən verməycək, öz müstəqilliyini qoruyub saxlayacaq və bu yolda Türkiyə xalqı, Türkiyə Cümhuriyyəti ilə daim birlikdə olacaqdır. Bu yubiley mərasimində iştirak etmək üçün Azərbaycandan gəlmək istəyənlərin sayı həddindən artıq çox idi. Alimlər, yazıçılar, dövlət adamları bu mərasimdə iştirak etmək istəyirdilər. Şübhəsiz ki, onların hamısının gəlməsi üçün imkan yox idi. Ancaq hesab edirəm ki, indi bu salona toplaşanlar arasında Azərbaycandan gələnlərlə Türkiyədən olanların sayı yəqin bərabərdir, yaxud buna yaxındır. Bu onu göstərir ki, Azərbaycan xalqı həmişə Türkiyəyə maraq göstərir, Türkiyə həmişə azərbaycanlıları cəlb edir.

Bugünkü bayram günündə Füzulinin yubileyinin burada qeyd olunması və Azərbaycandan böyük bir nümayəndə heyətinin buraya gəlməsi də bizim dostluq və qardaşlığımızın rəmzidir. Bütün bunlar bizi sevindirir, Türkiyə xalqına sevgi və məhəbbət hissimizi daha da artırır.

Mən İhsan Doğramacıoğlunun rəhbərliyi altında bu mərasimin təşkilində mühüm xidmətləri olan bütün qardaş və bacılarımıza böyük hörmət və ehtiramımı bildirirəm.

Azərbaycanda Füzulinin 500 illiyini keçirmək üçün böyük komissiya yaradılmışdır. Belə bir komissiyanın Türkiyədə də yaradılması xəbəri bizi sevindirdi. Bu komissiyanın həm başçılarına, həm də üzvlərinə Azərbaycan xalqı adından hörmət və ehtiramımı, təşəkkürümü çatdırıram. Bu gün daha bir baxımdan əlamətdar gündür. Türkiyə Cümhuriyyətinin prezidenti, əziz dostumuz və qardaşımız, Azərbaycan xalqının se-

vimli dostu, hörmətli Süleyman Dəmirəlin doğum günüdür. Biz buna "anadan olan günüdür" deyirik. Bu, təsadüfi deyil. 500 il bundan öncə Füzuli doğulub, 70 il bundan öncə də müasir dövrdə türk dünyasının böyük şəxsiyyəti, böyük insan, böyük ictimai-siyasi dövlət xadimi, hörmətli Süleyman Dəmirəl doğulmuşdur. Bu onu göstərir ki, Füzuli dünyası, Füzuli nəslə davam edir, dünya birliyinə, dünya mədəniyyətinə böyük insanlar bəxş edir. Belə böyük insanlar sırasında Türkiyənin həyatında 40 ildən artıq siyasi fəaliyyət göstərən, dövlətə sədaqətlə xidmət edən Süleyman Dəmirəl kimi insan da vardır.

Əziz dostum, qardaşım Süleyman bəy! Doğum günü münasibətilə sizi bütün Azərbaycan xalqı adından səmimi-qəlbdən təbrik edir, sizə cansağlığı, xoşbəxtlik arzulayır, Türkiyə xalqının gələcəyi naminə, bütün türk dünyasının gələcəyi naminə işlərinizdə uğurlar diləyirəm.

Azərbaycan Elmlər Akademiyası əziz dostumuz, qardaşımız İhsan Doğramacıoğlunu Respublika Elmlər Akademiyasının fəxri akademiki seçmişdir. Biz İhsan Doğramacıoğlunu Azərbaycanda gözləyirdik. O, vaxtı olmadığından gələ bilmədi. Ona görə də xahiş edirəm, imkan verəsiniz, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik Eldar Salayev İhsan Doğramacıoğluna akademiyaımızın fəxri akademiki diplomunu təqdim etsin.

Eşq olsun türk dünyasına, eşq olsun Türkiyə xalqına!

Yaşasın ədəbiyyatımız, mədəniyyətimiz, mənəviyyatımız!

Yaşasın sarsılmaz Türkiyə - Azərbaycan dostluğu!

Sağ olun.

TÜRKİYƏ PARLAMENTİNDƏ DAHI AZƏRBAYCAN ŞAİRİ MƏHƏMMƏD FÜZULİNİ ANMA MƏRASİMİNDƏ ÇIXIŞ

2 noyabr 1994-cü il

Türkiyə Böyük Millət Məclisinin başqanı hörmətli
Hüsaməddin Cindoruk!
Hörmətli millət vəkilləri!
Hörmətli nazirlər, cənablar və xanımlar!

İki gündür ki, biz sizin ölkənizdə, bizim öz ölkəmizdə müsafirik, qonağıq. Bizim bir kökdən, bir tarixdən olduğumuzu bir daha dünyaya nümayiş etdirən Məhəmməd Füzulinin anadan olmasının 500 illiyini iki gündür ki, birlikdə, bərabər qeyd edirik.

Məhəmməd Füzuli haqqında dünən də, bu gün də çox sözlər deyildi. 500 ildir ki, Məhəmməd Füzuli yaşayır. 500 ildir ki, Məhəmməd Füzulinin törəmələri – onun ideyaları ilə yaşayan, onun əsərlərindən ilham alan türklər, türk xalqları öz həyatını sürür və bugünkü xoşbəxt bir səviyyəyə gəlib çatmışlar. Füzuli haqqında Türkiyədə, Azərbaycanda böyük elmi əsərlər yazılıbdır. Şairlərimiz, yazıçılarımız ona öz əsərlərini həsr ediblər. Bəstəkarlarımız, rəssamlarımız onun əsərləri əsasında böyük əsərlər yaradıblar. Azərbaycanda elə bir yazıçı, şair tapmaq olmaz ki, o, Füzuli haqqında bir əsər yazmamış olsun. Ancaq bunların hamısından ən önəmlisi odur ki, Füzuli əsrinə, Füzuli yaradıcılığına, Füzuli irsinə əsrin əvvəlində – hələ o vaxt, xalqımızın, demək olar, çox qaranlıqda yaşadığı bir dövrdə, bilik, savad çox az adama qismət olduğu dövrdə dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəyov Füzulinin “Leyli və Məcnun” əsəri əsasında Şərq aləmində, türk dünyasında ilk dəfə böyük klassik, professional opera – “Leyli və Məcnun” operası yaradıbdır.

1909-cu ildə Bakıda opera teatrı yaranıbdır və ilk operanı yaradan Üzeyir Hacıbəyov öz əsəri ilə Azərbaycan professional musiqisinin əsasını qoymuşdur. Bir əsrdir ki, biz bu əsasda Azərbaycan musiqisinin inkişaf etməsinin şahidiyik.

Füzuli 500 il bundan qabaq da nurlu bir ulduz kimi parlayıbdır, dünyaya öz şüalarını yayıbdır. Füzuli təkcə Şərqdə yox, müsəlman alə-

mində, türk dünyasında yox, bütün dünyada, o cümlədən inkişaf etmiş Qərb ölkələrində çox məşhur olmuşdur. Amma Azərbaycan xalqı üçün, bizim üçün Füzuli daha əziz olmuş, sevilmiş, son əsrdə xüsusilə yüksək zirvələrə qaldırılmışdır. Bu gün çox böyük iftixar hissi ilə deyə bilərik ki, Füzuliyə bizim Azərbaycan xalqının, Azərbaycan alimlərinin verdiyi qiymət, onun əsərlərindən daim bəhrələnmələri xalqımızın öz kökünə, adət-ənənəsinə, öz keçmişinə, öz tarixinə, dininə, dilinə nə qədər sadıq qalmasını sübut edir.

Azərbaycan xalqının həyatı böyük, çətin mərhələlərdən keçibdir. Ancaq bütün çətinlikləri keçməkdə Azərbaycan xalqına onun böyük insanlarının, böyük şəxsiyyətlərinin yaratdıqları sənət əsərləri kömək edibdir. Füzuli bunların arasında görkəmli yer tutur.

Füzuli keçmişdə də türkləri birləşdirən bir şəxsiyyət olub. Amma indi türk dünyası XX əsrdə parçalanmış olduğu bir halda, türk dünyasına mənsub ölkələrin demək olar ki, tam əksəriyyəti (bir Türkiyədən savayı) onların həyatına, tarixinə, adət-ənənəsinə uyğun olmayan rejimlər içərisində yaşayan vaxtda Füzuli bizi yaşadıb, bu günlərə gətiribdir. Bu gün biz həm Azərbaycanda, həm Füzulinin doğulduğu yerdə – Kərbəladada, Bağdadda, həm Ankarada, Türkiyədə Füzulinin 500 illiyini qeyd edərkən, artıq keçmişdəki kimi parçalanmış vəziyyətdə deyilik. İndi böyük Türkiyə Cümhuriyyətinin yanında digər türk cümhuriyyətləri də vardır. Əziz dostum və qardaşım Süleyman Dəmirəlin dəfələrlə dediyi sözü demək istəyirəm ki, ay-ulduzlu Türkiyə bayrağının yanında indi artıq beş müstəqil türk cümhuriyyətinin bayrağı durubdur. Bu bayraqlardan biri də Azərbaycanın bayrağıdır. Azərbaycanın müstəqillik bayrağı Türkiyə ilə bağlı, Türkiyənin təsiri altında qalıbdır.

Azərbaycanda ilk dəfə müstəqil demokratik dövlət yarananda – 1918-ci ildə də bu, Türkiyə ilə bağlı, Türkiyənin təsiri altında, Türkiyənin köməyi ilə olubdur. Ondan sonrakı dövrdə biz müəyyən siyasi, ideoloji səbəblərə görə, düşdüyümüz vəziyyətə görə Türkiyədən ayrı olduğumuz halda qəlbimiz həmişə bir olub, Füzuli Türkiyədə də, Azərbaycanda da səslənib. Tək Füzuli yox, bizim xalqlarımızın Füzuli kimi böyük sənət adamları, şəxsiyyətləri bizi ayrılmağa qoymayıbdır. Yəni bizi daim birləşdirib və bizi ayıran qüvvələrin qarşısını almağa kömək edib.

Ona görə də bu iki gündə burada bizim bu böyük mərasimi bərabər keçirməyimiz sadəcə bir təntənəli mərasim deyil. Bunun böyük tarixi, mədəni, milli və deyə bilərik ki, siyasi əhəmiyyəti vardır. Biz böyük məmnuniyyət hissi ilə bu gün Füzuli günlərini Türkiyədə başa çatdırırıq.

Lakin o, başa çatmır, bizimlə gələn adamların bir çoxu burada elmi konfranslar, simpoziumlar keçirəcək, orada iştirak edəcəklər, Füzuli günləri hələ davam edəcəkdir.

Güman edirəm, biz buraya böyük bir heyətdə gəldiyimiz kimi, Türkiyədən də, şübhəsiz ki, bundan da böyük bir heyət Azərbaycana gələcəkdir. Çünki əgər yeddi milyonluq Azərbaycandan buraya belə bir heyət gəlibsə, özünüz hesablayın, 60 milyonluq Türkiyədən Azərbaycana, Füzuli yubileyinə nə qədər qardaşlarımız gələcəkdir.

İndi bizim vəziyyətimiz ağırdır, çətindir. Həyatımızın çox çətin dövrünü yaşayırıq. Ancaq qəlbimiz genisdir. Türkiyənin hörmətli, dəyərlili insanları, siz qəlbimizdə həmişə yaşayırsınız. Sizi qəlbimizdə, könümüzdə həm Füzuli bayramında, həm də bütün bayramlarda qəbul etməyə, qarşılamağa həmişə hazırıq. İnanıram ki, siz bu dəvətimizi qəbul edəcəksiniz. Füzuli günləri Azərbaycanda davam edəcək, başa çatacaq və gələcəyimiz üçün böyük yolların açılmasına böyük kömək edəcəkdir.

Bu iki gün müddətində Füzulinin yaradıcılığına verilən qiymət, eyni zamanda müstəqil Azərbaycan dövlətindən buraya gəlmiş heyətə göstərilən hörmət və ehtiram bizi həm sevindirir, həm də bizdə böyük təşəkkür hissi oyadır. Biz bunu bir tərəfdən təbii hesab edirik. Çünki biz dost və qardaşıq. Bir millətlik və bir-birimizlə çox bağlıyıq. Eyni zamanda bunu Türkiyə xalqının, Türkiyə Cümhuriyyətinin, Türkiyə dövlətinin Azərbaycana böyük qaygısı, diqqəti kimi qiymətləndiririk. Ümumiyyətlə, Füzuli yubileyi təkcə Füzulinin şəxsiyyətinə, onun yaradıcılığına verilən qiymət deyil. Füzuli yubileyi xalqlarımızın birləşdirilməsinə, yaxınlaşmasına, gələcəkdə bir yolla əzmlə getməsinə şərait yaradan böyük bir hadisədir. Ona görə də mən bütün türk qardaşlarımızı, Türkiyə vətəndaşlarını bu bayram münasibətilə bir daha təbrik edirəm. Bizə göstərilən qonaqpərvərliyə, hörmət və ehtirama görə təşəkkür edirəm. Türkiyədə Füzuli yaradıcılığına verilən belə yüksək qiymətə görə öz sevgimi, məhəbbətimi bildirirəm.

Bu mərasimin təşkili, şübhəsiz ki, Türkiyə dövlətinin saygısı, diqqəti və qaygısı nəticəsində olmuşdur. Türkiyənin cümhur başqanı, əziz dostumuz, qardaşımız Süleyman Dəmirəlin bu mərasimdə bilavasitə iştirak etməsi, Füzuli haqqında geniş nitq söyləməsi, mən hesab edirəm ki, həm Türkiyə üçün, həm Azərbaycan üçün, həm də bütün türk dünyası üçün böyük bir hadisədir.

Bu gün Türkiyənin Böyük Millət Məclisində belə bir böyük mərasimin toplaşması və Füzuliyə həsr olunmuş belə bir gecənin keçirilməsi

Türkiyə Cümhuriyyəti Böyük Millət Məclisinin, onun başqanı, hörmətli dostumuz, qardaşımız Hüsaməddin Cindorukun bu hadisəyə və Türkiyə–Azərbaycan dostluğuna göstərdiyi qayğının, hörmətin rəmzidir, təzahürüdür.

Bilirsiniz, bu gün mən qardaşım Hüsaməddin Cindoruka dedim, bu il fevral ayında mən Azərbaycanın prezidenti kimi Türkiyədə rəsmi səfərdə olarkən Türkiyə Cümhuriyyətinin Böyük Millət Məclisində mənə millət vəkllərinə xitab etmək imkanı yarandı. Mən Türkiyənin Böyük Millət Məclisi qarşısında, millət vəklləri qarşısında böyük həyəcan hissi ilə çıxış etdim. Oraya gələrkən hansı hisslər keçirdiyimi mən bu gün qardaşım Hüsaməddin Cindoruka dedim. Cocuq ikən, gənc yaşlarımda Türkiyəyə böyük hörmətim, məhəbbətim var idi. İndi ola bilər ki, elə böyük sirr deyil açım, o vaxtlar mən türk dili lüğətini, türk dili dərslərini götürmüşdüm – türk dilini öyrənirdim. Bunu da açıq deyə bilərəm ki, müəllim də var idi, bir müddət – iki-üç il mənə türk dili öyrədirdi. Türkiyənin tarixini öyrənirdim, şairlərini öyrənirdim. Gənc ikən – indi mənim yaşında olan adamlar ola bilər ki, bunu xatırlasın. Məsələn, Rəşad Nuri Güntəkinin “Çalıquşu” romanı bizim hamımızı heyran edən bir əsər idi. Son vaxtlarda “Çalıquşu” yenə yada düşdü, onun əsasında böyük bir film yarandı. O film təkcə türk ölkələrində yox, məsələn, mən bilirəm, Rusiyada da çox böyük hörmət, çox böyük şöhrət qazandı. Ancaq mən “Çalıquşu”nu 13-14 yaşında oxumuşdum. O məni heyran etmişdi.

Bir “Çalıquşu” deyil, biz o vaxtlar Türkiyənin böyük şairlərini, yazıçılarını öyrənirdik. Əbdülhəq Hamid, Tofiq Fikrət və bir neçə başqaları bizim o vaxt, orta məktəbdə oxuduğumuz illərdə ədəbiyyat dərslərlərimizə daxil idi. Ədəbiyyat dərslərlərində Türkiyənin bu böyük yazıçılarının, şairlərinin rəsmləri indi də gözümün qabağındadır. Yəni mən gənc vaxtlarımda, – bu da təbiidir, burada heç bir qeyri-təbii şey yoxdur, içərimdən, kökumdən, qəlbimdən, mənəviyyatımdan gələn bir hissiyyatlardır ki, Türkiyəyə böyük maraqla, heyranlıqla baxırdım. Qəzetlərdə və başqa yerlərdə Türkiyənin Böyük Millət Məclisi haqqında oxuyanda həmişə onu əzəmətli bir millət məclisi sanırdım, düşünürdüm, fikirləşirdim ki, Türkiyənin bu Böyük Millət Məclisi nə böyük işlər görür.

Həyat elə gətirdi ki, mən gəlib Türkiyənin Böyük Millət Məclisində millət vəklləri qarşısında söz demək imkanı aldım. Türkiyəyə və millət vəkllərinə xitab etdim. Bu, mənim üçün böyük şərəfdir. Mən bunu heç vaxt unutmayacağam. O gün orada ürəyimdə olan sözləri böyük həyəcanla öz dostlarıma, qardaşlarıma çatdırdım.

Biz bu gün yenə də Türkiyənin Böyük Millət Məclisindəyik. Hüsəmməddin bəy mənə dedi, Türkiyənin 80-dən çox millət vəkili bu salonda bizimlə birlikdədir, biz onlarla birlikdəyik. Həm Füzuli yubileyini qeyd edirik, həm də Türkiyə – Azərbaycan dostluğunun daha da möhkəmlənməsi üçün hər tərəfdən səylər göstəririk. Bunlar bizim yaşadığımız günlərin reallığı, gerçəkliyidir. Allaha şükürlər olsun ki, biz gəlib bu günlərə çatdıq, bu günləri gördük. Mən sizə deyə bilərəm ki, Azərbaycanda nə qədər adamlar bu günlərin həsrəti ilə yaşadı, lakin gəlib bu günləri görə bilmədi. Azərbaycanda belələri çox olub – çox dəyərli adamlar, xalqlarımızın dostluğunu görmək istəyən adamlar.

Biz Türkiyə ilə Azərbaycan arasında həsrət körpüsünü, ümid körpüsünü yaradanda da mən bu hissiyyatlarla yaşadım. O vaxt mən Naxçıvanda yaşayırdım. Həyatım belə gətirdi ki, mən Naxçıvanda doğuldum, böyük bir yol keçdim, Moskvaya getdim. Ondən sonra gəlib, doğulduğum yerdə yaşamağa məcbur oldum. Mənim üçün bu da çox gözəl bir dövrdür. Ona görə gözəl bir dövrdür ki, Türkiyə ilə Azərbaycan arasında əsrlər boyu həsrətində olunan körpünün tikilməsində iştirak etdim, o körpünün inşasını apardım və Türkiyənin böyük oğlu Süleyman Dəmirəllə, Türkiyənin millət vəkilləri ilə, nazirləri ilə birlikdə həsrət, ümid körpüsünü bir yerdə açdıq.

Demək istəyirəm ki, yəni Azərbaycanda belə həsrətlərlə yaşamış adamlar çox olub. Onların bir çoxu bu günləri görmədən həyatını dəyişib. Ancaq biz xoşbəxtlərdən ki, bu günləri gəlib görmüşük. Türkiyə ilə Azərbaycanın bərabərliyini, dostluğunu görürük, onun şahidiyik və bu dostluğu daha da inkişaf etdirmək üçün fəaliyyət göstəririk. Bu gün Türkiyənin Böyük Millət Məclisinin salonunda millət vəkilləri ilə birlikdə Türkiyə–Azərbaycan dostluğunu bayram edirik. Füzuli sənətinin bayramını keçiririk.

Bu bayramlar münasibətilə, Füzuli bayramı münasibətilə mən sizi təbrik edirəm və sizi əmin etmək istəyirəm ki, mənim türkiyəli qardaşlarım, dostlarım, Azərbaycan xalqı bu dostluğu daim möhkəmləndirməyə çalışacaq, bu dostluq sarsılmaz olacaq, əbədi olacaq və gələcək nəsillərimiz bu dostluğun, bu qardaşlığın daha gözəl bəhrələrini görəcəklər. Sizi bir daha təbrik edirəm, hamınıza cansağlığı, xoşbəxtlik arzulayıram. Sağ olun.

**MƏMMƏD ƏMİN RƏSULZADƏ ADINA
BAKİ DÖVLƏT UNIVERSİTETİNİN
75 İLLİK YUBİLEYİNƏ HƏSR OLUNMUŞ
TƏNTƏNƏLİ MƏRASİMDƏ NİTQ**

*Respublika Sarayı
26 noyabr 1994-cü il*

Hörmətli xanımlar və cənablar, əziz müəllimlər, tələbələr, hörmətli qonaqlar! Sizi, bütün Azərbaycan xalqını Məmməd Əmin Rəsulzadə adına Bakı Dövlət Universitetinin yaradılmasının 75-ci ildönümü münasibətilə səmimi-qəlbdən təbrik edirəm.

Azərbaycan xalqı bəşər tarixinə böyük, dəyərli, dahi simalar bəxş etmiş, onların əsərləri, yaradıcılığı dünya elmini, mədəniyyətini zənginləşdirmiş, insanları maarifdəndirmişdir, maarifcilik Azərbaycanın mütəfəkkir adamlarının əsas vəzifəsi olmuş və xalqımızın görkəmli simaları bu sahədə tarix boyu böyük xidmətlər göstərmişlər. Ancaq Azərbaycan xalqının geniş miqyasda, kütləvi surətdə maariflənməsi, təhsillənməsi, savadlanması prosesi XX əsrin əvvəlindən başlanmışdır. Bu prosesdə Azərbaycanın ilk ali məktəbinin - Bakı Dövlət Universitetinin yaranması tarixi, əlamətdar bir hadisədir. Bakı Dövlət Universiteti 75 illik tarixi ərzində Azərbaycan xalqı qarşısında, Azərbaycan Respublikası qarşısında böyük xidmətlər göstərmiş və Azərbaycanın indi bu yüksək səviyyəyə gəlib çatmasında böyük işlər görmüşdür.

Bakı Dövlət Universiteti Azərbaycan xalqının, Azərbaycan Respublikasının milli sərvətidir, milli iftixarıdır və onun 75 illik yubileyi bütün Azərbaycan xalqının böyük bayramıdır.

Bakı Dövlət Universitetinin yaranmasında ilk Azərbaycan Demokratik Respublikasının böyük xidmətləri olmuşdur. Eyni zamanda əsrin əvvəlində Azərbaycanda ilk ali təhsil ocağının yaranması o dövrdə gedən tarixi proseslərin zərurətindən doğan bir hadisədir. 75 il ərzində universitet Azərbaycanın həyatının bütün sahələrinə həm təsir göstərmiş, həm də bütün hadisələrin inkişafında iştirak etmişdir. 80 min nəfər adam, azərbaycanlı, gənc bu universitetdə ali təhsil almış, öz xalqına, öz torpağına, öz millətinə xidmət etmiş və edir.

Bakı Dövlət Universitetinin xidmətləri haqqında geniş danışıldı. Mən onu qeyd etmək istəyirəm ki, Azərbaycanda ali təhsilin, ümumi təhsilin, elmin, mədəniyyətin, iqtisadiyyatın inkişafında Bakı Dövlət Universitetinin xidmətləri əvəzsizdir. Universitetin 75 illik tarixi Azərbaycan Respublikasının elminin, mədəniyyətinin, təhsilinin inkişaf tarixidir. Bakı Dövlət Universitetinin Azərbaycanda ali təhsilin inkişafı sahəsindəki xidmətlərini xüsusi qeyd etmək lazımdır. İndi Azərbaycan böyük ali təhsil ölkəsidir. Xalqımızın hamısı savadlıdır. Bu 75 il müddətində xalqımızın savadlanmasında, eyni zamanda təhsilin yaranmasında, inkişafında böyük işlər görülmüşdür. Yeni-yeni təhsil ocaqlarının – ali məktəblərin, universitetlərin yaranması indi müstəqil Azərbaycan Respublikasının böyük ali təhsil potensialına malik olmasının əsasını qoymuşdur. Əgər bu 75 il ərzində həmin işlər görülməsəydi, indi müstəqil Azərbaycan Respublikası özünün böyük elmi, mədəni, intellektual potensialı ilə fəxr edə bilməzdi.

Azərbaycan elmi dünyanın qabaqcıl elmləri sırasındadır. Onun inkişafında Bakı Dövlət Universitetinin fəaliyyəti əvəzsizdir. Bakı Dövlət Universiteti yarandığı gündən Azərbaycanda elmi inkişaf etdirən mərkəzə çevrilmişdir. Sonrakı dövrlərdə Azərbaycanda yaranmış elmi tədqiqat institutlarının əksəriyyəti, elmi ocaqların hamısı öz başlanğıcını Bakı Dövlət Universitetindən götürmüşdür. Təsadüfi deyil ki, 1945-ci ildə Azərbaycanda ilk Dövlət Milli Akademiyasının yaranması da Bakı Dövlət Universitetinin və onun əsasında, onun şaxələri olaraq yaranmış başqa ali məktəblərin yetişdirdiyi alimlərin fəaliyyəti nəticəsində mümkün olmuşdur. Ona görə də biz Bakı Dövlət Universiteti haqqında danışanda Azərbaycanın həm elmini, həm təhsilini, həm mədəniyyətini, həm də bütün xalqımızın savadlanmasını düşünürük.

75 il ərzində Bakı Dövlət Universitetində bir çox müəllim, professor nəsiləri fəaliyyət göstərmiş, bizim ali məktəbimizi, ali təhsilimizi, elmimizi inkişaf etdirmiş, böyük xidmətlər göstərmişlər. Ona görə bu gün – bu bayram, yubiley günü həm Bakı Dövlət Universitetinin əsasını qoyanları, həm də 75 il ərzində universitetin inkişaf etməsində xidmət göstərənləri böyük hörmət hissi ilə yad edirik. Mən Bakı Dövlət Universitetində fəaliyyət göstərmiş, xidməti olan şəxslərin hamısına Azərbaycan dövləti adından təşəkkürümü, minnətdarlığımı bildirirəm.

Bakı Dövlət Universiteti yarananda Azərbaycanın milli kadrları az idi, demək olar ki, yox idi. Ona görə də təsadüfi deyil ki, ilk milli Azərbaycan Demokratik Respublikası Bakıda dövlət universitetinin təşkili

üçün Rusiya alimlərini dəvət etmiş və onların xidmətləri ilə Bakıda Dövlət universiteti yaranmışdır. Dövlət universitetinin ilk rektoru Razumovski, ondan sonra Devidenko, daha sonra Qulyayev olmuşdur. Ancaq 1926-cı ildə Bakı Dövlət Universitetinin rektoru bizim həmvətənimiz, məşhur şəxsiyyət Tağı Şahbazi təyin edilmişdir.

Bakı Dövlət Universiteti yaranan vaxt qəbul olunan tələbələrin əksəriyyəti azərbaycanlı olmamışdır. Ancaq sonrakı dövrlərdə azərbaycanlı gənclər savadlanmış, universitet təhsili almışlar. Bu gün burada qeyd edildi ki, hazırda universitetin tələbələrinin 90 faizi azərbaycanlılardır. Yəni Bakı Dövlət Universiteti mürəkkəb tarixi bir yol keçmişdir. Onu yaradanlar da Azərbaycan xalqına böyük xidmətlər göstərmiş və sonrakı mərhələlərdə universiteti inkişaf etdirənlər də, fəaliyyət göstərənlər də Azərbaycan Respublikasına çox xidmətlər etmişlər. Ona görə də biz 75 il ərzində universitetin həyatında fəaliyyət göstərən adamların hamısının işlərini yüksək qiymətləndirməliyik.

Siz, yəni universitetin müəllimləri, tələbələri elmi konfranslar keçirmisiniz, universitetin tarixini təhlil etmisiniz. Ancaq mən bir-iki nöqtəyə toxunmaq istəyirəm. Bakı Dövlət Universitetinin bütün digər xidmətləri ilə yanaşı, Azərbaycan xalqının ana dilinin inkişafındakı xidmətlərini xüsusi qeyd etməliyik. Universitet yaranarkən müəllimlərin əksəriyyəti azərbaycanlı olmamışdır. Ancaq sonrakı mərhələlərdə universitet Azərbaycanda xalqımızın ana dilinin inkişaf etməsi üçün, təbliğ olunması üçün böyük işlər görmüşdür. Biz indi müstəqil dövlət kimi, azad xalq kimi öz ana dilimizdə, Azərbaycan dili ilə fəxr edirik. Ancaq əgər keçmişə nəzər salsaq, bu gün zəngin, yüksək mədəni səviyyədə olan, çox geniş söz ehtiyatına malik olan ədəbi, mədəni dilimiz həmişə belə olmamışdır. Onu yaradanlar olub, elmi əsasını quranlar olub, inkişaf etdirənlər olub. Bu, müstəqil Azərbaycanın, Azərbaycan xalqının ən böyük milli sərvətidir. Hər bir xalq öz dili ilə yaranır. Ancaq xalqın dilini yaşatmaq, inkişaf etdirmək və dünya mədəniyyəti səviyyəsinə çatdırmaq xalqın qabaqcıl adamlarının, elm, bilik xadimlərinin fəaliyyəti nəticəsində mümkün olur. Bu baxımdan Bakı Dövlət Universitetinin fəaliyyətini xüsusi qeyd etmək lazımdır.

Bakı Dövlət Universitetinin əsas fakültələri - tarix fakültəsi, filologiya fakültəsi, fəlsəfə fakültəsi, yəni bütün bu humanitar fakültələr Azərbaycan dilinin, Azərbaycan elminin inkişafında müstəsna yer tutur. Şübhəsiz ki, bütün başqa elmlərdə Azərbaycanın həm elmi, həm intellektual potensialının, həm də iqtisadi potensialının inkişafı üçün xidmətlər

göstərmişlər. Ancaq bu elmlərin inkişafı xüsusi əhəmiyyət kəsb edir və bu sahədə Bakı Dövlət Universitetində 75 il ərzində görülmə işlər yüksək qiymətə layiqdir.

Bakı Dövlət Universitetinin auditoriyalarında, dərslər otaqlarında, kafedralarında Azərbaycan xalqının mənliliyinin, milli şüurunun, milli ruhunun inkişaf etdirilməsi üçün də çox işlər görülmüşdür. Mən bu gün bunu xüsusi qeyd edirəm. Çünki öz dilini inkişaf etdirən alim, müəllim, öz tarixini yazan, inkişaf etdirən, tarixini əks etdirən alim, öz mənliliyyətini araşdıran, təhlil edən və ümumiləşdirən, elmləşdirən, xalqına yüksək səviyyədə cəldirən alim – onlar hamısı birlikdə öz xalqının, millətinin, milli şüurunun, milli ruhunun, vətənpərvərlik ruhunun inkişaf etməsinə, irəliyə gətməsinə xidmət göstərir. Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatının yaranması, meydana çıxması, inkişaf etməsi, tariximizin səhifələrinin təxribatdan, təhrifdən qorunması, əsrlərdən-əslərə xalqımızın böyük tarixə, böyük mənliliyyətə malik olması, böyük mənliliyyət sahibi olması – bunlar hamısı XX əsrdə alimlərimizin, müəllimlərimizin, ali təhsil ocaqlarında çalışanların fəaliyyəti nəticəsində olmuşdur. Bu sahədə Bakı Dövlət Universitetinin xidmətləri çox böyükdür və mən bu gün onu xüsusi qeyd etməyi lüzumlu hesab edirəm.

Biz bu il dahi şairimiz Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyini qeyd edirik. Fəxr edirik ki, 500 il bundan öncə Məhəmməd Füzuli öz ana dilində – Azərbaycan dilində, türk dilində əsrlərini yazmışdır. Eyni zamanda onu da unutmayaq ki, elə bu əsrin əvvəlində də, ortasında da ana dilimizdə yazanlarımız çox olmuşdur. Ancaq ana dilini, Azərbaycan dilini yüksəklərə qaldırmaq istəyənlər, zənginləşdirməyə çalışanlar fədakar adamlar olublar. Onların əksəriyyəti Azərbaycan Dövlət Universitetində olublar.

Burada Bakı Dövlət Universitetinin yubileylərini xatırladılar. Mən çox xoşbəxtəm ki, Bakı Dövlət Universitetinin məzunuyam. Eyni zamanda xoşbəxtəm ki, Bakı Dövlət Universitetinin 50 illik yubileyinin də, 60 illik yubileyinin də iştirakcısı olmuşam. İndi universitetin 75 illik yubileyinin iştirakcısıyam. Xatirimdədir, universitetin 50 illik yubileyində çıxış edərkən, şübhəsiz ki, öz ana dilimdə, Azərbaycan dilində danışdım. Bu, böyük bir sensasiya kimi qəbul olundu, təəccüb doğurdu, – nə cür olur ki, respublikanın rəhbəri Azərbaycan dilində çıxış edir və bu dildə heç də pis danışmır. Bəziləri məni bu hadisə münasibətilə təbrik edirdilər, minnətdarlığını bildirirdilər.

Dilini sevən, milli ruhla yaşayan insanlar doğrudan da bunu böyük

bir hadisə kimi qəbul etdilər. Mən isə onlara dedim ki, burada bir qeyri-adilik yoxdur, nəhaq təəccüb edirsiniz, bu mənim ana dilimdir və ana dilində çıxış etmək elə böyük bir qəhrəmanlıq da deyildir. Ana dilini bilməmək isə, ana dilini qiymətləndirməmək isə, şübhəsiz ki, xalq qarşısında qəbahətdir.

O illəri xatırlayıram. O vaxt, 1968-ci ildə mən respublikada Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsinin sədri idim. Universitetdə bir necə alim Azərbaycanın tarixini araşdırarkən Azərbaycanın Rusiyaya birləşməsi haqqında mübahisə aparmışdı ki, Azərbaycan Rusiyanın tərkibinə könüllü surətdə girmişdir, yaxud elə-belə girmişdir, ya da məcburi girmişdir. Bunu o vaxtlar şişirttilər. Şübhəsiz ki, elm adamları elmi axtarışlar zamanı gərək həmişə bütün versiyaları yoxlasınlar. O vaxt isə ümumi qərar belə idi ki, Azərbaycan Rusiyanın tərkibinə könüllü daxil olmuş, özü bunu xahiş etmişdir. Şübhəsiz ki, bu, tarixi həqiqətdən uzaqdır. Ancaq belə olmuşdu və bu hadisə də bayram kimi qeyd edilmişdi. Amma bir necə alim o vaxt bunu şübhə altına alaraq öz fikirlərini söyləmişdi. Bu, böyük bir iğtişas yaratdı. Başladılar araşdırmağa ki, bunlar millətçidirlər, yaxud başqa fikirləri var, dövlət mövqeyindən kənar fikirlə yaşayırlar və s. Düzdür, bundan ötrü o vaxtlar bəzi adamları xırdaca cəzalandırdılar. Ancaq mən bilirəm ki, o adamların hamısı indi də fəaliyyətdədir, işləyir və ondan sonra da yaxşı fəaliyyətdə olmuşlar.

Bunu nə üçün xatırlayıram? Xatırlatmaq istəyirəm ki, universitet həqiqəti axtaran, milli ruhu inkişaf etdirən bir ocaq, mənbə olmuşdur. Təsadüfi deyildir ki, bir də deyirəm, Azərbaycanın müstəqilliyi, milli azadlığı uğrunda mübarizə aparan insanların da çoxu burada təhsil almış, universitet divarları arasında işləmiş, fəaliyyət göstərmişlər və bu gün də göstərilər. Ona görə də Bakı Dövlət Universitetinin Azərbaycan dilinin inkişafında, milli ruhun, milli şüurun inkişafında, vətənpərvərlik ruhunun inkişafında olan xidmətlərini bir daha xüsusi qeyd edirəm və bu gün müstəqil Azərbaycan dövlətində belə insanlara, belə axtarışlara öz hörmət və ehtiramımı bildirirəm.

75 illik tarix çürbəçür mərhələlərdən keçmişdir. Bu 75 ilin hər biri bizim üçün əzizdir. Keçmişdə tariximizi yazarkən bəzən ya o tərəfə, ya da bu tərəfə əyilirdik. İndi isə müstəqil Azərbaycan Respublikasında öz məmləkətimizin, öz taleyimizin sahibi olduğumuz halda, müstəqil siyasət apardığımız halda gərək tariximiz doğru, düzgün, ədalətli, obyektiv yazılsın. Universitetin 50 illiyi, 60 illiyi qeyd olunmuşdur. Amma təəssüf ki, 70 illiyi nədənsə qeyd edilməmişdir. Bunu yaddan çıxarmışlar. İndi 75 il-

liyi qeyd olunur. Bu 75 illik tarixi ədalətli, düzgün yazmaq üçün indi ən gözəl şərait yaranmışdır. Amma bu, təkcə universitetin tarixi deyil, bu, Azərbaycan xalqının tarixidir, Azərbaycan Respublikasının tarixidir, Azərbaycan elminin, təhsilinin, mədəniyyətinin tarixidir. Ona görə bunu təhrif etmək olmaz.

Kecən vaxtlarda da təhrif olmuşdur, ancaq bu yaxın keçmişdə də təhrif olmuşdur. Kecən vaxtlar – Sovet hakimiyyəti vaxtı bütün tarixçilər ümum tarixi yazarkən, o çümlədən də universitetin tarixini yazarkən hər bir şeyi marksist-leninci ideologiya əsasında və bir də o tarix ki, qurulmuşdu, onun əsasında yazmağa çalışırdılar, ona görə də təhriflərə yol verirdilər, amma iki-üç il bundan qabaq, respublikamızda yeni bir dövr yarananda bəziləri hesab etdilər ki, 1920-ci ildən 1992-ci ilədək Azərbaycanda nə olmuşdursa, bunlar hec bir şey deyil. Tarix indidən başlayır. Belə münasibət yaramaz! Xalqın hər bir günü tarixdə öz yerini tapmalıdır. Tariximizin hər bir nöqtəsi, hər bir günü bizim üçün əzizdir, – nə cür olur-olsun. İki-üç il bundan qabaq mən eşitdim: bəzi yeni siyasətçilər deyəndə ki, Nəriman Nərimanovdan başlayan və indiyə qələr, bizə qədər olan dövr tarix deyildir, mən dəhşətə gəldim. Belə ədalətsizliyə yol vermək olmaz. Əgər Bakı Dövlət Universiteti 1919-cu ildə ilk, demokratik respublika vaxtında yaranmışsa, sonrakı inkişafı Nəriman Nərimanov və onun kimi böyük şəxsiyyətlərin fəaliyyəti nəticəsində indiki səviyyəyə gəlib çatmışdır. Təsəvvür edin, əgər bu dövr olmasaydı, bu gün burada professor Murtuz Ələsgərovun və başqa nətiqlərin 75 il ərzində universitetin əldə etdiyi nailiyyətlər barədə gətirdikləri çox heyranedici rəqəmlər, məlumatlar olardımı? Olmazdı! Yenə də deyirəm, bütün başqa şeyləri kənara qoyaq. Azərbaycanın maariflənməsində, Azərbaycan xalqının savadlanmasında, elmimizin inkişafında, Azərbaycan dilinin bugünkü yüksək səviyyəyə gəlib çatmasında bu dövrün nə qədlər böyük mənası, nə qədər böyük xidməti var. Bunu nə pozmaq olar, nə də unutmaq olar. Bunu etmək istəyənlər tarixinə kor baxan, tarixinə düşmən çıxan adamlardır.

Universitet 50 illik yubileyində o vaxtkı Sovetlər İttifaqının yüksək mükafatı – Qırmızı Əmək Bayrağı ordeni ilə təltif olunmuşdu. Bu, tarixdir və bu tarixi dəyişdirmək olmaz. Azərbaycan Dövlət Universiteti o dövrün ən yüksək mükafatlarından birini aldı, 50 illik fəaliyyətinə görə aldı. Ondan sonrakı dövrlərdə Bakı Dövlət Universiteti yeni yüksək adlara, mükafatlara layiq görüldü. Bunlar da hamısı tarixdir, hec birisini dəyişdirmək olmaz. Hamısına hörmətlə, ehtiramla yanaşmaq lazımdır. Ona görə bütün Azərbaycan xalqının, Azərbaycan Respublikasının, o

çümlədən onun elminin, təhsilinin XX əsrdəki tarixi böyük hörmət və ehtiram layiq tarixdir. Biz bu tarixin hər səhifəsini, hər vərəqini hörmət və ehtiramla yad etməliyik, bu tarixin qarşısında, Azərbaycan Respublikasını yaradıb, yaşadıb, Azərbaycan elmini, təhsilini bu səviyyəyə gətirən insanların hamısının qarşısında baş əyməliyik.

Kecmişdə, ölkəmiz xarici dövlətlərlə çox əlaqədə olmadığı vaxtda bəzən belə düşünürdük ki, başqa ölkələrdə elm, ali təhsil bizimkindən çox yüksəkdir. Şübhəsiz ki, dünyanın 800-900 illik tarixi olan məşhur universitetləri var, Avropa universitetlərini, Şərq universitetlərini, Rusiya universitetlərini götürün, 100 illik tarixi olan universitetləri var. Şübhəsiz ki, onların yüksək səviyyəsi var. Ancaq indi biz dünyaya açıldık, bizim alimlərimiz, universitetin müəllimləri, professorları dünyanın bir çox ölkələrinə getdilər, gəldilər. İndi onlar bir çox ölkələrdə dərs deyirlər, elmi iş aparırlar. Aydın oldu ki, bu müddətdə Azərbaycanın elmində, təhsilində əldə edilən nailiyyətlər başqa dövlətlərindən aşağı deyildir, bəzi hallarda yüksəkdir. Əgər belə olmasaydı, indi Bakı Dövlət Universitetinin, yaxud da ki, digər universitetlərimizin, elmi tədqiqat institutlarımızın alimləri, elmi işçiləri gedib başqa ölkələrdə yüksək səviyyədə fəaliyyət göstərə bilərdilərmə? Bunlar hamısı bu 75 illik tarixin bəhrələridir. Ona görə də biz bunu qiymətləndirməliyik.

Bir sözlə, 75 illik yol şanlı yoldur, şərəfli yoldur. Mən bir daha sizi təbrik edirəm. Universitetin 75 illik yubileyi Azərbaycan xalqının böyük bayramıdır. Ancaq hər bir yubiley, ildönümü bizi geriyyə yox, irəliyə baxmağa, qarşıdakı vəzifələr haqqında düşünməyə dəvət edir. Vəzifələr böyükdür. Respublikamız kecid dövründə yaşayır. Bütün sahələrdə, o çümlədən tədris, təhsil sahəsində islahatlar keçirilir. Bunlar zəruridir, ancaq eyni zamanda bu islahatlar, xüsusən təhsil, elm sahəsində islahatlar çox ağıllı, düşünülmüş şəkildə həyata keçirilməlidir. İslahat naminə, dəb naminə aparılmamalıdır. Adını dəyişdirməklə, bir qədər formasını dəyişdirməklə ki, yeni bir qıyafəyə girsin, dəbə düşsün – bunun naminə yox, yalnız və yalnız əldə etdiyimiz səviyyədən daha yuxarı qalxmaq üçün, təhsilin səmərəliliyini, elmin səmərəliliyini artırmaq üçün aparılmalıdır. Bütün bu islahatlar ancaq bu yolla, bu istiqamətdə getməlidir, by məqsədi daşımalıdır nə biz bu məqsədə nail olmalıyıq.

Mən bu arzularımı sizə bildirirəm və güman edirəm ki, siz də belə düşünürsünüz, siz də məhz bu yolla gedəcək və səhvlərə yol verməyəcəksiniz. Universitet, ali məktəb gənclərə məxsusdur. Bakı Dövlət Universitetində 1200 nəfərlik professor-müəllim heyəti, 12 min tələbə var. Müəl-

limlər tələbələr üçündür, onlara təhsil vermək, onları həyata hazırlamaq, yaxşı tərbiyə vermək müəllimlərin şərəfli borcudur. 75 il ərzində bütün çətinliklərə baxmayaraq, həyatımızda olan bəzi mənfi hallara baxmayaraq, universitet bu şərəfli vəzifəsini yerinə yetirmişdir. Bakı Dövlət Universitetini bitirmiş adamların tam əksəriyyəti həqiqətən Azərbaycanın bugünkü həyatını inkişaf etdirənlərdir. Ancaq gənclərə diqqət, qayğı bu gün daha çox lazımdır. Ona görə də mən bu bayram günü gənclərə muraciət edirəm, həm də təkcə Bakı Universitetinin tələbələrinə yox, bütün Azərbaycan gənclərinə müraciət edirəm.

Müstəqil Azərbaycan üç ildir ki, yaşayır. Qarşımızda böyük yol var. Biz bu ağır, çətin yoldan keçməliyik. Ona görə də mən bu gün, universitetin 75 illik yubileyi qeyd edilərkən ümidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycanın gəncləri atalarının, babalarının adət-ənənələrinə, onların keçdiyi yola sadıq qalacaqlar, özlərini universitetlərdə, digər təhsil ocaqlarında, iş yerlərində müstəqil Azərbaycana xidmət etmək üçün hazırlayacaqlar və Azərbaycanın ücrəngli bayrağını uğurla irəli aparacaqlar. Gənclərimizin bir qismi ordu sıralarındadır. Sizin universiteti, bütün ali məktəblərimizi bitirənlərin bir qismi vuruşmuş, döyüşmüş, torpaqlarımızın qorunması yolunda şəhid olmuşdur. Bir qismi hazırda ordu sıralarında, torpaqlarımızın keşiyində dayanmışdır, müstəqilliyimizi, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü qoruyurlar, Azərbaycanı erməni işğalçılarından qoruyurlar. Onlar cəbhədə, hərbi hissələrdədirlər, hərbi geyimdə, silah altındadırlar. Azərbaycan xalqı onlara, yeni ordumuza, Milli Ordu sıralarında olan gənclərə ümid bəsləyir. Xalqımız bu ümidlə yaşayır ki, Azərbaycan Milli Ordusunda olan gənclər bundan sonra torpaqlarımızı tam qətiyyətlə qoruyacaqlar, Azərbaycanın sərhədlərinin keşiyində möhkəm dayanacaqlar, ölkəmizin suverenliyini müdafiə edəcəklər. Azərbaycan Respublikasının müstəqil bir dövlət kimi yaşaması üçün öz xidmətlərini göstərəcəklər. Mən sizi əmin edə bilərəm ki, Milli Ordumuzun sıralarında olan gənclərin tam əksəriyyəti belə əhval-ruhiyyə ilə vətənpərvərlik ruhu ilə, cəsarət, qəhrəmanlıq ruhu ilə yaşayır və xidmət edir. Ona görə də bu gün, bu gənclik günü – universitetin bayramı gənclik bayramıdır, – ordu sıralarında olan universitet məzunlarını, bütün ali məktəblərin məzunlarını sizin adınızdan, öz adımdan xüsusi olaraq ürəkdən təbrik edirəm, odu sıralarında olan bütün gənclərimizə salamımızı göndərirəm, onlara hörmət və ehtiramımı bildirirəm. Əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, onlar Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünün keşiyində bundan sonra da cəsarətlə, mətanətlə dayanacaqlar. Qarşımızda

duran vəzifələr gəncliyi daha yaxşı hazırlamaqdan, tərbiyə etməkdən ibarətdir. Professorlar, müəllimlər bu vəzifələrini bundan sonra da indiyə qələr olduğu kimi ləyaqətlə yerinə yetirməlidirlər. Məlumdur, hamımız bu dərdin icində yaşayırıq, respublikamız ağır vəziyyətdədir. Torpaqların bir qismi işğal olunmuşdur, bir milyondan artıq qacqın var, respublikanın sosial-iqtisadi vəziyyəti çətinləşir, böhran icindəyik, böhran dərinləşir, insanların həyat tərzı ağırlaşır. Bunlar hamısı dövrümüzün xarakterik cəhətləridir, obyektiv səbəblərdən doğan cəhətlərdir. Belə bir şəraitdə müəllimlər də, professorlar da, ali məktəblərdə çalışan digər ziyalılarımız da çətin dövr keçirirlər. Yaşayış çətinləşmişdir. Yaxşı işləmək üçün bəzən istənilən şərait yoxdur. Bunlar hamısı həyatımızın gercəkliyidir.

Ancaq eyni zamanda belə düşünürəm ki, xalqımız dözümlü olduğu kimi, ziyalılarımız da, alimlərimiz də, müəllimlərimiz də ən dözümlülərdəndir, ən mətanətliyərdəndir. Mən bütün bu çətinlikləri bilərək və bu çətinliklərə görə qəlbən narahat olaraq ziyalılarımıza, müəllimlərimizə müraciət edirəm: gənclərimizin təlim-tərbiyəsi işinə, təhsil, tədris işinə diqqətinizi azaltmayın. Əksinə, belə bir şəraitdə diqqət, qayğı daha da artmalıdır. Mən əminəm ki, müəllimlərimizin, ziyalılarımızın, alimlərimizin əksəriyyəti belə düşünür, belə yaşayır və bütün bu çətinliklərə baxmayaraq, öz vəzifələrini şərəflə yerinə yetirir və bundan sonra da yerinə yetirəcəkdir. Bu gün universitetin 75 illiyini bayram elərkən bütün bu çətin problemlərlə rastlaşdığımız halda, eyni zamanda hamımız nikbin əhval-ruhiyyə ilə yaşamalıyıq. Biz bu çətinlikləri görərək, eyni zamanda onu dərk etməliyik ki, milli azadlığımıza nail olmuşuq, müstəqilliyimizi əldə etmişik. Azərbaycan xalqı artıq öz taleyinin sahibidir. Azərbaycan müstəqil dövlətdir. Azərbaycan Respublikası müstəqil dövlət kimi Dünya Birliyində görkəmli yer tutmuşdur, Dünya Birliyində öz sözünü deməyə qadirdir, öz taleyini özü həll edir. Bunlar xalqımızın, zəmanəmizin böyük nailiyyətləridir və bu nailiyyətlərə görə bütün çətinliklərə dözməli, gələcəyə nikbinliklə baxmalıyıq.

Çalışmalıyıq ki, bu çətinlikləri tezliklə aradan qaldıraaq, müstəqil Azərbaycan Respublikası bütün ərazisinin sahibi olaraq qarşısına qoyulmuş məqsədlərə nail olsun və biz gələcək nəsillər üçün yeni-yeni töhfələr hazırlayaq. Əminəm ki, biz bunlara nail olacağıq. İnanıram ki, bizim ziyalılar da, alimlər də, müəllimlər də bu duyğularla yaşayırlar və əminəm ki, bu duyğular bizi daha da möhkəmləndirəcək, daha da birləşdirəcək, sıralarımızı daha da sıxlaşdıracaq və biz müstəqil Azərbaycanın xoşbəxt gələcəyinə birlikdə nail olacağıq.

Bu bayram münasibətilə sizi bir daha təbrik edirəm, Azərbaycan xalqını onun elminin, mədəniyyətinin bayramı münasibətilə bir daha təbrik edirəm. Hamınıza, bütün ziyalılara, bütün müəllimlərə, Azərbaycanın çoxmilyonlu gənclərinə səadət və xoşbəxtlik arzulayıram.

Yaşasın Bakı Dövlət Universiteti!

Yaşasın elm, yaşasın mədəniyyət, yaşasın təhsil!

Yaşasın müstəqil Azərbaycan Respublikası!

Sağ olun.

XX əsrdə mədəniyyətimiz yeni bir inkişaf mərhələsi keçibdir.

Yüksək mədəniyyətə malik olan xalq həmişə irəli gedəcək, həmişə yaşayacaq, həmişə inkişaf edəcəkdir.

Kitabxanaya daimi hörmət xalqımızın mədəniyyətini nümayiş etdirən amillərdən biridir.

Ədəbiyyatımız, incəsənətimiz, rəssamlıq, heykəltaraşlıq məktəbimiz, musiqimiz, teatr mədəniyyətimiz dünya səviyyəsində yüksək zirvələrə qalxmışdır.

Bizim mədəniyyətimizin nə qədər dərinliyi var, yüksəkliyi var. Biz nə qədər zənginik!

*Azərbaycan xalqının ümummilli lideri
HEYDƏR ƏLİYEV*



Heydər Əliyev Nəsiminin 600 illiyinə həsr olunmuş təntənəli gecədə.
13 sentyabr 1973-cü il



Heydər Əliyev M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Dövlət Akademik
Dram Teatrının 100 illiyinə həsr olunmuş təntənəli iclasda.
31 may 1974-cü il



Naxçıvan MSSR yaranmasının 50 illiyinə həsr olunmuş yubiley tədbirlərində iştirak etmək üçün gəlmiş Heydər Əliyevin dəmiryol vağzalında qarşılanması.

Naxçıvan, 3 oktyabr 1974-cü il



Heydər Əliyev Zevin adına (indiki M.Şəhriyar adına) uşaq kitabxanasında. 9 iyun 1975-ci il



Heydər Əliyev Azərbaycanda sovet ədəbiyyatı günlərinin açılışında çıxış edir
6 oktyabr 1975-ci il



Heydər Əliyev S.Vurğunun ev-muzeyinin açılışında.
6 oktyabr 1975-ci il



Heydər Əliyev Ü. Hacıbəyovun Bakıda ev-muzeyinin açılışına həsr olunmuş mitinqdə. Sağda bəstəkar, xalq artisti Qara Qarayev. 20 noyabr 1975-ci il



Heydər Əliyev Ü. Hacıbəyovun Bakıdakı ev-muzeyi ilə tanış olur.
20 noyabr 1975-ci il



Heydər Əliyev Füzuli
rayonunda Mədəniyyət
evinin açılış lentini kəsir.
30 avqust 1976-cı il



Heydər Əliyev Dövlət
mükafatı laureatı diplom və
medalını şair Bəxtiyar
Vahabzadəyə təqdim edir.
3 noyabr 1976-cı il



Heydər Əliyev Bakıda Nəriman Nərimanovun xatirə muzeyini açır.
6 noyabr 1977-ci il



Heydər Əliyev bəstəkar Qara Qarayevi təbrik edir.
4 fevral 1978-ci il



Heydər Əliyev bəstəkar, xalq artisti Qara Qarayevin 60 illik yubileyində
4 fevral 1978-ci il



Heydər Əliyev C.Rossininin "Sevil bərbəri" tamaşasının premyerasından
sonra aktyorlarla görüşür. Sağdan ikinci xalq artisti Müslüm Maqomayev.
30 aprel 1978-ci il



Heydər Əliyev incəsənət xadimləri ilə birgə.
20 sentyabr 1978-ci il



Heydər Əliyev artist Ə.Qədirova Dövlət mükafatını təqdim edir.
3 noyabr 1978-ci il



Heydər Əliyev şair H.Hüseynzadəyə (Hüseyn Arif) Dövlət mükafatını təqdim edir.
3 noyabr 1978-ci il



Heydər Əliyev Dövlət mükafatını filologiya elmləri doktoru B.Nəbiyevə təqdim edir.
3 noyabr 1978-ci il



Heydər Əliyev Nəsiminin
heykəlinin açılışına həsr
olunmuş mitinqdə.
20 fevral 1980-ci il



Heydər Əliyev xalq yazıçısı
S.Rəhimovun 80 illiyində.
25 mart 1980-ci il



Heydər Əliyev Lenin ordenini
və "Oraq və çəkiç" qızıl
medalını SSRİ xalq artisti
R.Behbudova təqdim edir.
15 may 1980-ci il



Heydər Əliyev İ.Qasımovu xalq yazıçısı adı almağı münasibəti ilə təbrik edir.
15 may 1980-ci il

Heydər Əliyev İ.Əfəndiyevi
xalq yazıçısı adı almağı
münasibəti ilə təbrik edir.
15 may 1980-ci il



Heydər Əliyev Z.Xanlarovaya SSRİ xalq artisti fəxri adı verilən gündə.
4 dekabr 1980-ci il



Heydər Əliyev xalq şairi
Rəsul Rzaya Lenin ordenini
təqdim edir.
4 dekabr 1980-ci il



Heydər Əliyev Dövlət mükafatı laureatı diplom və medalını.
Ş. Məmmədovaya təqdim edir. *26 dekabr 1980-ci il*



Heydər Əliyev Dövlət mükafatı laureatı diplom və medalını Əməkdar incəsənət xadimi M.Dadaşova təqdim edir. *26 dekabr 1980-ci il*



Heydər Əliyev Dövlət mükafatı laureatı diplom və medalını yazıçı A.Rzayevə təqdim edir. *26 dekabr 1980-ci il*



Heydər Əliyev S.Vurğun
adına Rus dram teatrının 60
illiyinə həsr olunmuş
təntənəli gecədə. Sağda
xalq artisti, rejissor Mehdi
Məmmədov.
11 aprel 1981-ci il



Heydər Əliyev Şüvəlan qəsəbəsində Yaradıcılıq evinin açılışına
həsr olunmuş görüşdə. *7 iyun 1981-ci il*



Heydər Əliyev Azərbaycan yazıçılarının VII qurultayında.
12 iyun 1981-ci il



Heydər Əliyev ümumi və tətbiqi kimya üzrə XII Mendeleyev
qurultayı iştirakçıları üçün konsertdə. *25 sentyabr 1981-ci il*



Heydər Əliyev xalq yazıçısı Mirzə İbrahimovu Lenin ordeni və "Oraq və çəkiç" qızıl medalı ilə təltif edir. *23 oktyabr 1981-ci il*



Heydər Əliyev xalq yazıçısı M.İbrahimovun Lenin ordeni və "Oraq və çəkic" qızıl medalı ilə təltif olunması mərasiminin iştirakçıları arasında. *23 oktyabr 1981-ci il*



Heydər Əliyev Azərbaycan Teatr cəmiyyətinin VII qurultayında.
Sağda xalq artisti Əfrasiyab Bədəlbəyli. *30 noyabr 1981-ci il*



Heydər Əliyev H.Ərəblinskinin 100 illiyinə həsr olunmuş təntənəli gecədə.
Solda xalq artisti Nəsimə Zeynalova. *1 dekabr 1981-ci il*



Heydər Əliyev Dövlət mükafatı ilə təltif olunmuş şair S.Rüstəm ilə (solda).
Sağdan ikinci xalq yazıçısı Mirzə İbrahimov. *10 dekabr 1981-ci il*



Heydər Əliyev M.P.Vaqifin məqbərəsinin açılışında.
Şuşa, 14 yanvar 1982-ci il



Heydər Əliyev dramaturq C.Cabbarlının heykəlinin açılışında. Sağda Xalq şairi
Süleyman Rüstəm. *22 mart 1982-ci il*



Heydər Əliyev C.Cabbarlının ev-muzeyində.
22 mart 1982-ci il



Heydər Əliyev və xalq rəssamı T.Nərimanbəyov
Q.Qarayevin yaradıcılığına həsr olunmuş konsertdə. 26 mart 1982-ci il



Heydər Əliyev yazıçı Ə.Vəliyevə Dövlət mükafatını təqdim edir
15 may 1982-ci il



Heydər Əliyev xalq rəssamı M.Abdullayevə Dövlət mükafatını təqdim edir.
15 may 1982-ci il



SSRİ Böyük teatrının bir qrup yaradıcı heyəti Heydər Əliyevin qəbulunda.
4 iyun 1982-ci il



Heydər Əliyev S.Vurğun adına Rus dram teatrının quruluşunda
A.Safronovun "Ürəkdə əməliyyat" pyesinin premyerasında.
5 iyun 1982-ci il



Heydər Əliyev və SSRİ xalq rəssamı T.Salahov.
21 dekabr 1982-ci il



Heydər Əliyev Şərq xalçaları incəsənəti üzrə Beynəlxalq
simpoziumun sərgi salonunda. Sağdan birinci xalq rəssamı Lətif Kərimov.
5 sentyabr 1983-cü il



Heydər Əliyev və xalq artisti Niyazi M. Maqomayev adına
Dövlət Filarmoniyasında. *Oktyabr, 1983-cü il*



Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev
Niyazinin ev-muzeyinin açılışında. *18 sentyabr 1994-cü il*



Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev
Niyazinin ev-muzeyindəki xatirə kitabının ilk səhifəsinə ürək sözlərini yazır.
18 sentyabr 1994-cü il



Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev
Cəlil Məmmədquluzadənin Bakıdakı ev-muzeyində. *28 dekabr 1994-cü il*



Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev
Cəlil Məmmədquluzadənin Bakıdakı ev-muzeyində. *28 dekabr 1994-cü il*



Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev xalq şairi
F.Qocanın 60 illiyinə həsr olunmuş gecədə. *26 iyun 1995-ci il*



Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev
İncəsənət muzeyində. "Güllələnmiş heykəllər". *İyul, 1995-ci il*



Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Üzeyir Hacıbəyovun anadan
olmasının 110 illiyinə həsr olunmuş təntənəli yubiley gecəsində. *18 sentyabr 1995-ci il*



Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev
M.F.Axundov adına Milli Kitabxanada. 6 mart 1996-cı il



Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev
M.F.Axundov adına Milli Kitabxanada. 6 mart 1996-cı il



Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Rusiya Federasiyasının Lüksemburqdakı səfirliyi ərazisində böyük Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin abidəsi önündə. 22 aprel 1996-cı il



Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev akademik Yusuf Məmmədəliyevin anadan olmasının 90 illiyinə həsr edilmiş yubiley gecəsində. 10 sentyabr 1996-cı il



Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti Heydər Əliyev
H.Cavidin məqbərəsində. *Naxçıvan,*
29 oktyabr 1996-cı il



Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti Heydər Əliyev Füzulinin
anadan olmasının
500 illik yubileyinə həsr edilmiş
təntənəli gecədə. *8 noyabr 1996-cı il*

**DAHİ AZƏRBAYCAN ŞAİRİ MƏHƏMMƏD
FÜZULİNİN ANADAN OLMASININ
500 İLLİYİNƏ HƏSR EDİLMİŞ TƏNTƏNƏLİ
YİĞİNCAQDA NİTQ**

*Moskva, Sütunlu Salon
17 noyabr 1994-cü il*

Əziz dostlar, əziz moskvahılar, əziz rusiyalılar, Moskvada yaşayan əziz həmvətənlər, azərbaycanlılar!

Füzulinin 500 illik yubileyi münasibətilə Azərbaycan xalqından, müstəqil Azərbaycan dövlətindən səmimi salamı və hərarətli təbrikləri qəbul edin. Rusiya və Azərbaycan xalqları gözəl dostluq, əməkdaşlıq ənənələrinə, mədəniyyət sahəsində qarşılıqlı münasibətlərin zəngin tarixinə malikdirlər. Bu işdə xalqlarımıza həyatın bütün mərhələlərində mədəniyyət, ədəbiyyat, incəsənət xadimləri kömək etmişlər.

Bu gün biz fasilədən sonra, müəyyən müddətdən sonra yenidən birlikdəyik və dahi Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin 500 illiyini birlikdə qeyd edirik. Şairin yubiley ilini YUNESKO Füzuli ili elan etmişdir. Füzulinin yubileyi Azərbaycanda, bir çox digər ölkələrdə geniş qeyd edilir, lakin bu, Azərbaycan xalqı üçün xüsusilə dəyərli və əhəmiyyətlidir ki, Füzulinin yubileyi Moskvada – zəngin mədəni və ədəbi ənənələri olan şəhərdə də qeyd olunur. Azərbaycanın mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin bir çox nəsillərinin həyatı və yaradıcılığı bu şəhərlə bağlıdır.

Azərbaycan ədəbiyyatına, respublikamızın mədəniyyətinə belə qayğı göstərdiklərinə və bu gözəl gecəni təşkil etdiklərinə görə Rusiya dövlətinə, hamıya ürəkdən təşəkkür edirik. Mən Rusiya Federasiyasının prezidenti, çox hörmətli Boris Nikolayeviç Yeltsinə gecəminin iştirakçılarna göndərdiyi səmimi təbrikə görə minnətdaram. Bu təbrikdə o, dahi Azərbaycan şairinə, Azərbaycan xalqına, Azərbaycan mədəniyyətinə öz münasibətini və bütün Rusiya xalqının münasibətini ifadə etmişdir.

Moskvanın, Rusiyanın ən gözəl saraylarından biri Rusiyanın, digər xalqların incəsənət, mədəniyyət xadimlərinin yubileylərinə, həyat və yaradıcılıqlarının əlamətdar ildönümlərinə həsr olunmuş bir çox unudulmaz gecələri xatırladır. Bu salonda Azərbaycan mədəniyyəti korifeyləri-

nin yubileyləri dəfələrlə bayram edilmişdir. Lakin bugünkü gecə xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu gün Rusiya paytaxtında Məhəmməd Füzulinin 500 illiyi, müstəqil Azərbaycan dövləti şairinin yubileyi qeyd olunur. Bunun xüsusi mənası var. Elə bunun özü də ona dəlalətdir ki, Azərbaycan və rus xalqlarını, Rusiya və Azərbaycan xalqlarını birləşdirən dostluq telləri möhkəm və pozulmazdır, bu telləri heç nə qıra bilməz. Bu tellər əbədi olacaq və gündən-günə möhkəmlənəcəkdir.

Bütün Yer kürəsində, o cümlədən də keçmiş Sovet İttifaqının ərazisində baş verən ictimai-siyasi proseslər müxtəlif bölgələrdə, eləcə də bizim Qafqazda adamların həyatını, təbii olaraq çətinləşdirir, haradasa düşmənçilik, qarşıdurma şəraitini yaradır. Biz burada, Moskvada Füzulinin 500 illiyini qeyd edərkən qəti şəkildə bildiririk ki, bütün bu hallar keçib gedəndir, onlar əsrlər boyu xalqlar arasında toplanmış, yaradılmış nə varsa, hamısını – dostluq, qarşılıqlı hörmət, qarşılıqlı yardım hissələrini sarsıda bilməz. Buna görə də belə düşünürəm ki, biz hamımız bu çətinlikləri əl-ələ verib birlikdə aradan qaldıracağıq, ümumbəşəri dəyərlərə xidmət etmək, ümumbəşəri amallara xidmət etmək üçün birləşəcəyik.

Rus və Azərbaycan xalqlarının incəsənət və mədəniyyəti, ədəbiyyatı bir-biri ilə elə sıx bağlanmış, bir-biri ilə elə möhkəm çulğalanmışdır ki, bu əlaqələri məhv etmək mümkün deyildir. Elə bugünkü gecə də buna ən inandırıcı və parlaq sübutdur.

Mən buraya rus xalqına, Rusiya xalqlarına, Moskvaya, moskvalılara Azərbaycan xalqının bəslədiyi dərin ehtiram hissi ilə gəlmişəm. Bu hisslər Azərbaycan xalqının rus xalqına münasibətini həmişə səciyyələndirmişdir. Bu hisslər indi də, müstəqil dövlətlərin hüduqları daxilində yaşadığımız dövrdə də yaşayır, bizi bir-birimizə bağlayır və bizi birləşdirir.

Mən bugünkü gecəyə görə sizə təşəkkür etmək, moskvalılara, rusyalılara təşəkkür etmək və keçmiş zamanlarda bizi birləşdirmiş olan və bu gün də birləşdirən dostluğa görə rus xalqına, bütün Rusiya xalqlarına böyük hörmət, böyük minnətdarlıq hissələrini çatdırmaq istəyirəm.

Bugünkü gecəyə görə çox sağ olun! Sizə xoşbəxtlik və firavanlıq, Rusiya Federasiyasının xalqlarına uğurlar, sizə uğurlar, rus xalqına, rus mədəniyyətinə, rus ədəbiyyatına, rus incəsənətinə xoşbəxtlik və firavanlıq arzulayıram.

Sağ olun!

BÖYÜK AZƏRBAYCAN RƏSSAMI SƏTTAR BƏHLULZADƏNİN ANADAN OLMASININ 85 İLLİYİNƏ HƏSR OLUNMUŞ SƏRGİNİN AÇILIŞINDA ÇIXIŞ

*R. Mustafayev adına Azərbaycan
Dövlət İncəsənət Muzeyi
17 dekabr 1994-cü il*

Hörmətli incəsənət ustaları, mədəniyyət xadimləri, mədəniyyətimizi, incəsənətimizi sevənlər, qiymətləndirənlər! Hörmətli bacılar, qardaşlar! Bu gün Səttar Bəhlulzadənin anadan olmasının 85-ci ildönümü qeyd edilir. Səttar Bəhlulzadə adı Azərbaycan xalqının tarixinə qızıl hərflərlə yazılmış bir şəxsiyyətdir.

Azərbaycan xalqının mədəniyyəti böyük tarixə malikdir. Qədim əsrlərdə xalqımızın yaratdığı rəssamlıq sənəti, miniatür sənəti, Sultan Məhəmmədin miniatür məktəbi, ondan sonrakı dövrlərdə Azərbaycan rəssamlarının, Azərbaycan memarlarının yaratdıqları əsərlər xalqımızın mədəni-mənəvi irsidir.

İyirminci əsrdə Azərbaycan xalqı dünyaya böyük rəssamlar, heykəltəraşlar bəxş edibdir. Onların arasında Səttar Bəhlulzadə xüsusi yer tutur.

Səttar Bəhlulzadə yaradıcılığının özünəməxsus xüsusiyyəti var. Həmin xüsusiyyət onun əsərlərində aydın görünür. Bu qeyri-adilik onun daxili fəlsəfi aləmi ilə, onun dünyagörüşü və fitri istedadı ilə bağlıdır. Şübhəsiz ki, belə əsərlər yarada bilən adam, o dövrdə klassik üslubdan kənara çıxıb öz yolu ilə gedən, öz rəssamlıq məktəbini yaradan bir insan həm öz şəxsiyyətinə görə adi deyil, həm sənətkarlığına görə adi deyil, həm də yaradıcılığına görə adi deyil. Çox qeyri-adi bir insandır, çox qeyri-adi bir rəssamdır, mədəniyyət xadimidir. Ona görə də bizim rəngarəng mədəniyyətimizdə, o cümlədən rəssamlıq məktəbimizdə Səttar Bəhlulzadə yaradıcılığı ilə yeni bir səhifə, yeni bir yol, yeni bir üslub açılıbdır. Bu rəssam illər boyu yaşayacaq və heç şübhə etmirəm ki, zaman keçdikcə Səttar Bəhlulzadənin yaradıcılığı daha da yüksəklərə qalxacaq, onun əsərlərinin qiyməti daha da artacaqdır.

Mən Səttar Bəhlulzadə ilə şəxsən yaxından tanış idim. Onunla şəxsi əlaqələrim var idi. Sizə məlumdur ki, mən 25 il bundan öncə Azərbayca-

nın rəhbərliyinə gəlmişdim, ancaq ondan xeyli əvvəl Şəttar Bəhlulzadə bir rəssam kimi mənim diqqətimi cəlb etmişdi və onunla görüşlərim, söhbətlərim olmuşdu. Onun bir insan kimi qeyri-adiliyi və yaratdığı əsərlərin qeyri-adiliyi məni cəzb etmişdi. Sonralar da – mən Azərbaycanın rəhbəri olduğum zaman onunla görüşlərim olmuş və onun əsərlərinə həmişə yüksək qiymət vermişəm. Xatirimdədir, 1973-cü ildə onun əsərlərinə, deyəsən buradakı əsərlərin hansınasa Azərbaycanın Dövlət mükafatı verildi. Bəli, bu, mənim də şəxsən iştirakımla, təşəbbüsümlə oldu.

Demək istəyirəm ki, mən Şəttar Bəhlulzadəni təkcə burada olan əsərləri ilə yox, yaxud da yazılarla yox, şəxsən tanıyırdım. Bir insan kimi, bir rəssam kimi ona hörmətim olmuşdu. Hələ 60-cı illərin əvvəllərində – o vaxt da hiss eləyirdim ki, Şəttar Bəhlulzadənin Azərbaycan incəsənətində, rəssamlıq məktəbində özünəməxsus, çox görkəmli yeri var. Ondan sonrakı dövr də (indi çox vaxtlar keçibdir) bunu sübut etdi, mənim o vaxtkı hissiyyatlarıma üzərinə daha böyük hissiyyatlar gəldi. Zaman keçdikcə dünyada cürbəcür rəssamlıq məktəbləri yarandı, biz onları gördükcə, tanış olduqca Şəttar Bəhlulzadənin nə qədər böyük sənətkar, nə qədər böyük rəssam olduğunu və onun əsərlərinin nə qədər qiymətli olduğunu hamımız dərk etdik. Ona görə də mən Şəttar Bəhlulzadənin 85 illiyinin yaxınlaşdığını bilən kimi xüsusi sərəncam verdim ki, bu yubiley geniş qeyd olunsun. Bununla əlaqədar mənim sərəncamımla komissiya yarandı. Baş nazirin müavini Elçin Əfəndiyev bu komissiyaya başçılıq edir və indi yubileyə hazırlıq işləri başa çatıb.

Bu gün Şəttar Bəhlulzadənin 85-ci ildönümü təntənəli surətdə qeyd olunacaqdır. Mən tam əminəm ki, gələcək nəsillər görkəmli sənətkarın yaradıcılığına bundan da yüksək qiymət verəcəklər. Şəttar Bəhlulzadənin yaradıcılığı Azərbaycan xalqının həyatında daim öz yerini tutacaqdır. Mən burada yazdığım sözləri bir də təkrar etmək istəyirəm. Onun yaradıcılığı bizim üçün mədəniyyət mənbəyidir, xalqımızı, onun mədəniyyətini yüksəklərə qaldırır. Xalqımızın mədəniyyətinin, rəssamlıq məktəbinin professional səviyyəsinin nə qədər yüksək olduğunu bütün dünyaya göstərir. Eyni zamanda xalqımızın rəssamlıq məktəbinin yeni, orijinal üslubda əsərlər yaratmağa qadir olduğunu sübut edir. Bu, bizim fəxrimizdir. Bu, xalqımızın gələcəyi üçün, mədəniyyətimizin inkişafı üçün böyük bir əsasdır.

Mən sizin hamınızı bu münasibətlə təbrik edirəm və bir daha bu sərgiyə, görkəmli rəssamın əsərlərinə, Şəttar Bəhlulzadənin xatirəsinə, onun şəxsiyyətinə hörmət və ehtiramımı bildirirəm. Sağ olun!

BÖYÜK AZƏRBAYCAN RƏSSAMI SƏTTAR BƏHLULZADƏNİN ANADAN OLMASININ 85 İLLİYİ MÜNASİBƏTİLƏ TƏNTƏNƏLİ YUBİLEY GECƏSİNDƏ ÇIXIŞ

*Respublika Sarayı
17 dekabr 1994-cü il*

Hörmətli həmvətənlər! Mədəniyyət xadimləri, incəsənət pərəstişkarları! Möhtərəm bacılar və qardaşlar!

Bu günlər biz böyük rəssam, sənətkar, böyük insan Səttar Bəhlulzadənin anadan olmasının 85-ci ildönümünü qeyd edirik. Bu, bizim həyatımızda əlamətdar hadisədir. Biz, xalqımız, vətəndaşlarımız, dövlətimiz Səttar Bəhlulzadənin yubileyini qeyd edərkən mədəniyyətə, incəsənətə hörmət və ehtiramımızı, münasibətimizi bildiririk. Səttar Bəhlulzadə Azərbaycan Respublikasının və Azərbaycan xalqının mədəniyyətində çox görkəmli yer tutduğuna görə və böyük mədəni irs qoyduğuna görə onun yubileyinin belə təntənəli keçməsi və ümumi bayrama çevrilməsi tam əsaslıdır.

Azərbaycan xalqı zəngin mədəniyyət və incəsənət tarixinə malikdir. Xalqımız əsrlər boyu dünya sivilizasiyasına və mədəniyyətinə böyük töhfələr vermişdir. Mədəniyyətimizin böyük bir sahəsi rəssamlıq sənətidir və bu sahədə də Azərbaycan xalqının dünya mədəniyyətində öz yeri var. Şərq aləmində keçmiş dövrlərdə – orta əsrlərdə, qədim zamanlarda rəssamlıq sənəti miniatür üslubunda idi. Azərbaycanın böyük sənətkarı Sultan Məhəmməd beş yüz il bundan öncə böyük miniatür rəssamlığı məktəbi yaratmış və o məktəb davam edərək bütün Şərq aləminə öz təsirini göstərmişdir. Azərbaycan xalqı bununla fəxr edir. Onun bu gün də davamçıları var. Miniatür rəssamlıq sənəti bütün dünyada tanınmış və çox yüksək qiymətləndirilən rəssamlıq məktəbi və üslubudur. Bir daha deyirəm, biz bununla fəxr edirik və gələcək nəsillər də fəxr edəcəklər.

Eyni zamanda XX əsr Azərbaycan xalqının mədəni həyatında böyük hadisələr dövrü olubdur. XX əsrdə mədəniyyətimiz bütün sahələrdə sürətlə inkişaf edib, dünya mədəniyyətinə böyük simalar bəxş edib. Onların arasında rəssamlıq sahəsində Səttar Bəhlulzadənin xüsusi yeri var. O,

nəinki Azərbaycan, həm də bütün dünya mədəniyyəti üçün, dünya rəssamlıq sənəti üçün görkəmli bir simadır və böyük mədəni irs qoymuşdur. Azərbaycan xalqı belə bir şəxsiyyəti ilə, belə bir insanla fəxr edir və bundan sonra da fəxr edəcəkdir.

Mən bilirəm ki, bu salona toplaşanlar Səttar Bəhlulzadə sənətinin pərəstişkarlarıdır, onun sənətinin əhəmiyyətini, mənasını qiymətləndirən adamlardır. Ancaq təkcə biz yox, hesab edirəm ki, bütün xalqımız Səttar Bəhlulzadə sənətinə yüksək qiymət verir və onunla fəxr edir. Ona görə də bu gün bizim üçün böyük mədəniyyət bayramıdır. Bu mədəniyyət bayramını münasibətilə və Səttar Bəhlulzadə günü münasibətilə sizin hamınızı təbrik edirəm!

Bu gün Səttar Bəhlulzadənin əsərlərindən ibarət sərgiyə baxdıq. Şübhəsiz ki, bu sərgidə görkəmli rəssamın əsərlərinin az bir qismi toplanmışdır. Səttar Bəhlulzadənin yaradıcılığına bələd olan adamlar onu tədqiq edənlər və tanıyanlar bilirlər ki, o həm böyük sənətkar idi, həm də çox məhsuldar işləyən adam idi. Bir sıra başqalarından fərqli olaraq daim işləyirdi, çoxlu əsər yaradırdı və bu əsərləri də dostlarına və tanışlarına, ayrı-ayrı təşkilatlara təmənnasız bağışlayırdı. Ona görə də əgər Səttar Bəhlulzadənin əsərlərindən ibarət sərgi yaratmaq fikrinə gəlsək və onun əsərlərinin hamısını toplamalı olsaq, bunun üçün bir salon yox, bir neçə salon da çatmaz. Ancaq bugünkü sərgidə toplanan əsərlər də Səttar Bəhlulzadənin yaradıcılığının, sənətkarlığının nə qədər böyük və təsirli olduğunu tam əks etdirir.

Səttar Bəhlulzadə Azərbaycan rəssamlıq sənətində yeni bir məktəb yaratmışdır. Onun əsərləri, sənətkarlıq və rəssamlıq üslubu çox orijinal və özünəməxsusdur. Sənətkarı tanıyan adamlar bu əsərləri görən kimi deyirlər ki, onun müəllifi Səttar Bəhlulzadədir.

Səttar Bəhlulzadənin davamçıları var və şübhəsiz ki, olacaqdır. Onun əsərləri yaşayacaq və şagirdləri yeni-yeni sənət nümunələri yaradacaqlar. Ancaq Səttar Bəhlulzadə Azərbaycanda bu janrın, bu üslubun və öz rəssamlıq məktəbinin banisidir. O, çox böyük, dəyərli və qiymətli əsərlər yaratmışdır. Səttar Bəhlulzadə Azərbaycan deməkdir. Onun əsərləri Azərbaycanı təsvir edir, Azərbaycanı göstərir, əks etdirir. Bu, rəssamın öz torpağına, öz vətəninə və xalqına nə qədər bağlı olduğunu göstərir. O, elə bir böyük sənətkardır ki, istənilən mövzuda və süjetdə əsər yarada bilərdi. Ancaq onun əsərlərinin demək olar ki, əksəriyyəti Azərbaycanı və ölkəmizin əsasən bütün bölgələrini təsvir edir. Bunu etmək üçün Səttar Bəhlulzadəyə şübhəsiz ki, bütün Azərbaycanı gəzmək

və onun hər yeri ilə tanış olmaq gərək idi. Səttar Bəhlulzadə bu yolu da keçmişdir. Azərbaycanı dərinləndən tanıyan adam kimi, o, vətənimizi çox gözəl təsvir edibdir.

Onun yaratdıqları adı rəsm əsərləri deyildir. Səttar Bəhlulzadə yaradıcılığa klassik üslubdan başlayıb – biz sərgidə bunun nümunəsini gördük, – sonra isə özünəməxsus, öz aləminə, öz dünyasına, öz fəlsəfəsinə məxsus bir rəssamlıq yolu seçib və həmin yola daim sadıq olubdur. O vaxtlar – 50-ci və 60-cı illərdə, yəni Səttar Bəhlulzadənin ilk əsərləri yaranan zaman bəziləri onu anlamırdılar, bəziləri qəbul etmirdilər. Bəziləri isə bu əsərlərin nə qədər qiymətli olduğunu bilmirdilər. Ona görə də bəzən klassik üslubda çəkilən əsərlərə üstünlük verilirdi, Səttar Bəhlulzadənin əsərləri isə kənarda qalırdı. Ancaq zaman keçdi və Səttar Bəhlulzadə çox inadla öz yaratdığı üslubu, öz məktəbini davam etdirdi və yeni bir rəssamın yaranmasını nəinki Azərbaycana, həm də bütün dünyaya nümayiş etdirdi. Çox vaxt keçmədi, o, təkcə Azərbaycanda yox, dünyanın bir çox ölkələrində görkəmli bir rəssam – xüsusi üsluba, xüsusi istedadla malik olan rəssam kimi tanındı.

Səttar Bəhlulzadə öz əsərləri ilə Azərbaycan mədəniyyətini zənginləşdirdi, dediyim kimi, yeni bir rəssamlıq məktəbi yaratdı və incəsənətimizi zənginləşdirdi. Eyni zamanda o, Azərbaycanın mədəniyyətini, incəsənətini bütün dünyaya tanıtdı. Əgər Avropa Pikasso kimi böyük rəssamı ilə fəxr edərsə, biz də, şübhəsiz ki, Pikassonu böyük rəssam kimi tanıyıırıq, onun əsərlərinə dərin hörmət edərək, eyni zamanda iftixar hissi ilə deyə bilərik ki, Azərbaycanın da Pikassoya bərabər Səttar Bəhlulzadə kimi rəssamı var və Azərbaycan da onunla fəxr edə bilər.

Rəssamın yaratdığı əsərlər yaşayır və gələcəkdə də yaşayacaqdır. Qeyd etdiyim kimi, ilahidən verilən fitri istedad onun fədakarlığı, inamla öz sənətini yaratmaq və inkişaf etdirmək əzmi Səttar Bəhlulzadəni böyük sima etmişdir, onun Azərbaycan üçün belə zəngin töhfələr verməsinə şərait yaratmışdır. Bu il rəssamın yubileyi ilə əlaqədar Nyu-Yorkda BMT-nin binasında, İstanbulda və başqa yerlərdə onun əsərlərinin sərgisi nümayiş etdirilibdir. Ancaq Səttar Bəhlulzadənin dünyada tanınmasını təkcə bunlar göstərmir. Rəssamın əsərlərini indi bir çox ölkələrdə tapmaq olar. Axtarsaq, onun əsərlərini ayrı-ayrı adamlarda, sənətsevərlərdə tapa bilərik.

Onun özünəməxsus aləmi var idi. O, bir insan kimi fəlsəfəyə bağlı adam idi. Ona görə də Səttar Bəhlulzadənin yaratdığı əsərlər, onun həyatı rəssamın daxili dünyasının nümayişidir. Mən onu yaxşı tanıyırdım.

60-cı illərin əvvəllərində Səttar Bəhlulzadə ilə şəxsi münasibətim var idi və mən Azərbaycana rəhbərlik edərkən onun sənətini sevdiyimə və bir insan kimi ona hörmət etdiyimə görə bu böyük rəssamla təmaslarım olmuşdur.

O, qeyri-adi bir insan idi. Qeyri-adiliyini öz əsərləri ilə hamıya nümayiş etdiribdir. Rəssamı tanımayan adamlar da onun orijinallığını, novatorluğunu öz gözləri ilə görmüşlər. Bu gün bu salonda olanların bir çoxu bəlkə onu görməmiş və şəxsən tanış olmamışdır, amma əsərlərinə əsasən bunların hamısını hiss edirlər. O, bir insan kimi də əzmkar və fədakar, sənətini çox sevən və bütün həyatını öz sənətinə həsr edən adam idi. Bu insan heç vaxt şan-şöhrət, ad, mükafat dalınca getməmişdir. Belə şeylər onu heç vaxt maraqlandırmamışdır. Buna görə onun həyatı da çox sadə və təvazökar olmuşdur. Bəlkə də onun şəxsi həyatı, yaşayışı çox çətin keçmişdir, – mən bunları da bilirəm, – ancaq bununla bərabər, onun daxili aləmi, mənəviyyatı, yaratdığı əsərlər o qədər böyükdür ki, bunlar Səttar Bəhlulzadəni bizə böyük bir sima kimi tanıdıbdır və gələcəkdə də tanıtacaqdır.

Mən Səttar Bəhlulzadənin 85 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında sərəncam verərkən, bu qərarı, şübhəsiz ki, bir tərəfdən onun yaradıcılığına yüksək qiymət verilməsi üçün qəbul etdim və digər tərəfdən bu, bizim hamımızın, müstəqil Azərbaycan dövlətinin mədəniyyətimizə, incəsənətimizə, rəssamlarımıza və onların sənətinə olan hörmət və ehtiramının rəmzidir, təzahürüdür. Eyni zamanda biz bu yubileyi keçirərkən vəzifələrimizi də bilməliyik. Bu vəzifələr ondan ibarətdir ki, biz Səttar Bəhlulzadənin əsərlərinin hamısını toplamalıyıq, onların kataloqunu hazırlamalıyıq. Görkəmli sənətkarın adına bir rəssamlıq mərkəzi açmalıyıq, Səttar Bəhlulzadə muzeyi yaratmalıyıq. Doğrudur, onun yaşadığı yerdə ev muzeyi var. Bu, təbiidir və vaxtilə yaranıbdır. Biz onu qoruyub saxlamalıyıq. Ancaq mən muzey deyəndə Səttar Bəhlulzadənin əsərlərindən ibarət daimi muzeyin yaranmasını nəzərdə tuturam. Çünki rəssamın həm həyatı, həm də yaradıcılığı, əsərləri, mədəni və mənəvi irsi xalqımızın bu günü və gələcəyi üçün mənəviyyat mənbəyidir, məktəbidir. Xalqımızın estetik tərbiyəsini daha da gücləndirmək üçün Səttar Bəhlulzadənin əsərlərindən istifadə etməliyik. Ona görə də belə bir mərkəzin, belə bir muzeyin yaranması çox zəruridir.

İndi həyatımız nə qədər çətin, ağır olsa da, biz heç vaxt mədəniyyəti unutmamalıyıq. Mədəniyyət həmişə bizimlə bərabər olmalıdır, mədəniyyətə qayğı göstərməliyik, onu inkişaf etdirməliyik. Çünki bu çətin gün-

lər müvəqqətidir. Ancaq həyat daimidir. Mədəniyyət də, rəssamlıq da daimidir.

Buna görə də gələcək nəsillərin tərbiyəsi üçün, onları Səttar Bəhlulzadə həyatının nümunəsində tərbiyə etmək, onun sənətə bağlılığı, fədakarlığı, işgüzarlığı, təvazökarlığı nümunəsində böyütmək və eyni zamanda gələcək nəsilləri rəssamın yaratdığı əsərlərin mənəvi və fəlsəfi təsiri altında yetişdirmək üçün biz Cəttar Bəhlulzadə irsinə çox böyük diqqət yetirməliyik. Biz buna çox ehtiyatla yanaşmalıyıq, ona qayğı göstərməliyik və elə etməliyik ki, bu əsərlər toplansın, bizim böyük bir mədəniyyət mərkəzində olsun, indi və gələcəkdə Səttar Bəhlulzadənin yaradıcılığı təmsalında mədəniyyətimizi inkişaf etdirib irəli apara bilək.

Biz Səttar Bəhlulzadənin yubileyini qeyd edərkən bütün incəsənət xadimlərinə, rəssamlarımıza öz hörmət və ehtiramımızı göstəririk. Mən bu gün böyük iftixar hissi ilə deyə bilərəm ki, XX əsrdə Azərbaycan rəssamlıq məktəbi, Azərbaycan rəssamları dünya miqyasında görkəmli yer tutmuşlar. Bunu bütün dünya rəssamlarının işləri ilə tanış olan bir adam kimi, onlarla müqayisə edərək tam əsasla deyə bilərəm. Bəzən biz özümüz ətrafımızda olan inciləri qiymətləndirə bilmirik. Ancaq bu həqiqətdir ki, XX əsrdə, xüsusən 30-cu illərdən sonra Azərbaycanda gözəl, böyük, çoxsahəli və çoxşaxəli rəssamlıq məktəbi yaranıb, böyük rəssamlar yetişibdir.

Onlar Azərbaycan rəssamlıq məktəbini dünyaya tanıdıblar. Biz bununla fəxr edirik. Bütün rəssamlarımızın əsərlərinə qayğı ilə yanaşmalıyıq və gözəl əsərlər yaratmalarına şərait təmin etməliyik.

Altı ildir ki, müharibə içərisindəyik. Bu dövr Azərbaycanın həyatı üçün ağır, əzab-əziyyətli bir dövrdür. Eyni zamanda bu, sınaq, imtahan dövrüdür. Bu dövr mədəniyyətimizin bütün sahələrində, o cümlədən də rəssamlarımızın əsərlərində gərək öz əksini tapsın. Həmin əsərlər də indi yaradılmalıdır. Mənim xatirimdədir, 1990-cı il faciəsindən sonra rəssamlarımızda böyük bir coşqunluq əmələ gəlmişdi. Onlar çox böyük hissiyyətlə o günləri, o dövrü öz əsərlərində əks etdirirdilər. Mən o vaxt Moskvadan Bakıya gələndə bir sıra yeni əsərlər gördüm və çox sevindim.

Ancaq indi yaşadığımız dövr – Azərbaycanın öz müstəqilliyini əldə etməsi və onu müdafiə etməsi, torpaqlarını qorumaq uğrunda vuruşması, xalqımızın qanının tökülməsi, şəhidlər verməsi, bir milyondan artıq qaçqın və onların vəziyyəti – bunlar Azərbaycan tarixinin böyük bir səhifəsidir. Bu, gərək bütün mədəniyyət və incəsənət ustalarımızın əsərlərində

öz əksini tapsın. Mən arzu edərdim ki, rəssamlarımız da bu dövrü öz əsərlərində əks etdirləsinlər.

Güman edirəm ki, bugünkü yubiley toplantısı, Səttar Bəhlulzadənin yaradıcılığına, şəxsiyyətinə verilən qiymət rəssamlarımızı daha da ruhlandıracaq, onlar həm xalqımızın tarixi keçmişi, həm də bu günü və xüsusən son illər haqqında gözəl əsərlər yaradacaqlar.

Mən sizin hamınızı Səttar Bəhlulzadənin 85 illiyi, bu bayram münasibətilə təbrik edirəm. Bir daha demək istəyirəm ki, Səttar Bəhlulzadənin həyatı, yaradıcılığı, onun əsərləri bu günümüz və gələcəyimiz üçün mədəniyyət mənbəyidir. Biz fəxr edə bilərik ki, Azərbaycan xalqı, Azərbaycan torpağı, Bakı şəhəri, Əmircan torpağı belə böyük insan, böyük bir sima, dünya mədəniyyətində özünə layiq yer tutan Səttar Bəhlulzadə kimi insan yetiribdir.

Eşq olsun Azərbaycan mədəniyyətinə!

Sağ olun!

**S.BƏHLULZADƏNİN ƏSƏRLƏRİ
SƏRGİSİNİN FƏXRİ QONAQLAR
KİTABINA ÜRƏK SÖZLƏRİ**

“Azərbaycanın böyük rəssamı Səttar Bəhlulzadənin anadan olmasının 85-ci ildönümü ilə əlaqədar onun əsərlərinin sərgisinin açılması respublikamızın mədəni-ictimai həyatında əlamətdar bir hadisədir. Səttar Bəhlulzadə özünün orijinal, təkrarolunmaz yaradıcılığı, əsərləri ilə Azərbaycan xalqının mədəniyyətini zənginləşdirmiş, yüksəklərə qaldırmış, ona dünya şöhrəti qazandırmışdır. Onun əsərləri daima yaşayacaq, bu ağır günlərdə də, gələcəkdə də xalqımıza ilham verəcək, mənəviyyat mənbəyi olacaqdır. Səttar Bəhlulzadənin yaradıcılığına, mədəni irsinə, şəxsiyyətinə öz hörmət və ehtiramımı bildirirəm.

*Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti.
17 dekabr 1994-cü il”*

BÖYÜK AZƏRBAYCAN YAZIÇISI CƏLİL MƏMMƏDQULUZADƏNİN EV-MUZeyİNİN AÇILIŞ MƏRASİMİNDƏ ÇIXIŞ

28 dekabr 1994-cü il

Biz artıq 70-ci illərin əvvəllərində Bakıda, Azərbaycanda xalqımızın ayrı-ayrı böyük şəxsiyyətlərinin ev-muzeylərini yaratmağa başladıq və ilk belə muzey böyük bəstəkarımız Üzeyir Hacıbəyovun ev-muzeyi oldu. 76-cı ildə böyük şairimiz Səməd Vurğunun ev-muzeyi yarandı. Ondan sonra da belə muzeylərin yaradılması haqqında mən ciddi göstərişlər vermişdim. Çox arzu edirdim ki, bunlar tezliklə yaransın. Şübhəsiz ki, həmin muzeylərin yaranması üçün bu evlərdə yaşayan adamlar başqa yerlərə köçürülməli idi. Bu işləri biz o vaxt görürdük. O cümlədən burada da yaşayanlar var idi, onların köçürülməsi üçün mən o vaxtlar bu işlə şəxsən məşğul olurdum, göstəriş vermişdim ki, müəyyən mənzillər ayrıl-sın. Mənzillər verildi, adamlar köçürüldü. İndi siz deyirsiniz ki, 82-ci ilin əvvəlində artıq bura boşalmışdı. Binanı təmir etmək, bu ekspozisiyaları toplamaq üçün bəlkə 5-6 ay lazım idi, bir il lazım idi, iki il lazım idi. Ancaq üstündən 12 il keçdi...

Mən çox məmnun olardım ki, – çünki bu işi elə biz başlamışdıq və bu, şəxsən mənim özümün təşəbbüsüm olmuşdu. Buna mənim çox qay-ğım vardır, – çox məmnun olardım ki, bu muzey tezliklə açılardı. Mən Moskvada yaşayan vaxt əgər mənə xəbər gəlsəydi ki, bu muzey açılıb, çox sevinərdim. Sonra mən gəldim Azərbaycana, Naxçıvanda yaşayan vaxt bununla bir neçə dəfə maraqlandım. Düzdür, o vaxt imkanlarım yox idi. Ancaq sadəcə ordan-burdan soruşurdum ki, muzey açıldımı-açılma-dımı? Dedilər: yox, açılmadı. Nəhayət, Bakıya işə qayıdan kimi yenə də bu məsələ ilə maraqlandım və lazımı tədbirlər görmək barədə göstərişlər verdim.

İndi görürsünüz, açıldı ki. Yəni nə qədər çətinliklər də olsa, belə bir muzeyi açmaq çətin bir şey deyildir. Biz vaxtilə bir ilə, iki ilə böyük-böyük saraylar tikmişik, binalar tikmişik. Belə bir mənzili, yəni bu otaq-ları təmir edib, ekspozisiyaları bura yığmaq elə çətin iş deyildir. Burada təkcə Cəlil Məmmədquluzadənin şəxsiyyətinə yox, ümumiyyətlə mədə-

niyyətimizə, ədəbiyyatımıza olan münasibət özünü göstərir. Nə cür münasibət? Belə münasibət yaramaz. Çünki, bilirsiniz, hər bir belə mədəniyyət ocağının, muzeyin yaranması bir tərəfdən mədəniyyətimizi, mədəni irsimizi, tariximizi, keçmişimizi, köklərimizi təbliğ edir. İkinci tərəfdən də bu şəxslərin, bu şəxsiyyətlərin yaradıcılığını təbliğ edir və bunlar böyük tərbiyə ocağıdır, mədəniyyət ocağıdır.

Belə muzeyləri yaratmağın məqsədi sadəcə bir məqsəd deyil. Yəni yalnız bu şəxsiyyətin xatirəsinə ehtiram deyil. Şübhəsiz ki, bu da var. Amma bu, daha geniş bir anlayışdır. Ona görə də mənə belə gəlir ki, lazımı münasibət göstərilməlidir.

İndi olan olub, keçən keçib. Mən çox məmnunam, çox şadam ki, bu gün bu muzey açılır. Güman edirəm ki, bu muzey artıq fəaliyyət göstərəcəkdir. Xalqımızın, xüsusən gənc nəslin təlim-tərbiyəsində və mədəniyyətimizin inkişafında öz rolunu oynayacaqdır. Əminəm ki, muzeyin işçiləri, kollektiv kiçik də olsa, bu muzeydən səmərəli istifadə edəcəklər ki, əvvələn, Cəlil Məmmədquluzadənin yaradıcılığı təhlil olunsun, ikinci tərəfdən də mədəniyyətimiz təbliğ edilsin, insanlarda mədəniyyətin yüksəlməsi təmin olunsun.

Mən muzeyin açılması münasibətilə sizi təbrik edirəm. Hamınıza bu işdə uğurlar diləyirəm. Muzeyin gec də olsa yaranmasında, bu eksponatların toplanmasında, muzeyin açılmasının təmin olunmasında fəaliyyət göstərənlərin hamısına təşəkkür edirəm.

**CƏLİL MƏMMƏDQULUZADƏNİN
EV-MUZEYİNİN FƏXRİ QONAQLAR
KİTABINA ÜRƏK SÖZLƏRİ**

“Bu gün Azərbaycanın həyatında böyük bir hadisə baş verir. Azərbaycan xalqının böyük yazıçısı, maarifçisi, ictimai xadimi Cəlil Məmmədquluzadənin ev-muzeyi açılır. Bakı şəhərində yeni mədəniyyət ocağı, Mirzə Cəlil ocağı fəaliyyətə başlayır. Bu, C.Məmmədquluzadənin yaradıcılığına, onun ədəbi, mədəni irsinə, onun xalqımızın tarixində əvəzsiz xidmətlərinə verilən yüksək qiymətin rəmzidir. Şübhə yoxdur ki, muzey Mirzə Cəlil dühasının geniş təbliğinə faydalı xidmət edəcəkdir. Xalqımızın mənəvi saflaşmaq yolunda, müstəqillik yolunda mübarizəsinə kömək edəcəkdir.

Muzeyin açılmasını təbrik edirəm, muzeyi yarananlara təşəkkür edirəm, gələcək fəaliyyətlərində uğurlar diləyirəm. Əminəm ki, muzeyin ekspozisiyaları artacaq, muzey zənginləşəcək, xalqımıza daimi xidmət edəcək.

***Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti
28 dekabr 1994-cü il”.***

**BÖYÜK AZƏRBAYCAN YAZIÇISI CƏLİL
MƏMMƏDQULUZADƏNİN ANADAN
OLMASININ 125 İLLİYİNƏ HƏSR EDİLMİŞ
YUBİLEY GECƏSİNDƏ NİTQ**

*Respublika Sarayı
28 dekabr 1994-cü il*

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Cəlil Məmmədquluzadənin anadan olmasının 125 illiyinə həsr olunmuş, respublikamızda son aylarda həyata keçirilən tədbirlər və bugünkü mərasim böyük yazıçımızın şəxsiyyətinə, onun yaradıcılığına, ədəbi və mənəvi irsinə verilən yüksək qiymətin təzahürüdür. Eyni zamanda bu, dövlətin, ictimaiyyətin, xalqımızın mədəniyyətə, ədəbiyyata, mədəniyyətə göstərdiyi münasibətdir. Cəlil Məmmədquluzadə Azərbaycan tarixində görkəmli yer tutmuş dahi bir insan, yazıçı, publisist, filosof, mütəfəkkir, xalqımızın mədəniyyətini çox zənginləşdirmiş bir şəxsiyyətdir. O, ədəbiyyatımızın, mədəniyyətimizin klassikidir. Eyni zamanda o, bizim müasirimizdir, o, bu gün də bizimlədir, bizim sıralarımızdadır. Bizimlə bərabər Azərbaycanın müstəqilliyinə sevinir və bizimlə bərabər Azərbaycan Respublikasının daim müstəqil dövlət olması uğrunda öz yaradıcılığı ilə, qoyduğu mənəvi irslə çalışmaqdadır.

Əsrimizin əvvəlində fəaliyyətə başlayan Cəlil Məmmədquluzadə bu gün, əsrimizin sonunda bizim üçün mənəviyyət mənbəyidir, mənəvi dayaqdır. O bizə ilham verir, bizə güc verir, sürətlə irəli getməkdə, xalqımızı bugünkü vəziyyətdən çıxarmaqda bizə kömək edir.

Bizim xalqımız və dünya ictimaiyyəti Cəlil Məmmədquluzadəni böyük yazıçı, ədib, mütəfəkkir insan kimi tanıyır. Burada çıxış edən hörmətli yazıçımız Anar, hörmətli alimimiz Bəkir Nəbiyev onun yaradıcılığı haqqında ətraflı danışdılar. Doğrudur, Cəlil Məmmədquluzadə yaradıcılığı elə bir dəryadır ki, o dəryanın dibinə gedib çatmaq, hamısını əhatə etmək mümkün deyildir. Güman edirəm ki, hələ bir neçə nəsil Azərbaycan tarixçisi, ədəbiyyatşünası, siyasətşünası, alimi Cəlil Məmmədquluzadə xəzinəsini, yaradıcılığını araşdıracaq, onu tədqiq edərək yeni-yeni kəşflər edəcəkdir. Cəlil Məmmədquluzadə yaradıcılığı Azərbaycanın

mənəviyyatını, mədəniyyətini, ədəbiyyatını dünyaya nümayiş etdirən və xalqımızın nəyə qadir olduğunu göstərən böyük bir sərvətdir.

Cəlil Məmmədquluzadə öz yaradıcılığı ilə, əsərləri ilə, publisistikası ilə, böyük mətbuatçılıq fəaliyyəti ilə Azərbaycan xalqının milli oyanışında, milli dirçəlişində əvəzsiz rol oynamışdır. Xalqımızın milli şüurunun formalaşmasında məhz “Molla Nəsrəddin” jurnalının və Mirzə Cəlil fəaliyyətinin rolu misilsizdir. “Molla Nəsrəddin” jurnalı dünyada məşhurdur. O vaxtlar rabitənin çox zəif olduğuna baxmayaraq, “Molla Nəsrəddin” jurnalı dünyanın bir çox ölkələrində yayılırdı, hörmətlə qarşılanırdı, oxunurdu və hər yerdə öz təsirini göstərirdi. Azərbaycanın həyatında “Molla Nəsrəddin” jurnalının xüsusi yeri var. O vaxtın şəraitinə uyğun olaraq Cəlil Məmmədquluzadə “Molla Nəsrəddin” jurnalını xalqın əksər təbəqələri üçün oxuna bilən, anlaşılqı səviyyədə nəşr edirdi. Təsədüfi deyildir ki, tanınmış rəssamlar Şmerlinqin, Rotterin, Azərbaycanın böyük rəssamı Əzim Əzimzadənin və başqalarının istedadından istifadə edərək demək olar ki, yazılarla bərabər həcmdə şəkillər, karikaturalar da verilirdi. Mən bunu belə anlayıram ki, o vaxt xalqımızın əksəriyyəti savadsız olduğuna görə, çoxunun oxumaq imkanı olmadığına görə karikaturalar və şəkillər savadsız adamlara da çox təsir bağışlayırdı, sözləri oxumadan da fikirləri çatdırıb bildirirdi. Jurnal Azərbaycan dilində nəşr olunduğundan o vaxt onu oxuyanların vasitəsilə xalq arasında geniş yayılırdı və çox güclü təsir göstərirdi.

“Molla Nəsrəddin” jurnalını yaradan Cəlil Məmmədquluzadə oldu. Əvvəl Tiflisdə, sonra Təbrizdə, daha sonra Bakıda nəşr edilən bu jurnal təəssüflər olsun ki, Mirzə Cəlil dünyasını dəyişəndən sonra öz fəaliyyətini dayandırdı. Doğrudur, sonrakı dövrlərdə və xüsusən 50-ci illərdə Azərbaycanda “Molla Nəsrəddin” məktəbini davam etdirməyə çalışdıq. Ancaq bu gün etiraf etməliyəm ki, buna nail ola bilmədik. “Kirpi” jurnalı onun davamçısı olmalı idi. Bu gün “Kirpi” jurnalının həyatımızda oynadığı rola lazımi qiymət verərək, eyni zamanda qeyd etmək istəyirəm ki, o heç də “Molla Nəsrəddin” jurnalının səviyyəsinə çata bilmədi, onun tam davamçısı ola bilmədi, cəmiyyətimizdə onun yerini tuta bilmədi. Ancaq buna o illərdə də ehtiyac çox idi, bu gün də ehtiyac çoxdur və bugünkü şəraitimizdə biz yenə də “Molla Nəsrəddin” jurnalına çox möhtacıq.

Cəlil Məmmədquluzadə dühası “Molla Nəsrəddin” jurnalında öz əksini tapdı. “Molla Nəsrəddin”, onun vasitəsilə Cəlil Məmmədquluzadə və jurnalın işinə cəlb olunmuş Azərbaycanın başqa mütəfəkkir adamları

xalqımızın milli şüurunun formalaşmasında, milli ruhunun yüksəldilməsində, milli oyanışında böyük rol oynadılar.

Ona görə də biz Cəlil Məmmədquluzadəyə sadəcə bir ədəbiyyatçı kimi, yazıçı kimi, publisist kimi yox, eyni zamanda böyük ictimai xadim kimi, böyük siyasətçi kimi yanaşmalıyıq. C.Məmmədquluzadə öz yaradıcılığı ilə Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatının inkişafında, milli ruhun yüksəlməsində böyük rol oynamışdır. Bu, təkcə ədəbiyyat deyil, təkcə mədəniyyət deyil, bu, siyasətdə böyük xidmətdir, ictimai həyatımızda böyük xidmətdir.

Mirzə Cəlilin yaradıcılığı haqqında çox danışmaq olar və mən bu gün burada çıxış edərkən qarşıma həmin məqsədi qoymamışam. Sadəcə olaraq bir neçə məqama toxunmaq istəyirəm. Onlardan biri də ədibin əsərlərində, bir də təkrar edirəm, xalqımızın milli ruhunun yüksəldilməsi, xalqımızın milli ideologiyasının yaranması, formalaşmasıdır. Bu sahədə Mirzə Cəlilin gördüyü işlər, bizə bəxş etdiyi töhfələr və qoyub getdiyi irs böyük xəzinədir, bu xidmətlər əvəzsizdir.

Biz indi əsrin sonuna doğru addımlayarkən müstəqil dövlət kimi öz milli ideologiyamız haqqında düşünməliyik. Milli ideologiyamız, şübhəsiz ki, tarixi keçmişimizlə, millətimizin adət-ənənələri ilə, xüsusiyyətləri ilə, xalqımızın, dövlətimizin bu günü və gələcəyi ilə bağlı olmalıdır. Bu baxımdan, Cəlil Məmmədquluzadənin yaradıcılığında Azərbaycanın bütün milli xüsusiyyətlərini, eyni zamanda ümumbəşəri dəyərləri əks etdirən fikirlər bizim milli ideologiyanın əsasıdır və həmin ideologiyanın yaranması üçün böyük bir vasitədir, böyük bir sərvətdir. O dövrdə həm milliliyə bağlı olmaq, həm də dünyəvi, ümumbəşəri dəyərləri qiymətləndirmək, onları öz yaradıcılığında əks etdirmək və xalqımızın ümumi səviyyəsini qaldırmaq cəhdləri böyük vətəndaşlıq cəsarəti idi, böyük xidmətdir və bunu biz daim qiymətləndirməliyik. Ona görə də Cəlil Məmmədquluzadənin yaradıcılığı, əsərləri bu gün bizim milli ideologiyanın formalaşmasına, yaranmasına və onun konsepsiyasının elmi şəkildə hazırlanmasına çox kömək edə bilər və çox kömək edəcəkdir.

Cəlil Məmmədquluzadənin fəaliyyətində ən dəyərli cəhətlərdən biri də Azərbaycan xalqının dilinin inkişafı üçün göstərdiyi xidmətlərdir. Onun daim işlətdiyi “Vətən, Vətən, Vətən! Millət, millət, millət! Dil, dil, dil!” sözləri xalqımızın, millətimizin fikirlərini, arzularını ifadə edir. Ədibin ana dilinə – Azərbaycan dilinə böyük diqqəti, ana dilini təbliğ etməsi, insanların hamısını ana dilini bilməyə dəvət etməsi və ana dilinin, Azərbaycan dilinin hər yerdə hökm sürməsinə dair fikirləri, yazıları o vaxt

üçün çox vacib idi, bu gün üçün də çox aktualdır. “Anamın kitabı” əsəri Azərbaycan üçün çox dahiyənə bir əsərdir. Çünki bizim xalqımız, respublikamız Şərqi və Qərbi, Şimalın və Cənubun qovuşuğundadır. Əsrlər boyu ayrı-ayrı istiqamətlərdən xalqımıza təsirlər olmuşdur. Mədəniyyətimizin və elmimizin inkişafına da bu təsirlər olmuşdur. Ancaq xalqımızın dahi simaları Azərbaycan dilini daim yaşadıb, Azərbaycanın milliliyini yaşadıb, milli şüuru yaşadıb, milli məfkurəni yaşadıblar. Lakin elə zamanlar, elə dövrlər də olub ki, bəzən başqa ölkələrdə təhsil almış adamlar o ölkələrin dilini, adət-ənənəsini qəbul edərək öz dilini, öz adət-ənənəsini, milliliyini itirməyə uğramışlar. Bu gün də bu, var. Bu hallarla biz yaxın keçmişdə də çox qarşılaşmışıq və demək olar ki, son 20-25 ildə Azərbaycan dilinin Azərbaycanda hakim olması, sadəcə, formal surətdə dövlət dili elan olunması yox, hər yerdə tətbiq edilməsi, inkişaf etməsi böyük səylərin nəticəsidir və bu, çox vaxt güclü müqavimətlərlə rastlaşmışdır.

Bax, bunların hamısı əsrin əvvəlində də var idi. O vaxt savadlı adamlar az idi, hər bir ölkədə təhsil almış adam həmin ölkənin dilini, adət-ənənəsini təbliğ edirdi, başqa bir ölkədə təhsil almış adam onun dilini təbliğ edirdi. Öz dilimiz, öz adət-ənənələrimiz, öz milliliyimiz bəzən itib gedirdi. Cəlil Məmmədquluzadənin böyüklüyü həm şəxsi həyatında, həm fəaliyyətində, həm də yaradıcılığında ondan ibarətdir ki, o, ilk təhsilini Naxçıvanda molla məktəbində aldıqdan sonra rus dilində Qori seminariyasını bitirib, sonra Sankt-Peterburqda təhsil almışdır. O, rus dilini mükəmməl bilib, Avropa mədəniyyətini çox dərindən öyrənib, ümumbəşəri dəyərləri dərk edib, onları öz milliliyi ilə, öz ana dili ilə, öz milli kökləri ilə birləşdirərək Mirzə Cəlil olubdur, Cəlil Məmmədquluzadə olubdur. O, “Molla Nəsrəddin” kimi dahiyənə bir məktəb yaradıbdır və bizə böyük mənəvi irs qoyub gedibdir. Mirzə Cəlilin bu xidmətləri bizim üçün, dediyim kimi, bu gün də çox qiymətlidir. Biz bundan çox güclü istifadə etməliyik. Çünki hələ “Anamın kitabı”nda yazılan, təsvir olunan meyllər bu gün də cəmiyyətimizdə özünü büruzə verir.

“Ölülər” əsəri haqqında. Mən tam cəsarətlə deyə bilərəm ki, dünya ədəbiyyatında buna bərabər, buna bənzər ikinci əsər tapmaq mümkün deyildir. Bu əsər Cəlil Məmmədquluzadənin həm nə qədər böyük filosof, psixoloq olduğunu göstərir, həm də onun yalnız özünəməxsus yaradıcılığını, özünəməxsus fitri istedadını əks etdirir. “Ölülər” əsəri ölməz əsərdir. O, yazıldığı vaxt da lazım idi, o bizə bu gün də lazımdır. “Ölülər” əsərindən uzun müddət din əleyhinə təbliğatda istifadə edilib və çox hallarda o, din əleyhinə yazılan bir əsər kimi qəbul olunubdur. Təəssüf ki, o

dövrdə bəlkə bu belə idi. Çünki bizim həyatımızda ateist tərbiyəsi hökm sürürdü, din inkar olunurdu və bu əsər bəlkə də bu baxımdan, həmin istiqamətdə xidmət göstərirdi. Ancaq Mirzə Cəlil bu əsəri yaradarkən heç də dinə müxalif çıxmayıbdır, əksinə, bu əsərlə islam dininin xalqımız üçün nə qədər böyük mənəvi dəyər olduğunu sübut etməyə çalışıbdır. Eyni zamanda o, dini təhrif edənləri, dindən istifadə edib fırıldaqçılıqla məşğul olanları ifşa edib, tənqid atəşinə tutubdur.

Biz indi öz dinimizə qayıtmışıq. Din mənəvi mənbələrimizdən biridir. İslam dininin, Qurani–Kərimin Azərbaycan xalqı üçün açdığı yol davam edəcək və biz get-gedə dinimizin hər yerdə özünə layiq yer tutmasına imkan yaradacağıq. Ancaq biz Cəlil Məmmədquluzadənin “Ölülər” əsərindən bu gün də bəhrələnməliyik. Çünki bu gün də dini təhrif edənlər, dindən öz məqsədləri üçün istifadə edənlər, dindən istifadə edərək xalqımızı cəhalətə uğratmağa çalışanlar az deyil. Mirzə Cəlil isə belələri ilə o vaxt mübarizə aparıbdır və “Ölülər” əsəri ilə bizə bu vəsiyyəti edibdir. Biz də onun vəsiyyətini yerinə yetirməliyik.

Mənim fikrimcə, “Ölülər” əsərinin ikinci mühüm cəhəti ondan ibarətdir ki, orada təkcə dindən istifadə edib fırıldaqla məşğul olan adamlar ifşa edilmir, həm də insanların mənəviyyatının nə qədər əhəmiyyətli olduğu açıq-aşkar göstərilir.

Təəssüf ki, mənəviyyatda çatışmazlıq, mənəviyyatda gerilik bizi bu gün də sıxır. Mənəviyyatımızda ayrı-ayrı şəxslərin, ayrı-ayrı qrupların mənfi hərəkətləri cəmiyyətimizi, xalqımızı incidir. Biz “Ölülər” əsərindən dərs götürməliyik. Xatirinizdədirsə, elan olunandan sonra ki, şeyx Nəsrullah ölüləri dirildəcəkdir, nə qədər adam onun gəlişini böyük maraqla gözləyirdi. Biri atasını, biri qardaşını, biri arvadını diriltmək istəyirdi. Cəlil Məmmədquluzadə o adamların mənəviyyatca nə qədər kasıb olduqlarını sübut etmək üçün kefli İsgəndərin dili ilə onları ifşa edir. Kefli İsgəndər deyir: sən qardaşını diriltmək istəyirsən, qardaşın gəlib görəcək ki, sən onun arvadını almısan, uşaqlarına da pis baxırsan, özünü nə cür hiss edəcəksən? O birisinə deyir sən atanı diriltmək istəyirsən. Atan gəlib görəcək ki, sən onun vəsiyyətlərini yerinə yetirməmişən. Sən özünü nə cür hiss eləyəcəksən? “Ölülər” əsəri ilə tanış olanlar bu dialoqları yaxşı bilirlər. Ondan sonra adamların hamısı şeyx Nəsrullahın xidmətindən imtina etməyə çalışır və ölülərini diriltmək istəmir, fikirlərini dəyişirlər. Nə üçün? Günahlarına görə. Nə üçün? Mənəvi şikəstliklərinə görə.

Bu mənəvi şikəstlik bizim cəmiyyətdə indi də var. İndi də qardaşına, dostuna, yoldaşına xəyanət edənlər, indi də millətinə, xalqına xəyanət

edən adamlar var. Bunlar çoxdur, bəlkə o vaxtkından daha çoxdur. Ona görə də “Ölülər” əsərinin bu cəhəti bizim üçün çox əhəmiyyətlidir və o, böyük bir fəlsəfi əsər kimi bizə bu gün də lazımdır.

Cəlil Məmmədquluzadə tariximizə böyük bir demokrat kimi daxil olubdur. O öz yaradıcılığı ilə Azərbaycanın müstəqilliyi üçün çalışırdı, xalqımızı oyatmağa çalışaraq, milli şüuru formalaşdıraraq, milli oyanışı gücləndirərək xalqı milli azadlığı uğrunda mübarizəyə dəvət edirdi, xalqımızın müstəqil olması üçün yol açdı və bu yolu da yalnız və yalnız demokratik prinsiplər əsasında görürdü. Təsəffü deyil ki, onun yazılarında cümhuriyyət anlayışı bu gün bizim quracağımız demokratik hüquqi dövlət prinsipləri ilə səsləşir. Mən onu oxuyanda fikirləşdim ki, bunlar bu günümü yazılıb. Yox, bunları Cəlil Məmmədquluzadə o zaman yazıbdir ki, o vaxtlar o yazırdı ki, “cümhuriyyət elə bir hökumətə deyirlər ki, orada məmləkətin idarəsi camaatın, xalqın öz öhdəsində və ixtiyarındadır və vicdan azadlığı, yığıncaq azadlığı, birlik azadlığı, söz azadlığı, mətbuat azadlığı, siyasi firqələr düzəltmək azadlığı, şəxsiyyət azadlığı, qanun qarşısında bərabərlik, seçki üsulunda həmrəylik, bərabərlik və müstəqillik, gizli səsvermə prinsipləri cümhuriyyət quruluşunda əsas olmalıdır”.

Biz bu gün bu prinsiplər əsasında demokratik hüquqi dövlət yaratmaq istəyirik, demokratik hüquqi cəmiyyət yaratmaq istəyirik. Cəlil Məmmədquluzadə böyük demokrat olubdur, Azərbaycanın dövlətçiliyi üçün səylər göstəribdir. Bizə böyük miras, irs qoyub gedibdir. Bunların hamısını biz yüksək qiymətləndirməliyik. Bax, bunlara görə də Cəlil Məmmədquluzadə daim bizimlədir.

Cəlil Məmmədquluzadədən, onun yaradıcılığından biz daha faydalı istifadə etməliyik. Doğrudur, Cəlil Məmmədquluzadənin yaradıcılığının tədqiqinə həsr olunan çox əsərlər yaranıbdir. Onlar haqqında bu gün deyildi. Hesab edirəm ki, bunlar yetərli deyil və hesab edirəm ki, Cəlil Məmmədquluzadənin yaradıcılığı, onun əsərləri haqqında elmi əsərlər, fundamental monoqrafiyalar yaratmaqla yanaşı, onun yaradıcılığını, əsərlərini populyar şəkildə geniş kütlələrə, camaata, xalqa çatdırmaq lazımdır. Bugünkü nəsl, gənc nəsl onunla yaxından tanış etmək lazımdır. Bizim bu gənc nəslimiz, indi yeni dövlətimizi, yeni cəmiyyətimizi formalaşdıran nəslimiz Cəlil Məmmədquluzadənin əsərləri ilə, yaradıcılığı ilə nə qədər yaxından tanış olsa, o qədər bizim dövlətçilik işimiz asan gedər.

Burada deyildi ki, “Molla Nəsrəddin” jurnalının faksimilesi on iki cilddən ibarətdir. Təəssüf ki, on il bundan öncə onun cəmi bir cildi

buraxılıbdır, indiyə qədər qalanları çap edilməyib. Etiraf etmək lazımdır ki, 10 il bundan qabaq bunun hamısını bir ildə buraxmaq olardı. Beş il bundan qabaq da bunu buraxmaq asan olardı. Amma indi bunlar çətinləşibdir. Buna baxmayaraq, biz bunu etməliyik və geniş yaymalıyıq ki, xalqımız Mirzə Cəlil dühasından bəhrələnərək mənəviyyatca daha da saf olsun, mənəvi dəyərlərimiz daha da möhkəmlənsin.

Cəlil Məmmədquluzadənin xidmətləri yüksək qiymətləndirilib, onun adı əbədləşdirilib. Bu gün biz onun ev-muzeyini açdıq. Mən çox təəssüf edirəm ki, 1978-ci ildə bu barədə qəbul olunmuş qərar ancaq indi yerinə yetirildi. Doğrudur, muzeyin yaradılması üçün o vaxtlar orada yaşayan adamlara başqa yerdə mənzil vermək lazım idi. Biz bunu etdik və muzey yaranan yer, Mirzə Cəlilin yaşadığı mənzil 1981-ci ilin sonunda artıq boş idi.

On iki il vaxt tələb olunub ki, orada o muzey yaransın. Mən buna təəssüf edirəm. Amma eyni zamanda, mən sizə açıq deyim, özümü xoşbəxt hesab edirəm ki, Mirzə Cəlilin ev-muzeyinin yaranması sahəsində vaxtilə qəbul etdiyim qərarın indi həyata keçirilməsində də iştirak etmək mənə nəsis oldu.

Naxçıvanda Cəlil Məmmədquluzadənin çox gözəl, dəyərli bir abidəsi qoyulubdur. Heykəltəraş Mirqasimov Cəlil Məmmədquluzadəyə layiq böyük bir sənət əsəri yaradıbdır. Ancaq güman edirəm ki, Cəlil Məmmədquluzadə kimi böyük bir şəxsiyyətin heykəli Azərbaycanın paytaxtı Bakı şəhərində də olmalıdır. Biz bu barədə düşünməli və qərar qəbul etməliyik. Burada Anar Cəlil Məmmədquluzadənin həyatının son illəri haqqında məlumat verdi, dedi ki, bu böyük insan nə qədər əzab-əziyyət içində yaşayıbdır və təəssüf ki, o vaxt cəmiyyət ona layiqincə qayğı göstərməyibdir. Bunu eşidərkən, bunu oxuyarkən dəhşətə gəlirsən, inciyirsən və bəzən də anlamırsan ki, nə cür ola bilərdi ki, Cəlil Məmmədquluzadə kimi bir şəxsiyyət elə ağır şəraitdə yaşasın və elə bir əzab-əziyyət içərisində dünyasını tərk etsin. Ancaq bunlar həqiqətdir. Bunlar Cəlil Məmmədquluzadənin parlaq yaradıcılığı ilə, dahiliyi ilə yan-yana, bizim tarixi keçmişimizin əzab-əziyyətidir, ağrı-acısıdır. Biz bunları dadmışıq, görmüşük, keçmişik və güman edirəm ki, bunlar bizim həyatımızda daha heç vaxt təkrar olunmamalıdır.

Ona görə də ədəbiyyata, elmə, mədəniyyətə qayğı, diqqət həmişə olmalıdır. İndi iqtisadiyyatımızda vəziyyət ağırdır, müharibə şəraitindəyik, çətin yaşayırıq və məlumdur ki, əhalimizin böyük hissəsi ağır maddi vəziyyətdədir. O cümlədən ziyalılarımızın – alimlərimizin, yazıçılarımi-

zın, mədəniyyət işçilərimizin çox hissəsi ağır maddi şəraitdə yaşayır. Bunlar keçid dövrünün gerçəkliyidir. Mən bunları ürək ağrısı ilə deyirəm. Belə olmamalıdır. Yaradıcı adamlar, ziyalılar, mədəniyyətimizi, elmimizi yaradanlar, inkişaf etdirənlər daim cəmiyyətin və dövlətin qayğısı ilə əhatə olunmalıdırlar. Əmin edirəm ki, biz bundan sonra da əlimizdən gələni edəcəyik və çalışacağıq ki, əhalinin bu təbəqəsinə, bu ağır dövrdə imkan dairəsində müəyyən yardımlar olunsun.

Ancaq eyni zamanda gərək bu gün bizim yaradıcı adamlarımız, alimlərimiz, yazıçılarımız, mədəniyyət xadimlərimiz Cəlil Məmmədquluzadənin həyatını təhlil edərək özləri üçün müəyyən etsinlər ki, əgər Cəlil Məmmədquluzadə kimi adam belə ağır əzab-əziyyətə dözübsə, öz iradəsindən, öz məsləkindən dönməyibsə, demək, bu, böyük bir məktəbdir, böyük bir təcrübədir, böyük bir yoldur. Mən istəməzdim ki, bu gün mədəniyyət xadimlərimiz belə ağır vəziyyətə düşsünlər. Əgər həyat kimisə belə ağır, əziyyətli vəziyyətə salıbsa, biz onlara kömək əli uzatmalıyıq, eyni zamanda mədəniyyət xadimlərimiz, alimlərimiz, ziyalılarımız bu əzab-əziyyətli dövrü cəsarətlə keçib getməlidirlər. Biz bərabər keçib getməliyik. Mən əminəm ki, bizim ziyalılarımız belə düşünürlər və Cəlil Məmmədquluzadənin həyatı onlar üçün böyük təcrübə mənbəyidir, məktəbdir.

Güman edirəm ki, bu gün keçirdiyimiz mərasim dövlətin, ictimaiyyətin mədəniyyətimizə, elmimizə, mədəniyyətimizə göstərdiyi qayğıdır, münasibətdir və əmin ola bilərsiniz ki, bu münasibət daim olacaqdır. Ümidvaram ki, xalqımız dövlətin mədəniyyətə bu münasibətini görərkən bundan sonra mədəniyyətə daha da qayğı göstərəcək, mədəniyyətimizin daha da inkişaf etməsi üçün tədbirlər görəcəkdir.

Mən bu gün Mirzə Cəlil dühasının bayramı münasibətilə sizi və bütün Azərbaycan xalqını təbrik edirəm və əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, Mirzə Cəlil yaradıcılığı bu günümüze və gələcək həyatımıza parlaq işıq saçaqaqdır, yollar açacaqdır və müstəqil Azərbaycanın gələcəyə uğurla getməsinə kömək edəcəkdir.

“QANLI YANVAR” RƏSSAMLIQ SƏRGİSİNİN AÇILIŞINDA ÇIXIŞ

*R. Mustafayev adına
Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi
18 yanvar 1995-ci il*

Hörmətli xanımlar və cənablar, bacılar və qardaşlar, soydaşlarımız! 1990-cı ilin 20 yanvarı Azərbaycan xalqının tarixinin ən faciəli, qara səhifəsi, həm də qəhrəmanlıq, rəşadət səhifəsidir. O dəhşətli günlərdən beş il keçir. İndi biz bu hadisələrin beşinci ildönümünü qeyd edirik. Bununla əlaqədar respublikamızda tədbirlər keçirilir, o günlər bir daha yad olunur, həmin günlərin, o dövrün məzmunu, mənası bir daha təhlil edilir, dərk olunur. Güman edirəm ki, biz o günlərdən nə qədər çox uzaqlaşsaq, həmin günlərin Azərbaycan xalqının tarixində necə mühüm yer tutduğunu bir o qədər dərk edəcəyik və bəlkə də gələcək nəsillər buna daha doğru, daha düzgün qiymət verəcəklər.

Ancaq bir şey həqiqətdir ki, 1990-cı ilin 20 yanvarı Azərbaycan xalqının həyatında dönüş mərhələsi, dönüş nöqtəsi olmuşdur. Biz 20 Yanvar hadisələrinə indiyə qədər bir faciə kimi qiymət veririk. Həmin gün tariximizə qara gün kimi daxil olmuşdur. Şübhəsiz ki, bunda həqiqət var. Ancaq faciə hansısa səbəbdən baş verir, beləcə durduğu yerdə baş vermir, – bu, ola bilər, təbii fəlakət olsun. Amma cəmiyyətdə baş verən faciənin, şübhəsiz ki, səbəbi olur. Ona görə də bu hadisələrə geniş mənada yanaşmaq lazımdır. Getdikcə biz bu hadisələrin daha geniş mənasını dərk edirik.

Bildiyiniz kimi, 1990-cı ilin 20 yanvarından sonra respublikamızda siyasi proseslər Azərbaycan xalqının, ölkəmizin tam müdafiəsi istiqamətində getməmişdir. Elə buna görədir ki, 20 Yanvar hadisələrinə sonrakı illərdə doğru-düzgün, həqiqi siyasi qiymət verilməmişdir. Doğrudur, yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Azərbaycan xalqında bir təlatüm, coşqunluq, həyəcan əmələ gətirdi, elə bil vulkan püskürdü. İnsanların qəlbində güclü hissiyyat oyandı. Məhz bunlara görə yanvarın 22-də Azərbaycan Respublikasının o vaxtkı rəhbərlərinin iradəsinə zidd olaraq ölkəmizin qeyrətli adamları, deputatları, ziyalıları Azərbaycan Ali

Sovetinin fəvqəladə sessiyasını topladılar. Ağır şəraitdə, böyük təzyiqlər, qorxu altında, böyük təhlükə qarşısında bu məsələ müzakirə olundu. Mən hesab edirəm ki, həmin gecə, elə bir ağır şəraitdə layiqli qərar qəbul edildi. Bu gün xüsusi qeyd etmək lazımdır ki, həmin sessiyanın da aparıcı qüvvəsi bizim ziyalılar, Vətənə, torpağa bağlı adamlarımız idi. Təsadüfi deyil ki, Ali Sovetin sessiyasını Azərbaycanın xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə idarə edirdi. Ali Sovetin rəhbərliyi kənarda qalmışdı, onlardan bir neçəsi salonda idi, ancaq sessiyanı Bəxtiyar Vahabzadə və səhv etmirəmsə, İsmayıl Şıxlı aparırdılar. Bu işə onlar ikisi rəhbərlik edirdi. Ağır, çox ziddiyyətli bir şəraitdə – sovet ordusunun Azərbaycandakı hökmranlığı şəraitində, Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının Azərbaycana təzyiq göstərdiyi bir vaxtda gecə belə qərar qəbul olundu. Bu, doğrudan da yüksək qiymətə layiqdir.

Ancaq bundan sonra nə oldu? Təəssüf ki, o vaxt Azərbaycanı idarə edən, xalqın etimad göstərdiyi və xalqa xidmət etməli olan adamlar – əgər xalq etimad göstərməsəydi, onlar belə yüksək vəzifə tuta bilməzdilər – get-gedə bu məsələni ört-basdır etməyə çalışdılar. Ona görə də bu məsələ dörd il lazımı səviyyədə müzakirə olunmadı, həqiqi, geniş hüquqi-siyasi qiyməti verilmədi. Günahkarlar kənarda qaldılar, öz şəxsi məqsədləri, mənafeləri üçün, xalqın tarixi faciəsini ört-basdır etməyə çalışdılar.

Mən buraya – salona girərkən birinci tabloya baxdım, gərək ki, Kamil Nəcəfzadənin əsəridir. Fikrimcə bu, çox dəyərli əsərdir. Tablodə Şeyxülislamın da surəti var. Təsadüfi deyil ki, bu gün Şeyxülislamın nə üçün burada olmadığını soruşdum. Dedilər ki, xəstədir, ona görə gələ bilməmişdir.

...Mən o vaxt Moskvada yaşayırdım, bunu bilirsiniz. Televiziya vasitəsilə bir neçə kadrlara baxa bilmişdim. Çox ağır şəraitdə yaşayır, həyəcan keçirirdim. Bizim Dağüstü parkda, Çəmbərəkənddə şəhidləri dəfn edirdilər. Mən hesab edirəm ki, Azərbaycan Respublikasının tarixində belə izdihamlı dəfn mərasimi olmamışdır. Siz o zaman burada idiniz, yəqin ki, iştirak etmisiniz, bunu məndən yaxşı bilirsiniz. Mən televiziya kadrlarından aldığım təəssüratı deyirəm, – o qədər izdihamlı dəfn olmamışdı. Bütün xalq matəm içində idi, şəhidləri dəfn edirdi, oraya getmək, yaxın düşmək mümkün deyildi.

Mən yanvarın 21-də Moskvada azərbaycanlıların toplaşdığı mitinqdə çıxış etdim, sonra böyük bir mətbuat konfransında çıxış etdim. Moskvada keçirilən tədbirlərdə bu hadisələrə öz münasibətimi, hiddətimi bildirdim, öz qiymətimi verdim, Azərbaycan xalqına qarşı təcavüz

haqqında sözlərimi açıq, çəkinmədən dedim və dərhal Azərbaycana başsağlığı teleqramı göndərdim. Onun məzmununu mənim yanımda telefonla Bakıya çatdırdılar. Şübhəsiz ki, o vaxt burada rəhbərlik hələ məlum deyildi, ancaq müəyyən adamlar vardı və mən teleqramı onların ünvanına göndərərək çox xahiş etdim ki, mənim başsağlığımı matəm mərasimində oxusunlar. Sonra maraqlanıb öyrəndim ki, teleqramı heç yaxına da qoymamışlar. Bunun o qədər də əhəmiyyəti yoxdur. Ancaq mən izləyirdim, gördüm ki, xalq, həm də təkcə Bakı əhalisi deyil, Azərbaycanın başqa şəhərlərindən, rayonlarından, məntəqələrindən axışıb gəlmiş adamlar da xalqımıza qarşı törədilmiş 20 Yanvar faciəsinin, təcavüzün qurbanlarını nə qədər ehtiramla, onların ruhunu əziz tutaraq dəfn edirdilər.

Bu dəfn mərasimində Azərbaycanın rəhbərləri də olmalı idi. Mən bununla çox maraqlandım, öyrəndim ki, olmayıblar. İştirakçılar arasında Şeyxülislam, başqa din xadimləri, ziyalılarımızın əksəriyyəti, adi adamlar var idi. Axı, bu təcavüz Azərbaycan xalqına qarşı edilmişdi. Həlak olanlar Azərbaycanın milli azadlığı uğrunda qurban getmişdilər. Ancaq respublikanın rəhbərləri həmin dəfn mərasimində olmadılar. Bəziləri indi deyirlər ki, gəldilər, keçdilər, amma onlar matəm mərasiminin başında durmalı idilər, əvvəldən axıradək orada olmalı idilər. Əgər onlar xalqın rəhbərləri idilərsə, xalqa başçılıq edirdilərsə, gərək gəlib orada duraydılar. Bu da təsadüfi deyil, çünki yəqin mənəvi hüquqları yox imiş, onlarla xalq arasında böyük bir uçurum var idi. Mən belə hesab edirəm ki, bu səbəbə görə həmin hadisənin üstündən dörd il keçəndən sonra da onu ört-basdır etməyə çalışmışlar. Bunu ancaq öz şəxsi məqsədləri naminə etmişlər.

Bildiyiniz kimi, 1994-cü il yanvarın 5-də bu hadisə ilə əlaqədar mən fərman verdim, fikrimi bildirdim ki, dörd il keçir, ancaq bu məsələlər müzakirə olunmalıdır. Təklif etdim ki, Azərbaycan parlamenti – Milli Məclis bu məsələni müzakirə etsin. İki-üç ay müddətində bu məsələ müzakirə olundu. Bu müzakirələr televiziya vasitəsilə göstərilmişdir, xatirinizdədir. Təəssüf etdim ki, o vaxt hakimiyyətdə olanların bir hissəsi də, hətta hakimiyyətə qarşı müxalifətdə olan, milli azadlıq hərəkatında iştirak edən, habelə ona rəhbərlik edən adamlar da bu hadisələrin müzakirə olunmasını istəmədilər.

Xatirinizə salın, bəziləri dedi ki, bu hadisələrə gərək bir otuz ildən sonra qiymət verilsin. Biri dedi ki, buna gərək əlli ildən sonra qiymət verilsin. Başqa birisi dedi ki, buna qiymət verə bilmərik. Bu nə cür ola bilər?

Hadisələrin canlı şahidləri indi burada ola-ola gözləyək ki, onların hamısı dünyadan getsin, sonra kimsə gəlsin, kiminsə yazdığı hansısa arxiv materiallarını götürsün və bundan sonra qiymət versin? Şübhəsiz ki, bunlar hamısı bəhanə idi. Çünki hərə bir tərəfdən qorxurdu. Hakimiyyətə olanlar qorxurdular ki, onların günahlarının üstü açılar. Milli azadlıq uğrunda mübarizə aparanlar isə, təəssüf, nədənsə qorxurdular ki, onları xalqı ayağa qaldırmaqda, qırğına verməkdə günahlandıracaqlar. Bilirsiniz, bu da dəhşətli haldır.

Ancaq bunlara baxmayaraq, bildiyiniz kimi, müzakirə getdi. Doğrudur, çox çətinliklər oldu, şəxsən mən bir neçə dəfə parlamentin iclaslarına getdim, öz fikirlərimi dedim. Nəhayət, 1990-cı il 20 Yanvar hadisələri ilə əlaqədar geniş, hesab edirəm ki, ədalətli, müfəssəl qərar qəbul olundu.

Ancaq bununla iş qurtarmır. İndi biz bu hadisələrin beşinci ildönümünü qeyd edirik. Azərbaycan xalqının tarixində qəhrəmanlıq nümunələri çox olmuşdur, xalqımızın başına çox bəlalar gəlmişdir. Xalqımız əsrlər boyu belə mərhələlərdən keçərək bu günə gəlib çatmışdır. Əgər XX əsrə götürsək, 1918-ci ildə, 1920-ci ildə Azərbaycan xalqının başına gələn bəlalar, faciələr məlumdur. 1937–1938-ci illərin faciələri də məlumdur. Ancaq 1990-cı ilin yanvarında, əsrimizin sonuna yaxın baş vermiş hadisələr əvvəlkilərin heç biri ilə müqayisə oluna bilməz. Çünki bu dövr Azərbaycan xalqının artıq milli oyanış, öz mənliliyini sübut etmək, milli azadlıq hisslərini aşkara çıxarmaq, büruzə vermək mərhələsi idi.

Biz 20 Yanvar hadisələrinə faciə kimi baxırıq. Doğrudur, faciədir. Ancaq bu faciənin səbəbi nədir? Səbəbi bir tərəfdən odur ki, Azərbaycan xalqı öz milli azadlığı uğrunda mübarizəyə qalxmışdır. Bu, çox böyük, tarixi bir hadisədir. Azərbaycan xalqında milli ruh yüksəlmiş, milli oyanış, dirçəliş hissləri baş qaldırmışdır. Ayrı-ayrı mütəfəkkir adamlarımızın qəlbində illərlə yaşayan bu hisslər artıq üzə çıxmış, özünü büruzə vermiş, aşkar olmuş, ayrı-ayrı qrupların deyil, bütün xalqın iradəsinə çevrilmişdir. Xalqın iradəsi ilə 1988, 1989, 1990-cı illərdə bu hərəkət qalxmışdır. Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə, xalqımıza, dövlətimizə qarşı Ermənistan tərəfindən edilən təcavüz və bir dövlətin tərkibində olan bir respublikanın, bir xalqın başqa xalqa etdiyi bu təcavüzdə ümumi dövlətin Azərbaycan xalqının hüquqlarını qorumaması həmin hərəkata təkan vermişdir.

İnsanlarda bu hisslər sürətlə inkişaf etmişdir. Milli azadlıq istəyi, arzusu, qəlblərdə uzun müddət yaşayan bu arzular həmin illər bütün bu

proseslərin nəticəsində kükrəyib üzə çıxmış, xalqın iradəsinə dönmüşdür. Ona görə də gərək heç kəs qorxub çəkinməsin.

20 Yanvar faciəsində insanlar qırıldı. Aydınır, bu, sovet ordusunun, Kommunist Partiyası rəhbərliyinin Azərbaycan xalqına qarşı etdiyi hərbi, siyasi təcavüzdür. Bu təcavüzün nəticəsində xalqımız qurbanlar vermişdir. Amma xalq həmişə azadlıq uğrunda mübarizə apararkən qurbanlar verməlidir. Keçmişdə də belə olmuşdur, bu gün də belədir, gələcəkdə də belə olacaqdır. Hər bir şəhid bizdən ötrü böyük itkidir. Onların xatirəsi bizim üçün əzizdir, qəlbimizdə daim yaşayacaqdır.

Şəhidlərimiz əbədiyyətə qovuşmuşlar. Çünki onlar Azərbaycan xalqının milli azadlığı yolunda şəhid olmuşlar. Xalqımızın bu mübarizəsinə qarşı kommunist rejiminin, Sovet İttifaqının rəhbərliyinin, sovet ordusunun hərbi təcavüzü nəticəsində qurban getmiş, şəhid olmuşlar. Bizim adətımızcə desək, onlar əbədi behiştə qovuşmuşlar.

Ona görə də bu hadisələri bundan sonra da o tərəfdən də, bu tərəfdən də gizlətməyə çalışmağın özü də xalqa xəyanətdir. Allaha şükürlər olsun ki, hər şey açıldı. Tarix həmişə hər şeyi öz yerinə qoyur. Bir il bundan öncə həmin hadisələrə qiymət verildi. İndi şəhidləri nəinki ayrı-ayrı qruplar, ziyalılar gedib yad edirlər, dövlət başda olmaqla bütün xalqımız tariximizin, deyə bilərəm ki, ən yüksək zirvəyə çatmış bir hadisəsini qeyd edir. Biz bunu qəhrəmanlıq nümunəsi, qəhrəmanlıq salnaməsi kimi, eyni zamanda xalqımızın başına gəlmiş faciə kimi qeyd edirik.

Yanvar hadisələri zamanı 130-140 nəfər həlak olmuş, 600-700 nəfər yaralanmışdır. Bundan çox da, az da ola bilərdi, yenə də deyirəm, həlak olmuş hər bir insan onun ailəsi üçün əziz olduğu kimi, xalqımız, millətimiz üçün də əzizdir. Ancaq bu hadisənin tariximizdəki yeri, qiyməti ayrı-ayrı insanların taleyi ilə məhdudlaşa bilməz. Bu, ayrı-ayrı insanların deyil, bütöv bir xalqın taleyidir.

Bax, bu hisslərlə də biz Yanvar hadisələrinin beşinci ildönümünü qeyd edirik. Ona görə də müxtəlif tədbirlər keçirilir. Bugünkü sərgini də mən bu baxımdan yüksək qiymətləndirirəm. Güman edirəm ki, yaradıcı ziyalılarımız bundan sonra həmin hadisələri əks etdirmək üçün daha çox səy göstərəcəklər.

Sərgidən aldığım təəssürat barədə bir neçə kəlmə demək istəyirəm. Buradakı əsərlər, şübhəsiz ki, Azərbaycan rəssamlarının, heykəltəraşlarının, memarlarının yüksək səviyyəyə malik yaradıcılığını nümayiş etdirən əsərlərdir. Mən öz fikrimi dəfələrlə, o cümlədən sonuncu dəfə Səttar Bəhlulzadənin yubileyi qeyd olunarkən demişəm. Azərbaycan

rəssamlıq məktəbi çox yüksək səviyyəyə malikdir. Mədəniyyətimizin nailiyyətlərindən biri də XX əsrdə Azərbaycanda böyük rəssamlıq məktəbinin yaranması, çox görkəmli rəssamlarımızın, heykəltaraşlarımızın, memarlarımızın yetişməsi və onların yaratdığı əsərlərdir. Ola bilər, yaşadığımız dövrlərdə onlara o qədər də qiymət verilməmişdir. Ancaq biz yaşadığımız və dünyanın başqa ölkələrini gördükcə, başqa xalqların sənət adamlarının əsərləri ilə tanış olduqca özümüzə də, xalqımızın, o cümlədən rəssamlarımızın yaratdığı əsərlərə də daha doğru-düzgün qiymət verə bilərik. Bu əsərlərin hamısı çox dəyərlidir. Bu münasibətlə mən rəssamlarımızı, heykəltaraşlarımızı, memarlarımızı təbrik edirəm. Sağ olun. Ümidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, bu sahədə işlərinizi davam etdirəcəksiniz.

Ancaq eyni zamanda bir neçə fikrimi də söyləmək istəyirəm. Mən artıq qeyd etdim, ancaq rəssamlığa, ümumiyyətlə, təsviri sənətə, yaradıcılığa aid bəzi fikirlərimi təkrar edəcəyəm.

20 Yanvar hadisələrini bir faciə kimi təsvir etmək azdır. 20 Yanvar Azərbaycan xalqının milli azadlıq uğrunda, öz mənliliyini müdafiə etmək yolunda göstərdiyi qəhrəmanlıq nümunəsidir.

Ona görə də qəhrəman Azərbaycan balalarının tankın altına düşüb əzilməsi faktını göstərməklə kifayətlənməyib, onların qəhrəmanlığını, cəsurluğunu, ölümün gözünə dik baxaraq təcavüzkarın qarşısına çıxmalarını da təsvir etmək lazımdır. Bəlkə də bu, daha çox lazımdır. Təəssüf ki, buradakı əsərlərin arasında mən belələri görmədim. Ola bilər, bu ondan irəli gəlir ki, biz Yanvar hadisələri baş verəndən indiyədək bununla əlaqədar ancaq ağlayırıq. Şübhəsiz ki, kədərimiz, qəm-qüssəmiz böyükdür. Ancaq kədərlənməklə yanaşı, xalqımız göstərdi ki, Azərbaycanın qəhrəman oğulları o böyüklükdə Sovet İttifaqının ordusu qarşısında dayanmağa qadirdirlər.

O dövrdə gedən prosesləri götürün. Azərbaycanın nə qədər vətənpərvər, milli ruhlu insanları – ziyalıları, fəhlələri, kəndliləri də, adi adamları da Kommunist Partiyasından çıxdılar, kommunist rəhbərliyinə öz nifrətini, etirazlarını bildirdilər. Bəs o mitinqlər, prezident sarayının qarşısında qurulmuş rəmzi dar ağacı? Məgər bunlar Azərbaycan xalqının ona edilən ədalətsizliyə qarşı etirazı, nəinki etirazı, üsyanı deyildimi? Əgər belə üsyan olmasaydı, o qədər böyük ordu hissəsi Azərbaycana gələrdimi? Təsəvvür edin, Sovetlər İttifaqının müdafiə naziri, daxili işlər naziri, Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin böyük bir generalı, nə qədər generallar gəlib oturmuşdular burada. Nəyə gəlmişdilər. Əgər burada bu təh-

lükə yox idisə, təhlükə nədən ibarət idi? Təhlükə xalqın üsyanı idi, xalqın iradəsi idi. Xalqın milli dirçəlişi idi. Onu boğmaq istəyirdilər. Onu müəyyən qədər boğa bildilər. Amma tamam boğa bilmədilər. Bəs bu xalq, o qəhrəman, o üsyankar xalq, milli azadlıq uğrunda çalışanlar haradadırlar? Onlar niyə öz əksini tapmayıblar bu əsərlərdə? Tankın altında ölən, əzilən var, amma tankın qarşısında cəsarətlə duran azərbaycanlı balası haradadır? Niyə onun surəti yoxdur?

Bilirsiniz, bu, sizin günahınız deyil. Mən heç kəsə irad tutmaq istəmirəm. Ümumiyyətlə, 20 Yanvar hadisələrindən sonra bu hadisələrə münasibət əks etdirilməlidir. Burada əgər mən görsəydim ki, məsələn, bizim hörmətli ziyalılar bu hadisəyə etiraz, üsyan əlaməti olaraq gəlib çıxış edirlər, söz deyirlər, partiya biletlərini atırlar, – bu, çox gözəl bir əsər ola bilərdi.

Məsələn, o mitinqləri təsvir etsəydiniz, bunlar da çox gözəl əsərlər olardı. Onda aydın olardı ki, həmin hadisələr nə ilə bağlıdır. Yoxsa, məlum deyil axı, bu tank niyə buraya gəlib, bu adam niyə tankın altında qalıb. Mən öz fikrimi deyirəm. Ola bilər, kimsə razı olsun, kimsə razı olmasın. Mən bunu hökm kimi demirəm. Mən də bir vətəndaşam, özü də bu yaradıcılıq məsələləri ilə müəyyən qədər tanış olan adamam və şübhəsiz ki, siyasi xadiməm. Siyasi nöqteyi-nəzərdən öz fikrimi deyirəm və güman edirəm ki, burada bir boşluq var.

Ümumiyyətlə, hər yerdə var bu boşluq. Bizim yazıçıların da əsərlərində bax, elə rəssamların da əsərlərində bu boşluq var. Mən arzu edərdim ki, siz gələcək əsərlərinizdə bu unudulmuş sahəyə fikir verəsiniz.

İndi, şübhəsiz ki, bizim yazıçıların, şairlərin əsərləri haqqında mənim məlumatım yoxdur və onlara təhlil vermək istəmirəm, ancaq məlumdur ki, bu hadisələrə ilk dəfə səs verən Bəxtiyar Vahabzadə çox gözəl “Şəhidlər” poeması yazdı. Onu televiziya ilə dəfələrlə oxudular, mənim xatirimdədir. Gərək başqaları da yazaydılar. Yəqin ki, bu barədə də fikirləşmək lazımdır.

Ümumiyyətlə, bu mövzu lazımı qədər işlənilməyib. Bilmirəm nəyə görə. Bəlkə də o vaxt dövlət rəhbərlərinin bu sahədə mövqeyindən çəkinərək bizim sənət adamlarımız bu mövzuya girişməyiblər, yaxud soyuq yanaşıblar. Bax, buradakı əsərləri mən yüksək qiymətləndirərək hesab edirəm ki, rəssamlarımız – özü də çox rəssamımız var axı bizim, – o mövzuya aid çox gözəl əsərlər yarada bilərlər.

Mən 90-cı ildə o hadisələrdən bir neçə ay sonra yayda gəldim Bakıya. Burada imkan olmadı yaşamağa, getdim Naxçıvana. Orada məni

bir sərgiyə dəvət elədilər. Sərgidə yerli rəssamların o hadisələrlə, 20 Yanvarla əlaqədar o qədər təsirli əsərlərini gördüm ki! (Baxmayaraq ki, o hadisələr Bakıda olmuşdu). Mən heyran oldum. Ola bilər, orada rəssamlar bir az azad olublar. Amma mən güman edirdim ki, burada gərək daha çox əsər görəim. Bunu hamımız, bütün xalq görməlidir. Həmin hadisələri əks etdirmək lazımdır. Ona görə mən arzu edirdim ki, bu sahədə işləyəsınız.

Mən bilirəm, indi rəssamlar üçün yaşamaq çətinidir. Maddi vəziyyət ağırdır. Ümumiyyətlə, yaradıcı ziyalılarımız üçün çətinidir. Keçmişdəki kimi dövlət sifarişi yoxdur. Ancaq inanın ki, bizim Vətən müharibəmiz, yəni torpaqlarımızın müdafiəsi ilə əlaqədar mövzularda yaxşı əsərlər yaradılsa, dövlət onlara müəyyən qayğı göstərə bilər, vəsait ayıra bilər və belə dəyərli əsərləri biz lazımi dərəcədə qiymətləndirə bilərik, onları dövlət üçün ala da bilərik.

Düzdür, indi bizim yaşayışımız çətinidir. Siz bilirsiniz ki, iqtisadiyyat çox ağır vəziyyətdədir. Amma buna baxmayaraq, bu əsərlər üçün biz hər halda vəsait tapa bilərik. Ancaq lazımdır ki, bizim yaradıcı adamlarımız işləsinlər. Çünki müasir rəssamlarımız, heykəltəraşlarımız, yazıçılarımız bu hadisələrin canlı şahididirlər. Əgər indi onlar bu əsərləri yaratmasalar, gələcək nəsillər bu hadisələri ancaq ayrı-ayrı kitablardan, xatirələrdən öyrənəcəklər. Halbuki biz hamımız bunun canlı şahidiyik. Ona görə bu əsərləri yaratmaq lazımdır.

Yenə də deyirəm. Bu yaradıcılığın əsas istiqaməti Azərbaycan xalqının qəhrəmanlığı, milli azadlıq uğrunda mübarizəsi, bununla əlaqədar Azərbaycana edilmiş hərbi təcavüz və bu təcavüz nəticəsində baş vermiş faciəli hadisələr olmalıdır. Yəni biz yeni bir şey tələb etmirik, – bu, belə olubdur və onu əks etdirmək lazımdır.

Mən demişəm və bu gün bir daha deyirəm: 1989-cu ildə başlanmış milli azadlıq hərəkatı Azərbaycan tarixində görkəmli yer tutur. Bu hərəkatı heç kəs, heç vaxt qiymətdən sala bilməz və o, bütün əsərlərimizdə öz əksini tapmalıdır.

Şübhəsiz ki, hər bir belə prosesdə mənfi cəhətlər də olur, yaxud bu proseslərdən öz şəxsi məqsədləri üçün istifadə etmək istəyən adamlar da olur. Belələri olub. Məsələn, dövlətimizin, xalqımızın düşməni olan Rəhim Qaziyev kimi adam da guya bu hərəkatda iştirak edib. Ancaq kim hansı məqsəd üçün iştirak edirdisə, bunu sonra tarix göstərdi. Sonrakı satqınlıqlar, xalqa xəyanətlər göstərdi ki, bu hərəkata bəzi adamlar öz şəxsi məqsədləri üçün girmişdilər, maskalanmışdılar, bu hərəkatdan isti-

fadə edərək öz şəxsi çirkin məqsədlərinə nail olmaq istəyirdilər. Belələri var, belələrini xalq özü meydana çıxarır və çıxaracaq da.

Ancaq bu, ümumiyyətlə bizim xalqımıza şamil deyildir, böyük xalq hərəkətinə şamil deyil. O meydanlara yığılan yüz minlərlə adam – sadə adamlar, fəhlələr, kəndlilər, ziyalılar, alimlərimiz, yazıçılarımız, rəssamlarımız, görkəmli adamlarımız – onlar oraya saf ürəklə, saf niyyətlərlə, doğrudan da milli ruhla, Azərbaycan xalqını bu bələlərdən, erməni təcavüzündən xilas etmək üçün, xalqımıza qarşı bu ədalətsizliyə etirazını bildirmək üçün gəlirdilər və bunlar da şübhəsiz ki, xalqımızın tarixinin ən parlaq səhifələridir və bunu qiymətləndirməliyik.

Siz bilirsiniz, mən bunu demişəm. Bu gün bir daha yada salmaq istəyirəm ki, mən – uzun illər Kommunist Partiyasında olan və Azərbaycan Kommunist Partiyasına uzun müddət rəhbərlik edən adam 1991-ci ilin yayında Kommunist Partiyasından çıxmaq haqqında Moskvada bəyanat verərkən (orada 4 bənd var. Bəyanatım dərc olunub) həmin bu Yanvar hadisəsi ilə əlaqədar Azərbaycan xalqına qarşı təcavüzü birinci səbəb kimi göstərdim. Bəli, 1990-cı il yanvarın 21-də mən Moskvada mitinqə Kommunist Partiyasından çıxmaq niyyəti ilə getmişdim. Ancaq mən elə bir sima idim ki, o vaxt fikirləşdim – bu addımı atmaq bəlkə indi lazım deyil. Bəlkə çalışıb xalqıma bir kömək edə bilərəm? Sonrakı fəaliyyətimdə isə gördüm ki, bu heç bir nəticə vermir. Ona görə də bundan bir il sonra Moskvada, Kremlə partiyadan çıxmaq barədə bəyanat verdim və onun birinci bəndində Kommunist Partiyasının rəhbərliyini Azərbaycan xalqına qarşı etdiyi təcavüzə görə və o təcavüzü boynuna almadığına görə, o təcavüzü özü pisləmədiyinə görə, o təcavüz üçün özü-özünü cəzalandırmadığına görə məlum etdim.

O dövrdə bizim bəzi rəhbərlərimizin, Azərbaycan rəhbərlərinin xəyanətkarlığı xalqa çox böyük zərbələr vurdu. Təsəvvür edin. 1989-cu ilin aprel ayında Tbilisi hadisələri oldu. Orada qoşunlar gəlib mitinqdəki adamlara divan tutmuşdular, 16 adam həlak olmuşdu. Gürcü xalqı bu hadisəni nə qədər yüksək səviyyəyə qaldırdı! O vaxt mən Moskvada yaşayırdım. Xatirimdədir, Azərbaycanın nümayəndələri də gedib Tbilisidə mətəm mərasimində iştirak etmişdilər, güllər qoymuşdular və bu, çox gözəl hal idi. Mən bunların hamısını izləyirdim. O zaman Gürcüstan ictimaiyyəti, gürcü ziyalıları Qorbaçovu və onun kimi adamları elə sıxışdırdılar ki, onlar 16 nəfərin həlak olmasına görə gürcü xalqından üzr istədilər.

Amma Azərbaycanın o vaxtkı rəhbərlərinin xəyanətkarlığı nəticəsində Azərbaycan xalqından üzr istəmədilər. Bax, budur xalqla rəhbərlik

arasında uçurum. Elə hesab elədilər ki, Azərbaycan xalqını əzmək də olar. Xatirimdədir, o vaxt Qorbaçov bir dəfə dedi və bunu televiziya da verdilər: “Mən gürcü xalqını tanıyıram, onlarla belə rəftar etmək olmaz”. Məgər Azərbaycan xalqı ilə belə rəftar etmək olardı?

1989-cu ilin aprel hadisələrindən nəticə çıxarmadılar. 1990-cı ilin yanvarında Azərbaycan xalqının başına bu bəlanı gətirdilər. Ona görə ki, orada onlar üzr istədilər, amma burada nəinki üzr istəmədilər, hətta bu məsələnin üstünü örtədilər, basdırdılar. Düzdür, bizim deputatlarımızın bəziləri (ziyalılardan bəzilərinin xatirindədir. Mən onda televiziya ilə izləyirdim) çıxış etmək istədilər. Ali Sovetin sessiyasında sözlərini dedilər, amma onların ağzından vurdular. Halbuki xalqımızın üsyanı dövlətin, respublikanın rəhbərlərinin üsyanına çevrilməli idi. Amma bunu elə rəhbərlər edə bilərdi ki, özü günahkar olmasın. Özünün mənəvi haqqı olsun. Bunu edə bilmədilər.

Bir neçə gün bundan qabaq Moskva televiziyası ilə Vilnüs hadisələrinin dördüncü ildönümü haqqında veriliş göstərildi. Vilnüsə elə böyük qoşun hissələri getməmişdi. O vaxt Sovet İttifaqının XTMD dəstələri gedib orada bir neçə əməliyyat keçirmişdilər, insanlar həlak olmuşdu. Bu hadisələrin dördüncü ildönümünü Litva özü nə cür, nə miqyasda keçirdi.

Ancaq elə Moskva televiziyasının kiçik verilişindən də mən gördüm ki, bu xalq o təcavüzə qarşı öz etirazını necə bildirir.

Amma bizdə özlərinin vəzifədə qalmaları üçün bunların üstünü örtüb-basdırmağa çalışdılar. Mənim gürcü xalqına da, Litva xalqına da, rus xalqına da böyük hörmətim var. Ancaq hər xalqın, o cümlədən də Azərbaycan xalqının öz milli mənləri var. O milli mənləri də xalqın qabaqda gedən adamları ifadə etməli, təmsil etməlidirlər. Xalq milli əhval-ruhiyyə ilə milli mənlər zirvəsinə qalxırsa, onun başında duran adamlar isə öz şəxsi mənafehlərinə görə xalqın başından basırlarsa, bax bu, xalqın ən böyük faciəsidir.

Bütün bunlara görə də biz bu hadisələri heç vaxt unutmamalıyıq. Bizim tariximizdə bu faciəli günlər yaşamalılardır, o qəhrəmanlıq nümunələri yaşamalılardır və mən çox arzu edərdim ki, yaradıcı ziyalılarımız – şairlərimiz, bütün yazıçılarımız, bəstəkarlarımız, rəssamlarımız, heykəltəraşlarımız o yüksək zirvəyə qalxmış mədəniyyət səviyyəsində əsərlər yazsınlar. Çünki o günlər Azərbaycan xalqının mədəniyyəti ən yüksək zirvəyə çatmışdı.

Mən hesab edirəm ki, bizim xalqımızda bu böyük potensial var və bu potensialdan indən sonra istifadə olunması üçün geniş imkanlar açılib

və istifadə olunacaqdır. Keçən il biz Yanvar faciəsinin dördüncü ildönümünü qeyd edərkən, sonra Milli Məclis bu hadisələrə qiymət verərkən qərar qəbul etdik ki, 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsinə və bu hadisə münasibətilə bir abidə yaradılsın. İndi burada mənə iki layihə göstərdilər. Bir dəfə heykəltəraş, çox böyük sənətkar Ömər Eldarovun emalatxanasında olanda onun da bir balaca eskizinə baxdım. Bilirsiniz, nümayiş etdirilən bu eskizlər, yaxud layihələr hərəsi özünə görə əhəmiyyətlidir. Ancaq mən hesab edirəm ki, indi bu mərhələdə bu hadisəyə çox böyük həcmdə və böyük xərc aparan abidə yaratmağa imkanımız yoxdur. Gərək həqiqəti nəzərə alaql. Bu birincisi.

İkincisi də bu abidənin təsirliliyi, həmin hadisələri tam əks etdirməsi həcmdən asılı deyil. Keçmişdə – sovet dövründə böyük-böyük heykəllər, abidələr yaradıblar. Amma bəzən çox da böyük olmayan bir abidə öz təsirliliyinə, məzmununa, səviyyəsinə görə böyük həcmli əsərdən də çox qiymətlidir.

Ona görə də mən arzu edərdim ki, heykəltəraşlarımız, memarlarımız bu mövzu üzərində işləsinlər. Amma bu işi gecikdirmək lazım deyil. Bu məsələ ilə Elçin Əfəndiyev, İzzət Rüstəmov və Fatma xanım Abdullazadə ciddi məşğul olsunlar. Bir neçə belə layihə verilsin ki, siz özünüz müsabiqə keçirə bilərsiniz. Sonra biz də görək onların hansını seçə bilərik. Mənim şəxsən tövsiyəm belə olardı ki, həmin abidə təkcə faciəni təsvir etməsin, dediyim kimi, bu hadisənin bütün istiqamətlərini, bütün tərəflərini təsvir etsin. Ömər Eldarov buradadırmı?

Ömər Eldarov: Bəli, buradayam.

Heydər Əliyev: Yadındadır, mən sənə eskizinə baxan kimi dedim, sən də razı oldun mənim fikrimlə. Elədirmi?

Ömər Eldarov: Bəli, elədir.

Heydər Əliyev: Ömər böyük heykəltəraşdır. Onun sənətinə mənim böyük hörmətim var. Mən baxdım, kiçik miqyasda bir eskiz düzəlmişdi. Doğrudan da çox təsirlidir. Amma yalnız faciəni göstərir. Təkrar etmək istəmirəm, axı hər bir abidə gərək insanları nikbinliyə dəvət etsin. Bilirsiniz, elə keçmişdə də, dinimizdə də elə olub ki, biz çox ağlamışıq. Doğrudur, keçmiş əsrlərdə də, indi də dinimizə çox böyük hörmətimiz var, din bizim mənəviyyat mənbəyimizdir. Amma dinimizdə də ağlamaq yeri çoxdur.

Faciəni də, xalqın qəhrəmanlığını da, təcavüzü də göstərmək lazımdır. Mən demirəm ki, böyük bir kompozisiya yaradılsın. Ola bilər ki, bunun üçün o qədər böyük abidə lazım deyil. Qoy hərə özü fikirləşsin.

Mən sadəcə öz fikrimi deyirəm. Amma bizə bu hadisəni, tariximizin bu mərhələsini tam əks etdirən bir abidə lazımdır.

Siz əmin olun ki, böyük abidə qurmağa indi imkan yoxdur. Ola bilər, gələcəkdə olsun. Amma indi çox təsirli, yüksək sənət əsəri kimi, bu hadisəni hərtərəfli əks etdirən bir abidə yaratmaq lazımdır. Mən arzu edirdim ki, tez bir müddətdə layihələr hazırlansın və ola bilər ki, dediyim şəxslər bu barədə xüsusi müşavirə keçirsinlər. Biz dərhal baxıb həyata keçirməyə hazırıq. Mənim tövsiyəm bundan ibarətdir.

Hesab edirəm ki, bu gün burada ziyalılarımızın bir qrupu ilə görüşmək də mənim üçün çox əhəmiyyətlidir. Çünki işimiz indi çox ağırdır. Ona görə də belə görüşlər az-az olur. Amma bunlar nə qədər çox olsa, sizin üçün də, bizim üçün də əhəmiyyətli olar. Mən bu görüşümdən məmnunam. Hamınıza yaradıcılığınızda uğurlar diləyirəm və ümidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, bizim ziyalılarımız dövlətçiliyimizin qorunması uğrunda, müstəqilliyimiz uğrunda, torpaqlarımızın işğaldan azad olunması üçün, ərazi bütövlüyümüzün təmin edilməsi üçün Azərbaycan dövlətinin apardığı fəaliyyətdə bundan sonra da həmişə fəal iştirak edəcəklər və keçmişdə, tarixin bütün mərhələlərində olduğu kimi, cəmiyyətimizin aparıcı qüvvəsi olacaqlar. Hamınıza cansağlığı, xoşbəxtlik arzu edirəm.

GÖRKƏMLİ AZƏRBAYCAN BƏSTƏKARI ARIF MƏLİKOVUN MÜƏLLİF GECƏSİNDƏ ÇIXIŞ

R. Mustafayev adına

Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi

5 fevral 1995-ci il

Hörmətli Arif Məlikov, bu gün bizə təqdim etdiyiniz çox gözəl maraqlı əsərlərə görə səni ürəkdən təbrik edir, sənə cansağlığı və gələcək yaradıcılığında uğurlar diləyirəm.

Son illər respublikamızın, xalqımızın həyatında ağır dövrdür. Ancaq çətinlik içində keçən bu dövrdə də mədəniyyətimiz, incəsənətimiz yaşayır, inkişaf edir, incəsənətimizi yaradan istedadlı, görkəmli şəxsiyyətlər Azərbaycan mədəniyyətini dünyaya nümayiş etdirirlər.

Bir azərbaycanlı kimi mən öz xalqımın nailiyyətləri ilə – harada olursamsa-olum, – fəxr etmişəm. Xalqımızın incəsənət, mədəniyyət sahəsində nailiyyətləri Vətəninə, millətini sevən hər bir azərbaycanlı üçün iftixar mənbəyidir. Mən bununla daim fəxr etmişəm.

Arif Məlikov Azərbaycan mədəniyyətinin, incəsənətinin, musiqisinin ən görkəmli xadimlərindən, sənətkarlarındanıdır. Onun yaradıcılıq yolunun çox hissəsi mənim gözümdən qarşısında keçib. Mən Arif Məlikovun yazdığı əsərləri həmişə yüksək qiymətləndirmişəm və onun sənətə bağlılığını, yaradıcılığı ilə yaşadığını, öz əsərləri ilə Azərbaycan incəsənətini, musiqisini zənginləşdirdiyini həmişə hiss etmişəm. Arif bu gün də bizi sevindirdi, bu gün də bizi öz istedadı, öz musiqisi ilə cəlb etdi, cəzb etdi. Mən bu uğurlu müəllif gecəsi münasibətilə səni bir daha ürəkdən təbrik edirəm.

Yüksək professional səviyyəli musiqi əsəri, sənət əsəri yazmaq, ortaya çıxarmaq, şübhəsiz ki, böyük istedad tələb edir. Arif Məlikov belə bir fitri istedadla malik insandır. Bu fitri istedadı ilə yanaşı, öz sənətini sevməsi, sənətinə sadıq olması və fədakarcasına çalışması ona belə böyük əsərlər yaratmağa imkan verir.

Belə yüksək professional səviyyəli, mürəkkəb xarakterli musiqi əsərlərini dinləyicilərə çatdırmaq onu yazmaqdan bəlkə də çətinidir. Mən bu gün burada çox istedadlı ifaçılarımızı gördüm. Uzaqdan Bakıya

gəlmiş Fövziyə xanım, burada Arif Məlikovun əsərlərini skripkada məharətlə ifa edən Rəsul Abbasov və nəhayət, bizim gənc azərbaycanlımız, həmvətənimiz Araz Elsəsin çıxışı mənim üçün böyük bir hadisədir. Şübhəsiz ki, mən incəsənət ustalarının tam əksəriyyətini şəxsən tanıyıram, onların əsərləri ilə tanışam. Ancaq bugünkü ifaçılarla ilk dəfədir ki, üzbəüz görüşürəm. Ona görə də mən onları da, bu gün Arif Məlikovun əsərlərini pianoda, royalda və başqa alətlərdə ifa edənləri də ürəkdən təbrik edirəm. Sağ olun.

Əlamətdar bir hadisədir ki, bugünkü müəllif gecəsi böyük bəstəkarımız, Azərbaycan xalqının fəxri, ölməz Qara Qarayevin anadan olduğu gündə keçirilir. Mənə elə gəlir, bəlkə bu axşam Qara Qarayevin anadan olması gününə həsr olunub. Mən Qara Qarayevin musiqisini böyük hörmət və ehtiramla yad edirəm.

Mən Qara Qarayevlə gənc yaşlarımızdan yoldaşlıq, dostluq etmişəm. Biz çox yaxın olmuşuq. Düzdür, sənətimiz bir-birindən tamamilə fərqlidir – o, bəstəkar, musiqiçi, incəsənət ustası idi, mən isə gənc yaşlarımdan siyasətlə məşğul olan adamam. Ancaq məlumdur ki, mən həmişə incəsənəti sevmişəm, hörmət etmişəm. Hələ gənc yaşlarımdan Qara Qarayevin sənətinin pərəstişkarı idim, onun ağılına, zəkasına hörmət edirdim. Sonralar mən Azərbaycana rəhbərlik edəndə Qara Qarayev respublika Bəstəkarlar İttifaqının sədri idi. Təkcə buna görə yox, böyük bir bəstəkar, sənətkar olduğuna görə mən onunla çox sıx əlaqədə olmuşam, yaradıcılığını həmişə izləmişəm. Onun yaradıcılığının daha geniş tanınması üçün əlimdən gələni etmişəm.

Bu gün biz Qara Qarayevin anadan olduğu günü qeyd edirik. Qara Qarayevin 60 illik yubileyi yaxşı xatirimdədir. Bu yubileyi bərabər keçirdik, mən orada böyük məmnuniyyətlə iştirak etdim. Bu gün böyük fəxrlə deyə bilərəm ki, mənim təklifimlə o vaxt Qara Qarayev Sovetlər İttifaqının ən yüksək mükafatı olan “Qızıl Ulduz”la təltif olundu. Biz Qara Qarayevin yubileyini Bakıda keçirdik. Sonra onun yubileyini Moskvada Dövlət Konservatoriyasının böyük salonunda keçirmək nəzərdə tutulmuşdu. Mən bundan ötrü xüsusi olaraq oraya getdim. Təəssüf ki, o axşam Qara Qarayevin səhhəti yubiley gecəsində iştirak etməyə imkan vermədi. Ancaq mən mərhum həyat yoldaşım Zərifə xanımla bərabər o gecədə iştirak etdim. Qara Qarayevin həyat yoldaşı Tatyana xanım və ailə üzvləri də orada idi. O vaxt Sovetlər İttifaqı mədəniyyətinin, incəsənətinin böyük xadimləri də orada iştirak edirdilər. SSRİ Bəstəkarlar İttifaqının sədri Tixon Xrennikov yubiley gecəsini giriş sözü ilə açdı.

Mədəniyyət naziri Pyotr Demişçev və dövlət rəhbərləri də orada idi. Əlbəttə, bunlar xatirələrdir.

Təəssüflər olsun ki, biz Qara Qarayevi itirdik, o, dünyadan getdi. Mən dost kimi, onun sənətinə çox yüksək qiymət verən bir adam kimi, eyni zamanda respublikanın rəhbəri kimi Qara Qarayevin cənazəsini çiy-nimdə apardım. Mən adətən matəm mitinqlərində nitq söyləməmişdim. Ancaq Qara Qarayevin matəm mitinqində, onun qəbri yanında nitq söylədim. Ona rəhmət oxudum.

Bu ailəyə həmişə qayğı göstərmişəm. Mən Moskvada işləyəndə Tat-yana xanım ilə telefonla əlaqə saxlamışam. Ancaq bilirsiniz ki, sonralar mən özüm “sürgünə” düşmüşdüm, özümə qayğı göstərmək lazım idi. Odur ki, əlaqələr kəsilmişdi.

Bunları ona görə deyirəm ki, bu gün Qara Qarayevin anadan olduğu gündür. Mən Moskvada işləyərkən bunu yüksək səviyyələrdə də demişəm, bir də qeyd etmək istəyirəm ki, Qara Qarayev müasir dünyanın ən dahi bəstəkarlarından biri idi. O vaxtlar biz hər şeyi Sovetlər ittifaqı miqyasında ölçürdük. Mənim ələmdə o zaman Sovetlər ittifaqında Dmitri Şostakoviçdən sonra ikinci yerdə Qara Qarayev idi. Qara Qarayev Şostakoviçin tələbəsi idi. Yenə də deyirəm, bu, bizim üçün böyük iftixar mənbəyi idi.

Azərbaycanın musiqisi, xüsusən professional musiqisi böyük tarixə malikdir. Üzeyir Hacıbəyovun Azərbaycanda yaratdığı musiqi məktəbi elə bir məktəb olub ki, ondan sonra xalqımız dünyaya bir çox görkəmli bəstəkarlar, musiqiçilər, mədəniyyət xadimləri verib. Qara Qarayev, Fikrət Əmirov, Niyazi, Cövdət Hacıyev, Əfrasiyab Bədəlbəyli, başqaları və bu məktəbin yetişdirməsi olan görkəmli sənətkar Arif Məlikov.

Şübhəsiz ki, hərə öz janrında musiqi yazır. Arifin musiqisi professional musiqidir, klassik musiqidir. Azərbaycan klassik, professional musiqisi – bəstəkarlarımızın yaratdığı bu əsərlər Şərq ələmində demək olar ki, ilk professional, klassik musiqi nümunələridir və burada Azərbaycan birinci yerdədir. Bu məktəbin baniləri dahi Üzeyir Hacıbəyov və Müslüm Maqomayev olublar.

O vaxtlar – 20-ci, 30-cu, hətta 40-cı illərdə Sovetlər ittifaqına daxil olan bəzi Şərq ölkələrində başqa millətdən olan böyük bəstəkarlar əsərlər yazırdılar. Böyük bəstəkar Qliyer də Azərbaycanda fəaliyyət göstərüb, Azərbaycanın həyatına aid bir opera yazıb. Orta Asiya ölkələrində isə Qliyer və başqaları o xalqlar üçün professional musiqi əsərləri yazıblar. Ancaq Azərbaycanda əsrimizin əvvəlində Üzeyir Hacıbəyovun yaratdığı

musiqi məktəbi böyük bəstəkarlar yetişdirib. Bu məktəbin fəaliyyəti indi də davam edir. Gənc nəsil meydana çıxır, özünü göstərir. Ümidvaram ki, gələcəkdə yenə də böyük bəstəkarları öz aramızda görəcəyik. Bütün bunların içərisində Arif Məlikov həm əvvəllər, həm də bu gün xüsusi yer tutur.

Arifin yazdığı “Məhəbbət əfsanəsi” baleti bütün dünyanın professional opera və balet teatrlarında nümayiş etdirilir. Dünyanın hər yerini dolaşmış belə əsərlər azdır, nadir bir hadisədir.

İndicə Arif xatırlatdı. Gərək ki, 1986-cı ildə böyük bir tədbir var idi. O tədbirin sonunda Böyük Teatrın yeni mövsümünün açılışı münasibətilə Arif Məlikovun “Məhəbbət əfsanəsi” baleti Yuri Qriqoroviçin quruluşunda tamaşaya qoyulmuşdu. O vaxt Sovetlər ittifaqının rəhbərləri orada idi. Mən də o rəhbərlikdə idim. Nəhəng Sovetlər İttifaqının rəhbərlərindən bir qrupu, o cümlədən də mən Böyük Teatrın lojasında əyləşmişdik. Təsəvvür edin, mən nə qədər sevinirdim ki, Moskvada, Rusiyanın mərkəzində, zəngin tarixə malik olan Böyük Teatrın səhnəsində belə bir böyük tədbirdə, teatr mövsümünün açılışında Arif Məlikovun “Məhəbbət əfsanəsi” əsəri göstərilir. Mən orada həm sevinirdim, həm də həzz alırdım, həm də fəxr edirdim. Oturmuşduq yan-yanı – dövlət rəhbərləri dəfələrlə mənə tərəf dönürdülər və məni təbrik edirdilər. Mən də sevincimi onlara bildirirdim. Nəhayət, tamaşa başa çatandan sonra Arif Məlikovu Yuri Qriqoroviçlə bərabər səhnəyə dəvət etdilər. Biz onları alqışladıq və mən onu təbrik etdim. Belə xatirələr çoxdur.

Arif görüşlərimiz barədə danışdı, amma çox maraqlı olan birini demədi. Mən incəsənət xadimlərinə, musiqiçilərə həmişə böyük diqqət yetirmişəm. Xatirimdədir, mən onlarla vaxtaşırı görüşüb danışarkən bir-biri ilə münasibətlərinin gərgin olduğunu hiss edirdim və bunları aradan götürməyə çalışırdım. Biri yanıma gələndə deyirdim ki, filankəs də gəlmişdi, səni çox tərifləyirdi. Bu birisi gələndə deyirdim ki, o da mənim yanıma gəlmişdi, səni daha çox tərifləyirdi. Bilirsiniz ki, istedadlı adamlar həmişə qərribə olurlar. Onlar adi deyillər, adi olsalar, istedadlı ola bilməzlər. İstedadlı olanların hər birinin özünəməxsus xüsusiyyəti var. Mənim kimi siyasət adamı, respublikaya rəhbərlik edən adam gərək hərənin öz dilini bilsin, hərəni öz dili ilə dindirsin. Çalışsın ki, münasibətlər yaxşı olsun, mehriban olsun. Mən buna çalışırdım. Biz dəfələrlə yığışırdıq, otururduq, söhbət edirdik.

1973-cü ildə mən belə qərara gəldim ki, onları bazar günü Zuğulba-da dəniz kənarındakı dövlət bağına dəvət edim, bir gün onlarla birlikdə

olum. Dəvət etdim. Rəhmətlik Qara Qarayev, Fikrət Əmirov, Niyazi, Əfrasiyab Bədəlbəyli, Cahangir Cahangirov, Soltan Hacıbəyov xanımları ilə gəlmişdilər. Tofiq Quliyev, Arif Məlikov və başqaları da orada idilər. Biz bütün günü söhbət etdik, musiqidən danışdıq. Xatirimdədir, Tofiq Quliyevlə Niyazi pianoda çox gözəl çaldılar. Biz xeyli söhbət etdik. Hesab edirəm ki, bu, çox böyük bir görüş oldu. Bundan sonra münasibətlər xeyli düzəldi. Yaxşı əsərlər də meydana gəldi. Mən sizə deyə bilərəm ki, rəhmətlik Fikrət Əmirovun “Min bir gecə” baleti çox gözəl əsərdir və elə o dövrün bəhrəsidir. O cümlədən də Qara Qarayevin sonra yazdığı əsərlər.

Arif Məlikovla biz sonralar da görüşürdük. Onun həm də rəssam olduğunu mən 7-8 il bundan əvvəl bilirdim. Ancaq öz rəsm əsərlərini mənə göstərməmişdi. Bu yaxınlarda mənim yanımda olanda dedi ki, bu əsərləri sizə təqdim edəcəyəm. Mən indi baxdım, gördüm ki, təkcə musiqi sahəsində yox, bu sahədə də onun böyük istedadı var. Mən Arifi bu münasibətlə də təbrik edirəm.

Həyatın bu çətin, ağır dövründə musiqi bəstələmək və xüsusən simfonik əsərlər, professional, mürəkkəb əsər yaratmaq çox çətin məsələdir. Arif bunun öhdəsindən gəlir. Özünün dediyi kimi, az yatır, – bu yaramaz, – çox işləyir. Bu, xalqımız üçün lazımdır. Arif yeddinci simfoniyanı son vaxtlarda təqdim edib. Mənim böyük dostum, professor İhsan Doğramacı Azərbaycan musiqisinə çox qayğı göstərən bir insandır. O, Bilkənddə Arif Məlikovun yeddinci simfoniyasının ilk ifasının açılışı mərasimini apardı, özü də çox gözəl apardı. Mən onu təbrik etdim. İhsan Doğramacını mart ayında Azərbaycana dəvət etmişəm, görüşəcəyik. Yəqin ki, Arif Məlikov o görüşdə də yeni bir əsər təqdim edər.

Arif Məlikov Azərbaycan üçün böyük milli sərvətdir. Mən bunu heç də şişirtmədən, tam qətiyyətlə deyirəm. Biz onu qorumalıyıq, ona qayğı göstərməliyik. Onun imkanları çoxdur. Arif bundan sonra da yaratmalıdır. Şübhəsiz ki, o da bu fikirlərlə, hisslərlə yaşayır. Bizim bugünkü görüşümüz, bu müəllif gecəsi şübhəsiz ki, ona daha çox ilham verəcək və o, yeni əsərlər yaradacaqdır.

Mən Arif Məlikov yaradıcılığının bu salona toplaşan pərəstişkarlarını da bu gecə münasibətilə təbrik edirəm. Hamınızı salamlayıram, hamınıza xoşbəxtlik arzulayıram. Arif, səni bir daha təbrik edirəm, sənə uğurlar arzulayıram.

RESPUBLIKANIN XALQ ARTİSTİ POLAD BÜLBÜLOĞLUNA

5 fevral 1995-ci il

Hörmətli Polad Bülbüloğlu!

Sizi ömrünüzün yarıməsrlük yubileyi münasibətilə ürəkdən təbrik edir, Sizə cansağlığı, uzun ömür və xoşbəxtlik arzulayıram.

Azərbaycan incəsənətinin bu gün dünya şöhrəti qazanmasında Sizin layiqli payınız vardır.

Yaratdığınız müxtəlif janrlı musiqi əsərləri sizin çoxşaxəli yaradıcılığınızı əks etdirir, müasir milli musiqi mədəniyyətimizi zənginləşdirir. Xalqımız Sizi el-el dolaşan şirin nəğmələrin müəllifi və bu mahnıların əvəzsiz ifaçısı kimi yüksək qiymətləndirir. Sizin Azərbaycan mədəniyyətində tutduğunuz görkəmli yer ölməz sənətkarımız Bülbülün həyat və yaradıcılıq mühiti ilə sıx bağlıdır. Ümidvaram ki, Siz dahi Bülbülün sənətinin ənənələrinə daim sadıq qalacaqsınız.

İnanıram ki, Sizin ictimai xadim kimi fəaliyyətiniz də müstəqil Azərbaycanın mədəni həyatında silinməz iz qoyacaqdır.

Sizi anadan olmağınızın 50 illiyi münasibətilə bir daha təbrik edir, Sizə yaradıcılıq yollarında yeni-yeni uğurlar diləyirəm.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

YAZIÇI GƏRAY FƏZLİYƏ

2 mart 1995-ci il

Hörmətli Gəray Fəzli!

Sizi 70 illik yubileyiniz münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm. Azərbaycan xalqı Sizi, həyatını ədəbiyyatımızın və mədəniyyətimizin inkişafına həsr etmiş vətənpərvər şair, görkəmli nasir və publisist kimi tanıyır. Siz dəyərli yaradıcılıq nümunələrinizlə geniş oxucu kütləsinin dərin rəğbətini qazanmışsınız. Müxtəlif illərdə çap etdirdiyiniz bir çox şeir və nəsr kitabları xalqımızın mədəni-əxlaqi tərbiyəsi işində böyük rol oynamış, Azərbaycanda gedən ictimai proseslərin bədii inikası kimi xüsusi maraq doğurmuşdur.

Sizə uzun ömür, cansağlığı, müstəqil Azərbaycan Respublikasının mədəniyyətinin inkişafı naminə fəaliyyətinizdə uğurlar arzulayıram.

*Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

RAMAZAN BAYRAMI MÜNASİBƏTİLƏ AZƏRBAYCAN XALQINA TƏBRİK

2 mart 1995-ci il

Mərhəmətli, rəhmli Allahın adı ilə!

Əziz bacı və qardaşlar! Müqəddəs kitabımız Qurani-Kərimin insanlar üçün nazil edildiyi mübarək Ramazan ayının başa çatması və İslam dünyasının ən əziz bayramlarından olan Ramazan bayramının başlanması münasibətilə sizi ürəkdən təbrik edirəm.

Xalqımız Ramazan bayramını mürəkkəb bir şəraitdə, lakin gələcəyə inamla qeyd edir. Bu, öz azadlığına qovuşaraq müstəqil inkişaf yoluna qədəm qoymuş xalqın gələcəyə inamıdır.

Azərbaycanın müstəqilliyinə qarşı çıxan qüvvələr xalqımızın azadlıq əzmini imtahana çəkir. Lakin bütün bunlar əbəs cəhdlərdir. Əminəm ki, torpaqlarımızda sülh və əmin-amanlıq bərqərar olacaqdır. Xalqımızın düşmüş olduğu ağır vəziyyətdən çıxması üçün mübarək Ramazan ayında edilmiş niyyət və diləklər Allah-təalanın köməyi ilə, xalqın iradəsi və əzmi ilə tezliklə gerçəkləşəcəkdir.

Əziz Ramazan bayramı münasibətilə hamınıza cansağlığı, xoşbəxtlik, Vətənin azadlığı və tərəqqisi yolunda böyük uğurlar arzulayıram.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

RAMAZAN BAYRAMI MÜNASİBƏTİLƏ KEÇİRİLƏN MƏRASİMDƏ ÇIXIŞ

Gülüstan Sarayı

3 mart 1995-ci il

Hörmətli bacılar, qardaşlar, gənclər, əziz balalarımız, Azərbaycanın əziz övladları!

Biz bu gün Ramazan bayramını qeyd edirik. Ramazan bayramı dünya müsəlmanlarının, o cümlədən azərbaycanlıların ən müqəddəs, ən böyük bayramıdır. Azərbaycan xalqı bu bayramı dərd-qəm içərisində qeyd edir. Burada deyildiyi kimi, respublikamız altı ildən artıqdır ki, Ermənistan tərəfindən hərbi təcavüzə məruz qalmışdır. Azərbaycan böyük itkilər vermişdir, respublikamızın qəhrəman vətəndaşları torpaqlarımızı müdafiə edərək, vətəni qoruyaraq şəhid olmuşlar, həlak olmuşlar. Ərazimizin bir qismi işğal edilmiş, əhalimizin bir milyondan çoxu yerindən-yurdundan didərgin düşmüşdür, qaçqın, köçkün vəziyyətində yaşayır, ağır şəraitdədir. Ümumiyyətlə xalqımız, respublikamız ağır şərait içərisindədir.

Biz bayramı belə bir dövrdə qeyd edirik. Eyni zamanda Azərbaycan xalqı Ramazan bayramını öz müstəqil dövlətinin bayrağı altında keçirir. Xalqımız üç ildən çoxdur ki, milli azadlığa çıxıb, Azərbaycan öz müstəqilliyini əldə edib, müstəqil bir dövlətdir. Müstəqillik, milli azadlıq yolu asan, hamar olmayıb, çox əzab-əziyyətli olub. Həmin yol bundan sonra da çətin olacaqdır. Ancaq itkilərimizlə bərabər, əldə etdiyimiz dövlət müstəqilliyi, suverenliyi, milli azadlıq bizi sevindirir, hamımızda qürur hissi yaradır və bu bayramı böyük nikbinliklə qeyd etməyə imkan verir.

Xalqımız əsrlər boyu yaşamaq, yaratmaq üçün mübarizə aparıb, milli azadlıq uğrunda vuruşub, qurbanlar verib, öz torpağında milli ənənləri, tarixi kökləri əsasında, öz dini, mənəviyyatı əsasında müstəqil dövlət qurmaq arzusunda olub. İndi xalqımız bunlara nail olub. Dediym kimi, bu yolda itkilər də olub, bu da təbiidir. Biz bundan sonra da şübhəsiz ki, çətin yolla gedəcəyik, böyük maneələrlə rastlaşacağıq. Ancaq ən əhəmiyyətli ondan ibarətdir ki, əsrlər boyu həsrətində olduğumuz müs-

təqil Azərbaycan dövləti mövcuddur. Biz əsrlər boyu həsrətində olduğumuz milli azadlığa gəlib çıxmışıq.

İndi hər şey bizim əlimizdədir, yəni Azərbaycan xalqının, vətəndaşlarının əlindədir. Hər şey bizim hamımızdan asılıdır. Biz bu nailiyyətləri lazımı qədər qiymətləndirə bilsək, onu əlimizdə saxlayıb əbədləşdirəcəyik. Bu bayram günü mən bir daha tam əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycan xalqında belə inam var. Azərbaycan xalqında artıq belə möhkəm mənəviyyat mövcuddur, xalqımız bu tarixi nailiyyətləri bundan sonra heç yaxt əlindən verməyəcəkdir.

Bunun üçün şübhəsiz ki, biz çox iş görməliyik, xalqımızın mənəvi birliyini təmin etməliyik. Gücümüzün hamısını bir yerə toplamalıyıq. Biz vətəndaş həmrəyliyi, milli həmrəyliyi, xalqın bütün təbəqələrinin həmrəyliyi bir məqsəd üçün – Azərbaycanın müstəqilliyini qoruyub saxlamaq, respublikamızı bu ağır vəziyyətdən çıxarmaq üçün təmin etməliyik. Bu gün sizə bəyan edirəm ki, Azərbaycanın dövləti, hakim dairələri, o cümlədən prezident kimi mən bunu qarşıma məqsəd qoymuşam, bu məqsədə nail olmaq üçün əlimdən gələni etmişəm və bundan sonra da əlimdən gələni əsirgəməyəcəyəm.

Qeyd etdiyim kimi, biz bu bayramı çətin şəraitdə, ancaq böyük nikbinlik əhval-ruhiyyəsi ilə keçiririk. Bu nikbinlik də Azərbaycanın hər bir vətəndaşının qəlbində olan vətənpərvərlik hissindən, Vətəninə, torpağına, xalqına, tariximizə bağlılıq hissindən doğur. Ona görə də mən inanıram ki, biz bu birliyi əldə edə biləcək, onu möhkəmləndirəcək və nailiyyətlərimizi birlikdə qoruyub saxlayacağıq.

Azərbaycan xalqının yaxşı yaşaması üçün ölkəmizin böyük imkanları – təbii sərvətləri, iqtisadi potensialı, gözəl ərazisi, iqlimi, ənənələri və çox zəngin tarixi, mədəniyyəti var. Bunlar hamısı bizim milli sərvətlərimizdir. Bunlar əsas verir bu gün bir daha deyək ki, Azərbaycanın çox gözəl, xoşbəxt, işıqlı gələcəyi var. Bu gələcəyə biz hamımız birlikdə, hamımız əl-ələ verərək getməliyik. Əgər bu məqsədə nail olmaq üçün hamı öz sahəsində namusla, qeyrətlə çalışsa, biz bu gələcəyə çatacağıq. Güman edirəm ki, biz buna nail olacağıq.

Bu gün Azərbaycanın hər yerində Ramazan bayramı qeyd olunur. Hər bir müsəlman azərbaycanlı bu bayramı kimi evində, kimi qonşusu ilə, qohum-əqrəbası ilə qeyd edir. Eyni zamanda şəhərlərdə, rayonlarda, qəsəbələrdə, kəndlərdə yerli icra hakimiyyəti orqanları, ictimai və xeyriyyəçi təşkilatlar, cəmiyyətlər bu bayramın geniş miqyasda keçirilməsi

üçün fəaliyyət göstərirlər. Ehsanlar verilir, şəhidlərin ruhuna dua oxunur. Beləliklə, bizim milli, dini ənənələrimiz bayram günündə də, matəm günündə də bərpa olunur, cəmiyyətdə, qəlbimizdə öz yerini tutur və güman edirəm ki, bu, ən müsbət hallardan biridir.

Bununla əlaqədar olaraq biz bu gün “Gülüstən” sarayına toplaşmışıq. Bu saray çox böyük mərasimlər görüb. Azərbaycan dövlətinin bu sarayda böyük görüşləri, mərasimləri, ziyafətləri olub. Ancaq burada, artıq deyildiyi kimi, bu mərasimlərdə, görüşlərdə, adətən respublikamızın rəhbər vəzifəli şəxsləri, hörmətli adamlar, tanınmış ziyalılar iştirak edirlər. “Gülüstən” sarayı şübhəsiz ki, xalqın üzünə açıqdır. Adi adamlar da gəlib burada bayramlarını, şənliklərini, toylarını qeyd edirlər. Bu da təbiidir.

Ancaq bu gün burada əvvəlkilərin hamısından fərqli olan bir məclis toplaşmış. Əsas fərq ondan ibarətdir ki, müqəddəs bayramımız – Ramazan bayramı Azərbaycanın ən möhtəşəm sarayı olan “Gülüstən”da qeyd olunur. Digər fərq ondan ibarətdir ki, bu gün buraya toplaşanlar əvvəlki mərasimlərin iştirakçıları deyillər. Çoxları bəlkə də bu qapıdan ilk dəfə giriblər, buraya addımlarını atıblar, bu masaların arxasında oturlar, bu bayramı burada qeyd edirlər. Bu dəvət olunanlar şəhid ailələridir. Xocalı faciəsinin dəhşətlərini görənlərdir. Xocalıda həlak olanların balalarıdır, uşaqlarıdır, qohum-əqrəbələri. Vətən yolunda şəhid olanların ailə üzvləridir. Vətən yolunda vuruşub xəsarət alanlardır – sadə insanlardır. Ola bilər ki, əksəriyyəti özləri üçün bu gün belə süfrə düzəltməyə imkanı olmayan adamlardır. Ancaq eyni zamanda, bu salona toplaşanlar Azərbaycan xalqının, respublikanın dəyərli, hörmətli insanlarıdır. Onlar vətənpərvər, təmiz qəlbə malik, əzab-əziyyət içərisində olduqlarına görə hörmətli, dəyərli insanlardır. Mənim yanımda oturan balaca Murad Xocalıda valideynlərini itirib, Samirə Xocalıda itkilər verib. Başqaları da belədir. Burada oturanların əksəriyyəti əhalimizin bu təbəqəsindən olanlardır. Güman edirəm, toplaşanların mənəvi haqqı var ki, bu gün Ramazan bayramını məhz burada keçirsinlər, bir yerdə qeyd etsinlər, bir-birilə görüşsünlər, ünsiyyətdə olsunlar, həyat nə qədər çətin keçsə də, heç olmasa bu çətin həyatın bir neçə saatının xoş anlarını yaşasınlar. Amma eyni zamanda hesab edirəm ki, biz heç vaxt bədbinliyə qapılmalıyıq. Həyat həmişə inkişafdadır. Ona görə də nə qədər ağır itkilərimiz, nə qədər çətinliklərimiz olsa da biz həmişə nikbin olmalıyıq, başımızı həmişə dik tutmalı, irəliyə həmişə inamla baxmalıyıq, ümidlə yaşamalıyıq.

Şübhəsiz, ən böyük arzumuz, ən böyük ümidimiz, ən böyük istəyimiz müharibəyə son qoyulmasıdır, torpaqlarımızın azad edilməsidir, əsirlikdə olan vətəndaşlarımızın geri qayıtmasıdır. Ən böyük arzumuz Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün, respublikamızın sərhədlərinin toxunulmazlığının, ölkəmizin suverenliyinin təmin olunmasıdır. Güman edirəm ki, o günlər də uzaqda deyil. Biz o günlərə gəlib çatacağıq. Çatacağıq ona görə ki, xalqımızda olan mərdlik, cəsarət, qəhrəmanlıq, tariximizdə xalqımızın göstərdiyi qəhrəmanlıq nümunələri bizim bu ağır vəziyyətdən çıxmağımıza şübhəsiz ki, kömək edəcəkdir. Tam imkanımız vardır ki, bu ağır vəziyyətdən çıxmaq və bütün məqsədlərimizə nail olaq.

Doqquz aydan artıqdır ki, müharibədə atəş dayandırılıbdır. Şübhəsiz ki, bu, böyük hadisədir. Altı il davam edən müharibədə ilk dəfədir ki, belə uzunmüddətli atəşkəs əldə olunub. Ancaq bu atəşkəs müharibəyə sülh yolu ilə son qoymaq, Azərbaycanın işğal olunmuş bütün ərazilərini azad etmək üçün sadəcə bir vasitədir. Bilirsiniz ki, bu sahədə biz çox istiqamətdə iş görürük, tədbirlər həyata keçiririk, diplomatik addımlar atırıq, danışıqlar aparırıq və danışıqları bundan sonra da davam etdirəcəyik. Güman edirəm ki, görülən işlər öz nəticəsini verəcəkdir. Şübhə etmirəm ki, biz istədiyimizə nail olacağıq. Bu gün bayramı qeyd edərkən biz şəhidləri də xatırlayırıq. Dünyasını dəyişən bütün qohum-əqrəbamızı, dostlarımızı, tanışlarımızı, vətəndaşlarımızı da xatırlayırıq. Hamımız şəhidlərin ruhu qarşısında baş əyirik, onlara rəhmət diləyirik, xalqımıza səbr diləyirik. Eyni zamanda bir daha bəyan edirik ki, Azərbaycan xalqı bundan sonra istədiyi kimi, müstəqil yaşamağa, müstəqil dövlətini qurub inkişaf etdirməyə qadirdir və xalqımız buna nail olacaqdır. Bu yolda Azərbaycan dövləti bütün tədbirləri görür və bundan sonra da görəcəkdir. Buna tam əmin ola bilərsiniz. Əmin ola bilərsiniz ki, Azərbaycan dövləti hər bir vətəndaşın hüquqlarının keşiyində durub, onun hüquqlarının toxunulmazlığını təmin edir və edəcəkdir. Azərbaycanın prezidenti kimi mən verdiyim anda həmişə sadıq qalacağam, hər bir Azərbaycan vətəndaşının hüquqlarının qorunmasına çalışacağam və bunun üçün bütün imkanlarımdan istifadə edəcəyəm.

Gərək hər bir vətəndaş da dövlətinə, torpağına sədaqətli olsun, sədaqətlə yaşasın, xidmət etsin və çalışsın ki, xalqla dövlətin vəhdəti möhkəmlənsin, respublikamız bu ağır vəziyyətdən çıxsın. Mən buna inanıram və əminəm ki, belə də olacaqdır.

Sizi Ramazan bayramı münasibətilə bir daha təbrik edirəm. Hər birinizə cansağlığı, xoşbəxtlik arzu edirəm, işlərinizdə, fəaliyyətinizdə uğurlar diləyirəm. Sağ olun, bayramınız mübarək olsun!

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ TEATR XADİMLƏRİNƏ

8 mart 1995-ci il

Əziz teatr xadimləri!

Sizi Azərbaycan Milli Teatr günü münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm.

Azərbaycanın teatr xadimləri bütün mütərəqqi fikirli ziyalılarla birlikdə həmişə milli azadlıq hərəkatımızın ön cərgəsində getmiş, xalqın ağır günlərində ona mənəvi dayaq olmuşlar, bu gün də qədim mədəniyyətimizin dünyaya tanıtılmasında böyük işlər görürlər.

Bu əlamətdar gündə milli teatrımızın çiçəklənməsi, daha da inkişaf etdirilməsi naminə sizin hamınıza cansağlığı, yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

NOVRUZ BAYRAMI MÜNASİBƏTİLƏ AZƏRBAYCAN XALQINA TƏBRİK

20 mart 1995-ci il

Hörmətli həmvətənlər! Əziz bacılar və qardaşlar!

Sizi, bütün Azərbaycan xalqını, respublikamızın bütün vətəndaşlarını qədim milli bayramımız – Novruz bayramı münasibətilə təbrik edirəm!

Novruz bayramı həmişə özü ilə yeni il, yeni arzular, yeni ümidlər gətirir. Mən inanıram ki, bu yeni ildə Azərbaycan torpağında sülh və əmin-amanlıq nəhayət, bərqərar olacaqdır.

Novruz bahar bayramı olmaqla yanaşı, həm də Azərbaycanın müstəqillik və dövlətçilik rəmzidir. Yalnız öz müstəqilliyini qazandıqdan, öz dövlətçiliyini bərpa etdikdən sonra bu bayram rəsmi status almış və dövlət bayramı kimi qeyd olunmağa başlamışdır.

Əsrlər boyu Novruz Azərbaycan xalqı üçün barış və saf niyyətlər bayramı olmuşdur. Bu gün də Azərbaycan xalqının milli barışa və (saf niyyətli insanların həmrəyliyinə böyük ehtiyacı var. Bu Novruz günlərində mən yenə də bütün Azərbaycan vətəndaşlarını milli barışa, vətəndaş həmrəyliyinə dəvət edirəm.

Əziz həmvətənlər! Ulu Tanrıdan sizin hər birinizə xoşbəxtlik, səadət diləyir, həyatınızda, işinizdə uğurlar arzulayıram!

Bayramınız mübarək olsun!

***Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti***

BEYNƏLXALQ MÜSABİQƏLƏR LAUREATLARI VƏ DİPLOMANTLARI İLƏ GÖRÜŞDƏ ÇIXIŞ

*Ü. Hacıbəyov adına Musiqi Akademiyası
8 aprel 1995-ci il*

Öncə mən bizim gənc istedadları təbrik edirəm. Çox sevindirici haldır ki, Azərbaycanın böyük tarixə malik olan incəsənəti, musiqi sənəti hər il yeni istedadlar yetişdirir. Bu, xalqımızın mədəniyyətinin, incəsənətinin zənginliyini nümayiş etdirir. Eyni zamanda xalqımızın içində böyük, fitri istedadlı insanların daim olmasını, yaşamasını göstərir.

Bilirsiniz, xalq bir çox xüsusiyyətləri ilə tanınır, sayılır və dünya xalqları içərisində fərqlənir. Bu xüsusiyyətlərdən ən yüksəyi, ən böyüyü mədəniyyətdir. Yüksək mədəniyyətə malik olan xalq həmişə irəli gedəcək, həmişə yaşayacaq, həmişə inkişaf edəcəkdir. Mədəniyyət bir tərəfdən bəşəriyyətin topladığı ən yaxşı nümunələrlə xalqları zənginləşdirir və onların mədəniyyəti bu yolla inkişaf edir. Amma bundan əvvəl, bundan əsas xalqın, millətin içində o fitri istedadların olmasıdır. Bizim böyük və dahi şairlərimiz, yazıçılarımız, mütəfəkkir adamlarımız, dünya mədəniyyətini zənginləşdirmiş insanlar – Nizami Gəncəvi, Füzuli, onlardan sonra gələnlər xalqımızın öz kökü, geni ilə böyük mədəniyyətə malik olduğunu sübut edir.

XX əsrdə mədəniyyətimiz yeni bir inkişaf mərhələsi keçibdir. Xüsusən, incəsənətimizin böyük bir sahəsi olan musiqidə professional musiqi yaranıb. Bu sahədə də, şübhəsiz ki, dünya miqyasında yüksək zirvələrə çatmış professional musiqi nümunələrindən istifadə edən, eyni zamanda fitri istedadla malik olan şəxsiyyətlərimiz tərəfindən böyük bir məktəb yaradılmışdır. Əsasını mərhum Üzeyir Hacıbəyovun qoyduğu böyük bir məktəb. Bu məktəb əsrin əvvəlində yaranıb. İndi, XX əsrin axırlarında biz bu məktəbin nə qədər böyük yol keçdiyini, eyni zamanda xalqımız üçün nə qədər faydalı olduğunu, onun hörmətini, şərəfini nə qədər yüksəklərə qaldırdığını və xalqımızın ümumi mədəniyyətinə necə böyük təsir etdiyini görürük və bunun şahidiyik.

Bu dövrdə Azərbaycanda incəsənət sahəsində, musiqi sahəsində böyük şəxsiyyətlər – bəstəkarlar, ifaçılar, müğənnilər yetişib. Onların adları

məşhurdur və bizim tariximizə yazılıbdır, həyatdan gedənləri də bizim üçün əzizdir, bu gün yaşayanları da xalqımızın, cəmiyyətimizin hörməti və qayğısı ilə əhatə olunublar. Ancaq bu gün mənə çox sevindirən odur ki, bizim bu böyük mədəniyyət yolu davam edir və gənc istedadlar meydana çıxır. Doğrudur, son illər xalqımız, respublikamız ağır şəraitdədir. Yeddi ildir müharibə şəraitində yaşayırıq. Cəmiyyətdə böyük ictimai-siyasi proseslər, dəyişikliklər gedir. Belə bir vaxtda mədəniyyətə bəzən diqqət də azalır. İnsanların əksəriyyəti ancaq özlərini dolandırmağa çalışır, mədəniyyətə bəzən o qədər də fikir verilmir. Ancaq belə bir dövrdə də mədəniyyətimizin, incəsənətimizin durmadan inkişaf etməsi və bunun nəticəsi olaraq gənc istedadların meydana çıxması çox sevindirici haldır.

Bilirsiniz ki, mən uzun müddət respublikadan aralı idim. 1982-ci ildən sonra respublikada gedən prosesləri şübhəsiz ki, izləyirdim, uzaqdan da olsa görürdüm. Ancaq bura dönəndən sonra, xüsusən Vətənimizin, torpağımızın müdafiəsi ilə məşğul olduğumuz dövrdə, respublikamızda ictimai-siyasi proseslərin gərgin olduğu bir vəziyyətdə mən vaxtaşırı mədəniyyətimizdə, incəsənətimizdə gənc istedadları görərkən həddindən artıq sevinirəm və bir daha özüm-özümə deyirəm ki, doğrudan da, xalqımız nə qədər ağır vəziyyətdə də olsa mədəniyyəti, incəsənəti unutmayaacaq və nə qədər çətin şəraitdə yaşasa da, o istedadlar cücərəcək, meydana çıxacaqlar. Necə ki, bəzən qarın altından çiçək çıxır. Yaxud, bir də görürsən ki, asfaltın altından ot cücərib çıxır. Bax, bu istedadlar da bizim indiki çətin dövrdə, şəraitdə meydana çıxırlar. Bu özü çox səciyyəvidir, çox sevindiricidir. Ona görə mən sizi təbrik edirəm və hamınıza uğurlu yollar arzulayıram.

Bu gün sizin ifanızda incəsənət, musiqi nümunələri çox yüksək professional səviyyəni nümayiş etdirir. Bizim musiqimiz – xalq musiqisi, folklor musiqisi çox rəngarəngdir, çox zəngindir. Elə hər bir kənddə yaşayan adam da atadan-babadan qalmış mahnıları oxuyur. Biri yaxşı ifa edir, biri nisbətən zəif. Ancaq bu folklor musiqisi, xalq musiqisi daim yaşayır.

Amma həm ifa üçün, həm də qavramağa görə mürəkkəb olan professional musiqi nümunələrini yaratmaq, şübhəsiz ki, bundan çox fərqlidir və bu da bizim üçün daha qiymətlidir.

Biz Azərbaycanda professional musiqini inkişaf etdirməliyik. Bunun üçün böyük əsas var. Dediym kimi, böyük bəstəkarlarımızın, musiqiçilərimizin, ifaçılarımızın qoyduğu irs böyük əsasdır. Onunla yanaşı, bu gün bizim böyük məktəbimiz var. Bu məktəb yeni-yeni istedadları cəlb

eləyib, tərbiyə edib həyata gətirəcəkdir. Bizim böyük istedadlarımız var. Buradakı gənclərə baxanda mən sevinirəm. Cavan qızlar, oğlanlar həm zərif, həm incə, eyni zamanda nə qədər istedadlıdırlar. Bu, çox gözəl haldır. Sizi təbrik edirəm və bu gün mənə buraya dəvət etdiyinizə görə təşəkkür edirəm. Ümidvaram ki, bizim musiqimiz daha da inkişaf edəcəkdir. Əmin ola bilərsiniz – dövlət çalışacaq ki, sizin kimi istedadlı adamların inkişaf etməsi üçün yollar açılsın və qarşınızda duran çətinliklər aradan götürülsün.

Şübhəsiz ki, istedad qayğı istəyir. Qayğı olmayanda istedad bəzən özünə yol tapa bilmir, yaxud da ki, onun inkişaf yolu çətin olur. Bilin ki, indi həyatımız nə qədər çətin olsa, dövlət işləri başımızı nə qədər çox qarışdırsa da, biz istedadlara daim qayğı göstərəcəyik. Buna əmin ola bilərsiniz.

Mən Fərhad Bədəlbəyliyə baxıram. 25 il bundan öncə Fərhad Bədəlbəyli gənc bir pianoçu idi, gəlib konsertlərdə musiqi ifa edirdi. Şübhəsiz ki, fitri istedadı onu gətirib o dərəcəyə çatdırmışdı, ancaq o vaxt o, sizin kimi gənc bir pianoçu idi. Onun yetişməsində rəhmətlik Niyazinin xidmətləri çoxdur. Mənim xatirimdədir, 70-ci ilin əvvəllərində ilk dəfə böyük simfonik konsertlərdə Niyazi Fərhadı təqdim etdi və gördük ki, Fərhad aybaay, ilbəil, hər yeni görüşdə inkişaf eləyir, daha da yüksəlir, öz ixtisasını artırır və nəhayət, böyük yola çıxdı. Bunlar hamısı şəxsən mənim gözümlə qabağındadır. Fərhad da yəqin unutmayıb ki, onun inkişafı üçün biz nə qədər qayğı göstərdik. Nə üçün? Çünki mən göürdüm ki, belə bir istedad meydana çıxıb. Ona kömək etmək, qayğı göstərmək, irəli çəkmək lazımdır və onun yolu geniş açılsa, o öz istedadını daha da parlaq göstərə biləcəkdir. İndi sən xatırlatdın ki, 72-ci ildə sənə ilk dəfə əməkdar artist adı verdik. Bu, şübhəsiz ki, o vaxtlar bizim Azərbaycanda incəsənət sahəsində böyük bir ad idi. Amma Fərhad bunu çox gənc ikən aldı. Bilmirəm, neçə yaşın vardı sənin?

Fərhad Bədəlbəyli: İyirmi dörd.

Heydər Əliyev: Hə, iyirmi dörd yaşında əməkdar artist adı aldı. Ondan sonra da hər il görüşlərimiz davam edirdi. Atası rəhmətlik Şəmsi Bədəlbəyli ilə də mənim çox dostluq əlaqəm vardı. O, uzun müddət bizim Teatr Cəmiyyətinin sədri idi. Ümumiyyətlə, teatrın inkişafında, Teatr Cəmiyyətinin fəaliyyətində çox böyük xidmətləri olmuşdur. Şübhəsiz ki, həm incəsənət ustası kimi, həm rejissor kimi, həm teatrımızın böyük bir xadimi kimi və eyni zamanda Teatr Cəmiyyətinin sədri kimi son vaxtlara qədər böyük işlər görürdü. Xatirimdədir, bir vaxt Şovetlər

İttifaqında “Drujba narodov” teatri yaranmışdı. Şəmsi Bədəlbəyli cürbəcür şəhərlərin, ölkələrin, respublikaların yüksək səviyyəli teatrlarını dəvət edib gətirdirdi bura. Moskvadan da, Leninqraddan da, Gürcüstandan da, hətta indi bizim üçün düşmən olan Ermənistandan da bura teatrlar gəlir, tamaşalar göstərirdilər. Bunlar hamısı xatirimdədir.

Ancaq mən Fərhad Bədəlbəylinin yaradıcılıq yolunu yadıma salıram və o da xatirimdədir ki, bizim büro iclasında yenə də bir qrup incəsənət xadiminə ad verirdik. O vaxtlar mən təklif elədim Fərhada xalq artisti adı verilsin. Neçənci il idi?

Fərhad Bədəlbəyli: 78-də.

Heydər Əliyev: Bəli, 78-ci ildə. Təklif elədim ki, ona xalq artisti adı versinlər. Bizim bəzi yoldaşlar, şübhəsiz ki, Fərhadın istedadını qiymətləndirməklə bərabər, mənə dedilər ki, çox cavandır, o biri adı da tez vermisiniz, bunu da tez verirsiniz, ola bilər, onu korlasın. Yox, pis fikrlə demirdilər bunu, xeyirxahlıqla deyirdilər bəziləri. Mən onları dinlədim, dedim, eybi yoxdur, mən belə güman edirəm ki, əksinə, bu ad onu özünə daha da tələbkər olmağa məcbur edəcəkdir. 78-ci ildə o adı verdik.

İndi bax, onun həyat yolu göz qabağındadır. Sizin üçün də örnəkdir. Bəzən tarixdə belə olubdur: böyük istedadlar meydana çıxıb, amma qısa bir müddətdə sökülür. Ona görə yox ki, onların istedadı birdən kəsilibdir. Yox, ona görə ki, bəzi səbəblərdən onlar o yolu düz seçə bilməyiblər, o yolla inamla gedə bilməyiblər.

Ona görə də mən demək istərdim ki, bu gün sizin həyatınızda yeni bir mərhələ başlanır. Adlar almısınız, qalib gəlmisiniz, məşhurlaşmışınız. İstərdim ki, bununla kifayətlənməyəsınız. Öz üzərinizdə çox çalışsınız, işləyəsınız. Mənə belə gəlir ki, sizin hər biriniz böyük yaradıcılıq yolu ilə gedəcəksiniz. Hər birinizin böyük gələcəyiniz var. Mən buna ümid bəsləyirəm, mən bunu arzu edirəm.

Burada Fərhad dedi ki, biz incəsənət adamıyıq, siyasətə qarışmırıq. O qədər də düz demədi. O özü siyasətə qarışır, cürbəcür təşkilatlarda iştirak edir. Bəzində sədrdir, bəzində müavindir. Bəzində üzvdür. Demək istəyirəm ki, heç bir vətəndaş ictimai-siyasi həyata biganə qalmasıdır. Bir var dövlət işi ilə məşğul olan adamlar, bir var siyasətlə məşğul olan adamlar, bir də var adi vətəndaş. Adi vətəndaş da, əgər həqiqətən vətəndaşdırsa, Vətəninin övladıdırsa, demək, öz Vətəninə, burada gedən proseslərə, dövlətinə biganə qala bilməz.

İndi Azərbaycan dövləti çox ağır sınaq dövrü keçirir. Üç ildən bir az artıqdır ki, müstəqillik əldə etmişik. Biz müstəqil dövlətik. Yeni dövlət

qururuq, irəliyə gedirik. Keçdiyimiz yollar sizin bu yaradıcılıq yollarınızdan bilirsiniz nə qədər ağırdır, nə qədər çətindir! Çox çətindir. Bu müstəqillik yolu qədər çətin yol yoxdur. Kim belə hesab edərsə ki, biz müstəqilliyi elan etdik, deməli, hər şey qurtardı, – belə deyil. Bizim müstəqilliyimizi xaricdən də boğmaq istəyənlər var, daxildən də buna qarşı təxribat etmək istəyənlər var.

Son illərdə Azərbaycanda gedən ictimai-siyasi proseslər bunu sübut edir. Bunlar hamısı göz qabağındadır və heç bir vətəndaş, o cümlədən mədəniyyət işçiləri, mədəniyyət xadimləri, incəsənət sahəsində çalışan vətəndaşlar bu işlərə biganə qala bilməzlər. Necə biganə qala bilərsiniz ki, əgər sabah bu müstəqil dövlət dağılsa siz nə olacaqsınız, başınıza nə iş gələcəkdir?

Bu son mart hadisələri ilə əlaqədar mənə danışırılar ki, çox yerlərdə, bütün kollektivlərdə müzakirələr gedir, insanlar öz fikrini bildirir, müraciətlər qəbul edirlər. Yaxın günlərdə mədəniyyət xadimlərinin böyük bir toplantısı keçirilmişdir. Orada bəstəkarlar da, teatr xadimləri də, yazıçılar da olmuşlar. Hətta televiziya da bir balaca göstərdilər. Mənə danışdılar və mən bunu çox tutarlı bir söz kimi qəbul etdim. Bizim çox dəyərli bir şairimiz var – Qabil, çox orijinal bir adamdır, durub deyib ki, ay camaat, gəlin bir dəqiqə təsəvvür eləyək ki, Rövşən Cavadov və onun ətrafında olan o cinayətkar OMON adamları gəldilər bu dövləti dağıtdılar, gəlib girdilər bu teatra, gəlib girdilər bu Yazıçılar Birliyinə, elə təsəvvür eləyin ki, bu cinayətkarlar, bu vəhşilər gəlib girdilər konservatoriyaya. Neyləyəcəkdiniz? Bu, Qabil İmamverdiyevin sözüdür. Çox orijinal söz olduğuna görə mən bunu təkrar eləyirəm.

Doğrudan da belədir. Bu adamlar nə mədəniyyət anlayırdılar, nə incəsənət, nə insanlıq – heç bir şey yox. Ancaq cinayətkarlıqla məşğul idilər və cinayət yolu ilə də gəlib dövləti devirmək istəyirdilər. İndi tutaq ki, dövləti devirdilər, kimi isə öldürdülər, nəyi isə dağıtdılar. Bu bir tərəfə. Axı bu xalq var, bu cəmiyyət var, yüz illərlə toplanmış mədəniyyət, incəsənət sərvətlərimiz var, bu insanlar var, yeni-yeni addım atan, parlaq gələcəyi olan bu gənc qız, gənc oğlan var. Bunlar gəlib burada fortepiano və ya skripka çalır. Birdən kimsə avtomat əlində gəlib vurdu dağıtdı. Neyləyəcəksən?

Ona görə də siz bilməlisiniz, biz bu cür cinayətkarların qarşısını alarkən, dövləti qoruyarkən hər bir vətəndaşı qoruyuruq. Hər birinizi bu bəlalardan qoruyuruq. Ona görə də bu işlərə biganə qalmaq olmaz. İncəsənətlə də məşğul olun, mədəniyyətlə də məşğul olun, əsərlər də

yazın, ifaçılıq işini də inkişaf etdirin. Ancaq həyatda heç nəyə biganə olmayın. Həyatınızın hər bir sahəsi sizin üçün doğma olmalıdır və belə də var, belə də olacaqdır.

Bax bu son vaxtlar bir dəfə 93-cü ilin iyun ayında dövlət çevrilişi oldu, biz vətəndaş müharibəsinin qarşısını aldığ, böyük bir bəladan qurtardıq Azərbaycanı. Parçalanmışdı Azərbaycan, qan tökülmüşdü. Keçən ilin oktyabr ayında da, bu ilin mart ayında da yenə dövlət çevrilişinin qarşısını aldığ. Qan töküldü. İnsanlar həlak oldu.

Mən o gün fərmana imza atırdım, fərqlənmiş adamları mükafatlandırırdım. Bizim ordumuzun 27 gənc zabiti, əsgəri həlak olubdur. Mən onlara Milli Qəhrəman adı verdim. Bir gecənin içində həlak olublar. Nə üçün? Gənc insanlardır, bunların 18-19-20-21-22 yaşı var. Qarşıda onların nə qədər böyük həyat yolu var idi. Amma həlak oldular. Doğrudur, onların ölümü şərəfli ölümdür, çünki Vətən yolunda, Azərbaycanın müstəqil dövlətçiliyini qoruyarkən şəhid olublar. Ancaq bir var ki, erməni işğalçıları bizə hücum ediblər, biz müharibə aparırıq, Vətənimizi qoruyuruq. Ermənini biz idarə edə bilmirik, erməni bizim torpaqlarımızı almaq istəyir, Azərbaycanı dağıtmaq istəyir Ermənistan. Biz onunla müharibə aparırıq. Orada həlak olmaq, aydındır ki, Vətəni qorumaq, şəhid olmaq deməkdir. Amma kimsə gəlib öz Vətəninin, dövlətinin içində, öz şəxsi iddialarına, şəxsi məqsədlərinə, cinayətkar məqsədlərinə görə qan töksün və bir belə adam şəhid olsun, – bunlar, bilirsiniz, çox ürəkağrıdı-cıdır, çox incidicidir.

Təəssüf ki, bizim həyatımız bax, belə çətinliklərlə rastlaşır. Amma mən sizi əmin etmək istəyirəm ki, bizim dövlətimiz indi o qədər güclüdür və xalq tərəfindən o qədər müdafiə olunur ki, dövlətçiliyimizə qarşı hər bir qəsdin qarşısı alınacaqdır. Ancaq mən heç də istəməzdim ki, belə qəsdlər olsun. Çünki belə qəsdlər faciəli hadisələrə, insan tələfatına gətirib çıxarır. Şübhəsiz ki, qəsd edən adamlardan da həlak olanlar var. Onların da atası var, anası var, qohum-əqrəbası var. Onlar da bizim vətəndaşlarımızdır. Ancaq onları o cinayətkar yola salanlar var və bu yolla gedirdilərsə, şübhəsiz, onların aqibəti elə olmalı idi, elə də olacaqdır. Başqa cür ola bilməz.

Bu hadisələr münasibətilə o cinayətkarlar, şübhəsiz ki, həbs olunublar. Ancaq mən dünən baş prokurora göstəriş verdim ki, çox ciddi yanaşsın. O adamlar ki, doğrudan da cinayət ediblər, – onlar cəzalanmalıdırlar, cəzasını almalıdırlar. Amma elə adamlar var ki, ola bilər, yolunu azıblar, yanlışblar, yaxud təsadüfən gəlib cinayətkarların təsiri altı-

na düşüblər. Şübhəsiz ki, onlara münasibət başqa cür olmalıdır. Yəni mən istəyirəm deyəm ki, bu cinayətkarlar nə qədər ağır cinayət etmiş olsalar da, onların haqqında qəbul ediləcək qərarlar tam ədalətli olacaqdır və ədalətli də olmalıdır. Birinci növbədə qatı cinayətkarlar cəzalanacaq və cəzalandırılmalıdırlar.

Bunları sizə, bizim gənc istedadlara deməkdə məqsədim ondan ibarətdir ki, arxayın olun. Hər bir vətəndaşın hüququ, həyatı qorunur və biz çalışacağıq ki, dövlətimizi də, cəmiyyətimizi də, hər bir vətəndaşı da, onun hüququnu da qoruyaq. Kim bizim dövlətçiliyimizə, vətəndaşların hüququna, insanlara qəsd edəcəksə, biz onlara qarşı amansız olmuşuq və şübhəsiz ki, bundan sonra da amansız olacağıq.

Ancaq mən söhbətimi yenə də incəsənət mövzusu ilə bitirmək istərdim. Çox sevinirəm ki, bu gün bu gənclərlə bərabər bizim dostumuz Tofiq Quliyev də burada göstərdi ki, o yenə də gənkdir. Çünki onun ifa etdiyi musiqi mənə belə gəlir ki, sizinkindən heç geri qalmadı.

Fərhad Bədəlbəyli: Yox, bizdən yaxşı oldu.

Heydər Əliyev: Siz hələ gərək o səviyyəyə çatasınız. Bu göstərir ki, bizim nəsillər estafeti, öz təcrübəsini, biliyini gənclərə verir, amma özü də yerində durmur. İrəliyə gedir. Tofiq də inkişaf edir, irəliyə gedir. Fərhad da, baxmayaraq ki, bu gün özünü başqalarına nisbətən ağsaqqal hesab edir, onu mən gənc vaxtında görəndə bir cocuq kimi baxırdım. Amma indi böyük bir kişidir. Bax, bu yaradıcılıq yolu gənclər üçün örnekdir və güman edirəm ki, bütün bu müsbət təcrübələrdən siz faydalı istifadə edəcəksiniz. Hamınıza yeni-yeni uğurlar arzulayıram. Cansağlığı, xoşbəxtlik arzu edirəm. Sağ olun.

**XALQ ŞAİRİ MƏMMƏD ARAZIN
“AZƏRBAYCAN – DÜNYAM MƏNİM”
YARADICILIQ GECƏŞİNDƏN SONRA
ZİYALILARLA GÖRÜŞDƏ ÇIXIŞ**

*M. Maqomayev adına
Azərbaycan Dövlət Filarmoniyası
16 aprel 1995-ci il*

Öz əsərləri ilə yüksək bədii sənətkarlıq və əsil vətəndaşlıq qeyrəti aşıl原因, doğma Vətəni sonsuz məhəbbətlə sevən, qüdrətli qələmi ilə xalqımıza sədaqətlə xidmət edən Məmməd Arazın poeziyasını Azərbaycan torpağından, tariximizdən, el-obadan ayrı təsəvvür etmək çətindir.

Ədəbi-musiqili məclis çox gözəl keçdi, xüsusən “Dünyam mənim...” mahnısının sözləri də, musiqisi də çox gözəldir. Bu mahnını həyəcansız dinləmək mümkün deyil.

Fəxri adlar verilməsi məsələsinə gəlincə, bu barədə söz düşdü. Mən istəyirəm bir qərara gələsiniz, görüm bundan sonra fəxri adlar vermək olar, ya olmaz. Ona görə də özüm qərar qəbul etmək istəmirəm. Ancaq bizim adət-ənənəmiz var. İndi belə çıxır ki, keçmişdə ad verilmiş bəzi şairlərimiz xalq şairidir, ondan sonra gələnlər isə xalq şairi deyil. Və yaxud bəzisi xalq artistidir, ondan sonra gələnlər xalq artisti deyil...

Ona görə də mən baş nazirin müavini Elçin Əfəndiyevə dedim ki, yazıçılar, bəstəkarlar, rəssamlar, elm adamları yığışın, məsləhətləşin. Əgər bu adət-ənənə davam edəcəksə, onda siz bir təklif verin, mən də fərman verim, bunu davam etdirək. Yaxud da ki, müəyyən qədər məhdudlaşdırmaq olar. Yox, əgər davam etməyəcəksə, onda yığışaq, ümumxalq fikrini ifadə edib bir qərar qəbul edək ki, daha bundan sonra olmaya-caqdır. Mən bir prezident kimi istəmirəm müstəqil qərar qəbul eləyəm. İstəyirəm xalqın fikrini biləm, siz ziyalıların fikrini biləm.

Ancaq bugünkü görüşümüzün əsas məqsədi bu mövzu deyil. O mövzudur ki, bu gün biz bir daha Məmməd Arazın Azərbaycan xalqının mədəniyyətinə, ədəbiyyatına verdiyi töhfələri gördük, eşitdik və bunların xalqımız üçün nə qədər faydalı, gərəkli olduğunu bir daha bildik, bir daha dərk etdik ki, Azərbaycan xalqının həyatında Məmməd Arazın yara-

dıcılığının nə qədər böyük əhəmiyyəti var. Həqiqətən belədir. (Məclis iştirakçıları Məmməd Arazın Almaniyada müalicə olunmasına böyük diqqət və qayğı göstərdiyinə görə Azərbaycan Respublikasının prezidenti Heydər Əliyevə minnətdarlıqlarını bildirdilər).

Dünən mən Bəxtiyar Vahabzadə ilə görüşüb söhbət edirdim. Son bir neçə ay ərzində mən çox fikirləşirəm ki, bizim ziyalıların, mədəniyyət xadimlərinin, elm xadimlərinin cəmiyyətdə hörmətini qaldırmaq lazımdır. Çünki xalq həmişə öz ziyalıları, öz mədəniyyəti, öz elmi ilə tanınır. Şübhəsiz ki, xalqın tarixində sərkərdələrin də, siyasətçilərin də böyük rolu var. Ancaq xalq həmişə mədəniyyəti ilə, elmi ilə tanınıb və keçmiş tariximiz də bunu sübut edir. Buna heç kəsin də şübhəsi yoxdur.

Son illər bizim mədəniyyətimizə, elmimizə, şeirə, ədəbiyyata diqqət azalıb, qayğı azalıb. Bilirsiniz, bu axşam bizim üçün nə qədər böyük bir mənəviyyət axşamı oldu! İndi hardasa nə qədər danışasan, əylənmək istəyəsən, ürəyini açmaq istəyəsən – bu cür zövq ala bilməzsən, nə qədər ki, bu gün biz zövq aldığımız. Mənəviyyəti bu qədər dərinə dərk edə bilməzsən. Çünki bu gün mədəniyyətimizin, ədəbiyyatımızın böyük nümunələri səsləndi, canlandı, gözümüz önünə gəldi və biz özümüz-özümüzü bir daha qiymətləndirdik, tanıdıq.

Belə şeir gecələri, ədəbiyyat gecələri, belə görüşlər mənə elə gəlir ki, xalqımızın həyatının, tarixinin bu dövründə xüsusilə lazımdır. Çünki mənəviyyət bəzi yerlərdə çox tapdalanıb, unudulubdur, əxlaq pozulubdur. Bir tərəfdən bunun obyektiv səbəbləri var – həyat çətinidir, ağırdır, müharibə şəraitində yaşayırıq. İkinci tərəfdən də cürbəcür ictimai-siyasi proseslər, iqtisadi çətinliklər buna müəyyən şərait yaradıbdır. Ancaq biz bunların qarşısında təslim ola bilmərik, geriye çəkilmə bilmərik. Biz əksinə, çətinliklərə qarşı yeni addımlar atmalıyıq. Bu addımlarla mədəniyyətimizi, ədəbiyyatımızı, incəsənətimizi nə qədər yüksəltsək, onun hörmətini, ziyalının hörmətini nə qədər qaldırsaq, o qədər də bu bəlalardan, çətinliklərdən, cəmiyyətimizdə olan bu mənfi cəhətlərdən tez xilas ola bilərik. Buna görə də mən hesab edirəm ki, belə görüşlərə, belə gecələrin keçirilməsinə böyük ehtiyac var və Məmməd Araz poeziyasının bugünkü məclisi mənə elə gəlir ki, Azərbaycanın mədəniyyət tarixində, mədəni həyatında, ictimai həyatında böyük, görkəmli bir hadisədir. Təbrik edirəm səni, Məmməd Araz! Bu gün sənin yaradıcılığının hamısını yox, bir qismini nəzərdən keçirdik, gördük.

Sizə səmimi deyirəm, mən həyəcənsiz otura bilmirdim. Hər adam belə şeylərə bir cür reaksiya verir. Mən şeirə də, mahnıya da çox hissiy-

yatlı adamam. O misraları, o sözləri, o musiqini həyəcansız dinləyə bilmirdim. Bizim mədəniyyətimizin nə qədər dərinliyi var, yüksəkliyi var! Biz nə qədər zənginik! Biz özümüz-özümüzü çox vaxt qiymətləndirə bilmirik. Xalqımızın zəngin mədəniyyəti keçmişdə də olub, bu gün də var, ümidvaram ki, gələcəkdə də olacaqdır. Mənim buna heç bir şübhəm yoxdur.

Bəxtiyar Vahabzadənin, Məmməd Arazın, Xəlil Rzanın – bu üç şəxsin adını mən fərəhlə çəkirəm. Dünən mən üç fərman vermişəm. Bildiyiniz kimi, müstəqil Azərbaycanın ən yüksək ordeni “İstiqlal” ordenidir. İndiyə qədər bu ordenlə heç bir vətəndaş, heç kəs təltif olunmayıbdır. Dünən isə mən fərman verərək Bəxtiyar Vahabzadəni, Məmməd Arazı, mərhum Xəlil Rzanı “İstiqlal” ordeni ilə təltif etmişəm. Bu bir təsadüf, yaxud da ki, birdən meydana çıxmış, mənim tərəfimdən birdən qəbul olunmuş qərar deyil. Bu haqda mən çox düşünürdüm. O mənada ki, biz milli azadlığımız uğrunda çalışmışıq, vuruşmuşuq, mübarizə aparmışıq. Amma bu mübarizə bəzən açıq getməyibdir, bəzən qəlblərdə gedibdir, bəzən o, üstüörtülü yazılarda gedibdir.

Bilirsiniz, milli azadlığa nail olmaq üçün xüsusən bizim xalqımızda milli oyanış, milli dirçəliş, milli ruhun canlanması lazımdır. Bu da asan bir proses deyildir. Çox vaxt tələb eləyən prosesdir. Yaşadığımız o rejim dövründə bu prosesə açıq təkan vermək də çətin idi. Ancaq Bəxtiyar Vahabzadə, Məmməd Araz, Xəlil Rza kimi insanlar öz yaradıcılığı ilə bu sahədə çox işlər görüblər. Ona görə mən düşündüm: biz müstəqillik qazanmışıq, respublikamız müstəqil dövlətdir. Xalqımız milli azadlığını əldə edibdir. Bu milli azadlığın, müstəqilliyin əldə edilməsində şübhəsiz ki, xalqımızın hamısının – hərənin öz yeri, hərənin öz payı, hərənin öz xidməti var. Ancaq elə şəxsiyyətlər var ki, onlar bu işin, bu prosesin yaranmasında, formalaşmasında, inkişaf etməsində xüsusi xidmətlər göstərirlər. Və bunlar, mən hesab edirəm ki, yenə də mədəniyyətimizin, ədəbiyyatımızın, şeirimizin içində olubdur.

Şübhəsiz ki, insanlara şeir qədər, ədəbiyyat qədər, mədəniyyət nümunələri qədər güclü təsir edən, yəni insanların mənəviyyatına, əxlaqına, tərbiyəsinə, fikirlərinin formalaşmasına bu qədər güclü təsir göstərən başqa bir vasitə yoxdur. Bu vasitədən xalqımız keçmişdə də istifadə edibdir. Bizim mütəfəkkir insanlarımız, şəxsiyyətlərimiz, böyük alimlərimiz, yazıçılarımız məhz bununla fəxr edirlər ki, onlar xalqın içindən çıxaraq, böyük mədəniyyət, ədəbiyyat, şeir nümunələri yaradaraq xalqı oyadıblar, qaldırıblar, ruhlandırıblar, mübarizəyə dəvət ediblər.

Keçmiş tariximiz bundan ibarətdir. Bu dövrdə də, – məsələn, mən götürürəm 50-ci, 60-cı, 70-ci illəri. Ondan qabaqkı dövrün də özünəməxsus xüsusiyyətləri var, – burada mən hesab edirəm ki, çoxlarının xidməti var. Güman edirəm indi mən dünənki fərmanlarla bu yolu açmışam. Biz bu yolu, cığırı daha da genişləndirəcəyik. Ancaq bütün bu proseslərin ən qabağında gedən, insanların ürəyinə, qəlbinə təsir edə bilən bizim ədəbiyyatımız olubdur, şeirimiz olubdur və həmin şeirlər, həmin sözlər doğrudan da xalqımızda, millətimizdə milli ruhu oyadıbdır, milli əhval-ruhiyyəni canlandıırıbdır, milli dirçəliş prosesini gücləndiribdir. Məhz bunların nəticəsində bizdə milll psixologiya, milli ideologiya formalaşmağa başlayıbdır.

Bəlkə bu milli psixologiya, milli ideologiya indi böyük bir sistem şəklində deyil, yəni bir sənəd, bir kitab, bir proqram yoxdur. Amma bu olmalıdır və biz bunun üzərində işləyirik. Şəxsən mən buna xüsusi fikir verirəm. Ancaq indi bunları toplayıb, sistemləşdirib formalaşdırmaq üçün bizim böyük bir sərvətimiz var. O sərvət də bizim mədəniyyətimizdə, ədəbiyyatımızda, xüsusən şeirimizdə olan bax, bu fikirlər, bu çox dəyərli sözlərdir. Bu sözlərin sahibləri çoxdur. Ancaq bu gün mən Bəxtiyar Vahabzadənin adını çəkirəm, Məmməd Arazın adını çəkirəm, mərhum Xəlil Rzanın adını çəkirəm.

Dövlətimiz müstəqil dövlətdir, formalaşır. Onun özünün yüksək mükafatları var. Ən yüksək mükafat təsis olunub – bu, “İstiqlal” ordenidir. Kimə birinci çatmalıdır bu orden? Mən bir neçə aydır bu haqda düşünürəm. Çox götür-qoy eləmişəm və xeyli müddət bundan qabaq belə qərara gəlmişəm ki, bu orden bax, bizim şəxsiyyətlərimizə çatmalıdır. Şəxsiyyətlərimiz birinci növbədə buna layiq görülməlidirlər. Buna görə də dünən mən fərmanlar verdim, Azərbaycan xalqının milli azadlıq uğrunda mübarizəsində xüsusi xidmətlərinə görə hörmətli şairimiz Bəxtiyar Vahabzadə, hörmətli şairimiz Məmməd Araz və çox hörmətli şairimiz, mərhum Xəlil Rza bu ordenlə təltif edildilər. Güman edirəm ki, mən doğru addım atmışam və hesab edirəm ki, xalqımız, ictimaiyyətimiz bunu yaxşı qarşılayacaq. Mən artıq bu gün aldığım məlumatlardan hiss eləyirəm ki, bunu yaxşı qarşılayacaqlar. Ona görə də sizi təbrik eləyirəm, Məmməd Araz, səni təbrik eləyirəm, Bəxtiyar, səni təbrik eləyirəm. Sizin uzun illər həqiqətən xırda-xırda, misra-misra, damcı-damcı yaratdığınız əhval-ruhiyyə Azərbaycan xalqını gətirib bugünkü vəziyyətə çıxartdı.

Doğrudur, bəzən bu yazılarınıza görə siz sıxılmışınız da, təqib olunmusunuz da, sizi incidiblər də, sizə kəm baxıblar da, sizi açıq və ya gizli

tənqid də eləyiblər. Ancaq mənə belə gəlir ki, Məmməd Arazın, Bəxtiyar Vahabzadənin, Xəlil Rzanın qəhrəmanlığı (mən bu sözü tam cəsarətlə deyirəm) elə ondan ibarətdir ki, onları heç bir şey qorxutmayıbdır. Onların qarşısını heç bir şey kəsməyibdir. Onlar öz işlərini görüblər. Xırda-xırda, çox incə, çox zərif görüblər və məhz bu incəliyə, zərifliyə, nazikliyə görə də sizin bu fikirləriniz bizim vətənpərvər insanlarımızın, xalqımızın ürəyinə yol tapıbdır.

Məmməd Arazın şeirini nə üçün bu qədər sevir insanlar? Axı şeiri insanlara zorla sevdirmək olmaz. Nə üçün sevirilər? Mən keçmişdə də bunu hiss edirdim. Uzun müddət Azərbaycanda olmayanda da, 90-cı ildə Azərbaycana qayıtdıqdan sonra hara gedirəm – Məmməd Arazın şeirləridir, Bəxtiyar Vahabzadənin şeirləridir. O vaxt bizdə çox coşqun ictimai-siyasi vəziyyət yaranmışdı. İnsanlar 20 Yanvar hadisələrindən sonra çox coşmuşdular. Çox inciklik var idi cəmiyyətdə. Eyni zamanda milli azadlıq ruhunda fikirlər daha da açıq deyilirdi. Hər yerdə Məmməd Arazın, Bəxtiyar Vahabzadənin şeirləri oxunurdu. Başqalarının da. Şübhəsiz ki, indi mən şəxsiyyətlər haqqında danışiram. Bu şəxsiyyətlər artıq bizim Azərbaycanın hər bir guşəsində təqdir olunublar və ona görə də deyirəm ki, sizin keçmişdə olan bütün o əzab-əziyyətləriniz, çəkdiyiniz zəhmətlər hədəf getməyib, öz nəticəsini veribdir. Nəticə odur ki, Azərbaycan öz müstəqilliyini əldə edibdir, milli azadlığına nail olubdur, Azərbaycan müstəqil dövlətdir.

Burada olanların çoxu keçmişdə də ordenlər, medallar alıbdır. Mən hesab edirəm ki, bütün dövlətlərin, bütün dövrlərin ordenlərinə, medallarına, mükafatlarına hörmət etmək lazımdır. Heç bir şeyi qaralamaq olmaz. Mən belə fikirdəyəm.

Hörmət etmək lazımdır və kim keçmişdə hansı ad alıbsa – mən ona hörmət edirəm. Kim keçmişdə hansı orden alıbsa – mən ona hörmət edirəm. Nə cür ola bilər ki, biz bunları unudaq? Unuda bilmərik. Ancaq bununla yanaşı, müstəqil Azərbaycan dövlətinin bu mükafatı, şübhəsiz ki, bütün o mükafatlardan əziz, onların hamısından üstündür. Onları da qiymətdən salmaq olmaz, onları da unutmaq olmaz. Hərəsinin öz yeri var. Hər tarixi mərhələnin öz yeri var. Mən ümidvaram ki, müstəqil Azərbaycan yaşayacaq, mən ümidvaram ki, Azərbaycan xalqı daim müstəqilliyini qoruyub saxlayacaq və müstəqil Azərbaycanın ilk “İstiqlal” ordeninə layiq görülmüş şəxsiyyətlər Azərbaycan xalqının tarixində indi olduğu kimi, gələcəkdə də öz yerlərini tutacaqlar. Mən sizi bir daha ürəkdən təbrik edirəm.

Fürsətdən istifadə edib ziyalının cəmiyyətdə rolu barədə bir neçə kəlmə də demək istəyirəm. Son illər bu proseslər o qədər gərgin keçib, qarmaqarışq olubdur ki, ziyalı adamın cəmiyyətdə rolu aşağı düşüb. Ziyalıya hörmətsizlik halları çoxalıb. Məsələn, bizim Azərbaycan xalqının ən yüksək adət-ənənələrindən biri odur ki, həmişə böyüyə, ağsaqqala hörmət olub. Mən o vaxtlar burada, Azərbaycanda işləyən zaman, keçmiş dövrdə Moskvadan bəzi nümayəndələr gəlirdilər, gedirdilər bizim rayonlara, şəhərlərə, kəndlərə, sonra gəlib mənə öz təəssüratlarını söyləyirdilər, çox şeyə heyran olduqlarını deyirdilər. Onları ən çox heyran edən nə idi? Deyirdilər “burada böyüyə hörmət var. Məsələn, kənddə, yaxud da ki, şəhərin bir qırağında cavan adamlar oturublar. Biz gələn kimi hamısı ayağa durur”. Mənə deyirdilər ki, Rusiyada belə şey yoxdur. Böyük gəldi, kiçik gəldi – heç kəs ayağa durmur. Amma sizdə böyüyün ayağına dururlar. Bunu Rusiyadan, Moskvadan gəlmiş adamlar böyük bir hadisə kimi qeyd edirdilər. Biz isə adət-ənənələrimizə o qədər öyrənmişik ki, bunu adi bir şey hesab edirik.

Amma biz bunları unuduruq. İndi görürsən küçədə cavan bir adam – heç bir xidməti, heç bir haqqı olmayan gənc ağsaqqal bir adamı təhqir edir, ziyalıya ağır söz deyir. Son illərdə, bax bu proseslər zamanı bizim ziyalılarımız nə qədər təhqir olunublar.

Bunları mən o vaxtlar kənardan da, uzaqdan da görürdüm, Urək ağrısı ilə hiss eləyirdim. Cəmiyyət böyükdür, xalq böyükdür. İndi bizdə yeddi milyon əhali var. Bunlar hamısı bizim cəmiyyətdir. Amma xalqın içərisindən çıxan bu ziyalılar tək-təkdir. Bunlar kütləvi deyil axı! Ziyalı kütləvi ola bilməz. Alimdir, şairdir, bəstəkardır, rəssamdır, yazıçıdır, artistdir – bunlar fitri istedadla malik olan nadir adamlardır və öz mədəniyyəti, yaradıcılığı, fəaliyyəti ilə bizim cəmiyyətin mədəni səviyyəsini qaldırırlar. Bu adamları təhqir etmək, onlara hörmət etməmək son illərdə cəmiyyətimizdə olan əcaiblikdir. Biz bunlara son qoymalıyıq.

Ziyalının hörməti qalxmalıdır, müəllimin hörməti qalxmalıdır, şairin, yazıçının, alimin hörməti qalxmalıdır. Onlar hörmətli olmalıdırlar həmişə. Bu məsələ məni narahat edir. Bu, şübhəsiz ki, sizdən asılı deyil – siz hamınız ziyalı adamlarsınız. Bu bizim cəmiyyətdən asılıdır, bizdən asılıdır. Biz öz hərəkətlərimizlə, öz münasibətlərimizlə, öz tədbirlərimizlə gərək ziyalıların cəmiyyətdə hörmətini qaldıraq.

Sizdən gizlətmirəm, mənim işim çoxdur. Mən buradan işə qayıda-cağam. Sabah xaricə gedəcəyəm, orada bir neçə görüşüm olacaqdır. Amma buna baxmayaraq – mən heç də minnət qoymuram – böyük məm-

nuniyyət hissi ilə buraya gəlmişəm və gəldiyimdən də çox razıyam. Ona görə ki, birincisi, sizinlə bir yerdəyəm, ikincisi də Məmməd Arazın şeirlərini götürüb oxuyursan, amma Mikayıl Mirzə kimi oxuya bilməzsən axı. Mikayıl Mirzə oxuyanda sənə daha güclü təsir edir. Və yaxud Zəlimxan Yaqub dediyi kimi, bunu sən özün qavraya bilməzsən.

Ona görə də bu gün mən buradan böyük mənəvi qida aldım. Məmməd Arazın yaradıcılığı ilə, bizim mədəniyyət xadimləri ilə təmasda olmaq, görüşmək, söhbət etmək dövlət adamı kimi mənim üçün böyük bir hadisədir. Belə tədbirlər gələcəkdə də keçirmək lazımdır. Bizim Prezident Aparatındakı işçilərə də bunu tapşırıbmışam və güman edirəm ki, yaradıcılıq təşkilatlarımız da soyumamalı, geri çəkilməməli, çətinliklərə görə ruhdan düşməməlidirlər. Bunlar hamısı keçib gedəcəkdir. Bizim mədəniyyətimiz də qalxacaq, yazıçılarımız da yenə yazacaq, jurnallar da çıxacaq, yaxşı-yaxşı romanlar da, şeirlər də dərc ediləcək – hamısı olacaqdır. Dünən mənə Bəxtiyar Vahabzadə deyir ki, dörd ədəbiyyat jurnalı var, biri də çıxmır. İndi gör dünya nə günə gəlib düşübdür. “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetini mən həmişə çox böyük hörmətlə oxuyardım. Xatirimdədir, Moskvada yaşadığım yaxt Azərbaycanın qəzetlərinə abunə yazılmışdım, göndərirdilər. Hamısına baxmağa vaxtım yox idi. Amma “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetini mütləq oxuyurdum, tamamilə oxuyurdum. İndi bu “Ədəbiyyat qəzeti” çıxmır. Amma di gəl, elə adamlar peyda olublar ki, hərəsi bir qəzet çıxarır, ağızlarına gələni də yazırlar. Bu da bizim cəmiyyətə heç lazım deyil.

Şübhəsiz ki, bu bizə də haqq qazandırmır, bəraət vermir. Ancaq eyni zamanda Yazıçılar İttifaqı da, bizim ziyalılar da çalışmalıdırlar, çarpışmalıdırlar. Mən belə hesab edirəm ki, məsələn, “Ədəbiyyat qəzeti” əgər normal, əvvəlki qaydada çıxsas, orada dərc olunan yazılar, şeirlər, məqalələr, hekayələr bu ağır dövrdə insanların həyatına çox kömək edə bilər.

Zənn edirəm ki, bu gün bu gecəyə gələn adamların hamısı buradan mənəviyyatca zənginləşmiş halda getdi. Mən teleradio şirkətindən xahiş etmişəm ki, bugünkü görüşü sonra televiziya ilə tamamilə versinlər. Qoy ictimaiyyət də bilsin. Biz də çalışmalıyıq və mən də çalışacağam ki, bizim yaradıcılıq orqanlarımızda işlər canlansın, sənətkarlarımız yazsınlar, yaratsınlar.

Ancaq siz də çalışmalısınız. O tərəfdən də, bu tərəfdən də təşəbbüs olmalıdır ki, bu işləri görək. Məhz bu yolla – mədəniyyətin, ədəbiyyatın təsiri ilə biz cəmiyyətimizdə olan mənfi halları, bizi bəzən biabır edən hal-

ları aradan götürəcəyik. Cəmiyyətimiz sağlamlaşacaq. Müstəqil dövlətimiz yaşayacaq, böyüyəcək, inkişaf edəcəkdir. Müharibəyə də son qoyacağıq. Torpaqlarımız da geri qayıdacaq. Doğrudur, bu, ən çətin məsələdir. Həddindən artıq çətin məsələdir. İndi mən bunu sizə açıq demək istəmirəm ki, çətinlik nə dərəcədədir. Əgər bu ondan asılı olsaydı ki, bütün xalqı ayağa qaldırıb, gedib müharibə aparaq – bunu eləmək çətin bir şey deyil, gedərik, amma indi elə bir vəziyyət yaranıb ki, bunu etmək çətin olar. Ona görə də bu sahədə biz lazımi işlər görürük, bundan sonra da görəcəyik. Ancaq mən istəyirəm ki, xalqımızda nikbinlik əhval-ruhiyyəsi olsun. Xalqımız bilsin ki, müstəqil Azərbaycan yaşayacaq, müstəqilliyini qoruyacaq və müstəqil Azərbaycanın ilk “İstiqlal” ordenlərini alan şəxslər qalanları üçün örnək olacaqlar.

Amma eyni zamanda biz gərək keçmişimizi də unutmayaq, qiymətləndirək. Məsələn, dünən Bəxtiyar Vahabzadə ilə söhbət zamanı gördüm narahatdır ki, gələn il Səməd Vurğunun 90 illiyi tamam olur, nə etməli? Burada iki fikir ola bilməz. Səməd Vurğun kimi böyük bir şəxsiyyəti biz unuda bilmərik. Ona görə də mən indi Anara da deyirəm və bizim Prezident Aparatına, Ramiz Mehdiyevə də tapşırıram: tədbirlər hazırlayın, böyük bir komissiya yaradaq. Şəməd Vurğunun 90 illik yubileyinə hazırlaşaq, onu lazımi səviyyədə keçirək. Mən keçmişdə də buna həmişə diqqət vermişəm. Amma indi bunu daha da faydalı hesab edirəm ki, məhz belə tədbirlər bizi birləşdirir, hamımızı bir yerə yığır, mədəniyyətimizi daha da gücləndirir və insanları ruhlandırır. Yeni-yeni böyük istedadlar meydana gəlir. Bugünkü məclisdə balaca bir oğlan oxudu. Özü də musiqisiz. Nə qədər heyran etdi! Görün bizim xalqımızda nə qədər böyük istedadlar var! O gün Fərhad Bədəlbəyli məni dəvət etmişdi, getmişdim konservatoriyaya. Orada professional musiqi sahəsində istedadlı uşaqlar yeni-yeni qələbələr əldə ediblər.

Bilirsiniz, xalqımızın içində böyük bir mədəniyyət potensialı, fitri istedad potensialı var. Bunları aşkara çıxarıb qaldırmaq və imkan vermək lazımdır. Əgər bu gün bu gecə olmasaydı, mən o uşağı tanımıyacaqdım. Gördük tanıdıq. İndi mənə elə gəlir ki, o, məşhur olacaqdır. Ona görə də bu tədbirlər bizi həmişə daha da irəliyə aparır.

Səməd Vurğunun özünün xatirəsi naminə, onun xidmətlərinə qiymət naminə, eyni zamanda bu günümüz, gələcəyimiz üçün biz onun yubileyini keçirməliyik. Mənim xatirimə düşdü ki, Süleyman Rüstəm də o yaşıdadır. Xahiş edirəm, Süleyman Rüstəmin də 90 illiyi haqqında təklif verin.

**“AZƏRBAYCAN QADINI” JURNALININ BAŞ
REDAKTORU XALİDƏ XANIM HASİLOVAYA**

18 aprel 1995-ci il

Hörmətli Xalidə xanım!

Sizi – Azərbaycan xalqının sevimli yazıçısını 75 illik yubileyiniz münasibətilə təbrik edirəm.

Şərəfli ömür yolu keçmiş görkəmli nasir kimi yaratdığınız əsərləriniz oxucuların mənəvi dünyasına işıq salmış, Azərbaycan övladlarının vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsində az rol oynamamışdır.

“Azərbaycan qadını” kimi yeganə qadın jurnalımızın özünəməxsus yaradıcılıq yolu ilə inamla addımlaması da Sizin fədakar əməyinizin bəhrəsidir.

İnanıram ki, Siz bundan sonra də ədəbiyyat və mədəniyyətimizin inkişafı naminə əlinizdən gələni əsirgəməyəcəksiniz. Bu yolda Sizə möhkəm cansağlığı və uzun ömür arzulayıram.

***Heydər ƏLİYEV,**
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

AZƏRBAYCANIN ƏMƏKDAR İNCƏSƏNƏT XADİMİ, YAZIÇI MAQSUD İBRAHİMBƏYOV

14 may 1995-ci il

Hörmətli Maqsud!

Sizi – müasir Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsini, respublikamızda və onun hüduqlarından çox-çox kənarlarda tanınmış gözəl yazıçı və kinodramaturqu 60 illik yubileyiniz münasibətilə təbrik edirəm.

XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında Siz öz yaradıcılığınızla yeni bir ədəbi istiqamətin əsasını qoyanlardan birisiniz. Ədəbiyyatımızın dünya miqyasında yayılması və sevilə-sevilə oxunmasında Sizin çox böyük payınız vardır. İki mədəni fəzanın, iki dilin qovuşduğu bir məkanda yaşayan qəhrəmanlarınız Azərbaycan nəsrinə yeni ab-hava gətirmişlər. Onlar müasir olduqları qədər millidirlər. Məhz buna görə də Sizin yaradıcılığınız heç kimi laqeyd qoymamışdır.

Azərbaycan kinematoqrafiyasının inkişafında da Sizin xidmətləriniz böyükdür. Dünyanın teatr səhnələrində və kino ekranlarında yeni həyat qazanmış əsərləriniz sərt gerçəkliyi real əks etdirməklə yanaşı hər bir insanda sabaha inam, yüksək ideallara sədaqət tərbiyə edir.

Əminəm ki, bundan sonra da Siz müstəqil Azərbaycanın gələcəyi naminə fədakarcasına yazıb-yaradacaq, ədəbiyyatımızın inkişafı və onun dünya miqyasında təbliği üçün əlinizdən gələni əsirgəməyəcəksiniz. Bu yolda Sizə cansağlığı və uğurlar diləyirəm.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

**GÖRKƏMLİ AZƏRBAYCAN YAZIÇISI
VƏ KİNODRAMATURQU MAQSUD
İBRAHİMBƏYOVUN 60 İLLİK YUBİLEYİ
GECƏSİNDƏ ÇIXIŞ**

*Gülüstan Sarayı
14 may 1995-ci il*

Hörmətli Maqsud!

Hörmətli qonaqlar, xanımlar və cənablar! Ölkəmiz və xalqımız üçün əlamətdar bir hadisə – Maqsud İbrahimbəyovun anadan olmasının 60 illiyi münasibətilə sizi bu gün burada, “Gülüstan” sarayında ürəkdən təbrik edirəm. Bu gün burada başqa yerlərdən gəlmiş qonaqlar da iştirak edirlər, ona görə də çıxışımı rus dilində başladım. Azərbaycanda rus dilini yaxşı bilirlər, amma bizim doğma dilimiz Azərbaycan dilidir. Bu gün ədəbiyyat gecəsi, mədəniyyət gecəsidir. Ədəbiyyat və mədəniyyətimizdə isə dilin yeri əvəzsizdir.

Hörmətli Maqsud, hörmətli xanımlar və cənablar, hörmətli qonaqlar!

Bu gün doğrudan da çox əlamətdar bir gündür. Biz Azərbaycan ədəbiyyatının, mədəniyyətinin, incəsənətinin görkəmli nümayəndəsi, böyük ictimai-siyasi xadim, respublikamızın həyatında, xalqımızın qarşısında böyük xidmətləri olan Maqsud İbrahimbəyovun 60 illik yubileyini qeyd edirik.

Mən prezident kimi, Maqsud İbrahimbəyovu rəsmi təbrik etmişəm və onun respublikamızın ən yüksək mükafatı olan “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunması haqqında fərman imzalamışam. Yəni dövlət tərəfindən, rəsmi tərəfdən həm təbrik, həm təltif artıq ictimaiyyətə məlumdur. Ancaq mən bu gün buraya Maqsudun dəvəti ilə gəlmişəm. Məhz ona görə ki, bu, təkcə Maqsudun yubileyi deyil, bizim Azərbaycan xalqının, Azərbaycan Respublikasının mədəniyyətinin, ədəbiyyatının həyatında xoş gündür, əlamətdar gündür, deyə bilərəm ki, tarixi gündür.

Biz xalqımızın tarixi, keçmişi ilə, əldə etdiyi nailiyyətlərlə həmişə fəxr edirik. Bu sahədə xalqımızın tarixində ən görkəmli yeri mədəniyyət, ədəbiyyat tutur. Çoxəsrlik tariximizdə məhz mədəniyyət, ədəbiyyat,

incəsənət xalqımızı çətin yollarla bu günə gətirib çıxarıbdır və xalqımızın mənəviyyatını, zənginliyini dünyaya nümayiş etdirib, dünya xalqlarına çatdırıbdır. Keçmişdə də, indi də xalqımız, respublikamız ən çox öz mədəniyyəti, ədəbiyyatı, öz intellektual səviyyəsi ilə dünyada tanınır. Məhz buna görə də bugünkü məclis xüsusi xarakter daşıyır.

Doğrudur, bizim adət-ənənəmizə görə indiyə qədər belə yubileylər bir formada keçirilibdir. Müəyyən bir stereotip formalaşıbdır. Ancaq həyat inkişaf edir, bizə yeniliklər gətirir. Bu gün biz yubileyi keçmişdə olan ənənə kimi yox, Maqsudun təşəbbüsü ilə bu formada keçiririk. Mənə belə gəlir ki, bunun da özünə görə həm əhəmiyyəti var, həm də, deyə bilərəm, ləzzəti var. Məhz bu günü, bu yubiley gecəsini mən bütün ədəbiyyatımız üçün, bütün mənəviyyatımız üçün, bütün mədəniyyətimiz üçün böyük bir gün hesab edərək buraya gəlmişəm və Maqsudla, onun dostları, qonaqları ilə bərabər bu günü qeyd edirəm.

Maqsud İbrahimbəyovun xidmətləri böyükdür. Ədəbiyyatımızda, incəsənətimizdə onun özünəməxsus yeri var. Ədəbiyyatımızın, incəsənətimizin, mədəniyyətimizin ən böyük və fərqləndirici xüsusiyyətlərindən biri də odur ki, zaman-zaman istedadlı insanlar mədəniyyətimizdə yeni yollar, yeni cığırılar açırlar, yeni formalar meydana gətirirlər. Məhz bunlardan biri də Maqsud İbrahimbəyovdur. Onun yaradıcılığı, əsərləri özünəməxsus formada, məzmununda, mənədadır və bizim başqa yaradıcı adamlarımızın əsərlərindən fərqi onun məhz bu xüsusiyyətlərindədir.

Maqsud haqqında, onun yaradıcılığı haqqında çox söz demək olar. Mən bu gün onun yaradıcılığına təhlil vermək istəmirəm. Ancaq onun əsərləri bizim həyatımızı, reallığımızı, yaşadığımız dövrü həqiqi əks etdirən əsərlərdir. Maqsud İbrahimbəyovun və onunla bərabər Rüstəm İbrahimbəyovun ictimaiyyətə tanınması dövrü, onların ədəbiyyatda, mədəniyyətimizdə ilk addımları mənim yaxşı xatirimdədir. Bunlar adi deyildi. Müəyyən qədər qeyri-adi idi. Bəzən də mövcud formalara uyğun gəlmədiyinə görə birmənalı qəbul olunmurdu. Hətta bir vaxt bu qardaşlar dissident kimi tanınırdılar. Yəni bunlar dissident deyildi. Azərbaycanda heç vaxt dissident olmayıbdır. Mənə Moskvada istifadə olduğum vaxt bir sual verdilər. Ağır dövrdə olduğum vaxt – 1989-cu ildə bir müxbir mənimlə müsahibə aparırdı. O zaman mənə çox böhtanlar yağdırırdılar.

O vaxtlar kim dissident olub, kim olmayıb məsələsi dəbdə idi. Məndən soruşdular ki, siz rəhbərlik etdiyiniz vaxt Azərbaycanda dissidentlər varmı? Mən dedim yox idi. Dedilər nə üçün? Dedim ki, sadəcə olaraq biz onları axtarmırdıq. Əgər doğrudan da biz o vaxt dissident axtarmaq

istəsəydik elə Maqsud İbrahimbəyovu da, Rüstəmi də dissident kimi damğalamaq olardı. Bəziləri də bunları belə damğalayırdılar və bu cür qələmə verirdilər. Ancaq bunlar heç vaxt dissident olmayıblar. Azərbaycanın mədəniyyətində, incəsənətində, ədəbiyyatında həmişə öz görkəmli yerlərini tutublar, bizim xalqımız, yaşadığımız dövr, o zamanlar, o illər üçün və bu gün, gələcək üçün çox dəyərli əsərlər yaradıblar. Həmin əsərlər bu gün də çox maraqla oxunur, sabah da oxunacaq, güman edirəm ki, gələcək nəsillər də bu əsərləri oxuyaraq 60-cı, 70-ci, 80-ci illərdə Azərbaycan xalqının həyatının nə cür olduğunu çox yaxşı dərk edə biləcəklər.

Maqsudun yaradıcılığı – bilirsiniz, Maqsud deyəndə Rüstəm də yada düşür. Çünki bunların yaradıcılığı, həyat yolu da bir-birinə çox bənzəyir. Ancaq bu gün mən yalnız Maqsud haqqında deyirəm, amma Maqsud ilə Rüstəmin yaradıcılıq yolu bir-birinə çox yaxındır, eyni vaxtda başlayıblar, qardaşdırlar – məhz ona görə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir ki, onlar həmin bu illərin həqiqətini, bir daha qeyd edirəm, açıq-aydın əks etdirirlər. Həqiqət də bizim həyatımızın həm dəyərli cəhətləri idi, müsbət cəhətləridir, həm də şübhəsiz ki, həyatımızın, ictimaiyyətin, cəmiyyətin mənfi, neqativ cəhətləridir. Bu baxımdan Maqsudun və Rüstəmin yaradıcılığı ədəbiyyatda, deyə bilərəm ki, mənim siyasətdə ilk dəfə fəaliyyətə başlayarkən atdığı addımlara bənzəyir.

İndi biz Maqsudun 60 illik yubileyini qeyd edirik. 60-cı illər mənim xatirimdədir. Maqsud 25-30 yaşında gənc oğlan idi. Rüstəm bundan da gənc idi. Yaradıcılıqda ilk addımlar atırdılar. 1969-cu ildə mən Azərbaycan Respublikasına rəhbərlik etməyə başladım. Bunlar o vaxt gənc yazıçılar, ədəbiyyatımızın gənc nəslinin nümayəndələri idilər. Bu yolu 30 il bir yerdə keçmişik. İndi mən Maqsuda baxanda onu yenə gənc hesab edirəm. Çünki mənim yaddaşımda o dövr qalıbdır ki, o vaxtlar Yazıçılar İttifaqı ilə, yazıçılarla məşğul olanda deyirdik gənc yazıçılarla ayrı görüşək. Xatirimdədir. Yazıçılar İttifaqının qurultayları ərəfəsində bir ittifaqın rəhbərliyi ilə, bir də gənc yazıçılarla görüşürdük. Gənc yazıçılar Maqsud idi, Rüstəm idi, başqaları idi – ona görə də bunlar mənim üçün elə gənc qalıblar. İndi mən təsəvvür edə bilmirəm ki, Maqsudun 60 yaşı var və biz də gəlmişik bunu qeyd edirik. Amma eyni zamanda bu onu göstərir ki, 60 yaş da böyük bir yaş deyil. Elədirmi? Sən necə hiss eləyirsən özünü?

Maqsud İbrahimbəyov: Hiss edirəm ki, lap cavanam.

Heydər Əliyev: Bu illəri bir yerdə yaşamışıq, bir yerdə keçmişik. Düzdür, müəyyən vaxt ayrı da düşmüşük. Ancaq Maqsudun yara-

dıcılığının, ictimai fəaliyyətinin, bütün insani keyfiyyətlərinin xüsusiyyəti bir də ondan ibarətdir ki, o, yolunu həmişə düz gedib. Əgər belə bir söz desəm inciməz, – yolunu azmayıbdır, yolundan çıxmayıbdır. Öz əqidəsi-ni heç vaxt hansı bir konyuktur səbəblərə görə dəyişməyibdir.

Bu dövr çox mürəkkəb, böyük ictimai-siyasi proseslər dövrüdür.

Təsəvvür edin, 60-cı ildə biz hansı bir şəraitdə, 70-ci ildə hansı şəraitdə, 80-ci ildə hansı şəraitdə yaşayırdıq. İndi 95-ci ildir. Başqa bir şəraitdə yaşayırıq. Bu dövrdə Azərbaycanın başına böyük bəlalar gəlibdir. Respublikamızın daxili həyatında çox ciddi ictimai-siyasi proseslər gedib. Bu proseslərin bəziləri ölkəmizə çox böyük ziyan, zərər vurubdur. Respublikamız yeddi il bundan öncə müharibəyə cəlb olunubdur. Ermənistan Azərbaycana təcavüz edibdir. Müharibə başlayıbdır. Biz indi də müharibə şəraitində yaşayırıq. Düzdür, bir il tamam olub ki, biz atəşi kəsmişik. Bir ildir xalqımız sülh içində yaşayır. Bir ildir atəş yoxdur. Bir ildir güllə səsi eşidilmir. Bir ildir şəhidlər gəlmir. Bu son dövrdə əldə etdiyimiz nailiyyətdir. Ancaq eyni zamanda biz müharibəni sona çatdırıbilməmişik, işğal olunmuş torpaqlarımızı geri qaytara bilməmişik. Bir milyondan artıq vətəndaşımız işğal olunmuş torpaqlardan qaçqın düşüb. Başımıza çox bəlalar gəlibdir. 1990-cı ilin yanvar faciəsi böyük bəladır. Ondan öncəki illərdə Azərbaycan Respublikasının başına gələn bəlalar, Ermənistanın təcavüzü başlanan vaxtdan sonrakı dövr...

Bəli, həyatda çox dəyişikliklər olubdur. Adamlar bu cürbəcür ictimai-siyasi proseslərin təsiri altında bəzən o tərəfə də, bu tərəfə də əyiliblər. Külək o tərəfə əsəndə ora, bu tərəfə əsəndə bura dönüblər. Ancaq insanların çoxu, o cümlədən xüsusən Maqsud kimi insanlar heç vaxt yolunu dəyişdirməyiblər, həqiqəti heç vaxt unutmayıblar, həqiqətə həmişə həqiqət kimi baxıblar. Bilirsiniz, xasiyyətdə, ictimai həyatda, yaradıcılıqda sabitlik çox böyük xüsusiyyətdir. Özünəməxsus xarakterini qoruyub saxlamaq çox böyük bir keyfiyyətdir. Bunlar hamısı Maqsuda xas olan xüsusiyyətlərdir. Məhz buna görə də Maqsud sevilir, Maqsud tanınır, Maqsud hörmətə malikdir.

Maqsudun yaradıcılığının xüsusiyyəti bir də ondan ibarətdir ki, o, əsərlərini rus dilində yazır. Bəzən içərimizdə elə adamlar var ki, bəzən deyirlər, əgər bu rus dilində yazırsa, Azərbaycan yazıçısı deyil. Şübhəsiz ki, bu, yanlış fikirlərdir. Bunlarla razılaşmaq olmaz. Əgər biz bununla razı olsaq, gərək deyək ki, Nizami Gəncəvi də Azərbaycan şairi deyil və yaxud Nəsimi də azərbaycanlı deyil. Bu il biz böyük şairimiz Məhəmməd Füzulinin 500 illiyini qeyd edirik. Onun türk dilində, yəni Azərbaycan

dilində də yazdığı əsərlər çoxdur. Ancaq eyni zamanda fars, ərəb dillərində də çox yazıbdır. Mən hesab edirəm ki, qanı ilə, canı ilə, ruhu ilə, qəlbi ilə azərbaycanlı olub, başqa dildə əsər yazıb Azərbaycanı başqa dilli adamlara yazdıqları ilə tanıtdırmağın özü də bir nailiyyətdir, böyük bir xüsusiyyətdir. Xüsusən o dövrdə ki, biz Sovetlər İttifaqının tərkibində idik. Ümumi bir millətlərarası dilimiz var idi – rus dili. Bu dili Azərbaycanda demək olar ki, çoxları yaxşı bilirlər.

Bilirsiniz, yaradıcılığa bir peşə kimi baxmaq olmaz. Yaradıcılıq fitri istedadla bağlıdır. Şair olmaq, yazıçı olmaq, bəstəkar olmaq, musiqiçi olmaq – bunları oxumaqla öyrənmək olmaz. Mən bilirəm ki, Maqsud da, Rüstəm də ədəbiyyat institutunu bitirməyiblər. Bunlar ikisi də mühəndis olub. Ancaq fitri istedadlarına görə yazıçılıq yoluna, ədəbiyyat, mədəniyyət, incəsənət yoluna düşüblər və içindən gələn bu fitri istedadı rus dilində ifadə etmək, Azərbaycan həyatını, Azərbaycan gerçəkliyini, reallığını rus dilində vermək özü də asan iş deyildir.

Bu da xüsusi bir keyfiyyətdir. Ona görə mən bunu da qeyd edirəm. Tək Maqsud deyil – ədəbiyyatımızda belə görkəmli şəxsiyyətlər yenə var – onları həmişə mən böyük hörmət və ehtiramla qəbul etmişəm. Bir oxucu kimi, siyasət adamı kimi heç vaxt seçməmişəm ki, bu hansı dildə yazır.

İndi biz müstəqil bir dövlətik. Müstəqil Azərbaycan Respublikası bizim ən böyük tarixi nailiyyətimizdir. Əminəm ki, biz müstəqil Azərbaycan dövlətini yaşadacağıq, irəliyə aparacağıq. Bizim indiyə qədər yaranmış intellektual potensialımız, iqtisadi potensialımız, insanlarımızda indiyə qədər yaranmış olan qüdrət, cəsarət müstəqil Azərbaycanı yaşadacaq, nəsillərdən nəsillərə verəcəkdir. Qna görə də biz Azərbaycan dilinin inkişafına xüsusi fikir veririk. O vaxtlar da xüsusi fikir verilirdi. Əgər elə olmasaydı, Azərbaycan dilində belə zəngin ədəbiyyatımız yaranmazdı. Ancaq bununla yanaşı, o dövrdə biz İttifaqda olanda bir ümumi dil – rus dili var idi. Bu dildə yazıb Azərbaycanı təbliğ etmək, Azərbaycanın reallığını bildirmək, Azərbaycanı tanıtmmaq çox böyük bir iş idi.

Xatirimdədir, mən Moskvada, Kremlə işləyəndə Maqsud xahiş elədi, onunla görüşdüm. Mənə öz kitabını hədiyyə verdi. O vaxt Yuqoslaviyadan, böyük bir səfərdən qayıtmışdım. Mənə dedi ki, Yuqoslaviya prezidentinin xanımı onun bu kitabının serb dilinə tərcüməçisidir. Bu məndə böyük bir iftixar hissi oyatdı. Moskvada Kremlə oturmuşam, Maqsud İbrahimbəyovla söhbət edirəm. O, əsər yazıbdır, bu əsəri Yuqoslaviyada serb dilinə tərcümə ediblər. Tərcümə edən də Yuqoslaviya-

nın dövlət başçısının xanımıdır, – bunlar adi şeylər deyildir. Bu barədə çox xatirələr var, saatlarla demək olar. Ancaq mən bir neçəsini yada salaraq Maqsudun həyat yolunun, yaradıcılığının nə qədər zəngin olduğunu bir daha qeyd etmək istəyirəm.

Burada bir çıxışda dedilər “bakılı”, “bakinets”. Maqsud əsərlərinin əksəriyyətini Bakı şəhərinin həyatının təsvirinə həsr edibdir. Ancaq doğrudan da belədir ki, Bakıda hamı bakılıdır. Təkcə Bakıda anadan olanlar, əsli-kökü buradan olanlar deyil, hamı bakılıdır. Bakı elə bir şəhərdir ki, Azərbaycanda yaxşı nə varsa, hamısını özünə çəkmişdir. Ona görə də “bakılı” sözünü məhz bu mənada başa düşmək lazımdır. Bunu təhrif etməyə, ondan cəmiyyətimizdə, dövlətimizdə, müstəqil Azərbaycanımızda hansısa bir təbəqələşmə yaratmaq üçün istifadə etməyə yol vermək olmaz.

Biz bu gün burada, “Gülüstan” sarayına toplaşmışıq. Bakılıların yadındadır, bir vaxtlar bura qəbiristanlıq idi. Özü də bura “Çəmbərəkənd” deyirdilər. Xatirimdədir, gənc vaxtlarımda mən burada yaşayarkən biri qocalanda, özünü pis hiss edəndə deyirdi vaxtım çatıb, Çəmbərəkəndə gedəcəyəm. Bakıda qədimdən yaşayan adamlar bunu bilirlər. O vaxtlar mən gənc idim, bilmirdim “Çəmbərəkəndə gedəcəyəm” nə deməkdir.

Bəli, bura qəbiristanlıq olubdur. İnsanları gətirib burada dəfn edirmişlər. Amma indi görürsünüz nə qədər abad bir yerdir. Qəbiristanlıq olan yerdə indi “Gülüstan” sarayıdır. Qəbiristanlıq olan yerdə indi gözəl otellərdir. Qəbiristanlıq olan yerlər indi dağüstü parkdır. Qəbiristanlıq olan yerdə indi gözəl binalardır. Bunların hamısı bakılıların, Bakıda yaşayan Azərbaycan vətəndaşlarının zəhməti, əməyi ilə yaranıbdir.

Bakını böyük bir tarixi dövrdə nəsilbənəsil insanlar tikib, yaradıb, bugünkü günə gətirib. – Bizim Bakı gözəl bir şəhərdir. Ancaq gələcəyi bundan da gözəldir. İndiyə qədər Bakını tikib, qurub yaradanlara biz minnətdarlığımızı bildiririk. Ancaq mən tam ümidvaram ki, bundan sonra gələn nəsillər Bakını, bütün Azərbaycanı daha da gözəl, daha da dəyərlili, daha da firavan edəcəklər.

Ona görə də biz azərbaycanlıyıq. Biz bakılıyıq. Biz müstəqil Azərbaycanın vətəndaşlarıyıq. Biz hamımız birik. Hamımız bir olaraq bu ağır imtahanlardan, ağır sınaqlardan çıxma bilərik. Mədəniyyətimizin, incəsənətimizin, ədəbiyyatımızın yaratdığı mənəvi dəyərlər əsasında hamımız birləşərək tutduğumuz uzun, böyük yolu müvəffəqiyyətlə gedə bilərik. Yolumuz ağırdır, çətinidir. Amma inanıram ki, yolumuz bizi çox xoşbəxt

gələcəyə aparır. Müstəqil Azərbaycanın böyük gələcəyi var. Mən bu gələcəyə inanıram. Mən bu gələcəyə ümidlə yaşayıram. Mən bu gələcək naminə Azərbaycan vətəndaşlarının hamısını birliyə və bu uzun yolu bir yerdə getməyə dəvət edirəm. Bu baxımdan buradakı toplantı, gecə, mənə belə gəlir ki, hamımızın mənəviyyat, incəsənət, ədəbiyyat, mənəvi dəyərlər üzərində birləşməyimiz üçün yaxşı bir addımdır.

Maqsud, mən səni təbrik edirəm. Sənə və sənin xanımına, sənin qardaşına, qohumlarına cansağlığı, xoşbəxtlik arzu edirəm və ümidvaram ki, sən Azərbaycan xalqı üçün, Azərbaycan Respublikası üçün, müstəqil Azərbaycan üçün yeni dəyərli əsərlər yazacaqsan, bizi sevindirəcəksən və gün olacaq ki, sənin gələcək yubileylərinə də biz böyük iftixar hissi ilə, məmnuniyyətlə gələcəyik. Sənin yaradıcılığına mən çox yüksək qiymət verirəm. Sənə böyük gələcək fəaliyyətlər arzulayıram. Sağ olun.

**"VƏTƏNƏ, DÖVLƏTƏ, XALQA SƏDAQƏT
ANDI" MİNİATÜR KİTABININ TƏQDİMAT-SƏRGİSİNDƏ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
HEYDƏR ƏLİYEVİN ÇIXIŞI**

*M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanası
3 iyun 1995-ci il*

Hörmətli xanımlar və cənablar, hörmətli dostlar! Bu gün biz buraya - Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət mərkəzlərindən biri olan Mirzə Fətəli Axundov adına Dövlət Kitabxanasına (M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası-red.) gəlmişik.

Kitabxana xalq, millət üçün, cəmiyyət üçün müqəddəs bir yer, mədəniyyət, bilik, zəka mənbəyidir. Ona görə də kitabxanaya daimi hörmət xalqımızın mədəniyyətini nümayiş etdirən amillərdən biridir. Mən vaxtilə bu kitabxanaya dəfələrlə gəlmişəm. Amma bu gün kitabxananın astanasından keçərkən çox böyük hörmət və ehtiram hissi duyuram. Kitabxanaya, burada çalışan insanlara hörmət və ehtiramımı bildirmək istəyirəm. Bugünkü hadisə çox əlamətdardır. Burada Azərbaycanın miniatür kitablarının sərgisi keçirilir. Zənnimcə, biz Azərbaycanda belə bir sərginin ilk dəfə şahidi oluruq. Azərbaycanda kitab çapının tarixi böyükdür. Yaxın keçmişdə Azərbaycan Respublikası onun 400 illiyini qeyd etmişdir. Keçmiş dövrlərdə məzmununa və formasına görə müxtəlif, çox maraqlı nəfis kitablar buraxılmışdır. Bu nəşrlər dünyanın bir çox ölkələrində də Azərbaycanı təmsil edir, onun haqqında biliklər verir. Ancaq Azərbaycanda miniatür kitab nəşrinin tarixi çox qısadır.

Mən çox məmnunam ki, bu gün biz Azərbaycanda yazıçılarımızın, şairlərimizin və ictimai-siyasi xadimlərimizin kitablarının miniatür nəşrini də görürük. Şübhəsiz ki, bu, mədəniyyətimiz, kitab nəşrimiz üçün çox əlamətdar hadisə, böyük nailiyyətdir. Bununla əlaqədar mən sərginin təşkilatçılarını, Azərbaycan Respublikasının "Kitab" Cəmiyyətini, buraya toplaşanları təbrik edir və əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, bu iş, təşəbbüs gələcəkdə də davam etdiriləcəkdir. Burada mənim Azərbaycan prezidenti vəzifəsinə başlayarkən andıçmə mərasimində nitqimin də miniatür nəşri nümayiş etdirilir. Bu gün həmin kitabı mənə təqdim etdilər.

Mən buna çox məmnunam. Doğrudan da, mən nitqləri söyləyirəm, lakin bunların kitab şəklində çıxmasını o qədər də gözləmirəm, hesab edirəm ki, haradasa dərc olunur. Ancaq indi belə bir təşəbbüs göstərmişlər.

Güman edirəm ki, ölkəmiz, respublikamız üçün, o cümlədən mənim üçün də çox əhəmiyyətli olan andiçmə mərasimində söylənilmiş nitq nəfis şəkildə buraxılmışdır və bu, mənim üçün də əlamətdar hadisədir. Bu işin təşəbbüsçülərinə, kitabı nəşr edənlərə - ilk növbədə Azərbaycan Respublikasının "Kitab" Cəmiyyətinə və onun rəhbəri Zərifə xanım Salahovaya təşəkkür edirəm. Eyni zamanda Amerikanın "Stark enterprayz" firmasının bu işdə fəaliyyətini, təşəbbüsünü qiymətləndirir və təşəkkürümü bildirirəm. Burada Zərifə xanım xoş sözlər söylədi və arzularını bildirdi. Güman edirəm ki, bunlar bizim ümumi arzularımızdır və hamımız çalışmalıyıq ki, bu arzular yerinə yetsin, Azərbaycanda kitab nəşri inkişaf etsin, miniatür kitablar kolleksiyası da genişlənsin. "Stark" firmasının nümayəndəsi, həmvətənimiz cənab Nisanovun nitqində məni sevindirən cəhət ondan ibarətdir ki, Azərbaycan vətəndaşları, burada böyümüş, yaşamış, onunla bağlı olan insanlar Azərbaycanı unutmurlar və indi buradan uzaqlarda olsalar da, ölkəmizə kömək edir, Azərbaycanla əlaqələrini saxlayırlar. Nisanovlar ailəsi Bakıda məşhur ailədir. Onların bir neçə nəslə mənim xatirimdədir. Güman edirəm ki, siz də Nisanovlar ailəsiniz. Mən bu ailənin keçmişini də bilir, onları tanıyıram. İndi belə başa düşdüm ki, Nisanovlardan biri Amerika Birləşmiş Ştatlarında yaşayır, ancaq doğma Vətəni kimi Azərbaycanı unutmamışdır və mənsub olduğu firma ilə bərabər ölkəmizə kömək edir, iqtisadi və başqa əlaqələr qurur. Mən bu təşəbbüsü bəyənir və ümidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, bu iş davam edəcək, Azərbaycanda doğulub-böyümüş, indi ondan kənarda olan adamlar Azərbaycanı unutmayacaq, doğma Vətən kimi həmişə yad edərək ölkəmizlə əlaqələrini genişləndirəcəklər.

Bu, indi bizim üçün çox lazımdır. Çünki biz Azərbaycanı dünyaya açmışıq, indi Azərbaycanın həm ərazisi, iqtisadiyyatı, həm də intellektual potensialı dünya üçün açıqdır. İqtisadi və ticarət əlaqələrimizdə tam açıqlığı təbliğ edirik və bunu genişləndirməyə çalışacağıq. Bayaq qeyd etdiyim addımlar, böyük olmasa da, xarici ölkələrlə, dünya iqtisadiyyatı, dünya mədəniyyəti ilə birləşməyə, əlaqələri inkişaf etdirməyə olan meyllərimizə kömək edir. Ona görə də mən bu təşəbbüsü bəyənir və güman edirəm ki, o, gələcəkdə də davam edəcəkdir.

Kitab nəşri hər bir ölkənin, xalqın mədəniyyətində, ümumiyyətlə mənəvi, ictimai həyatında çox görkəmli yer tutur. Hər birimiz ilk növbə-

də ancaq kitab vasitəsilə təhsil, elm almış, həyatda yaşamağa, fəaliyyət göstərməyə hazırlamış. Ona görə də hər birimiz kitablara borcluyuq. Həm kitabları yazıb-yaratmaq, həm də onları nəşr etmək əsas vəzifələrimizdən biridir. Bunun üçün mümkün olan bütün tədbirləri görməliyik. Mən respublikanın prezidenti kimi bunu əsas vəzifələrimdən biri sayıram.

Doğrudur, indiki ağır sosial-iqtisadi böhran dövründə, respublikamızın iqtisadiyyatında yaranmış çətinliklərlə əlaqədar və başqa ölkələrlə əlaqələrimizin məhdudlaşdığı bir vaxtda nəşriyyat işi də çox çətinliklərlə qarşılaşır. Bu, təbiidir. Ancaq biz bu çətinliklərin qarşısını almalıyıq, bunun üçün yeni-yeni yollar axtarmalıyıq. Həyatımız dəyişir, hər bir şey dəyişir. Biz bu dəyişikliklər prosesinin içindəyik. Keçmişdə nəşriyyat işi dövlətin əlində idi, onun tərəfindən maliyyələşdirilirdi və bunun sayəsində Azərbaycanda həmin sahə çox genişlənmişdi. İndi, dövlətin imkanları məhdudlaşdığı, sərbəst iqtisadiyyat, bazar iqtisadiyyatı yolu ilə gətirdiyimiz bir vaxtda, özəl bölməyə geniş imkanlar yaratmağa çalışdığımız və Azərbaycanda, kiçik də olsa, özəl bölmənin meydana çıxdığı bir vaxtda biz onun bütün imkanlarını nəşriyyat işinin canlandırılmasına, inkişaf etdirilməsinə, xüsusən kitab nəşrinin genişləndirilməsinə cəlb etməli, yönəltməliyik; Bu sahədə başqa ölkələrdə, xüsusən Rusiyada yaxşı təcrübə var. Məsələn, Rusiyada bəzi firmalar, şirkətlər uşaqlar, gənclər üçün, ümumiyyətlə cəmiyyət üçün, o cümlədən məktəblilər üçün lazım olan kitabların nəşrini öz üzərinə götürür, bu işə sponsorluq edirlər. Mən bir neçə nümunə ilə tanış oldum və deyə bilərəm ki, keçmişdəkindən də yaxşı kitablar buraxırlar.

İndi respublikamızda xeyriyyəçilik fəaliyyəti genişlənir. Arzu edərdim ki, bizim iş adamları, imkanlı sahibkarlar bütün sahələrdə xeyriyyəçilik fəaliyyəti göstərdikləri kimi, bu işdə kitabların yazılması və nəşri sahəsində də köməklərini əsirgəməsinlər. Zənnimcə, bu, xeyriyyəçilik sahəsində ən yaxşı iş ola bilər. Mən iş adamlarını buna dəvət edirəm. Şübhəsiz ki, dövlətin imkanlarından da daha səmərəli istifadə olunmalıdır. Ancaq, bayaq dediyim kimi, indi biz mülkiyyət formasını dəyişdiririk, bazar iqtisadiyyatı yolu ilə gedirik, özəl bölməyə geniş imkanlar yaradırıq və bundan sonra da yaradacağıq. Ona görə də bunların hamısı ümummilli əhəmiyyət kəsb edən kitab nəşrinə səfərbər edilməli, cəlb olunmalıdır. Ümidvaram ki, belə də olacaqdır. Buradakı sərgidə Azərbaycanın görkəmli yazıçı və şairlərinin, alimlərinin əsərlərinin miniatür nəşrləri nümayiş etdirilir. Bir daha qeyd edirəm ki, bu, əlamətdar hadisə-

dir. Yazıçı və şairlərimiz, alimlərimiz, mədəniyyət xadimlərimiz böyük potensiala malikdirlər. Onların indiyədək yazdıqları əsərlər Azərbaycan xalqının təhsillənməsində, biliklənməsində, elm və mədəniyyətimizin, mədəniyyətimizin inkişafında öz rolunu oynamışdır. Ancaq xalqımız Azərbaycanın elmi, mədəni potensialından, ümumiyyətlə intellektual potensialından bundan sonra daha çox bəhrələnməlidir. Ona görə də çalışmalıyıq ki, belə yaradıcı adamlar öz fəaliyyətlərini davam etdirdirsinlər. Onlara kömək etməliyik, şərait yaratmalıyıq.

Eyni zamanda yazılan kitabların nəşr olunmasının qayğısına qalmalıyıq. Bilirəm ki, yazanlar və yazmaq istəyənlər çoxdur. Bu adamlar - alimlər, yazıçılar, mədəniyyət xadimləri yazdıqlarının bir çoxunu çap etdirə bilmirlər. Bu çətinliyi hamımız dərk etməliyik. Ancaq bununla kifayətlənmək olmaz. Hər bir çətinlikdən çıxış yolu tapmalıyıq, özü də bunu birlikdə axtarmalıyıq. Dövlət də bütün imkanlardan istifadə edəcəkdir. Ancaq ayrı-ayrı cəmiyyətlər, təşkilatlar, iş adamlarımız da bu işə qoşulmalıdırlar. Arzu edərdim ki, bu tövsiyənin əməli nəticələri olsun.

Bugünkü mərasim münasibətilə hamınızı bir daha təbrik edirəm. Belə hesab edirəm ki, bu, təkcə mənim nitqimin miniatür nəşrinin təqdimatına yox, ümumiyyətlə, respublikamızda miniatür kitabların sərgisinə həsr olunmuşdur. Bu sərgini təbrik edirəm və çox böyük məmnuniyyətlə onunla tanış olmaq istəyirəm. Mən indi kitabxanaya xeyli kitab bağışladım. Güman edirəm ki, bunlar fondda öz yerini tutacaqdır. Bunlar cəmiyyətimiz üçün çox gərəkli olan, ayrı-ayrı mövzulara həsr edilmiş kitablardır. Bunlar mənim özümün deyil, müxtəlif müəlliflərin kitablarıdır və kitabxananın böyük xəzinəsində öz yerini tutarlar. Zənnimcə, gələcəkdə bu təşəbbüs də davam edə bilər. Elə imkanı olan ayrı-ayrı adamlar kitabxanamızı zənginləşdirmək üçün yəqin ki, ona kitablar bağışlayacaqlar. Bilirəm, bizim bu kitabxananın çox böyük fondu var. Kitabxananın direktoru bu barədə məlumat verdi. Ancaq kitabxana elə bir yerdir ki, gərək daim onun fondu genişlənsin. Çünki dünya dəyişir, yeni əsərlər, kitablar yaranır.

Bunlar insanlara yeni biliklər, yeni məlumat gətirir. Ona görə də bizim bu mərkəzi kitabxanamız gərək daim yeni-yeni nəşrlərlə təmin olsun. Vaxtilə biz bunu planlı şəkildə edirdik. Dövlət planı var idi, heç kəsi narahat etmədən bu kitabxanayı yaradıb inkişaf etdirmişdik və o, indi də fəaliyyət göstərir. Ancaq gərək indi buraya hərə öz payını versin. Azərbaycanın bütün ictimaiyyəti bu xeyirxah işə dəvət edirəm. Bağışladığım kitabları nümayiş etdirmək istəmirəm. Ancaq bizim üçün müqəddəs olan

bir kitabı da bağışlamaq istəyirəm.

Bilirsiniz ki, mən Səudiyyə Ərəbistanına rəsmi səfərə getmişdim. Səfər zamanı biz İslam aləminin müqəddəs yerlərini ziyarət etdik və bundan çox məmnun olduq. Orada - İslam dininin mərkəzi olan Məkkədə mənə Quranın nüsxələrini bağışlamışlar. Çox nəfis şəkildə buraxılmış bu nüsxələrdən birini də Dövlət kitabxanasına verirəm. Hamınıza bir daha hörmət və ehtiramımı bildirirəm. Sizinlə, xarici ölkələrin burada iştirak edən nümayəndələri, səfirləri ilə görüşdüyümə görə məmnun qaldığımı qeyd edirəm. Sağ olun.

BÖYÜK AZƏRBAYCAN ŞAİRİ VƏ DRAMATURQU HÜSEYN CAVIDİN MƏQBƏRƏSİNİN VƏ EV-MUZHEYİNİN YARADILMASI İLƏ BAĞLI MÜŞAVİRƏDƏ ÇIXIŞ

Prezident Sarayı

10 iyun 1995-ci il

Bu gün mən sizi mədəniyyətimizlə, ədəbiyyatımızla bağlı olan bir məsələ üçün – Azərbaycan xalqının böyük şairi, yazıçısı, dramaturqu, filosofu Hüseyn Cavidin xatirəsi ilə əlaqədar buraya dəvət etmişəm. Bilirsiniz ki, Hüseyn Cavidin həyatı, yaradıcılığı Azərbaycan üçün nə qədər dəyərli, əhəmiyyətli olub, onun qoyduğu ədəbi, mənəvi irs bizim üçün nə qədər əhəmiyyətli və gərəkli. Eyni zamanda onun həyatı faciəli olubdur. Ancaq bu faciəli dövrlər onun yaratdıqlarını Azərbaycan xalqının qəlbindən çıxara bilməyib, yaşadıbdır.

Biz 1981-ci ildə Hüseyn Cavidin anadan olmasının 100 illiyi haqqında qərar qəbul etdik. Bundan sonra bir çox işlər görüldü. Ancaq təəssüf ki, o vaxt qəbul olunan qərarlarda nəzərdə tutulmuş tədbirlərin bəziləri indiyədək həyata keçirilməyib. O dövrdən isə artıq 15 il keçir.

1981-ci ildə biz Hüseyn Cavidin cənazəsini Sibirdən gətirərkən geniş müzakirələr oldu və nəhayət, bu müzakirələr belə nəticə verdi ki, o, Naxçıvanda – anadan olduğu yerdə dəfn olunsun. Biz belə də etdik. Hüseyn Cavidin cənazəsinin Naxçıvanda torpağa tapşırılması haqqında qəbul etdiyimiz qərarın əsas səbəblərindən biri də o idi ki, onun qəbri adi bir qəbir olmasın, böyük bir məqbərə olsun. Ona görə də Hüseyn Cavidin cənazəsi Naxçıvana aparıldı və orada şəhərin mərkəzində dəfn edildi. Ancaq təəssüf ki, sonrakı illərdə məqbərə də tikilməyib, hətta qəbrin üstü də götürülməyibdir. Təəssüfedicidir, ancaq bu, gözümüzün qabağında olan faktdır. Keçmişimizdə günahlar, səhvlər çox olub. Bunu kim edib, nə üçün belə olub, – artıq bunu təhlil etməyə ehtiyac yoxdur. Güman edirəm ki, indi biz o qərarı həyata keçirməliyik.

Mən böyük bir fasilədən sonra – 1990-cı ildə Moskvadan Azərbaycana döndüm, Naxçıvana getdim və elə həmin gün Hüseyn Cavidin qəbrini ziyarət etdim. Doğrusu, mən belə təsəvvür etmirdim. Fikirləşirdim ki, məq-

bərə yoxdursa da, heç olmasa sənətkarın qəbrinin üstü götürülüb. Ancaq gedib oradakı vəziyyəti gördüm, təəssüfləndim, çox narahat oldum. Gördüm ki, qəbrin üstünə sadəcə olaraq daşlar qoyulub, məqbərə də tikilməyib.

O vaxt mən bu məsələnin həllinə can atdım. Həmin dövrdə Kommunist Partiyası hakimiyyətdə idi. Mən bir neçə dəfə Naxçıvan Vilayət Partiya Komitəsinin rəhbərlərinə müraciət etdim ki, bu məsələ həll olunmayıb, mən də gəlmişəm, bu işi öz üzərimə götürürəm, gəlin onu həll edək. Ancaq bu, bir nəticə vermədi. Düzdür, mənim təzyiqimin nəticəsində Vilayət Partiya Komitəsinə bir layihə gətirdilər, rəhmətlik Afiyəddin Cəlilov o layihəni bir gün mənə göstərdi və dedi ki, sizin təklifinizlə belə bir layihə hazırlanıb. Layihə xoşuma gəlmədi. Mən hesab etdim ki, bu layihə “məqbərə” məfhumunu əks etdirmir. Ona görə də dedim ki, bunun üzərində yenə də işləmək lazımdır. Bundan sonra dəyişikliklər oldu. Naxçıvana bir-iki il də mən rəhbərlik etdim. İndi siz deyə bilərsiniz ki, kim isə edə bilməyib, bəs siz niyə bu işi etmədiniz? Mənim buna sadəcə imkanım olmadı.

Turan xanım yəqin ki, xatırlamalıdır. Mən Naxçıvanın mədəniyyət naziri Fəttahova bir-iki dəfə göstəriş verdim ki, Turan xanımı Naxçıvana dəvət edin, oturaq fikirləşək, görək nə edək. Ancaq Turan xanım xəstə olduğu üçün Naxçıvana gələ bilmədi. Açıq deyim ki, Turan xanım o vaxt gəlsəydi də biz bir şey edə bilməyəcəkdik. Şübhəsiz ki, gəlsəydi məsləhətləşəcəkdik, ancaq mənim 1981-ci ildə nəzərdə tutduğum planı həyata keçirmək mümkün olmayacaqdı. Çünki bilirsiniz ki, o vaxt Azərbaycanın hakimiyyəti ilə Naxçıvanın əlaqələri çox gərgin idi. Bir vaxtlar Naxçıvana bir cür təzyiq edirdilər, sıxırdılar. Naxçıvanın Ermənistan tərəfindən blokadada olması ilə yanaşı, Azərbaycanın rəhbərliyi də Naxçıvanı blokadaya salırdı.

Təxminən 1991-ci ildən 1992-ci ilin yayınadək bir hakimiyyət dövrü idi. 1992-ci ilin yayından sonra başqa bir hakimiyyət gəldi, hesab etdim ki, bəlkə bu hakimiyyət Naxçıvanın dərdlərinə qayğı göstərər. Ancaq onlar Naxçıvana münasibəti daha da gərginləşdirdilər, blokada şəraitini daha da artırdılar. Artıq orada elektrik, su yox idi. İnsanlara çörək tapmaq, elektrik xətti çəkmək, camaatı saxlamaq lazım idi, amma bizim nə vəsaitimiz var idi, nə də blokadada olduğumuza görə, vəsait tapsaydıq da həmin məqbərəni inşa etməyə imkan yox idi. Çünki bütün inşaat idarələrinin hamısı dayanmışdı.

Düzünü deyim ki, mən buraya gələndən bu planın həyata keçirilməsi fikri daim qəlbimdədir. Bu müddətdə də göstərişlər vermişəm,

xahişlər etmişəm ki, layihələr hazırlasınlar. Ancaq bir çox ciddi problemlər buna imkan verməyib. Nəhayət, hesab edirəm ki, indi bu məsələ ilə ciddi məşğul olmalıyıq. Oktyabr ayında Hüseyn Cavidin anadan olmasının ildönümüdür. O vaxtadək bu məqbərəni tikib başa çatdırmalıyıq. Yəni 1981-ci ildə qəbul etdiyimiz qərarı heç olmasa 1995-ci ildə həyata keçirməliyik.

Birincisi, bu məsələyə görə sizi buraya dəvət etmişəm. Mənə dedilər ki, burada bir neçə layihə var. Elçin Əfəndiyevə də, Fatma Abdullazadəyə də tapşırıbmışdım ki, həmin layihələrə baxsınlar, sonra oturub fikirləşək, məsləhətləşək. Ancaq eyni zamanda, bir halda ki, buraya yığılmışıq, əslində qabaqcadan başqa məsələlər də nəzərdə tuturdum. Biz o vaxtlar Hüseyn Cavidin ev-muzeyi haqqında da qərar qəbul etmişdik. Həmin ev-muzeyinin təşkili də böyük bir çətinlik yaratdı.

Mən keçmiş təcrübədən bilirəm ki, hakimiyyətdə olan şəxslər, orqanlar bir məsələni həll etmək istəsələr onu edə bilirlər. Vaxtilə, 1976-cı ildə biz böyük şairimiz Səməd Vurğunun 70 illik yubileyinə hazırlaşanda onun ev-muzeyini bir neçə ay müddətində təşkil etdik və bu muzey indi də fəaliyyət göstərir. Ondan əvvəl, 1975-ci ildə böyük bəstəkarımız Üzeyir Hacıbəyovun ev-muzeyini yaratdıq. Sonra Cəfər Cabbarlının 80 illik yubileyi ərəfəsində onun həm böyük abidəsini, heykəlini qoyduq, həm də ev-muzeyini yaratdıq. Böyük sənətkarımız, müğənnimiz Bülbülün də ev-muzeyini yaratdıq.

Demirəm ki, bunlar asan işdir. Amma respublika miqyasında bunlar o qədər də böyük iş deyil ki, onu etmək mümkün olmasın. Buna sadəcə münasibət, istək lazımdır. Məsələn, biz 70-ci illərdə Cəlil Məmmədquluzadənin ev-muzeyinin yaradılması haqqında da qərar qəbul etmişdik. Amma bu o vaxtdan qaldı. Xatirinizdədir ki, həmin ev-muzeyi açılanda mən oraya getdim, onun açılışında iştirak etdim. Xatırladım ki, biz Cəlil Məmmədquluzadənin yaşamış olduğu evdəki vətəndaşlara, onların qohumlarına hələ 1981–1982-ci illərdə başqa yerlərdə mənzillər verdik. Yəni Cəlil Məmmədquluzadənin yaşadığı ev hələ o vaxt boşaldılmışdı, ancaq bu muzey yaranmamışdı. Həmin muzeyi biz keçən il yaratdıq. O, Azərbaycanın mədəniyyəti, tarixi üçün yeni bir səhifə oldu və yeni bir abidədir. Böyük bəstəkarımız, dirijorumuz Niyazi 1983-cü ildə vəfat edib, ancaq onun ev-muzeyini bir il bundan əvvəl yaratdıq. Yəni istəyəndə etmək mümkün olur. Bu, işə münasibətdən asılıdır.

Hüseyn Cavidin həyatı da çox çətin, faciəli olub. Ancaq biz Hüseyn Cavidin tariximizdə, mədəniyyətimizdə, ədəbiyyatımızda tutduğu yeri

müəyyən etdik və o vaxt qərar qəbul etdik. Cəmiyyət bildi, ictimaiyyət bunu qəbul etdi, alqışladı, bəyəndi. Bundan sonra Hüseyn Cavidin ev-muzeyinin yaradılması da problemə dönüb. Mənə dedilər ki, bu muzey üçün iki-üç otaq ayırıblar, ancaq bu, ev-muzeyi səviyyəsində deyil. Ev-muzeyi yoxdur. İndi bununla razılaşmaq olmaz. Ona görə mən dedim ki, bu gün lazım olsa bir neçə saat vaxt sərf edək, bu məsələlərin hamısını həll edək. Mən akademiyanın, Əlyazmalar İnstitutunun rəhbərlərini də buraya dəvət etmişəm. Bilirsiniz, elə məsələlər var ki, onları siz özünüz həll edə bilərsiniz. Mən belə hesab edirəm. Gəlin açıq danışaq, lazım deyil ki, mən bu işə qarışım. Əgər mənə qalsa, vəzifə borcumla əlaqədar 1981-ci ildə bütün qərarlar qəbul olunmuşdu və bu qərarları yerinə yetirmək lazımdır. Hüseyn Cavid bizim üçün doğrudan da əzizdir. O, tariximizdə böyük bir şəxsiyyətdir və böyük bir irs qoyub. Xalqımız, tariximiz nə qədər yaşayacaqs, Hüseyn Cavidin irsi də o qədər yaşayacaq və xalqımız ondan istifadə edəcək. İndi onun ev-muzeyini yaratmaq üçün bu onun üstünə, o bunun üstünə atır. İki-üç otağın verilməsini həll etmək böyük bir məsələ deyil ki? Ona görə də mən bir çox adamları da buraya dəvət etmişəm ki, bütün bunları həll edək.

1981-ci ildə qərar qəbul etmişdik ki, Bakıda Hüseyn Cavidin abidəsi qoyulsun. Heykəltəraş Ömər Eldarov bu işə başlamışdı və o vaxt onun emalatxanasında eskizlərlə tanış olmuşdum. Heykəlin yeri barədə də müxtəlif fikirlər oldu. Nəhayət, heykəlin yeri müəyyən olunub və uzun müddətdən sonra abidə də qoyulub. Ancaq mən Ömər Eldarovla görüşdüm, danışdım. Mənə deyilənə görə, həmin abidə kompleksi hələ tamamlanmayıb. Hər halda, bu da şəhərin sərəncamında olan işdir. İndi görürəm ki, bu məsələyə də mən qarışmasam həll olunmur. İstəyirəm ki, bu gün həmin məsələni də həll edək.

Bax, mən bütün bu məsələləri həll etmək üçün sizi buraya dəvət etmişəm. Yəni mənim qəti fikrimdir ki, bu ilin oktyabr ayınadək Naxçıvanda Hüseyn Cavidin qəbri üzərində möhtəşəm bir abidə, məqbərə qurulmalıdır. Ona görə də biz bu gün burada olan layihələrə baxaq, onların hansı birini seçə biləriksə seçək. Mən belə qərara gəlmişəm ki, hökumətin, dövlətin ehtiyat fondundan vəsait ayrılıns, lazım olan materiallar qısa müddətdə tapılıns, inşaat işləri aparılıns və məqbərə qurulsun. Mən bu gün buraya heykəltəraşları, memarları, rəssamları da dəvət etmişəm ki, bu layihələrə hamımız birlikdə baxaq. Ancaq məqbərənin bu ilin oktyabr ayınadək yaranması təmin olunmalıdır. Fikrim qətidir, mən bu barədə sərəncam verəcəyəm və bunun üçün lazım olan vəsaiti dövlətdən

ayıracağam. Biz bu gün layihəni müəyyənləşdirməliyik və mən bundan sonra inşaat işlərinə başlamaq üçün müəyyən orqanlara lazımi tapşırıqlar verəcəyəm.

Mən burada hiss etdim ki, ev-muzeyinin təşkilində də müəyyən çətinlik var. Deyilənə görə, Əlyazmalar İnstitutundakı həmin otaqların boşaldılması üçün Dövlət İqtisad İnstitutunun onun yaxınlığında yerləşən binadakı fakültəsi oradan çıxarılmalıdır. İndi bu barədə də kim lazımdır-sa sözünü desin. Ancaq mənim fikrim qətidir ki, layiqli ev-muzeyi yaradılmalıdır. Çünki yarımçıq iş yaramaz. Biz ev-muzeyləri yaratmışıq və xalqımızın görkəmli nümayəndələrinin ev-muzeylərini bundan sonra da yaradacağıq. Bu, yaxşı əənədir və onu davam etdirmək lazımdır. Mən yenə də deyirəm ki, Cavidin yaşadığı yerdə ev-muzeyi yaradılmalıdır. Hüseyn Cavidin abidəsinin ətrafında da lazımi işlər görülməlidir. Bu barədə Ömər Eldarov məlumat verə bilər və biz də müvafiq qərar qəbul edərik ki, o işlər qısa müddətdə görülsün.

Biz indi bu layihələrə baxacağıq, ancaq mən ümumi fikrimi demək istəyirəm. Əslində bu fikir 1981-ci ildə də var idi və həmin vaxtdan məndə yaşayır. Nizami Gəncəvinin qəbri üzərində vaxtilə bir məqbərə düzəldilmişdi. Dahi şairin 850 illik yubileyi münasibətilə həmin məqbərə yenidən quruldu. Mən Gəncəyə gedəndə ona baxdım. O vaxt Gəncədəki alüminium zavodunda istehsal prosesi elə idi ki, onun tozu Nizaminin məqbərəsini bərbad hala qoyurdu. Xatirimdədir ki, Azərbaycanın görkəmli yazıçıları, mədəniyyət xadimləri həmin məqbərənin yerinin dəyişdirilməsi barədə mənə bir neçə dəfə müraciət etmişdilər. Mən bu barədə məktub da almışdım. O məktubu mərhum Rəsul Rza, Qara Qarayev, İmran Qasımov, Süleyman Rüstəm və bir çox başqaları imzalamışdılar. Doğrudan da, belə bir narahatçılıq var idi. O vaxt mən özüm də bir dəfə Gəncədə olanda gedib baxdım. Texnologiyanın aşağı səviyyədə olması üzündən alüminium zavodundan çıxan tozlar həqiqətən, o vaxt Gəncənin bu ərazisini bütünlüklə bürüyürdü. Hətta oradakı ağaclar, güllər də çox pis vəziyyətə düşürdü.

Bu məsələ bir neçə il müzakirə olundu. Mən 70-ci illəri deyirəm. Ancaq mən düşünürdüm ki, əgər bu qəbir buradadırsa, bütün müharibələrə, hücumlara, qalibiyyətlərə, məğlubiyyətlərə, dəyişikliklərə baxmayaraq, 800 il burada qalıbsa, indi onun yerini dəyişdirmək olmaz. Ona görə də mən o vaxt bu fikrə razı olmadım.

Nizami Gəncəvinin 840 illik yubileyini keçirəndə həmin məqbərənin yenidən qurulması haqqında qərar qəbul etdik. Bundan sonra Gəncə

alüminium zavodunun istehsal texnologiyasında da bir çox dəyişikliklər əmələ gəldi, müəssisədən çıxan tozun qarşısı müəyyən miqdarda alındı. İndi o, modernləşib. Mən Gəncədə olanda gedib baxdım, məqbərə yaxşı vəziyyətdədir.

Biz Şuşada Molla Pənah Vaqifin qəbri üzərində gözəl bir məqbərə yaratdıq. Çox cəsarətlə deyirəm ki, bu məqbərə Molla Pənah Vaqifə layiq idi, gözəl idi. Biz o vaxt gedib onun açılışını böyük bir təntənə ilə keçirdik. Orada respublika ictimaiyyətinin nümayəndələri, ədəbiyyat, incəsənət, mədəniyyət xadimləri iştirak edirdilər. Təəssüf ki, indi Şuşa işğal altındadır. Ancaq mən əminəm ki, Şuşa işğaldan azad olunacaq və Molla Pənah Vaqifin məqbərəsi də öz xalqımıza qayıdacaq. Ümumiyyətlə, Şuşada olan tarixi abidələrimizin hamısı özümüzə qayıdacaq.

Əgər keçmişə götürsək, Naxçıvanda çox böyük bir tarixi məqbərə vardır – dahi memar Əcəmi Naxçıvanının əsəri. O, 800 ildir yaşayır. Bu, Möminə Xatun məqbərəsidir. Bilirsiniz ki, onun altı qəbirdir. Naxçıvanda belə bir möhtəşəm məqbərəni bizim əcdadlarımız yaradıblar. Bu, Azərbaycanın memarlıq tarixində, sənətində ən görkəmli yerlərdən birini tutur. Bəs indiki nəsillər nə üçün belə abidələr yaratmasın? Ona görə də Hüseyn Cavidin cənazəsi Sibirdən gətiriləndə mən məhz bu fikrin tərəfdarı oldum ki, onun qəbri Naxçıvanda olsun, bir tərəfdə Əcəmi Naxçıvanının yaratdığı Möminə Xatun məqbərəsi, o biri tərəfdə isə XX əsrdə bizim nəslin yaratdığı Hüseyn Cavid məqbərəsi olsun. Bax, mən o vaxt həmin qərarın qəbul olunmasına bu məqsədlə imza atmışam və o fikirlə yaşayıram. Ona görə də istəyirəm ki, indi bizim üçün çətin olsa da, belə bir möhtəşəm məqbərə yaradaq. Bu həm böyük memarlıq abidəsi, həm də Hüseyn Cavidin xatirəsinə layiq məqbərə olsun. Hesab edirəm ki, hazırlanmış layihələrə də bu nöqteyi-nəzərdən baxmaq lazımdır. İndi isə həmin layihələrə baxaq.

...Düşünürəm ki, belə etmək lazımdır. İndi mən bunların hamısına baxıram, fikrim bir az dağılır. Yəqin siz də elə bu fikirdəsiniz, ona görə də qəti bir qərar qəbul etmək mümkün deyil. Belə fikirdəyəm ki, bu layihələri yandakı salona qoysunlar, iki-üç gün ərzində hərə fərdi qaydada gəlib bu layihələrə baxsın. Turan xanım özü də bu layihələrə bir daha diqqətlə baxsın. Mən özüm də vaxt taparam, heç kəs olmayanda bir saat oturub bu layihələrə bir də baxaram. Üç-dörd gündən sonra bir daha yığışarıq və konkret qərar qəbul edərik.

Ancaq mən ümumi fikirləri demək istəyirəm. Həmin fikirlər bundan ibarətdir ki, nəhənglikdən uzaq olmaq, oradakı yeri mütləq nəzərə

almaq lazımdır. Elə olmalıdır ki, məqbərə nə çox böyük, nə də çox kiçik olmasın. Əsas fikrim belədir: qəbir məqbərənin içində olsun və orada elə bir şərait yaradılsın ki, insan girib orada ziyarət edə bilsin, qəbrin yanında dursun, düşünsün. Məqbərənin o tərəfdən, bu tərəfdən açıq olmasının tərəfdarı deyiləm. Tarixən yaradılan məqbərələrin də hamısı tamam örtülü olmayıb. Məsələn, Möminə Xatun məqbərəsi tam qapalıdır, ancaq haradansa yuxarıdan bir balaca işıq düşür. Belə də olmalıdır. Bayaq Molla Pənah Vaqifin məqbərəsini ona görə yada saldım ki, o həm qapalı idi, həm də hər yerdən içəri işıq düşürdü. Elə etmək lazımdır ki, bu məqbərənin içində sakit bir mühit olsun.

Məqbərə gerek çox böyük olmasın. Hüseyn Cavidin əsərlərindən obrazların təsviri də səmimi olsa yaxşıdır. Mən belə fikirdəyəm ki, bu məqbərəni xaricdən görəndə də gerek fikir cəmlənsin və onun içərisində olanda da fikir dağılmasın. Məqbərənin miqyası da buna uyğun olmalıdır. Gerek bu layihələrin müəllifləri də ciddi fikirləşsinlər və biz də bir az fikirləşək. Ancaq yaddan çıxarmaq olmaz ki, bu məsələ üç-dörd günün içərisində həll edilməlidir.

Şübhəsiz ki, biz bu layihələrdə müasirliyi nəzərə almalıyıq. Həm də burada Azərbaycanın milli memarlıq ənənələri nəzərə alınmalı və orada bunun nişanələri olmalıdır. Bu mütləq lazımdır. Bax, bu binanı tikəndə də belə oldu. Binanın layihəsinin müəllifləri, xüsusən Tahir Abdullayev tez-tez mənim yanıma gəlirdi. Mən dəfələrlə ona demişdim ki, bu binanın tamamilə milli xarici görkəmi olmalıdır. İndi bu binada gördüyünüz milli elementlər barədə biz o vaxt dəfələrlə fikir mübadiləsi aparmışdıq. O zaman mən onu məcbur etdim ki, binanın heç olmasa iki mərtəbəsinin pəncərələri milli üslubda olsun. Məndən olsaydı, o vaxt bu binanı daha da milli görkəmli edərdik. Hər halda hesab edirəm ki, bu bina yaxşıdır, xarici görünüşü gözəldir.

Vaxtilə biz iqamətgah binasını tikərkən (həmin binanın layihəsinin müəllifi Rasim Əliyevdir) Mikayıl Hüseynovu bir neçə dəfə oraya dəvət etmişdim. Mən onlara dedim ki, binanın daxilində milli ornamentlər lazımdır. Bir dəfə rəhmətlik Mikayıl Hüseynova dedim ki, (mən arxitektura fakültəsində oxuyarkən o mənim müəllimim olmuşdur), vaxtilə Sizin kitablarda milli ornamentlər var idi. Gətirin baxaq. Sonra Mikayıl Hüseynov və Rasim Əliyev gəldilər, mən kitabdakı həmin ornamentləri onlara göstərdim və xahiş etdim ki, bax, bunları divara salın. İqamətgahın divarlarında mərmərin üzərində ornamentlər oymaq çətin idi. Bilirsiniz ki, bu ornamentləri gipsdən və başqa materialdan düzəldirlər. Lakin Şirvanşahlar

sarayı kompleksində ornamentlərin hamısı daşın üzərində yonulub və çox gözəldir. İqamətgahın divarları mərmərdən olduğu üçün bu, çox çətin idi. Lakin onlar bu işi gördülər. İndi iqamətgahın salonlarının divarındakı mərmər lövhələrin üzərindəki ornamentlər bax, belə hazırlandı.

Demək istəyirəm ki, memarlarımızda mühafizəkarlıq var. Bir tərəfdən Azərbaycanın milli ornamentlərini təbliğ edirlər, digər tərəfdən isə bunu öz işlərində tətbiq edəndə nədənsə çətinlik çəkirlər. Bu baxımdan arzu edirəm ki, bu layihələrin hansınisa seçək, birləşdirək, sintez edək, bir də baxaq. Amma bu amili də nəzərdə tutaq ki, müasirlik də olsun, ancaq milli memarlıq ənənələri də unudulmasın. Həm gözəl, həm də sadə olsun. Gözəllik eyni zamanda sadə olanda daha gözəl görünür.

Ona görə də mən Ramiz Mehdiyevə, Elçin Əfəndiyevə, Fatma Abdullazadəyə tapşırıram ki, müzakirələr aparsınlar, bu layihələr qonşu salona qoyulsun, gəlib-gedənlər də baxsın. Mən özüm də sakit bir vaxtda axşam gəlib baxacağam. Bir sözlə, biz qısa müddətdə layihəni seçməli, müəyyənləşdirməli və Naxçıvanda bu məqbərənin inşasına başlamalıyıq. Bu məqbərə Hüseyn Cavidin anadan olması günündən də bir xeyli qabaq, sentyabrın axırında hazır olmalıdır.

Qəbir məqbərənin içində olmalıdır. İndi Ömər Eldarov burada bir heykəltəraşlıq nümunəsi göstərdi. Ona da baxmaq olar, yaxud başqa bir nümunə də hazırlamaq olar. Hər halda məqbərənin içində heykəl, yaxud büst olsun. Hüseyn Cavidin surəti məqbərənin içində mütləq olmalıdır. Xahiş edirəm bunu da nəzərə alasınız. Elə olmasın ki, məqbərənin içində tək qəbir daşı olsun. Xatirimdədir, Molla Pənah Vaqifin Şuşadakı məqbərəsində də Vaqifin büstü var idi...

Bu barədə fikirlərimizi dedik. Bəs ev-muzeyi barədə nə çətinlik var. Bu barədə kim nə deyə bilər?

Şübhəsiz ki, mən sizin bu çıxışlarınızı və verdiyiniz hədiyyələri gözlemirdim. Ancaq fürsətdən istifadə edib deyə bilərəm ki, mənim mədəniyyətə münasibətim məlumdur. Bu, sadəcə söz deyil. Mən mədəniyyətə öz münasibətimi əməlimlə, işimlə həmişə bildirmişəm. Vaxtilə memarlarla da dafələrlə görüşmüşəm və memarlığa xüsusi hörmətim var. Burada işlədiyim dövrdə tikilən binalarda, yaranan şəhərlərdə Azərbaycan memarlığının inkişaf etdirilməsinə çalışmışam. Bakının və ayrı-ayrı digər şəhərlərimizin tikilməsi, inkişaf etdirilməsi ilə əlaqədar layihələrə memarlarla birlikdə baxıb öz mülahizələrimi bildirmişəm. Hətta zavod tikiləndə, məsələn, Bakı kondisionerlər zavodu tikiləndə də mən onun memarlıq cəhətdən gözəl olmasına çalışırdım. Həmin zavodda olanlar da görüblər ki,

onun xarici görünüşü memarlıq cəhətdən dəyərlidir. Ona görə mən mütləq vaxt tapıb memarlarla görüşəcəyəm.

Vaxt var idi, Hüseyn Cavid həbs etdilər və onun bütün əsərlərini qadağan etdilər. Hüseyn Cavid həbs olunandan, hətta dünyasını dəyişəndən sonra onu millətçi, pantürkist, antisovet adam adlandırırdılar. Amma Hüseyn Cavidin əsərləri yaşadı. Zaman keçdi və biz Hüseyn Cavidin xatirəsinin əbədləşdirilməsi, onun irsinin təbliğ olunması üçün bu gün buraya toplaşmışıq. Güman edirəm ki, Azərbaycan üçün də bu ağır günlər keçib gedəcəkdir. Necə ki, repressiya olunmuş adamlar, onların ailələri üçün repressiya illəri nə qədər uzun olsa da keçib getdi, o ailələr, o insanlar tamamilə bəraət qazandılar, hətta tarixi şəxsiyyət kimi tanınırlar və təbliğ olunurlar, hörmət və ehtiramla yad edirlər.

Güman edirəm, müstəqil Azərbaycanın həyatındakı bu ağır dövr də keçib gedəcək və biz şəhərlərimizi, qəsəbələrimizi, hər yeri abadlaşdırıb tikəcəyik. Mən vaxt tapıb memarlarla görüşəcəyəm, indi isə sizin vasitə-nizlə Azərbaycanın bütün memarlarına öz hörmət və ehtiramımı, salamlarımı çatdırıram.

Mənə bağlı olan miniatur kitabdan çox razı qaldığımı bildirirəm. 1981-ci ildə SSRİ Rəssamlıq Akademiyasının Azərbaycanda keçirilmiş tarixi sessiyası yadıma düşdü. Oradakı çıxışımı xatırlayıram. Bu çıxış çox geniş yayılmışdı. Hətta bundan sonra Moskvaya səfər edərkən SSRİ Memarlar İttifaqının sədri məndən çox xahiş etdi və mən orada da çıxış etdim. O zaman mən Azərbaycan miniatur rəssamlıq sənətinin çox dəyərlı olduğunu və onun inkişaf etdirilməsi məsələsini ortaya atdım. Doğrudan da belədir. Əgər keçmişə götursək, rəngkarlıq Azərbaycanda XX əsrdə yaranıb. Ancaq Azərbaycan rəssamlıq məktəbi çox zəngin, böyük bir məktəbdır və o da miniatur rəsmlər məktəbi, Sultan Məhəmməd məktəbidir. Sultan Məhəmmədin 500 illiyinin qeyd edilməsi haqqında qərar var. Vaxtilə onun haqqında Azərbaycanda Kərim Kərimovun monoqrafiyası nəşr olunub. Ona görə də miniatur məktəbinin Azərbaycanda yenidən inkişaf etməsi məni sevindirir. Arzu edirəm ki, bu, daha da inkişaf etsin.

Gələcəkdə bizim mədəniyyət sahəsində görəcəyimiz işlər çoxdur. Fərsətdən istifadə edib xatırlatmaq istəyirəm ki, Füzulinin 500 illik yubileyi mərasimlərinin bəziləri keçirilib, amma bəziləri qalır. Gərək ki, Elçin Əfəndiyev həmin komissiyanın sədr müavini dir. Ona görə sən də bu barədə düşün və proqram ver ki, qalan tədbirləri necə keçirəcəyik. Gərək həmin tədbirləri də bu il başa çatdıraq. Digər tədbirlər də keçirəcəyik. Sağ olun.

AZƏRBAYCANIN XALQ ARTISTI AMALYA PƏNAHOVANIN 50 İLLİK YUBİLEYİ GECƏSİNDƏ ÇIXIŞ

Respublika Sarayı

8 iyul 1995-ci il

Sizinlə görüşməyimə çox şadam. Bugünkü tədbir çox gözəl idi. Biz mədəniyyətimizi heç vaxt unutmamışıq və unutmayacağıq. Sənətdə hər kəsin öz yeri var. Heç kəs kiminsə yerini almır. Xalq, ictimaiyyət, eləcə də dövlət sənət adamlarına mədəniyyətimizdə tutduqları yerə görə qiymət verir. Mən istəyirəm ki, mədəniyyətimizdə birlik olsun və bu da xalqımızı birləşdirdir.

Son illərdə xalqımızın içərisində parçalanma olmuşdur. Bu da böyük faciələrə gətirib çıxarmışdır. Ona görə də keçmişdəkinə nisbətən indi xalqımızın birliyinə daha çox ehtiyac vardır. Xalqı isə həmişə mənəviyyət birləşdirmişdir. Çünki başqa əsaslara nisbətən mənəvi əsaslar daha güclüdür. Bunlar xalqa daim sənət və xüsusən incəsənət vasitəsilə aşılarmışdır. Ədəbiyyatın insanlara böyük təsiri vardır. Ancaq bir var ki, insan hər hansı bir əsəri özü oxusun, bir də var ki, onu canlı olaraq səhnədə görsün. Ona görə də teatrın həyatımızda rolu böyükdür. Mən həmişə teatrı sevmişəm, ondan çox faydalanmışam. Həyatımın ağır dövrlərində də mən həmişə teatrımıza hörmət və ehtiramımı saxlamışam, heç vaxt ondan ayrılmamışam.

Bizim teatr xadimlərimiz, səhnə ustalarımız böyük işlər görürlər. Mən əvvəllər də sizinlə görüşümdə bunları demişəm. Ancaq bu sözlər indi daha aktualdır. Teatr xadimlərimiz, ümumiyyətlə orada işləyən hər bir adam böyük fədakarlıq edir. Fikrimcə, müharibə dövründə cəbhədə olan adamların birini üç nəfər hesab etdikləri və onlara üçqat artıq məvacib verdikləri kimi, teatrda da belədir. Çünki teatrda işləmək asan məsələ deyildir. Mən bunu yaxşı bilirəm.

Bayaq biz salonda oturduğumuz zaman üç saat elə bil bir dəqiqə kimi keçdi. Ancaq mən təsəvvür edirəm ki, – yəqin bunu bütün tamaşaçılar da bilir – hər bir teatr işçisi öz rolunu oynayarkən nə qədər həyəcan keçirir, enerji sərf edir, öz daxili imkanlarını toplayır. Bunlar səhnəyə çıxan aktyorun, rəqqasın, müğənninin hər birinə aiddir. Ona görə də mən bir daha deyirəm: teatr və incəsənət sahəsində çalışanlar çox fədakar insanlardır. Səhnədə onlara baxdıqda çox vaxt hər biri qayğısız, xoşbəxt insan kimi görünür, həmişə şəndirlər.

Ancaq onların həyatının səhnə arxasında necə olmasını çoxları bilmir, heç təsəvvürlərinə də gətirmir. Mən bunları bilirəm. Ona görə də incəsənət adamlarını cəmiyyətimizdə çox yüksəkdə tuturam. Mədəniyyətimizin, incəsənətimizin xalqa verdiyi töhfələr, göstərdiyi xidmətlər bəlkə o qədər də gözü çarpmır, ancaq onun qiyməti çox böyükdür. Ona görə də mən sizin hər birinizin xidmətini bir vətəndaş, tamaşaçı, eyni zamanda prezident kimi yüksək qiymətləndirirəm və hər birinizə gərəkli fəaliyyətinizə görə təşəkkür edirəm.

Bu gün Amalya xanımın yubileyidir. Bir müddətdən sonra başqa bir incəsənət xadimimizin yubileyi olacaqdır. Birləşmək lazımdır. Sıx olun, bir-birinizə kömək edin, arxa olun. Birləşmək lazımdır. Əl-ələ verib birlikdə işləməliyik. Mən bunu istəyirəm.

Xırdaçı adamlar həmişə olur. Əlbəttə, hər bir insan ədalətsizliyə dözə bilmir. Həyat mürəkkəbdir. Dövrümüzün özü də mürəkkəbdir. Mən belə hesab edirəm ki, tarix hər şeyi öz yerinə qoyacaqdır. Bu gün əgər birisi o birisinə nə isə acı bir söz deyibsə, güman edirəm ki, bu unudulacaqdır. Mən şəxsən hamının barışmasını istəyirəm. Xalqımızda böyük barışıq olmasını istəyirəm. Xüsusən, yaradıcı adamların arasında barışıq, mehribanlıq və dostluq olmasını istəyirəm.

Bizim ən böyük dərdimiz Ermənistanın torpaqlarımıza tə-cavüzüdür. Yeddi ildir ki, müharibə başlayıb, ərazimizin bir qismi işğal olunubdur, bir milyondan artıq qaçqınımız var, on-lar ağır şəraitdə yaşayırlar. Bizim ən böyük dərdimiz budur. Belə bir şəraitdə öz aramızda inciklik yaratmaq, əlavə problemlər meydana çıxarmaq heç cür yolverilməzdir. Ona görə də hesab edirəm ki, hər bir şəxs özünü bütün xırdaçılıqlardan yüksəkdə saxlamağı bacarmalıdır. Mən yenə deyirəm, sənətdə hər kəsin öz yeri var. Heç kəs başqasının yerini tuta bilməz.

Mən Azərbaycan teatrını gənc yaşlarımdan sevmişəm, Abbas Mirzə Şərifzadəni, Ülvi Rəcəbi, Mərziyə Davudovanı, Fatma Qədrini, Ələsgər Ələkbərovu, Mirzağa Əliyevi, Sidqi Ruhullanı, Sona Hacıyevanı və bir çox başqalarını səhnədə görmüşəm. Onların yaratdığı obrazları sevmişəm. Səhnəmizdə böyük ad-san qazanmış sənətkarlarımızın da yaratdığı rollara tamaşa etmişəm. Onların hamısı ilə yaxından tanış olmuşam. Məsələn, mən Sidqi Ruhulla ilə çox yaxından tanış idim. Bütün bunlar mənim xatirimdədir.

Bizim tariximizi, mədəniyyətimizi yaşadanlar bu sənətkar-lardır, sizsiniz. Sizin hamınızı qucaqlayıram, hamınıza yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıram. Ümidvaram ki, siz və sonrakı nəsil bizim mədəniyyətimizi daha da irəliyə aparacaqsınız. Sağ olun!

XALQ YAZIÇISI İSMAYIL ŞIXLI İLƏ VİDA MƏRASİMİNDƏ AZƏRBAYCAN PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN ÇIXIŞI

*Bakı, M.Şəhriyar adına Mədəniyyət Sarayı
28 iyul 1995-ci il*

– Azərbaycan xalqı bu gün böyük qəm içindədir. Xalqımız görkəmli ziyalı, böyük yazıçı və vətəndaş İsmayıl Şıxlını itirmişdir. Onun vəfatı ilə sıralarımızdan çox dəyərli bir insan getmişdir. İsmayıl Şıxlı böyük, dəyərli, çox nümunəvi həyat yolu keçibdir. Onun ömrü, yaradıcılığı, insani keyfiyyətləri hər bir Azərbaycan vətəndaşı üçün örnək ola bilər.

Azərbaycan xalqının qarşısında İsmayıl Şıxlının xidmətləri böyükdür. Onun anadan olduğu gündən indiyədək xalqımız tarixi bir yol, böyük mərhələlər keçib, böyük dəyişikliklərlə rastlaşıb, nəhayət, milli azadlığını, müstəqilliyini əldə edibdir. Azərbaycan Respublikası müstəqil dövlət olub, hər bir vətəndaş müstəqil dövlətin vətəndaşı kimi özünü sərbəst hiss edir. Bütün bu dövrdə, hər bir mərhələdə xalqımız formalaşmaq, püxtələşmək, mədəni səviyyəsini inkişaf etdirmək, milli ruha daha da qovuşmaq üçün həmişə görkəmli ziyalıların yaradıcılığına, fəaliyyətinə, onların əsərlərinə möhtac olub, eyni zamanda onlardan bəhrələnib, faydalanıb və bu ağır yolu müvəffəqiyyətlə keçib.

Bu çətin yolun keçilməsində Azərbaycanın görkəmli ziyalılarının, alimlərinin, yazıçılarının, mədəniyyət xadimlərinin, dövlət xadimlərinin, siyasətçilərinin böyük xidmətləri olmuşdur. Onların içərisində İsmayıl Şıxlı görkəmli yer tutur. O, öz əsərləri ilə xalqımızın mədəni səviyyəsinin yüksəlməsinə, mənəviyyatının inkişaf etməsinə, mətinləşməsinə böyük kömək edibdir, böyük xidmət göstəribdir.

Bəli, İsmayıl Şıxlının əsərlərindən gənclərimizin, hər bir Azərbaycan vətəndaşının aldığı təəssürat onları milli azadlıq ruhunda tərbiyə edibdir, bu ruhda püxtələşdiribdir, vətənpərvər kimi yetişdiribdir və xalqımızı elə bir səviyyəyə çatdırıb ki, o öz milli azadlığını və müstəqilliyini əldə edibdir.

İsmayıl Şıxlı görkəmli ictimai xadim olubdur. Mən onunla bir çox illər əməkdaşlıq etmişəm. Ona bir yazıçı kimi bir müəllim kimi həmişə

hörmətim olubdur. Yadımdadır, 70-ci illərdə mən Yazıçılar İttifaqının rəhbərliyi haqqında düşünərkən, bizim bir sıra görkəmli yazıçılarımızın adları çəkilərkən onların içərisində İsmayıl Şıxlının namizədliyi məni daha çox cəlb etdi. Ona görə ki, İsmayıl Şıxlının həm yazıçı kimi, həm insan kimi hörməti böyük idi, həm də özünü daim təvazökar aparmışdır. Sanballı, ağır bir insan idi. Hörmətli mənada ağır insan idi. Ona görə də biz İsmayıl Şıxlını Yazıçılar İttifaqına rəhbərlik etməyə dəvət etdik. Xatirimdədir, o, bu etimadı yüksək qiymətləndirdi, digər tərəfdən də böyük təvazökarlıq göstərdi. Eyni zamanda hiss etdim ki, o, daha da sərbəst surətdə yaradıcılıqla məşğul olmaq istəyir, sərbəst yaradıcılıq işini təşkilati işdən daha üstün tutur. Ancaq biz razılığa gəldik və İsmayıl Şıxlı Yazıçılar İttifaqına rəhbərlik etməyə başladı.

Mən çox məmnunam ki, o vaxt biz belə bir addımı atdıq. Çünki onun Yazıçılar İttifaqına rəhbərlik etdiyi dövr Azərbaycanın həyatında çox mürəkkəb bir dövr idi. Azərbaycan xalqı böyük sınaqlardan, ağır mərhələdən keçirdi. İsmayıl Şıxlı o vaxt Azərbaycan parlamentinə üzv seçildi. Azərbaycan parlamentində o həm yazıçı, həm vətəndaş, həm də ictimai xadim kimi özünü çox müsbət tərəfdən göstərdi. Onun bu sahədə də fəaliyyəti yüksək qiymətə layiqdir. Ancaq mən Azərbaycanın məhz ağır dövründə – 1990-cı il Yanvar faciəsi dövründə İsmayıl Şıxlının ictimai-siyasi və vətəndaşlıq fəaliyyətini xüsusi qeyd etmək istəyirəm.

Bəli, o dövr çox ağır idi. İnsanlar böyük faciə içərisində idilər. Müdriklik, eyni zamanda qabağa çıxıb xalqa yol göstərmək lazım idi. Cəsarət lazım idi. Elə şəxslərdən biri İsmayıl Şıxlı olmuşdur.

Mən o vaxt Azərbaycanda deyildim, Moskvada idim. Amma o günlərdə mən Azərbaycanın həyatının demək olar ki, hər dəqiqəsini izləyirdim. Gələn məlumatlar bir tərəfdən məni incidirdisə, kədərləndirirdisə, digər tərəfdən sakitləşdirirdi və arxayınlaşdırırdı ki, xalqımızın içərisində dəyərli insanlar vardır. Xalqın ağır vaxtında onlar özlərinin parlaq fəaliyyəti, cəsarəti, qüdrəti ilə onu bu vəziyyətdən çıxarmağa çalışmışlar. Onlardan biri – ən görkəmlisi İsmayıl Şıxlı olmuşdur.

Ona görə də İsmayıl Şıxlı həm yazıçı, həm müəllim, həm alim, həm ictimai xadim, həm də insan və vətəndaş kimi böyük hörmət qazanmış, xalqımızın tarixində dərin iz, zəngin irs qoymuşdur. Bunların hamısı, şübhəsiz ki, xalqımızın bu günü və gələcəyi üçün əvəzsiz sərvətlərdir. Ona görə də bu gün bizim hamımız böyük kədər içərisində İsmayıl Şıxlını son mənzilə yola salırıq.

Mən İsmayıl Şıxlının ailəsinə dərin hüznə başsağlığı verirəm, onun qohum-əqrəbasına başsağlığı verirəm, bütün Azərbaycan xalqına başsağlığı verirəm. Bu itki Azərbaycan xalqının böyük itkisidir.

Allah İsmayıl Şıxlıya rəhmət eləsin! Allah onun ailəsinə, oxucularına, dostlarına, tanışlarına, bütün xalqımıza səbr versin.

BÖYÜK QAZAX ŞAİRİ ABAY KUNANBAYEVİN ANADAN OLMASININ 150 İLLİYİNƏ HƏSR OLUNMUŞ TƏNTƏNƏLİ YİĞİNCAQDA ÇIXIŞ

Almatı

9 avqust 1995-ci il

Möhtərəm Qazaxıstan prezidenti Nursultan Nazarbayev!

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Hörmətli qazax qardaş və bacılar!

Mən buraya bizim böyük dostumuz Nursultan Nazarbayevin dəvəti ilə, Azərbaycan xalqının dostluq hisslərini qardaş qazax xalqına bildirmək, bu bayram gününün sevincinə şərik olmaq üçün gəlmişəm. Zənn edirdim ki, bugünkü təntənəli yığıncaqda prezident Nursultan Nazarbayevin və təbii ki, YUNESKO-nun baş katibi, hörmətli Federiko Mayorun çıxış etmələri nəzərdə tutulmuşdur. Sonra gördüm ki, bir ucdan çıxış edirlər. Öz-özümə fikirləşirdim ki, görəsən, mənə niyə söz vermirlər. Fikirləşdim, fikirləşdim, nəhayət, Nursultan Abişeviçə müraciət etdim: necə yəni, hamı çıxış edir, hamı danışır, mən isə buraya susmaq üçün gəlmişəm? O dedi ki, biz başqa cür planlaşdırmışdıq, lakin alınmadı. İndi ki, belədir, onda mənə də söz verin.

Bu kürsüyə ona görə çıxdım ki, böyük Abaya, onun irsinə, dost qazax xalqına, müqəddəs Qazaxıstan torpağına Azərbaycan xalqının bəslədiyi dostluq hisslərini, hörmət və məhəbbəti ifadə edirəm. Əziz qardaş və bacılar, əziz dostlar, sizi bu bayram münasibətilə ürəkdən təbrik edir, Qazaxıstanın bütün vətəndaşlarına, qazax xalqına xoşbəxtlik və firavanlıq diləyir, bu çətin keçid dövründə bizim respublikamız kimi sizin respublikanızın da qarşısında duran bütün vəzifələrin, problemlərin müvəffəqiyyətlə həll olunmasında uğurlar arzulayıram.

Abay, onun yaradıcılığı bütün bəşəriyyətə, bütün xalqlara məxsusdur. Təbii ki, bu, qazax xalqının fəxri, qazax xalqının xoşbəxtliyidir. Çünki onun belə görkəmli övladı, alimi, maarifçisi var və o öz xalqını xoşbəxtliyə və firavanlığa aparın düzgün yol göstərmişdir. Bununla yanaşı, o, bütün bəşəriyyətə, eyni zamanda Azərbaycan xalqına məxsusdur. Biz Azərbaycanda Abayın yaradıcılığının əhəmiyyətini yüksək qiymətləndiririk. Abayın yaradıcılığı Azərbaycan xalqına, bütün Azərbaycan

vətəndaşlarına yaxşı məlumdur. Şairlərimizin, yazıçılarımızın bir çoxu onun əsərlərini tərcümə etmişdir. Onun seirləri, poemaları respublikamızda nəşr olunmuşdur. Sizin kimi, biz də bu bayramı mədəniyyət və dostluq bayramı kimi təntənəli şəkildə qeyd edirik.

Abayın yaratdıqlarının, bugünkü nəslə irs qoyduğunun hamısı indi həyata keçirilir. Ona görə də belə hesab edirəm ki, bugünkü bayram qazax xalqının milli dirçəliş bayramı, qazax xalqının milli istiqlaliyyət bayramı, qazax xalqının millilik bayramıdır. Abay məhz bu bərədə düşünmüş, məhz bu bərədə yazmışdır.

Həmin dövr, həmin gün gəlib çatmışdır. Qazax xalqı özünün milli istiqlaliyyətini, milli azadlığını əldə etmişdir. Qazax xalqı öz geniş torpaqlarının sahibidir, öz həyatını istədiyi kimi qurur. Belə hesab edirəm ki, Abayın bayramı onun məhz bu gün həyata keçən ideyalarının təntənəsinin bayramıdır. Bu bayram münasibətilə sizi ürəkdən təbrik edir, hamınıza xoşbəxtlik və fərvanlıq arzulayıram. Qazax xalqı öz tarixinin mürəkkəb dövrünü yaşayır. Bu dövrü hamımız, o cümlədən də Azərbaycan xalqı, müstəqil Azərbaycan Respublikası da yaşayır. Lakin biz əminlik ki, siz bu çətinlikləri aradan qaldıracaqsınız. Mən bu gün burada, bu yüksək kürsüdən çıxış etməyimdən şadam. Yeri gəlmişkən deyim ki, mən 25 il əvvəl də bax burada dayanmışdım. Xoşbəxtəm ki, 25 ildən sonra yenə bu zalda, bu kürsüdən sizi təbrik etmək imkanım var.

Biz inanırıq ki, qazax xalqı bu çətinlikləri aradan qaldıracaq. Qazax xalqı düz yolla, demokratiya, milli dövlət quruculuğu yolu, özünün milli ənənələrini inkişaf etdirmək yolu ilə gedir. Bu, bizim səylərimizə, planlarımıza, istəklərimizə də tamamilə uyğun gəlir. Biz də bu yolla gedirik. Ona görə də mən tamamilə əminəm ki, Azərbaycan xalqı kimi siz də bu yolu uğurla başa vuracaqsınız. Biz müstəqil, suveren dövlətlər kimi geniş inkişaf yoluna çıxacaq və bu yolla irəliləyəcəyik. Keçmişdən bizə irs qalan hər şeyin, böyük Abayın, xalqlarımızın böyük övladlarının qoyub getdikləri irs zəminində mədəniyyətimizi, elmimizi, iqtisadiyyatımızı inkişaf etdirmək və öz xalqımızı xoşbəxtliyə və fərvanlığa çıxarmaq üçün irəliləyəcəyik.

Bu bayram münasibətilə sizi bir daha təbrik edir və Azərbaycan xalqının dostluq, qardaşlıq hisslərini sizə yetirirəm.

Yaşasın Azərbaycan – Qazaxıstan dostluğu!

Yaşasın Qazaxıstan – Azərbaycan dostluğu!

Abaya eşq olsun!

Qazax xalqına eşq olsun!

Qazaxıstan torpağına eşq olsun!

**BÖYÜK QAZAX ŞAİRİ ABAY KUNANBAYEVİN
150 İLLİK YUBİLEYİNDƏ İŞTİRAK EDƏN
DÖVLƏT BAŞÇILARININ VƏ NÜMAYƏNDƏ
HEYƏTLƏRİ RƏHBƏRLƏRİNİN ŞƏRƏFİNƏ
RƏSMİ QƏBULDA NİTQ**

Almatı

9 avqust 1995-ci il

Əziz dostlar!

Qazaxıstanın hər yerindən, dünyanın bir çox ölkəsindən biz hamımız, o cümlədən prezidentlər, hökumət başçıları, müxtəlif nümayəndə heyətlərinin rəhbərləri buraya qazax xalqının görkəmli oğlu Abay Kunanbayevin 150 illiyini qeyd etmək üçün toplaşmışıq. Bu, çox böyük əhəmiyyəti olan hadisədir. Biz buraya Abay yaradıcılığına, Abay şəxsiyyətinə, Abay irsinə rəğbət hisslərimizi, Abayın varislərinə, Qazaxıstan xalqına, qazax xalqına səmimi və dostluq hisslərimizi bildirmək üçün gəlmişik. Bugünkü şənliklər Abayın vəsiyyətlərinin, onun arzularının, yazdıqlarının, öz xalqına tövsiyələrinin, xalqın ondan öyrəndiyi idealların necə uğurla həyata keçirilməkdə olduğunu parlaq şəkildə nümayiş etdirir. Bu, böyük səadətdir.

Mən bu gün, saraydakı çıxışımnda dedim ki, 25 il bundan əvvəl ilk dəfə Qazaxıstanda olmuş və Azərbaycan xalqı adından Qazaxıstan xalqını təbrik etmişdim. Əsrin dördüdə biri qədər vaxt keçmişdir. Qazaxıstan xalqı tərəqqi etmiş, qol-qanad açmış, özünün bütün ərazisinin, bütün çöllərinin, bütün torpaqlarının sahibi olmuşdur. İndi Qazaxıstan müstəqil dövlətdir. Qazax xalqı öz taleyinin sahibidir və öz məsələlərini istədiyi kimi həll edir. Böyük Abay bunu arzulayırdı. Böyük Abay öz xalqına bunu diləyirdi. Bu arzu, dilək həyata keçmişdir. Bu şənliklər də Abayın vəsiyyətlərinin təntənəsi, sonrakı nəsillərin inkişaf etdirdikləri, artırdıqları və bu gün belə geniş miqyasda intişar tapan firlərin təntənəsidir.

Qazaxıstan dünyanın böyük dövlətlərindəndir, dünya birliyində layiqli yer tutur və qazax xalqı, Qazaxıstanın müstəqil dövləti milli dövlət quruculuğu, xalqın taleyi, bu günü və gələcəyi ilə bağlı məsələləri uğurla

həll edir. Bu isə Abayın ideyalarının həyata keçməsinin parlaq təcəssümüdür. Bu bayram Abay ideyalarının təntənəsi bayramı, milli bayram, qazax xalqının millilik bayramı, onun milli müstəqilliyinin, milli azadlığının bayramıdır. Bu bayram münasibətilə sizi bir daha təbrik edir, bir daha salamlayıram.

Bu gün qazax xalqına layiqli rəhbər, Qazaxıstanın rəhbəri, bizim əziz dostumuz Nursultan Nazarbayev başçılıq edir! Abay arzu edirdi ki, onun ardıcılıarı – həm mütəfəkkirlər, həm ideoloqlar, həm yazıçılar, həm bəstəkarlar, həm müğənnilər, həm də dövlət xadimləri olsun. İndi Qazaxıstan bütün bu imkanlara malikdir. Lakin ən başlıcası budur ki, ərazisinə, iqtisadiyyatına, bəzi başqa cəhətlərinə görə mürəkkəb olan bu ölkəyə bir çox illər ərzində uğurla rəhbərlik edən bir dövlət xadimi var.

İndi təkcə Qazaxıstan deyil, keçmiş Sovet Ittifaqının bütün başqa respublikaları da keçid dövrünü yaşayırlar. Şübhə yoxdur ki, qazax xalqı bu dövrü uğurla keçib gedəcəkdir. Şübhə yoxdur ki, qazax xalqı qarşıdakı referendumda öz konstitusiyasını qəbul edəcəkdir. Əlbəttə, biz Qazaxıstanın daxili işlərinə qarışmırıq, lakin dost kimi arzu edirik ki, konstitusiya qəbul olunsun, xalq məhz getmək istədiyi yolu seçsin, özünün layiqli rəhbəri Nursultan Nazarbayev başda olmaqla istədiyi yolla getsin. Bu, zamanın tələbi, bütün xalqlar, o cümlədən də qazax xalqı üçün yaranmış imkandır. Heç şübhə yoxdur ki, qazax xalqı bütün bu imkanlardan istifadə edəcəkdir.

Qazaxıstanın şərəfinə, qazax xalqının şərəfinə, Qazaxıstanda yaşayan bütün xalqların şərəfinə, müstəqil Qazaxıstan Respublikasının şərəfinə, böyük Abayın varislərinin şərəfinə, Qazaxıstanın rəhbərinin, Qazaxıstanın ilk prezidentinin və layiqli prezidentinin, bizim dostumuz, möhtərəm Nursultan Nazarbayevin şərəfinə bədə qaldırmağı təklif edirəm.

“MANAS” DASTANININ 1000 İLLİYİNƏ HƏSR OLUNMUŞ TƏNTƏNƏLİ YİĞİNCAQDA ÇIXIŞ

Bişkek

28 avqust 1995-ci il

Hörmətli prezident Əsgər Akayev!

Əziz və möhtərəm qırğız bacı və qardaşlarım!

Xanımlar və cənablar, əziz dostlar!

“Manas” dastanının 1000 illik yubileyi münasibətilə, böyük bayram münasibətilə sizi, bütün qırğız xalqını Azərbaycan xalqı adından ürəkdən təbrik edirəm. Sizə, qırğız xalqına, Qırğızıstan Respublikasına səadət və xoşbəxtlik arzulayıram.

“Manas” dastanının 1000 illik yubileyi qırğız xalqının böyük tarixini dünyaya bir daha nümayiş etdirir. Qardaş qırğız xalqı “Manas” dastanının qoyduğu yolla gedir. Min il, əsrlərdən-əsrlərə böyük yol keçmiş “Manas”ın dahi fikirləri, dahi sözləri bu yolu daim işıqlandırmışdır. “Manas” qırğız xalqının müdrikliyinin rəmzidir, zəkasının, qəhrəmanlığının, cəsarətinin rəmzidir. “Manas” qırğız xalqının daim vətənpərvər olduğunu, adətsevər, azadlıqsevər olduğunu, cəsarətli olduğunu bütün dünyaya nümayiş etdirir. “Manas” qırğız xalqının böyük mədəni və mənəvi sərvətidir, bütün dünya sivilizasiyasının, bəşəriyyətin dəyərli sərvətidir, türk dünyasının, türkdilli xalqların, İslam dünyasının böyük mənəvi sərvətidir. “Manas” eyni zamanda Azərbaycan xalqına məxsusdur, Azərbaycan xalqının da mənəvi, mədəni sərvətidir. Manas bizim hamımızın, xalqlarımızın hamısının ulu babasıdır.

Azərbaycan Respublikasında “Manas”ın sözləri, fikirləri geniş yayılıb. Azərbaycanın şairləri, ədibləri, musiqiçiləri “Manas”ı daim oxuyur, təbliğ edir, geniş yayırlar. Bizim şairlərimiz “Manas”ı Azərbaycan dilinə tərcümə ediblər. Sənətçilərimiz “Manas”ın sözlərini çox böyük məharətlə və həvəslə oxuyurlar, sazda çalırlar. Bu gün burada, ölkəmizdən gəlmiş nümayəndə heyətinin üzvləri arasında Azərbaycanın gözəl sənətçisi, “Manas”çı Mehriban xanım “Manas”ın Azərbaycanda nə qədər sevildiyini və yayıldığını nümayiş etdirəcəkdir.

“Manas”ın dili bizim hamımızın dilidir. Biz bir kökdən, bir dildən olan xalqlarıq. Ancaq əsrlərdən-əsrlərə dilimizdə müəyyən fərqlər yaranmışdır. Bir-birimizi qəlbən duyuruq, qəlbən anlayırıq, amma dilimizdə olan fərqlərə görə deyilən sözlərin bəzilərini anlaya bilmirik. Mən bu gün sözlərimi Azərbaycan dilində başladım. Ancaq eyni zamanda istəyirəm ki, sözlərimi siz və məni dinləyən bütün Qırğızıstan vətəndaşları, qırğızların hamısı eşidə bilsin. Ona görə bir neçə kəlmə də ürək sözlərimi rus dilində demək istəyirəm.

Əziz qırğız qardaş və bacılar, əziz dostlar! Biz müqəddəs qırğız torpağına qardaşlıq hissləri ilə, böyük bayramı, “Manas” dastanının 1000 illiyi bayramını sizinlə birlikdə təntənəli şəkildə qeyd etmək üçün gəlmişik. “Manas” qırğız xalqının fəxri, qırğız xalqının milli ləyaqətinin nümayişi, onun müdrikliyinin, qəhrəmanlığının nümayişidir. Qırğız xalqı çoxlu çətinliklərə, həyatın keçməkeşlərinə baxmayaraq, min il Manasın sözlərini qəlbində qoruyub saxlamış, onun göstərdiyi yolla azadlığa və müstəqilliyə doğru getmişdir.

Manas min il bundan əvvəl qüdrətli qırğız dövləti yaratmışdı. Bu gün qırğız xalqı yenidən milli müstəqillik əldə etmişdir, onun öz milli dövləti var. “Manas” dastanının 1000 illiyini məhz belə şəraitdə Qırğızıstanda və başqa ölkələrdə geniş və təntənəli surətdə, dünya miqyasında qeyd etmək mümkün olmuşdur.

Biz dünən əzəmətli abidənin – “Manas aılı”nın açılışında böyük məmnuniyyətlə iştirak etdik. Qırğız xalqının əli ilə, zəkası və bacarığı ilə yaradılan və bundan sonra da yaradılacaq nə varsa, həqiqətən böyük Manasın qırğız xalqına və bütün dünyaya qoyub getdiyi nəhəng irsi layiqincə əks etdirir. Xüsusilə fərəhlidir ki, biz bu bayramı qırğız xalqının milli müstəqilliyi və milli dövlətçiliyi şəraitində qeyd edirik. İki gündən sonra qırğız xalqını müstəqilliyə qovuşmasının və müstəqil qırğız dövləti yaranmasının dörd ili tamam olacaq. Əziz dostlar, mən sizi və qırğız xalqını qazandığınız bütün tarixi nailiyyətlər, milli müstəqillik bayramı münasibətilə ürəkdən təbrik edir və əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, siz Manasın qoyduğu yolla gedərək milli müstəqilliyinizi, milli dövlətçiliyinizi möhkəmləndirəcək, böyük Manasın göstərişlərini həyata keçirəcəksiniz.

Qırğız və Azərbaycan xalqlarını ümumi köklərimizdən, tarixi keçmişimizdən, adət və ənənələrimizdən, dilimizdən və dinimizdən, bir çox başqa xüsusiyyətlərdən doğan çoxəsrlik dostluq telləri bağlayır. Biz qırğız xalqı ilə olan bu dostluğumuzu əziz tuturuq. Qırğız xalqı dövlət

müstəqilliyi qazandıqdan sonra Qırğızıstan torpağında gedən prosesləri biz dostcasına müşahidə edirik. Dünən və bu gün biz Qırğızıstanda baş vermiş və indi də davam edən böyük dəyişikliklərin şahidi olduq. Bütün bu dəyişikliklər onu göstərir ki, böyük Manasın vəsiyyətləri həyata keçir. Bu, həm də qırğız xalqının, Qırğızıstan dövlətinin öz müstəqilliyini və suverenliyini möhkəmləndirmək üçün gördüyü böyük işlərlə bağlıdır. Bütün bunlarda bizim böyük dostumuz, Qırğızıstanın layiqli rəhbəri, Qırğızıstan Respublikasının prezidenti, qardaşımız Əsgər Akayevin böyük xidməti var.

Qırğızıstan kimi, Azərbaycan da dörd il bundan əvvəl milli istiqlaliyyət qazanmışdır və özünün müstəqil dövlətini qurur, azadlıq, demokratik hüquqi dövlət qurmaq, tərəqqi yolu ilə gedir. Biz belə hesab edirik ki, milli müstəqilliyin əldə olunması həm qırğız xalqı, həm də Azərbaycan xalqı və bu yola çıxmış digər xalqlar üçün ən böyük tarixi nailiyyətdir. Məhz bunun sayəsində biz burada bərabərhüquqlu dövlətlərin nümayəndələri kimi iştirak edə, xeyirxah hisslərimizi qırğız qardaşlarımıza, Qırğızıstanın bütün vətəndaşlarına çatdırı, ümumi işimizdə həmrəyliyimizi nümayiş etdirə bilirik.

Sizə bildirmək istəyirəm ki, biz dövlət müstəqilliyimizi çox yüksək qiymətləndiririk, dövlət müstəqilliyimizi möhkəmləndirmək və inkişaf etdirmək yolunda möhkəm dayanırıq, heç vaxt, heç bir halda bu yoldan dönməyəcəyik. Bu yolla gedərək bütün xalqlarla, o cümlədən qırğız xalqı ilə, Qırğızıstan Respublikası ilə dostluğumuzu möhkəmləndirəcəyik. Əziz dostlar, burada olmağımdan istifadə edərək sizi əmin etmək istəyirəm ki, biz Azərbaycan və qırğız xalqları arasında dostluğu möhkəmləndirəcək, iqtisadiyyat, mədəniyyət, elm sahələrində, humanitar sahədə, bütün başqa sahələrdə əlaqələrimizi inkişaf etdirəcəyik. Bir-birimizə kömək edəcək, böyük Manasın qoyduğu yolla birlikdə irəliləyəcəyik.

Əziz və hörmətli bacılarım, qardaşlarım, əziz qırğız dostlarım! Bu bayram münasibətilə sizin hamınızı bir daha ürəkdən təbrik edirəm. Hamınıza Azərbaycan xalqının ən gözəl arzularını çatdırıram. Sizin hamınızı qucaqlayır, Azərbaycan xalqı adından öpürəm. Sizə xoşbəxtlik, səadət və bütün işlərinizdə müvəffəqiyyətlər arzulayıram. Sağ olun!

“MANAS” MUZEYİNİN TƏNTƏNƏLİ AÇILIŞI MƏRASİMİNDƏ ÇIXIŞ

Talas

29 avqust 1995-ci il

Qırğızıstan Respublikasının əziz və hörmətli prezidenti,
qardaşımız Əsgər Akayev!

Türkiyə Cümhuriyyətinin əziz və hörmətli cümhur
başqanı, qardaşımız Süleyman Dəmirəl!

YUNESKO-nun baş direktoru, əziz və hörmətli
Federiko Mayor!

Əziz və hörmətli, möhtərəm qırğız bacılarım, qardaşlarım!

Əziz dostlarımız, əziz qonaqlar!

Biz, Azərbaycandan gəlmiş nümayəndələr artıq üç gündür ki, qədim qırğız torpağında, müstəqıl Qırğızıstan Respublikasındaıyq. Qırğız xalqının, bütün türk dünyasının, xalqlarımızın hamısı üçün əziz və möhtərəm olan böyük “Manas”ın 1000 illik yubileyini qırğız xalqı ilə bərabər qeyd edirik. Biz bu günlər sizinlə bir yerdə, sizinlə bərabər olmağımızdan, “Manas”ın 1000 illik yubileyi, bayram şənliklərində sizinlə birlikdə iştirak etməyimizdən çox məmnunuq.

Bu gün bizim üçün çox əzizdir. Biz Manasın vətəninə, Manasın doğulduğu yerə gəlmişik. Manasın qəbrini, muzeyini ziyarət etmək bizə nəsib olubdur. Biz Manasın xatirəsinə həsr olunmuş böyük bir muzey kompleksinin açılmasında iştirak edirik. Bu, bizim üçün çox əziz gündür.

Bu bayramlar, bugünkü şənlik münasibətilə Azərbaycan xalqı adından sizi – qırğız qardaşlarımızı, bacılarımızı, qırğız xalqını, Qırğızıstan dövlətini, onun prezidenti Əsgər Akayevi, bütün dostlarımızı ürəkdən təbrik edirəm, hamınıza cansağlığı, xoşbəxtlik və səadət arzulayıram!

Talasın vətəndaşlarına, insanlarına, burada, Allahın bəxş etdiyi təbiətin bu gözəl guşəsində yaşayan, Manasın qəbrini min il qoruyub saxlayan talaslılara, Talasın hörmətli adamlarına, o cümlədən Talasın, Qırğızıstanın hörmətli adamlarından biri olan əziz dostumuz Çingiz Aymatova xüsusi hörmətimi, məhəbbətimi bildirirəm.

“Manas” dastanını min il qoruyub saxlayan qırğız xalqına və xüsusən Manasın qəbrini, məqbərəsini qoruyub saxlayanların hamısına, talashılara Azərbaycan xalqı adından təşəkkürümüzü bildirirəm. Talashılar, qırğız xalqı “Manas” dastanını, Manasın qəbrini, Manasın xatirəsini min il müddətində böyük çətinliklərdən, sınaqlardan keçərək qoruyub saxlamışlar. Ancaq indi “Manas”ın min illiyi qeyd edilərkən, Manasın muzeyi açılarkən biz tam əminik ki, Qırğızıstan Respublikasının müstəqil dövləti, azadlığa çıxmış Qırğızıstan xalqı bundan sonra Manası daha da uca-ya qaldıracaqlar. Manasın həm dastanı, həm bu muzeyi, həm də qəbri gələcək nəsillər üçün əbədi yaşayacaqdır.

Əziz bacılar və qardaşlar! Bu böyük bayram münasibətilə sizi bir daha ürəkdən təbrik edirəm, sizə, qardaş qırğız xalqına səadət, xoşbəxtlik arzu edirəm. Sağ olun.

**DAHİ AZƏRBAYCAN BƏSTƏKARI ÜZEYİR
HACIBƏYOVUN ANADAN OLMASININ
110 İLLİYİNƏ HƏSR OLUNMUŞ TƏNTƏNƏLİ
YUBİLİY GECƏSİNDƏ NİTQ**

*Respublika Sarayı
18 sentyabr 1995-ci il*

Hörmətli xanımlar, cənablar!
Əziz bacılar və qardaşlar!

Böyük bayram münasibətilə, Azərbaycan xalqının milli bayramı, mədəniyyət, musiqi bayramı münasibətilə, Üzeyir Hacıbəyovun anadan olmasının 110 illik yubileyi münasibətilə sizi ürəkdən təbrik edirəm.

Üzeyir Hacıbəyov fəvqəladə fitri istedadı, böyük fədakarlığı, mü-kəmməl təhsili, elmi, vətənpərvərliyi, ictimai-siyasi fəaliyyəti ilə xal-qımızın böyük şəxsiyyətlərindən biri olmuş, dünya korifeylərinin ön sıra-sında duran, Azərbaycanı təmsil edən görkəmli şəxsiyyət olmuşdur.

Azərbaycanın gözəl guşələrindən biri olan Ağcabədidə dünyaya gəlmiş, Şuşada ilk təhsilini almış, müqəddəs Şuşanın ab-havasının təsiri-ni, Natəvan dünyasının, musiqişünas Mir Möhsün Nəvvab sənətinin, fik-rinin təsirini duymuş, sonra Qori seminariyasında yüksək təhsil almış və nəhayət, Sankt-Peterburqda konservatoriyanı bitirmiş Üzeyir Hacıbəyov beləliklə böyük, parlaq yaradıcılıq yoluna başlamış və bu yaradıcılıq yo-lunu şərəflə keçmiş, Azərbaycan xalqının tarixində görkəmli bir yer tut-muşdur.

Üzeyir Hacıbəyov uşaqlıqda, gənc vaxtlarından məhz fitri istedadı-na görə çox şeyləri öyrənməyə çalışmış və öyrənmişdir. Azərbaycanın ta-rixini öyrənə bilmiş, mədəniyyət tarixini və xalqımızın musiqisini öyrən-miş, musiqiyə böyük həvəs göstərmişdir. Bütün bunların hamısını özündə cəmləyərək, Azərbaycan xalqının zəngin musiqi xəzinəsindən bəhrə-lənərək 22 yaşında “Leyli və Məcnun” operasını yazıb dünyaya təqdim etmiş və bununla da böyük bəstəkar kimi özünü tanıtmış, fəaliyyətə baş-lamışdır.

Azərbaycanda opera sənətinin tarixi “Leyli və Məcnun” operası ilə başlayır. Azərbaycan xalqının böyük və zəngin teatr tarixi var. Onun

banisi böyük Mirzə Fətəli Axundov olmuşdur. Azərbaycan opera sənətinin, opera teatrının banisi isə Üzeyir Hacıbəyovdur. Onun yaradıcılığı sayəsində, əsasında və onun tükənməz fəaliyyəti nəticəsində Azərbaycanda böyük opera sənəti, opera və balet teatrı inkişaf etmiş və bu gün bizim dünya şöhrətli opera sənətimiz var, opera və balet teatrımız var.

Sonra Üzeyir Hacıbəyov ardıcıl olaraq gözəl, dəyərli musiqi əsərlərini yazmış və xüsusən “Arşın mal alan”, “O olmasın, bu olsun” kimi böyük əsərləri, – operettaları ilə məşhurlaşmış, bütün sonrakı fəaliyyətini Azərbaycan musiqisinin, mədəniyyətinin inkişafına həsr etmişdir. Üzeyir Hacıbəyov böyük addımını “Leyli və Məcnun” operası ilə başlamışdır. Böyük Məhəmməd Füzulinin poeması əsasında, onun əsərlərindən istifadə edərək, xalqımızın muğam musiqisindən, folklorundan, xalq musiqisindən, mahnılarından istifadə edərək Azərbaycanın əsrlərdən-əsrlərə keçmiş zəngin musiqisini ilk dəfə nota köçürmüş, onun böyük simfonik orkestrlə ifasını təmin etmiş, özü ona rəhbərlik, dirijorluq etmişdir.

Azərbaycan tarixi mədəniyyət, elm, ədəbiyyat, memarlıq sahəsində çox zəngindir. Bizim çoxəsrlik ədəbiyyatımız var – Nizami, Xaqani, Füzuli, Nəsimi, Vəqif və bunlardan sonra gələn dahilər. Bizim qədim memarlıq abidələrimiz var. Bizim qədim rəssamlıq sənəti nümunələrimiz var. Azərbaycan xalqı dünya sivilizasiyası xəzinəsinə böyük töhfələr vermişdir.

Bunların içərisində ən görkəmli yer tutan, dünyada məşhurlaşmış, dünyanın hər yerinə yayılmış musiqi əsərlərini yaradan və Azərbaycanın çoxəsrlik musiqisini sistemləşdirən, formalaşdıran və dünyaya təqdim edən Üzeyir Hacıbəyov olmuşdur. Üzeyir Hacıbəyov ömrünün son gününə qədər həyatını Azərbaycan mədəniyyətinin, musiqisinin inkişafına, insanların təhsillənməsinə, maariflənməsinə həsr etmişdir. O həm yazıçı, publisist, həm də alim, maarifçi, filosof, ictimai-siyasi xadim olmuş, dövlət işlərində fəal iştirak etmişdir.

1918-ci ildə Azərbaycanda ilk demokratik respublika yaranan zaman və yaranandan sonra Üzeyir Hacıbəyov o vaxt gedən ictimai-siyasi proseslərin fəal iştirakçısı olmuşdur. O, görkəmli bir şəxsiyyət kimi həmin proseslərin düzgün istiqamətdə getməsinə təsir etmiş və o ağır dövrdə, çətin dövrdə xalqımızın milli məniyyətinin yüksəlməsi üçün çox səylər göstərmişdir.

Azərbaycanın ilk demokratik respublikasının yaşaması, inkişaf etməsi üçün çalışmış, fəaliyyət göstərmişdir. Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin olunması üçün cəhdlər göstərmişdir. Parisə – Versal konfransına gedən Azərbaycan nümayəndəsinə onun verdiyi tövsiyələr, məsləhət-

lər və göstərişlər Üzeyir Hacıbəyovun kiçik qardaşı Ceyhun Hacıbəyov da nümayəndə heyətinin tərkibində idi – bunlara canlı sübutdur. Üzeyir Hacıbəyov ilk müstəqil Azərbaycan dövlətinin “Azərbaycan” qəzetinin redaktoru olmuş və bu qəzetin fəaliyyətində həm öz məqalələri ilə, həm də rəhbərliyi ilə çox böyük xidmətlər göstərmişdir.

Sonrakı dövrdə də Üzeyir Hacıbəyov Azərbaycan ictimai həyatının daim mərkəzində olmuşdur. Xalqı savadsızlıqdan xilas etmək, xalqın mədəni səviyyəsini qaldırmaq, mədəniyyəti inkişaf etdirmək üçün o, çox görkəmli addımlar atmış, böyük tədbirlər görmüşdür. Azərbaycanda musiqi məktəbinin, ali musiqi təhsilinin yaranması, incəsənətin geniş inkişaf etməsi, mədəniyyətin inkişaf etməsi Üzeyir Hacıbəyovun fəaliyyəti ilə bağlıdır.

Azərbaycanda Üzeyir Hacıbəyov məktəbinin təsiri altında bəstəkarlar ordusu yaranmışdır. Deyə bilərəm ki, Üzeyir Hacıbəyov Azərbaycanın tarixində ilk bəstəkardır. Azərbaycanın ondan sonrakı bəstəkarlarının hamısı bilavasitə onun tələbəsi olmuş, sonrakı nəsillər onun əsərlərinin, yaradıcılığının təsiri altında təhsil almış, böyümüş, bəstəkarlıq sənətini qavramış və yeni-yeni musiqi əsərləri yaratmışlar.

Üzeyir Hacıbəyovun əsərlərində tək-cə musiqi yox, onun ictimai-siyasi və mənəvi məzmunu da böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bəstəkarın əsərlərinin hamısında insan azadlığı, insanın paklığı, səmimiyyəti, insanların bir-birinə münasibəti tərənnüm edilibdir. Bu, “Leyli və Məcnun”da da belədir. “Arşın mal alan”da da belədir. “Məşədi İbad”da da belədir və nəhayət, Üzeyir Hacıbəyovun şah əsəri olan “Koroğlu”da da və başqa əsərlərində də belədir. Üzeyir Hacıbəyovun yaradıcılığının ən əsas xüsusiyyətlərindən biri ondan ibarətdir ki, o, tək musiqi yox, əsərlərinin bütün mövzusunı kəşf edib, yaradıb. Onların mənasını, məzmununu düşünüb və seçdiyi mövzular, bu mövzular əsasında yaratdığı musiqi, dramaturgiya əsərləri heç də təsadüfi xarakter daşımır. “Leyli və Məcnun” operası da təsadüfi olaraq yaradılmayıb. “Leyli və Məcnun” əfsanəsi əsasında dahi şairimiz Məhəmməd Füzulinin yazdığı poemadakı humanist, insanpərvər duyğular, azadlıq fikirləri, insanın insana pak, saf məhəbbəti Üzeyir Hacıbəyovu o qədər cəlb etmişdir, o qədər maraqlandırmışdır ki, məhz bunlara görə o, ilk əsəri üçün Məhəmməd Füzulinin yaradıcılığına müraciət edib, o mövzunu sevib və bunun əsasında ölməz bir əsər yaradıb. 87 ildir ki, bu əsər Azərbaycan səhnəsində göstərilir və biz əminik ki, əsrlər boyu yaşayacaqdır.

Üzeyir Hacıbəyov “Arşın mal alan”, “O olmasın bu olsun” operetalarında tək gözəl musiqi ilə insanlara zövq vermək, yaratdığı əsərlərin personajları ilə onları güldürmək, şənləndirmək məqsədi yox, başqa məq-

sədlər daşıyırdı. Onun məqsədi xalqımızın həyatında olan mənfi cəhətləri – ətaləti, nadanlılığı, xalqımızı geriye salan ayrı-ayrı adətləri insanlar üçün ən təsirli vasitə – musiqi vasitəsilə tənqid, ifşa etməkdən, xalqın gözünü açmaqdan, onu irəliyə aparmaqdan, xalqın mədəniyyətini, mənəviyyatını qaldırmaqdan ibarət idi. Şübhəsiz ki, bu, musiqi əsəri vasitəsilə hər bir insana daha tez çatır.

Yeri gəlmişkən, mən öz fikrimi demək istəyirəm. Hər bir bədii əsər insanlara təsir göstərir, şübhəsiz ki, müsbət təsir göstərir – onların xarakterlərinin formalaşmasına, inkişaf etməsinə, mədəni səviyyəsinin artmasına böyük təsir göstərir. Amma musiqi əsəri vasitəsilə göstərilən təsir bütün o biri əsərlərin təsirindən yüksəkdir. Əgər nəzərə alsaq ki, əsrimizin əvvəlində xalqımızın əksəriyyəti savadsız idi, kitab oxuya bilmirdi və kitablar da çox az idi, kino, televiziya və başqa vasitələr yox idi, təsəvvür edin, Üzeyir Hacıbəyov öz operası vasitəsilə Məhəmməd Füzulinin sözlərini, “Arşın mal alan”, “O olmasın, bu olsun” və başqa operettaları – musiqi vasitəsilə istədiyi fikirləri insanlara çatdırmaqla xalqımızın mənəvi və mədəni inkişafında nə qədər böyük xidmətlər göstərmişdir.

Dediyim kimi, Üzeyir Hacıbəyov bütün əsərlərində insan azadlığını, xalqların azadlığını tərənnüm edib, istibdada, zülmə, hökmranlığa qarşı üsyan edibdir. Xalqımızın böyük dastanı olan “Koroğlu” dastanının Üzeyir Hacıbəyov tərəfindən istifadə olunması Azərbaycan tarixində, mədəniyyətində, bədii həyatında çox böyük və əvəzsiz bir hadisədir.

“Koroğlu” dastanı əsrlər boyu nəsillərdən-nəsillərə keçib, bizim günlərimizə gəlib çatıbdir. “Koroğlu” dastanı insanları həmişə qəhrəmanlığa, cəsurluğa dəvət edibdir. Bu dastan insanlarda qəhrəmanlıq, cəsurluq, vətənpərvərlik əhval-ruhiyyəsi yaradıbdır. “Koroğlu” dastanı insanları həmişə azadlığa, azadlıq yolunda mübarizəyə, zülmə qarşı mübarizəyə çağırıbdır. “Koroğlu” dastanı ona görə sevilibdir ki, xalqın həyatı, gələcəyi üçün ən əhəmiyyətli fikirlər o dastanda cəm olubdur. “Koroğlu” dastanını nəinki xalqımıza, bütün dünya ictimaiyyətinə daha da təsirli şəkildə çatdırmaq, tanıtdırmaq üçün Üzeyir Hacıbəyovun “Koroğlu” operasını yaratması, yenə də deyirəm, mədəniyyətimizdə böyük inqilabi hadisədir.

İndiyədək Üzeyir Hacıbəyov böyük bir bəstəkar, musiqiçi, publisist, alim kimi tanınır. Onun yubileylərini qeyd edərkən biz Üzeyir Hacıbəyov yaradıcılığının həmişə bu cəhətlərini işıqlandırmışıq.

Mən böyük məmnuniyyət hissi ilə qeyd etmək istəyirəm ki, ötən vaxtlarda da Üzeyir Hacıbəyovun yubileylərinin keçirilməsinin təşki-

latçılarından, iştirakçılarından olmuşam. Üzeyir Hacıbəyovu xalqımız heç vaxt unutmayıbdır. O, yaşadığı zamanda da həmişə sevilibdir. Dünyasını dəyişəndən sonra isə o həmişə bizim sevimlimiz olubdur. Xalq onu daim qəlbində saxlayıb, mədəniyyətimiz onun yaradıcılığından daim bəhrələnərək inkişaf edibdir. Buna görə də Üzeyir Hacıbəyovun anadan olması gününü biz hər il qeyd edirik.

Üzeyir Hacıbəyovun 90 illik, 100 illik yubileylərini böyük təntənə ilə qeyd etdiyimiz xatirimə gəlir. 1975-ci ildə Üzeyir Hacıbəyovun 90 illik yubileyini hazırladıq, təntənə ilə həm Azərbaycanda, o vaxt imkan dairəsində Sovet İttifaqının həm paytaxtında, başqa respublikalarda, dünyada qeyd edə bildik. Azərbaycanda, Bakıda mədəniyyət xadimlərindən ilk dəfə Üzeyir Hacıbəyovun yaşadığı ev onun ev-muzeyinə çevrildi. 1975-ci ildə, 20 il bundan əvvəl Üzeyir Hacıbəyovun ev-muzeyi açıldı. Biz hamımız çox məmnunuq ki, bu ev-muzey 20 ildir Azərbaycan xalqının mədəniyyətinin inkişafına, yüksəlməsinə xidmət edir. Yaranan gündən indiyədək bu muzeyə Üzeyir Hacıbəyovun yaxın silahdaşı Ramazan Xəlilov rəhbərlik edir. Böyük xidmətlərinə görə mən onun Azərbaycanın yüksək ordeni – “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunması haqqında fərman imzaladım.

Ramazan Xəlilov çox xoşbəxt adamdır, 95 yaşı var, bu gün də fəaliyyətdədir. O, Üzeyir Hacıbəyovla çiyin-çiyinə gedib, bizim üçün onun nişanəsidir. Ona görə də o, bizim üçün əzizdir və xoşbəxtlik də ondan ibarətdir ki, o bu gün də yaşayır. Güman edirəm ki, biz onun 100 illiyini də qeyd edəcəyik.

1985-ci ildə Üzeyir Hacıbəyovun 100 illik yubileyi böyük təntənə ilə qeyd olundu – Azərbaycanda da, o vaxt Sovetlər İttifaqının paytaxtı Moskvada da. Moskvanın ən böyük salonlarından biri olan Sütunlu salonda biz onun yubileyini qeyd edərkən Sovetlər İttifaqının bütün respublikalarının nümayəndələri orada iştirak edirdilər, çıxış edirdilər. Böyük rus bəstəkarları orada Üzeyir Hacıbəyov haqqında xatirələrini söylədilər. Biz hamımız bunları eşidərkən, bunların şahidi olarkən böyük iftixar hissi duyurduq.

Nəhayət, bu gün biz Üzeyir Hacıbəyovun 110 illik yubileyini keçiririk. Şəxsən mən çox xoşbəxtəm ki, Üzeyir Hacıbəyovun 90 illik, 100 illik yubileylərinin və bu gün də 110 illik yubileyinin keçirilməsi işlərinə həm rəhbərlik etmişəm və həm də bu işlərin təşkilatçısıyam.

Üzeyir Hacıbəyovu təbqiq edən alimlərin əsərlərinin və xüsusən yubiley mərasimlərindəki çıxışların adətən əksər hissəsində deyilən sözlər onun musiqi sahəsində fəaliyyətinə həsr olunub. Təsadüfi deyildir ki, bu

yubileylərdə daim musiqişünaslar, bəstəkarlar, musiqiçilər çıxış edirdilər. Ola bilər, ilk dəfədir ki, Üzeyir Hacıbəyovun yubiley mərasimində respublikanın prezidenti söz söyləyir. Bu heç də təsadüfi deyil. Çünki Üzeyir Hacıbəyov dahi bir bəstəkar, musiqiçi, eyni zamanda böyük alimdir, filosofdur, maarifçidir. Xalqımızda milli dirçəliş, milli oyanış, milli özünüdərk hisslərinin yaranmasında, formalaşmasında, inkişaf etməsində Üzeyir Hacıbəyovun əsərləri və onun bilavasitə fəaliyyəti böyük rol oynamışdır. Azərbaycanlılar – gənclər, vətəndaşlarımız məhz Üzeyir Hacıbəyovun əsərlərindən ruhlanaraq Vətənimizi daha da çox sevmişlər; onun musiqisini dinləyərək, onun əsərlərindən irəli gələn fikirlərin təsiri altına düşərək hiss etmişlər ki, Vətən, ölkə, millət hər bir insan üçün nə qədər əzizdir, doğmadır.

Üzeyir Hacıbəyov böyük vətəndaş olmuşdur. Bir də qeyd edirəm, 1918-1920-ci illərdə ağır bir dövrdə – Azərbaycanın ilk müstəqil respublikasının fəaliyyət göstərdiyi dövrdə Üzeyir Hacıbəyovun yaradıcılığı əvəzsizdir. Üzeyir Hacıbəyovun fəaliyyəti ondan sonrakı dövrdə də fəvqəladə əhəmiyyətli və əvəzsizdir.

Əgər tarixə nəzər salsaq, Üzeyir Hacıbəyov üç hakimiyyət dövründə yaşamışdır. Onun doğulduğu dövr, mədəniyyət xadimi kimi dünyaya gələn dövr Azərbaycanda çar Rusiyasının hakimiyyəti dövrü idi. Onan sonra Azərbaycanda 1918-ci ildə ilk demokratik respublika yarandı. İki ilə yaxın müddət Sovetlər İttifaqının paytaxtı olan Moskvaya getdi. Sovetlər İttifaqı böyük bir dövlət idi. Qədim tarixə malik olan Rusiyanın paytaxtında, Kreml sarayında Üzeyir Hacıbəyov böyük hörmət və ehtiramla qarşılandı. Əgər Üzeyir Hacıbəyov vaxtilə Peterburqda bir tələbə kimi konservatoriyada təhsil almışdasa, Rusiya çarlarının ən ali sarayı olan Kreml sarayında 1937-ci ildə böyük hörmətlə qarşılandı. Bunlar hamısı böyük tarixdir. Bunların heç birisini unutmaz olmaz.

Böyük Vətən müharibəsi – 1941-1945-ci illər müharibəsi zamanı Üzeyir Hacıbəyov xalqımızda vətənpərvərlik ruhunu qaldırmaq üçün gözəl əsərlər – marşlar, mahnılar yazmış, faşizm üzərində qələbə çalınması üçün xidmətlər göstərmiş, hətta öz vəsaiti ilə təyyarə alıb cəbhəyə göndərmişdir. Bu, həmin Üzeyir Hacıbəyovdur.

Üzeyir Hacıbəyov əsrin əvvəlində də, 1918-1920-ci illərdə də və 1920-ci ildən 1949-cu ilə qədər də Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında iştirak etmişdir. Üzeyir Hacıbəyov o vaxt Azərbaycan parlamentinin, Sovetlər İttifaqı parlamentinin – Sovetlər İttifaqı böyük dövlət idi, onun parlamenti var idi, hansı parlamentə necə qiymət vermək başqa məsələdir – bu parla-

mentlərin üzvü olmuşdur və o adı daşımağı özünə böyük fəxr bilmişdir. Bunu da unutmaz lazım deyil, Üzeyir Hacıbəyov bizimdir – bütün varlığı, yaradıcılığı ilə. Üzeyir Hacıbəyovun ən böyük xidmətlərindən biri müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk himnini yaratmasıdır. O himn sonra kənarlaşdırıldı. 1945-ci ildə Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının yeni himni yarandı. Onu da Üzeyir Hacıbəyov yaratdı. Nəhayət, Azərbaycan müstəqilliyini əldə edəndən sonra Üzeyir Hacıbəyovun 1919-cu ildə yaratdığı, hamımızın həddindən artıq sevdiyimiz Dövlət himnini biz bərpa etdik. Bunlar hamısı Azərbaycanın tarixidir. Bunlar hamısı Üzeyir Hacıbəyovun həyat yolunun, yaradıcılığının mərhələləridir.

Üzeyir Hacıbəyovun yaşadığı hər gün bizim üçün qiymətlidir. Üzeyir Hacıbəyovun yazdığı hər bir əsər, hər bir not vərəqi bizim üçün qiymətlidir. Üzeyir Hacıbəyovun ictimai-siyasi fəaliyyəti əvvəldən axıra qədər bizim üçün qiymətlidir. Çünki bunlar hamısı Azərbaycan xalqının dirçəlməsinə, mədəniyyətinin inkişaf etməsinə, xalqımızın özünü tanımasına xidmət edibdir. Bu xidmətlər heç vaxt unudula bilməz. Bu xidmətlər əvəzsizdir.

Bütün bunlara görə Üzeyir Hacıbəyovun yaradıcılığı Azərbaycan xalqının milli sərvətidir. Üzeyir Hacıbəyov şəxsiyyəti Azərbaycan xalqının iftixarı, bizim milli iftixarımızdır.

Üzeyir Hacıbəyov gəncliyini Şuşada keçiribdir. Şuşa hər bir azərbaycanlı üçün əziz, müqəddəs bir şəhərdir. Üzeyir Hacıbəyov daim Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda vuruşmuşdur. Onun 1918-1920-ci illərdə yazdığı məqalələri oxuyarkən düşünürsən: o sözlər bu gün üçün də nə qədər aktualdır! O vaxtkı vəziyyət bu gün yenidən meydana çıxıbdir. Ermənistanın Azərbaycana qarşı qəsbkarlığı, torpaqlarımızı ələ keçirmək cəhdi və vətənpərvər insanlarımızın ölkəmizi qoruması – o vaxt da belə olubdur. Üzeyir Hacıbəyov o vaxt bu yolda çalışıbdir və bu gün də, təəssüf ki, tarix belə gətiribdir. Biz hamımız birlikdə Üzeyir Hacıbəyov kimi insanların qoyduğu yol ilə gedərək Azərbaycanın müstəqilliyini, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü qoruyub saxlamağa çalışırıq.

Üzeyir Hacıbəyovun vətəni olan Şuşada – bütün Azərbaycan onun vətənidir, ancaq gəncliyini Şuşada keçirmişdir – ona görə orada da ev-muzeyi yaradılmışdı. Burada olanların bir qismi yəqin ki, o muzeyi ziyarət edibdir. Mən də dəfələrlə ziyarət etmişəm Şuşada. Üzeyir Hacıbəyovun da heykəli qoyulmuşdu. Orada təkcə Üzeyir Hacıbəyovun yox, böyük sənətkarımız Bülbülün də, böyük şəxsiyyət Nəvəsinin də heykəli qoyulmuşdu, başqa heykəllər də var idi.

1992-ci ilin may ayında Şuşa Ermənistan tərəfindən işğal olundu. İşğalçılar çox şeyləri dağıtdılar, o cümlədən mədəniyyətimizin abidələrini də. Onlar Üzeyir Hacıbəyovun, Bülbülün, Natəvanın heykəllərini nəinki dağıtdılar, hətta vəhşiliyi o qədər büruzə verdilər ki, o heykəlləri güllələdilər. Çox böyük iş oldu ki, o heykəllər əsirlikdən xilas edildi, Gürcüstan vasitəsilə Azərbaycana gətirildi, indi İncəsənət Muzeyində nümayiş etdirilir. Oranı ziyarət edənlər görürlər ki, Üzeyir Hacıbəyovun heykəlinə nə qədər avtomat, tüfəng gülləsi vurulub. O düşmənlər vaxtilə bu güllələri Üzeyir Hacıbəyovun özünə vurmağa çalışıblar, ancaq vura bilməyiblər. İndi isə onlar bu güllələri onun heykəlinə vurublar. Bunlar bizim üçün ağır, əzabverici hadisələrdir. Ancaq bu həqiqətdir və bu həqiqət də onu göstərir ki, nə qədər vəhşilik ola bilər. Faşistliyin, vəhşiliyin dərəcəsi yoxdur. Ermənistan işğalçılarının bu hərəkətləri məhz bunu sübut edir.

Ancaq erməni işğalçıları heç də elə bilməsinlər ki, o güllələr Üzeyir Hacıbəyov, Bülbül, Natəvan yaradıcılığını sarsıda bilər, yox! Elə düşünməsinlər ki, bu güllələr Azərbaycan xalqının mənəviyyatını sarsıda bilər, yox! Elə güman etməsinlər ki, Şuşanın işğalı daimi ola bilər. Yox, ola bilməz!

Biz bu gün Üzeyir Hacıbəyovun 110 illik yubileyini qeyd edərək əmin olduğumuzu bildiririk ki, Üzeyir Hacıbəyovun irsi yaşayacaq və onun yaşadığı yerlərin hamısı ziyarətgaha çevriləcəkdir. Biz əminik ki, Azərbaycan torpaqları Ermənistan işğalçılarının əlindən qurtaracaqdır. Biz əminik ki, Şuşa azad olacaqdır. Biz əminik ki, bütün Qarabağ, işğal olunmuş bütün torpaqlarımız azad ediləcək, müstəqil Azərbaycan öz ərazilərinin hamısının, öz sərhədlərinin sahibi olacaqdır.

Buna böyük əsas da var. On altı aydır ki, Ermənistanla Azərbaycan arasındakı müharibədə atəşkəs rejimi davam edir. Biz bu vasitə ilə, sülh yolu ilə torpaqlarımızı azad etməyə və ərazi bütövlüyümüzü təmin etməyə çalışırıq. Görülən tədbirlər, beynəlxalq təşkilatların fəaliyyəti, beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində bizim fəaliyyətimiz və ardıcıl surətdə apardığımız siyasət buna sübutdur.

Dünyanın böyük dövlətləri də bu məsələnin sülh yolu ilə həll olunmasına səy edirlər, beynəlxalq təşkilatlar Minsk qrupu çərçivəsində fəaliyyət göstərirlər. Əminəm ki, onlar bu fəaliyyətlərini bundan sonra da artıracaqlar. Çünki heç bir dövlət işğalçılığı bəyənmməməlidir. Heç bir dövlət separatizmi bəyənmməməlidir. Heç bir dövlət təcavüzü bəyənmməməlidir. Əgər bu belədirsə, əgər haqq-ədalət varsa, əgər dünyada beynəlxalq normalar bundan sonra da bərqərar olacaqdırsa, onda demək, bizim işi-

miz haqdır və biz haqq yolu ilə, sülh yolu ilə bu məsələlərin həll edilməsinə nail olacağıq.

Eyni zamanda, Üzeyir Hacıbəyovun yaradıcılığı həmişə insanları vətənpərvərliyə çağırdığı kimi, bu gün də Azərbaycan vətəndaşlarını vətənpərvərliyə dəvət edir. Biz bu gün Üzeyir Hacıbəyovun xatirəsini yad ediriksə, onun yaradıcılığını bir daha yüksək qiymətləndiririksə, bu yaradıcılığın ən yüksək nöqtəsi olan vətənpərvərlik hisslərini özümüzdə daha da artırmalıyıq, daha da inkişaf etdirməliyik. Özümüzü bu hissiyyatlarla gələcəyə hazırlamalıyıq.

Biz öz torpaqlarımızın sahibi olmalıyıq. Məsələləri sülh yolu ilə həll etməliyik. Nəyin bahasına olursa-olsun, hansı yolla olursa-olsun Şuşa da, Qarabağ da, işğal edilmiş bütün torpaqlarımız da azad olunacaq – Azərbaycan xalqının iradəsi ilə azad olunacaq, Azərbaycanın qəhrəman oğullarının şücaəti ilə azad olunacaq, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü təmin ediləcəkdir.

Bu arzularla, bu fikirlərlə mən sizə, bütün Azərbaycan xalqına xoşbəxt həyat, müvəffəqiyyət arzulayıram. Dahi Üzeyir Hacıbəyovun xatirəsi qarşısında baş əyirəm. Bütün Azərbaycan xalqı bu gün Üzeyir Hacıbəyovun xatirəsi qarşısında baş əyir. Mən onun xatirəsinə hörmət və ehtiramımızı bildirərək, bu gün bir daha xalqımızı birliyə dəvət edirəm. Xalqımızı bir daha cəsarətə, qəhrəmanlığa dəvət edirəm. Üzeyir Hacıbəyov irsinin yaşaması naminə, mədəniyyətimizin, mənəviyyatın yaşaması naminə sizin hamınızı şücaətə, qəhrəmanlığa, vətənpərvərliyə dəvət edirəm. Sağ olun!

AZƏRBAYCANIN XALQ ŞAİRİ BƏXTİYAR VAHABZADƏYƏ

12 oktyabr 1995-ci il

Əziz Bəxtiyar müəllim!

Sizi – xalqımızın böyük şairi, görkəmli alimi, tanınmış pedaqoqu və yorulmaz ictimai-siyasi xadimini 70 illik yubileyiniz münasibətilə ürək-dən təbrik edirəm.

Xalqın düşüncə və arzuları, hiss və duyğuları, istək və amalları həmişə Sizin zəngin yaradıcılığınızın, mübariz poeziyanızın cövhəri olmuşdur. Məslək və əqidənizin xidmətində sədaqətlə durmuş qələminiz Sizi şöhrət zirvəsinə ucaltmış, Azərbaycanın sevimli sənətkarı etmişdir.

Çoxillik elmi-pedaqoji fəaliyyətiniz, nurlu şeir-sənət dünyanız illər boyu gənclərin tərbiyəsinə böyük təsir göstərmiş, haqq-ədalətin təntənəsi uğrunda mübarizədə qalib gəlməyə xalqı səfərbər etmişdir. Bu gün Vətən torpağının keşiyində duran mərd oğul və qızlarımız məhz doğma xalqın, müqəddəs torpağın azadlığı üçün yanmaq amalı ilə yaşayır, döyüşür və yaradır.

Sizin şəxsiyyətiniz və yaradıcılığınız xalqın milli təfəkkürünün formalaşmasına xidmət etmiş, onu milli dirçəlişə səsləmiş, istiqlalıyyət uğrunda mübarizədə əvəzsiz rol oynamışdır. Siz hər zaman azadlıq carçısı olmuş, ən çətin anlarda belə güc və silah qarşısında baş əyməmiş, əqidəsindən dönməyən şair, mübariz millət vəkili, yorulmaz ictimai xadim kimi xalqın müdafiəsinə qalxmışsınız.

Hörmətli şair!

Sizi – həyatın mənasını xalqa sədaqətlə xidmətdə görən fədakar insanı ömrün müdrik çağında Azərbaycanın müstəqilliyi həqiqətən bəxtiyar etmişdir. Sizə möhkəm cansağlığı, uzun ömür və müstəqil Azərbaycan dövlətinin gələcəyi naminə fəaliyyətinizdə yeni uğurlar arzulayıram.

***Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti***

**AZƏRBAYCANIN XALQ ARTISTI
VASİF ADIGÖZƏLOVA**

3 noyabr 1995-ci il

Hörmətli bəstəkar!

Sizi – Azərbaycan musiqi mədəniyyətində xüsusi xidmətləri olan sənətkarımızı 60 illik yubileyiniz münasibətilə təbrik edirəm.

Xalq mahnılarımızın, muğamlarımızın ruhundan qida alan, ilhamla yaratdığınız musiqinizdə həmişə zamanın nəbzi duyulmuşdur. Xalqımızın zəngin musiqi xəzinəsindən bəhrələnən müxtəlif janrlı əsərləriniz insanda mənəvi qüdrət və gələcəyə inam yaradır.

Böyük musiqiçilər nəslinin nümayəndəsi kimi Siz pedaqoji və ictimai fəaliyyətinizdə gənc nəslin tərbiyəsinə, doğma xalqımızın qədim mədəniyyətinin, musiqi incilərinin bütün dünyada tanınıb şöhrətlənməsinə xidmət edirsiniz.

İnanıram ki, Siz mədəniyyətimizin gələcəyi naminə bundan sonra da bizi yeni sənət nümunələrinizlə sevindirəcəksiniz. Sizə bu yolda yaradıcılıq uğurları diləyirəm.

***Heydər ƏLİYEV,**
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

XALQ ARTİSTİ SƏYAVUŞ ASLANA

11 dekabr 1995-ci il

Hörmətli Səyavuş Aslan!

Sizi – Azərbaycanın görkəmli səhnə ustasını anadan olmağınızın 60 illiyi münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edirəm.

Siz milli teatrımızın inkişafında xidmətləri ilə seçilən sənətkarlardansınız. Sizin fitri istedadınız, fədakarlığınız, məharətlə səhnədə və ekranda yaratdığınız parlaq obrazlar Azərbaycan teatrını zənginləşdirmişdir. Milli koloritli çoxşaxəli yaradıcılığınız Cahangır Zeynalov, Mirzağa Əliyev, Bəşir Səfəroğlu, Lütfuli Abdullayev, Əlağa Ağayev sənətinin qüdrəti ilə yaranmış ənənələrin davam və inkişaf etdirilməsində mühüm rol oynamışdır.

Uzun illər tükənməz ilham və məhəbbətlə çalışdığınız sənət ocağında bu gün bədii rəhbər kimi fəaliyyət göstərməyiniz Sizin sənətinizə verilən yüksək qiymətdir.

Hörmətli sənətkar! 60 illik yubiley gününüzdə Sizə cansağlığı, xoşbəxtlik, sənət yollarında yeni uğurlar arzulayıram.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

AZƏRBAYCAN KİNEMATOQRAFÇILARININ VIII QURULTAYINA

15 dekabr 1995-ci il

Hörmətli qurultay nümayəndələri!

Azərbaycan kinematoqrafiyası tarixində əlamətdar gün – VIII qurultayın açılışı münasibətilə sizi səmimi-qəlbdən təbrik edirəm.

Dünya şöhrətli Azərbaycan kinosu bu gün ağır çağlarını yaşayır. Ermənistanın hərbi təcavüzünə məruz qalan ölkəmizin mədəniyyət və incəsənət işçiləri, eləcə də kinematoqrafçılarımız çətin iqtisadi şəraitdə yaşayıb-yaradırlar. Lakin taleyin bu sınaqlarına mətanətlə dözən sənət fədailəri var qüvvələrini əsirgəmir, yeni əsərlər yaradaraq mədəniyyətimizi inkişaf etdirirlər. Bu yaxınlarda kinematoqrafiyanın vətəni sayılan Fransanın Nant şəhərində Azərbaycan kinosuna retrospektiv baxışın keçirilməsi və bu beynəlxalq kinofestivalda əldə edilən nailiyyət bunu bir daha sübut edir.

Möhtərəm kinematoqrafçılar!

Əmin olmaq istəyirəm ki, sizin tükənməz ilhamınız və gərgin əməyiniz sayəsində Azərbaycan kinematoqrafiyasının sabahı daha işıqlı və parlaq olacaq, milli ənənələrimizdən bəhrələnən kino sənətimiz dünya mədəniyyətində özünə layiq yer tutacaqdır.

Bu yolda sizə yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

AZƏRBAYCAN KINEMATOQRAFÇILAR İTTİFAQININ YENİ SEÇİLMİŞ İDARƏ HEYƏTİNİN ÜZVLƏRİ İLƏ GÖRÜŞDƏ ÇIXIŞ

*Prezident Sarayı
16 dekabr 1995-ci il*

Mən eşidəndə ki, siz mənimlə görüşmək istəyirsiniz, xahiş etdim ki, belə bir görüş təyin olunsun. Mən də görüşmək istəyirdim. Ancaq indi gəlmişəm, sizi dinləyirəm və fikirləşirəm, bir var ki, dərdi bilməyəsən, – onda adam rahat olur, amma bir də var ki, dərdi biləsən, ona çarə tapa bilməyəsən – bu, çox çətindir. Ona görə də sizi dinləyirəm, fikirləşirəm – bu görüşə gəlməli idim, yoxsa gəlməməli idim? Gəlməsəydim fikirləşərdim ki, dərdlərin çoxunu bilmirəm, ona görə də mən buna o qədər də cavabdeh deyiləm. Amma biləndən sonra həm özüm bu dərdi çəkirəm, həm də şübhəsiz, deyirsiniz ki, ümid bəsləyirsiniz, nəşə gözləyirsiniz – bunlar vəziyyətimi daha da çətinləşdirir.

Amma bunlara baxmayaraq, mən çox məmnunam ki, biz görüşmüşük və əgər hansı məsələləri isə həll edə bilməsək də, görüşüb bir-birimizi anlamağımızın, bizim bir adi sözüümüz var – dərdləşməyin özü də insana təskinlik verir, təsəlli verir. Bir var ki, dərdin ola və onu heç kəsə deyə bilməyəsən – o, sənin içini yandıracaqdır. Amma dərдини kiməsə deyəndə yüngülləşirsən ki, dərdimi dedim, buna çarə qılınsa da, qılınmasa da dərдини demisən. Ona görə də hesab edirəm ki, görüşməyimiz çox yaxşıdır və mən sizin problemlərinizi daha da yaxından başa düşürəm.

Birinci, onu demək istəyirəm ki, bizim kinonun tarixi və əldə etdiyi nailiyyətlər milli sərvətimizdir, mədəni sərvətimizdir və bunu qorumaalıyıq. Bilirəm ki, gələn il Azərbaycan kinosunun 80 illiyi, dünya kinosunun da 100 illiyi tamam olur. Ona görə də Azərbaycan kinosunun 80 illik yubileyini keçirmək üçün lazımi tədbirlər görəcəyik, yubileyi hazırlayıb keçirmək, təşkilati iş görmək üçün fərman da hazırlanıbdır, mən onu imzalayacağam. Güman edirəm ki, bu tədbirlər ətrafında biz ictimaiyyətdə, respublikamızın vətəndaşlarında kinoya olan marağı, diqqəti daha da artırma biləcəyik və şübhəsiz ki, kinoya qayğını da artırma biləcəyik.

İkinci, Azərbaycan kinosunun 80 illik tarixi xalqımızın salnaməsidir. Çünki biz tariximizlə həmişə fəxr etmişik və eyni zamanda tariximizi qorumalıyıq. Əgər Azərbaycan xalqı – Şərqdə yaşayan və keçmişdə bu sahədə Qərb ölkələrindən geridə qalmış bir xalq, millət 80 il bundan öncə kino sənətini bu müddətdə yaşadıb inkişaf etdiribsə, bu, xalqın mədəniyyətinin nə qədər zəngin olduğunu göstərir. Biz bununla fəxr etməliyik və buna əsasımız da var.

80 il müddətində Azərbaycan kinosu çox dəyərli əsərlər yaradıbdır və bunu heç vaxt unutmaq olmaz. Azərbaycan xalqının bir çox nəsilləri kino ilə tərbiyələnilib, kinonun təsiri altında formalaşmış, inkişaf edibdir, mədəniyyətə qovuşubdur. Vaxtilə belə bir söz var idi, – bu gün bəlkə kimsə onun müəllifinə ayrı cür qiymət verir, bundan asılı deyildir, – incəsənətin bütün növlərindən bizim üçün ən mühümü kinodur. Bu, doğrudan da çox dəyərli sözdür. Biz bunu öz həyatımızda görmüşük. Məsələn, bizim gənclik illərimizi götürək, – indi burada Tofiq Tağızadə kimi yaşlı nəslə mənsub olan adam var, mən də o cümlədən, ancaq gəncələr də var, – o vaxtlar kinodan savayı bir şey yox idi, – nə televiziya var idi, nə də radio o qədər təsir göstərirdi. Bizə ən çox təsir göstərən teatr idi, lakin bu da o qədər kütləvi deyildi. Əgər teatr Bakıda, başqa şəhərlərdə var idisə, teatra xüsusi getmək lazım idisə, kino belə idi ki, onu yayırdılar, aparıb kənddə də göstərirdilər.

Xatirimdədir, İkinci dünya müharibəsi, Böyük Vətən müharibəsi vaxtı səyyar kino aparatları ilə kəndlərə gedib kino göstərirdilər, camaat da böyük həvəslə baxırdı. Mən özüm bunun şahidiyəm. Camaat çox ağır vəziyyətdə yaşayırdı, maddi cəhətdən indikindən də çox ağır vəziyyətdə idi, böyük bir müharibə gədirdi, insanlar qırılırdı. Eyni zamanda kino bir tərəfdən insanlarda vətənpərvərlik hissi yaradırdı, digər tərəfdən şübhəsiz ki, onların mədəniyyətə formalaşmasına böyük təsir göstərirdi.

Ona görə də ümumiyyətlə, bəşəriyyət qarşısında kinonun xidməti böyükdür. Amma bizim xalqımızın inkişaf yolunda Azərbaycan kinosunun xidməti əvəzsizdir. Bu gün fürsətdən istifadə edib öz fikrimi demək istəyirəm ki, siz elə bir sahədə işləmişiniz və işləyirsiniz ki, doğrudan da xalqımıza böyük xeyir gətirmisiniz. Həyatınız nə qədər çətin olsa da, – ümumiyyətlə hamımızın həyatı çətinidir, – fəxr etmişiniz ki, belə bir sahənin fədakar adamlarsınız və bu ağır dövrdə də sənətinizdən uzaqlaşmamısınız, onu unutmamısınız və davam etdirirsiniz.

Azərbaycan kinosunun 80 ildə yaratdığı filmlərin hamısı dəyərlidir. Ola bilər, zaman dəyişib, bəziləri hesab edirlər ki, indi kino başqa cürdür,

o vaxtkı kino ayrı cür idi. Bilirsiniz, əlbəttə ki, hər dövrün öz hökmü var. Hər dövrün hökmünə görə də cəmiyyətin başqa cəhətləri formalaşır. Amma gəlin İkinci dünya müharibəsindən əvvəl yaranan filmləri götürək. Xalqımız onları nə qədər sevirdi! Mənim özüm gəncliyimdə “Bakılılar”, “Kəndlilər” filmlərinə nə qədər böyük həvəslə baxırdım. Yaxud, açıq danışaq, “Çapayev” filmi o vaxtlar bütün dünyanı gəzdirdi, bizim kimi gənclərə nə qədər böyük təsir buraxdı. Mən “Çapayev” filmi ona görə deyirəm ki, o, hər yerdə böyük rəğbətlə qəbul olunan film idi.

Azərbaycan kinematografiyasının Böyük Vətən müharibəsindən əvvəl, müharibədən sonrakı illərdə, daha sonrakı dövrdə yaratdığı filmləri, məsələn, elə “Arşın mal alan” filmi götürək. Böyük Üzeyir Hacıbəyovun yaratdığı “Arşın mal alan” əsəri dahi bir əsərdir, mədəniyyətimizdə çox görkəmli yer tutmuş əsərdir. Ancaq o film çəkilməsə idi dünya “Arşın mal alan”ı da o qədər tanıya bilməzdi, Üzeyir Hacıbəyovu da, Rəşid Behbudovu da o qədər tanıya bilməzdi. Görürsünüz, bir film ilə nə qədər böyük məsələlər həll olundu. Ondan sonrakı dövrdə çəkilən, sizin özünüzdən çəkdiyiniz filmləri götürək, çox gözəl filmlərdir. Məsələn, mən tariximizi əks etdirən filmlərə çox yüksək qiymət verirəm. Xatirimdədir, Mirzə Fətəli Axundov haqqında “Səbuhi” filmi çəkilmişdi. Ola bilər, bu gün bizim tənqidçilər desinlər ki, filmin burası belə, orası elədir. Amma o dövrə görə çox gözəl film yaranmışdı. Biz o filmə sevə-sevə baxırıdık, ondan özümüz üçün nəticələr çıxarırdıq.

Sonrakı dövrdə yaranmış və tariximizi əks etdirən filmlər, məsələn, “Nəsimi”, yaxud da “Babək”, “Dədə Qorqud”, “Nizami” filmləri gözəl filmlərdir. Xatirinizdədir, burada iştirak edənlərin bəziləri ilə o vaxtlar mən dəfələrlə söhbət edirdim ki, tariximizin bir çox mərhələlərini kinoda əks etdirmək bu günümüz və gələcəyimiz üçün çox gərəkli bir işdir. Məsələn, mən dəfələrlə söhbət aparmışdım ki, İkinci dünya müharibəsi dövründə Azərbaycan neftçilərinin fəaliyyətini kinoda göstərək. Təəssüflər olsun ki, biz bunu edə bilmədik. Amma güman edirəm ki, vaxt gələcək, bunu edəcəyik. Bu il faşizm üzərində qələbənin 50 illiyini bütün dünya qeyd etdi. Londonda da, Parisdə də, Moskvada da bütün dünya qeyd etdi. Bütün yubiley mərasimlərində – həm Londonda, həm Parisdə, həm də Moskvada keçirilən mərasimlərdə iştirak etmək mənə nəsib oldu. Qələbənin 50 illiyini qeyd etməyə dünyanın, demək olar, bütün ölkələrinin başçıları toplaşmışdı.

Mən o mərasimlərdə olarkən və oradakı nitqləri, çıxışları dinləyərkən daim düşünürdüm və bunu təkcə biz yox, çoxları da dəfələrlə qeyd

ediblər ki, əgər Azərbaycanın nefti olmasaydı, bəlkə faşizm üzərində qələbə də mümkün olmazdı, bəlkə də faşizm gəlib bütün dünyanı məhv edə-cəkdi. Bu qələbə Azərbaycanın böyük xidmətidir. Bilirsiniz, bu yaxınlarda mən Fransada idim, orada gərək ki, Ümumdünya Bankında söhbət edirdim, onda da dedim. Qələbənin 50 illiyi yubileyində bunu Moskvada, başqa yerlərdə də qeyd edirdilər. Amma belə deyildi ki, Azərbaycanın nefti öz-özünə çıxıb cəbhədə tankları da, təyyarələri də, avtomobilləri də doldurdu və gedib bunlarla da faşistləri məğlub etdilər. Yox, bizim insanlar, Azərbaycan xalqı gecə-gündüz çalışaraq nefti çıxarıb böyük çətinliklərlə cəbhəyə göndərirdi. Xatirinizdədir, o zaman Qafqazın şimalı artıq faşist ordusu tərəfindən zəbt olunmuşdu, dəmir yolu işləmirdi. Xəzər dənizi, yaxud Orta Asiya vasitəsilə nə qədər çətinliklə cəbhəyə neft göndərilirdi. Bunu Azərbaycan xalqı, Azərbaycan edibdir. Bu, bizim tarixi nailiyyətimizdir. Ona görə də mən çalışırdım ki, bunu kinoda əks etdirək, lakin edə bilmədik.

Bir bu deyil, tariximizin hələ çox səhifələri var ki, onları kinoya salmaq lazımdır. Məsələn, “Dədə Qorqud”un kinoya salınması tariximiz üçün nə qədər böyük hadisədir! Nə üçün? Çünki, gəlin açıq danışaq, elə özümüzün içərisində də çoxları “Dədə Qorqud”u yaxşı bilmirlər. “Dədə Qorqud”un, Azərbaycan xalqının kökünü çoxları yaxşı bilmirlər. O əsəri oxumaq, – onun dili də çox adam üçün çətinidir, – onu dərk etmək də çətinidir. Amma kino elə bir vasitədir ki, gedib baxırsan, hər şey aydın olur.

Yaxud “Nəsimi” filmini götürün. Nəsimini çoxları tanıyırdı, şeirlərini də bilirdilər. 600 illik yubileyini də keçirdik. Amma Nəsimini kinoda necə əks etdirdilərsə, insanların qəlbində, hafizəsində Nəsimi o cür qəbul olundu. Mən dəfələrlə demişəm, Vaqif bizim böyük şəxsiyyətimizdir. Səməd Vurğun onun haqqında “Vaqif” dramını yaratdı və bu əsər milli teatrımızda tamaşaya qoyuldu. Böyük sənətkarlarımız Ələsgər Ələkbərovun, Sıdqi Ruhullanın və başqalarının yaratdıqları gözəl obrazlardan sonra hamımız Vaqifi elə o cür təsəvvür edirik. Amma vaxtilə Vaqif zahirən necə olub, – bunu heç kəs bilmirdi. Çünki nə rəsmi, nə də portreti qalıbdır. Amma Səməd Vurğun əsər yaratdı, milli teatrımız, sənətkarlarımız tamaşa yaratdılar və bu, tarixdə qaldı. Ona görə də bizim tarixi mövzulara aid olan filmlər çox dəyərlidir. Ola bilər, bədii cəhətdən birinin bir, digərinin başqa çatışmazlığı var, bunlar o qədər əhəmiyyətli deyildir. Əhəmiyyətli cəhət ondan ibarətdir ki, biz tariximizi salnaməyə salmışıq, kino sənətinə salmışıq.

O cümlədən müasir həyatımızla əlaqədar mövzuları xatırlayaq. Məsələn, “Uzaq sahillərdə” filmi Azərbaycan xalqına nə qədər şöhrət gətirdi! Mən bunu bir dəfə demişəm, ancaq fürsətdən istifadə edib bir də demək istəyirəm ki, ümumiyyətlə, Mehdi Hüseynzadənin kəşf olunmasında mənim şəxsi xidmətim var. O vaxt mən DTK-da işləyirdim, 50-ci illərin əvvəlləri idi. Müharibə vaxtı kimin faşistlərə xidmət etməsi, kimin onlara satılması, kimin qəhrəman olması məsələləri ilə çox məşğul idik. Düzünü deyim, Ümumiyyətlə o zaman bizim sistemin istiqaməti də bundan ibarət idi ki, düşmənlərimizə kimin kömək etdiyini axtarıb tapaq. Bu işlər gedirdi. Bunlarla məşğul olarkən təsadüfən Mehdi Hüseynzadə haqqında materiallara rast gəldim. Öncə onu belə təqdim etdilər ki, başqaları kimi əsir düşübdür, faşistlərə xidmət edibdir. İlk məlumatlardan Mehdi Hüseynzadə haqqında belə bir təsəvvür yarandı və bu cür materiallar da hazırlandı.

Ancaq xoşbəxtlik orasındadır ki, biz bunun dərinliyinə getdik. Ola bilər, bunu ilk dəfədir deyirəm, şəxsən mən özüm məsələnin dərinliyinə getdim. Baxdıq gördük ki, doğrudan da o, əsir düşübdür, faşistlərin yanında xidmət edibdir. Ancaq bunun xidməti nədən ibarətdir? Bu materialları qaldırdıq. Xatirimdədir, təxminən 1956-57-ci illər idi, bunları qəbul etmək istəmirdilər. Yenə deyirəm, istiqamət ondan ibarət idi ki, düşmənləri tapaq – kim gedib legionda qulluq edib, kim faşistlərə qulluq edib. Orada kim qəhrəmanlıq göstərüb – onları axtaran yox idi. Özü də düşmən arxasındakı qəhrəmanlar sonradan meydana çıxdı. Həmin o “Baharın on yeddi anı” və başqa filmlər nə vaxt çəkildi? Amma “Uzaq sahillərdə”ni biz nə vaxt çəkdik? Görürsünüz, o vaxt biz bu materialları qaldırdıq, verdik. Olan olub, keçən keçib, bu materiallar meydana çıxanda bizim özümüzə fikir doğdu ki, bu barədə bir oçerk yaradaq. Materialları iki-üç işçimizə verdik ki, onlar yazsınlar. Onlar bunu yazmağa başladılar, ancaq peşəkar deyildilər və bir şey alınmadı. Ona görə müraciət elədik Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinə, Mehdi Hüseynzadə haqqında böyük bir material verdik. Müraciət etdik ki, bizə kömək etsinlər, bunu bir əsər kimi yaradaq.

Mehdi Hüseynzadənin Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı alması da uzun çəkdi. Bunu etmək istəmirdilər, Moskvada buna inanmırdılar. Biz bu barədə çox əziyyət çəkdik. O vaxt mən DTK-da işləyirdim. Bu materialı sonra komsomola təqdim etdik. Rəhmətlik İmran Qasimov və Həsən Seyidbəyli bu sahədə işləyən gənc adamlar idilər və materialı tez götürdülər. Biz də onlara kömək etdik, nə vardı – hamısını verdik. Onlar bunu yazdılar, sonra da film çəkildi. Tarixdən sizə bir balaca məlumat verdim.

Film çəkiləndən sonra böyük çətinliklə Mehdi Hüseynzadəyə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verildi. Bu ad veriləndən sonra da axırı mənə qismət oldu ki, Mehdi Hüseynzadənin xatirəsinə böyük abidə yaratdıq, xatirimdədir gerek ki, 1973-cü ildə onu təntənə ilə açdıq. Sonra da daim 9 May günlərində ziyarət etdiyimiz çox gözəl yerlərdən biri idi.

Bunlar hamısı – tariximiz, ədəbiyyatımız, kinomuz bir-biri ilə bağlıdır. Bunlar həyatımızın çox əhəmiyyətli cəhətləridir.

Bizim müasir dövrə aid filmlərin də çox böyük rolu oldu. Bilirsiniz, həm tariximizi, həm də müasir həyatımızı göstərmək lazımdır. Məsələn, “İstintaq” filmi xatirinizdədir. Sonralar bu mövzular açıldı, onlardan geniş danışıldı, bu mövzular əsasında ədəbi əsərlər yaratmağa başladılar. Amma biz 1969-cu ildən etibarən 70-ci illərdə korrupsiya ilə, rüşvətxorluqla, cürbəcür mənfi hallarla mübarizəni Azərbaycanda başladırıq. Bu işlər Sovetlər İttifaqında ilk dəfə Azərbaycanda başlandı, biz bunun təşəbbüskarları olduq. O vaxtlar Sovetlər İttifaqında cəmiyyətimizin bu mənfi cəhəti ilə mübarizə məsələsini biz təşkil etdik və bunun da nəticəsi olaraq məsələn, “İstintaq” filmi yarandı. Filmin nə cür çətinliklərlə yarandığını bilirsiniz, ona mane olanlar vardı. Mən filmin yaranmasına nəinki kömək, həm də himayədarlıq etdim. Çünki o, 1969-cu ildən respublikanın rəhbəri kimi, siyasi xadim kimi apardığım siyasi işin, xəttin kinoda əksi idi. Ona görə də filmin yaranmasına kömək etmək istəyirdim. Ancaq buna nə qədər mane olanlar vardı. Moskva da buraxmırdı. Çünki o vaxtlar Moskvada Daxili İşlər Nazirliyinin başında, – indi açıq danışmaq lazımdır, – rüşvətxorlar, Şelokov və başqaları oturmuşdular. Onlar deyirdilər ki, “belə şey olmaz, siz bununla göstərirsiniz ki, bəli, bizim inzibati orqanlarda, hüquq-mühafizə orqanlarında rüşvətxorlar var. Bu, ola bilməz, doğru deyildir, belə filmi buraxmaq olmaz”. Mən nə qədər mübarizə apardım.

Ancaq o film göstəriləndən sonra həm Moskvadan, həm də başqa respublikalardan mənə xeyli telefon zəngləri oldu ki, siz nə qədər cəsarətli adamlarsınız, nə qədər böyük işlər görürsünüz. O işləri biz başqa vasitələrlə göstərə bilmirdik. Bir film ilə o işləri bütün dünyaya yaydıq. Nə qədər cəsarətli adamsınız ki, siz öz içərinizdə olan mənfi halları, çürüklüyü və sairəni göstərirsiniz. Dedim ki, biz nəinki göstəririk, həm də bununla mübarizə aparırıq. Amma biz bu mübarizəni çoxdan aparırıq, film isə 1978-ci ildə çəkildi. Biz səkkiz il mübarizə aparandan sonra bu film ilə həmin mübarizəni daha da açıq gördülər.

Sizə açıq deyim, sonra yenidənqurma vaxtı Azərbaycana qarşı mənfi münasibət başlandı. Özbəkistanda da yalan-doğru bəzi şeylər mey-

dana çıxardılar, Azərbaycana da başladılar müdaxilə etməyə. Mən o zaman Siyasi Bürodada idim. Bir dəfə Siyasi Büronun iclasında Qorbaçova da dedim, Liqaçova da dedim, onlar bir az canfəşanlıq edirdilər, siz “İstin-taq” filminə baxın. Moskvada işləyəndə kinematoqrafiya da Nazirlər Sovetində mənə tabe idi, ona rəhbərlik edirdim, Yermaşa göstəriş verdim ki, o filmin lentindən birini Qorbaçovun, birini də Liqaçovun bağına göndər. Çünki Siyasi Büro üzvlərinə məxsus bağlarda kinozallar var idi, biz şəhərdə kinoya getmirdik, orada baxırdıq. Filmi göndərdim, bir neçə gündən sonra soruşdum ki, baxdınız mı? Dedilər ki, hələ vaxt olmayıb. Dedim ki, xahiş edirəm baxasınız. Onların mühafizəçisinə göstəriş verdim dedim ki, xatirinə sal. Xüsusən bazar günləri kinoya baxırdılar, o vaxtlar elə mən də hərdənbir bazar günü kinoya baxırdım. O filmi ikisinə də baxdırdım. Sonra dedim ki, birincisi, budur rüşvətxorluqla, korrupsiya ilə bizim mübarizəmiz, ikincisi də filmin səviyyəsi yüksəkdir. Bilirsiniz, o film ilə biz çox iş gördük.

Bir o film deyil, məsələn, xatirimdədir, “Bir cənub şəhərində” filmi çəkildə mən DTK-da işləyirdim. Bu filmin yaranması böyük hay-küy doğurmuşdu, deyirdilər ki, belə olmaz, bu bizi ləkələyir, korlayır. Rəhmətlik Cəfər Cəfərov da mənə zəng elədi ki, belə bir məsələ var, xahiş edirəm sən də baxasan, münasibət bildirəsən. Mənə də çox siqnallar, materiallar, şikayətlər gəldi ki, bu, xalqımızı ləkələyir. Xatirinizdədir, mən kinostudiyaya gəldim, filmə baxdım. O filmə də mane olurdular. Yenə də həmin Şelokovun onun qarşısını Moskvada nə üçün aldığını sizə deyim. Yadınızdadırmı, filmə bir epizod var ki, milisionerə bir manat pul verirlər. Şelokov demişdi ki, nə təhər ola bilər, milisioner bir manat pul alır? Belə şey olmaz. Filmi buraxmırdı. Biz filmi buraxdırdıq və hesab edirəm ki, o, bizim kinematoqrafiyanın həyatında çox böyük hadisə oldu. Sonra mən Moskvada dedim ki, Şelokovun dünyadan xəbəri yoxdur, nədir, – əgər milisdə rüşvət bir manatla qurtarsaydı, biz deyərdik ki, cənnətdə yaşayırıq.

Yəni, demək istəyirəm ki, bu filmlər çox böyük təsir bağışladı. İndi Şəfiqə xanım “Ad günü” filminin adını çəkdi, o film xatirinizdədir. O filmin yaranmasından mənim xəbərim yox idi. Bazar günü təsadüfən baxdım, gördüm ki, çox dəyərli filmidir. Amma mənə belə gəlir ki, bizim tamaşaçılar əvvəl onun mənasını o qədər də dərk edə bilməmişdilər. Xatirimdədir, bir dəfə partiya plenumunda dedim ki, o filmə baxın. Bundan sonra film dəbə düşdü, hamı ona baxmağa çalışdı. Yadımdadır Sovetlər İttifaqının İranda səfiri vardı, Vinqradov, – o, İrandan Moskvaya ge-

dəndə buraya gəlmişdi. Söhbət elədik, mən ona bu film haqqında danışdım. Sonra bizim qonaq evində filmi ona göstərdilər. İrana qayıdandan sonra Tehrandan xahiş etmişdi ki, filmi göndərin, burada göstərəcəyəm. Orada da göstərmişdi.

Həm tariximizə aid, həm də həyatımızın ayrı-ayrı mərhələlərini əks etdirən filmlər istər o dövr üçün, istərsə də gələcəyimiz üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu filmlərin heç biri ölməyəcəkdir, mən sizi inandırırıram, bunlar yaşayacaqdır. Həmin o “Ad günü” filmi iyirmi il bundan sonra da, otuz il sonra da yaşayacaqdır. O gün televiziya ilə bir verilişə baxırdım, deyəsən onun davamını göstərirsiniz. Artistləri tanıdım, Hacı İsmayılovu tanıdım. Amma heç dəyişməmişdir. Çox adam mənə deyir ki, dəyişməmişəm, mən baxdım, o da heç dəyişməmişdir. Çox yaxşı artistdir, yaxşı da rol oynayır.

O vaxt Anarın “Şəhərin yay günləri” pyesi də mənim çox xoşuma gəlmişdi. Dedim ki, bir kino çəkilsin, amma o vaxt çəkmədiniz, məndən sonra çəkildi. Xatirinizdədir, pyesə baxandan sonra mən dedim ki, onu Rus Dram Teatrında tamaşaya qoysunlar, sonra da mütləq kino çəkilsin. Lakin mən filmə baxmamışam. Tofiq Tağızadə dedi ki, bir istirahət günü çay içə-içə onun çəkdiyi kinoya baxaq. Mən sizə deyim, 1993-cü ildə buraya gələndən indiyə qədər təəssüf ki, bir saat da istirahət üçün vaxt tapa bilmirəm. O vaxtlar mən burada işləyəndə, düzü, bazar günləri bəzən kinoya, xüsusən yeni filmlərə baxırdım. Moskvada da işləyəndə bazar günləri yeni filmlərə baxırdım. Amma indi vəziyyət o qədər çətin, o qədər ağırdır ki, bir gün, bir saat da istirahət yoxdur. Bu o demək deyil ki, mən sizin filmə baxmayacağam. Sizin filminiz məni çox maraqlandırır. İndi mən həmin mövzuya – “Ölülər”, Cəlil Məmmədquluzadə mövzusuna gəlirəm.

Birincisi, Cəlil Məmmədquluzadə dahi insandır. Biz onun 125 illik yubileyini keçirdik, xatirinizdədir, mən orada nitq də söylədim, o cümlədən “Ölülər” əsəri haqqında da danışdım. Ancaq Cəlil Məmmədquluzadənin dahiliyi təkcə “Ölülər” əsəri ilə bitmir, onun bütün yaradıcılığındadır. Bilirsiniz, dünyada, bəşər tarixində yaradılan əsərlər adətən özündən əvvəlki əsərlərə bənzəyirlər. Məsələn, “Leyli və Məcnun” əfsanəsi əsasında nə qədər əsərlər yaranıbdır. Nizami də, Füzuli də, Əlişir Nəvai də, başqaları da yaradıblar. Xatirimdədir, bir erməni bəstəkarı balet də yazmışdı və Moskvada Böyük Teatrda tamaşaya qoyulmuşdu. “Leyli və Məcnun” əfsanəsi ilə bağlı mərhum Qara Qarayevin simfonik poeması da var.

Bəlkə də səhv edirəm, tarixdə olan müəyyən məsələləri bilmirəm, amma hesab edirəm ki, bəşər tarixində “Ölülər” kimi bir mövzuda əsər yaranmayıbdır. Bu, qeyri-adi mövzudur. Sevgi-məhəbbət, bəli, insanlar yaranandan var. Biri o birisini sevir, sevgilisinə qovuşa bilmir, biri özünü öldürür, biri “Qız qalası”ndan atır, Otello Dezdemonanı öldürür və sairə. Yaxud da ki, padşahlar haqqında, qəhrəmanlar haqqında əsərlər var, dastanlar var, amma bu cür psixoloji bir mövzu, bunun kəşf edilməsi doğrudan da Cəlil Məmmədquluzadənin nə qədər dahi adam olduğunu göstərir. Bu, əvəzsiz bir şeydir.

Mən “Ölülər” pyesinin tamaşasını ilk dəfə 13 yaşında, Naxçıvan Dram Teatrında görmüşəm və o vaxtdan onun təsiri altındayam. Şeyx Nəsrullah, Kefli İsgəndər, Şeyx Əhməd obrazları və başqa obrazlar indi də gözümün qabağındadır. Həddindən artıq fəlsəfi bir əsərdir, insan fəlsəfəsinin ən yüksək zirvəsində olan əsərdir və hesab edirəm, bizim çatışmazlığımız, günahımız da bəlkə ondan ibarətdir ki, indiyə qədər bu əsəri təbliğ edə, dünyaya tanıtdıra bilməmişik. Düzdür, xatirimdədir, bu əsəri Tofiq Kazımov tamaşaya qoydu, onu da tənqid elədilər ki, əsəri bir az o tərəfə, bu tərəfə əyibdir. Sizin filminiz nə cürdür – bilmirəm, amma qulağıma çatır ki, guya Tofiq Tağızadə də əsəri bir balaca o tərəfə, bu tərəfə əyib, bunu da bilmirəm. Amma ona mütləq baxacağam. Çünki, hesab edirəm, bu bizim və bizdən sonra gələnlərin də borcudur ki, “Ölülər” əsərini dünyaya tanıdaq. Ona görə “Ölülər” əsərinə müraciətinizi çox yüksək qiymətləndirirəm, çalışacağam ki, o filmə baxım.

Görürsünüz, söhbətimiz çox alındı. O qədər mövzu var ki, bir-iki saat da danışa bilərik. Mən də bu söhbətlərdən çox məmnun oluram. Amma bilirəm ki, tarix də öz yerində, əsərlər də öz yerində, lakin sizi maraqlandıran əsas məsələ odur ki, bu gün kinematoqrafiya necə yaşmalıdır. Tarixlə sizin başınızı qatmaq olmaz. Siz də yəqin düşünürsünüz ki, Heydər Əliyev tarixdən danışır ki, fikrinizi yayındırsın.

Şübhəsiz ki, indi keçmişdəki imkanlarımız yoxdur, bunu bilmək lazımdır. O vaxt nə sizin probleminiz var idi, nə də bizim. Sizdən xahiş edirdik ki, yeni ssenarilər verin, yeni filmlər yaradın, amma heç vaxt problem yox idi ki, vəsait çatışmır. Yadımdadır, axır illər mən Azərbaycanda işləyəndə dedilər plyonka tapılmır. Köhnə plyonkaları yığıb Moskvaya göndəirdik, dəyişdirib qaytarırdılar. Sonra bəzən Şərqi Almaniyada istehsal edilən plyonkalar lazım olurdu, onu da tapırdıq. Yəni bunları edirdik, problem yox idi, meydana çıxan məsələləri həll edirdik. Amma indi böyük problemlər var. İqtisadi vəziyyətimizin ağır

olması gətirib bu problemlərə çıxarmışdır. Ona görə də mən sizə söz verim ki, qaldırdığımız məsələlərin hamısını həll edəcəyəm, – bunu deyə bilmərəm. Ancaq təkliflərinizi sonra mənə təqdim edərsiniz, bunların hamısına çox diqqətlə baxarıq və nə qədər mümkündürsə, çalışırıq o qədər kömək edək.

Kinonu, kinematoqrafiyanı, kino sənətimizi yaşatmaq lazımdır. Şübhəsiz ki, bizim kino sənətinin on illərlə yaranmış böyük bir kollektivinin dağılmasına imkan vermək olmaz. Bilirəm, burada çıxış edib dedilər ki, yaşamaq çətinidir, bəziləri gedib özlərinə başqa iş axtarırlar. Bunları başa düşürəm və heç kəsi qınamaq da mümkün deyildir. Çünki əgər hamını istənilən səviyyədə təmin etməyə imkanımız olsaydı, onda haqqımız olardı deyək ki, sən bu işə getmə, o işə get. Eyni zamanda gərək hər birimiz bu ağır dövrə dözək. İnanıram ki, bu ağır dövrün də ömrü uzun olmayacaqdır. Biz bu dövrü keçib gedəcəyik, mən gələcəyə çox nikbin baxıram. Mühəribədən də çıxacağıq, görürsünüz ki, on doqquz aydır mühəribə yoxdur, atəşi dayandırmışıq, danışıqlar aparırıq. Düzdür, bu danışıqları aparmaq ağırdır. İstədiyimizə nail olmaq çətinidir. Çünki torpaq əldən veriləndən sonra onu geriye qaytarmaq çox çətinidir. Əlbəttə, əgər o vaxtlar döyüşçülərimiz möhkəm dura bilsəydilər, dövlətimizin qüdrəti olsaydı, torpaqlarımızı əldən verməsəydik, indi nə danışıq ola bilərdi? Hərə öz torpağındadır. Heç bir danışıq ola bilməzdi. Torpaqlar əldən gedəndən, yəni işğal olunandan sonra isə işğalçıları oradan çıxarmaq çox çətinidir, ağırdır. Amma bununla məşğuluq. İqtisadiyyatda dəyişikliklər də aparırıq və bütün imkanları axtarıb kinomuzu da saxlamağa çalışacağıq.

Hamınıza cənsağlığı arzu edirəm. Bir də deyirəm, belə ağır vəziyyətdə qurultay keçirib, yeni bir tərkib seçib, yeni orqanlar yaratmağın özü onu göstərir ki, siz kinonu yaşatmaq istəyirsiniz. Siz də çalışın yaşadın, biz də çalışacağıq yaşadaq. Hamınıza cənsağlığı, uğurlar diləyirəm. Sağ olun.

AZƏRBAYCANIN XALQ ŞAİRİ NƏBİ XƏZRİYƏ

19 dekabr 1995-ci il

Hörmətli Nəbi Xəzri!

Sizi – müasir Azərbaycan poeziyasının görkəmli nümayəndələrindən biri olan xalq şairimizi 70 illik yubileyiniz münasibətilə təbrik edirəm.

Sizin bəşəri duyğuları vəsf edən şeir və poemalarınız, xalqımızın qəhrəmanlıq tarixini tərənnüm edən səhnə əsərləriniz insanlarda ruh yüksəkliyi və gələcəyə sarsılmaz inam doğurur. Tükənməz ilhamla yaratdığınız əsərlərdə həmişə mənəviyyat problemləri ön planda durmuş, yaşadığımız dövrün, zamanın nəbzi duyulmuşdur.

İctimai xadim kimi fəaliyyətiniz də doğma Azərbaycanımızın azadlığı və müstəqilliyinə, xalqımızın zəngin mədəniyyətinin, sənət incilərinin bütün dünyada tanınıb şöhrət tapmasına xidmət etmişdir. İnanıram ki, müstəqil Azərbaycan dövlətinin gələcəyi naminə Siz bundan sonra da oxucularınızı yeni sənət nümunələrinizlə sevindirəcəksiniz. Sizə bu yolda möhkəm cansağlığı və yaradıcılıq uğurları diləyirəm.

***Heydər ƏLİYEV,**
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

YAZIÇI YUSİF SƏMƏDOĞLUNA

19 dekabr 1995-ci il

Hörmətli Yusif Səmədoğlu!

Sizi – müasir Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında xüsusi xidmətləri olan görkəmli yazıçımızı anadan olmağınızın 60 illiyi münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm.

Azərbaycan xalqının böyük sənətkarı ölməz Səməd Vurğunun övladı və ədəbi xələfi kimi Siz bir tərəfdən klassik irsimizə istinad edən, digər tərəfdən müasir Avropa ədəbi ənənələrindən bəhrələnmiş yaradıcılığınızla milli ədəbiyyatımızda böyük iz buraxmış, oxucuların dərin hörmət və məhəbbətini qazanmışsınız. Yüksək sənətkarlıq nümunəsi olan əsərlərinizi Azərbaycanın hüdudlarından çox-çox uzaqlarda belə tanıyır, böyük maraqla oxuyurlar.

Siz vətənimizin azadlığı və müstəqilliyi uğrunda göstərdiyiniz ictimai-siyasi fəaliyyətinizlə Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatının inkişafında, demokratiyanın, insan hüquqlarının bərqərar olmasında mühüm rol oynamısınız.

İnanıram ki, fitri istedadla, yüksək intellektə malik olan bir yazıçı və siyasətçi kimi müstəqil Azərbaycan dövlətinin gələcəyi naminə Siz bundan sonra da öz çoxşaxəli fəaliyyətinizi davam etdirəcəksiniz. Sizə bu yolda möhkəm cansağlığı və yaradıcılıq uğurları diləyirəm.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

YAZIÇI YUSİF SƏMƏDOĞLUNUN 60 İLLİYİNƏ HƏSR OLUNMUŞ TƏNTƏNƏLİ MƏRASİMDƏ ÇIXIŞ

*“Gülüstan” Sarayı
19 dekabr 1995-ci il*

Hörmətli Yusif, hörmətli xanımlar və cənablar!

Biz respublikamızın həyatında yeni bir əlamətdar hadisə münasibətilə bu axşam buraya toplaşmışıq. Yusif Səmədoğlunun 60 yaşı tamam olub və biz hamımız birlikdə bu dostluq axşamında, dostluq masası arxasında bunu qeyd etməyə gəlmişik. Bu, təbiidir. Çünki Yusif Səmədoğlu Azərbaycan ədəbiyyatında və mədəniyyətində özünə layiq görkəmli yer tutub, ədəbiyyatımızın, mədəniyyətimizin inkişafında böyük xidmətləri var və bunları qeyd etmək üçün, bunlara öz münasibətimizi bildirmək üçün biz Yusifin dəvətini qəbul edib buraya gəlmişik.

Yusif, mən səni bu yubiley münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm. Rəsmi təbrik sözlərimi göndərdiyim məktubda ifadə etmişəm, – o burada bu gün oxundu, – və Azərbaycan Respublikasının, müstəqil Azərbaycanın yüksək mükafatı – “Şöhrət” ordeni ilə sənin təltif olunmağın haqqında fərman imzalamışam. Ancaq bunlarla bərabər, bəlkə də bunlara əlavə olaraq bir neçə kəlmə də demək istəyirəm.

Yusif Səmədoğlu bizim millətimizin xoşbəxt insanlarından biridir. Çünki o, böyük şair, böyük insan, böyük alim Səməd Vurğunun oğludur. Səməd Vurğunun övladı olmaq, onun tərbiyəsini almaq, onun ailəsində böyümək özü böyük bir nemətdir, böyük bir xoşbəxtlikdir. Bəlkə bu elə bəs olardı. Ancaq bununla yanaşı, bu kökün üstündə, bu ailə ab-havasının içində böyüyüb, ərəsəyə gəlib atasının yolunu davam etdirmək və cəmiyyətdə özünəməxsus, məhz özünəməxsus yer tutmaq, – bu, böyük xoşbəxtlikdir, cəmiyyətimizin içində insan üçün, şübhəsiz ki, nemətdir.

Mərhum Səməd Vurğuna Azərbaycan xalqının hədsiz məhəbbəti, hörmət və ehtiramı məlumdur. XX əsrdə mədəniyyətimizdə, ədəbiyyatımızda, ictimai-siyasi həyatımızda Səməd Vurğunun xidmətləri olduqca böyükdür və ona görə də xalq onu sağlığında da sevib, ona sitayiş edib. İndi artıq 40 ildir ki, o, dünyasını dəyişib, ancaq xalq nəinki onu unut-

mur, daim onun yaradıcılığından bəhrələnir, onun əsərlərini sevə-sevə oxuyur, onun əsərlərinin təsiri altında tərbiyələninir. Bu gün müstəqil Azərbaycanda milli azadlıq şəraitində, müstəqillik şəraitində Səməd Vurğunun əsərləri bizim hamımız üçün və xüsusən gələcək nəsil üçün, bu günün gənc nəsli üçün böyük bir sərvətdir. Ona görə də bu gün biz Yusifin yubileyini qeyd edərkən bütün Səməd Vurğun ailəsinin hamısına öz ehtiramımızı, öz hörmətimizi bildiririk.

Mən Yusifi doğmuş, dünyaya gətirmiş, bəsləmiş, böyütmüş, onu tərbiyə etmiş Xavər xanımı təbrik edirəm. Səməd Vurğunun bütün ailəsinə təbrik edirəm. Şükürlər olsun ki, Səməd Vurğunun ailəsi artıq bir neçə nəsildən ibarətdir. Bu gün burada həm Yusif, həm onun balaları, həm onun nəvələri var, eləcə də Səməd Vurğunun o biri övladlarının. Bunlar hamısı Səməd Vurğunun ailəsinin böyük, geniş bir ailə kimi Azərbaycanda hörmət və ehtiram içində yaşamasını göstərir. Bu ailə mühitində, Səməd Vurğun ab-havasında yaşamış, böyümüş onun övladları Səməd Vurğuna layiqdirlər və bu gün Yusifin yubileyini qeyd edəndə güman edirəm, onun üçün ən yüksək qiymət odur ki, atasının adına layiqdir. Həm yaradıcılığı ilə, yaratdığı əsərlərlə, həm ictimai-siyasi fəaliyyəti ilə, həm də ziyalılığı ilə, davranışı ilə, insanlara münasibəti ilə atasının adına layiqdir. Güman edirəm, bu, ən yüksək qiymətdir. Bir də qeyd edirəm – atasının yolu ilə gedib, atasının ədəbi xələfi olaraq, onun işini davam etdirərək, özünü ədəbiyyata, mədəniyyətə həsr etmək böyük bir işdir, deyə bilərəm ki, böyük bir qəhrəmanlıqdır.

Yusifin yaratdığı əsərlər haqqında, onun milli ədəbiyyatımızın, mədəniyyətimizin inkişafında xidmətləri haqqında burada deyildi. Mən bunu bir daha xüsusi qeyd edirəm. Eyni zamanda Yusif atası kimi böyük ictimai-siyasi xadim olubdur. Səməd Vurğunu da biz təkcə şair kimi, alim kimi, yazıçı kimi yox, eyni zamanda böyük bir ictimai-siyasi xadim kimi həmişə xatırlayırıq və o, tariximizə belə daxil olubdur. Ən gənc yaşlarından Azərbaycanın o dövrdəki ictimai-siyasi həyatında çox böyük fəaliyyət göstərüb. Keçmiş Sovetlər İttifaqı miqyasında və dünya miqyasında onun fəaliyyəti məlumdur. Xüsusən İkinci dünya müharibəsindən sonra sülh uğrunda mübarizə hərəkətində Səməd Vurğun beynəlxalq aləmdə çox böyük fəaliyyət göstərmişdir və bunlar hamısı eyni zamanda bizim xalqımızın adını, hörmətini daim ucaltmışdır.

Bir bu deyil, Səməd Vurğunun ictimai-siyasi fəaliyyəti çoxşaxəli olub, çoxtərəfli olubdur. Ancaq Yusif haqqında danışanda indi mən bunu qeyd edirəm, ona görə ki, Yusif də cəmiyyətimizə təkcə yazıçı kimi,

mədəniyyət xadimi kimi yox, eyni zamanda görkəmli ictimai-siyasi xadim kimi daxil olubdur. Azərbaycanın həyatı üçün və xüsusən son illərdə Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatının inkişafı üçün, xalqımızda milli dirçəliş, milli oyanış hisslərinin yaranması və inkişafı üçün, Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda mübarizə üçün onun fəaliyyəti çox əhəmiyyətli, çox gərəkli olmuşdur. Əgər 80-ci illərin sonunda – 90-cı illərin əvvəllərində Azərbaycanda coşub qalxmış xalq hərəkatından danışırıqsa, burada biz Yusif Səmədoğlunun fəaliyyətini xüsusi qeyd etməliyik. Bir hörmətli insan kimi, ziyalı kimi, o, həmin illərdə böyük rol oynadı və onun öz adı da, atasının adı da o vaxt bizim milli azadlıq hərəkatımıza çox böyük kömək etdi.

1990-cı ilin yanvar hadisələri xatirimdədir. O vaxt mən Azərbaycanda deyildim, Moskvada yaşayırdım. Bunu mən bir neçə dəfə demişəm. O vaxt Bakıya o böyük ordu hissələrinin, silahlı qoşun dəstələrinin daxil olmasından mən bir az gec, yəni yanvar ayının 20-də günün ikinci yarısında xəbər tutdum. Şübhəsiz ki, dərhal məlumat almağa çalışdım. O vaxt mən Azərbaycandan çox təcrid olunduğuma görə və Moskvada da çox məhdud şəraitdə yaşadığıma görə məlumat almaq çətin idi. Dərhal xarici radiostansiyaların verilişlərini dinləməyə çalışdım. Deməliyəm ki, mən ümumiyyətlə xarici radiostansiyaları o qədər də dinləyən adam deyildim, yəni buna heç vaxt sərf etməmişdim, ancaq ehtiyac məcbur etdi. O axşam yanvarın 20-də mən çox həyəcan içində idim. “Azadlıq” radiostansiyasının verilişlərini tutdum və o verilişlərdən Azərbaycanda olan vəziyyəti özüm üçün müəyyən qədər aydınlaşdırdım.

Xatirimdədir, Yusifin səsi ilə – yəni o, telefonla bəyanat vermişdi, – məlumat verdilər. O, Sovetlər İttifaqının böyük qoşun hissəsinin Bakıya girməsini “Azadlıq” radiostansiyasına telefonla nə qədər həyəcan hissi ilə bildirirdi. Qoşunların vəhşiliyindən, təcavüzkarlığından danışdı. Mən bunları “Azadlıq” radiostansiyasından Yusifin səsi ilə özüm eşitdim.

Güman edirəm ki, təkcə bu yox, – bu, sadəcə mənim şəxsən hiss etdiyim bir hadisədir, haldır, – ancaq Azərbaycanın o ağır dövründə, 20 yanvar faciəsi ərəfəsində və 20 yanvar faciəsi zamanı o aylarda, o illərdə Yusif Azərbaycanın milli mənliliyini qorumaq sahəsində çox fədakar şəxslərdən biri idi və onun siyasi fəaliyyəti, ictimai fəaliyyəti çox olubdur.

Onun böyük siyasi fəaliyyəti də ancaq elə o illərdə, o dövrlərdə başladı və bu da məhz Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatına təkan verməkdən, Azərbaycanı müstəqillik yolu ilə aparmağa səy göstərməkdən

ibarət olmuşdur. Bunların hamısına görə də bir daha deyirəm, Yusif atasının adına layiqdir. Eyni zamanda onun özünün yüksək adı var. Bütün bunlara görə də bizim ictimaiyyətdə, xalq içində Yusif böyük hörmət qazanıbdır və şəxsən mənəm də ona bir yazıçı kimi, ictimai-siyasi xadim kimi, insan kimi böyük hörmət-ehtramım var. Səməd Vurğunun bütün ailəsinə mən həmişə böyük hörmət-ehtramla münasibət göstərmişəm. Gənc vaxtlarımdan Səməd Vurğunun şeirlərini, əsərlərini sevərək, onların təsiri altında həm təhsil almışam, həm formalaşmışam. Ona görə də onun ədəbi irsinə Azərbaycanda həmişə böyük hörmət edilməsi üçün və ondan istifadə olunması üçün bütün imkanlardan istifadə edib lazımı tədbirlərin görülməsinə çalışmışam.

Səməd Vurğunun 70 illik yubileyi də xatirimdədir. 80 illik yubileyində mən burada yox idim. Moskvada idim. Orada onu qeyd etdik. Hamısı xatirimdədir. Səməd Vurğunun ailəsi ilə mənəm şəxsi görüşlərim də mənəm üçün əziz xatirələrdir. Mənəm şəxsən Səməd Vurğunun yaradıcılığına, onun irsinə, ailəsinə olan hörmətimə görə mən də bu ailə tərəfindən həmişə özümə hörmət hiss etmişəm.

Bir maraqlı epizodu da bu gün deməyi lazım bilirəm. 1990-cı ildə mən Moskvadan Azərbaycana gəldim. Burada yaşamaq mümkün olmadı, Naxçıvana getdim. O vaxt əgər bir tərəfdən məni təqib edirdilərsə, cəmiyyətdən təcrid edirdilərsə, mənə qarşı ədalətsizliklər edirdilərsə, ikinci tərəfdən də xalq tərəfindən, insanlar tərəfindən mən özümə daim hörmət və çox zaman məhəbbət hisslərini müşahidə edirdim. Naxçıvanda təcrid şəraitində yaşadığım zaman Azərbaycanın çox yerlərindən o blokadanı yararaq gəlib mənimlə görüşən adamları heç vaxt unutmamışam və unutmayacağam. Çünki bu, sadə bir şey deyildi. Adamlar çox gəlirdi. Gəlib sadəcə bir saat, iki saat mənimlə görüşüb, söhbət edib, öz münasibətini bildirib geri dönürdülər – ya Bakıya, ya Gəncəyə, ya başqa şəhərlərə.

Bir gün mənəm üçün tamamilə gözlənilməyən bir hadisə oldu. Qəflətən, gözlənilmədən qapı açıldı, Aybəniz xanım gəldi. Mən o vaxt Naxçıvanda həyətdə oturmuşdum. Görüşdük, söhbət etdik. Mən əvvəl bir şey anlamadım. Dedim bəlkə Aybəniz xanım kiminləsə işi, görüşü olduğu üçün Naxçıvana gəlib, yaxud da ki, başqa işi var. Fikirləşdim, bəlkə eşidib ki, mən də buradayam, gəlib ki, salam versin. Ancaq sonra məlum oldu ki, o, Bakıdan Naxçıvana təyyarə ilə qohumları ilə birlikdə bir məqsədlə gəlib: yalnız məni görüb, mənə salam vermək üçün. Bilirsiniz, yenə də deyirəm, o vaxt çox adamlar gəlirdi, ancaq belə bir görüş mənəm üçün

çox qiymətli oldu. Ona görə ki, o, Səməd Vurğun ailəsinin nümayəndəsidir. Bir də ona görə ki, Naxçıvan ağır şəraitdə idi, təyyarələrin gediş-gəlişi çox çətin idi. Görün, qadın gəlib yalnız ona görə ki, salam vermək istəyir. Bu məni həm çox həyəcanlandırırdı, həm sevindirirdi, həm də bir daha təsdiq etdi ki, yaxşı insanlar, saf ürəkli insanlar bizim cəmiyyətimizdə çoxluq təşkil edir.

Bu yaxın günlərdə mən bir nəfər mədəniyyət xadimi ilə söhbət edirdim. Keçmiş zamanları yadıma saldım. Dedim ki, axı, mən Moskvada işləyən vaxtlarda gəldiniz, görüşürdük, amma mən istefa verib gedəndən sonra sizi görmədim. Sonra mən Bakıya gəldim, Naxçıvanda oldum. O dedi ki, mən 88-ci ildən sonra Moskvaya gəlmədim. Dedim bəs, mən Naxçıvandaydım. O vaxtlar Aybəniz xanım da mənim yanıma gəldi. Dedi ki, bəli mənim səhvim olub. Dedim, bu, səhv deyil. Vacib deyil ki, mənim yanıma kimsə gəlsin, yaxud gəlməsin. Amma insanlar bir-birinə doğrudan da səmimi münasibət bəsləyirlərsə, bu münasibət daim olmalıdır. Əgər yaxşı şəraitdə münasibət varsa və ağır şəraitdə həmin münasibətlər qırılsa bu, insanların yüksək keyfiyyətə malik olmadığını göstərir.

Mən bu faktı yüksək qiymətləndirdiyimə görə xatırlayıram. Ona görə xatırlayıram ki, bu, Səməd Vurğun ailəsidir. Həmin görüşdə mən Səməd Vurğunu bir daha yaxından hiss etdim. Bunların hamısı bizi bir-birimizə mehriban, sadıq olmağa dəvət edir.

Respublikamız, xalqımız ağır dövrünü yaşayır. Burada Elçin 70-ci illəri çox həyəcanla, onun sözü ilə desək, nostalgiya ilə xatırladı. Buna əsas var. Doğrudan da o illərdə 60–70-ci illərdə ədəbiyyata, mədəniyyətə gəlmiş gözəl bir nəsil indi artıq ədəbiyyatımızın, mədəniyyətimizin aparıcı qüvvələridir: Yusif də, Anar da, Maqsum da, Elçin də, başqaları da. Ona görə də bir daha deyirəm, o illəri xatırlamağa və onun qiymətini unutmamağa əsas var. Ancaq nə qədər ağır olsa da bugünkü günümüz də bizim üçün çox qiymətlidir. Bu günlər indiyədək yaşadığımız dövrlərin bəlkə də hamısından qiymətlidir. Çünki biz indi milli azadlığa çıxmışıq, dövlət müstəqilliyini əldə etmişik, müstəqil dövlət kimi yaşayırıq. Yaşayışımız çətin, ağırdır. Bilirəm ki, mədəniyyət xadimləri üçün də ağırdır, çətin. Amma bunların hamısının müqabilində bizim böyük nailiyyətimiz var: Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi. Bu, ən böyük nailiyyətdir.

Şəxsən mən istəyirəm ki, bu çətinliklərdən tez çıxmaq və biz bunun üçün çalışırıq. Ancaq xatirinizə salın – böyük şairimiz Mirzə Ələkbər Sabir hansı vəziyyətdə yaşayırdı və hansı ağır ehtiyaclar içində dünyadan getdi. Yaxud böyük mütəfəkkir, yazıçı, alim Cəlil Məmmədquluzadə

hansı şəraitdə yaşayırdı və həyatının son illərini hansı ehtiyaclar içərisində yaşadı, dünyadan getdi. Ancaq onların adı, yaradıcılığı, qoyduqları irs yaşayır və biz bunlarla fəxr edirik.

Bugünkü günümüz o günlərdən yaxşıdır, pis deyil. Mən bunu maddi, iqtisadi nöqtəyi-nəzərdən deyirəm. Ancaq əlbəttə, istənilən kimi deyil. Xalqımızın əksəriyyəti ağır, çətin vəziyyətdə yaşayır. Ən böyük ağrımız, yaramız torpaqlarımızın bir hissəsinin işğal altında olması, bir milyondan artıq vətəndaşımızın qaçqın vəziyyətində yaşamasıdır. Ancaq bunların hamısına baxmayaraq, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi, ölkəmizin dünya birliyinə daxil olması, xalqımızın öz milli azadlığını əbədi olaraq əldə etməsi böyük nailiyyətdir. Bu nailiyyətlər bizdən əvvəl yaşamış nəsillərin, mütəfəkkir insanların da nailiyyətidir. Səməd Vurğun onların içərisində görkəmli yer tutur.

Bu günümüzü gələcəyə aparan ziyalılarımız, mədəniyyət, elm xadimlərimiz, xalqın qabaqcıl adamları – həm bugünkü, həm də gələcək nəsil olacaqdır. Bu adamların içərisində görkəmli yazıçılarımız, bəstəkarlarımız, alimlərimiz, rəssamlarımız, incəsənət xadimlərimiz daim qiymətli olacaq və biz əlimizdən gələni edəcəyik ki, onların yaratması, yaşaması üçün şərait yaradılsın.

Biz belə günləri yaşayırıq. Keçmişimizdə də çox əlamətdar illər, dövrlər, onilliklər var. Bu günümüz də çox xoşbəxt gündür. Gələcəyimiz bundan da xoşbəxt olacaqdır. Əminəm ki, ziyalılarımız gələcəyə gedəcəyimiz yolun ön sıralarında olacaqlar.

Yusif, mən səni bir daha təbrik edirəm. Sənə cansağlığı, səadət arzulayıram. Sənin həyat yoldaşın Nəmidə xanımı təbrik edirəm. Ailənizə cansağlığı, səadət arzulayıram. Burada sənin nəvəni gördüm. Bu gün bildim ki, sənin həm oğul, həm qız nəvən var və sən onları nə qədər sevirsen. Bu çox gözəl haldır. Bir söz məni bir az sarsıtdı: sən dedin ki, atan dünyadan nəvə görməmiş getdi. Sənin nəvələrin var. Allah eləsin nəticələrin də olsun, onların da davamı olsun. Səməd Vurğun nəslə yaşasın, böyüsün və xalqımıza yeni-yeni nemətlər gətirsin.

Mən Səməd Vurğun ailəsinə təbrik edirəm. Sizin hamınıza – sənin qardaşına, bacına, anana, ailənin bütün üzvlərinə cansağlığı, xoşbəxtlik arzulayıram. Əminəm ki, sən və sənin qələm yoldaşların mədəniyyətimizi, ədəbiyyatımızı, incəsənətimizi daha da yüksəklərə qaldıracaqsınız. Bu yolda sənə uğurlar arzulayıram.

9 YAŞLI RƏSSAM ƏLİ CƏFƏRİN SƏRGİSİNİN AÇILIŞINDA ÇIXIŞ

S.Bəhlulzadə adına Sərgi Salonu
30 dekabr 1995-ci il

Azərbaycanın rəssamlıq məktəbi çox zəngindir. Azərbaycan rəsamları keçmiş əsrlərdə də, yaşadığımız, başa çatmaqda olan iyirminci əsrdə də dünya incəsənətinə, mədəniyyətinə böyük töhfələr veriblər. Biz bununla daim fəxr etmişik və fəxr edirik.

Azərbaycanda rəssamlıq məktəbi xüsusən iyirminci əsrin əvvəllərindən başlayaraq Əzim Əzimzadə və başqa böyük rəssamlarımızın açdığı yolla gedən sənətkarlar tərəfindən yaranıbdır. Biz keçmişdə Sovetlər İttifaqının tərkibində olanda da dünyanın başqa ölkələri ilə müqayisə edərkən həmişə Azərbaycan rəssamlarının əsərlərinin nə qədər yüksək səviyədə olduğunu görürdük və bu da mədəniyyətimizi dünyaya nümayiş etdirirdi. Azərbaycan rəssamlarının yaratdıqları əsərlər həm respublikamızın çox guşələrini, muzeylərini bəzəyir, həm də dünyanın bir çox muzeylərində özlərinə layiq yer tutubdur. Azərbaycan rəssamlıq məktəbi yaşayır, inkişaf edir və yaşlı nəsələ mənsub rəssamlardan Mikayıl Abdullayevin, – o, indi bizim yanıımızdadır, – Tahir Salahovun və başqalarının yaratdıqları əsərlər mədəniyyətimizi dünyaya tanıdıbdır və bu gün də tanındır.

Bu, Azərbaycan xalqına xas olan xüsusiyyətdir. Əgər 500 il bundan öncə Sultan Məhəmməd kimi böyük rəssamımız özünün miniatür əsərləri ilə dünyada məşhurlaşıbsa, özünəməxsus yer tutubsa, indi, XX əsrdə belə böyük rəssamlıq məktəbimizin mövcud olması tamamilə təbiidir, xalqımızın fitri istedadından doğan xüsusiyyətdir. Bu gün rəssamlıq yolunda yeni addımlar atan gənclərimiz də az deyildir. Biz bundan öncəki illərdə də gənc rəssamların əsərlərini görmüşdük və onlar bizi sevindirmişdilər. Ancaq bugünkü sərgi bizi daha çox sevindirir. Çünki doqquz yaşlı bir uşağın bu qədər rəsm əsərləri yaratması və artıq özünün fərdi sərgisini açması həyatımızda, mədəniyyətimizdə böyük hadisədir. Güman edirəm ki, bu, bizim rəssamlıq sənətimizdə, rəssamlıq məktəbimizdə yeni bir cığırın açılması deməkdir.

Şübhəsiz ki, Əlinin fitri istedadı və rəssamlığa olan böyük həvəsi bu əsərlərin, rəsm nümunələrinin yaranmasına səbəb olubdur. Ancaq təkcə istedad məsələsi deyil, fitri istedadın əlavə, görünür ki, onun özündə nə qədər həvəs, əzmkarlıq və öz istedadını inkişaf etdirmək gücü var. Bu güc onun daxilindədir, istedadını hərəkətə gətirir və uşaq olmasına baxmayaraq, elə rəsm nümunələri yaratmasına imkan verir.

Mən onu təbrik edirəm. Bütün rəssamlarımızı təbrik edirəm ki, bizim rəssamlıq məktəbinin inkişafı nəinki qırılmayıb, davam edir və bu məktəbə yeni gələnlər yaşlı rəssamlarımızın dabanlarını bastalayır. Onlar gərək fikirləşsinsinlər ki, əgər öz yerlərində bir balaca da saysalar, nəinki dabanlarını bastalayacaqlar, ola bilər, arxada qalsınlar. Bu, sevin-dirici haldır. Ümumiyyətlə, həyatda, xüsusən incəsənətdə belədir: incəsənətdə həmişə rəqabət var, incəsənət xadimlərinin bir-birinə qısqanclığı var. Əgər bunlar olmasa incəsənət inkişaf etməz. Çünki biri o birisinin sənətini görəndə çalışır ki, ondan da yaxşısını yaratsın.

Doğrudur, bəzən bu, paxıllıq kimi hissləri də meydana çıxarır, qısqanclıq doğurur. Amma bunlar hamısı keçicidir, ayrı-ayrı adamlar arasında olan münasibətlərdir. Ancaq ümumi işimizin mənasına baxanda, bunlar hamısı yeni əsərlərin yaranmasına gətirib çıxarır. Ona görə də doqquz yaşlı uşağın bu cür sərgisini görəndə gərək bizim təcrübəli rəssamlarımız düşünsünlər ki, onlar bir müddətdən sonra yeni sərgi təqdim etsinlər və biz də deyək ki, bəli, təcrübəli rəssamlar da çalışırlar, yeni gələnlər nəsillər də rəssamlıq sənətini inkişaf etdirirlər.

Mən bütün rəssamları, Azərbaycan rəssamlıq məktəbini bu yeni, çox qeyri-adi hadisə münasibətilə təbrik edirəm və rəssamlarımıza yeni uğurlar arzulayıram. Əlini, – sənət dünyasına yeni gəlmiş, ancaq artıq özünü çox gözəl təqdim edən rəssamı təbrik edirəm. Ümidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, onun gələcək rəssamlıq həyatı parlaq olacaq və Azərbaycanda böyük bir rəssam yetişəcəkdir. Əlinin valideynlərini təbrik edirəm ki, onlar Azərbaycan cəmiyyətinə gələcəkdə böyük rəssam olacaq belə bir uşaq bəxş ediblər. Çox sağ olsunlar. Arzu edirəm ki, onlar Əlinin həm rəssamlığına, həm də təhsilinə bundan sonra da çox diqqət yetirsinlər ki, onun artıq bu gün mövcud olan istedadı, bacarığı, yaratdığı işlər gələcəkdə inkişaf etsin. Bu istedad sönməsin.

Bilirsiniz, tarix belə hadisələrin də şahididir ki, bəzən parlaq istedadlar sonra müəyyən səbəblərdən sönlür. Bu istedadı sönməyə qoymaq olmaz. Çünki onun daxilində çox böyük potensial var – rəssamlıq potensialı, incəsənət potensialı var. Bunun inkişaf etdirilməsi, poten-

sialının daha da açılması üçün şərait yaratmaq, kömək etmək lazımdır. Güman edirəm ki, Mədəniyyət Nazirliyi, Rəssamlar İttifaqı və başqa müvafiq təşkilatlar Əlinin, bu rəssam uşağın gələcək inkişafı üçün lazımı şərait yaradacaqlar. Bu hadisə münasibətilə sizi bir də təbrik edirəm. Əli, səni təbrik edirəm!

Üzümüə gələn Yeni il münasibətilə Azərbaycan rəssamlarını, bütün mədəniyyət, incəsənət xadimlərini ürəkdən təbrik edirəm. Hamınıza cansağlığı, səadət arzulayıram. Sizdən yeni-yeni əsərlər, sənət nümunələri gözləyirik. Ümidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, 1996-cı ildə xalqımızı yeni əsərlərlə sevindirəcəksiniz. Təbrik edirəm, Yeni iliniz mübarək olsun!

**ƏMƏKDAR ELM XADİMİ
SARA XANIM AŞURBƏYLİYƏ**

26 yanvar 1996-cı il

Hörmətli Sara xanım!

Sizi – Azərbaycanın görkəmli tarixçi alimini, anadan olmağınızın 90 illiyi münasibətilə səmimi-qəlbdən təbrik edirəm.

Xalqımız Sizi bütün həyatını Azərbaycanda tarix elminin inkişafına həsr etmiş fədakar alim kimi tanıyır. Uzun illər apardığınız gərgin elmi axtarışların məhsulu olan, Azərbaycanın orta əsrlər tarixinə həsr olunmuş sanballı əsərləriniz Sizə şöhrət gətirmişdir. Sizin tarixi həqiqətlərə istinad edən fundamental elmi tədqiqatlarınız Azərbaycan elminə sədaqətlə xidmətin parlaq nümunəsidir.

Əminəm ki, Siz özündə milli və ümumbəşəri dəyərləri cəmləşdirən əsil Azərbaycan ziyalısi kimi nadir istedad və qabiliyyətiniz, fədakarlıq və təvazökarlığınızla yeni nəsillərə həmişə nümunə olacaqsınız.

Əziz Sara xanım!

Sizə möhkəm cansağlığı, uzun ömür, yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

***Heydər ƏLİYEV,**
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

**İSRAİLDƏ YAŞAYAN KEÇMİŞ AZƏRBAYCAN
VƏTƏNDAŞLARI ASSOSİASIYASININ
TƏŞƏBBÜSÜ İLƏ HAZIRLANMIŞ VƏ ÇAPDAN
ÇIXMIŞ “HEYDƏR ƏLİYEV: SİYASİ PORTRETİN
CİZGİLƏRİ” KİTABININ TƏQDİMAT
MƏRASİMİNDƏ NİTQ**

*M.F.Axundov adına Respublika Dövlət Kitabxanası
6 mart 1996-cı il*

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Hörmətli qonaqlar!

Bu gün mən Azərbaycan – İsrail dostluq cəmiyyətinin dəvətini qəbul edərək buraya gəlmişəm. Bu fürsətdən, yəni İsraildə nəşr olunmuş kitabın təqdimatından istifadə edərək Azərbaycan–İsrail cəmiyyətinə, Azərbaycan Respublikası ilə İsrail arasında qarşılıqlı əlaqələrə münasibətimi bildirmək istəyirəm. Bu gün elə hadisə baş verir ki, bəlkə də bir neçə il əvvəl bunun mümkünlüyünə inanmaq çətin olardı. Bizim sevimli aktrisamız Dina Tumarkina 1974-cü ildə çəkilmiş fotosəkli təqdim etdi. 22 il ötmüşdür. Təsəvvür etmək olardımı ki, illər ötdükdən sonra dünya bu qədər dəyişəcəkdir. O zaman, biz sosialist dövləti rejimində yaşayarkən kim xaricə yaşamağa gedirdisə, üstəlik bunu qanunlardan yan keçməklə edirdisə, o, cinayətkar sayılır, yaxud da dövlətin və cəmiyyətin yanında heç bir hörməti olmayan adama çevrilirdi. Vaxt var idi ki, Sovetlər İttifaqından adamların müxtəlif ölkələrə, o cümlədən İsrailə getmələrinə mane olurdular. Xaricə getmək cəhdləri dövlət əleyhinə hərəkət kimi qiymətləndirilirdi. İndi böyük dəyişikliklər baş veribdir. Bunlar təbiidir, bütün dünyada baş verən təbii ictimai-tarixi inkişafın nəticəsidir. Bu dəyişikliklər bir çox xoşagəlməz hallar, çoxlu mürəkkəb problemlər doğurubdur. Bununla belə, azadlıq, müstəqillik gətiribdir, şəxsiyyətin, insanın həqiqi azadlığını təmin etmək üçün şərait yaradıbdır. Bütün müsbət və mənfi cəhətləri müqayisə edəndə görürsən ki, müsbət olanlar mənfilərdən daha çoxdur. Hamımızın birlikdə yaşadığımız həmin əmin-amanlıq illəri ilə müqayisədə nə qədər mürəkkəb, nə qədər çətin olsa da biz baş vermiş bütün bu hadisələri müsbət, tarixi

prosesə, təbii ictimai-tarixi dəyişikliklərə uyğun olan hadisələr kimi qiymətləndirməliyik.

İndi tamamilə başqa şərait, başqa vəziyyətdir. Azərbaycanda, Bakıda doğulmuş insanlar bizə qonaq kimi gəlirlər və deyirlər ki, İsraildə, iyirmi il əvvəl onlardan ötrü tamamilə bağlı olan ölkədə, bəzi məlumatlara görə, Azərbaycandan gedən 30 min, 50 və ya 60 min adam yaşayır. Əksəriyyəti Azərbaycanda doğulub boya-başa çatan, burada təhsil alan, formalaşan adamlar indi İsraildə yaşayırlar. Hərə öz həyatını yaşayır, lakin İsraildə yaşayan keçmiş azərbaycanlıları əhatə edən cəmiyyətdə birləşiblər. Mən hesab edirəm ki, bu da Azərbaycanın bir hissəsidir. Həmyerlilərimizin buradan getdiyi vaxtdan beş il, yaxud on il keçsə də, əminəm ki, onlar özlərini Azərbaycan torpağı, Azərbaycan xalqı, gözəl Bakı şəhəri ilə birləşdirən hisslərdən heç cür ayrıla bilmirlər.

Hesab edirəm ki, bu mənada biz İsraildə yaxşı diaspor və yaxşı lobbini əldə etmişik. Ümidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, buradan gedərək hazırda İsraildə yaşayanların hamısı bu dövlətin qarşısındakı vətəndaşlıq borcları ilə yanaşı, doğulduqları, təhsil, ixtisas aldıkları, təcrübə əldə etdikləri, yəni əvvəllər onlara tanış olmayan ölkədə yaşayıb-ışləməkdə kömək edən baza qazandıqları torpağın – Azərbaycanın mənafeyini də qoruyacaq və müdafiə edəcəklər.

Bu mənada mən hesab edirəm ki, İsraildəki bu cəmiyyət, həmin Azərbaycan diasporu ölkəmiz haqqında həqiqəti dünyaya çatdırmaq üçün təkcə İsraildə deyil, həm də başqa ölkələrdə bizdən ötrü böyük dayaqdır. Azərbaycan haqqında həqiqətləri dünyaya çatdırmağa bizim çox ehtiyacımız var. Dörd il öncə Azərbaycan özünün dövlət müstəqilliyini əldə edibdir. Bu, tarixi hadisə, bizim tarixi nailiyyətimizdir, onu yüksək qiymətləndirir, qoruyur və əbədi olaraq qoruyacağıq.

Eyni zamanda sizə məlumdur ki, səkkiz il öncə Ermənistan Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzə başlayıb və bu təcavüz torpağımıza, ölkəmizə, xalqımıza hədsiz zərər vurubdur. Biz insanlarımızı itirmişik, Azərbaycan torpaqlarının bir qismi işğal edilibdir. İşğal olunmuş ərazilərdən bir milyondan artıq vətəndaşımız zorla qovulub və indi çox ağır vəziyyətdə yaşayırlar. Bu gün biz müharibə vəziyyətindəyik. Bununla belə, biz döyüşləri dayandırmağa, barışıq haqqında sazişə nail ola bilmişik, 21 aydır ki, atəşkəs davam edir. Biz sülhsevər ölkəyik.

Regionumuzda sülhü möhkəmləndirməyi, münaqişəni dinc yolla aradan qaldırmağa nail olmağı qarşımıza məqsəd qoymuşuq. Lakin bütün bunlar asan deyildir, çünki Azərbaycan haqqında əsil həqiqəti dünyanın

heç də hər yerində bilmirlər. Mən açıq deyirəm, hətta son vaxtlar müxtəlif dövlətlərin ayrı-ayrı nümayəndələri ilə görüşlərim zamanı getdikcə daha çox aydın olur ki, Ermənistan ilə Azərbaycan arasında baş verən hadisələrin heç də hamısı dünyanın digər ölkələrində yaxşı məlum deyildir.

Bu günlərdə mən ATƏT-in indiki sədri, İsveçrənin xarici işlər naziri cənab Kotti ilə görüşdüm. Geniş söhbətimiz oldu. Lakin mən bir cəhətdə xüsusi diqqət yetirdim. O deyir: Sizin danışıqlarınızın çoxunu Qərbdə heç də hamı bilmir. Çalışın ki, sizin haqqınızdakı həqiqəti, yəni respublikanız, Azərbaycan barədə, burada, Azərbaycanda baş verən hadisələr barədə daha çox bilsinlər, mən Ermənistan ilə Azərbaycan arasında baş verən, Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzü ilə bağlı hadisələri nəzərdə tuturam. Bu bir faktdır, amma belə faktlar çoxdur. Mən bunlarla tez-tez rastlaşıram və ona görə də bu gün diqqəti bir məsələyə xüsusi cəlb edirəm ki, İsraildəki Azərbaycan diasporu, yəni Azərbaycan cəmiyyəti, həmyerlilərimiz, Azərbaycandan getmiş dostlarımız ölkəmiz haqqında, bu münaqişə, Ermənistanın təcavüzü haqqında həqiqəti deyəcəklər. Özü də təkcə İsraildə deyil, öz imkanları daxilində başqa ölkələrdə, bütün dünyada da deyəcəklər. Hesab edirəm ki, dostlarımızın belə imkanları var.

Axı sizlərdən bir çoxunuz Azərbaycanı, Bakını məhz Ermənistanın ölkəmizə qarşı hərbi təcavüzünün başlanması ilə əlaqədar burada vəziyyətin mürəkkəbləşdiyi vaxtdan tərk etmişiniz. Əlbəttə, mən doğma diyarımızdan getdiyinizə görə heç birinizi qınamıram. Bayaq dediyim kimi, son illərdə, son onillikdə gedən proseslərin böyük nəticəsi budur ki, insan azad olmuşdur. O, güzəranının harada yaxşı keçəcəyi yeri sərbəst seçə bilər. Eyni zamanda bu bir faktdır ki, siz, mən buradan İsrailə, başqa ölkələrə gedənləri nəzərdə tuturam, əsasən ona görə getmişiniz ki, burada vəziyyət mürəkkəbləşmiş, Azərbaycana qarşı hərbi təcavüz başlanmış, çox mürəkkəb proseslər, hadisələr cərəyan etmiş, təkcə cəbhəyanı ərazilərdə deyil, Azərbaycanın digər bölgələrində də qan tökülmüşdür. Təbii ki, belə vəziyyətdə bir çoxları yaşayış yerini dəyişməyi qərara almış, o cümlədən siz də İsrailə getmişiniz. Mən bunu xatırladıram, lakin siz İsraildəki həmyerlilərimizsiniz və özünüz bilirsiniz ki, Qafqazda, xüsusən Ermənistan ilə Azərbaycan arasında nə baş vermişdir və indi nə baş verir?

Əminəm ki, bu cəmiyyətin – Azərbaycandan gedərək İsraildə yaşayanların şəxsində bizim yaxşı dayacağımız var. Biz Azərbaycanda sizə, sizin cəmiyyətinizə böyük hörmət bəsləyirik. İsrail–Azərbaycan dövlətlərarası münasibətlərindən əlavə, biz hər bir həmyerlimizlə və ümumən sizin

cəmiyyətinizlə əlaqələrimizi inkişaf etdirmək istəyirik. Əmin ola bilərsiniz ki, bizim tərəfimizdən həmişə ən xoş, ən ehtiramlı münasibətlə qarşılaşacaqsınız.

Mən burada eşidəndə ki, Azərbaycandan gedənlərin İsraildəki cəmiyyəti ən mütəşəkkil, dostumuz Bromberqin dediyi kimi, ən möhkəm, ən yaxşı cəmiyyətdir, bundan sevindim. Əgər belədirsə, sual doğur: nəyə görə o, ən yaxşı cəmiyyətdir? Odessalılardan cəmiyyətindən, moskvalıların, kiyevlilərin cəmiyyətindən yaxşıdır? Axı siz hamınız bir millətdən, eyni dindəsiniz. İstər-istəməz düşünürsən: deməli, hansısa bir təsir var? Yəqin ki, Azərbaycan torpağının, Azərbaycan mühitinin və Azərbaycan ənənələrinin əhəmiyyəti az deyildir. Doğrudan da keçmişdəki və indiki bütün çatışmazlıqlara baxmayaraq, biz burada, Azərbaycanda uzun illər, onilliklərlə böyük dostluq, qarşılıqlı anlaşma şəraitində, hörmət, ehtiram və xeyrxahlıq mühitində yaşamışıq.

Bilirsiniz, adamlar birlikdə yaşayanda bəlkə də çox şeyi dərk etmir və lazımınca qiymətləndirmirlər, ayrılanda, bir-birindən uzaq düşəndə isə daha ayıq başla təhlil etməyə və daha obyektiv qiymət verməyə başlayırlar. İndi də belədir. İsraildə yaşayan dostlarımız yəqin ki, Azərbaycanda olub-keçənləri burada yaşadıkları vaxtdakından indi daha çox qiymətləndirirlər. Bu, tamamilə təbiidir, özü də təkcə onlara deyil, hər bir adama aiddir. Məsələn, mən özüm də bir müddət Azərbaycandan kənarda yaşamışam, lakin çox yüksəkdə olduğum illər və qəzəbə düşər olduğum illər də olmuşdur. Amma mən əvvəl də və bütün bunlar baş verdikdən sonra da Azərbaycan üçün, doğma torpaq, Bakı üçün darıxırdım. Otən vaxtdan xatırlayırdım: bəli, həqiqətən də o zaman çəkişərdik də, küsüşərdik də və bir-birimizdən daha çox şey də tələb edərdik, lakin hər halda yaxşı idi.

Əgər indi İsraildəki diasporumuz mütəşəkkil və deyildiyi kimi, digər cəmiyyətlərlə müqayisədə bir çox keyfiyyətlərinə görə yüksəkdirsə, bu, yəqin ki, burada, Azərbaycanda mövcud olmuş dostluq, həmrəylik mühitinin təzahürüdür.

Aydındır ki, son illər Azərbaycanda dəyişikliklər baş verib və bunlar müəyyən dərəcədə həm də mənfi səciyyə daşıyıbdır. Müxtəlif ictimai-siyasi proseslər də gedib, heç də hər şey sivilizasiyalı səviyyədə, insanlıq səviyyəsində olmayıbdır. Biz hamımız həddən artıq çətinliklərdən keçmişik və bu gün də mürəkkəb, çətin şəraitdə yaşayırıq. Amma bütün bunlara baxmayaraq, əvvəlki ənənələr Azərbaycanda onilliklər, yüzilliklər ərzində yaranmış milli və ümummilli ənənələr itməyib, qorunub saxlanıb-

dır. Mən əminəm ki, biz çətinlikləri aradan qaldıraraq bu ənənələri daha da zənginləşdirəcəyik. Bu ənənələr müstəqil Azərbaycan Respublikası şəraitində, azadlıq şəraitində yeni inkişafını tapacaqdır. Hesab edirəm ki, biz Azərbaycanın gözəl gələcəyinin şahidi olacağıq.

Bununla əlaqədar mən Azərbaycan ilə İsrail arasında olan münasibətlərə böyük əhəmiyyət verirəm, İsrailin tarixi, xalqın tarixi yaxşı məlumdur, bu ölkədə baş vermiş və indi də baş verən proseslər də məlumdur. Budur, dünən İsraildə daha bir faciə olubdur. Bomba partlayışı nəticəsində 20-dən çox adam həlak olub, bir çoxları yaralanıbdir. Terrorçular əməllərini davam etdirirlər. Fərsətdən istifadə edərək demək istəyirəm ki, biz terrorçuluğun bütün təzahürlərini pisləyir, onu rədd edirik. Terrorçuluq – vəhşilikdir, ümumbəşəri dəyərlərlə, sivilizasiya və azadlıqla bir araya sığa bilməz.

Biz hər cür separatçılığı pisləyirik. Səkkiz ildir ki, Azərbaycan separatçılıqdan, terrorçuluqdan əzab çəkir. Ona görə də bu iyrənc təzahürlərin faciəli nəticələrini xalqımızın taleyində hiss etdiyimizə görə, biz daim separatçılığın və terrorçuluğun əleyhinə olmuşuq və bu gün də əleyhinə olacağıq. Mən hər yerdə, o cümlədən İsraildə baş verən terrorçuluq hərəkətlərini qətiyyətlə pisləyirəm.

Bu imkandan istifadə edərək, faciə ilə əlaqədar İsrail dövlətinin rəhbərlərinə, həlak olanların ailələrinə başsağlığı verir, ümidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, tərəqqi, demokratiya irtica, terror, separatçılıq qüvvələrinə üstün gələcəkdir.

Bizim qarşılaşdığımız təkcə erməni terrorçuluğu, Ermənistanın təcavüzü deyildir. Daxildə də terrorçuluq faktları ilə qarşılaşıırıq. Terrorçuluq əməlləri nəticəsində adamlarımız, dövlət xadimlərimiz həlak olublar. Terrorçular bizim özümüzü də təkcə fiziki cəhətdən məhv etməklə deyil, həm də dövlətçiliyimizi məhv etməklə hədələyiblər. Lakin bunların hamısını aradan qaldırmışıq. Əminəm ki, indi Azərbaycanda yaranmış ictimai-siyasi sabitlik möhkəmlənəcək və inkişaf edəcəkdir. Əminəm ki, Azərbaycanın bütün vətəndaşları terrorçuluğun təhlükəsini, cinayətkarlığın artmasının təhlükəsini dərk edəcək, hər biri Azərbaycan dövlətçiliyini müdafiə edərək bu təzahürlərin əleyhinə çıxacaqdır.

Bəli, mən qonaqlarımıza da, bütün dünyaya da cəsarətlə deyə bilərəm ki, indi Azərbaycanda sabitlik yaranıbdir, biz vəziyyətə nəzarət edirik, ayrı-ayrı cinayətkar üsürlərin müxtəlif cəhdlərinin qarşısı alınır və alınacaqdır. Hazırda dövlətin kifayət qədər gücü, ən başlıcası isə özünə inamı var. İndən belə biz heç kəsə qanunlarımızı pozmağa, cəmiyyətimini

zi, dövlətçiliyimizi laxlatmağa imkan verməyəcəyik, əgər kimsə belə cinayətkar hərəkətlərə cəsarət edərsə, qanunlarımıza əsasən cəzasını alacaqdır. Ona görə də indi Azərbaycanda xarici investisiyalar üçün yaxşı şərait var, mən bunu həm qonaqlarımıza, həm də İsraildəki dostlarımıza deyirəm.

Biz qarşılıqlı fayda, mehriban münasibətlər prinsipləri əsasında bütün ölkələrlə əməkdaşlıq edirik və bütün imkanlarımızı, qapılarımızı açaraq xarici investorları Azərbaycana dəvət edirik. Biz bunu iqtisadiyyatımızı, dövlətimizi inkişaf etdirmək üçün çox mühüm vasitə sayırıq.

İndi isə kitab haqqında. Ümumiyyətlə, mən özüm haqqında kitablar yaradılmasının böyük pərəstişkarı deyiləm. Azərbaycan prezidentinin siyasi portreti haqqında İsraildə, ıvrit dilində kitabın nəşr olunmasından tamamilə xəbərsiz idim. Bu məndən ötrü gözlənilməz, lakin xoş hadisə oldu. Ona görə yox ki, mənim həyat yolumu müəyyən dərəcədə əks etdirən kitab nəşr olunubdur, ona görə ki, bu, Azərbaycan haqqında, onun xalqı, müstəqil Azərbaycan Respublikası haqqında daha çox şey bilməyə kömək edəcəkdir.

Bu təşəbbüsü göstərənlərin, bu gün burada kitabı təqdim edənlərin hamısına öz təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Hesab edirəm ki, bu, xalqlarımız və ölkələrimiz arasında dostluğun möhkəmləndirilməsi yolunda yaxşı addımdır. Kitabın təqdimatı ilə əlaqədar İsraildən buraya gəlmiş dostlarımıza təşəkkür edirəm, həmyerlilərimi görməyimə şadam. Xüsusən də ona görə ki, deyəsən, onlar buraya uzun fasilədən sonra gəlirlər, vəziyyəti qiymətləndirmək imkanları var. Əgər iki, yaxud üç il əvvəl burada olsaydılar, ötən müddətdə baş vermiş dəyişikliklər onları bəlkə daha çox heyrətə salardı.

Dəyişikliklər isə çoxdur. 1993-cü ildə mən özüm buraya gələrkən respublikada, Bakıda vəziyyət çox mürəkkəb idi. Küçələrdə gəzmək mümkün deyildi, fəvqəladə vəziyyət tətbiq olunmuşdu, hər tində avtomatçılara rast gəlirdin, dövlətə xidmət edənlər, əksinə çıxanlar və ya gizli silahlı dəstələrdən olanlar bir sözlə, hər cürəsi vardı. Şübhəsiz ki, bütün bunlar qorxu, inamsızlıq şəraiti, hərc-mərclik vəziyyəti yaradırdı. Biz bunların hamısını aradan qaldırdıq. Mən şadam ki, dostlarımız indi başqa vəziyyəti görürlər. Amma hesab edirəm ki, gələcəkdə vəziyyət daha yaxşı olacaqdır.

Mənə belə gəlir ki, teatrımızın ulduzu Dina Tumarkinanı dinləmək hamımız üçün xoş oldu. Biz həmişə onun sənətinə pərəstiş etmişik. Azərbaycanda Rus Dram Teatrının daim böyük nüfuzu olub və bu gün də var.

Bu teatrın həmişə daimi tamaşaçıları olubdur. Zənnimcə, bir çoxları bu teatra ümumən incəsənətdən, eləcə də Dina Tumarkina kimi gözəl aktrisanın sənətindən zövq almaq üçün gedirdilər. Mən şadam ki, o, yenə buradadır və Nizaminin şeirlərini unutmaması xoş təsir bağışladı.

Bir daha hamınıza təşəkkürümü bildirirəm. Yenə deyirəm, bugünkü görüşü sadəcə olaraq kitabın təqdimatı kimi deyil, daha geniş qiymətləndirirəm. Mən bu gün buraya gəlib bəzi fikir və mülahizələrimi söylədim. Sağ olun.

NOVRUZ BAYRAMI MÜNASIBƏTİLƏ AZƏRBAYCAN XALQINA TƏBRİK

19 mart 1996-cı il

Əziz həmvətənlərim!

Bu müqəddəs gündə doğma xalqımı Novruz bayramı münasibətilə ürəkdən təbrik edir, Azərbaycanın hər bir vətəndaşına yeni ildə sülh, əmin-amanlıq, uzun ömür və xoşbəxtlik diləyirəm.

Qədim milli və tarixi ənənələrimizlə bağlı olan Novruzun gəlişi həmişə olduğu kimi bu il də bizə yeni ümidlər gətirir, xeyrin şərə qalib gələcəyinə, qəm-qüssənin sevincə əvəz olunacağına sarsılmaz inam yaradır. Mən bu gün də əminəm ki, iqtisadi çətinliklər məngənəsində çırpınan, düşmənin qara əməlləri ilə qaçqın, didərgin ömrü yaşayan doğma xalqım Novruzun bəxş etdiyi ümidə söykənib qəmə və kədərə qalib gələcək.

Artıq beş ildir ki, biz müqəddəs Novruz bayramını rəsmi dövlət bayramı kimi müstəqil Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olaraq qarşılayırıq. Əsrlər boyu Novruz bizim üçün təbiətin və ana torpağın oyanması, baharın gəlişi olmaqla yanaşı, həm də barış və saf niyyətlər bayramı olmuşdur. Bu əziz gündə xoşbəxt gələcək naminə Azərbaycan xalqına əbədi birlik və vətəndaş həmrəyliyi arzulayıram.

Cəsur Azərbaycan əsgərinə bayram təbriki yetirərək arzu edirəm ki, o, müstəqillik qazanmış vətənimizin müdafiəsi, zəbt olunmuş torpaqlarımızın azad edilməsi uğrunda hünər və şücaəti ilə tariximizin yeni şanlı səhifələrini yazsın.

Ölkəmizin hüdudlarından kənarda yaşayan soydaşlarımızı salamlayıram, xalqımızın haqq səsinə dünya ictimaiyyətinə çatdırmaqda bütün azərbaycanlılara daha qətiyyətli və dəyanətli olmağı arzulayır, bu əziz bayram günündə onlara uğurlar diləyirəm.

Bayramınız mübarək olsun!

***Heydər ƏLİYEV,**
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

ŞƏHİD UŞAQLARI VƏ KİMSƏSİZ UŞAQLAR ÜÇÜN TƏŞKİL OLUNMUŞ NOVRUZ ŞƏNLIYINDƏ ÇIXIŞ

*Gülüstan Sarayı
20 mart 1996-cı il*

Əziz balalar – qızlar, oğlanlar, uşaqlar, bizim övladlarımız!

Mən sizi bu gün, bizim milli bayramımız – Novruz bayramı günü ürəkdən təbrik edirəm. Sizə və bütün Azərbaycan uşaqlarına, gənclərinə, qızlarına, oğlanlarına bayram salamımı yetirir, hamınıza şən həyat, sağlamlıq, xoşbəxtlik və böyük gələcək arzulayıram.

Novruz bayramı xalqımızın əsrlərdən-əsrlərə keçmiş, ulu babalarımızdan bizə vəsiyyət edilmiş, gəlib çatmış əziz milli bayramdır. Son illər biz bu bayramı yüksək səviyyədə keçiririk. Doğrudur, respublikamızdakı ağır vəziyyətə görə bəzən bu bayram dərd-qəmlə bir yerdə olur. Ancaq xalqımız bayram edir, şənlənir, sevinir. Bizim hər birimizin ən böyük sevinci, ən çox istədiyimiz – balalarımız, uşaqlarımız, gənclərimizdir, əziz balalar, əziz övladlar, sizlərsiniz. Mən sizin hamınızı qucaqlayıram, öpürəm, bağrıma basıram. Bu gün burada sizinlə bir yerdə olmağımdan çox şadam və bu bayram şənliyini həyatımda olan şənliklərin hamısından üstün tuturam.

Sizin çoxunuz atanızı, ananızı itirmisiniz, çoxlarınızın atası Vətənimizi, torpağımızı, müstəqil Azərbaycanı müdafiə edərkən şəhid olub, canını qurban verib, qəhrəmanlıq nümunələri göstərib, həyatı qəhrəman kimi tərk edibdir. Ancaq onlar sizin də, bizim də, bütün Azərbaycan xalqının qəlbində qəhrəman kimi yaşayırlar. Onlar həyatdan getməyiblər, bizimlədirlər, qəlbimizdədirlər. Onlar bu gün bu salondadırlar, sizin şən, xoşbəxt gününüzü görüb daha da sevinirlər. Ona görə də siz özünüzü heç də valideynsiz hesab etməyin. Sizin valideynləriniz var. Müstəqil Azərbaycan dövləti sizin valideyninizdir. Sizin valideyniniz Azərbaycan torpağıdır, Vətənimizdir, müstəqil Azərbaycan dövləti və onun prezidenti. Siz buna arxayın ola bilərsiniz.

“Gülüstan” sarayı vaxtilə, on altı il bundan öncə Azərbaycanda böyük dövlət mərasimləri keçirmək üçün tikilibdir. Burada, adətən, rəsmi

mərasimlər, dövlət ziyafətləri, yaşlı adamların şənlik mərasimləri, konsertlər, cürbəcür belə tədbirlər keçirilir. Bu gün isə sarayın tarixində ikinci dəfədir ki, bura sizin – balalarımızın, uşaqların ixtiyarına verilibdir, sizin sərəncamınıza verilibdir, burada şənlik, bayram keçirirsiniz. Mən hesab edirəm ki, bu sarayın divarları indiyədək bugünkü kimi sevinməyibdir. Sevinir ona görə ki, siz, bizim əziz balalarımız bu salonda şadlanırsınız, oxuyur-oyunayır, Novruz bayramını qeyd edirsiniz.

Mən isə daha çox sevinirəm. Çünki – siz uşaqsınız, bilmirsiniz, yaşıınız da azdır, – on altı il bundan öncə həmin bu “Gülüstən” sarayını tikən, yaradan mən olmuşam. Bu, mənim əsərimdir, onu mən tikmişəm. Ona görə də sevinirəm ki, vaxtilə bunu böyük mərasimlər üçün tikmişəm, indi isə o sizindir, uşaqlarıdır, burada bayram şənliyi, ziyafəti keçirirsiniz.

Əziz balalar, sizin bu şən həyatınız, bu gününüz Azərbaycanın böyük gələcəyidir. Siz Azərbaycanın gələcəyisiniz, müstəqil Azərbaycan dövlətinin, müstəqil Azərbaycan Respublikasının gələcəyi sizsiniz. Ona görə də siz bugünkü kimi şənlənməlisiniz, həyatınız xoşbəxt olmalıdır. Amma eyni zamanda yaxşı oxumalısınız, təhsil almalısınız, özünüzü gələcək həyata hazırlamalısınız.

Bu gün gördüm ki, bizim uşaqlarımız, balalarımız – qızlarımız, oğlanlarımız nə qədər istedadlıdırlar. Çox gözəl mahnılar oxuyur, oynayır, kütləvi rəqslərdə çox həvəslə iştirak edirsiniz. Bunlar məni çox sevindirir. Bu, onu göstərir ki, sizin tərbiyənlə, təhsilinizlə məşğul olanlar bu işə doğrudan da səylə, ürəkdən, can-başla yanaşırlar.

Sizin əksəriyyətiniz, bilirəm, uşaq evlərində yaşayır. Uşaq evlərinə qayğı göstərmək bizim ən əsas vəzifələrimizdən biridir. Mən bu gün bunu bir daha bəyan edirəm, sizə bildirirəm. Ancaq sizdən də çox, bizim dövlət orqanlarına bildirirəm. Bütün dövlət orqanları, icra hakimiyyəti orqanları uşaq evlərinə xüsusi diqqət verməlidirlər. Valideynsiz, ata-anasız uşaqların yaşamasına, tərbiyə, təhsil almasına xüsusi qayğı göstərilməlidir. Mən bunu bir daha qeyd edir və vəzifə kimi hakimiyyət orqanlarının qarşısında qoyuram.

Ümumiyyətlə, məktəblərə, uşaqlara, onların təlim tərbiyəsinə, təhsilinə qayğı bizim əsas borcumuzdur. Biz bu borcumuzu yerinə yetiririk və bundan sonra da yerinə yetirəcəyik.

Siz uşaqsınız, həyatımızın çətinliklərini bəlkə o qədər də dərk edə bilmirsiniz. Əlbəttə ki, bir neçə ildən sonra, böyüyəndən, yaşlaşandan sonra, ali məktəblərə gedən zaman çox şeyləri biləcəksiniz. Amma bu gün də, ola bilər, sizlərdən kiminsə yaddaşında qalacaqdır ki, prezidentlə

görüşməsünüz, prezident sizə öz tövsiyələrini veribdir. Ona görə də mən sizə demək istəyirəm: bu gün ölkəmiz, Azərbaycan çox ağır, çətin bir həyat keçirir, ağır bir dövr keçiririk. Respublikamız Ermənistanın təcavüzünə məruz qalıbdır. İşğal olunmuş torpaqlarımızdan Azərbaycanın bir milyon vətəndaşı didərgin, qaçqın düşübdür. Əziz balalar, çoxlarınızın ailə həyatını pozan, valideynlərinizi həlak edən, dünyadan aparan da Ermənistanın Azərbaycana etdiyi təcavüzdür.

Biz müharibəni dayandırmışıq. İki ilə yaxındır ki, müharibə getmir, atəş yoxdur. Biz sülh istəyirik, bu məsələləri sülh yolu ilə həll etməyə çalışırıq. Bunların da hamısını ona görə etmək istəyirik ki, xalqımız sülh, əmin-amanlıq şəraitində yaşasın. Nə qədər çox sülh, əmin-amanlıq olarsa, gələcək nəslimiz daha yaxşı, daha fəxrli yaşayacaq, yaxşı təhsil, tərbiyə alacaq, gələcək üçün hazırlaşacaqdır.

Biz bütün bu işləri çətinliklər içində görürük. Ancaq bu çətinliklərə baxmayaraq, biz sizin qaygınıza qalmışıq, qalıraq və bundan sonra da qalacağıq. Hər birimizin, Azərbaycanın hər bir vətəndaşının borcu uşaqlara qayğı, diqqət göstərməkdir. Mən bu gün hər bir valideynə, hər bir ataya, anaya müraciət edirəm ki, uşağına yaxşı baxsın, yaxşı tərbiyə versin, uşağını yaxşı böyütsün. Çünki bugünkü uşaqlar müstəqil Azərbaycanın gələcəyidir. Bu gün hər bir müəllimə, məktəb işçisinə müraciət edirəm ki, uşaqlarımıza yaxşı təhsil versinlər, onları gələcəyə yaxşı hazırlasınlar. Bilirəm, məktəblərin vəziyyəti çətin, ağırdır, bir çox problemlər var. Amma bunlara baxmayaraq, müəllimlik bizim üçün həmişə müqəddəs, şərəfli vəzifə olubdur və ümidvaram ki, müəllimlər öz şərəfli vəzifələrini bundan sonra da layiqincə yerinə yetirəcəklər.

Mən bu gün Azərbaycanın bütün xeyirxah insanlarına müraciət edirəm. İmkanlardan istifadə edib uşaqlara, gənclərə qayğı göstərmək lazımdır. Onlara xüsusən ona görə müraciət edirəm ki, uşaq evlərinə, valideynsiz uşaqlara xüsusi qayğı göstərməlidirlər. Gərək hər bir xeyirxah, imkanlı adam uşaq evinə qayğı göstərməyi, kömək etməyi, orada təlim-tərbiyə alan, yaşayan uşaqların vəziyyətini yüngülləşdirməyi özü üçün şərəfli bir vəzifə hesab etsin. Güman edirəm ki, mənim səsimə səs verəcəkdir.

İkinci ildir ki, mən sizinlə "Gülüstən" sarayında görüşürəm. Bu gözəl tədbirin təşəbbüskarı Bakı şəhər icra hakimiyyəti, onun rəhbərliyidir. Hesab edirəm ki, bu, çox nəcib, gözəl təşəbbüsdür, xalqımıza, millətimizə xas olan təşəbbüsdür. Ümidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, bu təşəbbüsə hamı qoşulacaq, bütün şəhərlər, rayonlar qoşulacaqdır, bütün

dövlət adamları, xeyirxah adamlar qoşulacaqdır. Beləliklə də bizim uşaqlar – qızlarımız, oğlanlarımız, gənclərimiz bütün bu çətinliklərə baxmayaraq, şən, xoşbəxt yaşayacaqlar, fırvan şəraitdə yaşayacaqlar, yaxşı təhsil alacaq, gələcək üçün hazırlaşacaqlar.

Əziz balalar, burada sizinlə keçirdiyim dəqiqələri, saatları həyatımın ən xoşbəxt anları hesab edirəm. Sizə baxdıqca ürəyim şad olur. Çünki bizim nə qədər gözəl-göyçək, istedadlı uşaqlarımız var, nə qədər gözəl gəncliyimiz var! Deməli, Azərbaycanın nə qədər gözəl, xoşbəxt gələcəyi var! Mən buna sevinirəm. Ona görə də sizin hər birinizi, hamınızı bir daha təbrik edir, qucaqlayıram, öpürəm, bağrıma basıram. Hamınıza cansağlığı, xoşbəxt, fırvan həyat arzulayıram. Arzu edirəm ki, həmişə belə şən olasınız, güləsiniz, çalıb-oyunayasınız. Sağ olun.

BAKININ GƏNCLƏR MEYDANINDA – QOŞA OALA QAPISI ÖNÜNDƏ NOVRUZ ŞƏNLİYİNDƏ ÇIXIŞ

21 mart 1996-cı il

Əziz həmvətənlər, bacılar və qardaşlar! Əziz Bakı sakinləri, Azərbaycan vətəndaşları!

Bu bayram – Novruz bayramı, milli bayramımız günü mən sizi, bütün Azərbaycan vətəndaşlarını səmimi qəlbdən təbrik edirəm. Sizə, bütün Azərbaycana sülh, əmin-amanlıq, xoşbəxtlik, fərvan həyat arzulayıram.

Novruz bayramı hər bir azərbaycanlı üçün əziz bayramdır. Bu, hər bir insanın, hər bir vətəndaşın bayramıdır, ulu babalarımızdan əsrlərdən-əslərə keçib gəlmiş əziz bayramdır. Bu bayram həm adi insan bayramıdır, həm millət, həm xalq, həm də dövlət bayramıdır. Bu bayramı bütün başqa bayramlardan fərqləndirən cəhət bundan ibarətdir. Hər bir vətəndaş, hər bir insan, hər bir azərbaycanlı, Azərbaycan torpağında yaşayan hər bir insan bu bayramı öz qəlbində, öz evində, obasında, ailəsində bayram edir.

Ola bilər ki, dövlət bayramını kimsə bir bayram kimi qəbul etsin, amma, qəlbində ona başqa münasibət göstərsin. Ola bilər ki, bir ümumdünya bayramına da kimsə başqa münasibət göstərsin. Ancaq Novruz bayramı hər bir azərbaycanlı demək olar ki, anadan olandan onun qəlbində, ürəyində, ruhunda, fikrində yaşayan bayramdır. Ona görə də bu bayram bütün insanları coşdurur, Azərbaycanda olan hər bir insanı sevindirir, şənləndirir. İnsan nə qədər qəm-qüssə içində olsa da, bu bayramda özünü şən əhval-ruhiyyədə hiss edir.

Novruz bayramı həm bu dünyada yaşayanların bayramıdır, həm də bu dünyanı tərk edən insanların ruhunun bayramıdır. Ona görə təsadüfi deyildir ki, bu bayram ərəfəsində və günlərində hər bir insan öz əcdadını, babasını, dünyadan getmiş qohum-əqrəbalarını yada salır, dünyadan köçmüş insanların qəbri üstünə gedir, onların ruhlarına dualar oxutdurur. Yenə də deyirəm, bunlar hamısı Novruz bayramının nə qədər insani bayram olduğunu, hər bir azərbaycanlı üçün nə qədər əziz bayram olduğunu göstərir.

Bununla yanaşı, bu, bizim milli bayramımızdır. Bu bayram əsrlərdən əsrlərə bizim milli, dini adət və ənənələrimizi yaşadıb bu günlərə gətirib çıxaran bayramdır. Buna görə də Novruz bizim Ümumdövlət, Ümummilli bayramımızdır, Ümumxalq bayramımızdır. O da məlumdur ki, ümumxalq, ümumdövlət, ümumölkə amilləri hər bir insan ilə, hər bir vətəndaşla bir olanda bayram da daha yüksək səviyyəyə qalxır, insanlar da bir-biri ilə daha sıx ünsiyyətdə olurlar. Bu bayram bizim adət-ənənələrimizi əsrlər boyu yaşadıb bu günlərə gətirdiyi kimi, bu gün də bizi birləşdirir, daha da həmrəy edir, xalqımızda daha möhkəm birlik yaradır və birlik yaratmağa xidmət edir.

Bizim üçün – Azərbaycan üçün, indi həyatının, tarixinin bu ağır dövrünü keçirən bir xalq üçün, bir millət üçün bu, çox lazımdır, çox zəruridir. Biz tariximizin həm şərəfli bir dövrünü, həm də ən çətin və ağır dövrünü yaşayırıq. Ona görə şərəflidir ki, biz azadlıq, müstəqilik, sərbəstlik və bu bayramımızı, ola bilər, tarixdə indiyədək olmayan qədər yüksək səviyyədə və geniş bayram edirik. Deməli, bu bizim azadlığımızın, sərbəstliyimizin, müstəqilliyimizin ən yüksək, ən parlaq təzahürüdür.

Biz həyatımızın, tariximizin şərəfli bir dövrünü yaşayırıq. Ona görə ki, biz müstəqil dövlət qururuq, hüquqi dövlət qururuq, demokratik dövlət qururuq, insanlara azadlıq, sərbəstlik verən, insanların həyatının daha da fəravan olmasına xidmət edə bilən cəmiyyət yaradıırıq. Ona görə bu, tariximizin şərəfli səhifəsidir, şərəfli dövrüdür. Biz bu şərəfli dövrü yaşayırıq. Biz tarixi ənənələrimizi, adətlərimizi, dinimizi, dilimizi ümumxalq sərvəti etmişik. Bunlar hər bir vətəndaşın sərvətidir. Xalqımızın, millətimizin sərvətidir, ölkəmizin sərvətidir, dövlətimizin sərvətidir. Ona görə də bu, tarixin ən şərəfli dövrüdür.

Bununla yanaşı olaraq, biz, tariximizin çətin bir dövrünü yaşayırıq. Çətinlik ondan ibarətdir ki, əgər XX əsrin əvvəlində bizim həyatımızda və dünyanın bir çox ölkələrinin həyatında, ictimai-siyasi quruluşunda baş vermiş dəyişikliklər hər bir insanın həyatını qarmaqarışıq etdi, pozdu, dağıtdı, ölkələrin həyatında böyük dəyişikliklər əmələ gətirdisə, XX əsrin sonunda biz müstəqillik əldə etdikdən sonra, bir ictimai-siyasi, iqtisadi sistemdən başqasına keçəndən sonra, sərbəst, müstəqil bir həyat yoluna addım atdığımız zaman böyük çətinliklərlə rastlaşmışıq. Bunlar keçid dövrünün çətinlikləridir. Bu çətinliklər təbiidir, bunlar tarixin obyektiv proseslərindən meydana gələn, zəruriyyətdən doğan çətinliklərdir. Biz bunu yaşamalıyıq, biz buna dözməliyik. Buna nə qədər dözümlü olsaq, gələcək həyatımız da bir o qədər xoşbəxt olacaq, istədiyimiz kimi olacaqdır.

Tariximizin çətin dövrünü yaşayırıq, ona görə ki, səkkiz il bundan öncə Azərbaycana, Azərbaycan xalqına, Azərbaycan torpağına Ermənistan tərəfindən hərbi təcavüz edilibdir. Bu təcavüz Azərbaycana böyük zərbələr vurubdur. Azərbaycan ərazisinin bir qismi işğal olunub, dağıdılıb, viran qoyulubdur. İşğal olunmuş torpaqlardan bir milyondan artıq vətəndaşımız qaçqın düşüb, qaçqınlıq şəraitində yaşayır, bir çoxu çadırlarda yaşayır. Onların vəziyyəti ağırdır. Bunlar həyatımızın, tariximizin çətin mərhələsini əks etdirir. Torpağımız yaralanıbdir, vətənimiz yaralanıbdir. Bizə böyük yara vurulubdur, zərbə dəyibdir. Ancaq bunlar bizim iradəmizi sındırmayıbdir. Bu yaralar bizi qorxutmamalıdır və xalqımızı heç vaxt qorxuda da bilməz. Biz bunların qarşısını alacağıq. Biz torpaqlarımızın azadlığını, ərazi bütövlüyümüzü təmin edəcəyik, müstəqil Azərbaycanın hüduqlarını bərpa edəcəyik. Bütün bu yaralar sağalacaq, müstəqil Azərbaycan öz hüduqları çərçivəsində, öz hüduqlarının sahibi, öz torpağının sahibi, öz ərazisinin sahibi olacaqdır.

Lakin bu yol asan yol deyildir. Bu, çətin, ağır yoldur. Çünki biz zərbələr almışıq, torpaqlarımız işğal edilibdir, vətəndaşlarımız yerindən-yurdundan olublar. Bunların hamısını bərpa etmək asan deyildir, çətin işdir. Ona görə də biz tariximizin çətin dövrünü yaşayırıq. Ancaq xalqımızın iradəsi ilə, millətimizin iradəsi ilə, dövlətimizin iradəsi ilə biz bu çətinliklərdən çıxacağıq. Əminəm ki, çıxacağıq. Bu gün Azərbaycanın hər yerində, o cümlədən Bakıda xalqımızdakı bu bayram əhval-ruhiyyəsi, bu nikbinlik, bu sevinc, bu şənlik ümid verir ki, biz bu çətinliklərdən çıxacağıq.

Bildiyiniz kimi, biz məsələləri sülh yolu ilə həll etmək üçün iki ilə yaxındır ki, atəşkəs rejimində yaşayırıq. Atəşin dayandırılması barədə erməni təcavüzkarları və qəsbkarları ilə saziş əldə etmişik. Bu, lazımdır. Biz bu addımı atmışıq və bu, düzgün addımdır. Bu addımı ona görə atmışıq ki, bundan sonra qan tökülməsin. Bu addımı ona görə atmışıq ki, məsələləri sülh yolu ilə həll edək. Biz buna da çox ümidlər bəsləyirik. Ümidvaram ki, biz məsələni bu yolla həll edəcəyik. Biz müharibəyə bu yolla son qoyacağıq. Biz bu yolla bölgədə sülh yaradacağıq. Bu yolla Azərbaycanın ərazi bütövlüyü təmin olunacaq, insanlar öz yerinə-yurduna qayıdacaq, qaçqınlar öz evinə-əşiyinə dönəcək və Azərbaycanda daimi sülh yaranacaqdır.

Mən buna əminəm. Əminəm ona görə ki, haqq işi, ədalət işi həmişə qələbə çalır. Əminəm ona görə ki, Azərbaycan xalqı tarix boyu böyük sınaqlardan keçib və bu sınaqdan da keçəcəkdir. Əminəm ona görə ki,

Azərbaycan xalqının zəkası, iradəsi, qəhrəmanlığı buna əsas verir. Əminəm ona görə ki, biz, Azərbaycan dövləti xalqın əmin-amanlığının, xoşbəxt gələcəyinin keşiyində durmuşuq.

Bu bayram günü bu sözləri sizə çatdıraraq sizdə daha yüksək əhval-ruhiyyə yaratmaq istəyirəm. Eyni zamanda sizdə daha möhkəm əməkdarlıq, ümumi işimiz naminə daha sıx birlik yaratmaq istəyirəm. Mən bu gün, Novruz bayramı günü, bu bahar bayramı günü, bu milli bayram günü bütün Azərbaycan vətəndaşlarını birliyə, vəhdətə dəvət edirəm. Xalqımız nə qədər tez birləşsə, Azərbaycan xalqı bir-biri ilə nə qədər həmrəy olarsa, nə qədər hamının sözü bir olarsa, o qədər də tez bu çətinliklərdən çıxacağıq, o qədər də tez torpaqlarımızı geri qaytaracağıq, azad edəcəyik, ərazi bütövlüyümüzü təmin edəcəyik.

Mən bu sözləri deyərkən onu da bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycan xalqının son illərdə, xüsusən son iki ildə nümayiş etdirdiyi birlik, həmrəylik – xalqın, millətin dövlət ilə birliyi indiki mərhələdə ən böyük nailiyyətimizdir. Mən buna yüksək qiymət verirəm. Mən xalqın dövlətə göstərdiyi hörmət və ehtiramı yüksək qiymətləndirirəm. Xalqın dövlət siyasətinə verdiyi dəstəyi, hörmət və ehtiramı yüksək qiymətləndirirəm. Son illərdə – 1994-cü ildə Azərbaycanda dövlət çevrilişinə cəhd zamanı, 1995-ci ilin bu mart ayında Azərbaycanda dövlət çevrilişinə cəhd zamanı, başqa çətin zamanlarımızda xalqın dövləti, Azərbaycan prezidentini müdafiə etməsi, dəstəkləməsi bizim bu sınaqlardan keçməyimizin əsasını təşkil edibdir. Ona görə də bu bayram günü bu tarixi keçmişimizi yada salaraq mən bir daha xalqa, Azərbaycan vətəndaşlarına, əziz bacı və qardaşlarım, sizə təşəkkürümü bildirirəm, minnətdarlığımı bildirirəm.

Əmin ola bilərsiniz ki, sizin bu etimadınızı, sizin bu dəstəyinizi, sizin bu hörmətinizi mən və mənimlə bərabər dövlətə, hökumətə rəhbərlik edən adamlar daim doğruldacağıq. Buna arxayın ola bilərsiniz. Biz sizə arxalanırıq. Siz də bizə əmin ola bilərsiniz. Mənə, Azərbaycan prezidentinə əmin ola bilərsiniz ki, mən içdiyim anda, verdiyim sözə sadıqəm, daim xalqın azadlığı, xalqın müstəqilliyi keşiyində durmuşam və bundan sonra da duracağam.

Sizə minnətdarlığımı bildirirəm, sizə təşəkkür edirəm, sizi təbrik edirəm, sizi qucaqlayıram, bağrıma basıram. Sizin hər birinizə xoşbəxtlik, səadət arzulayıram, şən həyat arzulayıram, sizin hamınıza bayram əhval-ruhiyyəsi arzulayıram. Bayramınız mübarək olsun! Sağ olun.

QURBAN BAYRAMI MÜNASİBƏTİLƏ AZƏRBAYCAN XALQINA TƏBRİK

19 aprel 1996-cı il

Mərhəmətli, rəhmli Allahın adı ilə! Əziz bacılar və qardaşlar!

Allah-təalanın İslamı bir din kimi tamamlayıb insanlar üçün seçdiyi bu əziz Qurban bayramı günündə hamınızı ürəkdən təbrik edir, sizə can-sağlığı və xoşbəxtlik arzulayıram.

Böyük xalığın bəxş etdiyi nemətlərə görə bu minnətdarlıq günündə etdiyiniz dua və niyyətlərin çoxu doğma Azərbaycanımızın suverenliyinin, ərazi bütövlüyünün qorunmasına, xalqımızın əmin-amanlıq içində, xoşbəxt və fəravan həyata qovuşmasına yönəlmişdir. Əminəm ki, sizin bütün arzu və diləkləriniz Allahın köməyi və xalqımızın iradəsi ilə həyata keçəcəkdir.

Bütün müsəlmanların həmrəylik və qardaşlıq bayramı olan mübarək Qurban bayramı günündə hamınızı xalqımızın haqq işinin təntənəsi, müstəqil respublikamızın çiçəklənməsi naminə daha sıx birlik və əzmkarlıq nümayiş etdirməyə çağırıram.

Bu müqəddəs bayram günlərində ölkəmizin hər tərəfində sülh və əmin-amanlığın, hər bir evdə xoş əhval-ruhiyyənin bərqərar olmasını Allahdan diləyirəm!

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

**RUSİYA FEDERASIYASININ LÜKSEMBURQDAKI
SƏFİRLİYİ ƏRAZİSİNDƏ BÖYÜK
AZƏRBAYCAN ŞAİRİ NİZAMİ GƏNCƏVINİN
ABİDƏSİ ÖNÜNDƏ ÇIXIŞ**

22 aprel 1996-cı il

Hələ Sovet İttifaqının varlığı dövründə, mən Azərbaycanın rəhbəri olarkən SSRİ-nin Lüksemburqdakı səfiri səfirliyin ərazisində yaradılan, bütün müttəfiq respublikalardan eksponatlar qoyulacaq qalereya üçün elə bir şey göndərməyi xahiş etdi ki, o, Azərbaycan tarixini və ya mədəniyyətini əks etdirsinsin. O vaxt biz bu qalereya üçün Nizami Gəncəvinin heykəlini təqdim etməyi lazım bildik. Bunun böyük mənası var. Axı Nizami Gəncəvi bütün bəşər sivilizasiyasına məxsusdur. Onun dünya sivilizasiyasına, dünya mədəniyyətinə, dünya ədəbiyyatına verdiyi töhfə hamıya məlumdur. Lakin bununla bərabər, o, azərbaycanlıdır, Azərbaycan şairidir. Odur ki, burada həm ümumbəşəri mədəniyyət, ümumbəşəri dəyərlər, – hesab edirəm ki, onlar bütün Dünya Birliyinin əsasıdır, – həm də milli fərq, milli xarakter vəhdət yaradır. Hər bir xalq ümumbəşəri mədəniyyətə öz töhfəsini vermişdir və verir. Bütün bunlar isə ümumbəşəri dəyərləri əmələ gətirir.

Mən şadam və çox sağ olun ki, bunların hamısı yaxşı vəziyyətdədir. Ümidvaram ki, bundan sonra da belə olacaqdır. Tale elə gətirdi ki, bu səfirlik Rusiyanın səfirliyinə çevrildi. İndiki halda da bu, Rusiya ilə Azərbaycan arasında, xalqlarımız arasında dostluğun rəmzi olacaqdır. Bir baxın, burada nə qədər rəmzlər var. Mən bunların hamısını ümumi sərvətimiz, ümumi dəyərlərimiz hesab edirəm.

Mən sizi salamlayıram və şadam ki, fürsətdən istifadə edərək Rusiya Federasiyası səfirliyinin ərazisindəyəm. Rusiya ilə münasibətlər xarici siyasətimizin çox mühüm istiqamətidir. İstər MDB çərçivəsində əməkdaşlığımız, istərsə də birgə həyatımız, fəaliyyətimiz dövründə, keçmişdə, xüsusən biz vahid bir dövlətin tərkibində olduğumuz illərdə, Rusiya ilə Azərbaycan arasında dostluğun və qarşılıqlı münasibətlərin böyük tarixi ərzində toplanmış olan hər şey bu gün böyük nemət, Azərbaycan xalqı üçün böyük nailiyyətdir. Biz istər Rusiyada, istərsə də Azərbaycanda

keçmişdə, adamlarımızın əvvəlki nəsilləri tərəfindən əldə edilən hər bir nailiyyəti, habelə hazırda bütün sahələrdə xalqlarımız arasında əməkdaşlığın uğurlu inkişafı üçün görülən hər bir tədbiri çox yüksək qiymətləndiririk. Bununla əlaqədar, Lüksemburqa qısamüddətli səfərim zamanı Rusiya səfirliyində olmaq imkanı mənim üçün çox böyük hadisədir. Mən sizi salamlayıram və Rusiya ilə dostluğa və əməkdaşlığa sadıqlığımızı bir daha qeyd edirəm.

BEYNƏLXALQ UŞAQ İNCƏSƏNƏT MUZEYİNDƏ ÇIXIŞ

Oslo

24 aprel 1996-cı il

Hörmətli xanımlar, cənablar!

Mən və məni müşayiət edən nümayəndə heyətinin üzvləri Norveçin Oslo şəhərində yaradılmış belə bir qeyri-adi muzeylə tanış olmaqdan çox məmnunuq. Bu muzeyin ən üstün xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, o, uşaqlara – insanların, cəmiyyətin gələcəyinə, uşaqların öz istedadlarını ifadə edib yaratdıqları rəsmlərin nümayiş etdirilməsinə həsr olunubdur. Uşaqlara qayğı, onlar haqqında daim düşünmək, onlara qayğı göstərmək yüksək mənəviyyatın, mədəniyyətin əlamətləridir. Norveç yüksək mədəniyyətə, mənəviyyata malik bir ölkədir. Bu ölkənin vətəndaşları, Norveç xalqı həqiqətən yüksək mədəniyyət sahibləridir. Ona görə də Norveçdə belə bir muzeyin olması bir tərəfdən təbiidir, digər tərəfdən çox fərhləndirici bir haldır.

Mən əvvəlcə, bu muzeyi yaradanlara, yaşadanlara və onu belə gözəl səviyyədə saxlayanların hamısına hörmət və ehtiramımı bildirirəm. Onlara xeyirxah işlərində gələcəkdə də uğurlar diləyirəm. Muzeydə Azərbaycan uşaqlarının rəsmlərinin, əl işlərinin nümayiş etdirilməsi bu muzeyin və Norveçin Azərbaycana olan dostluq münasibətinin təzahürüdür. Mən bunu çox yüksək qiymətləndirirəm. Məni ən çox heyran edən, coşduran, sevindirən hal ondan ibarətdir ki, bu muzeydə məhz Azərbaycanda yerlərindən-yurdlarından didərgin düşmüş, Ermənistanın təcavüzü nəticəsində çox əzab-əziyyətlər çəkmiş qaçqın uşaqların rəsmləri nümayiş etdirilir. Bu, çox əlamətdar bir haldır. Demək istəyirəm ki, bu muzeydə belə rəsmlərin olması hər bir azərbaycanlının hisslərinin çox incə yerlərinə toxunur.

Norveçin Qaçqınlara Yardım Şurasının bu sahədə fəaliyyətini mən yüksək qiymətləndirirəm. Azərbaycanlı uşaqların əsərlərinin gətirilib burada göstərilməsi sahəsindəki xidmətlərinə görə “Statoyl” şirkətinə, bu muzeyin rəhbərlərinə və Norveç Qaçqınlara Yardım Şurasına təşəkkürümü bildirirəm.

Azərbaycanın yaxın dostu, professor cənab Brundtlandın bu sahədə xidmətləri məni çox sevindirir. Onun Azərbaycana bu qədər qayğı və diqqət yetirməsi və respublikamızdakı qaçqınlara xidmət göstərməsi böyük hörmətə layiqdir. Mən buna görə də təşəkkür edirəm.

Bu hadisə münasibətilə çox məmnun olduğumu bildirirəm. Bu işin təşkilatçılarna və buraya toplaşanların hamısına təşəkkürümü bildirirəm. Hamınızı əmin etmək istəyirəm ki, xalqımız, azərbaycanlılar belə xeyirxah işləri heç vaxt unutmayacaqlar. Bunlar hamısı Norveç – Azərbaycan dostluğunun, əməkdaşlığının daha da yüksəklərə qalxmasını təmin edəcəkdir. Təşəkkür edirəm.

**AZƏRBAYCANIN XALQ ARTİSTİ
SOFİYA XANIM HÜSEYNOVAYA**

7 may 1996-cı il

Hörmətli Sofiya xanım!

Sizi – Azərbaycan teatr sənətinin görkəmli nümayəndəsini anadan olmağınızın 70 illiyi münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edirəm.

Siz böyük tarixə və zəngin ənənələrə malik olan Naxçıvan Dövlət Dram Teatrındakı yarıməsrlilik fəaliyyətiniz dövründə çoxlu klassik və müasir səhnə surətləri yaratmış, öz fitri istedadınızla onlara uzun ömür bəxş etmiş xoşbəxt sənətkarlardansınız. Yaddaşlara həkk olunmuş qəhrəmanlarınız tamaşaçıların dərin hörmət və məhəbbətini qazanmışdır.

Sizin səhnə həyatınız yeni nəsillər üçün əsil vətənpərvərlik, sənətə sədaqət və fədakarlıq nümunəsi olmuşdur. Əminəm ki, bundan sonra da yüksək mənəviyyətli insan xarakterləri yaratmaq yolunda əlinizdən gələni əsirgəməyəcək və sənətinizə vurğun olan tamaşaçıları sevindirəcəksiniz.

Yubileyiniz münasibətilə Sizi salamlayır, Sizə möhkəm cansağlığı və xoşbəxtlik, işinizdə uğurlar arzulayıram.

***Heydər ƏLİYEV,**
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

ŞAİR SABİR RÜSTƏMXANLIYA

22 may 1996-cı il

Hörmətli Sabir Rüstəmxanlı!

Sizi – müasir Azərbaycan ədəbiyyatı və publisistikasının tanınmış nümayəndəsini anadan olmağınızın 50 illiyi münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edirəm.

Siz Azərbaycanın ədəbi mühitində öz yaradıcılığı ilə xalqın milli şüurunun təkamülündə, xüsusilə gənc nəslin azadlıq hərəkatına qoşulmasında mühüm rol oynamış əsərlərin müəllifi kimi hörmət qazanmışsınız. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin əldə edilməsi, ərazi bütövlüyünün qorunması yolunda gedən gərgin ictimai-siyasi proseslərdə fəal iştirak edən ziyalılarımızdan biri də Siz olmusunuz. Müstəqil Azərbaycanın yeni tipli mətbuatının yaranmasında xidmətləriniz də təqdirəlayiqdir.

Əminəm ki, Azərbaycan ədəbiyyatının zəngin ənənələrini davam etdirərək oxucularınızı yeni-yeni sənət nümunələri ilə sevindirəcək, doğma Azərbaycanın müstəqilliyinin və dövlətçiliyinin möhkəmləndirilməsində əlinizdən gələni bundan sonra da əsirgəməyəcəksiniz.

Sizə möhkəm cansağlığı, xoşbəxtlik və yeni böyük yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

***Heydər ƏLİYEV,**
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

AZƏRBAYCANDA KEÇİRİLƏN GÜRCÜSTAN MƏDƏNİYYƏTİ GÜNLƏRİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ İKİ RESPUBLİKANIN İNCƏSƏNƏT USTALARININ BÖYÜK KONSERTİ BAŞA ÇATDIQDAN SONRA ÇIXIŞ

*Respublika Sarayı
22 may 1996-cı il*

Mən respublikamızda Gürcüstan mədəniyyəti günləri ilə əlaqədar Azərbaycana gəlmiş gürcüstanlı dostlarımızı səmimi salamlayıram. Heç bir çətinliyə baxmayaraq, incəsənət yaşayır. Bütün zamanələrdə adamlar incəsənətlə – mahnı, musiqi, rəqslərlə ünsiyyətdə yaşamışlar və bu gün də ünsiyyətdədirlər, Azərbaycanda da, Gürcüstanda da vəziyyət heç də asan olmasa da, bundan sonra da ünsiyyətdə olacaqlar.

İncəsənət adamları həmişə yaxınlaşdırıb, bir yerə toplayıb və birləşdiribdir. İndi də, istər Azərbaycanın, istərsə də Gürcüstanın böyük çətinliklərdən – dövlət müstəqilliyinin təşəkkülü ilə bağlı çətinliklərdən, tamamilə yeni sosial-iqtisadi sistemə keçidlə bağlı çətinliklərdən, həm gürcü xalqının, həm də Azərbaycan xalqının qarşılaşdığı itkilərlə bağlı çətinliklərdən keçdiyi dövrdə, bütün bunlara baxmayaraq, incəsənət bizi yaxınlaşdırır, incəsənət bizi birləşdirir, incəsənət bizi dostlaşdırır.

Mən şadam ki, bu gün bizim köhnə, gözəl ənənələrimiz özünü büruzə verir. Biz qardaş gürcü xalqının, qardaş müstəqil Gürcüstanın mədəniyyət və incəsənət ustalarını yenə də çox səmimi, yaxşı və mehriban qarşılayırıq.

Mən sizi ürəkdən salamlayır və əla çıxışınız münasibətilə təbrik edirəm. Gürcüstan incəsənəti Azərbaycanda həmişə yüksək qiymətləndirilib. Bu incəsənət, bu mədəniyyət bizə çox yaxın və əzizdir. Bu gün biz gürcü incəsənəti, Gürcüstan mədəniyyəti, gürcü mahnıları, rəqsləri ilə yenidən tanış olaraq, gürcü musiqisinin, gürcü rəqslərinin gözəl ifaçıları ilə görüşərək, öz xalqınızın incəsənətini necə məharətlə təqdim etməyinizə bir daha heyran qalırıq.

Mən sizi ürəkdən salamlayıram, şadam ki, bizə qonaq gəlibsınız. Keçmişdə bizim həmişə səmimi görüşlərimiz olub. Nə vaxtsa fasilə oldu, lakin indi, zənnimcə, gözəl ənənələrimizi bərpa etmişik. Tbilisidə, Gür-

cüstanda Azərbaycan mədəniyyəti günləri keçirildi, indi isə Azərbaycanda – Bakıda Gürcüstan mədəniyyəti günləri keçirilir. Dostum, Gürcüstan prezidenti Eduard Şevardnadze bir müddət əvvəl burada oldu, lap bu yaxınlarda, mart ayında isə mən prezident Şevardnadze cənablarının dəvəti ilə Tbilisiyə, Gürcüstana getdim. Çox maraqlı söhbətlərimiz, fikir mübadiləsi, səmərəli danışıqlar oldu. Biz bir çox mühüm sənədlər imzaladıq, Gürcüstan və Azərbaycan xalqları arasında indən belə əbədi olacaq dostluğun möhkəm bünövrəsini qoyduq.

Siz, incəsənət ustaları hamımıza kömək edirsiniz, əslinə qalsa, xalqlarımızı yaxınlaşdırır, sıx birləşdirir və dostluğumuzun möhkəmlənməsinə, əməkdaşlıq etməyimizə, tarixin istər gürcü xalqı üçün, istərsə də Azərbaycan xalqı üçün bu çox çətin dövründən əl-ələ verib keçməyimizə şərait yaradırsınız.

Bu gün burada həm Gürcüstanın, həm də Azərbaycanın incəsənət ustaları çıxış etdilər. Özü də sanki bir kollektiv kimi birlikdə çıxış etdilər. Hətta kimin Gürcüstandan, kimin isə Azərbaycandan çıxış etdiyini seçmək çətin idi. Bu gün sizin hamınız əla çıxış etdiniz. Mən hamınızı ürəkdən alqışladım. Hətta kimə daha çox, kimə nisbətən az əl çalığımı söyləmək çətinidir. Hər halda, əl çalmaqdan əllərim ağrıyır.

Bu gün burada həm gürcü, həm də Azərbaycan mahnıları səsləndi. Gürcülər Azərbaycan mahnılarını azərbaycanlılar isə gürcü mahnılarını ifa etdilər. Bu da tamamilə təbii haldır. Bu, bizim üçün adi haldır. Doğrudur, biz bir müddət bundan uzaq düşmüşdük. Lakin biz mehribançılığa adət etmişik. Çünki bu, bizə əcdadlarımızdan miras qalıb. Əcdadlarımız gürcü və Azərbaycan xalqlarının möhkəm dostluğunun bünövrəsini qoyublar. Biz isə bu dostluğu inkişaf etdirir və möhkəmləndiririk.

Bir daha deyirəm. Siz, incəsənət ustaları bu baxımdan böyük, nəcib iş görürsünüz. Mən sizin vasitənizlə gürcü xalqına, Gürcüstana, Tbilisi şəhərinə, dostum Eduard Şevardnadzeyə, bütün qardaş və bacılarıma – bütün Gürcüstan vətəndaşlarına hərarətli salam göndərirəm. Onlara ən səmimi arzularımı bildirirəm, cansağlığı, firavanlıq, yeni həyat quruculuğunda, müstəqil, azad Gürcüstan quruculuğunda uğurlar arzulayıram.

Siz hamınız yaxşı görünürsünüz, yaxşı çıxış etdiniz, siz hamınız qəşəng və gözəlsiniz. Belə düşünürəm ki, bizim salonun reaksiyası buna kifayət qədər inandırıcı sübutdur. Mən sizin hamınızı qucaqlayıram, hamınızı öpürəm və sizə cansağlığı, firavanlıq, xoşbəxtlik arzulayıram.

UŞAQLARI BEYNƏLXALQ MÜDAFİƏ GÜNÜ MÜNASİBƏTİLƏ UŞAQ MUSİQİ FESTİVALI QALİBLƏRİNİN YEKUN KONSERTİNDƏ ÇIXIŞ

*Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrı
1 iyun 1996-cı il*

Əziz uşaqlar, əziz balalar!

Uşaqlar Beynəlxalq Müdafiə günü münasibətilə sizi, bütün Azərbaycan uşaqlarını, bütün dünya uşaqlarını ürəkdən təbrik edirəm.

Uşaqlar bizim sevincimiz, xoşbəxtliyimiz, cəmiyyətin gələcəyidir. Uşaqlar hər bir insanın mənəviyyatıdır. Ona görə də dünyada, hər bir insanpərvər cəmiyyətdə uşaqlara daim xüsusi qayğı, xüsusi diqqət göstərilibdir. Uşaqlar daim qayğı altında olmalıdır, onları qorumaq, müdafiə etmək, böyütmək, insan cəmiyyətinin fəal iştirakçısı, fəal üzvü etmək lazımdır. Ona görə də dünyada Uşaqları Beynəlxalq Müdafiə günü təsis olunubdur. Bu bayram dünyanın hər yerində, hər bir ölkədə qeyd edilir.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasında biz bu günü, bu bayramı xüsusi qeyd edirik. Çünki Azərbaycan xalqının milli ənənələrindən biri də ondan ibarətdir ki, uşağa diqqət, qayğı həmişə hər bir ailənin, hər bir insanın əsas vəzifəsi, mənəviyyatımızın əsas hissəsi olubdur. Təsadüfi deyil ki, əsrlərdən-əslərə Azərbaycanda insanlar istəyiblər ki, onların çox uşağı olsun, ailələr çoxuşaqlı olublar. Ata-analar uşaqlarını qorumağı, saxlamağı, böyüdüb tərbiyə etməyi öz həyatının mənası və məqsədi hesab ediblər. Bu, əcdadlarımızdan, ulu babalarımızdan bizə qalan ənənələr nəsihətdir, irsdir. Biz də bu ənənəyə sadıq. Bizim borcumuz bu ənənələri dərinləşdirmək, genişləndirmək, daha da inkişaf etdirməkdən ibarətdir. Müstəqil Azərbaycan Respublikasının, dövlətimizin qayğıları çoxdur. Ancaq Azərbaycanın prezidenti kimi mən bu gün bəyan edirəm ki, uşaqlara, körpələrə olan qayğı bütün qayğılardan üstündür. Bu, bizim müqəddəs borcumuzdur.

Uşaqlar bizim gələcəyimizdir. Gələcəyimizi nə cür tərbiyə edəcəyiksə, böyüdəcəyiksə ölkəmizin, millətimizin, dövlətimizin gələcəyi bundan asılı olacaqdır. Ona görə də bu, bizim müqəddəs borcumuzdur. Biz bu

borcu yerinə yetirməyə çalışırıq. Müstəqil Azərbaycan Respublikasının bu ağır, çətin keçid mərhələsində daim çalışırıq ki, uşaqlarla əlaqədar olan məsələləri tez və yaxşı həyata keçirək. Məlumdur, biz bunların hamısına nail ola bilmirik. Bunun obyektiv səbəbləri var. Bu səbəblərdən biri də Azərbaycan Respublikasının Ermənistan tərəfindən hərbi təcavüzə məruz qalmasıdır. Səkkiz ildir ki, Azərbaycan bu təcavüzə dözüür, ona qarşı mübarizə aparır.

Xalqımız bu təcavüzdən çox zərbələr alıbdir. Biz çox itkilər, şəhidlər vermişik. Ancaq bu təcavüzdən ən çox bizim körpələrimiz, uşaqlarımız zərər çəkiblər. Ən çox bizim gənc nəslimizə zərər dəyibdir, şəhid olanların əksəriyyəti gənclərdir. Bu təcavüz nəticəsində ərazimizin iyirmi faizi işğal olunubdur. Bir milyondan artıq vətəndaşımız həmin torpaqlardan zorla qovulub, didərgin düşübdür. Həmin ailələrdə uşaqlar da çoxdur. Təsəvvür edin, bizim nə qədər ağırlı, yaralı yerlərimiz var. Körpə uşaqlar hələ böyüməmiş, elinə-obasına öyrəşməmiş yerindən-yurdundan ediliblər. Ürəyimiz ona görə çox ağrıyır ki, didərgin düşmüş, öz yerlərindən məcburi köçmüş vətəndaşlarımızın ailələrinin əksəriyyəti çadırlarda yaşayır. Körpələrimiz çadırlarda yaşayır, böyüyür, çadırlarda məktəbə gedir, çadırlarda əylənirlər. Çadırlarda dünyaya gələn, doğulan uşaqlarımız var. Əgər ailələr dörd ildən artıqdır ki, çadırlarda yaşayırlarsa, burada ailə böyüyür. Yeni övladlar dünyaya gəlir, Bu, həyatımızın ən yaralı cəhətidir, ən ağırlı hissəsidir. Ancaq eyni zamanda bu, həyatımızın gerçəklidir.

Bununla bərabər, demək istəyirəm ki, yaşlılarımız da, uşaqlarımız da – hamısı bu əzab-əziyyətə dözürlər. Ona görə dözürlər ki, biz torpaqlarımızın müdafiəsindəyik, respublikamızın ərazisinin işğal olunmuş hissəsini azad etmək istəyirik. Ona görə dözürlər ki, respublikamızın ərazi bütövlüyünü təmin etmək istəyirik. Bu ağır-acılara, əzab-əziyyətlərə dözən analara, atalara və xüsusən uşaqlara, körpələrə, çadırlarda yaşayanlara bu gün, Uşaqları Beynəlxalq Müdafiə günü xüsusi hörmət və ehtiramımı bildirir, onlara səmimi salamlarımı çatdırıram.

Xalqımız bilir, uşaqlarımız, körpələrimiz də bilməlidirlər ki, ağır günün ömrü uzun çəkməyəcəkdir. Ağır günün ömrü gödək olur. Biz bu ağır günlərdən çıxacağıq. Qaçqınlarımız çadırlardan, ağır vəziyyətdə yaşadıkları yerlərdən çıxacaq, öz evlərinə-obalarına, doğma torpaqlarına qayıdacaqlar. Dünyaya yeni-yeni övladlarımız, körpələr gələcək. Həyat davam edir, davam edəcək, uşaqlar böyüyəcək, onların yerini yeni körpələr tutacaqdır.

Azərbaycan xalqı istedadlı xalqdır. Əsrlərdən-əsrlərə xalqımız istedadlar yetiribdir. Bu istedadlar Azərbaycan xalqının mənəviyyatını, elmini, ədəbiyyatını, incəsənətini yaradıb, yaşadıb, inkişaf etdiriblər. Məhz xalqımızın istedadlarının fəaliyyəti nəticəsində və xalqımızın mənəviyyata, mədəniyyətə xüsusi qayğısı və münasibəti nəticəsində Azərbaycan xalqının böyük, gözəl mədəniyyəti, böyük elmi yaranıbdır. Azərbaycanın görkəmli elm, mədəniyyət xadimləri, incəsənət ustaları dünya mədəniyyətinə gözəl töhfələr verib, onu zənginləşdiriblər.

Bu gün də biz bu prosesin şahidiyik. Ölkəmiz nə qədər ağır vəziyyətdə yaşayırsa da, xalqımız öz mənəviyyatını, mədəniyyətini, musiqisini, şərgisini, mahnısını, rəqsini heç vaxt unutmayıbdır. Mədəniyyətimiz, incəsənətimiz, musiqimiz, mahnılarımız xalqımızı ən ağır dövrlərdə də gələcəyə inam ruhunda, nikbin əhval-ruhiyyədə yaşadıb və bu gün də yaşadır. Məhz bunların nəticəsidir ki, bu illərdə də Azərbaycanın uşaqları, gənc nəsli arasından belə gözəl istedadlar meydana çıxır. Bu, bizi sevindirir, onu göstərir ki, xalqımız yaşayır, yaradır, inkişafdadır.

Bu gün biz Bakı şəhəri istedadlarının bir qrupunun çıxışlarını dinlədik, onların şahidi olduq. Bizə çox gözəl mahnılar, musiqi nümunələri təqdim etdilər. Bunlar hamısı bir daha onu göstərir ki, Azərbaycan xalqı istedadlı xalqdır və nə cür olur-olsun, nə qədər çətin vəziyyətdə yaşasaq da, bu istedadlar meydana çıxır, öz bacarıqlarını göstərir, həyatımızı, mədəniyyətimizi zənginləşdirirlər.

Mən Bakı şəhərinin istedadlı uşaqlarının çıxışlarından çox məmnun olduğumu bildirir, bu konserti bizə təqdim edənlərə təşəkkür edir, burada çıxış edərək hamımızı sevindirən uşaqları istedadları və yüksək incəsənət nümunələri göstərmələri münasibətilə təbrik edirəm.

Bizim borcumuz istedadlara daim qayğı göstərməkdir. Mayın 10-da gənc istedadlarla ilk görüşümdə bəyan etdim və bu gün bir daha təkrar edirəm: ölkəmizin gənc istedadları, istedadlı uşaqları bundan sonra Azərbaycan prezidentinin xüsusi qayğısı altında olacaqlar.

Ölkəmizin iqtisadi vəziyyəti, xalqımızın ümumi yaşayış tərzini nə qədər çətin olsa da biz istedadlara xüsusi qayğı göstərəcəyik. İstedadlar – uşaqlar, gənclər də bilsinlər ki, onların bütün qayğılarını Azərbaycan prezidenti özü şəxsən çəkəcəkdir.

İstedadı cəmiyyətə, xalqa göstərmək lazımdır, ona istedadını inkişaf etdirmək üçün kömək etmək, istedadı yola açmaq lazımdır. Bu sahədə Azərbaycanın, Bakının musiqi məktəbləri, respublikamızın

mədəniyyət ocaqları, Mədəniyyət Nazirliyi, mədəniyyətlə məşğul olan təşkilatlarımız çox iş görürlər. Bu gün burada öz istedadlarını nümayiş etdirənlərin müəllimləri, musiqi məktəbləri ilə də tanış olduq. Mən müəllimləri, musiqi məktəblərini, həmin məktəblərin kollektivlərini və bütün mədəniyyət işçilərini, gənc istedadlara qayğı göstərənlərin, öz istedadlarını nümayiş etdirmək üçün onlara dərs verənlərin, kömək edənlərin hamısına təşəkkürümü bildirir, bu gözəl işlər münasibətilə onları təbrik edirəm.

Ümidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, bugünkü konsert gələcək böyük konsertlərə yol açır, Azərbaycanın hər bir guşəsində, hər bir şəhərində, kəndində istedadlara qayğı göstəriləcək, onlara yol açılacaq, xalqımızın mədəniyyəti bundan sonra da yüksələcəkdir. Şübhə etmirəm ki, Azərbaycan xalqının gələcək incəsənəti, mədəniyyəti, elmi indikindən daha da zəngin olacaq, daha da yüksəklərə qalxacaqdır.

Əziz balalar, bunlar hamısı sizdən asılıdır. Bunların hamısını siz etməlisiniz, gənc istedadlar etməlidirlər. Sizi bu gün bir daha təbrik edir, hamınızı qucaqlayıb bağrıma basır, öpürəm. Hamınıza cansağlığı, səadət, yeni uğurlar, incəsənətdə yeni zirvələr arzu edirəm. Sağ olun.

“ULUSLARARASI QAYNAQLARDA NAXÇIVAN” BEYNƏLXALQ SİMPOZİUMUNUN İŞTİRAKÇILARINA

10 iyul 1996-cı il

Hörmətli simpozium iştirakçıları!

Sizi – “Uluslararası qaynaqlarda Naxçıvan” beynəlxalq simpoziumunun iştirakçılarını səmimi qəlbdən salamlayır, sizin bu dəyərli təşəbbüsünüzü ürəkdən alqışlayıram.

Azərbaycanın siyasi, iqtisadi, mədəni və elmi həyatında özünəməxsus mühüm rol oynamış və oynamaqda olan Naxçıvanın qədim və çox zəngin tarixi vardır. Hər daşı, qayası tarixin canlı şahidi olmuş bu torpaq bir çox dünya şöhrətli alim və mütəfəkkirin, memar və ədəbin, dövlət xadimi və sərkərdənin vətəni olmuşdur. Onların fəaliyyəti və irsinin bəşər tarixində əvəzsiz rolu danılmazdır. Naxçıvan memarlıq məktəbi isə uzun əsrlər boyu Şərqi aparıcı məktəblərindən biri olmuşdur.

Öz əlverişli coğrafi mövqeyi, təkrarolunmaz mədəniyyət və incəsənət abidələri, istedadlı alim və ədibləri ilə seçilən bu diyar dünyanın bir çox tarixçi, səyyah və alimlərinin diqqətini cəlb etmiş, onların əsərlərində dərin iz qoymuş və özünəməxsus yer tutmuşdur. Həmin qaynaqların araşdırılması, onlarda Naxçıvan haqqında qeyd olunmuş məlumatların toplanıb tədqiq və nəşr olunması Azərbaycan tarixinin obyektiv, elmi şəkildə işlənilib hazırlanması üçün misilsiz əhəmiyyət kəsb edir.

Hal-hazırda ağır blokada şəraitində yaşayan Naxçıvanda bu beynəlxalq simpoziumun keçirilməsi onun elmi ictimaiyyətinin, bütün Naxçıvan əhalisinin öz mətanətli, fədakar sələflərinin layiqli davamçıları olduqlarına dəlalət edir. İnanıram ki, sizin zəhmətiniz gözəl bəhrələr verəcək, gənclərdə yüksək vətənpərvərlik hissinin formalaşması, doğma Azərbaycanımızın müstəqilliyinin qorunub möhkəmləndirilməsi, onun Dünya Birliyində layiqli yer tutması işinə xidmət edəcəkdir.

Əziz simpozium iştirakçıları!

Simpoziumun açılışı münasibətilə hamınızı təbrik edir, işinizdə böyük uğurlar, hər birinizə xoşbəxtlik və yeni-yeni nailiyyətlər arzulayıram.

*Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

**DAHİ AZƏRBAYCAN ŞAIRİ MƏHƏMMƏD FÜZULİNİN
ANADAN OLMASININ 500 İLLİYİ MÜNASİBƏTİLƏ
DƏRBƏND ŞƏHƏRİNDƏ KEÇİRİLƏN BEYNƏLXALQ
ELMİ KONFRANSIN İŞTİRAKÇILARINA**

15 iyul 1996-cı il

Möhtərəm konfrans iştirakçıları, əziz dostlar!

Sizi – dahi Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin möhtəşəm, ulu poeziyasının işığına yığılmış sənətsevərləri səmimi qəlbdən salamlayır, bu nəcib məramınızı ürəkdən alqışlayıram.

Beş yüz ildir ki, Füzuli sənəti ülvî insani duyğuların, bəşəri dəyərlərin poetik salnaməsi kimi ürəkləri fəth edir. Füzuli təkcə Azərbaycanın, Şərqin deyil, bütün bəşəriyyətin dahi mütəfəkkiridir.

Fitri istedad və yüksək sənətkarlıqla səciyyələnən Füzuli yaradıcılığı milli-coğrafi sərhəd tanımır, dlinya mədəniyyətinin incisinə çevrilərək xalqlar arasında mənəvi-mədəni əlaqələrin möhkəmlənməsində, millətlərin bir-birinə yaxınlaşmasında əvəzsiz rol oynayır.

Azərbaycan, ərəb və fars dillərində ölməz sənət nümunələri yaradaraq zəngin ədəbi irs qoyub getmiş Füzulinin yaradıcılığı dünyanın bir çox görkəmli alimləri tərəfindən tədqiq edilmiş, onun həyatı və sənəti barədə dəyərli elmi əsərlər yazılmışdır. Qardaş Dağıstan alimləri öz xalqlarının Füzuli sənətinə olan böyük hörmət və məhəbbətini ifadə edərək dahi şairin yaradıcılığını dərinləndirən öyrənir, sanballı elmi-tədqiqat işləri aparırlar. Dərbənd şəhərində keçirilən beynəlxalq elmi konfrans da Füzuli poeziyasının öyrənilməsində xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Əminəm ki, bu, beynəlxalq elmi konfrans Azərbaycan və Dağıstan xalqlarının dostluq, qardaşlıq münasibətlərinin daha da zənginləşməsinə xidmət edəcəkdir.

Mən bir daha sizi – bütün Dağıstan sənətsevərlərini, füzulişünasları ürəkdən salamlayır, konfransınızın işinə uğurlar diləyirəm.

Hörmətlə,

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

**XALQ RƏSSAMI
MARAL XANIM RƏHMANZADƏYƏ**

22 iyul 1996-cı il

Hörmətli Maral xanım!

Sizi – Azərbaycanın ilk professional qadın rəssamını, təsviri incəsənətimizin görkəmli nümayəndəsini anadan olmağınızın 80 illiyi münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edirəm.

Xalqımız Sizi bütün həyatını respublikamızda rəngkarlıq və qrafika sənətinin inkişafına həsr etmiş fədakar incəsənət xadimi kimi tanıyır. Uzun illər ərzində gərgin zəhmətinizin məhsulu olan, Azərbaycan xalqının həyatını özündə əks etdirən dolğun əsərləriniz Sizə şöhrət gətirmişdir.

Sizin Laçın və Naxçıvanın, Lənkəranın və Qubanın gözəlliklərinə həsr etdiyiniz tablolar Azərbaycanın füsunkar təbiətini əks etdirərək gənc nəslin Vətənə məhəbbət ruhunda tərbiyəsinə xidmət etmişdir. Sizə xas olan incəliklə yaratdığınız qadın obrazları isə xüsusi diqqətə layiqdir.

Əziz Maral xanım!

Sizə möhkəm cansağlığı, uzun ömür, yaradıcılığınızda yeni-yeni uğurlar diləyirəm.

***Heydər ƏLİYEV,**
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

**DAHİ AZƏRBAYCAN ŞAİRİ VƏ
MÜTƏFƏKKİRİ MƏHƏMMƏD FÜZULİNİN
500 İLLİK YUBİLEYİ ÜZRƏ DÖVLƏT
KOMİSSİYASININ NÖVBƏTİ
İCLASINDA ÇIXIŞ**

Prezident Sarayı

23 iyul 1996-cı il

Hörmətli komissiya üzvləri!

1994-cü ildən Azərbaycanda Məhəmməd Füzulinin 500 illiyi ilə əlaqədar yubiley tədbirləri keçirilir. Bu müddətdə çox iş görülüb. Məhəmməd Füzulinin yaradıcılığı həm Azərbaycanda, həm də bir çox xarici ölkələrdə təbliğ olunubdur. Hesab edirəm ki, 1994-cü ilin martında yaradılmış yubiley komissiyası gərəkli işlər görübdür. Məhəmməd Füzuli elə bir şəxsiyyətdir ki, onun yubileyi ilə əlaqədar tədbirləri daim davam etdirmək olar. Ancaq eyni zamanda müəyyən mərhələdə görülməli işlərə də yekun vurmaq, ən yüksək tədbirləri keçirmək lazımdır. Ona görə də mən Məhəmməd Füzulinin yubileyi ilə əlaqədar yaradılmış komissiyanın bu gün növbəti iclasını çağırıram.

Təklif edirəm ki, yubiley komissiyası sədrinin müavini Elçin Əfəndiyevin bu barədə məlumatını dinləyək, görülməli işləri təhlil edək və bundan sonra görülməli tədbirlər haqqında müəyyən qərar qəbul edək.

Elçin Əfəndiyev ətraflı məlumat verdi. Biz yəqin ki, bu məsələlər barədə fikir mübadiləsi aparmalıyıq. Ancaq müzakirəyə başlamamışdan əvvəl mən iki məsələni qeyd etmək istəyirəm. Birincisi, bu gün iyulun 23-dür. Üç il bundan əvvəl respublikamızın Ağdam şəhəri Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilib.

Ağdam böyük rayondur. Onun ərazisi də böyükdür. Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü başlayandan, ilk gündən, 1988-ci ildən Ağdam rayonu, xüsusən onun Dağlıq Qarabağla sərhədə yaxın yaşayış məntəqələri atəş altında olmuşdur. Gedən müharibə nəticəsində, hələ 1993-cü il iyulun 23-dək, Ağdam şəhəri Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilənədək rayonun ərazisinin bir qismi 1991–1992-ci illərdə işğal altında idi. 1993-cü il iyulun 23-də isə Ağdam şəhəri Ermənistan silahlı

qüvvələri tərəfindən işğal olundu. İndi Ağdam rayonu ərazisinin bir hissəsi, Ağdam şəhəri işğal altındadır. Orada yaşamış sakinlərimiz Ermənistan silahlı qüvvələrinin işğalı nəticəsində öz yerlərindən didərgin düşüblər. Amma əhalinin digər hissəsi hazırda Ağdam rayonunun işğal olunmamış ərazisində yaşayır və fəaliyyət göstərir.

Ağdam rayonunun, şəhərinin işğal edilməsi Azərbaycan üçün əlbəttə ki, böyük zərbə olmuşdur. Çünki Ağdam Azərbaycanın qədim, böyük, tarixi abidələrə malik şəhərlərindəndir. Bu, bütün Azərbaycan xalqını kədərləndirir. Biz də bu gün bu kədərli hadisəni yad edirik. 1988-ci ildən bəri, Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü başlayandan 1994-cü ilin mayında atəş dayandırılanadək xalqımız çox böyük itkilər verib, insanlar şəhid, həlak olublar. Böyük itkilər vermişik. Ona görə də müzakirələr başlanmamışdan əvvəl mən istərdim ki, biz bu gün, bu dəqiqə bu faciəli hadisəni yad edək. Eyni zamanda Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda, respublikamızın torpaqlarının qorunması uğrunda həlak olmuş soydaşlarımızın, vətəndaşlarımızın xatirəsini bir dəqiqəlik sükutla yad edək.

Allah rəhmət eləsin.

Ağdam şəhərinin işğal olunması ilə əlaqədar yaxın günlərdə mənim planlarım da var. Ağdam rayonunun nümayəndələri ilə görüş keçirmək fikrindəyəm. Güman edirəm ki, biz bu görüş zamanı həm keçmiş illəri təhlil edəcəyik, həm də gələcək haqqında, respublikamızın ərazi bütövlüyünün təmin olunması, o cümlədən işğal edilmiş torpaqlarımızın azad edilməsi ilə əlaqədar fikir mübadiləsi apara biləcəyik.

Füzulinin 500 illiyi ilə əlaqədar yaradılmış yubiley komissiyasının fəaliyyəti haqqında Elçin Əfəndiyev geniş məlumat verdi. Bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, çox işlər görülmüşdür. 1994-cü ildə yaradılmış komissiyanın hər bir üzvü indiyədək görülmüş işlərə öz payını veribdir. Ancaq təəssüflər olsun ki, biz bu komissiyanın bir neçə üzvünü itirmişik. Keçən ictimai iclasda mən xatırladım, böyük şairimiz Xəlil Rza, böyük alimimiz Rüstəm Əliyev dünyalarını dəyişiblər. O iclasdan sonra bizim yenə də itkilərimiz var: böyük yazıçımız İsmayıl Şıxlı, böyük alimlərimiz Aslan Aslanov, Cahangir Qəhrəmanov da dünyalarını dəyişiblər. Komissiyamızın dünyasını dəyişən üzvlərinin hamısının xatirəsini istəyirəm bir dəqiqəlik sükutla yad edək.

Allah rəhmət eləsin.

Elçin Əfəndiyev məlumat verdi, həqiqətən iş görülüb. Eyni zamanda təklif irəli sürdü ki, Zirvə mərasimini də keçirək. Bununla əlaqədar bir sıra təkliflər də irəli sürülüb. İstərdim ki, komissiya üzvləri öz fikirlərini desinlər, eyni zamanda kimin nə təklifi varsa, desin...

* * *

Mən bir məsələni dəqiqləşdirmək istəyirəm. Siz deyirsiniz ki, Nizami muzeyinin, bizim tarixi abidəmiz olan muzeyin adını dəyişdirib Füzuli muzeyi edək? O, bizim həyatımıza Nizami muzeyi kimi daxil olub. İndi o, Nizami adına muzeydir, eləmi? Həmin muzeyi, oradakı heykəllər, gözəl bəzəklər, naxışlar ilə birlikdə 1948-ci ildə yaratdılar. Mən o vaxtdan da o muzeyi Nizami muzeyi hesab edirəm....

Cəfər Cabbarlının abidəsini mən qoydum getdim. Xatirinizdədirmi, o abidəni 1981-ci ildə qoyduq. Mən 1982-ci ildə buradan getdim. Amma siz hamınız burada idiniz, o cümlədən sənin (Nəbi Xəzriyə müraciətlə – Red.) də hər bir səlahiyyətin var idi. Ad yazmaq bir şey deyildir, yazılmamışdı-yazaydınız. Əlbəttə o abidəni qurmaq, yaratmaq çox çətin idi. Düzgün deyirsən, abidənin müəllifi Mirələsgər Mirqasımov tələb edirdi ki, bu abidə bütöv qranitdən olsun. O vaxt bu işi aparənlərin bir çoxu deyirdi ki, o mümkün deyil. Bu mübahisə iki il davam etdi. Nəhayət o, bir-iki dəfə mənim yanımda oldu, görüşdük. Baxdım ki, müəllifin təklifi elədir ki, bunu etmək lazımdır. Doğrudur, çətin idi, amma o, belə bir əsər yaradıbsa, müəllifin yaratdığını olduğu kimi icra etmək lazımdır.

Doğru deyirsiniz, mən bu işə qarışdım. Qraniti Ukraynadan çox çətinliklə gətirdik, bu abidəni qurduq, yaratdıq. İndi sən deyirsən ki, orada bazardır. Ola bilər. Ancaq oradakı Sabunçu dəmir yol vağzal vaxtilə nə vəziyyətdə idi? Bunların hamısını siz görmüsünüz. Axır vaxtlar mən oralara getməmişəm. O zaman biz oranı abadlaşdırdıq, yenidən qurduq, dəmir yol vağzal ilə meydanı birləşdirdik. Tarixi abidə olan Sabunçu vağzalının binasını bərpa etdik. Bunlar hamısı görülmüş işlərdir.

Amma, əgər Cəfər Cabbarlının abidəsi önünə adı yazılmayıbsa, bu adı yazmaq hər şeydən asan idi. Gərək bunu edəydilər. Əgər bunu etməmişinizsə, şübhəsiz ki, mən bunu da edərdim.

İstanbulda Balasanyanın “Leyli və Məcnun” baletinin tamaşaya qoyulması, şübhəsiz ki, təəccüb doğurur. Məlumdur, vaxtilə Balasanyan “Leyli və Məcnun” baletini yazıb. Bu, Böyük Teatrda da tamaşaya qoyulub. Keçmişə nəzər salsaq “Leyli və Məcnun” mövzusu Şərq aləminə məxsus olan mövzudur. Ancaq bu mövzu Azərbaycanın dahi şəxsiyyətlərinin yaradıcılığı nəticəsində əsərlərdə öz əksini tapıb. Nizami də, Füzuli də “Leyli və Məcnun” yazıb. Arif Məlikov doğru dedi, hesab edirəm ki, bəşər tarixində, Şərq aləminin tarixində, İslam aləminin tarixində “Leyli və Məcnun” mövzusunda məhz Məhəmməd Füzulinin poeması əsasında dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəyov tərəfindən opera yazılıbdır. Biz bəzən bunu tariximizdə adi bir

hadisə hesab edirik. Ancaq bu, adi hadisə deyildir. Birincisi, ona görə ki, ümumiyyətlə, Şərq aləmində Üzeyir Hacıbəyovdan əvvəl opera yazan olmayıb. Bu operanı yaradan Üzeyir Hacıbəyovdur. Ola bilərdi ki, bu operanı hər hansı başqa bir mövzu üzərində yazsın. Üzeyir Hacıbəyov bu operanı məhz Füzulinin poeması əsasında yazıb. Bilirsiniz, Füzulinin Üzeyir Hacıbəyovla bağlanması, 500 il bundan əvvəl yaşamış Füzulinin 100 il bundan əvvəl yaşamış Üzeyir Hacıbəyovun Şərq aləminə xas olmayan opera sənəti əsasında bağlanması tarixi bir hadisədir. Bu, xalqımızın incəsənətdə, mədəniyyətdə, musiqidə nə qədər yüksəklərə qalxdığını göstərir. Biz bununla fəxr edirik və fəxr etməliyik. Yenə də deyirəm, bunu adi hadisə kimi qəbul etmək lazım deyil. Bu, qeyri-adi bir hadisədir.

Ancaq bizim sonrakı bəstəkarlarımız gərək Üzeyir Hacıbəyovun yolu ilə gedəydilər. “Leyli və Məcnun” mövzusunda bir balet yazaydılar. Qara Qarayevin “Leyli və Məcnun” simfonik əsəri çox dəyərli bir əsərdir. Mən onu dəfələrlə dinləmişəm. Yadımdadır, biz Qara Qarayevin 60 illik yubileyini qeyd edəndə həm Moskvada, həm də Bakıda məhz bu əsəri ifa etdilər. Ancaq bu mövzuda balet yazmaq lazımdır. Arif Məlikov “Məhəbbət əfsanəsi” adlı çox gözəl bir əsər yaradıb. Bu əsər dünyanın ən böyük teatrlarında tamaşaya qoyulub və bu gün də qoyulur. Ancaq gərək bir başqa bəstəkarımız da “Leyli və Məcnun” baleti yaradaydı. Bunu Arif Məlikovun özü də edə bilərdi. Çünki onun yaratdığı birinci balet çox uğurlar qazanıb, bir çox teatrlarda bu gün də uğurla gedir.

Mən hesab etmirəm ki, xalqımızın, bəstəkarlarımızın yaradıcılıq potensialı tükənibdir, yox. Bu gün də, sabah da əsərlər yaranacaq. Bəzən insanlar düşünürlər ki, bu olmasa biz sabah necə yaşayacağıq? Amma sabah yeni bir istedad meydana çıxar. Əlbəttə, dahilər hər il yetişmir. Bu da təbiidir. Əgər belə olsaydı, şübhəsiz ki, onların qiyməti olmazdı. Xalqımızda istedadlar potensialı çox böyükdür. Güman edirəm, indiyədək olmayan əsərlər bundan sonra yaranacaqdır. Biz də onu görəcəyik, sonrakı nəsillər də onu görəcəklər.

Ancaq İstanbulda Balasanyanın əsərlərinin tamaşaya qoyulması şübhəsiz ki, təəccübləndirici bir məlumatdır. Güman edirəm ki, Polad Bülbüloğlu “Türksoy”un sədri və Mədəniyyət Nazirliyinin başçısı kimi gərək bu məsələni biləydi və türk qardaşlarımıza izah edəydi ki, belə ola bilməz. Ola bilər, nəzərdən qaçıb. Bu məsələni öyrənin, belə şeylər ola bilər. Bəlkə bəziləri kimin kim olduğunu anlamırlar, yaxud bəziləri bunu qəsdən edirlər, ola bilər.

YEKUN SÖZÜ

Güman edirəm, hamınız razılaşırsınız ki, bu gün komissiyanın iclası görülmüş işlərə yekun vuracaqdır. İclas həm də Füzulini qəlbimizdə, eləcə də xalqın qəlbində yenidən canlandırır. Son illər, xüsusən 1994-cü ildə Füzulinin 500 illiyi ilə əlaqədar yubiley komissiyası yaradıldıqdan sonra çox iş görülübdür. 94-cü, 95-ci və 96-cı illərdə keçirilən yubiley tədbirləri sadəcə olaraq bir yubiley günü, yaxud yubiley ayı və ya yubiley ili ilə bağlı mərasimlər deyildi, onlar Füzuli yaradıcılığının geniş bir çərçivədə təbliğ olunmasına şərait yaradırdı.

Füzulini ən əvvəl öz ölkəmizdə daim təbliğ etmək lazımdır. Bizim xalqımız, xüsusən gənc nəsil, yeni həyata qədəm qoyanlar Füzulini nə qədər oxusalar, dərk etsələr, onun yaradıcılığı ilə yaxından tanış olsalar, Füzuli şəxsiyyətinin böyüklüyünü hiss etsələr adamlarımız bir o qədər saf mənəviyyat istiqamətində yaşayacaq və həyatlarını da bu ruhda quracaqlar. Çünki Füzulinin həyatı da, bütün varadıcılığı da həm yüksək mənəviyyat, həm yüksək fəlsəfədir, həm də insanlara mənəvi, estetik qida verən böyük bir mənbədir.

Buna görə də təxminən bu üç ildə görülən işlər həyatımızda, xüsusən ictimai-siyasi, mədəni həyatımızda çox əhəmiyyətlidir, onların böyük təsiri var və bundan sonra da olacaqdır. Hesab edirəm ki, komissiyanın gördüyü işlər Azərbaycan xalqının, millətinin, vətəndaşlarının mənəvi tərbiyəsi üçün, mənəvi cəhətdən yüksəlməsi üçün çox mühümdür.

Tarixi şəxsiyyətlərin yubileylərinin keçirilməsi, bir tərəfdən, onların xalq qarşısında, millət qarşısında xidmətlərinə verilən qiymətdir – bu, lazımdır, özü də mütləq lazımdır. Digər tərəfdən isə, belə yubileylərin keçirilməsi xalqın, millətin zənginliyini nümayiş etdirir. Eyni zamanda bu yubileylər xalqın, millətin daha da yüksəlməsinə kömək edir.

Burada çıxış edənlər dedilər ki, Füzulinin həyatı çox ağır keçib, bəxti gətirməyib. Bilirsinizmi, bir insanın həyatının ağır və məşəqqətli keçməsi, əlbəttə, qeyri-adi bir şey deyildir. Amma buna böyük tarixi nöqtəyi-nəzərdən baxsaq, görərik ki, bu, kiçik bir şeydir. Əsas və mühüm məsələ Füzulinin yaradıcılığı və onun qoyub getdiyi irsdir. Onun necə yaşaması, həyatının necə keçməsi o qədər də vacib deyildir. Vacib olan budur ki, o, necə bir irs qoyub gedib və 500 ildən sonra biz bu irsdən nə qədər bəhrələnir və faydalanırıq.

Bir daha qeyd edirəm, bu yubileylərin keçirilməsindən məqsəd həmin şəxslərin özlərinin yada salınmasından çox, xalqın elminin, mədəniy-

yətinin, mənəviyyatının zənginliyini nümayiş etdirməkdir və indiki nəslə, gələcək nəsillərə onlardan daha faydalı istifadə etmək üçün imkan yaratmaqdır. Biz Füzuli ilə fəxr edirik. Məsələn, biz millətimizdən danışarkən deyirik ki, 500 il bundan öncə yaşamış azərbaycanlı Füzuli dünya mədəniyyət xəzinəsinə öz böyük töhfələrini veribdir. Ona görə də biz yubileyi elə keçirməliyik ki, bu tədbir təkcə Azərbaycanda deyil, Türkiyədə də, İranda da, İraqda da, Moskvada da, Dərbənddə də, bir sözlə, hər yerdə böyük iftixar hissi doğursun. Məhz Füzulinin yaradıcılığı və əsərləri ilə göstəririk ki, xalqımız hansı zənginliyə, hansı mədəniyyətə, hansı mənəviyyətə, hansı elmə malikdir.

Ona görə də təkcə Füzulinin deyil, həm də Azərbaycanın digər böyük və tarixi şəxsiyyətlərinin yubileylərinin keçirilməsi ümumxalq tədbirləridir. Mən həmin məsələlərə daim bu mövqedən yanaşmışam və əvvəllər də, indi də belə yubileyləri keçirərkən həmişə çalışmışam ki, onlar yüksək səviyyədə olsun. Çünki bu yubileylər eyni zamanda xalqımızı yüksəldir. Vaxtilə, biz Sovet İttifaqının tərkibində olarkən YUNESKO xəttindən başqa, ayrı ölkələrdə yubiley keçirə bilməzdik. Onda ədəbiyyatımızı, elmimizi, incəsənətimizi tanıتماq üçün yeganə yolumuz Moskvada yubiley və ya hər hansı bir tədbir keçirməkdən ibarət idi. Moskva dünyanın ən böyük şəhərlərindən, ən böyük paytaxtlarından, ən böyük mədəniyyət mərkəzlərindən biridir. Moskvanın Böyük Teatrı dünyada məşhurdur. Ona görə də bunu heç vaxt nəzərdən qaçıрмаq lazım deyildir. Əgər biz, məsələn, Nizaminin yubileyini, yaxud Səməd Vurğunun yubileyini Böyük Teatrda əvvəllər böyük bir təntənə ilə keçirirdikse bu, bütün dünyanın nəzər-diqqətini cəlb edirdi.

İndi isə imkanlarımız daha genişdir. Gördüyünüz kimi, Füzulinin bir neçə ölkədə yubileyi keçirilibdir. Hər bir ölkədə Füzulinin yubileyi ilə bağlı tədbirlər bir çox dairələrə, şübhəsiz, öz təsirini göstərüb, Azərbaycanı, onun mədəniyyətini, elmini, incəsənətini tanıdıbdir. Bunlar böyük nailiyyətdir. Bunları bəlkə də heç bir şeylə ölçmək mümkün deyildir – heç bir ölçü vahidi ilə. Lakin bunların faydası, qiyməti çox böyükdür. Odur ki, mən bu sahədə görülən işləri qiymətləndirirəm. Hesab edirəm ki, hamınız da belə fikirdəsiniz. Zənnimcə, indi biz Füzuli yubileyinin zirvə tədbirlərini keçirmək üçün yaxşı əsas yarada bilmişik.

Mən burada verilən təkliflərlə razıyam. Hesab edirəm ki, biz cari ildə bu yubileyin zirvə tədbirlərini keçirməliyik. Bunun üçün oktyabr və noyabr ayları təklif edildi. Bu, bir az tez olsa, daha yaxşı olar, çünki onda havalar yaxşı keçir. Lakin bu gün mən Elçin Əfəndiyevlə söhbət etdim və

sizin də fikriniz belədir ki, müəyyən bir hazırlıq dövrü olsun. Biz onun vaxtını müəyyən etməliyik. Mən təkliflərlə razıyam, o mənada ki, bu tədbirlər ya oktyabr ayının axırlarında, ya da noyabr ayında keçirilsin. Lakin onların vaxtını dəqiqləşdirmək lazımdır. Çünki, əvvəla, bu tədbirlər başqa tədbirlərlə eyni vaxta düşməsin. Ola bilər ki, mən ölkədə olmayım. İkincisi, nümayəndələr dəvət edəcəyimiz ölkələrin imkanları da nəzərə alınmalıdır. Ona görə də bu məsələni Elçin Əfəndiyev, Həsən Həsənov, Anar, Polad Bülbüloğlu araşdırıb dəqiqləşdirməlidirlər.

Bilirəm ki, məsələ, keçən il avqust ayının sonunda biz Qırğızistanın paytaxtı Bişkekə yalnız “Manas” dastanının min illik yubileyinə deyil, həm də türk cümhuriyyətləri dövlət başçılarının Zirvə görüşünə toplaşmışdıq. Xatirimdədir, o vaxt belə bir qərar qəbul olundu ki, türk ölkələri dövlət başçılarının növbəti Zirvə görüşü bu ilin oktyabrında Daşkənddə keçirilsin. Düzdür, görüşün günü müəyyənləşdirilmədi. Özbəkistan prezidenti cənab İslam Kərimov burada olarkən dedi ki, onlar Əmir Teymurun 670 illiyinə hazırlaşsınlar. Onu da dedi ki, bu yubileyi YUNESKO xətti ilə keçirirlər. Onlar yubileyə məni də dəvət ediblər. Yubileylə əlaqədar üstündə Əmir Teymurun əks etdirildiyi medal da buraxıblar.

Mən belə başa düşdüm ki, ola bilər, onlar həmin Zirvə görüşünü Əmir Teymurun yubileyi ilə bir vaxta salsınlar. Bişkekə “Manas”ın yubileyində olduğu kimi. Ona görə də bunu dəqiqləşdirmək lazımdır. Elçin dedi ki, oktyabr ayının sonunda Türkmənistanda müstəqillik günü qeyd olunacaqdır. Ümumiyyətlə, bu dövlətlər öz müstəqilliyini ildə bir dəfə qeyd edirlər. Biz isə bir neçə dəfə. Əvvəlcə mayın 28-də ilk Azərbaycan Demokratik Respublikasının ildönümü münasibətilə. Onlarda belə bir tarix yoxdur. Sonra mən bu müstəqilliyin tarixinin nə vaxt olduğunu araşdırdım. Bu barədə Həsən Həsənovdan soruşdum. Çünki Həsənov o vaxtlar burada idi. Sənədlərə görə, Konstitusiya Aktının qəbul edilməsi oktyabrın 18-də olub. Bu, bəzi yerlərdə müstəqillik günü kimi qeyd edilir. Azərbaycanda 1991-ci il oktyabrın 18-də müstəqillik haqqında Konstitusiya Aktı qəbul olundu və dekabrın 30-da müstəqillik haqqında referendum keçirildi. İndi araşdırmaq çətindir, biz müstəqilliyi hansı gün əldə etmişik – oktyabrın 18-dəmi, yoxsa ümumxalq səsverməsi yolu ilə referendum keçirilən dekabrın 30-damı? İndi daha bir gün də meydana çıxıb ki, bu da bizim ilk konstitusiyayı qəbul etdiyimiz gündür. Bu, noyabrın 12-dir və o da tarixi bir gündür – müstəqil Azərbaycanın tarixində ilk konstitusiya qəbul olunubdur. Bir çox ölkələrdə Konstitusiya

günü milli bayram günüdür. Biz də Konstitusiya gününü bayram elan etmişik.

Mən bunları ona görə yada salıram ki, bu barədə də bir düşünüb görək nə etmək lazımdır. Keçmişdə Sovet İttifaqında iki böyük bayram var idi – biri oktyabr bayramı, digəri isə may bayramı idi. Amma dövlət bayramı oktyabr bayramı hesab olunurdu. Bununla bərabər, may bayramı da elə bir şəriyyəyə çatmışdı ki, o da dövlət bayramı kimi qeyd edilirdi. İndi biz o təcrübədən istifadə etmək istəmirik, sadəcə olaraq dünyadakı mövcud təcrübələrdən öyrənmək, bu barədə düşünmək lazımdır.

Ona görə də yubiley gününü təyin edərkən bu məsələləri siz gərək nəzərə alarsınız. Çünki Füzulinin yubileyinə türkdilli dövlətlərdən, şübhəsiz, daha çox nümayəndə gələcəkdir. Bu məsələni də nəzərdən qaçıрмаq olmaz.

Burada Anar təklif verdi ki, bizdə türkdilli ölkələrin yazıçılarının qurultayı keçirilsin. Mən bu təklifi qəbul edirəm. Biz bir dəfə bu barədə danışmışdıq. Mən bununla razıyam. Belə bir qurultayı Azərbaycanda keçirmək lazımdır. Özü də mütləq. Bir halda ki, 1926-cı ildə Bakıda keçirilmiş ilk qurultayın bu il 70 ili tamam olur, o qurultayı keçirmək vacibdir. Onu Füzulinin yubileyi ilə eyni vaxta salmaq məqsədəuyğundur. Çünki əgər biz yazıçıların qurultayını keçiririksə, ən böyük yazıçımız, hamı üçün ən böyük yazıçı Füzulidir. Ona görə də bu, tamamilə məqsədəuyğundur. Bu qurultayı keçirmək lazımdır. Mən bu təkliflə razıyam. Polad Bülbüloğlu burada o vaxt “Türksoy” məclisinin də keçirilməsini təklif edir. Bəlkə bu da yaxşı olardı. Amma bir az düşünün, bunların hamısı eyni vaxta düşsə tədbirlər çox və yorucu olar. Bu barədə düşünmək lazımdır.

Beynəlxalq konfrans bir gün keçirilməlidir. Nəhayət, təntənəli yubiley mərasimi də bir gün olmalıdır. Amma hər adamın da öz proqramı, öz işi var. Ola bilsin, biri gəlib desin ki, mənim başqa bir işim var. Bir az fikirləşin. Mən bunu ümumiyyətlə bir təklif kimi qəbul edirəm. Biz gərək bunları bir-iki günə təyin edək, onların vaxtını müəyyənləşdirək. Vaxt hamı üçün münasib olmalıdır. Əgər biz o yazıçılar qurultayını keçiririksə, deməli, biz onu bütün türkdilli ölkələrlə razılaşdırdıqdan sonra keçirməliyik. Məsələn, “Türksoy” məclisini də həmin vaxta salmaq istəyiriksə, onu da razılaşdırmalıyıq və gərək o günlərdə həmin ölkələrin heç birində elə böyük tədbirlər olmasın və onların nümayəndələrinin buraya gəlməyə imkanı olsun. Tədbirin gününü dəqiq müəyyənləşdirməliyik. Mən Elçin Əfəndiyevə, Həsən Həsənova, Polad Bülbüloğluna tapşırıram ki, bir yerdə məsləhətləşsinlər və iki-üç günə mənə vaxt barədə məlumat versinlər.

Çünkü biz gərək vaxtı təyin edək və qabaqcadan elan edək, hamıya, o cümlədən YUNESKO-ya xəbər verək və dəvətnamələr göndərək.

Ona görə də siz vaxtı bu həftənin axırınadək müəyyən edib, təklifinizi verin – oktyabrın sonu, yoxsa, noyabrın əvvəli? Çox gecikdirmək lazım deyildir, çünki sonra soyuqlar düşəcəkdir. Bu, birinci məsələdir. Beynəlxalq konfrans keçirilməlidir. Mən buna razıyam. Odur ki, sizdə çox geniş iş proqramı olmalıdır. Siz bunun vaxtını, tədbirlərin gününü təyin etdikdən sonra hər bir gün üçün iş proqramı hazırlamalısınız. Bunları etmək lazımdır. Burada başqa bir neçə təklif də verildi. Şübhəsiz ki, Füzulinin yubileyi, yəni son mərasimlərin keçirilməsi ilə əlaqədar hazırlanacaq müxtəlif suvenirlər, nişanlar, sikkə və medallar barədə indidən düşünmək lazımdır. Siz bu barədə gərək öz təkliflərinizi verəsiniz, hazırlayıb mənə təqdim etməlisiniz ki, mən bunun üçün sərəncam verim. Çünki bunların hamısı vəsaitlə bağlıdır. Mən sərəncam verməliyəm ki, məsələn, hansı medaldan nə qədər hazırlanmalıdır və bunun üçün vəsait haradan ayrılmalıdır, tədbirlər necə olmalıdır. Yəni, bir tərəfdən, bəri başdan vəsait ayrılmalı, ikinci tərəfdən, onların icraçıları müəyyən edilməli, üçüncü tərəfdən isə, eskizlər hazırlanıb təqdim olunmalı və iş görülməlidir. Bu işlərlə məşğul olmağı da sizə həvalə edirəm, öz təkliflərinizi təqdim edin və bundan sonra lazımi sərəncamlar veriləcəkdir.

Dediniz ki, Füzuli adına beynəlxalq mükafat təsis etmək gərəkdir. Zənnimcə, bunu etmək olar. Doğrudur, indi bizim maliyyə vəziyyətimiz o qədər də yaxşı deyildir. Buna baxmayaraq, belə bir mükafat təsis etmək olar. Siz bu barədə də təklif verin. Bilmirəm, biz bunu komissiyaanın qərarı ilə, yoxsa hər hansı bir sənədlə etməliyik. Deyirsiniz ki, prezidentin sərəncamı ilə olsun? Onda bir fikirləşin. Mən bu təkliflə razıyam və hesab edirəm ki, biz Füzuli adına beynəlxalq mükafat təsis etməliyik. Bunun hansı sənədlərlə və necə təsis olunması barədə siz öz təkliflərinizi verin.

“Füzuli ensiklopediyası”nı hazırlamaq lazımdır. Ancaq güman edirəm ki, biz bunu iki ay müddətində hazırlaya bilmərik. Buna baxmayaraq, onu da plana salmaq lazımdır. Siz təklif verin, sərəncam verək, onu da hazırlasınlar. Bunu uzatmaq olmaz.

Burada Əlyazmalar İnstitutuna Füzulinin adının verilməsindən söhbət getdi. Ortaya mübahisəli bir məsələ çıxır.

Elçin Əfəndiyev: Hörmətli Prezident, Respublika Əlyazmaları İnstitutuna vaxtilə Salman Mümtazın adı verilib, lakin institut onun adını daşımır.

Heydər Əliyev: Bu barədə bir qərar olubmu? Həmin institut bu adı daşıyıbmı?

Azərbaycan Elmlər Akademiyasının prezidenti **Eldar Salayev:** Hörmətli Prezident, Respublika Əlyazmalar İnstitutuna Salman Mümtazın adı verilməsi haqqında vaxtilə qərar qəbul edilib, amma institutun kollektivi həmin qərarla razılaşmayıb. Ona görə də bu institut Salman Mümtazın adını daşımayıb.

Nazirlər Kabinetinin şöbə müdiri **İsmayıl Sadıqov:** Hörmətli Prezident, bu barədə Nazirlər Sovetinin müvafiq qərarı olub.

Heydər Əliyev: Həmin qərar nə vaxt qəbul edilib?

İsmayıl Sadıqov: 90-cı ildə qəbul olunub.

Heydər Əliyev: Bəlkə bu barədə Həsən Həsənov bir söz desin? Axı həmin vaxtlar o, Nazirlər Sovetinin sədri olub.

Həsən Həsənov: Hörmətli Prezident, bəli, o vaxtlar belə bir qərar qəbul edilib, amma institut bu adı daşımayıb.

Heydər Əliyev: Yəni belə bir qərar olub və ona da sən qol çəkmisən?

Həsən Həsənov: Bəli, 1990-cı ildə belə bir qərar qəbul edilib.

Heydər Əliyev: Burada iki məsələni aydınlaşdırmaq lazımdır. Birincisi, qərar məsələsidir. İkincisi, indi deyirlər ki, qərar olub, amma kollektiv onu qəbul etməyib. Deyin görək, institut bu adı daşıyır, ya daşımır?

Həsən Həsənov: Xeyr, daşımır.

Heydər Əliyev: Yaxşı, mən bu araşdırmadan belə başa düşdüm ki, birincisi, Əlyazmalar İnstitutunun əməkdaşları vaxtilə Azərbaycanda qədim əlyazmaları yığib bir yerə toplayanlar xalqımız qarşısında böyük xidmət göstərmişlər. Hər hansı bir xalqın tarixini onun arxivləri, muzeyləri, tarix boyu yaratdığı əsərlər əks etdirir. Azərbaycanda bu əlyazmalar fondu da onlardan biridir, Azərbaycanın böyük sərvətidir.

Ancaq mən bir məsələni də demək istəyirəm. Biz XX əsrdə, xüsusən 1920-ci ildən sonra elmimizi və mədəniyyətimizi inkişaf etdirmək sahəsində çox işlər görmüşük. Məsələn, Elmlər Akademiyasının yaradılmasının özü böyük bir hadisədir. O vaxtlar şəhərin mərkəzindəki gözəl, möhtəşəm bir bina alimlərimizə verildi. Bundan sonra alimlərimiz bu binada toplaşdılar və 1945-ci ildə Elmlər Akademiyası, sonra ayrı-ayrı muzeylərimiz, arxivlərimiz yaradıldı.

Ancaq bu qədər zəngin əlyazmaları olan bir dövlətdə bu fonda münasibət təəssüf ki, o qədər də yaxşı deyildir. Həqiqəti demək lazımdır. Nədənsə bunu vaxtilə o qədər də təbliğ etmədilər, bundan çox da ətraflı

istifadə etmirdilər. Şübhəsiz ki, ayrı-ayrı alimlər, tədqiqatçılar Əlyazmalar fondundan istifadə edirdilər. Amma o vaxtlar Əlyazmalar fondunu böyük milli sərvətimiz kimi təbliğ etmirdilər. Xatirimdədir, bu məsələ 70-ci illərdə meydana çıxdı. O vaxtlar biz bu Əlyazmalar Fondu sarıdan çox narahat olduq, çünki o, indiki İstiqlaliyyət küçəsində olan binada, Musa Nağıyevin İsmailiyyə binasının aşağı mərtəbəsində bir neçə otaqda yerləşdirilmişdi.

Biz 70-ci illərdə Ali Sovet üçün gözəl bir bina tikdirdik. Çox şükürlər olsun ki, indi bizim müstəqil Azərbaycan Respublikasının belə gözəl parlament binası var.

O vaxtlar Ali Sovetin yerləşdiyi binanın üstündə dava gedirdi ki, bu bina kimə verilməlidir. Necə deyərlər, müştəriləri çox idi, hətta olduqca çox idi. Müxtəlif təşkilatlar və onlara rəhbərlik edən çox hörmətli, mötəbər adamlar bu binanı götürmək istəyirdilər. Çünki doğrudan da tarixi bir binadır, şəhərin mərkəzində yerləşir. Həm memarlıq baxımından gözəl binadır, həm də işləmək üçün yaxşı bir yerdir. Cürbəcür təkliflər irəli sürüldülər. Bu təkliflər çox olduğuna, amma bir-birindən fərqlənmədiyinə görə qərar qəbul etmək çətin idi. Bu məsələ barəsində bir müddət düşündükdən sonra mən qəti qərar qəbul etdim ki, bu bina Əlyazmalar Fonduna verilməlidir. Elə o vaxt da Əlyazmalar Fonduna akademiyanın Əlyazmalar İnstitutu statusu verdik. Bu barədə xüsusi qərar qəbul edildi.

Mən bunun tarixini bir balaca xatırlatmaqla demək istəyirəm ki, bu Əlyazmalar İnstitutu, oradakı fond, sənədlər tarixi əsərlərimiz, milli sərvətimizdir. Biz onları göz bəbəyi kimi qorumalıyıq və şübhəsiz ki, bu sərvəti yığıb anbarda saxlamaq olmaz, biz ondan istifadə etməliyik. Amma elə istifadə etməliyik ki, onlar bir neçə yüz il, min il bundan sonra da yaşasın və Azərbaycanın tarixini gələcək nəsillərə göstərsin.

Mən belə hesab edir və o illərdə də belə düşündüm ki, millətimizin, Azərbaycanın tarixini yaratmaq üçün öz sərəncamımızda olan və dünyanın bir çox böyük və kiçik ölkələrinin arxivlərində bu cür fondlarda saxlanılan Azərbaycan tarixinə dair sənədlərin heç də hamısından istifadə etməmişik. Ola bilsin ki, 5 faiz, 10 faiz istifadə etmişik. Elə bu Əlyazmalar İnstitutunda olan əlyazmalardan, sənədlərdən az, həddindən az istifadə etmişik. Bu, başqa bir mövzudur. Bu, mənim iyirmi ildən, bəlkə də daha çox vaxtdan bəri qəlbimdə yaşatdığım bir niyyətdir və təəssüf ki, onu indiyədək həyata keçirə bilməmişəm. Niyyətim belədir ki, Azərbaycanın tarixini yaratmaq lazımdır.

Bilirsinizmi, başqa millətlərə nisbətən bizdə, Azərbaycanda tarixşünaslıq keçmiş əsrlərdə əslində olmayıbdır. Ayırı-ayrı alimlərin, ayırı-ayrı yazıçıların, ayırı-ayrı tədqiqatçıların əsərlərindən savayı, sistemli tarixşünaslıq olmayıb. Biz bu tarixşünaslığı yaratmalıyıq, mütləq yaratmalıyıq. Bunun da əsasında Azərbaycanın tarixini – çox zəngin tarixini, böyük tarixini yaratmalıyıq. Mən belə deyəndə bəzi tarixçilər cavab verirlər ki, biz onu yaratmışıq. Yaratdıqlarınıza görə sağ olun, təşəkkür edirəm. Ancaq Azərbaycan xalqının həqiqi tarixi hələ yaranmayıbdır. Biz onu yaratmalıyıq.

Bu baxımdan Əlyazmalar İnstitutu çox mühüm bir institutdur. Akademianın rəhbərliyi bu instituta çox ciddi fikir verməli və qayğı göstərməlidir, institutdakı mütəxəssislərin işləməsi üçün ümumiyyətlə, bizim bütün tədqiqatçıların, alimlərin o fondan istifadə etməsi üçün şərait yaratmalıdır.

Mən bu sözləri fürsətdən istifadə edib deyirəm. Amma ola bilsin ki, bu sözlər bu mövzuya o qədər də aid deyildir. Mövzuya aid olan budur ki, Füzulinin adı haqqında burada cürbəcür təkliflər var. Azərbaycanda Füzulinin adına çox yerlər var: Füzuli şəhəri, Füzuli rayonu, onun adını daşıyan məktəblər, küçələr. Yəni Füzulinin adı Azərbaycanda geniş əbədləşdirilib. Keçmiş zamanlarda bizdə belə bir xəstəlik olub ki, bəzi adamların adları o qədər geniş yayılıb, əbədləşdirilib ki, bu, artıq ifrat dərəcəsinə gəlib çıxıbdır. Əlbəttə, bu lazım deyildir. Amma bir halda ki, Füzuli doğrudan da əvəzedilməz bir şəxsiyyətdir, onda bu təklifə baxılmalıdır.

Salman Mümtaz haqqında məlumatım var. Ola bilsin ki, mənim məlumatım bizim alimlərin bildiyi qədər deyildir. Amma bilirəm ki, 38-ci ildə o, repressiya olunubdur, eşitdiyimə görə, güllələnibdir. Azərbaycan xalqı qarşısında onun xidmətləri böyükdür. Bilirsinizmi, 50-ci illərdə mən Bakıya DTK-da işləməyə gəldikdən sonra bir neçə adamla söhbət etdim. Onlar mənə danışdılar ki, 37–38-ci illərdə ermənilər, başqa millətlərə mənsub olan adamlar Salman Mümtazın və onun kimi digər adamların evlərindən çox dəyərli əsərləri, əlyazmaları elə oradaca, evlərin həyətlərinə zibil kimi atmışlar. Bunu mənə danışblar. Mən onu görməmişəm. Ancaq bunları arxivdə işləyərkən yəqin etmişəm. 38-ci ildən 50-ci ilədək baş vermiş hadisələrin şahidləri var və bunları mənə onlar danışblar. Mən bu məsələ ilə o vaxtlar da maraqlanırdım, Salman Mümtaz haqqında məlumatım var idi. Bilirəm ki, onun doğrudan da çox dəyərli xidmətləri olmuşdur. Əlyazmalar İnstitutunun adına o da layıqdır, Füzuli də.

İndi biz bu barədə qərar qəbul etməliyik. Deyirsiniz ki, vaxtilə qərar qəbul edilib, amma bu qərar kollektiv tərəfindən qəbul olunmayıb. Kollektiv tərəfindən niyə qəbul olunmadığını bilmirəm. Şübhəsiz ki, əgər Salman Mümtazın adı başqa yerdə əbədiləşdirilməyibsə, onu əbədiləşdirmək lazımdır. Ancaq mənə elə gəlir ki, həmin instituta Füzulinin adının verilməsi daha məqsədəuyğundur.

Mən sizə tapşırıram ki, bu barədə təkliflərinizi verəsiniz. Bilirsiniz, biz Azərbaycan milləti haqqında danışanda birinci növbədə qeyd etməliyik ki, Azərbaycan milləti üçün hər bir şeydən üstün olan onun dilidir. Bizdə Azərbaycan Dilçilik İnstitutu, Azərbaycan Ədəbiyyatı İnstitutu var. Bunlar xalqımızın, Azərbaycanın bir millət kimi, demək olar, pasportudur. Bunu edənlər çox yaxşı, gözəl ediblər. Ədəbiyyat İnstitutuna Nizaminin, Dilçilik İnstitutuna Nəsiminin adı verilibdir. Bu, həddindən artıq yaxşı bir haldır.

Yerdən səs: Hörmətli prezident, bu adları həmin institutlara siz vermisiniz.

Heydər Əliyev: Adları kimin verməsinin indi nə fərqi var? Mən çox şeylər etmişəm. İndi deyəcəyəm ki, mən bunu etmişəm, onu etmişəm. Kim edibsə, yaxşı edib. Zənnimcə, indi biz Füzulinin adını bu Əlyazmalar İnstitutuna verməliyik. Azərbaycan ədəbiyyatının bel sütunu olan institutlara üç korifeyin adları verilməlidir. Əlyazmalar İnstitutuna Füzulinin adının verilməsi barədə təkliflərinizi hazırlayın, bunun üçün qərar lazım deyil.

Yerdən səs: Nazirlər Kabineti qərar versin.

Heydər Əliyev: Niyə Nazirlər Kabineti? Mən özüm sərəncam verərəm. Siz təkliflərinizi bir yerdə hazırlayın, mən sərəncam imzalayaram.

Beləliklə, bunu da həll etdik. Başqa nə kimi təkliflər var? Biz hamısına baxdıq. Hamısı aydındır. Siz nə kimi təklifləriniz varsa, hamısını hazırlayın və mənə təqdim edin. Maliyyə xərcləri və bütün başqa xərclər, bütün tədbirlər haqqında. Yəni siz bundan sonra görülməli tədbirlər barədə yeni bir plan hazırlamalı və mənə təqdim etməlisiniz. Bununla bərabər, maliyyə naziri, Milli Bankın rəhbəri ilə bir yerdə oturub, maliyyə məsələlərinə dair təklifləri işləyib mənə verməlisiniz. Mən təsdiq edəcəyəm, siz də həyata keçirəcəksiniz. Əlbəttə ki, bu da maliyyəsiz olmayacaqdır. Tək maliyyə məsələsi həll olunmamalıdır, başqa işlər də görülməlidir. Bunların hamısını hazırlayıb mənə verməlisiniz.

Mən bir daha qeyd edirəm ki, indiyə qədər görülmən işlər yüksək qiymətə layiqdir. Gəlin, elə edək ki, son mərhələni daha yüksək səviyyədə keçirək. Beləliklə Azərbaycan xalqının mədəniyyətini, tarixini dünyaya bir daha nümayiş etdirək. Güman edirəm ki, Füzuli bu məqsəd üçün bizə çox imkanlar verir. Komissiyanın üzvlərinə gördükləri işlərə görə təşəkkür edirəm.

Anar, amma “Qobustan” jurnalı o vaxtlar bundan yaxşı çıxırdı. Yadımdadır, rəngli şəkillər verirdiniz. O vaxtlar “Qobustan” ən yüksək səviyyədə çıxırdı. Düzdür, bəzən bunu gecikdirirdiniz, vaxtında çıxarmırdınız. Buna baxmayaraq, yüksək səviyyədə çıxırdı. O vaxtlar “Qobustan” jurnalı həyatımızda çox böyük rol oynayırdı. Bizim bu milli dirçəliş, milli oyanış, milli özünütanıma prosesində “Qobustan”ın rolu çox böyük olubdur. Bunu o vaxtlar bəziləri bəlkə də dərk etmirdilər. Bəlkə indi də bəziləri o qədər də dərk edə bilmir. Amma mən bunların hamısını daim izləyirdim və hər bir belə tədbirin həyata keçirilməsi üçün lazımı şərait yaradırdım. İndi mən “Qobustan” jurnalına baxanda heyifsilənirəm ki, jurnal niyə o vaxtkı kimi deyildir. Amma olacaqdır.

Hamınıza təşəkkür edirəm. Sağ olun. Gələn görüşlərədək.

XALQ RƏSSAMI MARAL RƏHMANZADƏNİN ƏSƏRLƏRİNDƏN İBARƏT YUBİLEY SƏRGİSİNİN AÇILIŞI MƏRASİMİNDƏ ÇIXIŞ

*R. Mustafayev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi
3 avqust 1996-cı il*

Maral xanım öz sözünü rəssamlıq əsərləri ilə deyir. Biri danışmaq, biri oxumaq-çalmaq, biri də rəsm çəkmək ustasıdır. Bu da təbiidir. Mən Sizi bir daha təbrik edirəm. Yubileyiniz münasibətilə mən Sizi təbrik etmişəm, təbrik məktubu göndərmişəm. Mənim fərmanım ilə Siz Azərbaycanın yüksək mükafatı olan “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmisiniz. Sizə cansağlığı arzulayır və bir daha qeyd edirəm ki, həyatınız boyu yaratdığınız əsərlər Azərbaycan təsviri sənətinin zənginləşməsində və Azərbaycan mədəniyyətinin, incəsənətinin inkişafında böyük rol oynayıb. Bu minnətdarlığın ifadəsi olaraq mən Sizin yubiley sərginizin açılışına gəlmişəm. Yubileyiniz, Sizə verilən yüksək dövlət mükafatı münasibətilə və bu gözəl sərginizin açılışı münasibətilə Sizi təbrik edirəm. Öminəm ki, Azərbaycan vətəndaşları Sizin sərginizə çox böyük həvəslə gələcək, əsərlərinizi bir daha görəcək və bunlardan estetik zövq alacaq, mənəviyyatca yüksələcəklər. Siz bundan sonra da xalqımızın mənəvi-estetik tərbiyəsində öz xidmətlərinizi göstərəcəksiniz. Sizə bir daha cansağlığı, xoşbəxtlik, yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıram. Sağ olun.

* * *

Mən o qədər də bilmirdim ki, Siz Naxçıvanın təbiətini belə gözəl əks etdirmisiniz. Ora həqiqətən möcüzəli bir yerdir. Bilirsiniz, oradakı dağların səhər bir rəngi olur, günorta rəngi dəyişir, günün axırında yenə dəyişir. Qərribə bir şeydir. Məsələn, dağlara, daşlara uzaqdan baxırsan, biri göy, biri yaşıldır, digəri narıncı rəngdədir. Qərribə rəngləri var. O rənglər heç bir yerdə yoxdur. Günün işığı ilə rənglər dəyişir. Siz ki, oraya getmisiniz, onları öz əsərlərinizdə əks etdirmisiniz, bu, çox gözəldir. Çünki Naxçıvan elə bir yerdir ki, oraya qedib qəlmək də çətindir, ona görə bunları görən də azdır. Xınalığı da çəkmisiniz. Bu da çox gözəldir. Azərbaycanın elə guşələri var ki, bunlar abidədir. Bir tərəfdən təbiət

abidəsidir, ikinci tərəfdən də insanların dağlar qoynunda yaratdıqları evlər, yaşayış yerləri – bunlar da abidədir. Xınalıq da Azərbaycanın bir abidəsidir, nadir bir yerdir.

Maral Rəhmanzadə: Korlayırlar.

Həydər Əliyev: Təəssüf ki, çox şey xarab olur. Güman edirəm, biz bu dövrü də keçib gedəcəyik, onlar da bərpa olunacaqdır. Ancaq Siz ki, oraya getmisiniz, bu da çox əhəmiyyətlidir. Bu sərgidə mən Sizin rəssamlığınızın indiyə qədər bilmədiyim bir incəliyini hiss etdim. Yaxud, Siz Lahıcın gözəlliyini göstərsiniz. Lahıc özü də Azərbaycanın bir abidəsidir. Doğrudan da orada nadir bir təbiət və nadir xüsusiyyətə malik olan mühit, nadir insanlar var. Çox nadir. Elə bil ki, xırda, balaca bir adadır, amma özünəməxsus ölkə kimi bir yerdir. Ona görə də Siz ki, gedib o yerləri çəkmisiniz, bu, çox gözəldir. Oraya uzaqdan gedən adamlar o gözəlliyi daha yaxşı dərk edirlər, amma hamının oraya getməyə imkanı yoxdur. Həm də o şeyi ki, rəssam görür, adi adam bəlkə də bunu dərk edə bilmir. Rəssamın gözü ilə adi adamın gözü arasında böyük fərq var. Ona görə də Sizin yaradıcılığınızın bu xüsusiyyətini mən daha yüksək qiymətləndirirəm. Sizə bir daha cansağlığı, yeni uğurlar arzulayıram.

XALQ ŞAİRİ QABİLƏ

15 avqust 1996-cı il

Hörmətli Qabil müəllim!

Sizi – Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsini 70 illik yubileyiniz münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edirəm.

Klassik poeziyanın ənənələrini layiqincə davam etdirən yaradıcılığınız müasir Azərbaycan ədəbiyyatında yüksək mövqə qazanmışdır. Əsərlərinizə müraciət edən oxucu həm müasir şairin fikir və düşüncələri, həm də Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində görkəmli rol oynamış parlaq şəxsiyyətlərin poetik obrazları ilə tanış olur.

Sizin şeirlərinizdə xalqa, Vətənə sarsılmaz məhəbbət hissi, vətənpərvər sənətkar mövqeyi öz əksini tapmışdır. Yüksək bədii təsirə malik əsərləriniz insanlarda mənəvi qüvvə və yaşamaq həvəsi yaradır.

Poeziyanız və ictimai fəaliyyətiniz öz müstəqilliyini əldə etmiş Azərbaycan vətəndaşlarının azadlıq hissinin, vətənpərvərlik ruhunun daha da yüksəlməsinə xidmət etmişdir. Yaradıcılığınızda, şəxsiyyətinizdə millilik həmişə özünü büruzə verərək Sizi həqiqətən xalq şairi kimi tanıtmışdır.

Əminəm ki, Siz ömrünüzün bu müdrik çağında öz pərəstişkarlarınıza yeni-yeni əsərlər bəxş edəcək, sənətkarın bəşəriyyət və zaman qarşısında imtahana çəkildiyi bir dövrdə məslək və əqidənizə sadıq qalacaqsınız. Sizə uzun ömür, cansağlığı və yaradıcılığınızda yeni müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

*Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

GÖRKƏMLİ AZƏRBAYCAN ŞAİRİ ƏLİAĞA VAHİDİN ANADAN OLMASININ 100 İLLİK YUBİLEY GECƏSİ BAŞA ÇATDIQDAN SONRA MƏDƏNİYYƏT VƏ İNCƏSƏNƏT XADİMLƏRİ İLƏ GÖRÜŞDƏ ÇIXIŞ

*Respublika Sarayı
30 avqust 1996-cı il*

Axşamınız xeyir olsun, sizi təbrik edirəm. Bu gün siz Vahidin ruhunu şad etdiniz. Belə hesab edirəm ki, bu yubiley gecəsi Vahidə layiqdir. Buradakı çıxışlarınızda siz dediniz ki, keçmişdə Vahidə lazımı qiymət verilməyib. Bəzən belə olur. Tarixdə belə hallar çox olubdur ki, dahi, böyük insanlar zaman, vaxt keçdikdən sonra, uzaq məsafədən daha düzgün qiymətləndiriləblər.

İndiyədək Əliağa Vahidin heç bir yubileyi keçirilməmişdir. Bu il, bu günlər keçirilən tədbirlər, xüsusən bu gecənin – şairin 100 illik yubileyinin bu qədər təntənəli, çox məzmunlu, mənalı olması, mən hesab edirəm, onun indiyədək yubileylərinin keçirilməməsini əvəz etdi.

Mən səmimi deyirəm, bu gün salonda oturarkən hisslərim həddindən çox canlandı, həyəcanlandım. Xalqımızın, millətimizin, ədəbiyyatımızın, şeirimizin, incəsənətimizin nə qədər böyük olduğuna görə sizinlə bərabər böyük iftixar hissi keçirdim.

Vahid böyük bir xəzinədir. Bu gün siz bu xəzinənin ola bilər, bir neçə laylarını millətimizə göstərdiniz. Vahidin yaradıcılığı indiyədək həm ədəbi, həm də musiqili şəkildə bu qədər nümayiş etdirilməmişdi. Xalqımız Vahidi həmişə sevibdir. Onun sağlığında da, o, həyatdan gedəndən sonra da Vahidin qəzəllərinə çox gözəl mahnılar bəstələnibdir. Xalqımız Vahidi heç vaxt unutmayıbdır.

Burada siz də dediniz ki, Vahid dövlətlə təmasda olmasa da, xalqla bərabər, xalqın içində olubdur. Xalq onu sevibdir. Ancaq Vahidin yaradıcılığı belə yığcam toplu şəkildə nümayiş etdirilməmişdi. Mən bilmirəm, bəlkə olub, hər halda mən sizin bu tamaşanıza, çıxışlarınıza baxarkən yaşadığım dövrü bir daha nəzərdən keçirdim. Görkəmli şairin yaradıcılığı xalqımıza, millətimizə heç vaxt belə təqdim olunmamışdı. Bu, həddindən artıq gözəl bir hadisədir.

Biz yubileylər keçiririk, böyük şəxsiyyətlərimizi yad edirik, gecələr keçiririk. Allaha şükürlər olsun ki, bu əmin-amanlıq dövründə, atəşin olmadığı vaxtda belə tədbirlərin keçirilməsi mümkün olmuşdur. Hər bir yubileyin öz yeri var. Şübhəsiz ki, heç biri o birisini nə əvəz edə bilər, nə də onun bərabəri ola bilər. Amma hər birinin öz xüsusiyyəti, gözəlliyi var. Bugünkü Vahid gecəsinin gözəlliyi məni həddindən artıq sevindirdi, həyəcanlandırdı.

Vahidin nə qədər gözəl qəzəlləri, şeirləri, sözləri varmış. Yenə də deyirəm, Vahidin əsərlərini hər birimiz oxumuşuq. Birimiz bir dəfə bir qəzəlini oxumuşuq, bir muğamı eşitmişik. Amma bu gün siz bunları bir yerə yığdınız. Həm ifa etdiyiniz musiqi, həm də oxuduğunuz şeirlərlə, mən hesab edirəm ki, hamını, o cümlədən də məni həyəcanlandırdınız. Bu yubiley gecəsi televiziya vasitəsilə respublikanın hər yerinə yayıldı. Ola bilər, gələcəkdə bunu təkrar etmək lazımdır. Çünki bu, çox məzmunlu, gözəl gecə oldu.

Bu gün Elçin də burada dedi ki, “Vahid xoşbəxt adam olmayıb, amma çox xoşbəxt sənətkar olub”. Ola bilər, onun həyatı doğrudan da ağır keçib. Sizlərdən biriniz də dediniz ki, Vahid həm maddi, həm də mənəvi çətinliklər içərisində yaşayıb. Bəli, belə olubdur. Bu, həqiqətdir. Vahid doğrudan da ağır vəziyyətdə yaşayıb. Mən bunu bilirəm. O, xəstə olduğu son illərdə, vəfatından əvvəl çox ağır bir həyat tərzini keçirib. Bunların hamısı Vahidin qəzəllərində, şeirlərində, digər əsərlərində öz əksini tapıbdir.

Mən bu gün sizi dinləyərkən özüm üçün bir nəticə çıxardım ki, Vahid nə qədər çətin həyat tərzini keçiribsə, ağır yaşayıbsa, ona nə qədər diqqətsizlik olubsa, qayğı göstərilməyibsə də, o, çox nikbin adam olubdur. Vahid xalqımızın, respublikamızın xoşbəxt gələcəyini nə qədər gözəl tərənnüm edib, bunları açıqca deyib. Deyəsən sən oxuyurdun ki, ölkəmiz laləzar olacaq, bunu bir də təkrar et.

Aktyor **R a m ı z Ə z i z b ə y l i :**

Könül, həmişə səadət
 Bizimlə yar olacaq,
 Xəzan qəmi itəcəkdir,
 ölkəmiz bahar olacaq!
 Tərənnüm eyləyəcək hər
 çəməndə bülbüllər,

Bu odlar ölkəsi bir
 başqa laləzar olacaq!
 Şərəflə ömr eyləyir
 hər kəs öz diyarında,
 Sevimli ölkəmiz hər
 fitnədən kənar olacaq.
 Cahan işıqlanacaq sülh
 ilə, ədalət ilə,
 Bizim üfqdə zəfər
 nuru payidar olacaq!
 Vətən diyarında, Vahid,
 nə xidmət eylərsək,
 Bu şanlı iş gələcək
 nəslə yadigar olacaq!

Heydər Əliyev: Vahid bu sözləri həm bu gün üçün, həm də bu gün yaşayanların gələcəyə nikbin baxmaları üçün deyib. Bunlar nə qədər dəyərli sözlərdir!

Yenə də deyirəm, o qədər ağır vəziyyətdə yaşayan, o qədər çətinliklər keçirmiş, qayğısız, diqqətsiz qalmış insan gərək dünyadan küsəydi, nə gələcək, nə də başqa şey haqqında düşünməyəydi. Amma görün nə qədər gözəl sözlər deyib! Bu sözlər məni həddindən artıq heyran elədi...

Bu tədbir mənə elə təsir bağışlayıb ki, heç getmək istəmirəm. Bu gecə çox gözəl idi. Mən hiss etdim ki, bu gecə hər bir şəxs nə qədər ürəkdən, candan, dərin hissiyyatlarla çıxış edirdi.

Bilirsiniz, biz belə şeyləri həyatımızda çox görmüşük, indi də görürük. Şeir, söz deyən, yaxud mahnı oxuyan insan bir var onu ifa edir, bir də var, hiss edirsən ki, bu, onun qəlbindən gəlir, o, bununla yaşayır. Mən hiss etdim ki, bu gün siz hamınız elə bil bu sözlərlə, bu mahnılarla yaşayırdınız. Bu da məni çox sevindirdi. Mən hesab edirəm ki, Vahid çox xoşbəxt adam olub. Xoşbəxt adam olubdur ki, bizə bu cür miras qoyub gedib. İnsanın xoşbəxtliyi nədir? Xoşbəxtlik təkcə o demək deyil ki, o necə yaşayıb. Xoşbəxtlik odur ki, insan 70 yaşında vəfat edib, amma 30 il də ondan sonra yaşayır. Özü də necə yaşayır! O, xalqına necə gözəl xidmət edib. Xalqını bu ağır vəziyyətdən çıxarmaq üçün görün nə qədər gözəl töhfələr, irs qoyub gedib...

Bilirsiniz, bu gün hər biriniz burada öz borcunuzu verdiniz. Bu gün mən heç kəsi bir-birindən seçə bilmərəm. Sizin bu ansamblınız bir-biri ilə

o qədər ahəngdar, bağılı idi ki, yenə də deyirəm, mən onun təsiri altındayam.

Mən foyədə rəssam Adil Rüstəmovun xalqımızın sevimli sənətkarına həsr olunmuş qrafika əsərləri sərgisi ilə tanış olanda da dedim, Vahidin əsərləri başdan-başa fəlsəfədir. Bax, bu axşamkı yubiley tədbiri də bir fəlsəfə gecəsidir. Mən bunu belə qəbul etdim. Sizin oxuduğunuz o şeirlər, dediyiniz sözlər, səslənən musiqi də fəlsəfədir. Bax, rəssam da bunu belə dərk edib. Onun çəkdiyi əsərlər çox gözəl rəsm əsərləridir və orada da fəlsəfə var. Siz şeirləri oxudunuz, rəssam da o rəsmləri çəkib, Vahidin surətini müxtəlif kompozisiyalarda yaradıb, bu rəsmlərin hər birində də Vahidin şeirlərindən misralar yazıb. Hətta o özü də Vahidin şeirlərini yaxşı oxuyur. Mən sərgiyə baxarkən o, Vahiddən bir neçə şeir oxudu. İstəyirsiniz desin.

Rəssam A d i l R ü s t ə m o v :

Gülşəndə idim seyrdə bir
yar idi, bir mən.
Bir bülbül idi, bir də
çəmənzar idi, bir mən.
Bülbül gülə, gül bülbülə
mən naz eləyirdi,
Bir kəs yox idi, ol
gülü-bixar idi, bir mən.

...Mən gecədə iştirak edən meyxanaçıların çıxışlarını yüksək qiymətləndirirəm. Meyxana xalqımızın, millətimizin folklorunun çox gözəl janrlarından biridir. Ruslar öz çastuşkalarını sevirilər, meyxana da bizim üçün belə sevimli janrdır. Amma bəzən nədənsə meyxanaya xor baxırdılar. Halbuki meyxana xalqın özünəməxsus bir folklorudur. Ona görə də mən meyxana dəyənlərin ustalığını xüsusi qeyd edirəm. Onlar indiyədək belə məclisə çıxmamışdılar. Onlara da Vahid kömək edib və bu gün belə bir gecədə çıxış ediblər.

**HEYDƏR ƏLİYEV: GÖRKƏMLİ ŞƏXSİYYƏTLƏR
XALQIMIZIN ZƏKASINI, ELMİNİ, MƏDƏNİYYƏTİNİ,
MƏNƏVİYYATINI DÜNYAYA NÜMAYİŞ ETDİRİR.
AKADEMİK YUSUF MƏMMƏDƏLİYEVİN ANADAN
OLMASININ 90 İLLİYİNƏ HƏSR EDİLMİŞ
YUBİLEY GECƏSİNDƏ NİTQ**

*Respublika Sarayı
10 sentyabr 1996-cı il*

Hörmətli xanımlar və cənablar!

Hörmətli alimlər, müəllimlər!

Yusuf Məmmədəliyevin 90 illik yubileyi münasibətilə sizi təbrik edirəm, hamınıza cansağlığı, səadət, Azərbaycan elminə yeni uğurlar arzulayıram.

Yusuf Məmmədəliyevin 90 illik yubileyinin respublikamızda geniş miqyasda keçirilməsi, yubileyə həsr olunmuş bu təntənəli mərasim xalqımızın öz tarixində olan hörmətli, görkəmli şəxsiyyətlərinə verilən qiyməti göstərir, xalqımızın, millətimizin Azərbaycan elminə hörmətini göstərir.

Yusuf Məmmədəliyev 1905-ci ildə Azərbaycanın gözəl guşələrindən biri Ordubad şəhərində anadan olub, öz fitri istedadı, fədakarlığı, vətənpərvərliyi ilə qısa bir müddətdə dünyada, xalqımızın arasında, respublikamızda görkəmli yer tutub və tarixi şəxsiyyətlərdən birinə çevrilmişdir. Xalqımız Yusuf Məmmədəliyev kimi şəxsiyyətlərlə tanınır və fəxr edir. Çünki belə insanlar, şəxsiyyətlər Azərbaycan xalqının zəkasını, elmini, mədəniyyətini, daxili mənəviyyatını dünyaya nümayiş etdirir. Elə bunun özü Yusuf Məmmədəliyev kimi şəxsiyyətlərin xalq qarşısında olan böyük xidmətidir.

Yusuf Məmmədəliyev xalqımızın tarixinə böyük alim, maarifçi, təşkilatçı, görkəmli ictimai-siyasi xadim kimi daxil olubdur. O, öz elmi fəaliyyəti, elmi əsərləri, ixtiraları ilə Azərbaycan elminin inkişafına böyük tökan verib və dünya elminə, xüsusən dünya neft kimyası elminə görkəmli töhfələr veribdir. Yusuf Məmmədəliyevin elmi fəaliyyəti, alimliyi həm geniş nəzəri xarakter, eyni zamanda çox əməli, tətbiqi xarakter daşıyır. Hər

bir alim qiymətlidir. Hər bir alimin yaratdığı elmi əsərlər özünəməxsus qiymət alır. Ancaq nəzəriyyəni təcrübə ilə birləşdirən, nəzəri fikirlərini tətbiq edə bilən və onlardan əməli nəticə götürə bilən, cəmiyyətə, ölkəyə, xalqa konkret fayda gətirən insanlar alimlərin sırasında xüsusi yer tutur. Yusuf Məmmədəliyev məhz belə alim olmuşdur.

Onun elmi axtarırları böyük ixtiralarla, yeni elmi konsepsiyaların, əsərlərin yaranmasına gətirib çıxarmışdır. Yusuf Məmmədəliyev ixtiraları, elmi tapıntıları, fikirləri Azərbaycanın neft kimyası sənayesində böyük inqilab yaratmışdır. O, təkcə Azərbaycanın yox, Sovetlər İttifaqı adlanan böyük ölkənin neft kimyası sənayesində böyük inqilab yaratmış, hadisəyə çevrilmiş və bütün bunlar da neftdən yeni yüksək keyfiyyətli məhsulların istehsal olunub ölkənin istifadəsinə verilməsi kimi əməli nəticəyə gətirib çıxarmışdır. Yusuf Məmmədəliyevin alimliyinə, elmi xidmətinə, elmə verdiyi faydanın mənası bundan ibarətdir.

Azərbaycan neft diyarıdır. Bizim alimlərimiz neft sahəsində – neft yataqlarının axtarılması, tapılması, kəşf olunması, neftin hasilatı və xüsusən neftdən, onun emalından məhsullar alınması sahəsində daim işləmişlər. Hesab edirəm ki, bu, sənayenin ən əsas hissəsidir. Çünki yerin altında olan neft təbiətin yaratdığı sərvətdir. Amma neftdən alınan cürbəcür məhsullar, şübhəsiz ki, insanların elmi ixtiralarının, istedadının nəticəsidir. Yusuf Məmmədəliyevin nəinki Azərbaycanda, keçmiş Sovetlər İttifaqında, böyük bir ölkədə bu sahədə – neft kimyası sənayesində gördüyü işlər böyük fayda vermişdir, yenə də deyirəm, yüksək qiymət almışdır.

Xüsusən İkinci dünya, Böyük Vətən müharibəsi zamanı, faşizmlə ölüm-dirim mübarizəsi zamanı Azərbaycan neftinin nə qədər əhəmiyyətli və hansı xidmətləri olduğunu bütün dünya artıq bilir, İkinci dünya müharibəsi zamanı – faşist Almaniyası Sovetlər İttifaqına hücum edəndən, Böyük Vətən müharibəsi başlandıqdan sonra dörd il gedən müharibədə Azərbaycan nefti olmasaydı, faşizm üzərində qələbə çalmağın necə, hansı səviyyədə olacağını demək çətin olardı. O vaxt Sovetlər ölkəsində hasil edilən neftin 70-80 faizi Azərbaycanda, Bakıda çıxarılırdı. Ancaq iş təkcə bu neftin çıxarılması deyildi, əsas məsələ bundan neft məhsulları alınması və o məhsulların keyfiyyəti idi. Bax, bu sahədə Yusuf Məmmədəliyevin xidmətləri həddindən artıq qiymətlidir və tarixi əhəmiyyət kəsb edir.

Böyük Vətən müharibəsi zamanı o böyüklükdə ölkənin neft təchizatının 70-80 faizi Azərbaycandan gedirdi. Müharibə aparan motorların –

təyyarələrin, tankların, avtomobillərin, zirehli maşınların, cürbəcür digər döyüş texnikasının işləməsi üçün istifadə edilən neft məhsullarının hamısı respublikamızda istehsal olunurdu. Onların keyfiyyətindən çox şey asılı idi. Bəli, bu gün biz tarixdə qeyd edə bilərik ki, o illərdə Azərbaycanda on milyon tondan artıq yüksək keyfiyyətli, yüksək oktanlı benzin istehsal olunub, Vətənin müdafiəsi, müharibənin aparılması üçün göndərilibdir. Bunların hamısı Yusuf Məmmədaliyevin icad etdiyi, axtarıb tapdığı, tətbiq etdiyi, elmi nəticələr əsasında olmuşdur. Ona görə də Yusuf Məmmədaliyevin elm sahəsindəki xidmətlərini onun təkcə elmi məqalələri, başqa əsərləri ilə yox, bax, bunlarla qiymətləndirmək lazımdır. Yusuf Məmmədaliyev həqiqətən, sözün əsil mənasında çoxşaxəli, çoxsahəli fəaliyyəti olan böyük bir alimdir.

Yusuf Məmmədaliyev böyük maarifçi olubdur. O, ilk əmək fəaliyyətinə müəllimliklə başlayıb. Ordubadda, Gəncədə, Bakıda, Yerevan-da və başqa yerlərdə müəllim işləyib. Müəllimlik çox şöhrətli bir sənətdir. Həqiqi müəllim olmaq cəmiyyət üçün, doğrudan da, çox qiymətli dir. Yusuf Məmmədaliyev də ilk addımları müəllimliklə atıb. Ancaq onun maarifçiliyi müəllimlik fəaliyyəti ilə bitmir. Bəli, o, Ordubadda da, Gəncədə də müəllim olubdur. Ancaq o, Azərbaycan Dövlət Universitetində, Dövlət Neft və Kimya İnstitutunda, başqa İnstitutlarda da, Moskva ali məktəblərində də müəllimlik edibdir. Eyni zamanda o, çox böyük maarifçi olubdur. Azərbaycan maarifinin inkişaf etdirilməsində onun böyük xidmətləri vardır. Onun mühazirələri, tələbələrə verdiyi biliklər, göstərdiyi qayğı Yusuf Məmmədaliyevin həqiqi mənada müəllim olduğunu nümayiş etdiribdir. Ona görə də hafizəmizdə, xatirəmizdə o böyük müəllim kimi yaşayır və müəllim kimi də yaşayacaqdır.

Yusuf Məmmədaliyev Azərbaycanda elm təşkilatçılığında da böyük rol oynayıbdır. Ayrı-ayrı alimlər öz əsərləri ilə tanınır. Amma elmi təşkil edənlər, elmi inkişaf etdirənlər öz əsərlərindən savayı, xidmətləri ilə də tanınır və qiymətləndirilir. Yusuf Məmmədaliyev daim elmin təşkilatçısı olubdur. O, kafedra müdiri olanda da elmin təşkilatçısı olmuş, ətrafına yığıdığı adamlara elmi öyrətmişdir.

O, Elmlər Akademiyasının prezidenti, universitetin rektoru işləyərkən də Azərbaycan elminin böyük təşkilatçısı olmuşdur. 1945-ci ildə Azərbaycanda Elmlər Akademiyası yaranarkən Yusuf Məmmədaliyev Elmlər Akademiyasını təsis edən 15 görkəmli şəxsiyyətdən biri olubdur. Ona görə də onlar Azərbaycanın ilk akademikləri hesab ediliblər. Mirəsədulla Mirqasımovla, Mustafabəy Topçubaşovla, Səməd

Vurğunla, Şirokoqorovla, Yesmanla, Mikayıl Hüseynovla birlikdə Yusuf Məmmədaliyev Azərbaycan Elmlər Akademiyasının təsisçisi olmuşdur. Amma eyni zamanda, Elmlər Akademiyası təşkil olunandan cəmi iki il sonra, yəni Azərbaycanda Elmlər Akademiyası ilk addımlarını atmağa başlayarkən Yusuf Məmmədaliyev respublika EA-nın prezidenti seçilmiş, prezident kimi çox böyük işlər görmüşdür. Burada onun həyat yolu haqqında danışanlar bu barədə dedilər. Ancaq qeyd etmək istəyirəm ki, indi artıq 50 il yaşı olan Azərbaycan Elmlər Akademiyasının elmi tədqiqat İnstitutlarının əksəriyyəti məhz Yusuf Məmmədaliyevin Elmlər Akademiyasının prezidenti işlədiyi zaman təşkil olunubdur. Bax, elmin təşkilatçısı budur. Buna görə də Yusuf Məmmədaliyev çox yüksək qiymətə layiq bir alimdir.

Yusuf Məmmədaliyev 1947-ci ildən 1950-ci ilə qədər, sonra da 1958-ci ildən 1961-ci ilədək akademiyanın prezidenti olmuşdur. Akademiyanın prezidenti vəzifəsinə bu görkəmli alimin ikinci dəfə dəvət edilməsi onu göstərmişdir ki, Yusuf Məmmədaliyev 1950-ci ildə subyektiv səbəblərə görə vəzifədən azad olunmuşdur. O, akademiyanın tərkibində öz işini davam etdirmiş, sonra universitetin rektoru işləmiş və Elmlər Akademiyası Yusuf Məmmədaliyevə yenidən ehtiyac duymuşdur. O, 1958-ci ildə Elmlər Akademiyasına prezident seçilmiş və ömrünün sonuna qədər prezident kimi yaşamışdır.

Elmlər Akademiyasının prezidenti, Azərbaycan elminin ən yüksək zirvəsində duran bir alim kimi, şəxs kimi Yusuf Məmmədaliyev respublika elminin bütün sahələrinin inkişaf etdirilməsində xidmətlər göstərmişdir. Onun bu xidmətləri unudulmur və bu gün də, gələcəkdə də yad ediləcəkdir.

Dedim ki, Yusuf Məmmədaliyev böyük maarifçi olmuşdur. Onun maarifçiliyi görkəmli alimin Azərbaycan Dövlət Universitetinə rektorluq etdiyi zaman özünü ən yüksək səviyyədə, bariz şəkildə göstərmişdir. Yusuf Məmmədaliyev Azərbaycan Dövlət Universitetinə rəhbərlik etdiyi zaman çox işlər görmüş, universiteti genişləndirmiş, inkişaf etdirmiş, yeni kafedralar açılmışdır. Ən önəmlisi odur ki, o, universitetin elmi, ümumi mədəni səviyyəsini qaldırmışdır.

Elm xadimi kimi, ictimai-siyasi xadim kimi Azərbaycan elmində görkəmli yer tutan və respublikamızın ziyalıları içərisində çox böyük hörmət qazanan Yusuf Məmmədaliyev Azərbaycan mədəniyyətinin, incəsənətinin, ədəbiyyatının inkişafında da əvəzsiz xidmətlər göstərmişdir. O, Üzeyir Hacıbəyovla, Səməd Vurğunla çiyin-çiyinə respublikamızın

incəsənətini, mədəniyyətini irəliyə aparmaq üçün çox işlər görmüşdür. O, humanitar sahələrə, elmin mədəniyyətlə, ədəbiyyatla, tarixlə əlaqədar sahələrinə həddindən artıq fikir vermiş və onlarla bilavasitə məşğul olmuşdur. Buna görə də Yusuf Məmmədaliyev bir alim kimi, bir insan kimi, hərtərəfli yüksək keyfiyyətlərə malik şəxsiyyət kimi tanınmışdır.

Mən Yusuf Məmmədaliyevin 41-45-ci illərdəki elmi nailiyyətləri nəticəsində neft kimyası sənayesində baş vermiş böyük dəyişikliklərdən danışdım. Ancaq qeyd etmək istəyirəm ki, Yusuf Məmmədaliyevin elmi əsərləri, ixtiraları, qoyduğu elmi iz və yaratdığı elmi-texniki müəssisələr Azərbaycanda sonrakı dövrdə neft kimyası elminin və xüsusən neft kimyası sənayesinin inkişafında əvəzsiz rol oynamışdır. Burada məndən öncə çıxış edən natiqlər bu barədə məlumat verdilər. 70-80-ci illərdə Azərbaycan sənayesində aparıcı və çox böyük əhəmiyyətli sahələrdən biri olan neft kimyası sənayesini biz sürətlə inkişaf etdirməyə nail olduq. Bilindiyi kimi, o vaxtlar Bakıda da, Sumqayıtda da, Azərbaycanın başqa bölgələrində də nəhəng neft kimyası kompleksləri tikildi. Onların əksəriyyəti Yusuf Məmmədaliyevin əsərləri, onun qoyduğu elmi irs və onun tələbələrinin əsərləri əsasında yaradılmışdır. Xatirimdədir, 70-ci illərin əvvəllərində mən Azərbaycanda neft emalının tamamilə yenidən qurulmasına dair məsələləri Moskvada qaldırarkən, Azərbaycanda yeni neft kimyası sənayesinin yaranması haqqında təkliflər irəli sürərkən və çox böyük müqaviməti dəf edərək həmin təklifləri həyata keçirməyə nail olarkən respublikada yaranmış elmi-texniki potensiala əsaslanırdım, Azərbaycanda Yusuf Məmmədaliyevin və onun tələbələrinin, silahdaşlarının qoyduğu elmi irsə əsaslanırdım və onların nəticəsində Azərbaycan kimyasının, neft kimyasının inkişaf etdirilməsi üçün yeni-yeni böyük sənaye müəssisələrinin yaradılmasına nail olmağa çalışırdım. Biz buna nail olduq.

Bu gün iftixar hissi ilə demək olar ki, biz o vaxt bütün neft emalı sənayesini yenidən yaratdıq, yüksək keyfiyyətə nail olduq, Sumqayıtda müasir tələblərə cavab verən böyük kimya kompleksləri yaratdıq. Bu barədə burada məlumat verildi. Bunların hamısı, bir tərəfdən Azərbaycanın iqtisadi potensialının güclənməsinə, digər tərəfdən isə, Azərbaycan xalqının rifahının yüksəlməsinə gətirib çıxarmışdır. Burada da Yusuf Məmmədaliyevin xidmətləri həmişə xatırlanıbdır və biz bunu heç vaxt unutmamışıq, unutmayacağıq da. Bütün bunlara görə də Yusuf Məmmədaliyev təkcə Azərbaycanda yox, o vaxtlar keçmiş Sovet İttifaqında da tanınmış böyük alim idi və ölkədə Azərbaycanı layiqincə təmsil etmişdir.

1945-46-cı illərdə Sovet İttifaqının Neft Sənayesi Nazirliyinin elmi-texniki şurası yaradılanda bu şuraya rəhbərlik Yusuf Məmmədəliyevə həvalə olunmuşdur. Bu, heç də təsadüfi bir hal deyildi. Amma eyni zamanda bilmək lazımdır ki, bu, adi bir şey də deyildi. Çünki o zaman, o dövrdə Sovet İttifaqının sənaye sistemində neft sənayesi ən görkəmli yer tuturdu, ən böyük sənaye kompleksi idi. Orada, Moskvada böyük bir dövlətin yüksək sənaye kompleksinin elmi-texniki şurasının rəhbəri Yusuf Məmmədəliyevin – azərbaycanlının, Azərbaycan xalqının nümayəndəsinin olması təkcə Yusuf Məmmədəliyev üçün deyil, həm də bütün Azərbaycan xalqı üçün iftixar hissi doğururdu. Bunları da heç vaxt unutmaq lazım deyil.

Yusuf Məmmədəliyev 1958-ci ildə SSRİ Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü seçildi. Bu da Azərbaycan elminin tarixində ilk hadisə idi, yəni ilk azərbaycanlı elə mötəbər elm ocağının üzvü seçildi. Bilirsiniz, zaman dəyişir, bəzən insanlar ayrı-ayrı məsələlərə cürbəcür qiymət vermək istəyirlər. Amma elə məfhumlar var ki, onlar heç vaxt dəyişməyəcəkdir. SSRİ Elmlər Akademiyası 250 il tarixi olan, dünyada ən məşhur Rusiya Elmlər Akademiyasının davamı idi, dünyada tanınmış elm mərkəzi və dünyanın ən tanınmış alimlərinin toplandığı bir yer idi. Bəli, Azərbaycan elmi gənc elmdir. O vaxtlar Azərbaycanda da alimlər vardı. Amma Yusuf Məmmədəliyev ilk Azərbaycan alimi idi ki, həmin akademiyanın müxbir üzvü seçildi. Mən heç şübhə etmirəm ki, vaxtsız ölüm onu bizim əlimizdən almasaydı, o, akademiyanın mütləq həqiqi üzvü də olacaqdı, Azərbaycanı elm sahəsində daha yüksək səviyyələrdə də təmsil edəcəkdə.

Dediyim kimi, Yusuf Məmmədəliyevin alim kimi, ictimai-siyasi xadim kimi fəaliyyəti çoxşaxəli, çoxsahəli olmuşdur. Bu da onun təkcə sırf alim olduğundan irəli gəlmirdi. Bu, onun şəxsi keyfiyyətlərindən, şəxsi xüsusiyyətlərindən irəli gələn bir hal idi. Çünki Yusuf Məmmədəliyev hərtərəfli hazırlığa malik bir adam idi. Bir tərəfdən o, fitri istedadına görə cəmiyyətdə, təbiətdə olan hər bir şeyi çox yüksək səviyyədə dərk edirdi və bunlardan istifadə edirdi. Digər tərəfdən isə, öz üzərində çox işlədiyinə görə, öz bilik sahəsini daim genişləndirdiyinə görə belə keyfiyyətlərə malik bir adam idi.

Yusuf Məmmədəliyev çox mədəni bir insan idi. Mən onu şəxsən tanıyırdım, onunla dəfələrlə görüşmüşdüm və buna görə də mənəm bu sözlərim kitablardan oxuduğum, yaxud kimdənsə eşitdiyim sözlər deyildir. Bunlar onunla şəxsi təmasdan aldığım təəssürlərdir. O, həddindən artıq mədəni və eyni zamanda çox təvazökar bir insan idi, millətini, xalqı-

nı həddindən artıq sevən adam idi, vətənpərvər bir insan idi, Vətəni haqqında, milləti haqqında, xalqı haqqında daim düşünən bir insan idi. Bu insanın siması həm zahirdən, həm də daxildən onun nə qədər yüksək keyfiyyətlərə malik olduğunu nümayiş etdirirdi. O, sözün əsil mənasında ziyalı idi. Təkcə biliyinə görə yox, davranışına görə də, zahiri görünüşünə görə də, insanlarla danışıq tərzinə görə də, münasibətlərinə görə də ziyalı idi. Ona baxdıqda insan onun nə qədər yüksək mədəniyyətə malik olduğunu hiss edirdi. Mən yenə də bu ifadəni tam dolğunluğu ilə sizə çatdırmaq üçün demək istəyirəm ki, o, sözün əsil mənasında ziyalı idi.

Mən onun təvazökarlığını da şəxsən dəfələrlə hiss etmişəm. Xatirimdədir, bizim hamımızın, Bakı sakinlərinin çox sevdiyi Dənizkənarı bulvarda bazar günü gəzişərkən mən onunla dəfələrlə görüşmüşəm, birlikdə gəzişmişik. Bazar günü o, bulvara çıxanda adətən özü ilə fotoaparat da götürər, şəkillər çəkərdi. O vaxtlar akademiyanın prezidenti kimi adamlara yaxın gəlmək də çətin idi. Lakin buna baxmayaraq, Yusuf Məmmədəliyev insanlara o qədər mehriban münasibət göstərirdi ki, onlar istər-istəməz ona yaxınlaşıp, onunla söhbət edirdilər.

Onun həyatı çox zəngin olubdur. Az yaşasa da çox xoşbəxt həyat sürüb. Ancaq onun həyat yolu o qədər də hamar olmayıbdır. Məsələn, 1950-ci ildə, akademiyanın işini güclü sürətdə inkişaf etdirdiyi bir zamanda heç bir səbəb olmadan o, akademiyanın prezidenti vəzifəsindən azad edildi. Amma bu, onu əsla sıxmadı və sındırmadı. Akademiyanın tərkibində bir şöbəyə akademik katib kimi rəhbərlik etməkdə davam etdi. Amma sonra hiss etdilər ki, o, lazımdır və onu Azərbaycan Dövlət Universitetinə rektor vəzifəsinə dəvət etdilər. Nəhayət, hiss etdilər ki, o, akademiya yenə də lazımdır. Buna görə də onu Elmlər Akademiyasına prezident vəzifəsinə yenə də dəvət etdilər.

Qəfil ölüm onun həyatını dayandırdı. Xatirimdədir, 1961-ci ildə onun vəfatı haqqında məlumat yayılarkən Azərbaycan böyük kədərə büründü. Bu dəfə də o, təvazökarlıq etmişdi. Bir xəstəliyə görə cərrahiyyə əməliyyatı aparmaq lazım imiş. Ona təklif etmişdilər ki, bəlkə Moskvaya getsin və bu əməliyyatı Moskva cərrahları aparsınlar. Amma o demişdi ki, yox, mən öz cərrahlarımıza inanıram və öz Vətənimə inanıram. Ancaq təəssüflər olsun ki, cərrahiyyə əməliyyatından sonra o, qəflətən həyatdan getdi.

Qeyd edim ki, o kədərli günlər mənim xatirimdədir. Mən onun dəfn mərasimində əvvəldən axıradək iştirak etdim və bir vətəndaş kimi, Yusuf Məmmədəliyevə böyük hörməti olan bir insan kimi kədərli günləri xalqla birlikdə yaşadım. Yusuf Məmmədəliyev 35 ildir həyatdan gedib.

Ancaq onun irsi yaşayır, tələbələri onun işini davam etdirirlər, onun adı xalqımızın qəlbində yaşayır. Onun xatirəsi əbədləşdirilib. Bu barədə deyildi. Ordubadda onun doğulduğu evi 70-ci illərdə biz Yusuf Məmmədliyəvin ev-muzeyinə çevirdik, orada ev-muzeyi təşkil olundu. Mən o evi bir-iki dəfə ziyarət etmişdim. İlk dəfə oraya gedərkən çox maraqlanırdım ki, görüm, Yusuf Məmmədliyəv hansı evdə doğulub. Ondan sonra isə mənim sərəncamımla orada ev-muzeyi yaradıldı.

Doğrudur, Azərbaycanda bu qarmaqarışq illərdə o ev-muzeyi də unudulmuşdu. Mən 90-cı ildə Naxçıvana gedəndə bununla dərhal maraqlandım. Sonra o ev-muzeyi bərpa olundu və Ordubadda Yusuf Məmmədliyəvin doğulduğu ev indi ev-muzeyi kimi fəaliyyət göstərir. Bu gün mən bir qərar da qəbul etdim – İstiqlal küçəsində, yəni akademiyanın köhnə binasının yanında Yusuf Məmmədliyəvin heykəli qoyulsun.

Yusuf Məmmədliyəv kimi şəxsiyyətlər daim yaşayırlar. Bu gün bu möhtəşəm salona toplaşanların hamısı Vətəninə sevinən insanlardır, buraya gəlirlər ki, öz millətinə, öz tarixinə olan hörmətini və Yusuf Məmmədliyəv şəxsiyyətinə olan hörmətini bildirsinlər.

Yusuf Məmmədliyəv heç vaxt unudulmayacaq, zaman keçdikcə onun Azərbaycan xalqının tarixindəki yeri daha da açıq görünəcəkdir və insanlar, gələcək nəsillər Azərbaycanın belə şəxsiyyətləri ilə fəxr edəcəklər.

Biz bu gün buraya məhz Yusuf Məmmədliyəvə, Azərbaycan elminə olan hörmət və ehtiramımızın hökmü ilə gəlmişik. Yusuf Məmmədliyəvin gördüyü işlər, onun siması, onun xatirəsi qəlbimizdə daim yaşayacaq və Azərbaycan xalqının dövlət müstəqilliyi yolu ilə irəli getməsinə kömək edəcəkdir. Sağ olun.

(Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin nitqi böyük diqqətlə dinləndi və dəfələrlə alqışlarla qarşılandı)

* * *

Prezident HEYDƏR ƏLİYEV təntənəli yubiley gecəsi başa çatdıqdan sonra tədbirin iştirakçısı olan mədəniyyət və incəsənət xadimləri ilə görüşdü və onlara müraciətlə dedi:

Yusuf Məmmədliyəvin xatirəsini bu gün hamımız birlikdə yad etdik. Hazırladığınız bu ədəbi-musiqili kompozisiya hesab edirəm ki, Yusuf Məmmədliyəvin təbiətinə, mənəviyyətinə uyğundur. Ona görə də mən sizə təşəkkür edirəm. Gördüm ki, bu gecəni siz hamınız ürəklə, candan-qəlbədən aparırdınız. Bunların hamısı məni çox sevindirir. Həyatımı-

zın bu çətinliklərinə baxmayaraq, mədəniyyət xadimlərimiz öz sənətlərini sevirilər və onu xalqa çatdırmaq istəyirlər. Çox gözəl gecə oldu.

Sənətinizi nə qədər sevdiyinizi mən bilirəm. Xor kapellası yaşama-lıdır. Məhz sənətinizi sevdiyinizə görə də xoru itirmirsiniz. Bu, mənə çox sevindirir. Keçmiş vaxtlarda da mən xor kapellasının yaşamasına və ümumiyyətlə, Azərbaycanda xor sənətinin inkişaf etməsinə çalışırdım. Bu, bizim üçün lazımdır. Sağ olun ki, bunu yaşadırsınız. Hamınıza təşəkkür edirəm...

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev səmimi və mehribanlıq şəra-itində keçən görüşdə Yusuf Məmmədəliyev haqqında xatirələrindən də danışdı. Respublikamızın rəhbəri daha sonra dedi: Mən hesab edirəm ki, Yusuf Məmmədəliyev bu təntənəli mərasimlərin hamısına layiqdir və öz nitqimdə qəlbimdən gələn sözləri bildirdim. Bunlar sadəcə söz deyil, hamısı Yusuf Məmmədəliyevin şəxsiyyəti, xidmətləri və onun Azərbaycan xalqına qoyub getdiyi irs haqqında çox düşünülmüş, formalaşmış fikirlərdir. Yusuf Məmmədəliyevin indiyədək belə yubileyi keçirilməmişdir. Arzu edirəm ki, bu yubiley tədbiri sonuncu olmasın. Hər halda mən elə bir ənənə yaratdım ki, onu sonralar sındırmaq çətin olacaqdır. Biz belə şəxsiyyətləri birinci yad etməliyik. Xalq məhz belə insanlarla tanınır. Yusuf Məmmədəliyev də onlardan biridir. O, xalqımızın fəxridir.

**GÖRKƏMLİ AZƏRBAYCAN BƏSTƏKARI
MÜSLÜM MAQOMAYEVİN ANADAN
OLMASININ 110 İLLİYİNƏ HƏSR EDİLMİŞ TƏNTƏNƏLİ
YUBİLEY GECƏSİ BAŞA ÇATDIQDAN SONRA
MƏDƏNİYYƏT VƏ İNCƏSƏNƏT XADİMLƏRİ İLƏ
GÖRÜŞDƏ ÇIXIŞ**

*Respublika Sarayı
18 sentyabr 1996-cı il*

Sizi təbrik edirəm. Biz Müslüm Maqomayevin 110 illik yubileyinə həsr olunmuş təntənələrin keçirilməsində bir qədər gecikmişik, ancaq hesab edirəm ki, onu layiqincə qeyd etdik. Bilirsiniz, mən xoş həyəcan keçirdim. Vaxtilə mənim respublikaya rəhbərliyim dövründə biz Müslüm Maqomayevin anadan olmasının 90 illiyini və 100 illiyini qeyd etmişik. İndi onun 110 illiyini də qeyd etmək mənə nəsib oldu. Hesab edirəm, 120 illiyini də qeyd edəcəyəm.

Bu gün Müslüm Maqomayevin yaradıcılığı çox yaxşı təmsil olundu. Ən başlıcası isə, siz, sənət ustaları, dünya miqyaslı ulduzlar həm bizim görkəmli bəstəkarlarımızın yaradıcılığını, həm də öz yaradıcılığınızı Azərbaycana da və hesab edirəm, bütün dünyaya da nümayiş etdirdiniz. Sizi təbrik edirəm.

Mən bu yubileyin keçirilməsini çox istəyirdim. Təkid edirdim ki, məhz sentyabrın 18-də, Müslüm Maqomayevin və Üzeyir Hacıbəyovun anadan olduqları gün, musiqi və incəsənət günü qeyd etdiyimiz gün keçirilsin. Siz də yubileyə bu cür gözəl çıxışınızla rəvnəq verdiniz.

Şübhəsiz, siz o qədər məşhursunuz, yaradıcılığınız, ustalığınız haqqında o qədər deyilmişdir ki, tərifə ehtiyacınız yoxdur. Ancaq sizin əvvəlki kimi cavan olmağınız və yenə də belə gözəl oxumağınız məni heyran qoyur. Sizin çoxunuz Müslüm Maqomayevin 90 illiyi qeyd olunarkən burada da, Moskvada İttifaqlar evinin sütunlu salonunda çıxış etmisiniz. Siz indi də o zaman olduğu kimi, hətta ondan yaxşı oxuyursunuz.

Mən Moskvadan, Kiyevdən gələn qonaqlarımıza xüsusilə minnətdaram. Onlar mənim köhnə dostlarımdır, mən onların sənətinin, ustalığının

ının pərəstişkariyam. Onların Müslüm və Tamara ilə birlikdə buraya gələrək bu konsertə rovnəq vermələrini əlamətdar nailiyyət hesab edirəm. Hamımızın ayrıldığı, müstəqil dövlətlərə çevrildiyi indiki vaxtda bu, qeyri-adi hadisədir.

1972-ci ildə Azərbaycanda keçirilən Rusiya Federasiyası günlərini xatırlayıram, o zaman mən gənc və gözəl Tamara Sinyavskayanı ilk dəfə görmüşdüm. Azərbaycanda Ukrayna mədəniyyəti günlərini də xatırlayıram, bu tədbirlərdə Ukraynanın bütün incəsənət ustaları iştirak edirdilər və şübhəsiz ki, çox gözəl oxuyaraq bizi heyran qoyan Solovyanenkov diqqət mərkəzində idi. Elə bu gün də belə oldu. Görün, tamaşaçılarımız sizin hamınızı necə qarşıladılar. Ölkəmizdə baş verən bütün dəyişikliklərə baxmayaraq, tamaşaçılarımız əvvəlki kimi yenə də sizi qiymətləndirir, hər şeyə çox düzgün münasibət bəsləyir və incəsənət ustalarını layiqincə qarşılayırlar. Bu məni sevindirir. Çox sağ olun ki, gəlmisiniz.

Daim Azərbaycanda yaşayan incəsənət ustalarına gəldikdə isə, mən onlarla tez-tez görüşürəm. Keçmiş Sovetlər İttifaqına daxil olan ölkələrdə, xüsusən son vaxtlarda müharibə gedən, ancaq indi də sülh olmayan bizim ölkəmizdə bir çox mürəkkəb proseslərin baş verdiyi dövrdə, ölkəmizin qarşılaşdığı iqtisadi çətinliklər şəraitində xalqın incəsənətlə, mədəniyyətlə birlikdə olması, incəsənət ustaları ilə görüşərkən özünü çox yaxşı hiss etməsi məni sevindirir. Müslüm və Tamara “Azərbaycan” mahnısını ifa edəndə mən iftixar hissi keçirdim ki, bu mahnı 70-ci illərdə, mən Azərbaycana rəhbərlik edəndə, respublikamızı tanıtmaq, ucaltmaq, Azərbaycanın incəsənətini göstərmək üçün hər şeyi etdiyim vaxt yaranmışdır. Azərbaycanı tərənnüm edən başqa gözəl mahnılar, o cümlədən Polad Bülbüloğlunun bəstələdiyi və Müslüm Maqomayevin ifasında xüsusilə yaxşı səslənən mahnılar da var idi. Lakin yenə mahnılar gərək idi və o zaman Müslüm Maqomayev Nəbi Xəzrinin şeirinə həmin “Azərbaycan” mahnısını bəstələdi. Mən ümumiyyətlə, hissiyyətli adamam, musiqi, mahnılar məni həmişə həyəcanlandırır. Lakin o zaman ki, bu mahnını ifa edirlər, mən özümü xoşbəxt sanıram. Vaxtilə Müslüm Maqomayev bu mahnının mənə ithaf olunduğunu demişdi. Lakin mən bununla razılaşmamışdım, indi isə qəbul edirəm. Mən bu mahnını sevirəm, o, məni çox həyəcanlandırır, çünki mahnıda deyilir ki, Azərbaycan həyatımın mənasıdır. Azərbaycan həqiqətən də mənim həyatımın mənasıdır. Ona görə də bu mahnını qəbul edirəm. Yəqin gördünüz, siz bu mahnını ifa edəndə salondakıların hamısı ayağa qalxaraq əl çalmağa başladı. Bu, gözəl idi.

Musiqimizin ağsaqqalı Tofiq Quliyev həmişəki kimi bu gün də gözəl çıxış etdi. Mən onu görəndə həmişə sevinirəm. Onun mahnılar yazmağa başladığı illər xatirimdədir. O, 30-cu illərdə Azərbaycanda ilk caz orkestri yaratmışdı və mən caz musiqisinin gənc pərəstişkarı kimi o vaxtdan onu xatırlayıram. Mən onun “Sənə də qalmaz” adlı gözəl mahnısını çox sevirəm. Bilirsiniz, elə mahnılar olur ki, onlar bütün başqa mahnılardan xüsusi seçilir. Tofiq Quliyevin mahnıları çoxdur, lakin “Sənə də qalmaz” bunların zirvəsidir. Onun oğlu bugünkü gecənin rejissoru idi və gözəl də təşkil etmişdir. Rauf Abdullayev bu gün fərqlənirdi, orkestri çox yaxşı idarə edirdi. Mən heç kimə heç bir dərəcə vermək istəmirəm, hər bir musiqisevərin öz rəyi var. İndiki halda demək istəyirəm ki, o, Niyazidən sonra Azərbaycan dirijorluq məktəbini şöhrətləndirməkdə davam edir.

Bilirsiniz, əgər burada hər birinizdən söhbət açsam, onda sizin tərcümeyi-halınızı özünüzdən daha yaxşı danışaram.

Bugünkü gecə qeyri-adi idi. Hamınız gözəl, əla çıxış etdiniz. “Şah İsmayıl” operasından rəqs mənim çox xoşuma gəldi, bu operanın böyük əhəmiyyəti təkcə sənət əsəri olmaqla bitmir. Müslüm Maqomayev bu mövzuya sadəcə olaraq bəstəkar, incəsənət xadimi kimi deyil, Azərbaycanın tarixini gözəl bilən bir insan kimi müraciət etmişdir. Axı Şah İsmayıl görkəmli sərkərdə, Azərbaycan şahı olmuşdur. O dövrdə tarixi keçmişimizdən kimin kim olduğunu söyləmək bizim üçün çətin idi. İndi isə açıq şəkildə deməyə imkanımız var ki, Şah İsmayıl görkəmli dövlət xadimi, siyasi şəxsiyyət, Azərbaycanı birləşdirən insandır. Azərbaycanın qədim dövlətçiliyi Şah İsmayılın adı ilə bağlıdır. Müslüm Maqomayevin də bu mövzuya müraciət edərək belə gözəl opera yazmasının incəsənət üçün əhəmiyyəti böyükdür, həmçinin böyük tarixi, siyasi əhəmiyyəti var. Mən bu operadan ariyaları dinləyəndə, – bu gün həmin gözəl rəqsə də baxdım, – xüsusi hisslər keçirirəm.

Sizin hamınızı təbrik edirəm, çox sağ olun. Sizə cansağlığı, səadət, fəravanlıq arzulayıram. Sevinirəm ki, xalqımız indiki ağır şəraitdə incəsənətlə yaşayır, mədəniyyətdən ayrılmır. Fikir verin, sizin ifa etdiyiniz əsərlərin əksəriyyəti klassik musiqidir. Deyirlər ki, bu musiqini heç də hamı başa düşmür, qəbul etmir. Ancaq salonun münasibətinə baxın! Şübhəsiz ki, bu, məni sevindirir, bugünkü Azərbaycanın, mənim xalqımın səviyyəsini göstərir. Görün, o, klassik musiqini necə başa düşür. Çətinliklərə baxmayaraq, mədəniyyətimiz yaşayır. Yaxın vaxtlarda mən bizim mədəniyyət xadimlərinə kömək göstərilməsi üçün tədbirlər görəcə-

yəm. İndiki çətin şəraitdə mədəniyyət və incəsənət xadimlərimizin öz işlərini fədakarlıqla davam etdirmələri isə mənə çox sevindirir.

Çox sağ olun. Sizə cansağlığı, firavanlıq arzulayıram. Moskvaya, Rusiyaya, mənim möhkəm əlaqələrim olan və Moskvada işləyərkən hamilik etdiyim Böyük Teatra səmimi salamlarımı yetirin. Məndə get-gedə dərin hörmət doğuran Ukraynaya salamlarımı yetirin. Prezident Leonid Kuçma ilə bizi böyük dostluq birləşdirir. Dostumuz Solovyanenkonun bu gün burada olması çox xoşdur.

Hesab edirəm ki, biz qonaqlarımızla hələ görüşəcəyik, vaxtınızı almaq istəmirəm, siz yorulmusunuz. Görüş barədə sabah sizə xəbər verəcəklər. Sağ olun.

**AZƏRBAYCAN ŞAİRİ VƏ DRAMATURQU,
BÖYÜK ƏDİB HÜSEYN CAVİDİN
MƏQBƏRƏSİNİN TƏNTƏNƏLİ AÇILIŞI
MƏRASİMİNDƏ NİTQ**

Naxçıvan

29 oktyabr 1996-cı il

Əziz bacılar, qardaşlar!

Əziz həmvətənlər, naxçıvanlılar!

Hörmətli qonaqlar, dostlar!

Mən sizin hamınızı respublikamızın, xalqımızın həyatında olan bu əlamətdar hadisə münasibətilə – Azərbaycan xalqının böyük şairi, yazıçısı, dramaturqu, filosofu, alimi Hüseyn Cavidin xatirəsinə həsr edilmiş bu məqbərənin açılışı münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm.

Əziz naxçıvanlılar, əziz bacılarım, qardaşlarım!

Mən sizi ürəkdən salamlayıram. Sizə öz hörmət və ehtiramımı, sevgi və məhəbbətimi bildirirəm.

Üç il yarımdır ki, mən sizdən ayrı düşmüşəm, Naxçıvan torpağını tərk edib Bakıya getmək məcburiyyətində olmuşam. Üç il yarım ərzində mənim Bakıda, Azərbaycan Respublikasının rəhbərliyində gördüyüm işləri siz bilirsiniz. Ancaq bilin, inanın, mən həmişə sizinlə bir yerdə olmaq arzusunda olmuşam, sizin həsrətinizi çəkmişəm, həmişə yenidən Naxçıvana qayıdıb bu doğma torpaqda yaşamaq istəmişəm.

Bu gün siz – Naxçıvan Muxtar Respublikasının vətəndaşları, sakinləri, əziz bacılarım, qardaşlarım məni böyük məhəbbət hissi ilə qarşılayırsınız. Küçələrdə, meydanlarda hamınızın xoş sifətini, hissiyyatlarınızı və sevincinizi görürəm. İnanın ki, mənim sevincim, daxildə keçirdiyim hissiyyatlar sizin hamınızınkindən üstündür. Çünki sizinlə məni bağlayan təkcə bu torpaqda doğulmağım, böyüyüb həyata atılmağım deyil. Sizinlə məni bağlayan Azərbaycan Respublikası, o cümlədən muxtar respublika üçün çox ağır bir dövrdə – 1990-cı ildən sizinlə bir yerdə yaşamağım, Naxçıvanı sizinlə birgə qorumağımıdır. Ona görə də mən bu gün buraya gəlməyimdən çox məmnunam, sevinirəm. Buraya çox böyük sevincə gəlmişəm. Sizinlə görüş mənim üçün böyük bayramdır, sevincdir. Bu gün

mən bu görüşə, həm də bir yerdə keçirdiyimiz ağır, ancaq şərəfli günlərə görə sizə təşəkkürümü bildirirəm.

1990-cı ilin qanlı yanvar hadisəsini xatırlayıram. Azərbaycan xalqına qarşı böyük cinayət, təcavüz edilmişdi. Azərbaycan xalqı ayağa qalxdı. Xalqımız öz milli azadlığı, müstəqilliyi uğrunda mübarizəyə qalxdı. Naxçıvanlılar ön sırada idilər.

Mən Moskvada olarkən Azərbaycana qarşı edilən bu cinayətə etiraz səsini qaldırdım, xalqımla, millətimlə həmrəy olduğumu bildirdim və orada olan imkanlarla Azərbaycan xalqının müdafiəsinə çalışdım. Orada eşitdim ki, naxçıvanlılar bu dəhşətli faciə ilə əlaqədar ayağa qalxıblar, hətta o vaxt cəsarətli bir qərar qəbul ediblər: Azərbaycana qarşı edilən cinayətə, təcavüzə görə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Sovetlər İttifaqının tərkibindən çıxması haqqında qərar qəbul ediblər.

İndi Sovetlər İttifaqı dağılıb. O vaxtdan çox illər keçib, çox şeylər unudulub. Sovetlər İttifaqına mənsub olmuş ölkələr öz müstəqilliyini əldə ediblər. Ancaq naxçıvanlıların bu cəsarətli addımı o vaxt Sovet İttifaqında yeganə bir addım idi. Bu xəbər bütün dünyaya yayıldı ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası Sovetlər İttifaqından çıxmaq barədə qərar qəbul edibdir. Bu, naxçıvanlıların nə qədər cəsarətli, qeyrətli, nə qədər azadlıqsevər və müstəqilliyə nə qədər bağlı olduqlarını dünyaya sübut etdi, nümayiş etdirdi.

O il Azərbaycan xalqı üçün ağır il idi. Ona görə də mən xalqımla, millətimlə, ölkəmlə bir yerdə olmaq üçün iyun ayında Azərbaycana qayıtmağı qərara aldım. Azərbaycana, Bakıya gəldim. Ancaq o vaxtkı mürtəce qüvvələr, Azərbaycan xalqının milli mənafeyinə zidd olan qüvvələr mənə Bakıda yaşamağa imkan vermədilər. Mən Naxçıvana gəldim.

Naxçıvan məni qucaqladı, bağrına basdı. Xatirimdədir, Naxçıvan Muxtar Respublikası əhalisinin əksər hissəsi o axşam buradan, Cavidin məzarından Azadlıq meydanınadək olan ərazidə toplaşmışdı. Dünya ölkələrinin mətbuatı o vaxt xəbər verirdi ki, Azadlıq meydanına 80-90 min adam toplaşmışdır. Naxçıvanlılar mənimlə görüşə gəlmişdilər. Mən isə Naxçıvana demək olar ki, gizli gəldim. Heç kəsə xəbər vermədim. Gizli olaraq gəlib öz bacımın evində yerləşdim. Ancaq bir saatdan sonra naxçıvanlılar bunu bildilər, mənimlə görüşə gəldilər və nəhayət, Azadlıq meydanına toplaşib məni buraya dəvət etdilər. Mən isə dedim ki, ilk addımı Hüseyn Cavidin məzarının üzərinə doğru atacağam. Belə də oldu. Buraya gəldim, Hüseyn Cavidin qəbrini ziyarət etdim. Ancaq

pərişan oldum. Çünki mən 1982-ci ilin sonunda Moskvaya gedərkən qərar vermişdim ki, Hüseyn Cavidin qəbri üzərində məqbərə tikilməli, yaradılmalıdır.

Qəbri çox bərbad vəziyyətdə gördüm, ürəyim sıxıldı. Onsuz da böyük sıxıntılar içərisində yaşayırdım. Ancaq buraya – Azadlıq meydanına, Hüseyn Cavidin məzarının ətrafına toplaşmış naxçıvanlıların əhvalruhiyyəsi, mənə olan sevgisi, məhəbbəti – onlar hamısı məni bu vəziyyətdən çıxartdı.

O gündən 1993-cü il iyunun 9-dək biz sizinlə burada bir yerdə yaşadıq. Bəlkə də tale belə etməli idi ki, mən Naxçıvana gəlməli idim. Bildiyiniz kimi, o illər Naxçıvanda bizim həyatımız çox ağır, çətin idi. Naxçıvan blokadada idi. Ermənistan ərazisi vasitəsilə respublikamızdan ayrı düşən Naxçıvanın Azərbaycanın mərkəzi hissəsi ilə bütün əlaqələri kəsilmişdi. Burada insanların yaşayışı çox ağır, çətin idi. Mən də sizinlə bir yerdə eyni şəraitdə, vəziyyətdə yaşamağa başladım. Bir yerdə yaşadıq. Ağır günlərimiz oldu. Naxçıvanda qışda şaxta 40 dərəcəyə qalxırdı. Ağır illər, çətin dövr idi. Su, elektrik enerjisi çatışmırdı, qaz, istilik yox idi, yemək yox idi, ərzaq sarıdan çətinlik çəkirdik. Xatirinizdədir, mən sizə dəfələrlə dedim, – bərabər yaşayacağıq, bu vəziyyətdən bərabər çıxacağıq. Əgər burada şaxtadan donsaq, bir yerdə donacağıq. Əgər ac qal-saq da, hamımız bir yerdə ac qalacağıq. Ancaq nə qədər çətin olsa da donmadıq, ac da qalmadıq. Şaxta olsa da yaşadıq, bu çətin dövrdən çıxdıq.

Ancaq bizim çətinliyimiz təkcə həyat şəraiti ilə bağlı deyildi. Ermənistan ilə Azərbaycan arasında gedən müharibədə Ermənistan silahlı qüvvələri Naxçıvan ərazisinə daim hücum etməyə çalışırdılar. Bir neçə belə hücum oldu. Sədəreyə, Şadaya, Buzqova, Gərməçatağa, Ordubadın bir neçə kəndinə hücumlar oldu. Naxçıvanlılar şəhidlər verdilər, qəhrəmancasına döyüşdülər. Sədərək bölgəsində 40 gündən artıq döyüş getdi. Biz çoxlu şəhidlər, itkilər verdik. Amma naxçıvanlılar sınımadılar, onların iradəsi möhkəm oldu. Torpağımızı, Azərbaycan ərazisini birgə qoruyub saxladıq və bu gün də qoruyub saxlayırıq.

O illər mənim üçün əziz, çox şərəfli illər olubdur. Mən bu illəri sizinlə bir yerdə keçirmişəm. Ona görə də mən buraya, bu torpağa daha da bağlı olmuşam. 1993-cü ilin iyun ayında Azərbaycanda vətəndaş müharibəsi baş verərkən, respublikamız böyük təhlükə qarşısında olarkən, məni dəfələrlə Bakıya dəvət edərkən bundan imtina edirdim. Onda mən Naxçıvandan getmək istəmirdim. Mən Naxçıvanda yaşayıb

naxçıvanlılarla bir yerdə Naxçıvanı daha da inkişaf etdirməyə çalışırdım. Ancaq Azərbaycanın vəziyyəti və mənə olan bir çox müraciətlər məni getməyə məcbur etdi.

Mən gedərkən təsəvvür etmirdim ki, qayıtmayacağam. Xatirinizdədir, mən sizə dedim ki, bir neçə gündən sonra geriye dönəcəyəm. Bu, həqiqət idi, mən belə fikirlə getdim. Ancaq o vaxt Bakı, Azərbaycan elə bir ağır vəziyyətdə oldu ki, mən orada daimi qalmalı oldum. Üç il yarım ki, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini möhkəmləndirmək, ölkəmizin ərazi bütövlüyünü bərpa etmək, respublikamızı Ermənistan təcavüzündən qurtarmaq üçün əlimdən gələni əsirgəmirəm və bu yolda gecə-gündüz çalışıram.

Respublikamız bu illərdə müstəqillik yolunda çox nailiyyətlər əldə edibdir. Ən böyük nailiyyət odur ki, Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi möhkəmlənib, müstəqil Azərbaycan Respublikası bütün dünyada tanınır, dünya birliyində özünə layiq yerini tutubdur. Ermənistan–Azərbaycan münaqişəsinin qarşısını almaq üçün 1994-cü ilin may ayında atəşkəs haqqında saziş əldə olunubdur. İki il yarım ki, döyüşlər yoxdur, qan tökülmür. Ancaq eyni zamanda, hələ böyük sülh də yoxdur. Bu müddətdə biz məsələnin sülh yolu ilə həll olunması üçün bütün tədbirləri görürük. Demək olar, elə bir gün yoxdur ki, biz bu məsələ ilə məşğul olmayaq. O gün yoxdur ki, bu barədə yeni bir addım atmayaq, yeni bir tədbir görməyək.

Siz bunları bilirsiniz. Mən sizi əmin edirəm ki, Azərbaycan Respublikasını bu vəziyyətdən çıxarmaq, ölkəmizin ərazi bütövlüyünü bərpa etmək üçün, işğal olunmuş torpaqları azad etmək, işğal olunmuş torpaqlarımızdan didərgin düşmüş vətəndaşlarımızı öz yerlərinə-yurdlarına qaytarmaq üçün bundan sonra da əlimizdən gələni edəcəyik. Ümidvaram ki, biz buna nail olacağıq, Azərbaycan bu vəziyyətdən çıxacaq, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü təmin olunacaq, qaçqınlar öz yerlərinə-yurdlarına qayıdacaqlar. Azərbaycan müstəqil dövlət kimi yaşayacaq, inkişaf edəcəkdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Azərbaycanın ayrılmaz bir hissəsi kimi milli azadlıq uğrunda, dövlət müstəqilliyimiz uğrunda gedən mübarizələrdə həmişə ön sırada olmuş, təşəbbüskar olmuşdur. Azərbaycan dövlət müstəqilliyi, milli azadlıq yolunda gedən mübarizənin dayağı olmuşdur və bu gün də dayağıdır, gələcəkdə də belə olacaqdır. Ona görə də Naxçıvana, Naxçıvan Muxtar Respublikasına Azərbaycanın hər yerində böyük hörmət və ehtiram hissi var.

Bu gün biz buraya böyük yazıçı, şair, dramaturq Hüseyn Cavidin xatirəsi ilə əlaqədar toplaşmışıq. Burada çıxış edən şəxslər Hüseyn Cavidin yaradıcılığı haqqında, Azərbaycan xalqı qarşısında onun xidmətləri haqqında ətraflı danışdılar.

Hüseyn Cavid XX əsrdə Azərbaycan ədəbiyyatının, mədəniyyətinin inkişaf etməsində misilsiz xidmətlər göstərmişdir. Hüseyn Cavid Azərbaycan xalqını, onun mədəniyyətini, ədəbiyyatını, elmini yüksəklərə qaldıran böyük şəxsiyyətlərdən biridir. Hüseyn Cavidin yaratdığı əsərlər Azərbaycan xalqının milli sərvətidir. Onlar bu gün üçün, gələcək nəsillər üçün dərslik kitabıdır.

Hüseyn Cavidin bütün yaradıcılığı, bütün fəaliyyəti Azərbaycan xalqının mədəniyyətini yüksəklərə qaldırmaqdan, xalqımızı azad müstəqil xalq etməkdən ibarət olubdur. Onun bütün yaradıcılığı Azərbaycan xalqını milli azadlığa, müstəqilliyə çağırıbdır. O, həmişə öz iradəsi ilə yaşamış, öz iradəsinə, millətinə sadıq olmuşdur, millətini, xalqını həddindən artıq sevmiş və millətinə həddindən artıq xidmət edən bir insan olmuşdur.

Hüseyn Cavid Azərbaycan xalqının tarixində görkəmli yer tutub. Məhz bunlara görə də biz 1981-ci ildə Hüseyn Cavidin anadan olmasının 100 illik yubileyi haqqında böyük bir qərar qəbul etdik. Bu gün böyük ictimaiyyətimizin hər bir üzvü üçün bu qərarın həm təşəbbüskarıyam, həm də onun müəllifiyəm. Bu gün mən xoşbəxtəm ki, həmin o vaxt nəzərdə tutduğum arzularım, istəklərim 15 ildən sonra yerinə yetirilir.

Burada deyildi, 1982-ci ildə Hüseyn Cavidin cənazəsini Uzaq Sibirdən Azərbaycana gətirmək asan iş deyildi. Bu, böyük iradə, cəsarət tələb edirdi. Ancaq xalqımıza, millətimizə, tariximizə, mədəniyyətimizə, ədəbiyyatımıza, mənəviyyatımıza olan sdaqət mənə belə bir cəsarət göstərməyə imkan verdi. Mən bunu etdim. O vaxt Hüseyn Cavidin cənazəsini Azərbaycana gətirərkən onu Bakıda, yaxud doğulduğu yerdə torpağa vermək barədə müxtəlif fikirlər var idi. Bu məsələ müzakirə olundu. Yazıçılarımız, alimlərimiz, ziyahılarımız böyük fikir mübadiləsi apardılar. Onlar qərar qəbul etdilər. Bu, mənim də qərarım idi ki, cənazə Naxçıvana gətirilsin. Naxçıvan böyük şəxsiyyətlər yetişdirmiş bir torpaqdır. Naxçıvan Azərbaycan xalqının tarixini əks etdirən abidələri özündə cəmləşdirən bir diyardır. Ona görə də Hüseyn Cavidin cənazəsinin Naxçıvanda torpağa verilməsi həm Hüseyn Cavidin ruhuna olan hörmət idi, həm də Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi, müqəddəs guşəsi olan Naxçıvana hörmət və ehtiramın əlaməti idi.

O vaxt biz bu işi etdik. Mən bu işi edərkən ziyalılarımıza, yazıçılarımıza, alimlərimizə bildirdik ki, Hüseyn Cavidin cənazəsi adi qəbiristanda yox, Naxçıvan şəhərinin mərkəzində, onun doğulduğu evin yanında, görkəmli bir yerdə torpağa veriləcək. O məqsədlə ki, bu, adi qəbir olmayacaq. Qəbirin üzərində böyük məqbərə tikiləcək və bu, böyük bir abidəyə, ibadətgha çevriləcəkdir.

Belə fikirlərlə, duyğularla, arzularla o vaxt biz bu qərarı qəbul etdik. Təəssüflər olsun ki, bunu sonrakı illərdə həyata keçirmək mümkün olmadı. Bilirsiniz ki, mən 1982-ci ilin sonunda Azərbaycandan Moskvaya işə keçdim. Doğrudur, orada işləyərkən də mən bu məsələyə maraq göstərirdim və müəyyən addımlar atırdım. Ancaq Moskvada çox böyük işlərlə məşğul olmağım, eyni zamanda, təəssüf ki, o vaxt Azərbaycana rəhbərlik edən şəxslərin bunun mahiyyətini, əhəmiyyətini dərk edə bilməməsi məsələnin belə uzanmasına gətirib çıxardı.

1990-cı ildə mən Naxçıvana gələndən bir neçə gün sonra sakit bir vaxtda təkcə, yenə də Hüseyn Cavidin qəbrinin yanına gəldim, düşündüm: Bəs o məqbərəni biz nə vaxt tikə biləcəyik? Bir neçə təşəbbüs etdim. Mənim əziz həmvətənlərim, ancaq siz də bilirsiniz ki, o vaxt mənim bu imkanlarım yox idi. Mən bu təklifi verə bilərdim, verirdim, həm burada, həm də Bakıda çoxlarına deyirdim. Ancaq bu işi həyata keçirməyə onları sövq etmək, yaxud məcbur etmək imkanım olmadı.

Görünür, Allah hər bir şeyi ədalətlə edir. Nəhayət, mən Azərbaycanın prezidenti seçiləndən sonra dərhal bu məsələ ilə məşğul oldum. Turan xanım bilir, onu bir neçə dəfə yanıma dəvət etdim. Layihələr hazırlamaq barədə memarlara sifarişlər verdim. Bir çox layihələr hazırlandı. O layihələrə mən Turan xanımla, bir çox memarlarla birlikdə bir neçə dəfə baxmışam. Nəhayət, memar Rasim Əliyevin təklif etdiyi layihə əsasən qəbul olundu. Ancaq onun üzərində çox işləmək lazım oldu. Düşünməyin ki, mən bu gün təvazökarsızlıq edirəm, ancaq bu həqiqətdir, onu demək istəyirəm ki, bu məqbərənin necə olması, hansı memarlıq üslubunda olması haqqında çox düşünmüşdüm. Ona görə də öz tövsiyələrimi, mülahizələrimi verdim, fikirlərimi söylədim. Memar Rasim Əliyev onları həyata keçirə bildi. Son layihə təsdiq olunandan sonra məqbərənin inşasına başladıq.

İnşaat işləri qısa müddətdə getdi. Böyük məmnuniyyət hissi ilə deyə bilərəm ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasının rəhbərliyi – Ali Məclisin sədri Vasif Talıbov, baş nazir Şəmsəddin Xanbabayev çox səylər göstəriblər. Respublika baş nazirinin müavini Abid Şərifov mən bu işə

təhkim etmişdim, onu dəfələrlə buraya göndərmişdim. Türkiyənin “Star” şirkəti bu inşaatla məşğul olub. Nəhayət, biz böyük bir abidənin önündə durmuşuq, bayram edirik. Bu gün böyük iftixar hissi ilə bu abidəni birlikdə açmağa gəlmişik.

Mən çox məmnunam, sevinirəm ki, 15 il bundan əvvəl qəbul etdiyim qərar həyata keçir. Mənim arzularım həyata keçir. Mən sizi də, özümü də bu münasibətlə təbrik edirəm.

Mən çox məmnunam ki, bu gün bu bayram mərasiminə qonşu Türkiyədən, İrandan da nümayəndələr, qonaqlarımız gəlirlər. Bu təbiidir. Türkiyə və İran Azərbaycanın yaxın qonşularıdır, dostlarıdır. Ölkələrimiz arasında dostluq, qardaşlıq əlaqələri var. Bu əlaqələr gündən-günə möhkəmlənir, inkişaf edir. Naxçıvan ağır vəziyyətdə, blokada şəraitində olduğu bir zaman muxtar respublikanın başçısı kimi o vaxt mən Türkiyəyə, İrana müraciət etdim. O ağır dövrdə onların dövlət, hökumət başçılarının yardımı ilə biz lazımı kömək alırdıq. Biz Türkiyə Cümhuriyyəti ilə birlikdə həsrət, ümid körpüsü deyilən körpünü tikdik. Naxçıvan Muxtar Respublikasının ərazisindən Türkiyə ilə Azərbaycanı bağlayan yol açılıbdır. Bu yol indi böyük dostluq, qardaşlıq yolu olubdur, ölkələrimizi bir-birinə bağlayan yol olubdur. O həm Türkiyə üçün, həm də Azərbaycan, Naxçıvan üçün çox böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Bu gün Türkiyənin milli bayramıdır, Türkiyə Cümhuriyyəti yaranmasının 73-cü ildönümüdür. Türkiyə Cümhuriyyətindən millət vəkili, İqdır vilayətinin valisi və başqa nümayəndələr burada iştirak edirlər. Bu gün mən Türkiyə xalqını, dövlətini, qardaş Türkiyə Cümhuriyyətini bayram münasibətilə təbrik edirəm. Azərbaycan xalqının, dövlətimizin Türkiyə xalqına hörmət və ehtiramını bildirirəm.

İki gün bundan əvvəl Moskvada Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə görüşündə, ondan bir neçə gün əvvəl Daşkənddə türkdilli ölkələrin dövlət başçılarının Zirvə görüşündə olarkən Türkiyənin prezidenti, əziz dostum, qardaşım Süleyman Dəmirəl ilə çox ətraflı söhbətlər apardıq. Türkiyə –Azərbaycan əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi və Ermənistan– Azərbaycan münaqişəsinə son qoyulması haqqında dəyərli söhbətlərimiz olubdur.

İran prezidentinin birinci müavini, baş nazir, hörmətli cənab Həbibə dünən Azərbaycana rəsmi səfərə gəlmişdir. Dünən Bakıda bizim çox əhəmiyyətli danışıqlarımız, görüşlərimiz olubdur. O, bu gün də Azərbaycanda ziyarətdədir, sabah da Azərbaycanda olacaqdır. Oktyabrın 31-də cənab Həbibə Naxçıvana ziyarətə gələcəkdir.

Bunlar hamısı Azərbaycan Respublikasının qonşu dövlətlərlə, birinci növbədə Türkiyə və İran ilə dostluq, qardaşlıq əlaqələrinin rəmzidir, təzahürüdür. Mən çox məmnunam ki, bu bayram günündə biz hamımız bir yerdəyik, qonşu ölkələrin nümayəndələri burada iştirak edirlər. Mən buna görə təşəkkür edirəm və öz qardaş-bacılarımıza hörmət və ehtiramımı bildirirəm.

Hüseyn Cavidin məqbərəsi Naxçıvanın memarlıq tarixinə yeni bir səhifədir. Naxçıvanda böyük memarlıq, millı, mədəni abidələrimiz var. Bu abidə də həmin ənənələrin davamıdır. Ümidvaram ki, “Möminə xatun” abidəsi kimi, bu abidə də əsrlər boyu yaşayacaqdır. Güman edirəm ki, gələcək nəsillər bu günü xatırlayacaq və bu abidəni yaradanları unutmayacaqlar.

Bu abidəni yaradanlara, yəni onun inşası ilə məşğul olanlara təşəkkür edirəm. Memar Rasim Əliyevə, heykəltəraş Ömər Eldarova, “Star” şirkətinə təşəkkür edirəm. Ümidvar olduğumu bildirmək istəyirəm ki, memarlarımız, rəssamlarımız, heykəltəraşlarımız, mədəniyyət xadimlərimiz Azərbaycan mədəniyyətini, memarlığını bundan sonra da inkişaf etdirəcəklər.

Mən sizin hamınızı bu bayram münasibətilə bir daha təbrik edirəm. Hüseyn Cavid məqbərəsini təntənəli surətdə açıq elan edirəm.

TÜRK DÜNYASI YAZIÇILARININ III QURULTAYINDA NİTQ

*Azərbaycan Elmlər Akademiyası
Rəyasət Heyətinin iclas salonu
6 noyabr 1996-cı il*

Hörmətli xanımlar və cənablar, əziz dostlar!

Sizi, türk dünyası yazıçılarının III qurultayını Azərbaycan xalqı, vətəndaşları adından, Azərbaycan dövləti adından səmimi qəlbdən salamlayır, bu şərəfli işinizdə uğurlar arzulayıram.

Türk dünyasının, türkdilli xalqların, ölkələrin yazıçılarının III qurultayının Azərbaycanda keçirilməsini ölkəmiz üçün əlamətdar hadisə hesab edirəm və bunu Azərbaycan Respublikasına, xalqına olan hörmət və ehtiramın təzahürü kimi qiymətləndirirəm.

Türk dünyası yazıçılarının qurultayı üçüncü dəfədir ki, toplaşır. Bu qurultay ilk dəfə 1992-ci ildə Türkiyədə, Ankarada öz əsasını qoymuş və Allaha şükürlər olsun ki, artıq ənənəyə çevrilmişdir. Heç şübhə etmirəm ki, bu, daim davam edəcəkdir. 1992-ci ildə Türkiyədə, Ankarada Türkiyə Cümhuriyyətinin, onun mərhum prezidenti Turqut Özalın təşəbbüsü ilə başlanan bu qurultay türkdilli xalqların, türk dünyasının qədim, böyük tarixini yenidən canlandırmaq üçün çox gözəl və dəyərli təşəbbüs olmuşdur. Sonra, bu qurultay ikinci dəfə Türkiyədə, Ankarada keçirilərkən bizim əziz dostumuz, qardaşımız, Türkiyənin prezidenti hörmətli Süleyman Dəmirəlin təşəbbüsü və iştirakı ilə bu qurultaya güc verilmiş və bu ənənənin köklənməsini göstərmişdir.

Bu dəyərli təşəbbüs bu gün davam edir. Əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, türk dünyasının yazıçıları və bizim ölkələrimiz, xalqlarımız bu işi davam etdirəcəklər, türkdilli xalqların, ölkələrin yazıçıları gündəngünə bir-birinə yaxınlaşacaq, bir-birinə kömək edəcək, xalqlarımızın ədəbiyyatını, mədəniyyətini, keçmişini, bu gününü daha geniş təhlil edib yeni-yeni dəyərli əsərlər yaradacaqlar.

Türkdilli xalqlar qədim, çoxəsrlik tarixi boyu Avrasiya qitəsinin böyük hissəsində yaşayaraq dünya, bəşər mədəniyyətinə böyük töhfələr vermiş, onu zənginləşdirmişlər. Qədim tarix boyu türkdilli xalqların həy-

atı cürbəcür, bəzən xalqların varlığını təhlükə altına alan müharibələrlə, döyüşlərlə, təcavüzlərlə rastlaşmışdır. Ancaq xalqlarımızın dərin kökləri, bir-birinə mənəvi bağlılığı onları bütün bu mərhələlərdən, imtahanlardan, sınaqlardan çıxarmış və bugünkü günlərə gətirib çatdırmışdır. Biz öz tarixi köklərimizlə, milli köklərimizlə, mənəvi dəyərlərimizlə, milli-mənəvi ənənələrimizlə, böyük tariximizlə fəxr edə bilərik.

Çoxəsrlik tariximizdə xalqlarımızı yaşadan, qoruyan və bugünkü günlərə gətirib çıxaran amillərdən biri, ola bilər ki, ən əsası, bizim mədəniyyətimiz, ədəbiyyatımız, deməli, şairlərimiz, yazıçılarımızdır. Xalqlarımız tarix boyu insan həyatının bütün sahələrində, bəşəriyyətin bütün sahələrində öz istedadını, biliyini, bacarığını göstərmiş elmi ixtiraları, qəhrəmanlıq nümunələri, böyük tarixi-memarlıq abidələri və böyük bədii əsərləri, musiqisi ilə parlaq səhifələr yazmışlar. Bunların arasında şairlərimizin, yazıçılarımızın xidməti və tariximizin yaranmasında, saxlanmasında onların əsərlərinin qiyməti çox böyükdür.

Hər bir xalqın milliliyini, mənəvi dəyərlərini, mədəniyyətini yaşadan, inkişaf etdirən onun dilidir. Dilimizi isə yaşadanlar, zənginləşdirənlər, inkişaf etdirənlər şairlərimiz, yazıçılarımız olmuşdur. Biz adətən böyük tariximiz haqqında, xalqlarımızın böyük mədəniyyəti haqqında danışarkən birinci növbədə onların yaratdıqları bədii əsərlərə, şairlərimizin, yazıçılarımızın əsərlərinə istinad edir, bunları nümunə gətirir və təbliğ edərək eyni zamanda öz tariximizi, mədəniyyətimizi təbliğ edirik. Qədim dövrlərdə “Dədə Qorqud”, “Manas”, “Alpamış”, “Koroğlu” dastanları, xalqlarımızın hamısına mənsub olan dahi şairlərimiz, yazıçılarımız – Nizami, Yunus İmrə, Əlişir Nəvai, Füzuli, Nəsimi, Məhtimqulu, Abay və digərləri xalqlarımızın tarixini, mənəvi dəyərlərini əks etdirən, xalqlarımızı dünyada tanıdan ölməz əsərlər yaratmışlar və bunlar nəsillərdən-nəsillərə xalqlarımızı özünəməxsus milli-mənəvi dəyərlər, o cümlədən ümumbəşəri dəyərlər əsasında tərbiyə etmiş, hazırlamış, vətənpərvərlik, Vətənə sdaqət hisslərini daim gücləndirmişdir.

Bunlar bizim keçmiş, uzaq tariximizdir. Amma eyni zamanda xalqlarımızın mədəniyyəti, ədəbiyyatı, şeiri bir çox məhrumiyyətlərə, çətinliklərə məruz qalmışdır. Bu çətinliklər tarixin, ola bilər ki, bəzən çox böyük mərhələlərində mədəniyyətimizə zərbələr vurmuş, ancaq mədəniyyətimizi, ədəbiyyatımızı, şeirimizi öldürə, məhv edə, yox edə bilməmişdir. Türkdilli xalqların bütün bu çətinliklərdən, sınaqlardan keçib gəlmiş mədəniyyəti, ədəbiyyatı, şeiri indi dünyada, bəşəriyyətdə özünəməxsus görkəmli yerini tutubdur.

XX əsr dünya tarixində çox mürəkkəb, ziddiyyətli, gərgin proseslər dövrü olmuşdur. Bizim əksəriyyətimiz, demək olar, hamımız bu əsrdə doğulmuşuq və artıq bu əsri başa çatdırırıq. Xalqlarımızın – türkdilli xalqların, ölkələrin mədəniyyəti, ədəbiyyatı XX əsrdə ziddiyyətli, eyni zamanda çox şərəfli və müvəffəqiyyətli yol keçmişdir. Bir tərəfdən bizim mənəviyyatımızı, mədəniyyətimizi, ədəbiyyatımızı bir-birindən ayırmaq, parçalamaq, milliliyin qarşısını almaq cəhdləri çox güclü olmuş, ikinci tərəfdən də yaranmış ictimai-siyasi vəziyyət və xalqlarımızın cürbəcür imkanlardan istifadə edib dünya mədəniyyəti ilə daha sıx əlaqələr qurması nəticəsində ədəbiyyatımız, mədəniyyətimiz çox inkişaf etmişdir.

Bu baxımdan Şərq mədəniyyətinin, Şərq ədəbiyyatının nə qədər zəngin olduğunu bu gün bir daha qeyd edərək eyni zamanda XIX – XX əsrlərdə xalqlarımızın mədəniyyətinin, ədəbiyyatının Avropa mədəniyyəti, Rusiya mədəniyyəti ilə yaranmış əlaqələrdən istifadə edib çox böyük nailiyyətlər qazanmasını xüsusi qeyd etmək lazımdır. Bu, yeni bir şey deyil, təbiidir. Keçmişdə də böyük, dahi şairlərimiz, yazıçılarımız, tarixçilərimiz qədim yunan, Roma ədəbiyyatından, qədim Avropa ədəbiyyatından istifadə etmişlər. Eyni zamanda Qərb də həmişə Şərqin və xüsusən türkdilli xalqların, müsəlman Şərqinin yaratdığı böyük, tarixi əsərlərdən istifadə etmişdir. Şərqin və Qərbin mədəniyyətinin, ədəbiyyatının, incəsənətinin sintezi həm Qərbə, həm də Şərqə çox böyük müsbət nəticələr gətirmişdir. Bu proses XIX – XX əsrlərdə bizim xalqlarımız üçün çox müvəffəqiyyətli olmuşdur və onların ədəbiyyatının, mədəniyyətinin inkişafına çox güclü, müsbət təsir göstərmişdir.

Beləliklə, milli mədəniyyətimizin, ədəbiyyatımızın inkişafının qarşısını almaq cəhdləri nə qədər çox olmuşdursa da, milli ədəbiyyatımızda, mənəviyyatımızda, mədəniyyətimizdə olan bir o qədər, bəlkə ondan da çox olan güclər özünə cürbəcür yollar açmış və ümumbəşəri dəyərlərdən istifadə edərək daha da yüksək səviyyələrə çatmışdır. Bunu bizim türkdilli xalqların, türk dünyasına mənsub olan ölkələrin XX əsr ədəbiyyatında, mədəniyyətində yaranmış əsərlərdə çox açıq-aydın görmək olar. Bizim hamımız bu əsərlərlə fəxr edirik.

Bu proseslər xüsusən Sovetlər İttifaqına mənsub olmuş türkdilli respublikaların həyatında baş vermişdir: Özbəkistanda da, Qazaxıstanda da, Türkmənistanda da, Qırğızıstanda da, Tatarıstanda da, Başqırdıstanda da, Azərbaycanda da və başqalarında da. Bu illərdə bizim çox itkilərimiz olmuşdur. Böyük, dahi şəxsiyyətlərimiz repressiya qurbanları olmuş, onların əsərləri uzun illər qadağan edilmişdir. Ancaq

bununla yanaşı – mədəniyyətimizə, ədəbiyyatımıza, incəsənətimizə vurulan bu zərbələrlə yanaşı, bu illərdə milli mədəniyyətimiz inkişaf etmiş, çox yüksək zirvələr fəth etmişdir. Bunların hamısının əldə olunmasında, bu nailiyyətlərimizdə yazıçılarımızın, şairlərimizin, ədəbiyyatşünaslarımızın xüsusi xidmətləri var.

XX əsrdə mədəniyyətimizi inkişaf etdirmək üçün cürbəcür qurultaylarda iştirak etmişik, cürbəcür formalarda əlaqələr yaratmışıq. Bunların əksəriyyəti səmərəli olubdur, bunların müsbət nəticələrini inkar etmək düzgün olmazdı. Çəkdiyimiz zərərləri, bizə vurulan zərbələri əldə etdiyimiz nailiyyətlərlə müqayisə edəndə hər iki sahəyə ədalətli qiymət verməliyik.

Ancaq indi, XX əsrin sonunda bizim xalqlarımız, ölkələrimiz üçün yeni, gözəl fürsət, yeni bir şərait yaranmışdır. O da ondan ibarətdir ki, dünyada gedən ictimai-siyasi proseslər, baş vermiş dəyişikliklər, Sovetlər İttifaqının dağılması türkdilli, türk dünyasına mənsub olan xalqların tam azad olmasına, müstəqillik əldə etməsinə və müstəqil dövlət qurmasına imkanlar yaratmış və bu, qısa bir müddətdə öz gözəl nəticələrini vermişdir.

Keçmiş Sovetlər İttifaqına mənsub olan respublikalar, o cümlədən türkdilli ölkələr beş ildir ki, öz dövlət müstəqilliyini əldə ediblər. Tarix nöqteyi-nəzərindən beş il çox az bir zamandır. Ancaq bu beş il içərisində xalqlarımızın həyatında çox böyük müsbət dəyişikliklər baş vermişdir. Doğrudur, xalqlarımız keçid dövrünü yaşayır, keçid dövrünün özünün sosial-iqtisadi çətinlikləri var. Yenidən dövlətlər qurulur, demokratik proseslər bərqərar olur. Bununla yanaşı, bəzi münaqişələr və başqa hadisələr də bizim ölkələrin həyatının sürətlə inkişaf eiməsinə maneçilik törədir. Ancaq bunların hamısına baxmayaraq xalqlarımızın əldə etdiyi nailiyyət ən yüksək qiymətə malikdir. Milli azadlıq, dövlət müstəqilliyi bizim xalqlarımız üçün hər bir şeydən üstündür və bunun nəminə bütün əzab-əziyyətlərə dözmüşük, bu gün də dözüürük, gələcəkdə də dözəcəyik. Ona görə ki, biz əbədi olaraq azad, sərbəst, müstəqil yaşamaq istəyirik.

Milli azadlığın, sərbəstliyin, müstəqilliyin xalqlarımıza bəxş etdiyi töhfələr göz qabağındadır. Ancaq biz bunun böyük gələcəyini də görürük. Bunlardan da biri ondan ibarətdir ki, biz sərbəst, müstəqil olaraq, heç bir kəsdən, heç bir dövlətdən asılı olmayaraq, öz istədiyimiz kimi əlaqələrimizi qururuq və əməkdaşlıq edirik, milli ənənələrimizi, milli dəyərlərimizi, mədəniyyətimizi birlikdə inkişaf etdirməyə çalışırıq. Türk dünyası yazıçılarının III qurultayı da və ümumiyyətlə belə bir qurultayın

yananması, ənənəyə çevrilməsi də əldə etdiyimiz azadlığın, müstəqilliyin bəhrələridir.

Türkdilli ölkələr bu illərdə keçmiş, hamımıza mənsub olan mədəniyyətimizi, ədəbiyyatımızı yenidən təhlil etmək üçün, bu mənəvi dəyərlərimizin qiymətini birlikdə anlamaq üçün çox iş görüb. Türkdilli ölkələrin dövlət başçıların görüşü bu baxımdan çox mühüm amildir. Bu görüşün də əsası, 1992-ci ildə Türkiyə Cümhuriyyətində Türkiyə dövlət başçılarınin təşəbbüsü ilə qoyulubdur. Bu il oktyabrın 21-də biz Daşkənddə türkdilli ölkələrin dövlət başçılarınin dördüncü görüşünü keçirdik. Onu bildirmək istəyirəm ki, görüşdən-görüşə bu qurumun, yəni türkdilli dövlətlərin başçılarınin, bu təşkilatın bu gün və gələcək üçün nə qədər əhəmiyyətli olduğunu biz dərk edirik.

Keçən görüşlərlə Daşkənd görüşünü müqayisə edərkən tam aydın görünür ki, bizim dövlətlərimiz, ölkələrimiz, dövlət orqanlarımız belə görüşlərin hər bir ölkə, xalq üçün son dərəcə əhəmiyyətli və səmərəli olduğunu dərk ediblər və mən tam əminəm ki, gələcək görüşlər daha da səmərəli olacaq və bu təşkilat daim yaşayacaqdır.

Bizim bu təşkilatın, görüşlərin əsas mənaməqsədi aydındır. Biz birinci növbədə ölkələrimiz arasında olan iqtisadi əməkdaşlığı genişləndirməyə çalışırıq. Bir dilə, bir kökə mənsub olmağımız, ölkələrimizin bir ərazidə, bir-birinə qonşu olan ərazidə yerləşməsi və coğrafi cəhətdən bir-birimizə çox yaxın olmağımız, şübhəsiz ki, iqtisadi əlaqələrin inkişaf etdirilməsi üçün əsas yaradır. Hər bir iqtisadiyyat eyni zamanda milli mentalitetlə, milli-mənəyi dəyərlərlə də əlaqədardır. Bu baxımdan ölkələrimizin bir-biri ilə iqtisadi əməkdaşlıq etməsi üçün daha çox imkanlar var.

Amma eyni zamanda xalqlarımızın böyük tarixini yenidən təhlil etmək, yenidən qiymətləndirmək, ona düzgün, ədalətli qiymət vermək və hər bir xalqın tarix boyu yaratdığı mənəvi dəyərləri, ədəbiyyat, mədəniyyət abidələrini bütün xalqlar üçün doğma etmək bizim bu görüşlərin mərkəzində duran prinsiplərdir, vəzifələrdir. Bu sahədə yenə də mədəniyyətin, ədəbiyyatın, yazıçıların rolu böyükdür.

Təsəvvür edin, biz, türkdilli dövlətlər birlikdə "Manas"ın 1000 illiyini qeyd etdik, böyük qazax şairi, filosofu Abayın 150 illiyini qeyd etdik. Özbəkistanın böyük dövlət xadimi, bütün türk dünyasının böyük şəxsiyyəti Əmir Teymurun 660 illiyini qeyd etdik. Bu günlərdə biz böyük Azərbaycan şairi, eyni zamanda bütün türk dünyasına mənsub olan Məhəmməd Füzulinin 500 illiyini bir yerdə qeyd edəcəyik.

Bizim tarixi köklərimiz xalqlarımızın öz iradəsi ilə bir dilə, bir mənəviyyətə, bir dinə bağlı olduğuna görə çox dərin və qeyd etdim, – mənəvi dəyərlərimizin inkişafı tarixin bütün mərhələlərində nə qədər çətinliklərlə, keçilməz yollarla rastlaşıbsa da, dayanmayıb, inkişaf edib, qalxıbdir. Amma indi isə, türkdilli xalqların müstəqil dövlətləri olduğuna görə və bizim əlimizdə böyük imkanlar yarandığına görə bu prosesləri daha da gücləndirə, daha da mütəşəkkil edə bilərik. Bu, bizim vəzifəmizdir, borcumuzdur. Bir də qeyd etmək istəyirəm ki, bu sahədə yazıçıların böyük xidməti, böyük rolu var və onların üzərinə bundan sonra da böyük vəzifələr düşür.

Bizim xalqlarımız uzun illər cürbəcür dövlətlərin tərkibində olduqlarına görə bir çox hallarda dillərindən və milli dəyərlərindən lazımi qədər istifadə etməkdən məhrum olublar, yaxud da ki, onların bu imkanları məhdudlaşdırılıbdır. Ancaq bizim dilimizi, mədəniyyətimizi, milli dəyərlərimizi yaşadanlar həmişə, bütün mərhələlərdə yazıçılar olublar. Ona görə də bu gün türk dünyası yazıçılarının III qurultayında mən bütün xalqlarımızın bütün dövrlərdə yaşayıb-yaratmış yazıçılarına və bu gün həyatımızda yaşayıb-yaradan yazıçılara təşəkkürümü, minnətdarlığımı bildirirəm.

Siz, şübhəsiz ki, burada öz yazıçılıq işlərinizin gələcəkdə qurulması ilə əlaqədar lazımi tədbirlər görəcək, lazımi qərarlar qəbul edəcəksiniz. Ancaq mənim tövsiyəm ondan ibarət olardı ki, bizim xalqlarımızın bir-biri ilə daha da yaxınlaşması üçün, bir-birini bilavasitə daha da anlaması üçün, dillərimizin inkişaf etməsi üçün və bir kökdən olan dillərimizin bir-birinə daha da yaxınlaşması üçün yazıçılar öz xidmətlərini göstərsinlər. Bizim dillərimiz bir kökə mənsubdur və bir-birimizi anlayırıq. Ancaq yaxşı olardı ki, dediyim bu sözləri mənim özbək, qırğız, qazax qardaşlarım da azərbaycanlı kimi anlasınlar və eyni zamanda bu qurultayda Başqırdıstandan, Qırğısıztandan olan yazıçıların çıxışlarını bizim azərbaycanlılar da tamam anlaya bilsinlər.

Şübhəsiz ki, bizim xalqlarımızın dilləri bir kökdən olaraq, hərəsi öz tarixi yolu ilə gedərək böyük inkişaf dövrü keçmişdir. Ancaq mən Azərbaycan dili haqqında danışarkən deyə bilərəm ki, bizim Azərbaycan dilimiz XX əsrdə çox inkişaf etmiş, çox zənginləşmişdir. Mən fəxr edirəm ki, türk dillərinə mənsub olan Azərbaycan dili bu qədər zəngindir, bu qədər bədii ifadələrlə doludur və biz həyatın bütün sahələrinə aid olan fikirlərimizi öz ana dilimizdə ifadə edə bilərik. Burada mən Azərbaycan yazıçılarının, dilçilərinin, ədəbiyyatşü-

naslarının xidmətlərini xüsusi qeyd edirəm. Çünki hər bir respublikada proseslər cürbəcür gedibdir.

Bizim respublikamızda – Azərbaycanda təxminən 30-cu, 40-cı, 50-ci illərdə, hətta 60-cı illərə qədər Azərbaycan dili hakim bir dil deyildi. Ona görə də Azərbaycan dilinin inkişaf etməsi, zənginləşməsi üçün dövlət tərəfindən lazımi işlər görülmürdü. Ancaq bunların hamısına baxmayaraq, bizim yazıçılarımız, şairlərimiz, ədəbiyyatşünaslarımız, dilçi alimlərimiz öz işlərini görüblər və məlumdur ki, 70-ci illərdə onlar Azərbaycan Respublikasının dövlət dəstəyini də alıblar və bütün bunların nəticəsində biz indi, dövlət müstəqilliyimizi əldə edən zaman, müstəqil dövlət kimi Dünya Birliyinə daxil olduğumuz zaman zəngin Azərbaycan dövlət dili ilə fəxr edə bilərik.

Son illər bizim ölkələrimizdə gedən cürbəcür proseslər mədəni, elmi, ədəbi əlaqələrimizi müəyyən qədər zəiflədibdir. Ona görə də indi xalqlarımızın böyük simalarının yubileylərinin keçirilməsi ilə əlaqədar türk dünyası yazıçılarının bu qurultaylarının keçirilməsi, TÜRKSOY təşkilatının fəaliyyəti ilə əlaqədar biz keçən illərdə müəyyən sahələrdə yaranmış boşluğu aradan götürməliyik. Biz çalışmalıyıq ki, ölkələrimiz, xalqlarımız arasında olan əlaqələr bundan sonra bütün sahələrdə sürətlə inkişaf etsin. Dövlət nöqteyi-nəzərindən, dövlət tərəfindən biz bunu edirik və türkdilli dövlətlərin başçılarının görüşləri buna çox böyük imkan verir. Dövlət başçılarının ikitərəfli görüşləri də buna çox böyük imkanlar verir, dövlətlərimiz, ölkələrimiz arasında imzalanmış sazişlər və sürətlə inkişaf edən iqtisadi əlaqələr bunların hamısına imkan yaradır. Alimlərimiz, mədəniyyət xadimlərimiz, yazıçılarımız bütün bu imkanlardan səmərəli istifadə etməli və bizim mədəni, ədəbi əlaqələrimizi daha da gücləndirməlidirlər. Əmin ola bilərsiniz ki, Azərbaycan hökuməti bu sahədə əlindən gələni əsirgəməyəcəkdir.

Biz bu günlər böyük şair Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyini qeyd edəcəyik və bu münasibətlə də burada keçirilən görüşlər hesab edirəm ki, mədəni və ədəbi əlaqələrimizin inkişaf etməsi üçün yeni bir imkandır. Bu gün, türk dünyası yazıçılarının III qurultayı işə başladığı zaman bu qurultayın yaranması və inkişaf etməsi üçün Türkiyə Cümhuriyyətinin və onun dövlət orqanlarının xidmətlərini bir daha xüsusi qeyd etmək lazımdır. Ümumiyyətlə, dövlət müstəqilliyi əldə edəndən sonra türkdilli dövlətlərin bir-biri ilə əlaqələrinin sürətlə inkişaf etdirilməsi, mədəni əlaqələrin yaranması üçün və bunlarla əlaqədar cürbəcür tədbirlərin keçirilməsi üçün Türkiyə Cümhuriyyətinin və xüsusən

onun prezidenti, bizim böyük dostumuz hörmətli Süleyman Dəmirəlin xidmətlərini xüsusi qeyd etmək lazımdır.

Bu gün burada, türk dünyası yazıçılarının III qurultayında çıxış edən dəyərli qonaqlarımız çox qiymətli sözlər dedilər. Mən hesab edirəm ki, bunlar hamısı Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatı, Azərbaycanın ictimaiyyəti üçün çox əhəmiyyətlidir. Əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, bu günlər keçirilən cürbəcür görüşlər bizim əlaqələrimizi daha da inkişaf etdirəcəkdir. Yazıçılıq sənətinə, ədəbiyyata, mədəniyyətə bir daha öz hörmət və ehtiramımı bildirir, türk dünyası yazıçılarının III qurultayının işində sizə uğurlar arzulayıram. Sağ olun.

MƏHƏMMƏD FÜZULİNİN 500 İLLİK YUBİLEYİNƏ HƏSR OLUNMUŞ BEYNƏLXALQ SİMPOZİUMA

Bakı şəhəri, 6 noyabr 1996-cı il

Hörmətli alimlər! Xanımlar və cənablar!

Sizi dünya ədəbiyyatının klassiki, dahi şair və mütəfəkkir Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyinə həsr olunmuş beynəlxalq simpoziumun açılışı münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edirəm.

Füzuli beş əsrdir ki, dünya poetik fikrinin inkişafında misilsiz rol oynayır. Onun yaradıcılığı əsrlərdən bəri Yaxın və Orta Şərqlin ədəbi fikrini öz təsiri altında saxlamışdır. Füzuli poeziyasının türk xalqlarının mədəniyyətlərinin yaxınlaşması və qovuşmasında əhəmiyyəti xüsusi qeyd edilməlidir. Bu gün türkdilli xalqların hər biri Füzulini öz doğma şairi kimi sevir və onun 500 illik yubileyini təntənəli şəkildə qeyd edir.

Füzuli Azərbaycanın böyük milli sənətkarı olmaqla yanaşı bütün müsəlman aləminin qəlb şairidir. Qoca Şərqlin bədii, ədəbi-nəzəri, mənəvi-estetik dünyasının elə bir guşəsi yoxdur ki, Füzuli şeiri ilə bəhrələnməsin. Füzulinin humanizm və ümumbəşəri dəyərlərlə mayalanmış yaradıcılığı bütün bəşəriyyət üçün böyük mənəvi qıdadır.

Əziz Füzulışünas alimlər!

Sizi bu gün Füzulinin tarixi Vətəninə – milli dövlət quruculuğu yolunda inamla irəliləyən Azərbaycan Respublikasında salamlamaqdan xüsusi fərəh hissi duyuram. Bu beynəlxalq simpozium bir daha təsdiq edir ki, dünyanın bir çox ölkələrində Füzulışünaslıq bir elmi istiqamət kimi artıq özünü təsbit etmişdir. Füzulinin tədqiqi və nəşri sahəsində Azərbaycanda da, sizin ölkələrdə də böyük işlər görülmüşdür.

Mən inanıram ki, Azərbaycanda keçirilən bu yubiley təntənələrindən sonra bütün dünyada Füzulışünaslıq elmi daha da inkişaf edəcək. Füzuli irsinin və dövrünün öyrənilməsində yeni elmi nəticələr əldə olunacaqdır. Sizə bu nəcib və şərəfli işinizdə uğurlar diləyirəm.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının prezidenti

DAHİ AZƏRBAYCAN ŞAİRİ VƏ MÜTƏFƏKKİRİ MƏHƏMMƏD FÜZULİNİN ANADAN OLMASININ 500 İLLİK YUBİLEYİNƏ HƏSR EDİLMİŞ TƏNTƏNƏLİ GECƏDƏ NİTQ

*Respublika Sarayı
8 noyabr 1996-cı il*

Hörmətli xanımlar və cənablar! Əziz qonaqlar, dostlar!
Şizi dahi Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyi, xalqımızın el bayramı münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm!

Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyinə, yubiley mərasimlərində iştirak etmək üçün respublikamıza gəlmiş bir çox ölkələrdən olan nümayəndə heyətlərinə, dövlət xadimlərinə, ictimai xadimlərə, elm, mədəniyyət xadimlərinə, bütün qonaqlarımıza Füzuli yaradıcılığına, Azərbaycan Respublikasına göstərdikləri hörmət və diqqətə görə təşəkkürümü, minnətdarlığımı bildirirəm.

Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyi üç ildir ki, Azərbaycanın hər bir guşəsini fəth edibdir və dünyanı dolaşır. Bu üç il müddətində Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasında, onun hər bir yerində – şəhərində, qəsəbəsində, hər bir guşəsində böyük təntənəli mərasimlər keçirilib, bu dahi şairin yaradıcılığına hörmət və ehtiram bildirilibdir.

Məhəmməd Füzulinin yubileyi təkcə Azərbaycanda yox, dünyanın bir çox ölkələrində təntənəli surətdə keçirilibdir. Türkiyədə-Ankarada, Rusiyada-Moskvada, İraqda-Bağdadda, Kərbəlada, Kərkükdə, İranda-Tehranda, Gürcüstanda, Qazaxıstanda, Özbəkistanda, Dağıstanda, Dərbənddə, Mahaçqalada, Parisdə, YUNESKO-nun baş qərargahında Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyi ilə əlaqədar təntənəli mərasimlər keçirilib. Məhəmməd Füzulinin yaradıcılığı, onun irsi geniş təbliğ olunub və bütün dünyaya çatdırılıbdir.

Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyinin dünya miqyasında keçirilməsi ilə əlaqədar Birləşmiş Millətlər Təşkilatının YUNESKO təşkilatı tərəfindən qəbul olunmuş qərar xalqımıza, mədəniyyətimizə, Məhəmməd Füzuliyə verilmiş böyük qiymət, hörmət və ehtiramdır.

Məhəmməd Füzulinin 500 illik yu-bileyi münasibətilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının YUNESKO təşkilatının baş direktoru hörmətli cənab Federiko Mayor Azərbaycana gəlib, bu gün bizimlə bərabərdir, bu yubileyi bizimlə bir yerdə qeyd edir.

Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyi ilə əlaqədar Azərbaycanda son üç ildə böyük tədbirlər keçirilmişdir. Türk dünyası yazıçılarının III qurultayında Məhəmməd Füzulinin yaradıcılığı və onun 500 illik yubileyi diqqət mərkəzində olmuşdur. Türkdilli ölkələrin beynəlxalq TÜRKSÖY təşkilatının VIII toplantısında Məhəmməd Füzulinin yaradıcılığı, onun irsi diqqət mərkəzində olmuşdur. Bakıda beynəlxalq simpozium keçirilmişdir. Məhəmməd Füzulinin yaradıcılığı bu günlər bir daha həm Azərbaycanın ictimaiyyəti qarşısında yüksəlmiş, həm də dünyaya nümayiş etdirilmişdir.

Məhəmməd Füzuli Azərbaycan xalqının böyük şairi, alimi, filosofu olaraq, eyni zamanda bütün türkdilli, türksoylu xalqlara, bütün türk, İslam dünyasına mənsubdur.

Məhəmməd Füzulinin yaradıcılığı, əsərləri, onun irsi dünya mədəniyyətinə böyük töhfələr vermişdir, dünya mədəniyyətini zənginləşdirmişdir. Məhəmməd Füzuli 40 illik yaradıcılıq dövründə 500 il daim yaşayan böyük əsərlər yaratmışdır. O, Azərbaycan şeirinin, Şərq şeirinin ən yüksək zirvəsinə çatmış və onun yaratdığı şeirlər, onun poeziyası, poemaları, qəzəlləri, qəsidələri, rubailəri 500 ildir insanlara böyük mənəvi ruh verir.

Məhəmməd Füzulinin yaradıcılığında elmin, fəlsəfənin bir çox sahələri geniş təhlil olunmuş və onun əsərlərində öz əksini tapmışdır. Onun bütün əsərləri şeir, poeziya, ədəbiyyat nümunələri olmaqla bərabər, eyni zamanda böyük fəlsəfi ideyalar, elmi fikirlər daşıyır. Məhəmməd Füzuli öz yaşadığı dövrdən əvvəlki dövrü geniş təhlil etmiş və həm Şərqin ona qədər yaratdıqlarını, həm də qədim yunan, rum antik ədəbiyyatının, qədim hind ədəbiyyatının nümunələrini öz əsərlərində cəmləyərək, yaradıcılığında Şərqin və Qərbin sintezinin nəticəsi olaraq şeirin, elmin, fəlsəfənin ən yüksək zirvələrinə çatmışdır.

Məhəmməd Füzuli öz əsərləri, yaradıcılığı ilə özünə yenilməz bir heykəl, abidə yaratmışdır. Bu abidə 500 ildir ki, insanların qəlbindədir. O, Azərbaycan Respublikasının hər bir vətəndaşının qəlbindədir. Bu, mənəvi abidədir. Bu abidə bütün fərtınalardan, küləklərdən, zəlzələlərdən, bütün müharibələrdən, döyüşlərdən, vuruşlardan keçərək yaşayır, gün-gündən yüksələrək zirvələri fəth edir. Biz bu gün, bu el bayramı günü

Məhəmməd Füzulinin Azərbaycanın paytaxtı Bakıda, Füzuli meydanında ucaldılmış heykəlinin önünə getdik, onun heykəlinin qarşısına güllər qoyduq. Ancaq Füzulinin özünün yaratdığı mənəvi heykəl bizim hər birimizin qəlbindədir. O, əbədi yaşayacaq, gələcək nəsillərin qəlbində də yaşayacaqdır.

Məhəmməd Füzuli xalqların keçdiyi tarixi yolu təhlil edərək çox yüksək fəlsəfi, ümumi bəşəri fikirləri, dəyərləri öz əsərlərində əks etdirmişdir. O, yaşadığı dövrdə gedən ictimai-siyasi prosesləri, insan cəmiyyətini, insan həyatını təhlil edərək insanlar, cəmiyyət üçün ölməz fikirlər söyləmiş, ölməz tövsiyələr vermişdir. Onun əsərlərinin hamısı insanı, cəmiyyəti, insanların bir-birinə münasibətini, insanlarda bütün müsbət keyfiyyətləri tərənnüm etməkdən, insanlarda, cəmiyyətdə olan mənfi hallara öz etirazını, nifrətini bildirməkdən ibarət olmuşdur.

Məhəmməd Füzulinin əsərlərində insanların sevgisi, məhəbbəti, eşqi, insanın insana münasibəti, sədaqəti, etibarlılığı vəsf, tərənnüm edilmişdir. Məhəmməd Füzuli bütün əsərlərində insanları sədaqətə, etibarlılığa, ataya-anaya, Vətənə, torpağa, eşqə, məhəbbətə, öz ülvî duyğularına sədaqətə dəvət etmişdir – bunların hamısı 500 il bundan əvvəl olduğu kimi, bu gün də insanlar üçün ən vacib, lazım olan yüksək mənəvi keyfiyyətlərdir.

Məhəmməd Füzuli öz dövrünün həyatını əks etdirərək, öz mühitindən qida alaraq yaratdığı əsərləri uzaq gələcəyə istiqamətləndirmişdir. Ona görə də Füzulinin əsərləri 500 ildir ki, yaşayır və bundan sonra da yüz illərlə, min illərlə yaşayacaqdır.

Məhəmməd Füzuli o dövrdə hakim olan ərəb və fars dillərində yazmışdır. Ancaq bizim üçün ən əhəmiyyətli cəhət bundan ibarətdir ki, Məhəmməd Füzuli əsərlərinin çox hissəsini türk dilində, bugünkü Azərbaycan dilində yazmışdır. Bu, Məhəmməd Füzulini ondan əvvəl və sonra yaşamış, yaratmış və xalqımıza məxsus olan bir sıra şairlərdən, alimlərdən fərqləndirən amildir. Biz Füzulinin “Leyli və Məcnun” poemasını, onun türk dilində yazdığı divanını bu gün də dilimizdə rahat oxuyuruq, anlayırıq. Beləliklə, Məhəmməd Füzulinin ən böyük xidmətlərindən biri də öz dövrünün və ondan sonrakı dövrün mürəkkəb proseslərinə baxmayaraq, türk dilini, ana dilini yaşatmasından, onu yüksəklərə qaldırmasından ibarətdir.

Məhəmməd Füzulinin yaşadığı dövr çox mürəkkəb, böyük müharibələr dövrü olmuşdur. O, bu müharibələrin şahidi olmuş və müharibənin, düşmənçiliyin, cürbəcür münafiqlərin insana, cəmiyyətə

nə qədər zərbələr vurduğunu öz gözləri ilə görmüşdür. Ona görə də Füzulinin əsərlərinin əsas motivlərindən biri də zorakılığa, zülmə, müharibəyə etirazdır. O, insanları barışığa, sülhə, dostluğa, mehribanlığa dəvət etmişdir, insanlardakı, cəmiyyətdəki bu keyfiyyətləri öz əsərlərində tərənnüm etmişdir.

Füzuli onun bugünkü nəvə-nəticələri kimi sülhsevər, xeyirxah insan olmuş, xeyirxahlığı, sülhsevərliyi öz əsərlərində daim təbliğ etmişdir.

Məhəmməd Füzuli öz əsərləri ilə ondan sonrakı nəsillərin hamısına böyük təsir göstərmişdir. Əsrlərdən-əsrlərə, nəsillərdən-nəsillərə şairlər, yazıçılar, alimlər, filosoflar Məhəmməd Füzulinin əsərlərinin təsiri altında çox şeirlər yazmış, yaratmışlar. Bir çoxları onu təkrar etməyə çalışmışlar. Bu da Məhəmməd Füzuli yaradıcılığının bəşəriyyətə, xalqlarımıza göstərdiyi böyük xidmətlərdən biridir.

Məhəmməd Füzulinin əsərlərindən irəli gələn ideyalar xalqımızın, digər türkdilli xalqların, İslam dünyasına mənsub xalqların mədəniyyətində, ədəbiyyatında yeni-yeni böyük əsərlərin yaranmasına səbəb olmuşdur. Bu gün böyük iftixar hissi ilə demək istəyirəm ki, Azərbaycan xalqının dahi şairi Nizami Gəncəvi ilk dəfə qədim Şərqi məşhur əfsanəsi əsasında özünün ölməz “Leyli və Məcnun” poemasını yaratmışdır. Bu, XII əsrdə olmuşdur. XV əsrdə Məhəmməd Füzuli həmin əfsanənin əsasında öz “Leyli və Məcnun” poemasını yaratmışdır. Leyli ilə Məcnuna həsr olunmuş ədəbi əsərlər dünyada çoxdur. Orta əsrlərdə yüzlərlə belə əsər yaradılmışdır. Ancaq biz belə hesab edirik ki, Məhəmməd Füzulinin “Leyli və Məcnun” poeması o əfsanənin fəlsəfi mənasını ən yüksək zirvələrə qaldırmışdır.

XX əsrin əvvəlində böyük Azərbaycan bəstəkarı Üzeyir Hacıbəyov Məhəmməd Füzulinin poeması əsasında müsəlman Şərqində ilk opera əsəri – “Leyli və Məcnun” operasını yaratmışdır. Bu da çox səciyyəvidir ki, XII əsrdə Nizami Gəncəvi bu mövzuda ilk poemanı yaratmış, XVI əsrdə Məhəmməd Füzuli “Leyli və Məcnun” poemasını yüksək səviyyələrə qaldırmış, XX əsrin əvvəllərində Üzeyir Hacıbəyov bu poemanın əsasında Azərbaycanın ilk opera əsərini yaratmışdır. 90 ildir ki, “Leyli və Məcnun” operası Azərbaycanın opera səhnəsindən düşmür. Bu opera 90 il müddətində bütün dünyanı dolaşmış. Füzuli yaradıcılığını, Üzeyir Hacıbəyov yaradıcılığını bütün dünyaya nümayiş etdirib, Azərbaycan xalqının şeirini, musiqisini yüksək zirvələrə qaldırıb.

Bizim əsrimizdə Azərbaycan yazıçıları, şairləri, bəstəkarları, rəsamları, heykəltəraşları Məhəmməd Füzulinin əsərlərinə həsr olun-

muş, onun əsərlərindən irəli gələn ideyalardan istifadə edərək gözəl əsərlər yaratmışlar. Qara Qarayevin “Leyli və Məcnun” simfoniyası, Cahangir Cahangirovun “Füzuli” kantatası və digər əsərlər buna misal ola bilər.

Beləliklə, Məhəmməd Füzuli öz yaradıcılığı ilə, öz əsərləri ilə indiyədək yaşamış, indi də yaşayan və bizim hamımıza ilham verən, mənəvi qida və ruh verən əsərləri ilə sonrakı nəsillərin şair, yazıçı, bəstəkar, rəssam və heykəltəraşlarının yaradıcılığı üçün gözəl mövzular, ideyalar vermiş, onlara ilham vermiş, onların öz sənətlərinin yüksək zirvələrinə qalxmasına kömək etmişdir. Bütün bunlar Məhəmməd Füzulinin yaradıcılığının və onun sonrakı nəsillərə qoyduğu irsin məzmunu və mənasıdır, onların yüksək qiymətidir.

O dövrdən 500 il keçibdir. Bu əsrlər, bu illər ərzində Məhəmməd Füzuli daim yaşayıbdır. Təsadüfi deyildir ki, onun əsərlərinin böyük əksəriyyəti bugünədək gəlib çatıbdır. Ancaq Məhəmməd Füzuli elmi cəhətdən, nəzəri cəhətdən indiki kimi öyrənilməyib, təhlil və tədqiq olunmayıb, təbliğ edilməyibdir.

Bu 500 il ərzində ilk dəfədir ki, Məhəmməd Füzulinin yubileyi, onun xatirəsi belə yüksək səviyyədə, belə geniş miqyasda keçirilir, yad olunur. Bu, bizim müasir Azərbaycanın, indiki nəslin, Azərbaycan Respublikasının, Azərbaycan xalqının öz mədəniyyətinə, öz tarixinə, öz dahi şəxsiyyətlərinə göstərdiyi hörmət və ehtiramdır. Lakin bu, Məhəmməd Füzuli yaradıcılığının tədqiq və təbliğ olunmasının başlanğıcıdır. Hesab edirəm ki, Məhəmməd Füzuli yaradıcılığı, onun irsi elə bir dəryadır ki, onun dərinliklərinə nüfuz etmək üçün, o dərin qatlardakı fikirləri, tövsiyələri mənimsəmək üçün, öyrənmək üçün hələ çox işlər görülməlidir. Güman edirəm ki, 500 illik yubiley tədbirləri Məhəmməd Füzuli yaradıcılığının elmi-nəzəri cəhətdən gələcəkdə də tədqiq, təbliğ olunması üçün böyük yollar açır.

Əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, gələcək nəsillər Füzulinin 500 illik yubiley mərasimlərini unutmayacaq və bu təşəbbüsü daha da yüksəklərə qaldıracaqlar.

Məhəmməd Füzulinin yaradıcılığına, onun əsərlərinə xalqımızda hörmət və minnətdarlıq hissi həmişə olmuşdur. Ancaq Məhəmməd Füzulinin əsərlərini və yaradıcılığını biz keçmişdə heç vaxt indiki kimi dərk edə bilməmişdik. Bunlar da Azərbaycan xalqının artıq milli azadlığa, dövlət müstəqilliyinə nail olması ilə əlaqədardır. Biz indi öz müstəqil dövlətimizdə, müstəqil ölkəmizdə öz tariximizi, öz milli-mənəvi dəyərlərimizi,

ənənələrimizi sərbəst, daha doğru, daha düzgün qiymətləndirə bilirik və onları heç nədən çəkinmədən, qorxmadan təbliğ edə bilirik.

Biz Məhəmməd Füzuli yubileyini xalqımızın, respublikamızın həyatında ağır bir mərhələdə keçiririk. Bildiyiniz kimi, səkkiz il bundan öncə Azərbaycan xalqına qarşı, Azərbaycan Respublikasına qarşı Ermənistan tərəfindən hərbi təcavüz edilmişdir. Bu hərbi təcavüz nəticəsində Azərbaycan ərazisinin bir qismi, 20 faizi Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğal olunmuşdur, zəbt edilmiş torpaqlardan bir milyondan artıq soydaşımız didərgin düşmüş, qaçqın vəziyyətində çadırlarda yaşayır. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü pozulmuş, onun milli dövlətçiliyinə, ərazi bütövlüyünə böyük zərbələr vurulmuşdur.

Bununla yanaşı, Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini əldə etmək ərafəsində və dövlət müstəqilliyinə nail olduqdan sonra böyük ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi proseslər dövrünü yaşayır. Bu dövrdə Azərbaycanın həyatında çox təhlükəli, Azərbaycanın dövlətçiliyi üçün, milli mədəniyyəti üçün çox qorxulu hadisələr də baş vermişdir. Bütün bunlar Azərbaycanın ictimai-siyasi və mədəni həyatını zəhərləmiş, pozmuş, böyük çətinliklər yaratmışdır. Bunlarla yanaşı, Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini əldə etdikdən sonra ölkədə demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət qurmuşdur. Respublikamızda demokratik proseslər inkişaf edir, iqtisadi islahatlar həyata keçirilir. Biz yeni dövlət qururuq, yeni demokratik cəmiyyət formalaşdırırıq, yeni iqtisadiyyat formaları yaradıırıq. Bunların hamısı çox mürəkkəb, eyni zamanda çətin proseslərdir.

Belə bir zamanda, belə bir dövrdə Məhəmməd Füzuli yaradıcılığı bizə ruh verir, ilham verir. Məhəmməd Füzuli yaradıcılığı xalqımızda həmişə milli mənlilik duyğularını, hisslərini tərbiyə etmiş və xalqımızı öz milli mənliliyini dərk etmək, qorumaq ruhunda tərbiyə etmişdir. Məhəmməd Füzuli yaradıcılığı xalqımızın milli azadlıq uğrunda mübarizəsində, yeni dövlət quruculuğu prosesində, ölkəmizdə demokratik, hüquqi dövlət qurulması prosesində bizə kömək edən ən böyük amillərdən biridir. Biz fəxr edirik ki, xalqımız belə qədim, zəngin mədəniyyətə malikdir. Biz fəxr edirik ki, xalqımız öz böyük şəxsiyyətləri vasitəsilə Azərbaycanın milli-mənəvi dəyərlərini daim qoruyub saxlamış, zənginləşdirmiş və bu gün ümumbəşəri dəyərlərin bir hissəsinə çevirmişdir. Biz fəxr edirik ki, Məhəmməd Füzuli kimi dahi şairimiz var, böyük alimimiz var, böyük filosofumuz var.

Şübhə yoxdur ki, Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubiley mərasimləri xalqımızın mədəni həyatını daha da zənginləşdirir, xalqımıza daha

böyük ruh verir, xalqımızı vətənpərvərlik, Vətənə sədaqət, torpağa sədaqət ruhunda tərbiyələndirir və Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünü bərpa etmək üçün, işğal olunmuş torpaqları azad etmək üçün, Azərbaycan Respublikasını yüksəklərə qaldırmaq üçün bizim hamımızı səfərbər edir. Biz bu gün də, gələcəkdə də öz həyatımızda, öz işimizdə Məhəmməd Füzulinin yaratdığı mənəvi dəyərlərdən istifadə edərək xalqımızı xoşbəxt gələcəyə aparacağıq.

Mən əminəm ki, bu yubiley şənlikləri, bu böyük bayram xalqımızı daha da birləşdirəcək, daha da yekdil edəcəkdir. Məhəmməd Füzuli insanları dostluğa, mehribanlığa dəvət edibdir. Eşqi, məhəbbəti, sevgini vəsf edərkən, insanlarda saf mənəviyyəti, ülvî duyğuları vəsf edərkən Məhəmməd Füzuli insanları birliyə, həmrəyliyə, dostluğa, mehribanlığa çağırıbdır. Bu gün Məhəmməd Füzulinin bu fikirləri bizim üçün hər şeydən vacibdir. Biz ölkəmizi bu ağır mərhələdən keçirmək üçün, ölkəmizin ərazi bütövlüyünü bərpa etmək üçün, işğal olunmuş torpaqlarımızı azad etmək üçün, ölkəmizdə demokratik prosesləri inkişaf etdirmək üçün, ölkəmizin dünya birliyində özünə layiq yer tutması üçün, onu daha da irəliyə aparması üçün daxilimizdə olan birliyi, həmrəyliyi möhkəmlətməliyik.

Mən məmnuniyyət hissi ilə deyə bilərəm ki, son illər Azərbaycan dövlətinin qüdrətinin möhkəmlənməsi illəri olmuşdur. Son illər Azərbaycanın daxilində ictimai-siyasi vəziyyətin sabitləşməsi illəri olmuşdur. Son illər insanların bir-birinə münasibətlərinin daha da mehribanlaşması, daha da inkişaf etməsi illəri olmuşdur. Biz bunları öz nailiyyətlərimiz kimi qiymətləndiririk. Amma eyni zamanda respublikanın gələcəyi üçün bunları ilk addımlarımız hesab edirik və ümidvaram ki, Məhəmməd Füzuli yaradıcılığı, onun nəsihətləri, onun bizə bəxş etdiyi töhfələr və irs bizə bu yolda uğurla getməyə kömək edəcəkdir.

Eşq olsun şeirə, eşq olsun Füzuliyə, eşq olsun Füzuli yaradıcılığına! Yaşasın elm, mədəniyyət, yaşasın şeir!

Yaşasın müstəqil Azərbaycan Respublikası!

DAHİ AZƏRBAYCAN ŞAİRİ VƏ MÜTƏFƏKKİRİ MƏHƏMMƏD FÜZULİNİN 500 İLLİK YUBİLEYİ ŞƏRƏFİNƏ TƏŞKİL OLUNMUŞ RƏSMİ QƏBULDA NİTQ

*Gülüstan Sarayı
8 noyabr 1996-cı il*

Hörmətli xanımlar və cənablar, hörmətli qonaqlar, əziz dostlar!

Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyinə həsr olunmuş mərasimlər sona çatır. Uç ildir ki, Məhəmməd Füzulinin 500 illiyi ilə əlaqədar müxtəlif tədbirlər keçirilir. Hesab edirəm ki, bu müddətdə Məhəmməd Füzulinin yaradıcılığı, onun irsi geniş təbliğ olunubdur və onun böyük şəxsiyyətinə, yaradıcılığına, irsinə xalqımızın, millətimizin hörmət və ehtiramını bildirə bilmişik.

Bu gün yubiley mərasimlərinin son günüdür və çox böyük görüşlərlə və Məhəmməd Füzuliyə həsr olunmuş sözlərlə, bədii ifadələrlə, musiqi ilə, şeirlə dolu bir gündür. Qürur hissi ilə qeyd etmək istəyirəm ki, müstəqil Azərbaycan Respublikası və onun dövləti öz böyük oğlunun – böyük Füzulinin xatirəsini bu günün imkanları çərçivəsində qeyd etmək üçün əlindən gələni etmişdir. Eyni zamanda onu da demək yerinə düşərdi ki, 500 il ərzində – Füzulinin sağlığında da, o həyatdan gedəndən sonra da Füzuli yaradıcılığı, Füzuli şəxsiyyəti haqqında bu qədər yüksək səviyyəli tədbirlər keçirilməmişdir. Füzulinin 400 illiyi də olub. 450 illiyi bizim nəslin vaxtında olub, indi 500 illik yubileyini başa çatdırırıq. Biz fəxr edə bilərik ki, bu 500 illik yubileydə Füzulini, onun yaradıcılığını şəxsiyyətinin layiq olduğu səviyyəyə çatdırdıq.

Şübhəsiz ki, Füzuli elə bir şəxsiyyət, elə bir dahidir ki, onun haqqında, xatirəsi ilə əlaqədar nə qədər çox iş görülsə də Füzulinin öz səviyyəsinə çatmaq mümkün olmayacaqdır. Ancaq biz buna çalışmışıq, bu yolla getmişik və şübhə yoxdur ki, bu yolla getməkdə davam edəcəyik.

Füzulinin yubileyini keçirmək üçün bu üç il müddətində Azərbaycanın dövlət orqanları, ictimai və mədəniyyət təşkilatları olduqca çox iş görüblər. Füzulinin 500 illik yubileyi üzrə dövlət komissiyasının üzvləri çox iş görüblər. Füzulinin 500 illik yubileyinin hazırlanmasında, üç il

müddətində keçirilməsində və bu son günlərdə yubiley mərasimlərinin keçirilməsində xidmət göstərmiş, iştirak etmiş dövlət orqanlarına, ictimai təşkilatlara, mədəniyyət təşkilatlarına, ayrı-ayrı elm, mədəniyyət, incəsənət xadimlərinə öz təşəkkürümü, minnətdarlığımı bildirirəm.

Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyi bir çox dost ölkələrin nümayəndələrini Azərbaycana topladı. Biz Azərbaycanda böyük Nizaminin 800 illik yubileyini də qeyd etmişik. Nizaminin 840 illik və 850 illik yubileyləri də qeyd olunubdur. Böyük Azərbaycan şairi Nəsiminin 600 illik yubileyini qeyd etmişik. Deyə bilərəm ki, Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyi Azərbaycanın böyük şəxsiyyətlərini indiyə qədər keçirilmiş bütün yubiley mərasimlərindən öz məzmununa, mənasına görə və tədbirlərin əhatəliliyinə görə hamısından yüksəyə qalxmışdır.

Bunun səbəblərindən biri də odur ki, Azərbaycan xalqı bu yubileyi öz dövlət müstəqilliyini, milli azadlığını əldə edəndən sonra keçirir. Biz müstəqil ölkəyik, müstəqil dövlətik, öz tariximizə, mədəniyyətimizə, milli mənafeətimizə istədiyimiz münasibəti, layiqli münasibət göstərmək imkanına malikik və bu haqqı qazanmışıq. Ona görə də Məhəmməd Füzulinin 500 illik yubileyinə gələn nümayəndə heyətlərinin, qonaqların da sayı keçmiş dövrlərdə ölkəmizə gələn qonaqların, nümayəndə heyətlərinin sayından artıq olmuşdur. Şəxsən mən çox məmnunam ki, bir neçə qitəni əhatə edən insanlar Füzulinin 500 illik yubileyi ilə əlaqədar bu gün Azərbaycan torpağında bir araya gəlmişlər. Amerika Birləşmiş Ştatlarından, Amerika qitəsindən, Avropadan, Asiyadan, Ərəbistandan, Afrikadan gələn qonaqlar bizim bu yubiley mərasimlərini həddindən artıq mənalı-məzmunlu etmiş və ona böyük beynəlxalq xarakter vermişlər. Bunlara görə, güman edirəm, beynəlxalq YUNESKO təşkilatı da Füzuli yubileyinin böyük beynəlxalq miqyas almasını bu günlərdə hiss etdi.

Füzulinin 500 illik yubileyinə gəlmiş bütün qonaqlara təşəkkürümü bildirirəm. Azərbaycana gəlmiş hörmətli qonaqlarımız bu günlərdə keçirilən elmi simpoziumda, yazıçıların qurultayında, TÜRKSOY-un toplantısında və nəhayət, bu gün yubiley mərasiminin zirvə tədbirində Füzuli haqqında, onun yaradıcılığı, irsi haqqında, Azərbaycan xalqı, müstəqil Azərbaycan Respublikası haqqında çox xoş sözlər dedilər. Hörmətli qonaqlar, bütün bu sözlərə, xoş arzulara görə, dostluq münasibətinə görə, bu günlər Məhəmməd Füzulinin əziz xatirəsinə həsr olunmuş yubileyi bizimlə bir yerdə keçirdiyinizə görə sizə dərin minnətdarlığımı və böyük təşəkkürümü bildirirəm.

Hesab edirəm ki, Füzulinin 500 illiyi ilə əlaqədar keçirilmiş tədbir-

lər, yaranmış əhval-ruhiyyə Füzulinin yaradıcılığını daha da dərindən öyrənmək və təbliğ etmək üçün bizə çox mühüm imkanlar yaradıbdır. İnanıram ki, Füzuli yaradıcılığına, onun irsinə olan hörmət və ehtiram bundan sonra daha da artacaqdır.

Bu, təkcə Füzuliyə görə, Füzulinin yaradıcılığına görə deyil, bizim bugünkü günümüz, sabahımız üçün lazımdır. Füzulini oxuyaraq, ona sitayiş edərək, Füzulinin xatirəsi qarşısında baş əyərək, biz eyni zamanda dostluğa, mehribanlığa, milli həmrəyliyə, bərabərliyə sadıq olmağımızı nümayiş etdiririk. Əmin ola bilərsiniz ki, Azərbaycan xalqı dostluğa, əməkdaşlığa bundan sonra da sadıq olacaqdır. Əmin edirəm ki, müstəqil, demokratik Azərbaycan Respublikasında birlik, həmrəylik, dostluq, mehribanlıq üçün bundan sonra da gərəkli addımlar atılacaqdır. Bunların hamısını bizə böyük Füzuli vəsiyyət edibdir. Bunlar hamısı Füzuli yubileyindən çıxardığımız nəticələrdir.

Mən bu el bayramı, dostluq bayramı, şeir, mədəniyyət bayramı münasibətilə sizi bir daha təbrik edir, hamınıza cansağlığı, səadət, bütün işlərinizdə uğurlar arzulayıram. Füzuli yaradıcılığı, Füzuli irsi şərəfinə, şeirin, mədəniyyətin şərəfinə, insanlığın, mənəviyyatın şərəfinə badə qaldırmağınızı xahiş edirəm. Hörmətli dostlar, əziz qonaqlar, sizin şərəfinizə!

XALQ ARTİSTİ ZEYNƏB XANIM XANLAROVAYA

27 dekabr 1996-cı il

Hörmətli Zeynəb xanım!

Sizi – milli musiqi sənətimizin görkəmli xadimini, Azərbaycan incəsənətinin parlaq nümayəndəsini yubileyiniz münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm.

Xalq mahnıları, muğam və müasir musiqini özündə birləşdirən tükənməz sənətinizi xalqımız yüksək qiymətləndirir. Sizin bənzəri olmayan ifaçılıq ustalığınız, bəstələdiyiniz tərəvətli və gözəl mahnılar Azərbaycan musiqi mədəniyyəti tarixində unudulmaz iz qoymuşdur.

Uzun illər opera və balet teatrımızın aparıcı solisti kimi sizin Azərbaycan milli operasının inkişafında xidmətləriniz danılmazdır. Səhnəmizdə oynadığınız gözəl rollar heç zaman sənətsevərlərin xatirindən silinməyəcəkdir. Yaratdığınız Leyli və Əsli obrazları dramatik ifaçılıq və musiqi səciyyəsi baxımından son dərəcə dolğun və təsirli olmuşdur.

Siz Azərbaycan milli musiqisinin, mədəniyyətinin vətənimizdən uzaqlarda ən böyük təbliğatçılarından biri olmaqla bərabər, öz nadir istedadınızla bütün Şərq aləminin sevimli Zeynəbinə çevrilmişiniz. Azərbaycan xalq mahnıları, muğam, təsnif və müasir bəstəkarların əsərləri ilə yanaşı, siz dünya xalqları folklorunun mahir ifaçısı kimi də geniş şöhrət tapmışınız.

Siz həmişə respublikanın ictimai həyatında fəal iştirak etmiş, bu gün də bir ictimai xadim kimi Azərbaycan dövlətçiliyinin, müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsinə xidmət edirsiniz.

Əminəm ki, siz mədəniyyətimizin, incəsənətimizin inkişafı, müstəqil Azərbaycanın çiçəklənməsi üçün bundan sonra da əlinizdən gələni əsirgəməyəcəksiniz.

Sizə uzun ömür, möhkəm cansağlığı və yaradıcılığınızda yeni-yeni uğurlar arzulayıram.

***Heydər ƏLİYEV,**
Azərbaycan Respublikasının prezidenti*

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ HEYDƏR ƏLİYEVİN 85 İLLİK YUBİLEYİ HAQQINDA AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI	5

ÖN SÖZ

<i>Əbülfəs QARAYEV</i>	8

ELM VƏ MƏDƏNİYYƏTİN BÖYÜK BAYRAMI AZƏRBAYCAN DÖVLƏT UNIVERSİTETİNİN 50 İLLİYİNƏ HƏSR EDİLMİŞ TƏNTƏNƏLİ YİĞİNCAQDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN	

<i>2 noyabr 1969-cu il</i>	11

AZƏRBAYCAN KP MK-NİN BİRİNCİ KATİBİ H.Ə.ƏLİYEVİN AZƏRBAYCAN KP XXVIII QURULTAYINA AZƏRBAYCAN KP MƏRKƏZİ KOMİTƏSİNİN HESABAT NİTQİNDƏN	

<i>10 mart 1971-ci il</i>	13

AZƏRBAYCAN KP MK PLENUMUNDA AZƏRBAYCAN KP MK-NİN BİRİNCİ KATİBİ H.Ə.ƏLİYEVİN MƏRUZƏSİNDƏN	

<i>29 oktyabr 1971-ci il</i>	15

AZƏRBAYCAN TEATR CƏMİYYƏTİNİN V QURULTAYINA AZƏRBAYCAN KP MK-NİN TƏBRİK MƏKTUBUNDAN	

<i>9 dekabr 1971-ci il</i>	19

AZƏRBAYCAN KP MK-NİN BİRİNCİ KATİBİ H.Ə.ƏLİYEVİN “PRAVDA” QƏZETİNDƏ DƏRC OLUNMUŞ MƏQALƏSİNDƏN	

<i>20 yanvar 1972-ci il</i>	20

AZƏRBAYCAN RƏSSAMLARININ VII QURULTAYINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN	

<i>26 aprel 1972-ci il</i>	21

AZƏRBAYCAN KP MK PLENUMUNDA H.Ə.ƏLİYEVİN MƏRUZƏSİNDƏN	

<i>15 may 1972-ci il</i>	22

AZƏRBAYCAN KP MK-NIN BİRİNCİ KATİBİ H.Ə.ƏLİYEVİN AZƏRBAYCAN YAZIÇILARININ V QURULTAYINDA NİTQİNDƏN <i>1 iyun 1972-ci il</i>	23
NƏRİMAN NƏRİMANOVUN ABİDƏSİNİN AÇILIŞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN <i>6 iyun 1972-ci il</i>	26
AZƏRBAYCAN KP MK-NIN BİRİNCİ KATİBİ H.Ə.ƏLİYEVİN N.NƏRİMANOVUN 100 İLLİK YUBİLEYİNDƏKİ MƏRUZƏDƏN <i>29 iyun 1972-ci il</i>	27
AZƏRBAYCANDA RSFSR ƏDƏBİYYATI VƏ İNCƏSƏNƏTİ GÜNLƏRİNİN TƏNTƏNƏLİ AÇILIŞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN <i>3 oktyabr 1972-ci il</i>	30
AZƏRBAYCANDA RSFSR ƏDƏBİYYATI VƏ NCƏSƏNƏTİ GÜNLƏRİNİN TƏNTƏNƏLİ AGLANIŞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN <i>11 oktyabr 1972-ci il</i>	32
SOVET İTTİFAQI QƏHRƏMANI MEHDİ HÜSEYNZADƏNİN ABİDƏSİNİN TƏNTƏNƏLİ AÇILIŞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN <i>9 may 1973-cü il</i>	34
NƏSİMİNİN 600 İLLİYİ ŞƏRƏFİNƏ AZƏRBAYCAN SSRİ NAZİRLƏR SOVETİNİN TƏŞKİL ETDİYİ QƏBULDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN <i>14 sentyabr 1973-cü il</i>	36
AZƏRBAYCAN DRAM TEATRİNİN 100 İLLİYİNDƏ H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN <i>31 may 1974-cü il</i>	38
SEÇİCİLƏRLƏ GÖRÜŞDƏH.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN <i>11 iyun 1974-cü il</i>	50
NAXÇIVAN MSSR-İN 50 İLLİYİNƏ HƏSR OLUNMUŞ TƏNTƏNƏLİ İCLASDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN <i>Naxçıvan, 4 oktyabr 1974-cü il</i>	51

**AZƏRBAYCAN SSR DÖVLƏT MÜKAFATLARININ TƏQDİMETMƏ
MƏRASİMİNDƏ H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN**

5 noyabr 1974-cü il.....53

SEÇİCİLƏRİN H.Ə.ƏLİYEVLƏ GÖRÜŞÜ

10 iyun 1975-ci il.....54

**AZƏRBAYCANDA SOVET ƏDƏBİYYATI GÜNLƏRİNİN
TƏNTƏNƏLİ AÇILIŞINDA H.Ə.ƏLİYEVİN NİTQİNDƏN**

2 oktyabr 1975-ci il.....55

**"O SABAH DA BİZİMLƏ GEDƏCƏKDİR YANAŞI" ÜZEYİR
HACIBƏYOVUN EV-MUZEYİNİN TƏNTƏNƏLİ AÇILIŞI**

Bakı, 20 noyabr 1975-ci il.....60

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MƏDƏNİYYƏT
VƏ TURİZM NAZİRLİYİNİN
M.F.AXUNDOV ADINA AZƏRBAYCAN MİLLİ
KİTABXANASI İLƏ BİRGƏ LAYİHƏSİ**

Buraxılışa məsul: Fikrət Babayev

Redaksiya şurası: Lətifə Məmmədova – sədr
Kərim Tahirov
Hacı İsmail Allahverdi
Leyla Rəsul
Xuraman İsmayılova
Mələkxanım Hacıyeva
Həqiqət Orucova
Könül Kərimova
Yasəmən Sadıqova
Azadə Novruzova
Aynur Qəmbərova
Aynur Hüseynova
Dilşad Sadıqova
Samir Abbasov
Əfsun Əhmədov
Yeganə Qarayeva